

שבוע פרשת יתרו

(1 - 7 February 15)

י"ב - י"ח שבט תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאָהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּם בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכֶכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעֵתָ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּפְרַתְּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתְּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתְּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתְּם אִתְּם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֹתֶם אִתְּם אֶת גְּנִיבְכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכֶכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְנִיבְכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹתַי יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִית לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

בכּוּן לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֵּת לְרַעַךְ בְּמוֹד מְצוּהָ לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוּלָל שִׁיעוּר תְּהִלָּים כְּפִי שְׂמַתְחָלָה לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מִוְדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזֵרְתָּ בִּי נַשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַחֵם אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:
וְהִעַרְבְּ נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרְתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרְתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גּוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵי וַיַּחַנְךָ: וַיִּשְׂא יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵי וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סודור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹקֵשׁ - המשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־חובות "לה"י)) בצדקה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהיה "לחדר ובית של צדקה".

תהלים

ק"ג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־פְּלִגּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיחַ לְשַׁבַּת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵ מַעַפְרַיִם
 ח לְמַאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרַת הַבָּיִת
 יא אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

ק"ד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הַיָּרְדֵן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מֵהַלְךְ
 הַיָּם כִּי תִגּוֹם הַיָּרְדֵן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהֶפְכֵי הַצּוּר אַגְס־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיֵנו־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, י"ח שבט, תשט"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מלאכתו

מלאכת שמים

מו"ה סעדי' שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מדי' שבט עם הפ"י ורשימות המוסגרים. כן נתקבל בעתו מכתבו שלפני זה מא' טבת. ותקותי שלעת קבלת מכתבי זה קבל גם ידיעות מהטבת מצב בריאות ב"ב שי', ובמ"ש אודות השטראלען להראש בהנוגע לבריאות... כמדומה כבר כתבתי פעם, שטפול זה דורש זהירות יתירה. והרי ישנם כמה טפולים שאין בהם אחריות, וכמה טפולים שאין בהם עכ"פ אחריות כ"כ ויודעים התוצאות מהם יותר ברור מאשר תוצאות טפול של שטראלען.

בטח ניצלו את היום של ההילולא בעניינים ואופנים המתאימים, לא רק בהנוגע לתלמידים ומורים אלא גם בסביבתו ובהעיר. וכמדומה כבר כתבתי שבכלל צריך כל אחד מאנ"ש הנמצא באיזה מקום שהוא, להביט על עצמו כשליח מנשיאינו הק' וצריכים להפיץ תורתם הדרכותיהם ומנהיגהם בכל הסביבה העיר והמדינה. וע"ד מרז"ל אחד מכם גולה לברבריא וכו'. וכיון שתפקיד זה הוטל עכאו"א מאתנו, בודאי שעוד מקודם לזה ניתנו לו הכחות למלאותו כדבעי ומתוך הרחבת הדעת.

בברכה לבריאות - לו ולכל ב"ב שי' ולבשו"ט בכל האמור,

מ. שניאורסהאן

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ארבעה ראשי שנים הם יום ד' חמשה עשר בשבט, ה'תשל"א ..... ה
- (ד) שיחת ליל ד' פרשת יתרו, ט"ו בשבט ה'תנש"א ..... יז
- (ה) משיחות שבת פרשת יתרו, ח"י שבט ה'תנש"א ..... כה
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת יתרו (בלה"ק) כרך ו ..... לח
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... מה
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת יתרו ..... מו
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת יתרו ..... מז
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת יתרו ..... צא
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת יתרו ..... צב
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת יתרו ..... קד
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... קז
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת יתרו ..... קי
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת יתרו ..... קלו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת יתרו ..... קמג
- (יז) נביאים וכתובים ישעיה פרק א-ב, משלי פרק ד ..... קמו
- (יח) משניות – מסכת כלים ביאור הקהתי ..... קמח
- (יט) עין יעקב מסכת יומא ..... קנה
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי
- (כ) מסכת יבמות עם ביאורים מדף קכ עד דף קכב ..... קנו
- (כא) מסכת כתובות עם ביאורים מדף פ עד דף ה ..... קסח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים אדמו"ר הזקן ..... קפו
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן ..... קפז
- (כד) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן ..... קפז
- (כה) שערי אורה אדמו"ר האמצעי ..... קצ
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קצ
- (כז) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש ..... קצא
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב ..... קצב
- (כט) ספר המאמרים – ה'תרפ"ו אדמו"ר מוהרי"צ ..... קצג
- (ל) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ ..... קצה
- (לא) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ..... קצו
- (לב) חומש לקריאה בציבור ..... קצט
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו ..... רו
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רז

36 והשנים ללכנה ודומין ללכנה⁵, צריך לומר, דזה שרופם של
 37 הראשי-שנים וילדעת בית-שמאי כל ד' הראשי-שנים גם
 38 ראש השנה לאילנות] הם בראש-חודש בעת מולד הלכנה שאז
 39 הלכנה היא רק נקודה, הוא לפי שענן ראש-השנה בכל

1 ארבעה ראשי שנים הם, קיימים ארבעה תאריכים בשנה שכל אחד
 2 מהם נחשב 'ראש השנה' לעניין מסוים באחד בניסן כו' ראש השנה
 3 למלכים ולרגלים באחד באול כו' ראש השנה למעשר בהמה
 4 באחד בתשרי כו' לשנים
 5 לשמיים וליובלות, ולנטיעה ולירקות
 6 באחד בשבט ראש השנה
 7 לאילן לעניין מעשר, שאין מעשרין
 8 מפירות שנה אחת על פירות שנה
 9 אחרת (כי יש שנים של 'מעשר עני'
 10 ויש שנים של 'מעשר שני') וראש
 11 השנה לפירות האילן הוא היום שבו
 12 יוצאת שנה אחת ונכנסת השנה
 13 השנייה, וכן לעניין מניין שנות עולה
 14 ונטע-רבעי פדברי בית-שמאי,
 15 בית-הלל אומרים בתמשה
 16 עשר בו¹, והלכה בבית-
 17 הלל² שראש השנה לפירות האילן
 18 הוא בט"ו בשבט.

**בס"ד יום ד' חמשה עשר בשבט
 ה'תשל"א***

40 הנושאים המנויים במשנה הוא שבו
 41 נמשך ויורד מלמעלה למטה הענן
 42 שהוא ראש-השנה אליו,
 43 והענינים כמו שהם בתחלת
 44 המשכתם הם רק נקודה ולכן
 45 כל ראשי השנים הם בתחילת החודש,
 46 כאשר הירח הוא כנקודה בלבד, ועל-
 47 פיזה צריך להבין עוד יותר
 48 ומתחזקת השאלה מה שראש-
 49 השנה לאילן (לדעת בית הלל, וכך
 50 נפסקה הלכה למעשה) הוא
 51 בתמשה עשר⁶ בשבט ולא
 52 בתחלת החודש, והרי התחלת
 53 המשכת הענינים הרוחניים של יום זה
 54 היא בדרך של 'נקודה'. ואם-כן היה
 55 ראוי שגם ראש השנה לאילנות יהיה
 56 בתחילת החודש?

1 ארבעה ראשי שנים הם, באחד בניסן כו'
 2 באחד באול כו' באחד בתשרי כו'
 3 באחד בשבט ראש השנה לאילן פדברי בית-
 4 שמאי, בית-הלל אומרים בתמשה עשר בו¹,
 5 והלכה בבית-הלל². וצריך להבין טעם השנוי
 6 דראש-השנה לאילן מג' ראשי-שנים הראשונים,
 7 שג' ראשי-שנים הראשונים הם בראש-חודש,
 8 וראש-השנה לאילן הוא בתמשה עשר.
 9 ולהוסיף, דעל-פי המבאר במקום אחר³
 10 שהשיכות דג' הרגלים⁴ ליום הט"ו בחודש הוא
 11 כי ביום הט"ו הוא שלמות הלכנה, שזה מורה
 12 גם על השלמות דישאל שמונין ללכנה ודומין
 13 ללכנה⁵, צריך לומר, דזה שרופם של הראשי-
 14 שנים [ולדעת בית-שמאי כל ד' הראשי-שנים]
 15 הם בראש-חודש בעת מולד הלכנה שאז הלכנה
 16 היא רק נקודה, הוא לפי שענן ראש-השנה הוא
 17 שבו נמשך הענן שהוא ראש-השנה אליו,
 18 והענינים כמו שהם בתחלת המשכתם הם רק
 19 נקודה, ועל-פיזה צריך להבין עוד יותר מה
 20 בתמשה עשר⁶.

57 (ב) ויובן זה בהקדים המבאר
 58 בכמה דרושים⁷, מאמרי חסידות
 59 דזה שהרגלים נקבעו בזמני
 60 גמר הצמיחה והקציר ואסיפת
 61 התבואות מהשדה לבית [דחג
 62 הפסח צריך להיות בזמן
 63 האביב (זמן גמר הצמיחה של

הוא שראש-השנה לאילן הוא
 בתמשה עשר⁶.
 (ב) ויובן זה בהקדים המבאר בכמה דרושים⁷, דזה שהרגלים נקבעו בזמני
 גמר ואסיפת התבואות [דחג הפסח צריך להיות בזמן האביב (זמן

(* יצא לאור בקונטרס ט"ו בשבט - תנש"א, "לקראת חמשה עשר בשבט.. מוצש"ק שירה, שנת ה'תנש"א". 1) משנה ריש מס' ר"ה. 2) רמב"ם הל' תרומות פ"ה ה"א. הל' מעשר שני פ"א ה"ב. 3) ראה זהר ח"ב קצד, א (הובא באוה"ת ואתחנן כרך ו ע' בקצד) "מועד כו' יום חדוה דסיהרא לא שלטא בה פגומותא". 4) גם דחג השבועות כיון שאינו יום קבוע בחודש סיון, וקביעותו הוא יום הנ"א מט"ו בניסן (ר"ה ו, ב. שו"ע אדה"ז או"ח ריש סימן תצ"ד). וראה אוה"ת דברים ע' ב "פסח וסוכות הם בחמשה עשר לחודש.. ושבועות זהו עצרת של פסח". 5) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. 6) בפע"ח שער חג השבועות בסופו - 'דרוש על סוד ט"ו באב וט"ו בשבט', דבט"ו בשבט "הוא מילוי הלכנה.. תחננט עלים של פירות אילן". וצריך ביאור, דלכאורה חנטת העלים הוא רק התחלת הצמיחה, ומהי השייכות למילוי הלכנה. 7) ד"ה שלש רגלים באוה"ת משפטים (ע' אקעח ואילך). ד"ה קדש ישראל לה' באוה"ת פינחס (ע' אריב ואילך). ד"ה כי תבואו גו' ושבתה וד"ה קדש ישראל לה' תר"ל (סה"מ תר"ל ע' קלב ואילך. שם ע' רה ואילך). ד"ה וחג האסיף תשמ"ג (תו"מ סה"מ תשרי ע' קעב ואילך).

יום ד' חמשה עשר בשבט ה'תשל"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **שְׁעוּרִים**)⁸ וַיִּתְּרָה מְזֵה בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם⁹ חַג
2 הַקְּצִיר¹⁰ עַל שֵׁם בַּפּוּרֵי קְצִיר חֲטִימִים¹¹, וְכֵן חַג הַסּוּפוֹת
3 שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם חַג הָאֶסִּיף¹² עַל שֵׁם שִׁזְהוּ זְמַן אִיסוּף הַתְּבוּאָה הַבִּיתוּחַ,
4 הַמְּכֻנָּה הוּא (בְּעִיקָר) לַתְּבוּאָה הַרוֹחֶנִית שֶׁל הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
5 הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב בְּהוֹ¹³
6 שְׁכָתוּב בָּהֶם קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַהוֹי'¹⁴
7 רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ גו' הָרִי שְׁבִנִי
8 יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'תְּבוּאָה'. וְזֶה
9 שֶׁהֲרֵגְלִים פֶּסַח, שְׁבוּעוֹת וְסוּכוֹת
10 צְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּזִמְנֵי גָמֵר
11 וְאֶסִּיפַת הַתְּבוּאוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת
12 וְנֶעַד שֶׁבִשְׁבִיל זֶה מְעַבְרִים
13 אֶת הַשָּׁנָה¹⁴ וּבַעַת הַצּוּרֶךְ מוֹסִיפִים
14 עוֹד חוֹדֵשׁ אֹדֵר כּוֹי שְׁחַג הַפֶּסַח יְחוּל
15 "ב'מוֹעֵד חוֹדֵשׁ הָאֵבִיב" הוּא כִּי
16 כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת
17 מִשְׁתַּלְּשָׁלִים וּבָאִים מִלְּמַטָּה
18 לְמַעַל הַמְּעִינִים בְּרוֹחֶנִית¹⁵
19 שֶׁהָרִי הַרוֹחֶנִית הָאֱלוּקִית הִיא הַמְּקוֹר
20 וְהַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַמְּצִיאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת.
21 וְעַל-פִּיזֶה יֵשׁ לֹמֵר גַּם
22 בְּנוֹגַע רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה לְאֵילָן,
23 שְׁעִיקָר עֲנִינֵנו הוּא כִּפִּי שֶׁהוּא
24 בְּרוּחֶנִית שֶׁהוּא רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה
25 לְאָדָם (וְהַכּוּוֹנָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדִרְשַׁת
26 חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַפֶּסֶק "וְאֵתָן צֶאֱנִי צֶאֱן
27 מֵרַעֲיֵי אָדָם אֲתָם" אֲתָם קְרוִינִי
28 אָדָם¹⁶ וְלֹא הָאוֹמוֹת) שֶׁנִּמְשָׁל
29 לְאֵילָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁷ כִּי
30 הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה, וּמְזֵה שִׁיּוֹם
31 זֶה הוּא 'רֵאשִׁי הַשָּׁנָה' לְאָדָם
32 נִשְׁתַּלְּשָׁל שֶׁהוּא רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה
33 לְאֵילָן כְּפִשְׁטוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת.
34 וְעַל-פִּי מֵאֲמַר רַבְּחִינֵנוּ ז"ל¹⁸

1 **גָּמֵר שְׁעוּרִים**)⁸ וַיִּתְּרָה מְזֵה בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת
2 שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם⁹ חַג הַקְּצִיר¹⁰ עַל שֵׁם בַּפּוּרֵי קְצִיר
3 חֲטִימִים¹¹, וְכֵן חַג הַסּוּפוֹת שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם חַג
4 הָאֶסִּיף¹², הַמְּכֻנָּה הוּא (בְּעִיקָר) לַתְּבוּאָה
5 הַרוֹחֶנִית, הֵם יִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב בְּהוֹ¹³ קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל
6 לַהוֹי' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ גו'. וְזֶה שֶׁהֲרֵגְלִים
7 צְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּזִמְנֵי גָמֵר וְאֶסִּיפַת הַתְּבוּאוֹת
8 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְנֶעַד שֶׁבִשְׁבִיל זֶה מְעַבְרִים אֶת
9 הַשָּׁנָה¹⁴ הוּא כִּי כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת
10 מִשְׁתַּלְּשָׁלִים מְעִינֵם בְּרוֹחֶנִית¹⁵. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ
11 לֹמֵר גַּם בְּנוֹגַע רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה לְאֵילָן, שְׁעִיקָר
12 עֲנִינֵנו הוּא שֶׁהוּא רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה לְאָדָם (אֲתָם
13 קְרוִינִי אָדָם¹⁶) שֶׁנִּמְשָׁל לְאֵילָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁷ כִּי
14 הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה, וּמְזֵה נִשְׁתַּלְּשָׁל שֶׁהוּא רֵאשִׁי-
15 הַשָּׁנָה לְאֵילָן כְּפִשְׁטוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְעַל-פִּי מֵאֲמַר
16 רַבְּחִינֵנוּ ז"ל¹⁸ עַל הַפֶּסֶק¹⁷ כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה,
17 אִם תִּלְמִיד חָכֵם כּוֹי, יֵשׁ לֹמֵר, דְּזֶה שִׁיּוֹשֵׁן יִשְׂרָאֵל
18 נִקְרָאִים בְּשֵׁם תְּבוּאָה (חֲטִימִים שְׁעוּרִים וְכוּ'¹⁹)
19 הוּא מֵצַד הָעֲבוּדָה שֶׁלָּהֶם בְּקִיּוֹם הַמְּצוֹת
20 (בְּדִלְקָמֶן), וְזֶה שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם אֵילָן (עֵץ
21 הַשָּׂדֶה) הוּא עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ לֹמֵר
22 דְּזֶהוּ מֵה שֶׁכָּתוּב כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה (אָדָם
23 דִּיקָא), דְּשֵׁם אָדָם הוּא עַל שֵׁם הַשֶּׁכֶל (כְּמִבְּאֵר
24 כְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת הַחִילּוּק בֵּין אָדָם לְאִישׁ²⁰).
25 ג) וְהִנֵּה מְבָאֵר בְּדְרוּשֵׁים²¹ הַשִּׁיכּוֹת דְּג' הֲרֵגְלִים לְזִמְנֵי בִישׁוּל הַתְּבוּאוֹת, כִּי

(8) משפטים כג, טו. וראה ראב"ע שם פסוק טז. 9) דשמו של כל דבר מורה על ענינו, ועד שהוא החיות שלו (שעהיוה"א פ"א. ובכ"מ). 10) משפטים שם, טז. ולהעיר שבפירוש רש"י שם "שהוא זמן הבאת ביכורים". אבל בפירוש הבחיי שם (הובא בהדרושים שבהערה 7) שג' המועדים הם על התבואה, וחגה"ש הוא בזמן ביכורי קציר חטים. וכ"מ בפירוש הראב"ע שם. 11) תשא לד, כב. 12) משפטים ותשא שם. 13) ירמי' ב, ג. 14) בדרושים הנ"ל מובא מס' פנים יפות "שיזהרו שיהיו השלשה רגלים בזמן האביב בזמן הקציר ובזמן האסיפה, והיינו ע"י עיבור השנה". היינו שמעברין את השנה גם בכדי שחג הסוכות יהי' בזמן האסיפה. וראה סנהדרין יא, ב "על שלשה דברים מעברין את השנה, על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה" ובפרש"י שם שקאי גם על תקופת תשרי, דחגה"ס צ"ל בתקופת תשרי (ראה שם יג, א). אבל ברמב"ם הל' קדה"ח פ"ד אינו מביא שחגה"ס צ"ל בתקופת תשרי, ופירוש "על התקופה" הוא שחגה"פ יהי' בתקופת ניסן (שם ה"ב). וראה כס"מ שם הט"ז. 15) ראה תניא רפ"ג. 16) יבמות סא, רע"א. 17) שופטים כ, יט. 18) תענית ז, א. 19) ראה זח"ב קנ, ב. דמ"ש (ירמי' שם) "ראשית תבואתה" בה' רומז על ה' מיני תבואה, חטה שעורה כוסמת שובלת שועל ושיפון. 20) ראה לקו"ת שה"ש כה, א. סה"מ תרכ"ט ע' קנו. ועוד. וראה ספר הערכים-חב"ד כרך א ערך אדם ס"ט. וש"נ. 21) אוה"ת פינחס

ארבעה ראשי שנים הם

ביאור בדרך אפשר

1 התבואות, כאמור שחג הפסח קשור בזמן הבשלת השעורה, חג השבועות
 2 בזמן הבשלת החיטה וחג הסוכות בעת האסיף של התבואה **כִּי אֶז (בג')**
 3 **הַרְגְּלִים) הוּא צְמִיחַת הַתְּבוּאָה הַרוּחָנִית שְׁעַל-יְדֵי הַזְרִיעָה**
 4 כפי שממשיך ומבאר. **וְהַעֲנִין הוּא, דְּכִתִּיב²² וְזָרַעְתִּיהָ לִי בְּאֶרֶץ,**
 5 לפי פשוטו הכתוב אומר שלעתיד-
 6 לבוא הקדוש-ברוך-הוא 'זרע' את בני
 7 ישראל בארץ ישראל **וְיָדוּעַ²³** על פי
 8 פנימיות הענינים **שָׁזָה קָאֵי** מכון
 9 **עַל יְרִידַת הַנְּשָׁמוֹת (תְּבוּאָה**
 10 **הַרוּחָנִית) לְמִטָּה לְהַתְּלַבֵּשׁ**
 11 **בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (אֶרֶץ)**²⁴,
 12 **וּבִפְרֻטִּיּוֹת יוֹתֵר** התחננה)²⁴,
 13 **עַל הַיְרִידָה דְּהַגְּלוּת²⁵** שהיא
 14 ירידה נוספת על הירידה הכללית של
 15 הנשמה בגוף. **שְׁהַפְּנָה בְּזָה**
 16 בירידת הנשמה למטה היא לצורך
 17 **עֲלִיָּה,** כדי שכתוצאה מהירידה תהיה
 18 בסופו של דבר עלייה למצב נעלה יותר
 19 מכפי שהיה קודם הירידה, **בְּדוּגְמַת**
 20 **זְרִיעָה בְּאֶרֶץ (כִּפְשׁוּטָה)**
 21 **שְׁהִיא** לכאורה ירידה שהרי הזרעים
 22 נרקבים בארץ, אבל הכוונה היא
 23 **בְּשִׁבִיל הַצְּמִיחָה בְּרִיבּוּי יוֹתֵר**
 24 **מִמֶּנּוּ שְׁהִיא בְּתַחֲלִיָּה²⁶** לפני
 25 הזריעה. **וְהַצְּמִיחָה (הַעֲלִיָּה) שֶׁל**
 26 הנשמה בעקבות הירידה היא על-
 27 **יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת**
 28 **שְׁנִקְרָא גַם-כֵּן בְּשֵׁם זְרִיעָה.**
 29 **הַדּוֹסָף לְהַזְרִיעָה דִּירִידַת**
 30 **הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה (שְׁהַקְּבָה**
 31 **הוֹרִיד אֶת הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה),**
 32 שהיא עצמה ירידה צורך עלייה,
 33 **צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם עֲבוּדַת**
 34 **הַזְרִיעָה דִּישְׁרָאֵל מְצִידִם, קִיּוֹם**
 35 **הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת. דְּעַל-יְדֵי**
 36 **שְׁהַנְּשָׁמוֹת יִרְדוּ לְמִטָּה,**
 37 **וּבִפְרֻט בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, וּמִכְּל-**
 38 **מְקוֹם לְמִרוֹת הַעֲלָם וְהַסְּתֵר עַל**
 39 הנשמה והקושי לקיים תורה ומצוות מצד הגוף והנפש הבהמית, והקושי

ביאור בדרך אפשר

וההעלם וההסתר הנוסף בזמן הגלות **הֵם מְקִימִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת**
 41 **(בְּאַתְּחַפְּיָא וְאַתְּחַפְּכָא²⁷,** היינו קיום תורה ומצוות על-ידי כפיית
 42 והכנעת הרע המנגד לקדושה, ועל ידי הפיכתו מחושך לאור, מרע לטוב),
 43 **עַל-יְדֵי-זָוָה נַעֲשֶׂה הַצְּמִיחָה כְּתוּצָא מִהַזְרִיעָה - הַמְּשַׁכֵּת גִּילּוּי**
 44 **אוֹר אֱלוֹקֵי נַעֲלָה יוֹתֵר בְּאִין-**
 45 **עֲרוּף** לאין שיעור, ללא כל יחס
 46 והשוואה, **מִהַגִּילּוּי שֶׁל** האור
 47 **הַאֱלוֹקֵי שְׁהִיא לְהַנְּשָׁמָה קוֹדֵם**
 48 **וְרִידָתָה לְמִטָּה** כי קודם הירידה
 49 לא היה לה על מה להתגבר ודווקא
 50 ההתגברות על ההעלם וההסתר ועל
 51 הקשיים היא הגורמת את העלייה.
 52 **וְעִיָּקֵר גִּילּוּי הַצְּמִיחָה הַתּוּצָאוֹת**
 53 **שֶׁל הַזְרִיעָה** שבירידת הנשמה בכלל
 54 **וּבְזִמְנֵי הַגְּלוּת בִּפְרֻט, יְהִיָּה לְעִתִּיד-**
 55 **לְבֹא** בימות המשיח. **וְהַאֲרָה**
 56 **מוֹעֲטַת מְזָה** מהאור האלוקי שאירי
 57 לעתיד לבוא, בעת גילוי הצמיחה,
 58 **מְאִיר גַּם עַכְשָׁיו, בְּגו'**
 59 **הַרְגְּלִים,** בכל אחד מהם, ההארה
 60 המיוחדת לו, כפי שממשיך ומפרט.
 61 **בְּרִגְלֵי הָרָאוֹן (חַג הַמִּצְוֹת)**
 62 **שְׁהוּא** בזמן של צמיחת **בִּישׁוּל**
 63 **שְׁעוּרִים,** הוא עֲנִין הַיְרָאָה,
 64 **שְׁהִיא** יראת-שמים **שְׁעַר**
 65 **הָרָאוֹן²⁸** שְׁעַל-יְדוֹ נִכְנָסִים
 66 **לְדַבְּקָה בּוֹ יַחְבְּרָן,** כלשון הזוהר
 67 שהובא בהערה כאן: "יראת ה' דאקרי
 68 ראשית כו' ודא איהי תרעא לאעלאה
 69 כו' תרעא דכולא" (יראת ה' שנקראת
 70 'ראשית נכתוב 'ראשית חכמה יראת
 71 ה'"] והיא שער לעלות, השער של
 72 הכול). **וְזָהוּ שְׁשִׁעוּרָה** היא
 73 **אוֹתִיּוֹת שְׁעוּר ה'²⁹**, שְׁעוּר
 74 **הוּא מְלִשׁוֹן שְׁעַר, וְזָהוּ** היא
 75 **ה' תַּתְּאָה** תחתונה, ה' השנייה
 76 שבשם הוי' (מְלִכּוֹת). **וּבְרִגְלֵי**
 77 **הַשְּׁנִי (חַג הַשְּׁבוּעוֹת) הוּא**
 78 **צְמִיחַת חֲטִיִּם שְׁהֵם מְאָכְל אָדָם, הוּא הַתּוֹרָה דְּכִתִּיב בָּהּ³⁰**

וסה"מ תר"ל שבהערה 7. 22) הושע ב, כה. 23) לקו"ת האזינו עד, ג. תו"ח שבהערה 25. ובכ"מ. 24) דעל נה"ב נאמר (קהלת ג, כא) רוח הבהמה היורדת גו' לארץ (לקו"ת שם). 25) פסחים פז, ב. וראה בארוכה תו"א בשלח סא, א ואילך. תו"ח שם קסט, ב ואילך [בהוצאה החדשה - ח"א קלג, ב ואילך]. אוה"ת שם ע' שנג ואילך. ובכ"מ. 26) דכלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין (פסחים שם). 27) כ"ה הלשון באוה"ת פינתס ע' א'רד. סה"מ תר"ל ע' קלב. שם ע' רו. וראה לקמן הערה 35. 28) ראה זהר (ח"א יא, ב) "יראת ה' דאקרי ראשית כו' ודא איהי תרעא לאעלאה כו' תרעא דכולא". 29) זח"ג קפח, ב. 30) חוקת יט, יד.

יום ד' חמשה עשר בשבט ה'תשל"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זאת התורה אדם. וזהו שחטה בגימטריא כ"ב שרומז על
2 כ"ב אותיות התורה³¹. ומבאר בדרושים הנ"ל, שזוהי
3 השיכות דעצרת חג השבועות לפירות האילן (כמאמר חכמינו ז"ל
4 בעצרת נידונים על פירות האילן³²), כי חטה היא מין אילן
5 (לדעה אחת³³ לפי אחת הדעות
6 בגמרא, דעת ר' יהודה האומר שהפרי
7 שאכל אדם הראשון מעץ הדעת היה
8 חיטה), שרומז על אדם, כמו
9 שכתוב כי האדם עץ השדה,
10 ובחג השבועות (עצרת) נתנה
11 תורה, עליה נאמר 'זאת התורה
12 אדם' ונמצא שהחיטה קשורה
13 במיוחד לחג השבועות. ויש לומר,
14 דכיון דזה שחטה היא מין
15 אילן הוא רק לדעה אחת,
16 וגם לדעה זו הוא רק מין
17 אילן³⁴ ולא פרי האילן ממש, לכן
18 ענין התורה המרומזת פחטים היא
19 היא דרגת התורה כמו
20 ששיכת למצות. והתורה
21 עצמה שלמעלה מענין
22 המצות, שהיא עיקר ענין
23 האדם (זאת התורה אדם),
24 מרומזת בפירות האילן ולא
25 בחיטה וכפי שיתבאר לקמן בפרטיות
26 יותר ההבדל בין תורה ומצות לענין
27 זה.
28 (ד) והענין הוא, דזה שקיום התורה ומצות
29 התורה ומצות נקרא בשם
30 זריעה המביאה 'צמיחה' ועלייה,
31 כמבואר לעיל - הוא מצד שני
32 ענינים³⁵. ענין אחד, לפי שעל-
33 ידי קיום התורה ומצות
34 נעשה ברור ההפרדה בין הטוב
35 הרע והעלאה לקדושה של הגוף
36 ונפש הבהמית, ועל-ידי זה
37 על-ידי שהגוף והנפש הבהמית
38 מתעלים מתגלה השרש הרוחני
39 העליון ומקור החיות דהגוף ונפש
40 הבהמית שלמעלה מהשרש
41 דנפש האלקית (אף שבגלוי הנפש

42 האלוקית נעלית מהנפש הבהמית, כי 'כל הגבוה ביותר, יורד למטה ביותר')
43 - בדוגמת הזריעה כפשוטה, שעל-ידי זריעת התבואה
44 והגרעין בארץ מתעורר ומתגלה ומתחיל לפעול פח הצומח
45 שבארץ³⁶. והענין השני שבגללו קיום התורה והמצוות נקרא 'זריעה'
46 וגם, לפי שקיום התורה
47 ומצות צריך להיות (לא מצד
48 הטעם כי כך מחייב השכל וההיגיון
49 אלא) בכדי לקיים צווי
50 הקב"ה³⁷ ולעשות את רצונו,
51 כהלשון בברכת המצות אשר
52 קדשנו במצותיו וצונו, והקיום
53 הוא מפני הציווי בגלל ביטול
54 והכנעה של המציאות האישית
55 ד'קבלת עול' מלכות שמים -
56 בדוגמת הזריעה כפשוטה,
57 דהשרשת הגרעין בארץ היא
58 על-ידי רקבון הגרעין וביטול
59 מציאותו לגמרי.
60 וזהו הטעם על זה שעיקר
61 הצמיחה והעלייה של הנשמה
62 כתוצאה מהירידה היא על-ידי
63 קיום התורה ומצות בזמן
64 הגלות, כי בזמן הבית,
65 כשהיה גילוי אלקות (כולל
66 גם הגילוי שעל-ידי קיום
67 המצות שהיה גם בזמן הגלות קיום
68 התורה והמצוות מביא וממשיך אלקות
69 מלמעלה למטה, אבל כעת הדבר לא
70 מתגלה ולא מורגש בעולם ואילו בזמן
71 הבית גם האור הנמשך על ידי תורה
72 ומצוות היה מתגלה בעולם, וכיון שיש
73 גילוי אלקות), לא היה נרגש
74 כל-כך הביטול ד'קבלת
75 עול', מפיון שנגרש אז
76 הגילוי שעל-ידי המצות
77 והאדם נמשך ורצה לקיים מצוות

(31) זהו שם. תקו"ז תס"ט (קיד, ב (ס"א)). (32) ר"ה פ"א מ"ב (טז, רע"א). (33) דעת ר' יהודה בברכות (מ, סע"א). (34) דגם לדעת ר' יהודה אין מברכים על החטה בורא פרי העץ (ברכות שם). (35) להעיר, דשני הענינים (דלקמן בפנים) הם דוגמת אתכפיא ואתהפכא. (36) לקו"ת האזינו שבהערה 23. (37) ראה לקו"ת שלח מ, א. ובארוכה - עטרת ראש דרוש לעשיית (גז,

ארבעה ראשי שנים הם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בשביל לפעול את הגילוי הגדול, ולא מפני קבלת-עול וביטול המציאות שלו.
 2 ועיקר הביטול ד'קבלת עול' הוא בזמן הגלות כאשר עוסקים
 3 בתורה ומצוות למרות ההעלם וההסתור הגדול, ובפּרָט בְּדָרָא דְעִקְבְּתָא
 4 דְמִשְׁיחָא, כדור של עקבות המשיח (בסוף הגלות, כאשר כבר 'שומעים'
 5 את פעמי משיח, אבל מצד שני הדור
 6 ירוד ונחות מבחינה רוחנית, כמו העקב
 7 שהוא האבר הנחות בגוף האדם) ועד
 8 שְׁקִיּוּם הַמְצוֹת אֲזַי הוּא בְּאוֹפֵן
 9 דְהַזְרָעִים בְּדַמְעָה³⁸, מתוך צער
 10 וייסורים רחמנא-לילין, ועל-ידי-זה
 11 על-ידי הצער והקושי דְּנִקְא בְּרִנָּה
 12 ?קצורו³⁸ מתוך שמחה.
 13 (ה) וְהִנֵּה יְדוּעֵי³⁹ החילוק
 14 ההבדל בין תורה למצוות,
 15 דְהַמְצוֹת הֵן צוּיִים שניתנו מאת
 16 הקדוש ברוך הוא לאדם, והתורה
 17 היא דְּבַר ה', חֲכָמְתוֹ שֶׁל
 18 הַקֶּב"ה, אֶלֶּא שְׁיִרְדָּה לְמִטָּה
 19 וְנִתְלַבְּשָׁה בְּשָׂכַל הָאָדָם⁴⁰
 20 באופן כזה שהאדם מסוגל להבין את
 21 דבר ה' בשכלו.
 22 וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְּשִׁנֵּי עֲנִינִים
 23 הַנ"ל שְׁבֻזְרֵיעָה שתי הסיבות
 24 האמורות לכך שקיום התורה והמצוות
 25 מכותה בשם 'זריעה' (ברור הגוף
 26 וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּבִיטוּל
 27 דְ'קַבְּלַת עוֹל' כמבואר לעיל) הם
 28 בְּעִיקָר בְּקִיּוּם הַמְצוֹת שניתנו
 29 לאדם, מֵהַ-שְּׂאִין-בֶּן הַתּוֹרָה
 30 שגם לאחר שירדה למטה נשארה
 31 חכמתו של הקדוש ברוך הוא, כפי
 32 שממשיך ומבאר. דְּבַמְצוֹת שֶׁהֵן
 33 צוּיִים לְאָדָם, שִׁיף לומר
 34 שֶׁהַפְּנוּגָה בָּהֶם הוּא בְּכַדִּי הַיּוֹת
 35 אמצעי לְצַרְף לזכך ולעדן בָּהֶם אֵת
 36 הַבְּרִיּוֹת⁴¹, בְּשִׁבִיל הַבְּרוּר
 37 וְהַזְכוּף שֶׁל הַגּוּף וּנְפֶשׁ
 38 הַבְּהֵמִית דְּהָאָדָם שְׁמֻקִּים אֵת
 39 הַמְצוּוָה וּבְשִׁבִיל הַבְּרוּר
 40 וְהַזְכוּף שֶׁל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
 41 שְׁבִעוֹלָם שֶׁבָּהֶם מְקִימִים אֵת
 42 הַמְצוּוָה כמו צמר הציצית וקלף

התפילין וכד'. מֵהַ-שְּׂאִין-בֶּן הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲכָמְתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה,
 אֵין שִׁיף לומר שֶׁהִיא אֲמֻצְעֵי חֶסֶד-וְשִׁלּוּם בְּכַדִּי לְפַעוֹל בִּירוּר
 וזיכוך בְּאָדָם וּבְעוֹלָם. וְהַפְּעוּלָה שְׁנַעֲשִׂית עַל-יְדֵי
 התורה בְּאָדָם הַלּוֹמְדָה הִיא לא פעולה של זיכוך הגשמיות של גופו
 ונפשו הבהמית אלא שְׁעַל-יְדֵי
 לִימוּד הַתּוֹרָה שֶׁלּוּ באופן המובן
 בשכלו האנושי נְמַשְׁכָּת וּמֵאִירָה בּו
 חֲכָמְתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה שְׁלִמְעֵלָה
 מֵהַעוֹלָם וְהַמְשַׁכֵּת הַתּוֹרָה
 בְּאָדָם הַלּוֹמְדָה הִיא בְּאוֹפֵן
 שֶׁהוּא מֵתְאַחֵד עִמָּה⁴²
 וההתעלות שלו על-ידי זה היא בדרך
 ממילא, ולא משום שזו הכוונה
 והמטרה בירידת התורה למטה].
 ועל-דִּרְף־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
 לְהִבְיטוּל דְ'קַבְּלַת עוֹל' (עֲנִין
 הַשְּׁנֵי דְזְרִיעָה שבגללו קיום
 המצוות נמשל ל'זריעה'), דְּבַמְצוֹת
 שֶׁהֵם צוּיִים לְאָדָם (שְׁזֶה
 מוֹרָה שְׁבֻזְרֵיעָה דְּמַצוֹת הַדְּרוּגָה
 שבה הקדוש ברוך הוא יורד, כביכול,
 להתייחס לאדם ולצוות עליו צוויים
 יֵשׁ לְאָדָם תְּפִיסַת מְקוּם וערך
 מְסוּיִים), הָאָדָם הוּא מְצִיאוֹת⁴³
 בפני עצמה. וְזֶה שְׁמֻקִּים אֵת
 הַצּוּיִים הוּא מְצִד הַבִּיטוּל
 דְ'קַבְּלַת עוֹל', שֶׁלמרות היותו
 מ'מציאות' חשובה, הוא מבטל את עצמו
 כלפי רצון ה' כְּעֵבֶד⁴⁴ הַמְקִיִּים
 מְצוֹת הַמְלֶךְ מתוך ביטול מציאותו
 כלפי המלך, ובכל אופן בקיום המצוות
 יש מקום למציאות של האדם.
 וּבַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲכָמְתוֹ שֶׁל
 הַקֶּב"ה, אֵין שֵׁם נְתִיבַת מְקוּם
 לְמְצִיאוֹת שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, גַּם
 לֹא לְמְצִיאוֹת דְּעֵבֶד אפילו עבד
 שמבטל את מציאותו ועושה את הרצון
 של אדונו, וְלִכֵּן הַשְּׁלֵמוֹת דְּעֵסֶק
 הַתּוֹרָה לִימוּד תּוֹרָה באופן המושלם
 והנעלה ביותר הִיא כְּשֶׁהִלְמוּד
 לֹא לְמְצִיאוֹת דְּעֵבֶד, וְלִכֵּן הַשְּׁלֵמוֹת דְּעֵסֶק הַתּוֹרָה הִיא כְּשֶׁהִלְמוּד שֶׁלּוּ הוּא

א. נט, ב. (38) תהלים קכו, ה. (39) הדרן על ששה סדרי משנה תשמ"ח סכ"ו (תורת מנחם - הדרנים על הרמב"ם ו"ש"ע' תו. (40) תניא פ"ד (ח, ב. (41) ב"ר רפמ"ד. ו"ש"נ. (42) תניא פ"ה. וראה לקמן בפנים. (43) היינו שמצד הרצון דמצוות צריך האדם להיות מציאות. (44) תו"א וישב כז, ב. וארא נו, א.

יום ד' חמשה עשר בשבט ה'תשל"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שלו הוא באופן שדבר ה' מדבר בפיו, כלשון הכתוב
- 2 "ואשים דברי בפיך", היינו שלמציאות הלומד עצמו אין שום חשיבות,
- 3 ודברי התורה שאומר הם לא ביטוי של המציאות שלו אלא שהוא חוזר
- 4 ואומר את דבר ה'. וזהו שאמר רבותינו ז"ל⁴⁵ מאן מלכי
- 5 מי הם המלכים רבנן תלמידי
- 6 החכמים, פי לימוד התורה
- 7 שלהם היא באופן שדבר ה'
- 8 מדבר על-ידם מתוכם
- 9 ובאמצעותם, ולכן הם בתכלית
- 10 הביטול של המציאות שלהם
- 11 לאלקות שלמעלה גם
- 12 מהביטול דעבד כלפי המלך,
- 13 והביטול של תלמידי החכמים לומדי
- 14 התורה האלוקות הוא ביטול יותר
- 15 פנימי ויותר עמוק ועד שכל
- 16 מציאותם היא המלך
- 17 עצמו⁴⁴, ואין להם שום מציאות
- 18 לעצמם שעל-ידי אורייתא
- 19 (לימוד) התורה - ישאל
- 20 וקודשא-בריך-הוא כולא
- 21 חד⁴⁶ בני ישראל והקדוש ברוך
- 22 הוא נעשים דבר אחד. וגם מי
- 23 שאינו בדרגא גבוהה ונעלית זו
- 24 שלימוד התורה שלו יהיה
- 25 באופן זה שדבר ה' מדבר
- 26 בפיו⁴⁷, ואין לו כל מציאות
- 27 לעצמו כלל, גם אצלו עדיין יש
- 28 הבדל בין קיום המצוות ללימוד
- 29 התורה, כך שעיקר הברור והזיכרון
- 30 של הגוף והנפש הבהמית נפעל על
- 31 ידי קיום המצוות ולא על-ידי לימוד
- 32 התורה, כי מכל-מקום עיקר
- 33 ההדגשה בעסק התורה הוא
- 34 לא על ענין הביטול
- 35 והאתפאיא כפיית והכנעת הכוחות
- 36 של היפך הקדושה, אלא אדרבה, על זה שהמציאות שלו כמו-כן צריך להיות באדם העוסק בתורה, שהתורה

- 37 אחד (ההבנה וההשגה) תחבטל ובסופו של דבר תהיה 'חד' אחד
- 38 עם התורה כל אחד לפי מידת הביטול שלו.
- 39 וזהו שאמר⁴⁸ חכמינו ז"ל בגמרא לעולם ילמוד אדם במקום
- 40 שלבו חפץ, דחפץ הוא רצון עמוק ופנימי שיש בו תענוג⁴⁹,
- 41 דהגם שגם בלימוד התורה
- 42 צריך להיות הביטול דעבד
- 43 (עולה של תורה⁵⁰ וכיוון שגם
- 44 לגבי התורה נאמר 'עול' מובן שלימוד
- 45 התורה קשור בקבלת-עול וביטול
- 46 המציאות האישית) וגם הביטול
- 47 דאתפאיא כפיית והכנעת הגוף
- 48 והנפש הבהמית (לשנות פרקו
- 49 מאה פעמים ואחד⁵¹ למרות
- 50 שהרגילות היא לשנות מאה פעמים,
- 51 ויציאה מהרגילות היא כפיה, הכנעה
- 52 וביטול של המציאות האישית),
- 53 מכל-מקום עיקר ההדגשה
- 54 בלימוד התורה הוא⁵²
- 55 שהתורה שלומד תהיה
- 56 התענוג והחיות שלו ולכן
- 57 הלימוד צריך להיות "במקום שלבו
- 58 חפץ", היינו במקום שבו יש לו תענוג
- 59 והנאה.
- 60 ויש לומר טעם לזה, שבלמוד
- 61 התורה יש חשיבות לענין התענוג
- 62 דכיון שענין לימוד התורה
- 63 הוא שעל-ידי-זה נעשים
- 64 ישאל וקודשא-בריך-הוא
- 65 כולא חד, נפעלת התאחדות בין
- 66 היהודי לומד התורה ובין הקדוש ברוך
- 67 הוא שהתורה היא חכמתו ורצונו לכן
- 68 כמו שבקב"ה, התורה היא
- 69 התענוג דהקב"ה, כמו שכתוב
- 70 שהתורה אומרת ואהיה אצלו אצל
- 71 הקדוש ברוך הוא שעשועים⁵³,
- 72 שהתורה

(45) גיטין סב, א. וראה תו"א וישב שם. (46) ראה זח"ג עג, א. וראה תניא פכ"ג שהענין ד"כולא חד" הוא דוקא בתורה משא"כ במצוות. (47) להעיר שענין זה ("אני המשנה המדברת בפיך") נאמר בנוגע להב"י (מגיד מישרים ר"פ ויקרא - הובא בלקו"ת פקודי ו, א. ובכ"מ). (48) ע"ז יט, א. (49) לקו"ת שה"ש כח, ד. וש"נ. (50) ראה במדבר פ"ח, כא. תדא"ר רפ"ב. מדרש שמואל פכ"ט. (51) חגיגה ט, ב. וראה תניא פט"ו. ד"ה באתי לגני שנה זו (ה'תשל"א) ס"י (לעיל ע' 205 ואילך). וש"נ. (52) להעיר מלקו"ת פ' ראה כט, ג-ד, דיש מעלה בעבד שאינה בבן, וענין "עולה של תורה" (כולל הענין דשונה פרקו מאה פעמים ואחד) הוא "כמ"ש בסש"ב פמ"א דיש בן שהוא ג"כ עבד". ומזה מובן, דענין עולה של תורה הוא בכדי שבלמוד התורה שלו תהי' גם המעלה דעבד, אבל לימוד התורה עצמו הו"ע בן - והרי ענין הבן הוא "דמה שהוא רצון האב הוא גם רצון הבן" (המשך תרס"ו ס"ע שח). (53) משלי ח, ל.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלוֹמֵד תְּהִיָּה הַתַּעֲנוּג שְׁלוֹ, וכמבואר לעיל לכן עיקר ענין הויכוח
 2 של הגוף והנפש הבהמית הוא לא על־ידי לימוד התורה אלא על ידי קיום
 3 המצוות שבהן מודגש יותר ענין הביטול וה'אתכפיא'. [וְאִף שֶׁתַּעֲנוּג
 4 הָאָדָם בַּתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הוּא מִצַּד הַשֶּׁכָּל שָׂבָה, והעונג קשור
 5 בעצם העובדה שמתבעו האדם מתענג
 6 מעיסוק במושכלות, ואם כן לכאורה
 7 הדבר קיים גם ללא קשר ישיר עם
 8 האמור שהתורה היא עונג, כביכול,
 9 אצל הקדוש ברוך הוא. כְּמוֹכֵן גַּם
 10 מַעֲנֵן בְּמָקוֹם שְׁלֹבו חֶפֶץ
 11 שבפשטות ראוי שאדם ילמד במקום
 12 שליבו חפץ ויהיה לו תענוג מהלימוד
 13 קשור בכך שהתענוג נובע מההבנה
 14 השכלית, יֵשׁ לֹמֵר, שאין זו סתירה
 15 כי אמנם העונג נובע מהבנה והשגה
 16 אבל יחד עם זה האמת היא
 17 שְׂבִפְנֵימִיּוֹת הַעֲנָנִים אפילו אם
 18 האדם לא לגמרי מודע לכך -
 19 הַתַּעֲנוּג שְׁלוֹ בַּתּוֹרָה הוּא
 20 מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא
 21 שְׂעִשׂוּעִים דְּהַקְבָּה [וְכִיּוֹן
 22 שִׁישְׂרָאֵל וְקוֹדֶשׁ-אֶבְרָהָה הוּא
 23 כּוֹלָא חַד, לְכֵן הַתּוֹרָה הִיא
 24 גַּם הַתַּעֲנוּג דְּיִשְׂרָאֵל כִּשֶׁם שֶׁאֲצַל
 25 הקדוש ברוך הוא התורה היא ענין
 26 התענוג], אֶלָּא שְׂבִפְנֵימִיּוֹת הַגְּלוּי
 27 שְׁלוֹ בְּמוֹדַעוֹת הַגְּלוּיָהּ שֶׁל הָאָדָם
 28 הַלּוֹמֵד תּוֹרָה נִרְגָּשׁ שֶׁהַתַּעֲנוּג
 29 שְׁלוֹ בַּתּוֹרָה הוּא מִצַּד הַשֶּׁכָּל
 30 שָׂבָה].
 31 (ו) יֵשׁ לֹמֵר, דְּשִׁנֵּי הַעֲנָנִים
 32 שְׂבִפְנֵימִיּוֹת הָאֲמוּרִים לעיל, היינו
 33 התורה כפי שייכת למצוות והתורה
 34 כפי שהיא מצד עצמה, מְרוּמְזִים
 35 בַּחֲטָה וּבְאֵילָן, כפי שממשך
 36 ומפרט. דְּחֲטָה שְׁהִיא תְּבוּאָה
 37 [דְּגַם לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שְׁפִיר
 38 עַץ הַדַּעַת הִיָּה חִטָּה הִיא רַק מִן
 39 אֵילָן וְלֹא פְרִי הָאֵילָן מִמֶּשׁ]
 40 רּוּמְזָת עַל הַתּוֹרָה כְּמוֹ
 41 שְׂשִׁכְתָּה לְמַצּוֹת (שְׁלִימוֹד
 42 הַתּוֹרָה הוּא בְּכַדִּי מִתּוֹךְ כּוֹנֵה
 43 לְדַעַת אֵת הַהִלְכוֹת בְּשִׁבְלֵי לְקַיָּם
 44 מִצְוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה, וְכִיּוֹצֵא

ביאור בדרך אפשר

45 מִצַּד-עֲצָמָה מְרוּמְזָת בְּאֵילָן. דְּמַעְלַת הָאֵילָן לְגַבֵּי תְּבוּאָה
 46 הִיא, שְׂתְּבוּאָה (גַּם חֲטָיִם שֶׁהֵם יוֹתֵר מְשׁוּבָחִים מִשָּׂר מִיְנֵי הַדָּגָן)
 47 הִיא דְּבָר הַמוּכָרָח לְקִיּוּמוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁהֵי מִהַחֲטָיִם עוֹשִׂים
 48 לַחֵם שֶׁהוּא מוֹזֵן הַכֹּרֵחַ, וְעֲנִין הָאֵילָן הוּא שֶׁהוּא מְצַמֵּחַ
 49 פִּירוֹת, שְׂאֵינָם מוּכָרְחִים
 50 לְקִיּוּמוֹ שֶׁל הָאָדָם וְהוּא יִכּוֹל
 51 להתקיים ולחיות גם ללא אכילת
 52 פִּירוֹת, אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁל תַּעֲנוּג,
 53 וכך התורה כפי שהיא מצד עצמה
 54 קשורה בענין התענוג, בשונה
 55 מהלימוד השייך לקיום המצוות
 56 שצריך להיות מפני ההכרח גם שאין
 57 בו תענוג. וְהַחֲסִיף, שְׁגַם רְאִיתָ
 58 הָאֵילָן כִּשְׁלַעֲצָמָה (לֹא רַק
 59 אֲכִילַת פִּירוֹתָיו) גּוֹרְמַת
 60 לְתַעֲנוּג, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב⁵⁴
 61 וַיִּצְמַח גוֹ' כֹּל עֵץ נִחְמַד
 62 לְמִרְאֵה גוֹ' וְהַפְּסוֹק מֵרִיִּק וְאוֹמֵר
 63 "נחמד למראה" להורות שגם הראיה
 64 של עץ פירות, גם מבלי הנאה
 65 מאכילת הפירות, גורמת תענוג. וְכִמוֹ
 66 שְׂרוּאִים בְּפוּעַל, שֶׁהִטְוִיל
 67 בַּגֶּן, מָקוֹם שְׂצוּמָחִים בּוֹ
 68 אֵילָנוֹת, הוּא תַּעֲנוּג.
 69 וְעַל-פִּיזָה יוֹבֵן הַעֵילוּי
 70 דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה לְאֵילָן בַּחֲמִישֵׁה
 71 עֶשֶׂר בִּשְׁבַט עַל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה
 72 לִירְקוֹת בַּאֲחַד בַּחֲשׂוּרִי, אֶף
 73 שְׂבִירְקוֹת נִכְלָל גַּם חֲטָיִם
 74 (מֵאֲכָל אָדָם) שְׂרוּמְזִים עַל
 75 הַתּוֹרָה, דְּהַחֲמִשָּׁה שֶׁל הָאוֹר
 76 הָאֲלוּקִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּרֹאשׁ-
 77 הַשָּׁנָה לִירְקוֹת הִיא בְּנוֹגַע
 78 לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְגַם הַחֲמִשָּׁה
 79 שְׂבִנוּגַע לְעֶסֶק הַתּוֹרָה (חֲטָיִם)
 80 שֵׁשׁ לֵהֵם חֲשִׁבוֹת מִיּוֹחַדֵּת לְגַבֵּי שָׂר
 81 הִירְקוֹת) הִיא בְּנוֹגַע לְעֶסֶק
 82 הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׂשִׁיף לְקִיּוּם
 83 הַמִּצְוֹת, וְהַחֲמִשָּׁה בְּרֹאשׁ-
 84 הַשָּׁנָה לְאֵילָן הִיא בְּנוֹגַע
 85 לְלִימוּד הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהוּא
 86 מִצַּד-עֲצָמוֹ, עֲנִין הַתַּעֲנוּג
 87 דְּתּוֹרָה זוֹ, כְּמוֹכֵן, הַמִּשְׁכָּה הִרְבָּה
 88 יוֹתֵר נְעִלִית.

שְׁלוֹ. [וְאִף שֶׁתַּעֲנוּג הָאָדָם בַּתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הוּא
 מִצַּד הַשֶּׁכָּל שָׂבָה, כְּמוֹכֵן גַּם מַעֲנֵן בְּמָקוֹם שְׁלֹבו
 חֶפֶץ, יֵשׁ לֹמֵר, שְׂבִפְנֵימִיּוֹת הַעֲנָנִים - הַתַּעֲנוּג
 שְׁלוֹ בַּתּוֹרָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שְׂעִשׂוּעִים
 דְּהַקְבָּה [וְכִיּוֹן שִׁישְׂרָאֵל וְקוֹדֶשׁ-אֶבְרָהָה הוּא
 כּוֹלָא חַד, לְכֵן הַתּוֹרָה הִיא גַּם הַתַּעֲנוּג דְּיִשְׂרָאֵל],
 אֶלָּא שְׂבִפְנֵימִיּוֹת הַגְּלוּי שְׁלוֹ נִרְגָּשׁ שֶׁהַתַּעֲנוּג שְׁלוֹ
 בַּתּוֹרָה הוּא מִצַּד הַשֶּׁכָּל שָׂבָה].

(ו) יֵשׁ לֹמֵר, דְּשִׁנֵּי הַעֲנָנִים שְׂבִפְנֵימִיּוֹת
 בַּחֲטָה וּבְאֵילָן. דְּחֲטָה שְׁהִיא תְּבוּאָה
 [דְּגַם לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה הִיא רַק מִן אֵילָן] רּוּמְזָת
 עַל הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׂשִׁכְתָּה לְמַצּוֹת (שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה
 הוּא בְּכַדִּי לְקַיָּם מִצְוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה, וְכִיּוֹצֵא
 בְּזָה), וְהַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד-עֲצָמָה מְרוּמְזָת
 15 בְּאֵילָן. דְּמַעְלַת הָאֵילָן לְגַבֵּי תְּבוּאָה הִיא,
 16 שְׂתְּבוּאָה (גַּם חֲטָיִם) הִיא דְּבָר הַמוּכָרָח לְקִיּוּמוֹ
 17 שֶׁל הָאָדָם, וְעֲנִין הָאֵילָן הוּא שֶׁהוּא מְצַמֵּחַ
 18 פִּירוֹת, שְׂאֵינָם מוּכָרְחִים לְקִיּוּמוֹ שֶׁל הָאָדָם,
 19 אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁל תַּעֲנוּג. וְהַחֲסִיף, שְׁגַם רְאִיתָ
 20 הָאֵילָן (לֹא רַק אֲכִילַת פִּירוֹתָיו) גּוֹרְמַת לְתַעֲנוּג,
 21 כְּמוֹ שְׂכַתּוּב⁵⁴ וַיִּצְמַח גוֹ' כֹּל עֵץ נִחְמַד
 22 לְמִרְאֵה גוֹ'. וְכִמוֹ שְׂרוּאִים בְּפוּעַל, שֶׁהִטְוִיל בַּגֶּן, מָקוֹם
 23 שְׂצוּמָחִים בּוֹ אֵילָנוֹת, הוּא תַּעֲנוּג. וְעַל-פִּיזָה
 24 יוֹבֵן הַעֵילוּי דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה לְאֵילָן עַל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה
 25 לִירְקוֹת, אֶף שְׂבִירְקוֹת נִכְלָל גַּם חֲטָיִם (מֵאֲכָל
 26 אָדָם) שְׂרוּמְזִים עַל הַתּוֹרָה, דְּהַחֲמִשָּׁה בְּרֹאשׁ-
 27 הַשָּׁנָה לִירְקוֹת הִיא בְּנוֹגַע לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְגַם
 28 הַחֲמִשָּׁה שְׂבִנוּגַע לְעֶסֶק הַתּוֹרָה (חֲטָיִם) הִיא
 29 בְּנוֹגַע לְעֶסֶק הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׂשִׁיף לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת,
 30 וְהַחֲמִשָּׁה בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה לְאֵילָן הִיא בְּנוֹגַע
 31 לְלִימוּד הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד-עֲצָמוֹ, עֲנִין
 32 הַתַּעֲנוּג דְּתּוֹרָה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ז) וַיֵּשׁ לומר, דַּעֲלֵי־יָדַי שֶׁהַמְצוֹת נִמְשְׁכוֹת מֵהַתּוֹרָה שֶׁהִרִי
2 המצוות ניתנו בתורה ובתורה יש פירוט של ההלכות איך לקיים כל מצוה,
3 וְגַם זֶה שְׁקִיּוּם הַמְצוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת בְּדַרְךְ עֲבוֹדַת עֶבֶד,
4 כללות העניין המבואר לעיל שקיום המצוות הוא מתוך ביטול וקבלת עול,
5 הוא לפי שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה⁵⁵
6 וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם
7 וְגו'⁵⁶, ונמצא שגם עניין זה נובע
8 בעצם מהתורה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁף
9 מֵעֵין הַתַּעֲנוּג דְּתוֹרָה שֶׁעֵינֵינוּ
10 נתבאר לעיל באריכות גַּם בְּעֲבוּדָה
11 דְּקִבְלַת עוֹל' (עֲבוֹדַת עֶבֶד)
12 שְׁבָקִיּוּם הַמְצוֹת כִּי שֶׁאִמְנֵם
13 העבודה היא מתוך קבלת עול וביטול,
14 אבל מכל־מקום יש בה גם תענוג.
15 וְעַל־דֶּרֶךְ הַמִּבְּאֵר בְּהִמְשָׁף
16 קְבוּצַת מֵאֵמֵרִים הַעוֹסְקִים בְּנוֹשֵׂא אֶחָד
17 מִשְׁנַת תְּרִס"ו⁵⁷, (אחד ה'המשכים'
18 הארוכים, העמוקים והיסודיים ביותר
19 בתורת חב"ד) דְּזֶה שֶׁגַּם עֶבֶד
20 פְּשׁוּט [שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא מִצַּד
21 עוֹל הָאֲדוֹן הַמוּטָל עָלָיו אֲבֵל
22 אֵין לוֹ הַבְנָה וְהַשְׁגָּה עֹמֶקָה מִשְׁלוֹ
23 בַּמַּעֲלַת הָאֲדוֹן וּבַמַּעֲלַת הָעֲבוּדָה]
24 מִשְׁתַּדֵּל שֶׁהַמְּלָאכָה שְׁעוֹשָׂה
25 תְּהִיָּה לְנוֹי וּלְתַפְאֶרֶת לְאֲדוֹנוֹ
26 וְלֹא מִסְתַּפֵּק בְּבִיעוּץ הָעֲבוּדָה אֶךְ רוּק
27 לְפִי הַמּוֹכַרֵת וְתוֹ לֹא, הוּא לְפִי
28 שֶׁגַּם עֶבֶד הַפְּשׁוּט יֵשׁ לוֹ
29 לֵאמֹתוֹ שֶׁל דָּבָר תַּעֲנוּג בְּעֲבוּדָה,
30 אֲלֹא שֶׁהַתַּעֲנוּג דִּהְעֶבֶד
31 הַפְּשׁוּט הוּא [לֹא מִצַּד עֵינָיו
32 וּמִצִּיאֹתוֹ שֶׁל הָעֶבֶד, וְלֹא בַּגֵּל
33 שֶׁהָעֲבוּדָה הַטּוֹבָה בִּיּוֹתָר מוֹסִיפָה בּוֹ
34 עֲצֵמוֹ חֲשִׁיבוֹת כְּלִשְׁהִי, אֲלֹא
35 אֲדָרְבָּה] מִצַּד הַבֵּיטוּל שְׁלוֹ⁵⁸
36 אֶל הָאֲדוֹן, דְּלִהְיוֹת שְׂאִינּוֹ
37 מִצִּיאֹת לְעַצְמוֹ אֲלֹא כֹל
38 הַמִּצִּיאֹת שֶׁלּוֹ בְטֵלָה וְטַפְלָה לְמִצִּיאֹת הָאֲדוֹן
39 הוּא הַתַּעֲנוּג שְׁלוֹ וְאֵם הָאֲדוֹן מִתַּעֲנֵג מֵהָעֲבוּדָה, גַּם הָעֶבֶד מִתַּעֲנֵג מִמֶּנָּה,
40 וְנִמְצָא שֶׁבַעֲצֵם אֵין סְתִירָה בֵּין עֲבוֹדוֹת וְקִבְלַת עוֹל מִצַּד אֶחָד וְתַעֲנוּג מִצַּד שֵׁנִי.
41 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּעֲבוּדַת ה', שֶׁבְּעֲבוּדָה דְּקִבְלַת עוֹל'

42 עֲצֵמָה, אֶף שִׁסְרוּדָה הוּא בֵּיטוּל ו'אֲתַכְפִּיא'. יֵשׁ גַּם עֵנִין הַתַּעֲנוּג, אֲלֹא
43 שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא הַתַּעֲנוּג דְּלִמְעַלָּה וְלֹא תַעֲנוּג שֶׁל הָאֵדָם בְּתוֹר בִּיטוּי
44 לְמִצִּיאֹת וְלִישׁוֹת' שְׁלוֹ.
45 וַיֵּשׁ לומר, דְּזֶה שֶׁגַּם בְּעֲבוּדָה דְּקִבְלַת עוֹל' יֵשׁ עֵנִין
46 הַתַּעֲנוּג, הוּא לְפִי שֶׁגַּם
47 הָעֲבוּדָה דְּקִבְלַת עוֹל', עַל־דֶּרֶךְ
48 הָאֲמוּר לְעִיל לַגְּבִי קִיּוּם הַמְצוּוֹת,
49 נִמְשְׁכַת מֵהַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה
50 אִמְרָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה'
51 אֱלֹהֵיכֶם גו' וְהִירִי לִימוּד הַתּוֹרָה
52 הוּא בּוֹדָאֵי מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג, כִּמְבֹאֵר
53 לְעִיל.
54 (ח) וְהָעֵנִין הוּא, דְּאִיתָא מוֹבָא
55 ב'אֲגַרְת הַקְּדוּשׁ' שֶׁבִּסְפָר הַתְּנִיא
56 דְּבוּר־הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַחַת בְּרַבְרִי
57 חֲכֵמֵינוּ ז"ל עַל הַפְּסוּק בַּתְּהִלִּים
58 "זְמִירוֹת הִיר לִי חוֹקִין" שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ
59 נִהַג שֶׁלֹּא כִּהוֹנֵן כֹּאשֶׁר הַתְּבַטָּא עַל
60 הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן זוֹ, וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא
61 אִמְרָ לּוֹ בְּלִשׁוֹן טְרוּנָא זְמִירוֹת
62 קְרִית לְהוֹ⁵⁹ הָאֵם אַתָּה קוֹרָא לְהֵם,
63 לְדַבְּרֵי הַתּוֹרָה, "זְמִירוֹת", וְבֵאוּתָה
64 אֲגַרְת מְבֹאֵר שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת
65 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים תְּלוּיִים
66 בְּדַקְדוּק מִצְוָה, בְּדַקְדוּק אֶחָד שֶׁל
67 הַתּוֹרָה לְעִשׂוֹת אֶת הַמְצוּוֹה בְּאוּפֵן
68 מְסוּיִים דּוּקָא, וּמִכִּיָּא בְּתַנְיָא שֶׁם
69 שְׁתֵּי דּוּגְמָאוֹת לְזָה, קְרַבְּן
70 וְתַפְלִיין שֶׁאֵם הַקְּרַבְּן כִּשֶׁר הִירִי הוּא
71 פּוֹעַל "חֹד" בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַדְּבָר
72 גּוֹרֵם עֲלֵיהֶם כִּכֵּל הָעוֹלָמוֹת לְקַבֵּל חַיּוֹת
73 וְשִׁפְעָה, וְאֵם שִׁינָה וְלֹא דִיִּיק פְּרַט אֶחָד
74 מְדִינֵי הַקְּרַבְּנוֹת, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ בְּתַנְיָא
75 שֶׁם, "שְׁקִיבֵל הָדָם בְּשִׁמְאֵלוֹ דְּרוּךְ־מִשְׁל
76 אוֹ שֶׁלֹּא כִּכֵּלִי שֶׁרַת כִּשֶׁר... אוֹי
77 נַתְּבַטְּלָה עֲלֵיהֶם הָעוֹלָמוֹת וְחַיּוֹתָם
78 וְשִׁפְעָם (שֶׁנִּפְעַלַת עַל יְדֵי הַקְּרַבְּן)... וְכֵן
79 בְּתַפְלִיין כְּשֶׁרֹת מִתְגַּלִּים מוֹחִין עֲלֵינוּ... וּבְדַקְדוּק אֶחָד (אֵם פְּרַט אֶחָד
80 בְּתַפְלִיין אֵינוֹ כְּרֹאֵי עַל־פִּי הַהִלְכָה) נִפְסְלִין וּמִסְתַּלְקִין מוֹחִין... וּמִכִּבְּאֵר
81 אֲאִמוּ"ר רַבִּי לׁוֹי יִצְחָק, אֲבִיו שֶׁל הַרְבִּי, בְּהִעָרוּתוֹ לְתַנְיָא⁶⁰,
82 דִּהְטַעַם שְׁתַּפְּסֵם ב' מְצוֹת אֵלוֹ (קְרַבְּן וְתַפְלִיין)

55) לשון אדה"ז בתניא פמ"א (נו, א). 56) משפטים כג, כה. 57) ס"ע שכה ואילך. 58) בהמשך תרס"ו שם, דחילוק זה הוא המעלה דעבד פשוט. ויש לומר, שמצד חילוק זה יש מעלה גם בכן (ועבד נאמן), עסק התורה - שהתענוג באלקות הוא גם מצד ענינו ומציאותו דהאדם. 59) קס, א ואילך. 60) לקוטי לוי"צ לאגה"ק שם (ע' נג).

ארבעה ראשי שנים הם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא, כי כלל ענין המצות הוא לפעול התקרבות של העולמות
2 והנבראים לאלוקות בשני אופנים העלאתה של הנבראים מלמטה למעלה
3 והמשכה של אלוקות מלמעלה למטה, רצוא התעלות מלמטה למעלה
4 ושוב ירידה והמשכה מלמעלה למטה (כמו שכתוב ב'לקוטי
5 תורה' לאדמו"ר הזקן בדבור -
6 המתחיל זאת חקת
7 התורה⁶¹), ולכן תפס בתניא ב'
8 מצות אלו בתור דוגמא, כי קרבן
9 שבו מעלים מן החי ומן הצומח על גבי
10 המזבח הוא העלאתה - רצוא,
11 ותפילין הוא המשכה -
12 'שוב' (כמו שכתוב ב'לקוטי
13 תורה' בדרושי הנסכים⁶²
14 בביאור המשמעות הפנימית של מאמר
15 חכמינו ז"ל שהקורא קריאת שמע בלא
16 תפילין דומה למקריב קרבן ללא
17 נסכים).
18 וצריך להבין, מה נוגע
19 להענין המבאר ב'אגרת
20 הקדש' הנ"ל [שכל העולמות
21 תלויים בדקדוק מצוה] לרמוז
22 שענין המצות הוא העלאתה
23 והמשכה שמשום כך נבחרו ריוקא
24 שתי דוגמאות אלו, והרי לכאורה
25 הנושא המדובר בתניא שם הוא ענין
26 אחר לגמרי?
27 ויש לומר, דזה שכתב
28 ב'אגרת הקדש' שכל
29 העולמות תלויים לענין קבלת
30 השפע והחיות מלמעלה בדקדוק
31 מצוה, הוא הקדמה למה
32 שכתב שם לאחר-יזה שכל
33 העולמות בטלים במציאות
34 לגבי דקדוק אחד מדקדוקי
35 תורה כי הדקדוק שבתורה לגבי אופן
36 קיום המצוות הוא עומק המחשבה
37 העליונה וחכמתו של הקדוש ברוך הוא
38 שהיא בלי גבול, ונעלית לאין שיעור
39 על המעלה של החיות האלוקית של

הוא, כי כלל ענין המצות הוא העלאתה והמשכה,
רצוא ושוב' (כמו שכתוב ב'לקוטי תורה'
בדבור-המתחיל זאת חקת התורה⁶¹), ולכן תפס
ב' מצות אלו, כי קרבן הוא העלאתה - רצוא,
ותפילין הוא המשכה - 'שוב' (כמו שכתוב
ב'לקוטי תורה' בדרושי הנסכים⁶²). וצריך
להבין, מה נוגע להענין המבאר ב'אגרת הקדש'
הנ"ל [שכל העולמות תלויים בדקדוק מצוה]
לרמוז שענין המצות הוא העלאתה והמשכה. ויש
לומר, דזה שכתב ב'אגרת הקדש' שכל
העולמות תלויים בדקדוק מצוה, הוא הקדמה
למה שכתב שם לאחר-יזה שכל העולמות
בטלים במציאות לגבי דקדוק אחד מדקדוקי
תורה. דזה שאמר דוד⁶³ זמרות היו לי חקיך גו'
הוא שבחא דאורייתא (כמו שכתוב ב'אגרת
הקדש' הנ"ל בתחלתה), והשבח הוא שכל
העולמות בטלים במציאות (ולא רק תלויים)⁶⁴
לגבי דקדוק אחד מדקדוקי תורה, אלא שגילוי
ענין זה דתורה הוא על-ידי שכל העולמות
תלויים בדקדוק מצוה. והינו, דלגבי המצות
שהן צוויים לאדם איך שיתנהג בעולם, בהכרח
שיש איזה ערך ותפיסת מקום לעולמות, וזה
שהעולמות הם בטלים במציאות הוא (דוקא)
לגבי (דקדוק אחד מדקדוקי) תורה. וההוכחה
על זה היא מזה שכל העולמות תלויים בדקדוק
מצוה. דזה שהעולמות תלויים בדקדוק מצוה
(אפילו בדקדוק קל) הוא מפני שהוא דקדוק תורה, שגלגליה העולמות בטלים
במציאות, ולכן גם לאחר-י שנקמשה במצות ונעשה "דקדוק מצוה", כל
העולמות תלויים בו ועדיין הוא
במעמד ומצב נעלה מכל העולמות.

(61) לקו"ת חוקת נו, ב ואילך. (62) לקו"ת שלח מ, א ואילך. (63) תהלים קיט, נד. (64) ולהעיר, דזה שדוד הי' משמח לבו בעסק התורה בעת צרתו הוא (לא מפני שכל העולמות תלויים בדקדוק אחד של תורה, אלא) מפני שכל העולמות בטלים במציאות לגבי דקדוק אחד של תורה, שע"ז פעל בעצמו שעניני העולם לא יתפסו מקום אצלו (ראה סה"מ תרפ"ז ס"ע רד ואילך. תו"מ סה"מ תמוז ע' יד).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובכדי לבאר שגם לאחרי המשכת דקדוקי תורה במצות, 2 היינו לאחר שה'דקדוק תורה' הופך להיות 'דקדוק מצוה', כאמור, מאיר 3 בהם בגילוי ענין התורה, מרמז ב'אגרת הקדש' (על-ידי 4 הבאת הדוגמאות דקרבן שענינו העלאה ותפילין שענינם 5 המשכה) שענין המצות הוא 6 העלאה והמשכה, רצוא 7 שענינו העלאה ושוב שענינו 8 המשכה. דיש לומר, שענין 9 ההעלאה וה'רצוא' שבמצות 10 ההתעלות שלהם מלמטה למעלה, 11 להיות מעל העולם, הוא שנגזש 12 בהם אפילו בהיותם למטה מקורם 13 העליון כמו שהם בתורה 14 שלמעלה מהעולם, וענין 15 ההמשכה וה'שוב' שבהם 16 היינו הירידה שלהם מלמעלה למטה 17 הוא שהם נמשכים ויורדים 18 ממקורם שלמעלה מהעולם להיות 19 צוויים לאדם בעולם הזה, וגם 20 אז אפילו לאחר הירידה למטה נרגש 21 בהם במצוות שהמקור שלהם 22 הוא בתורה שלמעלה 23 מעולמות [כי ענין רצוא 24 ושוב] הוא שגם לאחרי 25 ה'שוב' ניכר רישומו של 26 ה'רצוא'⁶⁵, משום שרצוא ושוב 27 הוא תהליך תמיד, כן שאחרי כל 28 'רצוא' בא 'שוב' ואחרי כל 'שוב' בא 29 'רצוא'.

30 ולהעיר מזה שאומרים 31 בכרפת המצות אשר קדשנו 32 במצותיו וצננו, דיש לומר, 33 שקדשנו במצותיו הוא ענין 34 ההעלאה של האדם מלמטה 35 למעלה, שהעלנו הקדוש ברוך הוא 36 על ידי המצוות למעלת קדש 37 העליון ברוך-הוא שהיא 38 קדושתו של הקב"ה בכבודו 39 ובצעמו⁶⁶ שהיא עליה גדולה 40 ביותר, וצננו הוא ענין 41 ההמשכה של הקדוש ברוך הוא 42 שירד מלמעלה למטה, כביכול, כפי 43 שצוה אותנו. והטעם לזה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שאומרים בכרפת המצות (בנוגע למצות שנתנו לנו) 45 קדשנו במצותיו, במצוות שלו, אף על פי שמדובר על המצוות כפי 46 שירדו למטה בתור צוויים לאדם הוא פי גם לאחרי שצננו (ונעשו 47 צוויים לאדם) הם מצותיו של הקב"ה כמו שהוא קדוש 48 ומובדל מענין הצווי לאדם 49 והמצוות נשארו בקדושתם העליונה.

50 (ט) וזהו שעל-ידי התורה 51 הוא המשכת התענוג גם 52 בעבודה ד'קבלת עול', 53 שבקיום המצות ולא רק לימוד 54 התורה. כי זה שקיים המצות 55 הוא באופן ד'קבלת עול', 56 כעבד המקום מצות המלך 57 [שהעבד הוא לא האדון אלא 58 שהוא בטל לאדון כלומר, אין זה 59 ביטול שבו המציאות של העבד 60 מתבטלת לחלוטין, אלא שהוא נשאר 61 מציאות בפני עצמו ובכל זאת מתבטל, 62 והטעם לכך שזהו אופן הביטול בקיום 63 המצוות] הוא מפני שהפונה 64 בענין המצות (צוויים לאדם 65 ובאופן שיש למציאות האדם תפיסת 66 מקום) היא שהאדם יהיה 67 מציאות שחוצץ ממנו נבדלת 68 מאלוקות (שאין לו תענוג 69 באלקות) ואף-על-פי-כן 70 יהיה בטל אליו. ועל-ידי 71 המשכת התורה (שלמעלה 72 מצווי לאדם) במצות 73 ובעבודה ד'קבלת עול' 74 (שהתורה אמרה ועבדתם גו' 75 והעבודה היא כתוצאה מצווי האמור 76 בתורה), נרגש דזה שהאדם 77 הוא מציאות שחוצץ ממנו 78 יתברך הוא בכדי להשלים 79 הפונה העליונה שתהיה מציאות

28 [לאדון] הוא מפני שהפונה בענין המצות (צוויים לאדם) היא שהאדם יהיה 29 מציאות שחוצץ ממנו (שאין לו תענוג באלקות) ואף-על-פי-כן יהיה בטל 30 אליו. ועל-ידי המשכת התורה (שלמעלה מצווי לאדם) במצות ובעבודה 31 ד'קבלת עול' (שהתורה אמרה ועבדתם גו'), נרגש דזה שהאדם הוא מציאות 32 שחוצץ ממנו יתברך הוא בכדי להשלים הפונה העליונה. ועל-ידי-זה, הביטול

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נבדלת ובכל זאת תחבטל. ועל-ידי-זה, הביטול ד'קבלת עול'
2 הוא בכל מציאותו, ולא רק בפרט מסויים, הינו שגם זה שנעשה
3 כמו מציאות לעצמו וכפי שהדברים נראים כלפי חוץ, האדם הוא
4 מציאות הוא בכדי להשלים הפונה. ולכן כיוון שניכר שכל
5 המציאות היא בבטיל שכך תושלם
6 הכונה המציאות שלו אינה
7 סתירה לתענוג שיש לו
8 בעבודתו (הינו לתענוג
9 האדון שנמשך בו כי בתוך גודו
10 המציאות שלו אין תענוג באלוקות),
11 לפי שגם המציאות שלו זו
12 שלכאורה סותרת לאלוקות, באמת
13 אינה סתירה כי היא בכדי
14 להשלים הפונה.
15 ועל-פי-זה יובן מה שמוכא
16 לעיל (סעיף ז) מהמשך
17 תרס"ו, דזה שהעבד משתדל
18 שהמלאכה שעושה תהיה
19 לנוי ולתפארת לאדונו הוא
20 לפי שיש לו תענוג בעבודה,
21 והתענוג שלו הוא תענוג
22 האדון ולכן גם התענוג הוא חלק
23 מהביטול שלו אל האדון. דלכאורה
24 אינו מוכן, הרי השכיכות
25 דהעבד לאדון היא לדרגת
26 האדון ששיכת אליו (אותו ענין
27 בעבד שהוא מושעבד לאדון)
28 אבל לבחינות ודרגות יותר פנימיות מוז
29 אין לו שייכות, ואיך נרגש בו
30 התענוג דהאדון בנוי
31 והתפארת דהמלאכה שאינה
32 שיכת (לכאורה) להשעבוד
33 והביטול דהעבד לאדון?
34 ויש לומר הבאור בזה בנמשל
35 כפי שהוא למעלה (ומזה
36 משתלשל גם במשל בין עבד
37 לאדון). ועל-ידי שהביטול
38 ד'קבלת עול' בקיום המצוות
39 (כמו שהוא מצד זה שהתורה
40 אמרה ועבדתם גו') הוא
41 להשלים הפונה בזה
42 שהקב"ה צמצם עצמו

ביאור בדרך אפשר
כביכול לצוות לאדם, דכונה זו היא בקב"ה עצמו
שלמעלה מענין הצווי כפי שהרצון העליון בא כצויו לאדם, לכן
נרגש בו באדם המקיים את המצווה גם ענין התענוג דהאדון
עצמו, למרות שהוא, האדם מצידו, לא שייך לתענוג בעניני אלוקות.
יר"ד) וזהו בחמשה עשר
בשבת ראש-השנה לאילן,
דאילן רומז על תורה (כנ"ל
סעיף ב), שביום זה ט"ו בשבת
נמשך מלמעלה, לכל אחד ואחד
נתינת כח מיוחדת על כל
השנה בנוגע לעסק התורה,
שלימוד התורה יהיה
בשקידה ובהתמדה,
ושהתורה שלומד תהיה
התענוג והחיות שלו (דאילן
הוא ענין התענוג, כנ"ל
סעיף ו) כמבואר לעיל באריכות
שעיקר ענין התענוג הוא בלימוד
התורה (וממנו הדבר נמשך גם לקיום
המצוות).
ועל-פי הידוע⁶⁷ שכל ארבעה
ראשי-השנים המנויים במשנה
שהובאה בתחילת המאמר שכיכים
זה לזה, יש לומר דבראש-
השנה לאילן נמשך ה'נתינת
כח' לכל אחד ואחד שמלבד לימוד
התורה שעליו היא עיקר ה'נתינת כח'
שגם כל הענינים הנוספים
דעבודת האדם (הנמשכים
בג' ראשי-שנה הראשונים)
יהיו מתוך תענוג, על-דרך
המבואר לעיל סעיף ט שעל-
ידי התורה גם העבודה
ד'קבלת עול' בקיום המצוות

ד'קבלת עול' הוא בכל מציאותו, הינו שגם זה
2 שנעשה כמו מציאות לעצמו הוא בכדי להשלים
3 הפונה. ולכן המציאות שלו אינה סתירה לתענוג
4 שיש לו בעבודתו (הינו לתענוג האדון שנמשך
5 בו), לפי שגם המציאות שלו היא בכדי
6 להשלים הפונה.
7 ועל-פי-זה יובן מה שמוכא לעיל (סעיף ז)
8 מהמשך תרס"ו, דזה שהעבד
9 משתדל שהמלאכה שעושה תהיה לנוי
10 ולתפארת לאדונו הוא לפי שיש לו תענוג
11 בעבודה, והתענוג שלו הוא תענוג
12 דלכאורה אינו מוכן, הרי השכיכות דהעבד
13 לאדון היא לדרגת האדון ששיכת אליו (שהוא
14 מושעבד לאדון), ואיך נרגש בו התענוג דהאדון
15 בנוי והתפארת דהמלאכה שאינה שיכת
16 (לכאורה) להשעבוד והביטול דהעבד לאדון.
17 ויש לומר הבאור בזה בנמשל (ומזה משתלשל
18 גם במשל), דעל-ידי שהביטול ד'קבלת עול'
19 (כמו שהוא מצד זה שהתורה אמרה ועבדתם
20 גו') הוא להשלים הפונה בזה שהקב"ה צמצם
21 עצמו כביכול לצוות לאדם, דכונה זו היא
22 בקב"ה עצמו שלמעלה מענין הצווי, לכן נרגש
23 בו גם ענין התענוג דהאדון עצמו.
24 יר"ד) וזהו בחמשה עשר בשבת ראש-השנה
25 לאילן, דאילן רומז על תורה
26 (כנ"ל סעיף ב), שביום זה נמשך נתינת כח על
27 כל השנה בנוגע לעסק התורה, שלימוד התורה יהיה
28 ושהתורה שלומד תהיה התענוג והחיות שלו (דאילן הוא ענין התענוג, כנ"ל
29 סעיף ו). ועל-פי הידוע⁶⁷ שכל ארבעה ראשי-השנים שכיכים זה לזה, יש לומר
30 דבראש-השנה לאילן נמשך ה'נתינת כח' שגם כל הענינים דעבודת האדם
31 (הנמשכים בג' ראשי-שנה הראשונים) יהיו מתוך תענוג, על-דרך המבואר
32 לעיל סעיף ט שעל-ידי התורה גם העבודה ד'קבלת עול' היא בתענוג. וזהו

יום ד' חמשה עשר בשבט ה'תשל"א

ביאור בדרך אפשר

1 היא פתענוג. וזהו שראש-השנה לאילן הוא בחמשה-עשר
 2 בחודש שבבו הוא שלמות הלכנה, ולא כג' ראשי-שנים
 3 הראשונים שהם פראש-חודש שאז הלכנה היא רק נקודה,
 4 ובתחילת המאמר נשאלה השאלה מהו טעם הדבר, והרי לכאורה בראש
 5 השנה כל העניינים הם באופן של
 6 'נקודה' וראוי שראש השנה היא
 7 בתחילת החודש כאשר הירח הוא רק
 8 'נקודה', ומכל-מקום ראש השנה
 9 לאילנות נקבע בט"ו לחודש פי זה
 10 שההלכנה היא רק נקודה
 11 מורה על ענין הביטול⁶⁸, אבל
 12 בט"ו שבשכט ההדגשה היא לא על
 13 הביטול אלא על התענוג והתענוג
 14 שבעבודת ה', ובפרט התענוג
 15 דתורה, הוא ענין השלמות
 16 והרי בט"ו בחודש הלבנה היא
 17 בשלמות ("קיימא סיהרא
 18 באשלמותא").
 19 ועל-ידי ההוספה פמעשינו
 20 ועבודתנו⁶⁹ בזמן הגלות, בכל
 21 הפרטים של עבודת ה', ובפרט
 22 בעסק התורה ובאופן
 23 שהתורה היא התענוג
 24 והחיות של האדם העוסק
 25 בתורה, כמבואר לעיל באריכות אך
 26 הדבר יתכן ומה עניינו וכיצד הוא

ביאור בדרך אפשר

משפיע גם על אופן העבודה בקיום המצוות, ומכל-שכן על-ידי
 העסק (וההפצה) דפנימיות התורה [דבתורה עצמה בחינת
 התענוג דתורה הדרגה המקבילה לענין התענוג שהוא כוח נעלה
 מכוחות ההבנה וההשגה היא פנימיות התורה], יהיה גם
 ראש-השנה למלכים החל
 באחד בניסן, כדברי המשנה בתכלית
 השלמות, שיראו בגילוי
 שכל ישראל בני מלכים
 הם⁷⁰, כדברי חכמינו וז' ויתרה
 מזה - מלכים ממש ולא רק "בני
 מלכים" (פמפרש בתקוני
 זהר⁷¹), ובג' ישראל יוצאים
 מהגלות ביד רמה⁷², כפי שהיה
 ביציאת מצרים, פמתאים
 למלכים, והיציאה מהגלות היא
 על-ידי דוד מלפא משיחא,
 כלשון הכתוב ועבדי דוד מלך
 עליהם גו'⁷³, בגאולה
 האמתית והשלמה, בקרוב
 ממש.

מזה - מלכים (פמפרש בתקוני זהר⁷¹), ובג' ישראל יוצאים ביד רמה⁷²,
 פמתאים למלכים, על-ידי דוד מלפא משיחא, ועבדי דוד מלך עליהם גו'⁷³,
 בגאולה האמתית והשלמה, בקרוב ממש.

(68 תו"א יתרו סז, ג. ובכ"מ. 69) תניא רפ"ז. (70 שבת סז, א. 71) בהקדמה (א, ב). (72 בשלח יד, ח. 73) יחזקאל לז, כד.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמ' א

1 הוא גם משום ששקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, שיטרח
 2 בסעודה שלשה ימים, ואם כן אף אם משום טענת בתולים יכול
 3 לישא בכל יום, מכל מקום משום 'שקדו' אין לו לישא קודם יום
 4 רביעי.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמ' א

1 בלשון רבים, והיינו כמו ה'קרי' שנבראה בשתי ידיו. מתרצת
 2 הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, 'יצרו' היינו יצרו אצבעותיו שביד
 3 אחת, כרתיב (תהלים ח ד) 'כי אראה שמיך פעשה אצבעתיך ורח
 4 וכו' וכו' אשר בוננת', הרי שמתנייחסת יצירת השמים לאצבעות,
 5 ולא לשתי ידים.
 6 מקשה הגמרא על דברי בר קפרא: מיתבי, נאמר בפסוק (תהלים יט
 7) ה'שמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד תרקייע, כלומר,
 8 הרקיע מעיד על מעשי ידיו של ה' שהוא בראו, הרי שהרקיע
 9 נברא בשתי ידיו. מתרצת הגמרא: הכי קאמר - כך הוא פירוש
 10 הפסוק, מעשה ידיהם של צדיקים, שהם מכונים 'מעשה ידיו' של ה',

מי מגיד - מי מעיד לבריות על מעשיהם הטובים, תרקייע, ונאי ניהו
 - מה היא עדותו, הורדת מטר, שעל ידי שהצדיקים מתפללים על
 הגשמים ונענים הם בתפילתם, עדות היא על צדקתם.

***

עוד דרש בר קפרא, מאי דתיב - כיצד נדרש הפסוק (דברים כג יד)
 'ותד תהיה לך על אונך, אל תקרי אונך' מלשון כלי זין, אלא על
 אונך, שאם ישמע אדם דבר שאינו תנן - דיבורים אסורים, כלשון
 הרע ורכילות,

בס"ד. שיחת ליל ד' פרשת יתרו, ט"ו בשבט ה'תש"א.

– ב"יחידות" כללית לאורחים שיחיו –

בלתי מוגה

- א. בבואנו מיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – כנהוג בכל שנה שמתאספים (מכמה וכמה מקומות, מדינות וארצות) באי-כח דהחסידיים שלו, לזכור ולחיות מחדש את המאורעות שחיו בזמן שזכו לראות את נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דין (כולל גם אלה ששמעו מהוריהם שראו בעצמם או ששמעו מתלמידיו כו') – ישנה הזדמנות מיוחדת להתדבר עוד פעם אודות ההוספה במילוי השליחות של נשיא דורנו, בעל ההילולא, שהטיל על כל אחד ואחת מאנשי הדור, האנשים והנשים והטף (גם קטני קטנים), כפי ששמעו ממנו בעצמו או מהתלמידים ששמעו ממנו, וכבר נתפרסם בריבוי שיחות ומכתבים שלו.
- ונקודת הדברים – שביחד עם עבודתו של כל אחד ואחד בנוגע לעצמו, צריך להתעסק גם בפעולה על הזולת, ולא רק על אלה שנמצאים בקירוב מקום, אלא גם על אלה שנמצאים בריחוק מקום, ולא רק ריחוק מקום גשמי (אבל בקירוב מקום רוחני), אלא גם ובעיקר ריחוק מקום רוחני, שעמהם צריכה להיות ההתעסקות ביתר שאת וביתר עוז.
- ועוד ועיקר, שעבודת השליחות היא באופן ד"שליח עושה שליח"¹, "אפילו מאה שלוחים"² – שפועל על הזולת שגם הוא יעסוק בשליחות דנשיא הדור, ועד שעושה "מאה שלוחים", וגם לאחר ששכר עשה מאה שלוחים, הולך ומוסיף עוד יותר (שהרי אין הכוונה ל"מאה שלוחים") ולא יותר, אלא תכלית הריבוי, עד שתתמלא כוונת המשלח, בעל ההילולא, כשיקויים היעוד "מלאה הארץ דעה את ה' גו"³.
- ומרומז גם בשמותיו של בעל ההילולא: "יוסף" – על שם "יוסף ה' לי בן אחר"⁴, לפעול גם על זה שנמצא בדרגת "אחר", שגם הוא יבוא לדרגא של "בן"⁵, ועד לדרגא של בן יחיד ("בן" לשון יחיד), ו"יצחק" – על שם "כל השומע יצחק לי"⁶, שהפעולה היא מתוך שמחה וטוב לבב, ופועלת שמחה אצל כל השומע. ועוד ועיקר, שעל-ידי-זה זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ש"אז ימלא שחוק פיננו"⁷.
- ב. וביאור השייכות לתפקידו ושליחותו של כל אחד ואחת מבני ישראל, האנשים והנשים והטף:
- כתיב⁸ "את העולם נתן בלבם", היינו, שכל עניני העולם שייכים לכל אחד ואחת מישראל, שכל אחד ואחת יכול וצריך לפעול בכל העולם.⁹ ובלשון חכמינו ז"ל¹⁰ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", על-מנת שיפעל בכל העולם, וכיון שהקב"ה אינו מבקש לפי כחו אלא לפי כחו של כל אחד ואחד¹¹, מובן, שביחד עם החיוב [ולא (רק) "חיוב", אלא (גם ובעיקר) זכות] לפעול בכל העולם ניתן גם הכח שיוכל לפעול בכל העולם.
- ויש להוסיף בדיוק הלשון "עולם", מלשון העלם (והסתר)¹² – שפעולתו של יהודי היא לא רק בעולמו הוא, על-דרך לשון חכמינו ז"ל¹³ "עולמך תראה בחייך", "עולמך" (עולם מיוחד של יהודי) דייקא, אלא גם בעולם (סתם) כפשוטו, עולם שהוא מחוץ ל"עולמך", כפי שנשתלשל מדרגא לדרגא כו' עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו¹⁴ – גם "עולם" זה נברא בשביל וניתן בלבו של כל אחד מישראל, ולכן נעשית בו הפעולה דכל אחד ואחת מישראל.

(8) קהלת ג, יא.

(9) ראה לקו"ת במדבר ה, רע"ב. ובכ"מ.

(10) סנהדרין לו, סע"א.

(11) תנחומא נשא יא. ועוד.

(12) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(13) ברכות יז, סע"א.

(14) תניא רפ"ו.

(1) קידושין מא, א. וש"נ.

(2) רמב"ם הל' גירושין פ"ז ה"ד.

(3) ישעי' יא, ט.

(4) ויצא ל, כד.

(5) ראה אוה"ת עה"פ.

(6) וירא כא, ו.

(7) תהלים קכו, ב.

- 1 וענין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל, מהגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים:
- 2 גדול שבגדולים, אינו יכול לטעון שהוא שייך דוקא לעניני תורה, ודוקא פנימיות התורה, ובפנימיות
- 3 התורה עצמה דוקא לטהרתה וכו', ולא מתאים עבורו לעסוק ב"קטנות", בעניני העולם, מלשון העלם
- 4 והסתר; וקטן שבקטנים, אינו יכול לטעון שהוא שייך דוקא לדברים קטנים, ענינים חומריים או
- 5 על-כל-פנים גשמיים, ואילו הענינים הגדולים שיש בעולם הגדול, שייכים לשאר אנשי הדור שגדולים
- 6 ממנו – כי התורה מגלה ומבארת ש"את העולם נתן בלבם", ו"כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא
- 7 העולם".
- 8 ובפרטיות יותר: כיון ש"כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", לא יתכן דבר בעולם שהוא
- 9 מדי גדול עבורו, שהרי אדרבה, כל אחד ואחד מישראל (מגדול ועד קטן) הוא יותר גדול מכל העולם,
- 10 כל סדר ההשתלשלות, שנברא בשבילו!
- 11 ולאידך, כיון ש"את העולם נתן בלבם", מובן שהפעולה בעולם (אינה ענין צדדי שמחוץ הימנו, שיכול
- 12 להפטר ממנה על-ידי התעסקותו בענינים נעלים יותר, אלא) שייכת גם לשלימות של לבו, שבו תלוי חיי
- 13 האדם¹⁵, שעל-ידי-זה נעשה הלב בריא ושלם ברוחניות, ובמילא, ניתוסף גם בבריאות ושלימות הלב
- 14 בגשמיות.
- 15 ג. ועוד ענין בזה – שנוסף לכך שבכחו וביכולתו של כל אחד ואחד לפעול בעולם, ישנם ענינים שאף
- 16 אחד אינו יכול לעשותם במקומו, אלא עשייתם מוכרחת להיות על-ידי דוקא:
- 17 כשם שבנוגע לתורה ישנו הענין ד"חלקנו בתורתך"¹⁶, "חלקנו" דייקא, שלכל אחד ואחד מישראל יש
- 18 חלק מיוחד בתורה השייך אליו, ורק הוא לבדו יכול לגלותו¹⁷, כך גם בנוגע לכל הענינים שמשלתשלים
- 19 מן התורה, החל ממצוות התורה, ועד לעניני העולם שנבראו על-ידי התורה, "אסתכל באורייתא וברא
- 20 עלמא"¹⁸, שיש ענינים בעולם שרק הוא יכול לפעול בהם.
- 21 ולכן, אינו יכול לחשוב ולתרוץ את עצמו על העדר פעולתו בעולם בכך שישנם כמה וכמה עסקנים
- 22 מבני ישראל, ועד לששים ריבוא מישראל שכל אחד ואחד מהם הוא שלוחו של הקב"ה, ובמילא, אין
- 23 צורך שתהיה גם הפעולה שלו – כי הקב"ה ברא את העולם באופן שלכל אחד ואחד יש ענין מיוחד
- 24 שרק הוא לבדו יכול לפעול, ובענין זה מוכרחת להיות הפעולה שלו דוקא.
- 25 ומזה מובן שגם בהיותו במעמד ומצב שיש לו אפשרות לפעול רק עם עצמו, צריך לידע שניתנו לו
- 26 כחות לפעול גם בעולם, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו. וכשירצה, בוודאי ימצא סוף-סוף את ההזדמנות
- 27 והאפשרות לפעול בעולם, בעצמו או על-ידי בני ביתו, שלוחו, וכיוצא בזה, וסוף-סוף תתגלה ותתפרסם¹⁹
- 28 הפעולה המיוחדת בעולם שנעשתה על-ידו, ויראו את האמת שבשבילו נברא העולם, כיון שרק הוא לבדו
- 29 היה יכול לעשות ועשה פעולה זו בעולם.
- 30 ובענין זה רואים בפועל שיש חילוקים – מהו הענין והאופן המיוחד השייך לכל אחד ואחד לפי
- 31 ענינו. ולדוגמא: ישנם כאלה שעיקר שליחותם לפעול בעצמם בחלקם בעולם, וישנו מי שעיקר ענינו לעורר
- 32 אחרים, כמה וכמה משפיעים ועסקנים ומפיצי תורה, על-ידי-זה שנותן ומכניס בהם חיות יתירה, ומוסיף
- 33 אצלם נקודה שעל-ידיה יוכלו לפעול עוד ענין ועוד ענין, וביתר שאת וביתר עוז.
- 34 וב' האופנים יחדיו צריכים להיות בפעולה בעולם שנברא בהתאם לב' אופנים אלו: ישנו חלק בעולם
- 35 שבו עיקר הפעולה באופן ישיר (פנימי), וישנו חלק בעולם שבו עיקר הפעולה באופן מקיף דוקא, שפועל

18) זח"ב קסא, רע"ב.

19) שהרי "מצוה לפרסם עושי מצוה" (שור"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א), ו"מה שהוא עושה הוא מצוה לאחרים לעשות" (שמו"ר פל"ט), שהקב"ה עצמו מקיים המצוה לפרסם עושי מצוה.

15) ובפרטיות יותר: מוח לב וכבד – ר"ת מלך (נסמן בלקו"ש ח"י"ז ע' 40), הכוללים כל עניני האדם: כבד – שקשור עם אכילה ושת"י ושאר ענינים גשמיים, לב – שקשור עם הרגש והמדות (ד' מדות), ומוח – שקשור עם השכל (ג' מוחין).

16) אבות פ"ה מ"כ.

17) ראה לקו"ש ח"י"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.

1 בו על-ידי ההתעסקות בדבר אחר לכאורה שאין לו שייכות לכאורה לחלק זה שבעולם, כיון שגם הוא
2 נברא בשבילו.

3 ד. ובכל זה ניתוסף חיזוק כשמתאספים כמה וכמה יחדיו ומתדברים ביניהם באופן ש"איש את רעהו
4 יעזרו ולאחיו יאמר חזק"²⁰ – כמבואר בארוכה ב'קונטרס החלצו'²¹ גודל העילוי שניתוסף בכל עניני
5 העבודה על-ידי הצירוף והאחדות עם עוד אחד מישראל וכמה מישראל, כולל גם העילוי דכח הרבים
6 (כדרשת חכמינו ז"ל²² על הפסוק²³ "הן אל כביר ולא ימאס"), שעל-ידי-זה ניתוסף בעבודתו הפרטית
7 של כל אחד ואחד מהם.

8 ולהוסיף, שהצירוף והאחדות עם עוד אחד מישראל הוא באופן שנעשים כמו שתי חצאי צורות –
9 על-דרך הפירוש ב"שתי חצוצרות כסף"²⁴, ש"חצוצרות" הוא מלשון שתי חצאי צורות, שרומז על הקב"ה
10 ובני ישראל שהם שתי חצאי צורות²⁵, ועל-דרך-זה (ויתירה מזה) בנוגע לבני ישראל עצמם, ששני יהודים
11 יחדיו הם שתי חצאי צורות, "חצוצרות", כמודגש בכך שהשימוש בחצוצרות הוא "בהקהיל את הקהל"²⁶,
12 או לצורך מלחמה²⁷, כולל גם המלחמה הרוחנית דנפש האלקית ונפש הבהמית בעבודת האדם –
13 שעל-ידי-זה ניתוסף יותר בעבודת כל אחד ואחד מהם.

14 ומזה מובן גם בנוגע להתאספות זו, ובפרט שקשורה ליום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
15 דורנו, ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו.. מתגלה ומאיר.. ופועל ישועות בקרב
16 הארץ"²⁸ – שאז נמשכת תוספת ברכה והצלחה מבעל ההילולא לכל השלוחים שלו, "שלוחו של אדם
17 כמותו"²⁹, בכל הקשור למילוי השליחות של כל אחד ואחד בבואו למקומו, ועד "בקרב הארץ", בתוך
18 הארציות שבעולם, שגם שם יתגלו ויחדרו הענינים השייכים ליום ההילולא ולבעל ההילולא.

19 ועוד והוא העיקר – שעל-ידי-זה פועלים הישועה ("פועל ישועות בקרב הארץ") דהגאולה האמיתית
20 והשלימה, כפסק-דין הרמב"ם³⁰ שעל-ידי "מצוה אחת", מעשה אחד, דיבור אחד או מחשבה אחת,
21 "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו (הכרעת כף מאזניים שקולה³¹) לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה
22 והצלה".

* * *

23 ה. ויש להוסיף ולקשר האמור לעיל עם פרשת השבוע – פרשת יתרו:

24 פרשת יתרו היא הפרשה דמתן-תורה – שבה מסופר אודות נתינת התורה על-ידי הקב"ה לכל אחד
25 ואחד מישראל ולכל בני ישראל, כולל גם כל הנשמות דכל בני ישראל עד סוף כל הדורות, שכולם היו
26 במעמד הר סיני³², וראו מעשה מרכבה³³, ושמעו עשרת הדברות, שיש בהם תר"כ אותיות, כנגד תרי"ג
27 מצוות וז' מצוות דרבנן, הכוללים כל התורה (תורה שבכתב ותורה שבעל-פה) כולה³⁴. ובכל שנה ושנה,
28 בבוא הזמן שקורין ולומדים פרשת יתרו, ובפרט בשבת פרשת יתרו, ש"בשבת ניתנה תורה לישראל"³⁵
29 – חוזר ומתחדש ("יהיו בעיניך חדשים"³⁶) כללות הענין דמתן-תורה, ובאופן נעלה יותר, ועד לעילוי
30 שבאין-ערוך, ככל עניני קדושה שהם באופן דהלוך ומוסיף ואור.

30 (20) ישע"י מא, ו.
31 (21) סה"מ תרנ"ט ע' סא.
32 (22) ברכות ח, רע"א.
33 (23) אייב לו, ה.
34 (24) בהעלותך יו"ד, ב.
35 (25) או"ת להה"מ מה, ד.
36 (26) שם, ז.
37 (27) שם, ט.
38 (28) תניא אגה"ת סז"ך-וכ"ח.
39 (29) ברכות לד, ב. וש"נ.

30 (30) הל' תשובה פ"ג ה"ד.
31 (31) ולא בגלל שהאחד עושה זכויות והשני עושה דברים שהם
היפך הזכות, ח"ו, כ"אם שאינם שווים במעלתם (כמו שתי חצאי
צורות), כיון שלפ"ע-ערך מעלת הראשון נחשבת הנהגתו של השני
כמו עיוות.
32 (32) פרדר"א פמ"א.
33 (33) ראה שמו"ר פ"ב, ג. וש"נ.
34 (34) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.
35 (35) שבת פו, ב.
36 (36) פירש"י תבוא כו, טז. ועוד.

1 וכיחד עם ההתחדשות במתן-תורה נעשית גם ההתחדשות בבריאת העולם (כל סדר ההשתלשלות) –
 2 שהרי, נוסף לכך שבריאת העולם מאין ליש בששת ימי בראשית היתה על-ידי התורה, "קודשא-בריך-הוא
 3 אסתכל באורייתא וברא עלמא", נעשה קיום ועמידת העולם במתן-תורה דוקא, כדרשת חכמינו ז"ל³⁷ על
 4 הפסוק³⁸ "ארץ יראה ושקטה", "בתחילה יראה ולבסוף שקטה", ועל-דרך-זה בנוגע להתהוות הבריאה
 5 בכל רגע ורגע מאין ואפס ממש (כתורת הבעל-שם-טוב³⁹) שנעשית על-ידי התורה – "בר נש עסיק
 6 באורייתא ומקיים עלמא, כיון ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"⁴⁰, ובפרט על-ידי הלימוד
 7 בפרשה דמתן-תורה, שעל-ידיה נעשה קיום ועמידת העולם.

8 ועל-ידי-זה ניתוסף חיזוק גם בשליחות דכל אחד ואחת מישראל לפעול בעולם – בידעו שאף שהעולם
 9 קיים כבר חמשת אלפים שבע מאות חמשים ואחת שנה (ה'תש"א), נעשה עתה (בפרשת יתרו) חידוש
 10 בכללות הבריאה, "א נייער סדר השתלשלות", כולל גם נתינת כחות מחודשים וכל המצטרך לו כדי
 11 לפעול ולמלא שליחותו בעולם מתוך שמחה וטוב לבב, ועד לתכלית השלימות, שבכל העולם כולו יראו
 12 בעיני בשר את כח הפועל בנפעל⁴¹, ועד לכח הבורא, "עצמותו ומהותו של המאציל ברוך-הוא שהוא
 13 לבדו בכחו וביכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט"⁴², יש הנברא שקשור עם יש האמיתי⁴³.

14 ו. ויש לקשר זה גם עם הפרשיות הסמוכות – לפנייה ולאחריה:

15 הפרשה שלפניה – פרשת בשלח (דמינה אזלינן) – שבה נאמר⁴⁴ "זה א-לי ואנוהו אלקי אבי
 16 וארוממנהו", היינו, שכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר "זה א-לי", שמראה האלקות שנמשך ונתגלה
 17 על-ידי עבודתו ופעולתו בעולם, כי נוסף על הענינים שקיבל בירושה ("אלקי אבי", שגם בהם פעל עליו
 18 והוספה, "וארוממנהו"), ישנם גם הענינים שנעשו על-ידי עבודתו ופעולתו בכח שלו, "א-לי", מלשון כחי
 19 (כח האדם בצירוף עם כחו של הקב"ה, שנעשים שתי חצאי צורות (כנ"ל סעיף ד)).

20 והפרשה שלאחריה – פרשת משפטים – "ואלה המשפטים", "ואלה מוסיף על הראשונים, מה
 21 הראשונים מסיני אף אלו מסיני"⁴⁵, שכל הענינים דמתן-תורה באים בגילוי בעולם הזה הגשמי עד שמראה
 22 באצבעו הגשמית ואומר אלה, ומודגש יותר בסיום וחותם הפרשה (בקשר ובשייכות למתן-תורה) "ויחזו
 23 את האלקים ויאכלו וישתו"⁴⁶, שגם הענינים הגשמיים (אכילה ושתיה) חדרורים באלקות, עד שהאלקות
 24 נעשה דם ובשר כבשרו, לא רק הרוחניות שלו, אלא גם הגשמיות שלו [שעל-ידי-זה ניתוסף יותר בבריאות
 25 ושלימות הגוף, ביחד עם בריאות ושלימות הנשמה, ושניהם יחד, נשמה בגוף לאורך ימים ושנים טובות,
 26 כולל גם שכל יום נעשה "יום שכולו ארוך"⁴⁷, "שגם בתחילתו (ברגע הראשון) הוא ארוך"⁴⁸], ועד
 27 לשלימות הגשמיות לעתיד-לבוא, שהנשמה (רוחניות) תהיה ניונית מן הגוף⁴⁹.

28 ואחר-כך באים לפרשת תרומה, שבה מדובר אודות עשיית המשכן ("ועשו לי מקדש ושכנתי
 29 בתוכם"⁵⁰), ששלימותו בבית-המקדש השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך"⁵¹.

* * *

(45) פירש"י עה"פ.

(46) כד, יא.

(47) ראה קידושין לט, ב. וש"נ.

(48) תו"א תולדות יח, סע"ד. ובכ"מ.

(49) ראה לקו"ש חכ"א ע' 88. וש"נ.

(50) כה, ח.

(51) בשלח טו, יז.

(37) שבת פח, א. וש"נ.

(38) תהלים עו, ט.

(39) תניא שעהיה"א בתחלתו.

(40) ראה תדבא"ר רפי"ח. ועוד.

(41) שער האמונה ספכ"ז. ועוד.

(42) תניא אגה"ק ס"כ.

(43) ראה ביארה"ז בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(44) טו, ב.

- ז. ויש להוסיף ולקשר האמור לעיל גם עם ענינו המיוחד של יום זה – חמשה עשר בשבט, ראש־השנה לאילנות⁵²;
- ענינו של ראש־השנה לאילנות שייך לכל אחד ואחד מישראל – "כי האדם עץ השדה"⁵³ – שיש בו כל פרטי הענינים ד"עץ השדה", כולל ובמיוחד המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, "גפן ותאנה ורמון.. זית שמן ודבש (תמרים)"⁵⁴, חמשה מיני פירות שמוסיפים הנאה ותענוג, נוסף על "חטה ושעורה" המוכרחים לקיום האדם ("מחסורו אשר יחסר לו"⁵⁵), שכל ענינים אלו ישנם גם בעבודת האדם: חטה, מאכל אדם, קאי על העבודה דנפש האלקית. ושעורה, מאכל בהמה, קאי על העבודה דנפש הבהמית. ונוסף לזה ישנה גם העבודה הקשורה עם תוספת הנאה ותענוג, שמתחלקת לחמשת הענינים ד"גפן ותאנה ורמון.. זית שמן ודבש".
- ובענין זה מודגשת גם שייכותו של כל אחד ואחד מישראל לכל עניני העולם – שכל פרטי הענינים דשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, העיקר והתמצית דכל העולם⁵⁶, ישנם בעבודתו בחלקו בעולם (ד' אמות ועל־כל־פנים אמה אחת, או להיפך, אמה אחת, ויתירה מזה, ד' אמות, רשות שלימה), ששם בונה "בית נאמן"⁵⁷, בית של תורה ושל תפלה ושל גמילות חסדים, "חוט המשולש"⁵⁸, ועל־ידי־זה עושה בחלקו בעולם "ארץ ישראל", עם כל שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ועד לתכלית השלימות בזה כשיקויים היעוד "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"⁵⁹.
- ח. בהמשך לזה – יש להזכיר ולעורר עוד פעם⁶⁰ אודות קיום מנהג ישראל לטעום ולאכול פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל במשך המעט־לעת דחמשה עשר בשבט, ראש־השנה לאילנות.
- ויהי־רצון – והוא העיקר – שנבוא כולנו יחד, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁶¹, "קהל גדול (מציאות אחת) ישוּבו הנה"⁶² – לארץ ישראל, ונמצא שם את שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. ובפרט על־ידי השליחות לצדקה שיתנו לכל אחד ואחת מכם – "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"⁶³ – זוכים תיכף ומיד לבוא לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש השלישי, "מקדש אדני־נוננו ידיך", כש"ה' ימלוך לעולם ועד"⁶⁴.

"יחידות" לקבוצת חתני בר־מצוה והוריהם שיחיו

בלתי מוגה

בהוספה¹ על הברכות האמורות לעיל², שבהם נכללים גם אלה שנכנסו עתה, בתוך כלל ישראל, ישנה הדגשה מיוחדת אצל אלה שנכנסו עכשיו, שזה־עתה הגיעו לכלל חיוב מצוות, בר־מצוה או בת־מצוה. ענין זה שייך במיוחד לפרשת השבוע, פרשת יתרו, הפרשה דמתן־תורה – כיון שבמתן־תורה נעשו כל

¹ ש"פ בשלח ס"ח).

(61) בא יו"ד, ט.

(62) ירמ' לא, ז.

(63) ב"ב יו"ד, א.

(64) בשלח טו, יח.

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 577 ואילך, ובהנסמן שם.

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(52) ריש מס' ר"ה.

(53) שופטים כ, יט.

(54) עקב ח, ח.

(55) ראה טו, ח.

(56) ראה תענית יו"ד, רע"א.

(57) ראה המשך מים רבים תרלו בסופו (ע' רלו). וש"נ.

(58) קהלת ד, יב.

(59) יל"ש ישע"י רמז תקג. ועוד.

(60) נוסף על המוזכר בהתוועדות שלפנ"ז (קונטרס משיחות

1 בני ישראל חייבים במצוות, "בר־מצוה", דאף שגם לפני־זה היו גדולים, ועד למשה ואהרן, "ומשה בן
2 שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה"³, מכל־מקום נעשו "בר־מצוה" במתן־תורה, כיון שאז נעשה
3 אצלם החיוב במצוות מצד מתן־תורה.

4 וכידוע⁴ שבמתן־תורה נעשה חידוש גדול גם לגבי קיום המצוות לפני מתן־תורה – כמודגש במנהג
5 דאכילת מאכלי חלב בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, שאחד הטעמים לזה הוא מפני שבמתן־תורה בפעם
6 הראשונה אכלו מאכלי חלב בלבד, ולא היו יכולים לאכול בשר⁵, דאף שגם לפני מתן־תורה היתה פעולת
7 השחיטה, כמו שכתוב ביוסף הצדיק "ויאמר לאשר על ביתו.. טבח טבח והכין"⁶, הרי כיון שברגע
8 דמתן־תורה מתחדשת המציאות דשחיטה על־פי תורה, לא מועילה השחיטה שלפני הרגע דמתן־תורה לחיוב
9 השחיטה במתן־תורה⁷.

10 ותוכן החידוש והיתרון (כמרומו בשם הפרשה, "יתרו", מלשון יתרון⁸) דמתן־תורה – שנעשה החיבור
11 דעליונים ותחתונים, שעליונים ירדו למטה, ועל־ידי־זה נעשית האפשרות שתחתונים יעלו למעלה⁹,
12 שהחידוש בזה הוא הן בתחתונים והן בעליונים: כשם שבתחתונים נעשה שינוי עיקרי על־ידי עלייתם
13 למעלה, נעשה גם שינוי עיקרי בעליונים על־ידי ירידתם למטה – שעל־ידי־זה נעשית אצלם עליה שלא
14 בערך (לא רק ירידה לצורך עליה סתם, אלא עליה שלא בערך), כמבואר בארוכה בתורת החסידות¹⁰.

15 ועוד ועיקר – שבמתן־תורה נעשה קיום ועמידת העולם, כדרשת חכמינו ז"ל¹¹ על הפסוק¹² "ארץ
16 יראה ושקטה", "בתחילה יראה ולבסוף שקטה", שלפני מתן־תורה היה העולם מתנווד ("די גאנצע וועלט
17 האט זיך געשאקלט") עד שישראל קיבלו התורה באמירת "נעשה ונשמע"¹³, שאז הפסיק העולם להתנווד
18 ("שקטה").

19 ובכל שנה ושנה כשקורין הפרשה דמתן־תורה (כולל ובמיוחד "נעשה ונשמע") בברכה (מלשון
20 המשכה¹⁴) לפניה ולאחריה – "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁵ – חוזר ונשנה ונמשך
21 ומתגלה עד למטה (בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו) כללות הענין דמתן־תורה בכח וחיות
22 ועצמיות מחודשים על כל השנה כולה [עד לקריאת הפרשה דמתן־תורה בשנה הבאה, לאחר שנת אראנו
23 נפלאות, שהרי גם לעתיד־לבוא יהיה קיום כל תרי"ג מצוות וכל סניפיהם, כולל גם קריאת התורה,
24 ש"משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה כרבים בשבת ובשני ובחמישי"¹⁶], ועל־ידי־זה
25 נעשה חידוש המציאות ביחס לחיוב במצוות, מעין ודוגמת החיוב במצוות במתן־תורה לגבי לפני מתן־תורה,
26 אצל כל השומעים (וגם אלה שמספרים להם אודות) קריאת הפרשה דמתן־תורה, אנשים נשים וטף, שהרי
27 גם בנוגע לטף ישנו חילוק בין לפני מתן־תורה לגבי לאחר מתן־תורה, אף שגם לאחר מתן־תורה אינם
28 חייבים במצוות לפני שנעשים בר־מצוה.

29 ולהוסיף, שבזמן הזה נמצאים כל בני ישראל (גם הגדולים) במעמד ומצב של "טף" (לפני בר־מצוה),
30 כיון שקיום המצוות בזמן הזה הוא בבחינת "ציונים" לעיקר ושלמות החיוב דקיום המצוות
31 לעתיד־לבוא¹⁷.

32 ויהי־רצון – והוא העיקר – שבקרוב ממש תהיה ה"בר־מצוה" דכל בני ישראל, עיקר ושלמות החיוב
33 דקיום המצוות, כולל ובמיוחד המצוות התלויות בארץ, "כמצות רצונך"¹⁸, בארצנו הקדושה, "ארץ אשר

(11) שבת פח, א. וש"נ.

(12) תהלים עו, ט.

(13) ראה שבת שם.

(14) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

(15) ראה תדבאר רפי"ח. ועוד.

(16) רמב"ם הל' תפלה רפ"ב.

(17) ראה רמב"ן אחרי יח, כה.

(18) ראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.

(3) וארא ז, ז.

(4) פיהמ"ש להרמב"ם חולין ספ"ז.

(5) ס' גאולת ישראל (לעמבערג, 1864).

(6) מקץ מג, טז.

(7) ראה לקו"ש ח"ח ע' 366 הערה 28.

(8) פירש"י ר"פ יתרו.

(9) תנחומא וארא טו. ועוד.

(10) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' רעג. וש"נ.

1 גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה¹⁹, "תמיד", אפילו בזמן הגלות,
2 ועל-אחת-כמה-וכמה כשהגלות עומדת להסתיים, ועד כדי כך, "אז די וועלט טרייסט זיך שוין אויף מקבל זיין
3 פני משיח צדקנו", ובאופן שהתורה נותנת כח ומסייעת לקבל את הגילויים דימות המשיח.

* * *

4 ידוע מנהג ישראל שהבר-מצוה והבת-מצוה וכל הקרובים, ובפרט ההורים המחנכים והמחנכות,
5 מוסיפים במצות הצדקה, ה"שקולה כנגד כל המצוות"²⁰, ביחד עם ההוספה בכל המצוות, ועל-אחת-
6 כמה-וכמה במצות תלמוד תורה שכנגד כולם²¹.

7 ולכן יתנו לכל אחד ואחת מכם שליחות-מצוה לתת לצדקה, ובודאי יוסיף כל אחד ואחד משלו, בקשר
8 ובשייכות להבר-מצוה או הבת-מצוה.

9 ויהי-רצון שקבלת שליחות זו לצדקה תמהר ותזרז עוד יותר את הגאולה – "גדולה צדקה שמקרכת
10 את הגאולה"²² – שתיכף ומיד ממש, בלילה זה, יבוא משיח צדקנו בפועל ובגלוי, וכל אחד ואחד מראה
11 באצבעו ואומר זה, ותיכף ומיד, "ארו עם ענני שמיא"²³, באים לארצנו הקדושה, "ושם נעשה לפניך כו'
12 כמצות רצונך"²⁴, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית המקדש, "מקדש אדני
13 כוננו ידיך"²⁵.

"יחידות" לקבוצת חתנים וכלות שיחיו

בלתי מוגה

14 בהמשך¹ להמדובר לעיל² אודות השייכות דפרשת יתרו, הפרשה דמתן-תורה, לבר-מצוה ובת-מצוה,
15 שאז נעשו כל בני ובנות ישראל ברי-מצוה ובנות-מצוה, ישנו עוד ענין נעלה יותר – "יום חתונתו זה
16 מתן תורה"³, החתונה של בני ישראל עם הקב"ה, כביכול, ועד שלא צריכים לומר "כביכול", כיון
17 ש"תורת-אמת" אומרת ש"יום חתונתו זה מתן תורה", החתונה דכל אחד ואחד מישראל וכל בני ישראל
18 עם הקב"ה בעצמו, ועד לעצמותו ומהותו יתברך.

19 והשלימות שבזה תהיה בימות המשיח – "של העולם הזה אירוסין היו.. ולימות המשיח יהיו
20 נישואין"⁴.

21 וההכנה לזה היא בחתונה של כל חתן וכלה – כפי שמסיימים בברכת נישואין: "מהרה.. ישמע בערי
22 יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה"⁵, דקאי על הגאולה האמיתית
23 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

24 ובפשטות – שכל חתונה בישראל קשורה עם ריבוי ענינים של תורה ומצוותיה, אשר על-ידי הוספת
25 כל מצוה אחת, "מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה"⁶, גאולה
26 האמיתית והשלימה, שאז יהיו הנישואין דכנסת-ישראל עם הקב"ה.

* * *

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 575 ואילך, ובהנסמן שם.
(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.
(3) תענית כו, ב.
(4) שמור"ר ספט"ו.
(5) ע"פ ל' הכ' – ירמ" לג, יו"ד-יא.
(6) רמב"ם הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(19) עקב יא, יב.
(20) ראה ב"ב ט, א.
(21) פאה ספ"א.
(22) ב"ב יו"ד, א.
(23) דניאל ז, יג.
(24) תפלת מוסף.
(25) בשלח טו, יז.

1 ויהי־רצון שכן יהיה גם בחתונות אלה – החל מההכנות לחתונה, שההכנות תהיינה באופן תורני
 2 חסידי ופנימי, וכן החתונה עצמה, ושבעת ימי המשתה, והמשך החיים לאריכות ימים ושנים טובות, בנים
 3 ובנות עוסקים בתורה ומצוותיה מתוך שמחה וטוב לבב, כולל ובמיוחד הברכה העיקרית דגאולה
 4 האמיתית והשלימה, "מהרה.. ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים".
 5 ועוד והוא העיקר – שנוסף על הדיבור בזה בעבר, יהיה בקרוב ממש קיום הדברים בפועל ובגלוי,
 6 "מראה באצבעו ואומר זה"⁷, הנה ערי יהודה וחוצות ירושלים, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש,
 7 בהר הקודש ובבית המקדש, "מקדש אדני־ כוננו ידיך"⁸, תיכף ומיד ממש.

* * *

8 ידוע מנהג ישראל⁹ שהחתן והכלה וכל קרוביהם והשייכים אליהם, מוסיפים במצוות בכלל ובמצות
 9 הצדקה במיוחד בקשר עם יום החתונה. ובהתאם לכך יתנו לכל אחד ואחת מכם שליחות־מצוה לצדקה,
 10 נוסף לכך שבלא־הכי בוודאי תקיימו מנהג ישראל האמור.
 11 ויהי־רצון שההחלטה בזה כשלעצמה תכריע את הכף ותפעל תיכף ביאת משיח צדקנו, בלילה זה
 12 ממש, ותיכף ומיד ממש.

(9) נסמן בלקו"ש שם הערה 16.

(7) ראה תענית בסופה.
 (8) בשלח טו, יז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א שבט, תשט"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ד שבט, והתחלתו אשר בושת פניו כסתו וכו'.

הנה מובן ופשוט שהתכלית בזה צריכה להיות שינוי עיקרי בהנוגע **לפועל**, ובמה שכותב שישנם
 ענינים שאינו יכול להנצל מהם כו' הרי כיון שהבורא דורש זאת מאת כל אחד ואחד מבני ישראל,
 בודאי שעוד מקודם לזה ניתן לו הכחות הנדרשים למלאות הדרישה, והוא הדין בנדון דידי, אלא
 שכמו בכל הענינים אין לדרוש שתהי' השתנות מן הקצה אל הקצה בשעתא חדא וברגעא חדא, כי
 עבודת האדם היא מדרגא לדרגא וביגיעה מתאימה, ואזי מתקיימת הבטחת רז"ל, יגעת ומצאת.

מהנכון הי' לבדוק את התפילין שלו וכן את המזוזות במקום שם דר, ושיהי' זהיר בטבילת
 עזרא, ובכל יום חול לפני תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה, וילמוד בע"פ ויהיו חקוקים
 בזכרונו דברי תורה בכלל וביחוד איזה פרקים משניות ולכל הפחות פרק אחד תניא, וישתדל ללמוד
 בחברותא ועכ"פ במקום לימוד תורה ברבים וכמו ישיבה ובית המדרש, והשיי'ת יצליחו לבשר טוב
 מהטבה בכל הענינים אודותם כותב.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. משיחות שבת פרשת יתרו, ח"י שבט ה'תנש"א.

16 זו שמעתי¹⁰. כלומר, "זכור¹¹ היינו מצות-עשה
17 ושמור היינו מצות לא-תעשה¹², כמו ששנו
18 רבותינו¹³ כל מקום שנאמר השמר פן ואל, אינו
19 אלא לא-תעשה¹⁴, ואף-על-פי-כן נאמרו בדיבור
20 אחד, כמו הדיבור אחד ד"אנכי ולא יהיה לך",
21 ש"אנכי" הוא מצות-עשה ו"לא יהיה לך" הוא
22 מצות לא-תעשה¹⁵.

23 ב. ויש לבאר תוכן כללות הענין דאמירת
24 הדברות על-ידי הקב"ה "בדיבור אחד" "אחת דיבר
25 אלקים" – דלכאורה צריך להבין¹⁶:
26 כיון ש"שתיים זו שמעתי" לפי ש"שאי-אפשר
27 לפה לומר, ואי-אפשר לה לאוזן לשמוע", שלכן
28 "חזר ופירש על כל דיבור ודיבור בפני עצמו" –
29 למה דיבר אלקים אחת וחזר ופירש שתיים, ולא
30 דיבר מלכתחילה שתיים?

31 ועוד וגם זה עיקר: על-פי הידוע שכל עניני
32 התורה הם הוראות בעבודת האדם ("תורה" מלשון
33 הוראה¹⁷) – מהו הלימוד וההוראה בעבודת האדם
34 מזה ש"אחת דיבר אלקים", "מה שאי-אפשר לאדם
35 לומר כן"?!
36 גם צריך להבין:

37 מהו הטעם להכפל דאמירה בדיבור אחד ("אחת

1 א. על הפסוק¹ "וידבר אלקים את כל הדברים
2 האלה" דרשו חכמינו ז"ל² "מלמד שאמר הקב"ה
3 עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי-אפשר לאדם
4 לומר כן, אם-כן מה תלמוד-לומר עוד אנכי ה'
5 אלקיך ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דיבור
6 ודיבור בפני עצמו".

7 ונוסף על כללות אמירת כל עשרת הדברות
8 בדיבור אחד, מצינו שהאמירה בדיבור אחד
9 נתפרשה בפרטיות יותר:

10 א) בנוגע לשתי דברות הראשונות³ – "אנכי
11 ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום⁴", "דכתיב⁵
12 אחת דיבר אלקים שתיים זו שמעתי"⁶.

13 ב) בנוגע ל"זכור" ו"שמור"⁷ – "זכור ושמור
14 בדיבור אחד, וכן מחלילה מות יומת⁸ וביום השבת
15 שני כבשים⁹.. הוא שנאמר אחת דיבר אלקים שתיים

(1) פרשתנו כ, א.

(2) מכילתא ופירש"י עה"פ.

(3) פרטי הדעות באופן אמירת עשרת הדברות ושמיעתן ע"י בני – ראה מילואים לתו"ש (פרשתנו) כרך טז ע' רכא ואילך. וש"נ.

(4) מכות בסופה (כד, רע"א).

(5) תהלים סב, יב.

(6) פירש"י מכות שם. – ומציין המקור: "במכילתא". ולהעיר, שבמכילתא* הובא הפסוק "אחת דיבר אלקים גו'" בדרשה "זכור ושמור שניהם נאמרו בדיבור אחד .. שנאמר אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי, ואומר הלא כה דברי כאש נאם ה'" (כדלקמן בפנים). וראה פרדר"א פמ"א: "מנין תורה תרי"א, ושתיים דבר ה'**, שנאמר אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי". ועד"ז בזהר פרשתנו פא, ב: "כתיב אחת דיבר אלקים שתיים זו שמעתי, כד"א אנכי ולא יהי לך".

(7) בציווי דשבת: בעשה"ד שבפרשתנו – "זכור", ובעשה"ד שבמשנה תורה – "שמור".

(8) תשא לא, יז.

(9) פינחס כה, יט.

* ובמכילתא דרשב"י הובא פסוק זה בנוגע לכל עשרת הדברות – "וידבר אלקים, מלמד שהדברים שנאמרו כאן הן שנאמרו להגן שניהם לענין אחד, מה שאי-אפשר לפה לומר ואי-אפשר לה לאוזן לשמוע, כאן הוא אומר וידבר אלקים את כל הדברים האלה, ולהגן הוא אומר אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי, ואומר הלא כה דברי כאש נאם ה', מה אם זה נחלק לכמה ניצוצות, כך דיבור אחד יוצא לכמה מקראות". וראה תר"ש עה"פ ש"פ להגן" קאי על עשה"ד שבמשנה תורה ששם נאמר "שמור". ועפ"ז מתאים ושהו תוכן ב' הדרשות.

** כבמכות שם: "תורה בגימטריא שית מאה וחד טרי הוי, אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענום".

(10) מכילתא ופירש"י עה"פ (פרשתנו שם, ח). ושם: "וכן לא תלבש שעטנז, גדילים תעשה לך. וכן ערות אשת אחיך, יבמה יבוא עליה". וראה לקו"ש חט"ז ע' 231 הערה 2. וש"נ.

(11) ריב"א וחזקוני עה"פ.

(12) ועפ"ז מובן "היכי דמי זכור ושמור למחללי מות יומת וביום השבת שני כבשים", כיון ש"זכור ושמור נמי סותרים זה את זה, שזכור מצות-עשה שפוסט בנשים מקדושת שבת, דמצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ושמור הוא .. לא-תעשה ומחייב הנשים בקידוש דכל מצות ל"ת נשים חייבות" (מפרשים שבהערה הקודמת).

(13) עירובין צו, א.

(14) ומסיים: "ובא לומר שנשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, שכל שישנו בשמור ישנו בזכור" (כדרשת חז"ל – שבועות כ, ב).

(15) ראה שמו"ר (פרשתנו) פכ"ח, ד: "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, שהוא עושה את הכל בבת אחת .. וכן דיבור זכור את יום השבת לקדשו, ואומר וביום השבת שני כבשים .. כולן אמרן בבת אחת".

(16) ראה תו"א פרשתנו ע, ד: "וצריך להבין כי מאחר שאין האוזן יכולה לשמוע, למה השמיענו ה' כזאת, ולא יזיה תועלת ה' בחי' זו".

(17) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. זח"ג נג, ב. ועוד.

31 וכיון שתיבת "לאמר" (שפירושה לומר דבר ה',
 32 שה' מדבר מתוך פיו) נתפרשה בנוגע ל"וידבר
 33 אלקים את כל הדברים האלה", "שאמר הקב"ה
 34 עשרת הדברות בדיבור אחד", "אחת דיבר אלקים",
 35 על כן צריך לומר שענין זה ("אחת דיבר אלקים")
 36 שייך וישנו גם ב(לימוד התורה ד) האדם – לא בכח
 37 עצמו ("שאי אפשר לאדם לומר כן"), אלא בכח זה
 38 שה' מדבר בו ממש.. פי יגיד תהלתך".
 39 וענין זה (שגם בעבודת האדם יש הענין ד"אחת
 40 דיבר אלקים", עשה ולא-תעשה ביחד) מרומז
 41 ב"זכור ושמור בדיבור אחד":
 42 ב"זכור ושמור בדיבור אחד" בא ומתגלה
 43 החיבור דעשה ולא-תעשה ("אנכי ולא יהיה לך")
 44 במעשה האדם – "מחלליה מות יומת, וביום השבת
 45 שני כבשים" – שהלאו ("מחלליה מות יומת")
 46 והעשה באים בפועל ביחד ותוכנם אחד ("בדיבור
 47 אחד").
 48 כלומר, קדושת השבת היא ענין אחד שנעשה
 49 על-ידי הלאו (שלילה) ד"מחלליה" והעשה (חיוב)
 50 ד"שני כבשים"²⁶ – שקיום הלאו ד"מחלליה"
 51 (שבדרך כלל מתקיים על-ידי שלילת העשיה) הוא
 52 על-ידי העשה (פעולה חיובית) ד"שני כבשים"
 53 (פעולה שבמקום אחר²⁷ היא חילול שבת), כיון
 54 שעל-ידי-זה נוסף בקדושת השבת²⁸ (כשם
 55 שקדושת שבת מוסיפה בהקרכת שני כבשים²⁹),
 56 כדלקמן.
 57 ד. ויש לבאר תחילה הענין דמצוות-עשה
 58 ומצוות לא-תעשה – "אנכי ולא יהיה לך", "זכור
 59 ושמור":
 60 החילוק בין מצוות-עשה למצוות לא-תעשה
 61 הוא – בפשטות – שמצוות-עשה ענינם "עשה
 62 טוב", ומצוות לא-תעשה ענינם "סור מרע".

1 דיבר אלקים" – לא רק בנוגע ל"אנכי ולא יהיה
 2 לך" (ש"מפי הגבורה שמענום" – להיותם כללות
 3 עשרת הדברות, וכללות כל התורה כולה), אלא גם
 4 בנוגע ל"זכור ושמור".
 5 ובפרט שהתוכן ד"זכור ושמור בדיבור אחד",
 6 עשה ולא-תעשה בדיבור אחד – כלול ב"דיבור
 7 אחד" ד"אנכי ולא יהיה לך", כידוע¹⁸ ש"אנכי"
 8 כולל כל רמ"ח מצוות-עשה, ו"לא יהיה לך" כולל
 9 כל שס"ה מצוות לא-תעשה¹⁹.
 10 ג. ונקודת הביאור בזה – שבהוספת "זכור
 11 ושמור בדיבור אחד" על ה"דיבור אחד" ד"אנכי
 12 ולא יהיה לך" מרומזת השייכות ד"אחת דיבר
 13 אלקים" לעבודת האדם:
 14 ובהקדם הביאור במה שכתוב "וידבר אלקים
 15 את כל הדברים האלה לאמר"²⁰ – ש"פירושו הוא
 16 לאמר ולדבר את כל דברי התורה מה שכבר נאמר
 17 למשה מסיני.. כענין דברי אשר שמתני בפ"ד²¹, וכח
 18 זה ניתן לישראל (בזמן קבלת התורה בעשרת
 19 הדברות) להיות הלכה היוצאת מפייהם דבר ה'
 20 ממש שנאמרה למשה מסיני.. שאין הדיבור נעשה
 21 נפרד אצל האדם להיות יוצא מפי עצמו כאילו הוא
 22 שלו, רק כמו שכתוב²² תען לשוני אמרתך,
 23 שהתורה היא אמרתך, אלא שלשוני תען כעונה
 24 אחר האומר מה שהוא אומר"²³, "הדיבור שהאדם
 25 מדבר בדברי תורה הוא ממש דיבורו יתברך, היינו,
 26 שה' מדבר בו ממש על-ידי פיו של האדם, וכמו
 27 שכתוב²⁴.. אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך, כי
 28 הכל מאתו יתברך, רק פי יגיד.. לשון המשכה..
 29 שהפה הוא רק כלי שיומשך על-ידו ויתגלה דיבורו
 30 יתברך וחכמתו ורצונו ממש"²⁵.

(18) תניא רפ"כ.

(19) וראה זהו פרשתנו צא, רע"א: "אנכי ולא יהי לך .. וראו
 איהו זכור ושמור".

(20) "דלכאורה, מלת לאמר אין לה הבנה, ואינה כמו כל לאמר
 שבמקרא שפי' לאמר לזולתו, משא"כ בעשה"ד א"א לפרש כך,
 שהרי כל ישראל שמעו, ופב"פ דיבר ה' את אשר ישנו פה ואת
 אשר אינו פה כו" (תו"א פרשתנו סו, ב. וראה לקו"ת שה"ש מ,
 ב).

(21) ישעי' נט, כא.

(22) תהלים קיט, קעב.

(23) תו"א שם.

(24) שם נא, יז.

(25) לקו"ת שם מא, א. ובכ"מ.

(26) ולא באופן שהעשה דוחה או מתיר הלאו, ואפילו לא
 באופן שהעשה הוא תנאי בהלאו (שבמקום זה לא נאמר האיסור
 מלכתחילה) – כי, לימוד דין זה יכול להיות בשאר אופנים, ואין
 צורך באמירה "בדיבור אחד", "מה שאי אפשר לאדם לומר כן"
 (ראה לקו"ש חט"ז ע' 237 ואילך. וש"נ).

(27) גם בנוגע להקרכת קרבנות בביהמ"ק – קרבנות שאין
 זמנם קבוע (ראה פסחים ריש פ"ו).

(28) ועד"ז בפיקוח-נפש בשבת – להדעה שלמדין ממש"נ
 "ונשמרו בני ישראל את השבת", "כדי שישמורו שבתות הרבה",
 ש"אין זה קרוי חילול אדרבה זה קרוי שמירת שבת" (נסמן
 בלקו"ש שם).

(29) ראה זבחים צא, רע"א. צפע"נ ר"פ קרח.

32 שמצד המקבל, רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות
 33 לא-תעשה, כדלקמן.
 34 ה. וביאור הענין:
 35 גם מצוות לא-תעשה ענינן המשכת וגילוי אלקות
 36 (בנפש האדם, ועל-ידו גם בעולם)³⁵, ענין חיובי,
 37 אלא שפעולת ההמשכה והגילוי (במצוות לא-
 38 תעשה) היא (לא על-ידי עשיה, כבמצוות-עשה,
 39 אלא) על-ידי העדר העשיה³⁶, וטעם הדבר – "לפי
 40 ששורש הלא-תעשה ממקום גבוה מאד.. על כן אין
 41 להם כלים למטה רק על-ידי שב ואל תעשה"³⁷,
 42 "שרשם מבחינה.. שאינו בא עכשיו בהשגה נגלית
 43 (השגת החיוב) רק בבחינת השגת השלילה³⁸, לכן
 44 הכלי למטה להמשיך גילוי זה אי-אפשר להיות
 45 על-ידי מצוות-עשה שהיא קום ועשה.. לא שייך כלי
 46 דהא לית מחשבה תפיסא ביה כלל, רק על-ידי
 47 לא-תעשה, שלא לעשות המנגד.. שהוא ענין
 48 השלילה מן המנגד כו"³⁹.
 49 ועל-פי-יזה יש לבאר תוכן ענינם של שס"ה
 50 מצוות לא-תעשה לעתיד-לבוא [דכיון ש"התורה
 51 הזו לא תהיה מוחלפת"⁴⁰, בוודאי יהיו גם אז כל
 52 תרי"ג מצוות התורה (בשלימותם)⁴¹], הן רמ"ח
 53 מצוות-עשה והן שס"ה מצוות לא-תעשה⁴²], אף

1 כלומר: מצוות-עשה הם (בעיקר³⁰) ענין חיובי,
 2 קום ועשה, שעל-ידם ממשיך האדם גילוי אלקות
 3 בנפשו ו(על-ידי-זה גם) בעולם, ומצוות לא-תעשה
 4 הם (בעיקר³⁰) ענין שלילי, שב ואל תעשה, שהאדם
 5 מתרחק ושולל הענינים שהם היפך רצונו של
 6 הקב"ה, ועל-ידי-זה נעשית גם שלילת וביטול רוח
 7 הטומאה שבעולם³¹.
 8 ואף שבהשקפה ראשונה התוכן דמצוות לא-
 9 תעשה הוא (רק) שלילה, דחיית הרע, בהכרח לומר
 10 שיש בזה (גם) ענין של חיוב.

11 ובהקדם ביאור המהרש"א (ב'חידושי-אגדות')
 12 בפירוש מאמר רבותינו ז"ל³² "תרי"ג מצוות נאמרו
 13 לו למשה, שס"ה לאינן.. ורמ"ח עשה.. תורה צוה
 14 לנו משה מורשה³³, תורה בגימטריא תרי"א הוי,
 15 אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום.. בא
 16 חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר³⁴ וצדיק
 17 באמונתו יחיה" – ש"הריבוי (תרי"ג מצוות) מצד
 18 המקבל, כי מצד הנותן ברוך-הוא כולם הם כמצוה
 19 אחת, וזהו שכתוב אנכי ולא יהיה מפי הגבורה
 20 שמענום, ואמרו במדרש.. שאמר המקום עשרת
 21 הדברות בדיבור אחד, מה שאי-אפשר לבשר-ודם
 22 לומר כן.. כי הוא אחד ומצוותיו אחד ולא יקבלו
 23 ריבוי מצדו יתברך ברוך-הוא, והוא כי במצות אנכי
 24 שהיא אמונת היחוד, והיפוכה לא יהיה לך.. נכללו
 25 כל הלאינן ועשין, אלא שאי-אפשר לאדם לומר כן,
 26 כי מצד שהוא מוטבע בחומר ובזמן בא לו הריבוי..
 27 ושוב כלל כולם במצות אמונה שהיא השורש
 28 ומקור לכולם".

29 ויש לומר, שענין האחדות שבמצוות התורה
 30 הוא גם לאחרי ההתחלקות לב' הקוין דחיוב
 31 ושלילה ("אנכי ולא יהיה לך"), ועד ל"הריבוי

(30) כי מצד ענין ההתחללות שבכל עניני קדושה, הרי גם ע"י המשכת וגילוי אלקות נדחה ומתבטל רוח הטומאה (כמו שאור דוחה חושך), וגם ע"י דחיית רוח הטומאה נמשך ומתגלה אור הקדושה, כיון שעיי"ז מתקיים רצונו של הקב"ה.
 (31) ראה תניא פל"ז (מוז, ב): "שס"ה מל"ז – להפריד שס"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו מאחת משלש קליפות הטמאות .. ורמ"ח מ"ע – להמשיך אור א"ס ב"ה למטה להעלות לו ולקשר ולייחד בו כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף", ובהמשך הענין (מח, א ואילך), שעבודתו של כאו"א מישראל פועלת גם בחלקו בעולם, ובצירוף כולם נעשית הפעולה בכל העולם כולו.
 (32) מכות בסופה (כג, סע"ב ואילך).
 (33) ברכה לג, ד.
 (34) חבקוק ב, ד.

(35) וכמודגש גם בשמם – "מצוות" – מצוה מלשון צוואת (וחיבור), שעל-ידם נעשה החיבור דהאדם והעולם עם הקב"ה (ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ).
 (36) ובלשון חז"ל "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שטר כעושה מצוה" (קידושין לט, סע"ב).
 (37) לקו"ת פקודי ג, ב. ובכ"מ.
 (38) "ההפרש בין תוארי השלילה לתוארי החיוב, שתוארי החיוב הם מורים על מהות הדבר מהו, ותוארי השלילה לא יודיענו דבר בשום פנים מן העצם המבוקש מה הוא, אלא שיוודיענו שהוא מושלל מדבר המנגד וסותר לאותו העצם המבוקש ומהותו, ולכן לפי שהקב"ה הוא למעלה מהשגה ואין אפשר להשיג מהותו בשום פנים, ע"כ לא יתכן לומר עליו ית' התוארים יכול וחכם ורוצה .. בלשון תוארים עצמיים (תוארי החיוב), רק שהם נאמרו בלשון שלילה, היינו, ענין יכול שנאמר עליו ית' הוא מפשיט ממנו ית' כל מה שהוא היפך היכולת כו" (שם ו, ג).
 (39) שם ג, ד ואילך.
 (40) עיקר הט' מ"ג העיקרים.
 (41) ואדרבה – קיום המצוות בזמן הזה הם "ציונים" לקיום המצוות לעתיד-לבוא (ראה רמב"ן אחרי יח, כה), שאז יהי קיומם בתכלית השלימות, "כמצוות רצונך" (ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך. ובכ"מ).
 (42) ובפרט ע"פ הידוע שרמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ז הם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים של האדם (זח"א קע, ב. ועוד) – גם (ובעיקר) דאדם העליון [רמ"ח אברים דמלכא (ראה תקי"ז ת"ל ער, סע"א)], ומזה מוכן גם בנוגע לשס"ה גידים דמלכא] – שבוה תלוי קיום מציאות האדם, גם דאדם העליון (כביכול).

29 בדרגא שבאין-ערוך אליו, כּי-אם באופן של
30 שלילה, על-דרך השגת השלילה.

31 וכיון שמצד הגבלת האדם והעולם מוכרח
32 להיות גם ענין של שלילה, נתחלקו המצוות לב'
33 סוגים, עשה (חיוב) ולא-תעשה (שלילה) – "שתים"
34 זו שמעתי" – שמצד שמיעת האדם ישנן "שתים".
35 אבל המצוות כפי שהן מצד הקב"ה, ענינן אחד –
36 המשכת וגילוי אלקות – "אחת דיבר אלקים".

37 והחידוש בזה – ש"אחת דיבר אלקים": הענין
38 ד"אחת דיבר" (שכל המצוות ענינן אחד) הוא לא
39 רק מצד המצוות כפי שהן למעלה מגדר של
40 התחלקות – מצוות התורה, חכמתו ורצונו של
41 הקב"ה, "תורה אחת", שנמשכת מ"הוי' אחד"
42 שלמעלה מההתחלקות שמצד גדרי העולם, אלא
43 גם כפי שהן בציור של מצוות, ציוויים לאדם איך
44 להתנהג בעולם, שאז באים באופן של התחלקות
45 (תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות
46 לא-תעשה) לפי-ערך וביחס להתחלקות שבאדם
47 ובעולם (רמ"ח אברים ושס"ה גידים שב"עולם קטן
48 זה האדם"⁴⁷, ודוגמתם בעולם כפשוטו), על-ידי
49 המשכתן משם "אלקים", לשון רבים⁴⁸ – גם בדרגא
50 זו ענינן אחד, המשכת וגילוי אלקות בעולם.

51 ז. וכיון שבמתן-תורה ניתנה התורה (כמו שהיא
52 אצל הקב"ה, "חמודה גנוזה"⁴⁹) למטה בארץ דוקא
53 ("לא בשמים היא"⁵⁰) – יש לומר, שניתן הכח לכל
54 אחד ואחד מישראל שעבודתו בקיום התורה
55 ומצוות למטה בארץ תוכל להיות ותהיה (לא רק
56 מצד גדרי האדם והעולם, "שתים זו שמעתי", אלא)
57 גם כפי שהן מצד הקב"ה – "אחת דיבר אלקים":
58 ובהקדמה – שהסדר דמתן-תורה הוא שתחילה
59 באה ההמשכה מלמעלה למטה ("עליונים ירדו
60 לתחתונים", "ואני המתחיל"⁵¹), ואחר-כך נעשית
61 ההעלאה מלמטה למעלה ("תחתונים יעלו
62 לעליונים"⁵¹), ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שתחילה
63 באה ההמשכה מ"אחת דיבר אלקים" ל"שתים זו

1 שלא יהיה צורך בדחיית וביטול הרע מפני ש"את⁴³
2 רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁴⁴ – כי עיקר
3 המכוון במצוות לא-תעשה הוא (לא דחיית וביטול
4 הרע, אלא) גילוי והמשכת דרגא נעלית באלקות
5 שיכולה לבוא רק בדרך השגת השלילה, שענין זה
6 נעשה רק על-ידי שלילה. – אלא, שכשישנו
7 מציאות של מנגד (בזמן הזה), נעשית על-ידי-זה
8 גם דחיית וביטול מציאות המנגד, וכשאינן מציאות
9 של מנגד (לעתיד-לבוא, ש"את רוח הטומאה
10 אעביר מן הארץ"), בוודאי שעל-ידי-זה לא נגרע
11 מאומה בעיקר המכוון דמצוות לא-תעשה –
12 המשכת וגילוי האלקות שבא בהשגת השלילה⁴⁵,
13 על-ידי שלילת העשיה⁴⁶.

14 ו. והנה, גם התחלקות המצוות לב' סוגים
15 דחיוב ושלילה (עשה ולא-תעשה) אינה אלא "מצד
16 המקבל" – "שתים זו שמעתי", אבל "מצד הנותן"
17 ענינם אחד הוא – "אחת דיבר אלקים":
18 הסיבה לכך שיש מצוות שקיומן באופן של
19 שלילה, שב ואל תעשה, היא – מצד הגבלת האדם
20 והעולם: לכל-לראש – בנוגע להשלילה מענינים
21 בלתי-רצויים, "סור מרע" – דכיון שיש בעולם
22 דברים בלתי-רצויים, צריכה להיות עבודת האדם
23 (גם) בדרך שלילה, שב ואל תעשה, "שלא לעשות
24 המנגד".

25 ונוסף לזה – לאחרי ביטול הרע, "את רוח
26 הטומאה אעביר מן הארץ" – שמצד הגבלת האדם
27 והעולם יכול לקבל רק גילוי אלקות שמדוד ומוגבל
28 ולפי-ערך מציאותו, ואינו יכול לקבל גילוי אלקות

(43) זכרי' יג, ב.

(44) ראה תניא קר"א קס, א: "לע"ל כשיושלם הבירור יהי עסק התורה בבחי' עשה טוב לבר .. וגם בשס"ה ל"ת בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות כו".

(45) דכיון שהקב"ה הוא אין סוף, הרי לאחרי כל העילויים בהשגת אלקות, ישנם ענינים נעלים יותר שאי-אפשר להשיגם כּי-אם בהשגת השלילה, ולאחרי שמתעלה עוד יותר ומשיג גם ענינים אלה בהשגת החיוב, נעשית השגת השלילה בענינים נעלים עוד יותר, וכן הלאה, עד אין סוף (ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב. ובכ"מ).

(46) והטעם שהשלילה היא בענינים אלה דוקא – י"ל (בפשטות) שאילו היתה אפשרות למציאות של מנגד – היתה נכללת בשלילת העשי' גם שלילת המנגד, "שלא לעשות המנגד" (דוגמא לדבר – מצות איבוד ז' עממין ומחיית עמלק גם לאחרי שבטלו, כיון שאילו היתה מציאותם קיימת, היו חייבים לאבדם (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קפז)).

(47) תנחומא פקודי ג. ז"ח לג, ב. תקו"ז תס"ט ק, ב. קא, (א).

(48) פירש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.

(49) שבת פח, ב.

(50) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(51) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.

38 הענין החיובי שישנו (גם) במצוות לא־תעשה
39 (גם) על־ידן נמשך גילוי אלקות, ו"על לאו לאו"
40 מדגיש המעלה דמצוות לא־תעשה בהמשכת דרגא
41 נעלית יותר באלקות על־ידי השגת השלילה⁵⁵.

42 ה. ובעומק יותר: אף שבמצוות לא־תעשה
43 מודגשים גדרי האדם והעולם, כיון ש(הצורך ב)ענין
44 השלילה (הן שלילת המנגד, "סור מרע", והן גילוי
45 אלקות באופן של השגת השלילה) היא מצד
46 ההגבלה דהאדם והעולם (כנ"ל סעיף ו), הרי לאידיך,
47 מודגש בהם (גם ובעיקר) גילוי אלקות שלמעלה
48 מגדרי האדם והעולם (העדר ההתחשבות בגדרי
49 האדם והעולם) – המשכת וגילוי אלקות גם במקום
50 שמצד־עצמו אינו ראוי להמשכה וגילוי אלקות: (א)
51 מקום שיש בו ענינים בלתי־רצויים שצריך לדחותם
52 ולבטלם, (ב) מקום שלא יכול להיות בו (גם לאחרי
53 דחיית וביטול הרע) השגת דרגות נעלות באלקות
54 כי־אם על־ידי השגת השלילה.

55 וענין זה מודגש במצוות לא־תעשה יותר מאשר
56 במצוות־עשה: על־ידי מצוות־עשה נמשך גילוי
57 אלקות במדידה והגבלה לפי־ערך גדרי האדם
58 והעולם – שלכן, ההמשכה היא רק בענינים
59 ד"עשה טוב" (ולא במקום שיש בו ענינים בלתי־
60 רצויים) על־ידי מעשה האדם⁵⁶, ונמשכת רק דרגת
61 האלקות שבערך לעולם, שיכולים לקבלה על־ידי
62 השגת החיוב; ועל־ידי מצוות לא־תעשה נמשך
63 גילוי אלקות באופן שאינו מדוד ומוגבל לפי־ערך
64 גדרי האדם והעולם – שלכן, ההמשכה היא גם
65 במקום שצריך לשלול המנגד על־ידי שלילת
66 העשיה⁵⁶, ונמשכת (גם) דרגת האלקות שאי־אפשר
67 לקבל על־ידי השגת החיוב כי־אם על־ידי השגת
68 השלילה.

69 וכמודגש גם בחילוק שרמ"ח מצוות־עשה הן
70 כנגד רמ"ח אברים⁵⁷, ושס"ה מצוות לא־תעשה הן
71 כנגד שס"ה גידים⁵⁷ – שהגידים הם הממשיכים
72 ומביאים הדם⁵⁸:

במה שהוא רצונו, אבל כשלא יש גילוי הרצון הרי א"א להמשיך
ע"י הן, כ"א הלאו מגיע גם למעלה מבחי' הרצון כו".

(56) ולהעיר מהמבואר בחדא"ג מהרש"א למכות שם,
ש"העשין .. אילו לא נברא ודאי לא היו מתקיימין", משא"כ
"הלאוין הוי ודאי מתקיימין לולא נברא".

(57) ראה לעיל הערה 41.

(58) ראה תניא קו"א קס, א: "שס"ה ל"ת .. הן למעלה בחי'
הדם המחי' האברים". וראה לקו"ת שה"ש יא, ג. ובארוכה –
שערי אורה (שער הפורים) צד, ב ואילך (וראה לקמן הערה 62).

1 שמעתי", ואחר־כך נעשית ההעלאה מ"שתיים זו
2 שמעתי" ל"אחת דיבר אלקים"⁵².

3 והביאור בזה: התחלת העבודה בקיום התורה
4 ומצוות היא באופן ד"שתיים זו שמעתי" – דאף
5 שמצד הקב"ה כל המצוות הן ענין אחד, "אחת
6 דיבר אלקים", מכל־מקום מצד גדרי האדם והעולם
7 ("שמעתי") הרי הן באופן של התחלקות, "שתיים
8 זו שמעתי", לב' קוין: חיוב, עשה – המשכת
9 אלקות בעולם. ושלילה, לא־תעשה – דחיית
10 וביטול הרע.

11 ושלמות העבודה בקיום התורה ומצוות היא
12 באופן שבהתחלקות ד"שתיים זו שמעתי" מודגש
13 ענינם העיקרי של המצוות כפי שהן מצד הקב"ה,
14 "אחת דיבר אלקים" – שנוגש בעבודת האדם
15 שהעיקר הוא התורה ומצוות, גילוי חכמתו ורצונו
16 של הקב"ה, ומציאות העולם אינה אלא בשביל
17 קיום התורה ומצוות, שיומשך ויתגלה חכמתו
18 ורצונו של הקב"ה.

19 כלומר: גם בדרגת המצוות כפי שהן ציוויים
20 והוראות להאדם איך להתנהג בעולם – אין זה
21 באופן שהעיקר הוא הפעולה בעולם, שאז מודגשת
22 ההתחלקות לב' קוין ("שתיים זו שמעתי"), דחיית
23 וביטול הרע (שלילה), והמשכת וגילוי הקדושה
24 (חיוב), אלא באופן שהעיקר הוא חכמתו ורצונו של
25 הקב"ה, ולכן גם כאשר העבודה בפועל צריכה
26 להיות בב' קוין, בקו של חיוב ובקו של שלילה,
27 נרגש בשלילה (לא־תעשה) החיוב – שגם ה"לא
28 תעשה" הוא ציווי (רצונו) של הקב"ה, ובמילא,
29 נעשה על־ידי־זה צוותא וחיבור עם הקב"ה, ויתירה
30 מזה, שעל־ידי השלילה (לא־תעשה) נמשכת
31 ומתגלה דרגא נעלית יותר באלקות שאי־אפשר
32 להשיגה אלא בדרך של (השגת ה)שלילה.

33 ועל־פי־זה יש לבאר תוכן הפלוגתא באופן
34 המענה של בני ישראל על עשרת הדברות, "שהיו
35 אומרים על הן הן ועל לאו הן", או "על הן הן ועל
36 לאו לאו"⁵³ (וכיון ש"אלו ואלו דברי אלקים
37 חיים"⁵⁴, שניהם אמת) – ש"על לאו הן" מדגיש

(52) שלכן, גם לאחר הריבוי – "שוב כלל כולם במצות
אמונה", "העמידן על אחת" (חדא"ג מהרש"א – לעיל ס"ד).

(53) מכילתא פרשתנו כ, א.

(54) עירובין יג, ב. וש"נ.

(55) ראה סה"מ עט"ת ע' קכו: "לאו קודם להן, דהן מגיע

25 ט. ויש לומר, שענין זה (שגם במצוות לא-
26 תעשה נמשכת קדושה בעולם, ובאופן שלמעלה
27 מגדרי העולם) מרומז בלשון חכמינו ז"ל בענין
28 קידושי אשה – "דאסר" לה אכולי עלמא
29 כהקדש":
30 ובהקדמה – שכללות הענין דמתן-תורה⁶⁷ הוא
31 על-דרך ובדוגמת קידושי אשה (כנסת ישראל)
32 לבעלה (הקב"ה)⁶⁸, ומודגש ביותר בענין המצוות,
33 כפירוש רבינו הזקן⁶⁹ בנוסח ברכת המצוות "אשר
34 קדשנו במצוותיו" – "כאדם המקדש אשה להיות
35 מיוחדת עמו ביחוד גמור כו".
36 ועל-פי הידוע⁷⁰ שבקידושין ישנם ב' ענינים:
37 (א) "האשה נקנית (לבעלה)"⁷¹, "להיות לי"⁷², (ב)
38 "האיש מקדש"⁷³, "לישנא דרבנן.. דאסר לה אכולי
39 עלמא כהקדש"⁶⁶, "מקודשת (מובדלת ואסורה)
40 לעולם"⁷², ודוגמתו בקידושין דכנסת-ישראל
41 להקב"ה, שכנסת-ישראל נקנית להקב"ה להיות
42 מיוחדת עמו ביחוד גמור, ונעשית אסורה
43 (מקודשת) לכל העולם, שזהו ענין הפרישות
44 וההבדלה מענינים בלתי-רצויים⁷⁴ – יש לומר,
45 שבפרטיות יותר הרי זו החלוקה דב' סוגי המצוות,
46 עשה ולא-תעשה: על-ידי מצוות-עשה נעשה
47 היחוד עם הקב"ה⁷⁵ – "האשה נקנית (לבעלה)",
48 ועל-ידי מצוות לא-תעשה נעשית הפרישות
49 וההבדלה מענינים בלתי-רצויים – "אסר לה אכולי
50 עלמא כהקדש".

1 ובהקדם הידוע⁵⁹ שהחילוק בין מצוות לתורה
2 הוא על-דרך החילוק שבין אברים לדם –
3 שהאברים הם באופן של התחלקות, מה-שאינ-כן
4 הדם שממשיך חיות ("הדם הוא הנפש"⁶⁰) לכל
5 האברים בשוה. ודוגמתו במצוות ותורה, שבמצוות
6 "יש התחלקות עת וזמן" (גדרי העולם), "יש שאינן
7 נוהגות אלא בזמן שבית-המקדש היה קיים דוקא..
8 וכן בשאר מצוות התורה יש מהן שתלויין בזמן
9 כמו שבת שופר סוכה ולולב אין נוהגין אלא
10 בזמן, אבל שלא בזמן לאו מצוה היא כלל",
11 מה-שאינ-כן תורה, "שהוא מצוה בכל זמן לעסוק
12 בדברי תורה ואפילו בהלכות שבת וסוכה כו",
13 ו"כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו"⁶¹.
14 ויש לומר, שמעין ודוגמת זה הוא גם בחילוק
15 שבין רמ"ח מצוות-עשה שכנגד רמ"ח אברים
16 לשס"ה מצוות לא-תעשה שכנגד שס"ה גידי הדם⁶²
17 – שמצד המעלה דמצוות לא-תעשה לגבי מצוות-
18 עשה (העדר ההגבלה) הם באופן דהעדר ההתחלקות
19 ביחס להתחלקות שבמצוות-עשה, כמודגש בחיובן
20 לאנשים ונשים – שבמצוות-עשה יש חילוק בין
21 אנשים לנשים, שנשים פטורות ממצוות-עשה
22 שהזמן גרמא, מה-שאינ-כן במצוות לא-תעשה
23 שוות נשים לאנשים⁶³. ובלשון הזהר⁶⁴: "זכור
24 (עשה) לדכורא, שמור (לא-תעשה) לנוקבא"⁶⁵.

(59) ראה לקו"ת במדבר יג, א ואילך.

(60) פ' ראה יב, כג.

(61) מנחות בסופה.

(62) גידי הדם דייקא, ולא הדם עצמו כמו תורה (ראה לקו"ת ושערי אורה שבהערה 58). – וצע"ק הלשון בתניא (שם) "שס"ה ל"ת .. בח"י הדם המחיה האברים".

(63) מלבד הלאוין שאינם נהגים בנשים – בל תקף, בל תשחית ובל תטמא למתים, וכן הלאוין שאינם שייכים בהן מצד המציאות (כמו הלאו ד"וכל ערל לא יאכל בו"), או מפני שהם תלויים בדינים ובמצוות אחרות שאינן נוהגות בנשים (כמו הלאוין בנוגע לעדות שאינם שייכים בנשים שפסולות לעדות) – ראה אנציק' תלמודית ערך אשה בתחלתו (ע' רמב ואילך). ושו"נ.

(64) ח"א מת, ב. וראה סידור (עם דא"ח) קפת, א. ובכ"מ.

(65) ועפ"ז יש להוסיף ביאור בקדימת הנשים לאנשים במתן-תורה (כמ"ש בפרשתנו* "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", ואח"כ "ותגיד לבני ישראל", האנשים (יט, ג ובמכילתא ופירוש"י עה"פ)) – כיון שהנקודה שלמעלה מהתחלקות שבתורה ("דם" שלמעלה מהתחלקות ד"אברים") מודגשת יותר במצוות לא תעשה (גידי הדם שלמעלה מהתחלקות דרמ"ח מ"ע שכנגד רמ"ח אברים), שחיובם גם לנשים.

(* להעיר. שמיום הש"ק פרשת יתרו מתברך יום ההסתלקות-הילולא של הרבנית הצדקנית מרת ח"י מושקא נ"ע זי"ע. ובו היא העלי' לתורה (מפטיד) השייכת לה"אר-צייט" (ספר המנהגים חב"ד ע' 79). וראה גם לקמן הערות 107, 144-146.

(66) קידושין ב, רע"ב. ובתוס' שם: "והרי את מקודשת לי, כלומר להיות לי, מקודשת לעולם בשבילי, כמו הרי הן מקודשות לשמים, להיות לשמים".

(67) להעיר ממארו"ל בפירוש הכתוב "תורה גו' מורשה קהלת יעקב" – "א"ת מורשה אלא מאורסה", שע"ז "אסר לה אכ"ע כהקדש", שלכן, "עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה" (ברכות נז, א. סנהדרין נט, רע"א. וש"נ).

(68) ראה במדב"ר פי"ב, ח: "ביום חתונתו זה סיני חתונתן היו, שנאמר (פרשתנו יט, יו"ד) וקדשתם", "לשון קידושין ממש" (פי' המ"כ).

(69) תניא פמ"ו.

(70) ראה צפע"נ ה' אישות פ"ג הט"ו. ובכ"מ.

(71) ריש מס' קידושין.

(72) תוס' שבהערה 66.

(73) קידושין רפ"ב.

(74) כדרשת חז"ל על הפסוק "קדושים תהיו" – "הוו פרושים מן העריות ומן העביה" (תוי"כ ופרש"י ר"פ קדושים).

(75) ראה תניא שם: "בחה" חיבוק הוא קיום מצוות מעשיות ברמ"ח אברים .. וז"ש אשר קדשנו במצוותיו כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כו" (וראה הערה הבאה).

20 (שב ואל תעשה), הרי זו סוף-סוף הגבלה, הגבלה
 21 מצד גדרי האדם והעולם⁸³.
 22 ולכן, עיקר ושלימות הענין ד"אחת דיבר
 23 אלקים" בעבודת האדם נשגם בעבודה בפועל
 24 שהיא באופן של התחלקות ד"שתיים זו שמעתי",
 25 עשה ולא-תעשה, מודגש ענין העיקרי של המצוות
 26 כפי שהן מצד הקב"ה, "אחת דיבר אלקים" [
 27 מתבטא בחיבור דעשה ולא-תעשה בענין אחד ("זכור
 28 ושמור בדיבור אחד") כפי שבאים יחד בעשיית
 29 האדם⁸⁴ – "מחלליה מות יומת, וביום השבת שני
 30 כבשים", שקיום הלאו ד"מחלליה מות יומת"
 31 ("שמור") הוא לא (רק) על-ידי העדר העשיה
 32 (שליה), אלא (גם) על-ידי ה'עשה' (התוכן
 33 ד"זכור"⁸⁵) פעולה חיובית דהקרבת שני כבשים,
 34 שנעשית חלק מקדושת השבת⁸⁶, היפך ד"מחלליה"
 35 (כנ"ל סעיף ג).
 36 ועל-דרך-זה לאידך – קיום העשה (הקרבת שני
 37 כבשים) על-ידי הלאו (פעולה שבמקום אחר היא

1 ויש לומר, שבדיוק הלשון ד"אסור לה אכולי
 2 עלמא נהקדש" מרומז (האמור לעיל) שגם במצוות
 3 לא-תעשה נמשכת קדושה בעולם, וקדושה
 4 שלמעלה מגדרי העולם⁷⁶: על-ידי שלילת האיסור
 5 ("דאסור") נעשה גם ענין של קדושה ("כהקדש"),
 6 היינו, שמתקשר ומתחבר ("אסור" מלשון קשירה⁷⁷)
 7 עם הקדושה.
 8 ויתירה מזה, שנמשכת קדושה שלמעלה מגדרי
 9 העולם – "כהקדש" דייקא, שקדושתו קדושת שמים
 10 (לא רק על-ידי פעולת האדם שהקדישו לשמים,
 11 אלא גם) בקדושה עצמית⁷⁸, כמו קדושת שבת
 12 ש"מקדשא"⁷⁹ וקיימא⁸⁰, וקדושת בכור
 13 (שמתחדשת בלידת כל בכור) שקדוש מרחם⁸¹ –
 14 קדושה שלמעלה מגדרי העולם.
 15 י. והנה, אף שנתבאר לעיל (סעיף ח) שהמשכת
 16 וגילוי אלקות שעל-ידי מצוות לא-תעשה היא
 17 למעלה מגדרי האדם והעולם⁸², מכל-מקום כיון
 18 שהמשכה זו אינה יכולה להיות על-ידי פעולה
 19 חיובית (קום ועשה), כ-אם על-ידי שלילת העשיה

83 שבמקום שיש ענינים בלתי-רצויים אי אפשר להמשיך אור הקדושה ע"י פעולה חיובית, וגם לאחרי ביטול המנגד יש בו ההגבלה שאינו יכול להשיג דרגות נעלות באלקות בהשגת החיוב. 84 ראה אה"ת פרשתנו (כרך ז') ס"ע ב'תרצו ואילך: "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו .. יחוד מ"ע ומל"ת .. מאירי בחי הגבוה משניהם, ששם בחי האור של הל"ת (שבא בהשגת השליה) יוכל להאיר בגילוי (בהשגת החיוב) כמו במ"ע" (וראה לקמן הערה 91).

85 ראה אה"ת פרשתנו (שם) ע' ב'תשח: "זכור עם י"ה רמ"ח מ"ע", דאף שמ"ע הם ב"ה ומל"ת ב"ה, "שמי עם י"ה ש"ס"ה וזכרי עם ו"ה רמ"ח", מ"מ, "בשבת שהוא עליית העולמות .. גם המצוות מתעלות ביתר שאת, ולכן אז גם רמ"ח מ"ע מתעלות בכחי" י"ה, וזה ענין זכור עם י"ה רמ"ח מ"ע, שע"י זכור דשבת מתעלות המ"ע ג"כ שיהיו ע"ד בחי" י"ה".

86 ויש להוסיף בזה – ע"פ לשון השמור"ר (שבהערה 15) "זכור את יום השבת לקדשו ואומר וביום השבת שני כבשים .. בבת אחת", שבמקום הפסוק "מחללי" מות יומת", שלילה, מביא הפסוק "זכור" את יום השבת לקדשו, חיוב: ובהקדם הביאור במ"ש "זכור את יום השבת לקדשו", "דמשמע שישראל מקדשים את השבת, והלא מקדשא וקיימא" – ש"מקדשא וקיימא זהו במדרי' דהשתלשלות, ולקדשו היינו שממשיכים ע"י עבודה מבחי' עצמות א"ס ב"ה". ולכן נאמר בדיבור אחד "זכור את יום השבת לקדשו וביום השבת שני כבשים" ("שהוא ענין אחד, דמהטעם דאסור עשיית מלאכה בשבת מאותו הטעם מותר עבודת הקרבנות בשבת") – כיון שהטעם דאיסור מלאכה בשבת, הוא מפני שבשבת היא השביתה מהדרגא דהשתלשלות (שאז נמשך מדרגא שלמעלה מהשתלשלות), ולכן צ"ל שביתה ממלאכה שפעולתה בהמשכת הדרגא דהשתלשלות, ומטעם זה מותרת עבודת הקרבנות בשבת, כיון שע"י עבודת הקרבנות ממשיכים

76 ועפ"י יש לבאר הטעם שלאחרי הביאור בתיא (שם) "זו"ש אשר קדשנו במצוותיו כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו כו" (ע"י רמ"ח מ"ע), וזו"ש אשר קדשנו במצוותיו (ומוסיף) שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, וקדושה היא לשון הברלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן .. זו"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" – דיש לומר, שכונתו לרמוז לקדושה שנעשית ע"י ההבדלה שבמצוות לא-תעשה, שע"י ממשיכים מבחי' סוכ"ע שאינו יכול להתלבש בהשגת החיוב, כ-אם בהשגת השליה.

77 ע"ד הפירוש ד"איסור" – שאסור וקשור בידי החיצונים (תניא פ"ז. ובכ"מ).

78 כלומר, שהקדושה אינה באופן של חידוש שנוסף על מציאותו, אלא זוהי מציאותו העצמית – כיון שנוגש שהעיקר הוא הקדושה (תומ"צ), ומציאות העולם אינה אלא בשביל המשכת וגילוי הקדושה (כנ"ל ס"ז).

79 ביצה ז', א.

80 דלא כקדושת יו"ט, "מקראי קודש", שמצ"ע אינו קודש, אלא שקורין וממשיכים בו קדושה – ע"י עבודת האדם, "אשר תקראו אותם", "תקראו אתם", שתלוי בב"ד, כנוסח הברכה "מקדש ישראל והזמנים", "ישראל אינהו דקדישנהו לזמני" (ברכות מט, א. וראה תו"א פרשתנו סט, ס"ג ואילך. ובכ"מ).

81 בא יג, ב. וראה רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד: "מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה .. ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו וקדושתו מרחם היא".

82 מפני שהמשכה היא גם במקום שיש בו ענינים בלתי-רצויים, וגם (לאחרי דחייתם וביטולם) במקום שאינו יכול לקבל דרגות נעלות באלקות כ-אם ע"י השגת השליה.

(* (וגם)לא "שמור", היינו, מצות לא-תעשה (כנ"ל ס"א).

5 זאת ועוד: החיבור ד'עשה' ולא-תעשה (הקיום
6 דלא-תעשה על-ידי פעולה חיובית) בענין
7 ד"מחלליה מות יומת, וביום השבת שני כבשים",
8 אינו אלא בענין פרטי ובתנאים מיוחדים – הקרבת
9 הכבשים (ולא שאר קרבנות שאין זמנם קבוע) ביום
10 השבת על-ידי הכהנים בבית-המקדש (מצוה
11 מיוחדת, בזמן מיוחד, במקום מיוחד, ועל-ידי
12 אנשים מיוחדים)⁸⁸.

13 ונוסף לזה, ישנו הקיום דלא-תעשה על-ידי
14 פעולה חיובית באופן ששייך בכל המצוות, בכל
15 זמן ובכל מקום, ובכל אחד ואחד מישראל –
16 על-ידי לימוד התורה⁸⁹:

17 אמרו חכמינו ז"ל⁹⁰ "כל העוסק בתורת כו'
18 מעלה עליו הכתוב כאילו כו'", היינו, שלימוד
19 התורה חשיב כקיום המצוה. ויש לומר, שכן הוא
20 גם בלימוד דמצוות לא-תעשה⁹⁰ – שעל-ידי לימוד
21 התורה בפרטי מצוות לא-תעשה ודיניהם, מקיים
22 מצוות לא-תעשה על-ידי פעולה חיובית⁹¹ (הפעולה
23 דלימוד ויגיעה בתורה⁹²).

24 ועל-פי-זה יש לומר, שעיקר ושלימות הענין
25 ד"אחת דיבר אלוקים" בעבודת האדם הוא בלימוד

1 "מחלליה"⁸⁷, שעל-ידי-זה (שה'עשה' נהפך
2 ל'לא') נוסף בה'עשה' שנרגשת בו הנקודה
3 שלמעלה מגדרי האדם והעולם, כפי שהוא מצד
4 ציווי הקב"ה בתורה – "אחת דיבר אלוקים".

מדרגא שלמעלה מהשתלשלות, שזוהי הדרגא ד"זכור את יום
השבת לקדשו"⁸⁷ (ד"ה ובוים השבת עת"ר (סה"מ עת"ר ע' קצז
ואילך)).

ועפ"ז יש לבאר דיוק הלשון בשמור, "זכור את יום השבת
לקדשו, ואומר ובוים השבת שני כבשים .. בבת אחת" – שע"י
"וביום השבת שני כבשים" ממשיכים לא רק הדרגא ד"מקדשא
וקיימא" שמוצ"ע (ללא עבודת האדם), שהמשכחה ע"י העדר
המלאכה ("מחללי' מות יומת"), אלא גם הדרגא ד"זכור את יום
השבת לקדשו" שלמעלה מהדרגא ד"מקדשא וקיימא".

ואולי י"ל, שב' דרגות אלו – "מחללי' מות יומת" (העדר
המלאכה, "מקדשא וקיימא") ו"זכור את יום השבת לקדשו" –
הם ב' דרגות במלאכה האחת (מלאכת הארבעים) שמותרת
בשבת⁸⁸: (א) דרגא התחתונה שבה ששייכת ל"ט אבות
מלאכות – "אבות מלאכות ארבעים (חסר אחת)", שהמשכחה ע"י
השביתה מהם – "חסר אחת", שזהו"ע ד"מחללי' מות יומת", (ב)
דרגא העליונה שלמעלה לגמרי מל"ט המלאכות – מלאכה
ה"אחת" (הארבעים) כשלעצמה, שהמשכחה (לא ע"י השביתה
מל"ט המלאכות, אלא) ע"י "מלאכת הצדיקים" (מלאכה ועש"י)
– "זכור את יום השבת לקדשו".

87 ועד"ז ב"ערות אשת אחיך, יבמה יבוא עליה" – קיום
ה'עשה' במקום לאו (שה'עשה' נהפך ללאו).

ועפ"ז יש לבאר מ"ש בגמרא (יבמות יג, ב) שהטעם שלדעת
ב"ש אין עורה פוטרת צרתה הוא "כיון דלא אתי איסור אשת אח
וחייל איסור אחות אשה הוא לה צרת ערוה שלא במקום מצוה
ושריא", דלכאורה אינו מובן: במצוה לייבם אשת אחיו נוגע
לכאורה רק המציאות דאשת אח (גם כשאין בזה האיסור דאשת
אח), ומהו פירוש "כיון דלא אתי איסור אשת אח כו' הוא לה
כו' שלא במקום מצוה"? וע"פ מ"ש בפנים יש לבאר (בפנימיות
הענינים), שמצוות אלו שאופן קיומם הוא ע"י פעולת הלאו,
ענינם הוא הפיכת הלאו, ולכן כשלא אתי איסור אשת אח, היא
לה שלא במקום מצוה.

ויש להוסיף, דע"פ המבואר במק"א (סה"ש תשמ"ח ע' 662
ואילך) שלדעת ב"ש "נוח לו לאדם שלא נברא כו'", הכוונה
בבריאת האדם (והעולם) שיתבטלו ממציותם וכל ענינם יהי' רק
לשמש את קונו, ולדעת ב"ה "נוח לו לאדם שנברא כו'" הכוונה
בבריאת האדם (והעולם) היא שישארו ממציותם אלא

(** ועד"ז המבואר בפירושו המשנה (שבת עג, טע"א) "אבות מלאכות
ארבעים חסר אחת", ואינו אומר ל"ט מלאכות – שיש מלאכה
שמותרת בשבת, כמארו"ל (ב"ד ספ"א) "ממלאכת עולמו שבת אבל
לא שבת ממלאכת הצדיקים", ועבודת הקרבנות ה"ע מלאכת
צדיקים (ד"ה ובוים השבת הנ"ל (סה"מ עת"ר ע' רב), ובכ"מ).

(** ראה שו"ת שלפנ"ז. – ועד"ז ב' הדרגות שבשער הנו"ן (ראה סה"מ
שם ע' קצז), כמארו"ל (ד"ה כא, ב) "חמישים שערי בינה נבראו בעולם
וכולן ניתנו למשה חסר אחד" – דרגא התחתונה שבערך למ"ט
השערים ("חמישים .. חסר אחד") שנמשכת (לאחרי שלימות העבודה
דמ"ט ימי ספ"ה) בדרך ממיאל (שלא ע"י עבודה), ודרגא העליונה
שלמעלה לגמרי ממ"ט השערים – שער הנו"ן כשלעצמו, שהמשכחה
(ע"י העבודה דקבלת התורה) ב"זמן מתן תורתנו" (וראה לקמן ס"א,
ובהערות 101-105).

שמציאותם תהי' ע"פ תורה – י"ל, שהפלוגתא דב"ש וכו"ב בענין
צרת ערוה, היא לשיטתייהו, כי: זה שהעשה והלאו הם ענין אחד,
הוא (בעיקר) מצד דרגת המצוות כפי שהם למעלה מהאדם
והעולם, משא"כ מצד גרדי האדם והעולם הם (כמו) שני ענינים.
ולכן, לדעת ב"ה – המצוה לייבם אשת אחיו היא ענין בפ"ע, גם
כשאין האיסור דאשת אח, משא"כ לדעת ב"ש.

88 ועד"ז בנוגע לשאר הענינים שכיו"ב: "לא תלבש שעטנז,
גדילים תעשה לך" – שאינו אלא בבגד של ד' כנפות שחייב
בציצית, ובוים ולא בלילה (רמב"ם הל' ציצית פ"ג ה"ז. שו"ע
אדה"ז או"ח ס"ט ס"ב), "וכן ערות אשת אחיך יבמה יבוא עליה"
– שאינו אלא "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו",
וגם אז – יש אפשרות של חליצה, ולא עוד אלא שלדעת אבא
שאלו (שאסור לחלוץ שלא לשם מצוה) אמרו שמצות חליצה
קודמת למצות יבום (ראה יבמות לט, ב), ובמילא, המציאות
דיבום רחוקה עוד יותר.

89 שהיא בדוגמת הדם ממש, ולא רק גידי הדם (כנ"ל הערה
62).

90 ראה לקמן הערה 93.
91 ראה אוה"ת שם: "תושבע"פ בינה יתירה ניתנה באשה,
ששם האור הנמשך ע"י מל"ת מבחי' י"ה יוכל לשכון בכלים כמו
במ"ע, ואפ"ל זהו ענין שמור שהיא תושבע"פ" (ולהעיר גם
מהענין ד"שמור (מל"ת) לנוקבא", כנ"ל ס"ח).

92 ולהעיר שלימוד התורה צ"ל בדיבור בפה – "למוציאיהם
בפה" (עירובין נד, רע"א) – ו"עקימת שפתיו הוי מעשה"
(סנהדרין סה, א), ויתירה מזה, שצ"ל באופן ד"ערוכה ברמ"ח
אברים" (עירובין שם), "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, יו"ד)
– תניא רפ"ז.

28 ועד ש"לא הניח עבודה-זרה שלא עבדה"97, 29 ואחר-כך נתגייר98 ("עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים"99) – שעל-ידי-זה פעל ש"אסתלק קודשא-בריך-הוא ביקריה עילא ותתא ולבתר יהב אורייתא בשלימו"100, היינו, שהודאת יתרו היא הכנה (שהיא מעין ודוגמא) למתן-תורה101. 33 ומהביאורים בזה102 – שהענין דמתן-תורה הוא לפעול בעולם המשכת וגילוי אלקות (לא רק שבערך לעולם, אלא גם) שלמעלה מהעולם, ובלשון הקבלה והחסידות – גילוי שער הנו"ן שבאין-ערוך למ"ט שערי בינה שבעולם103, שזהו ענין "אנכי מי שאנכי"104, וענין זה מודגש ביותר בכיור החושך (כהן מדין) באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא ("יתר פרשה אחת בתורה"105), שעל-ידי-זה נעשה יתרון ("יתרו" מלשון יתרון) גדול יותר בקדושה106, 42

1 התורה: ההתחלקות לב' קוין ("שתים זו שמעתי") 2 דעשה ולא-תעשה, חיוב (עשיה) ושליה (העדר העשיה) אינו אלא בקיום המצוות כפשוטו, מה- 3 שאין-כן בקיומן על-ידי לימוד התורה [נוסף לכך שעל-ידי-זה נעשה ה"קיום" דכל רמ"ח מצוות- 4 עשה ושס"ה מצוות לא-תעשה, גם המצוות שתלויות בזמן ובמקום כו', בכל זמן ובכל מקום 5 ועל-ידי כל אחד ואחד מישראל93] – אין חילוק בין ה"קיום" דמצוות-עשה לה"קיום" דמצוות לא- 6 תעשה, שבשניהם צריכה להיות ויש פעולה חיובית דלימוד ויגיעה בתורה בשוה ממש – "אחת"94. 11

12 ולא עוד אלא שהלימוד הוא באופן ד"אחת 13 דיבר אלקים" – כיון ש"הדיבור שהאדם מדבר בדברי תורה הוא ממש זיבורו יתברך, היינו שה' 14 מדבר בו ממש על-ידי פיו של האדם" (כנ"ל סעיף 15 ג.)16.

17 יא. ויש להוסיף, שהענין ד"אחת דיבר אלקים" 18 בעבודת האדם מודגש גם בפרשת השבוע דמתן תורה, פרשת יתרו – שבהתחלת הפרשה מודגש 19 הענין החיובי שבמצוות לא-תעשה (שגם מצוות לא-תעשה הן ענין חיובי כמו מצוות-עשה, "אחת 20 דיבר אלקים"), ובסיום הפרשה מודגשת השלימות ד"אחת דיבר אלקים" (מצוות-עשה ומצוות לא- 21 תעשה בשוה) בלימוד התורה:

22 התחלת הפרשה היא בהודאת יתרו (ועל שמו נקראת הפרשה כולה), שהיה תחילה "כהן מדין", 23 "כהן לעבודה-זרה"95 (היפך הקדושה בתכלית)96, 24

97) מכילתא ופירש"י פרשתנו יח, יא.

98) ועד לסיום הענין – "וילך לו אל ארצו", "לגייר בני משפחתו" (מכילתא ופירש"י שם, כז).

99) יתרו שם, יא.

100) זהר פרשתנו סז, ב. סח, א.

101) להעיר מחילוקי הדעות אם ביאת יתרו היתה לפני מ"ת או לאחרי מ"ת (זבחים קטז, א).

102) ראה גם אוה"ת ריש פרשתנו. סה"מ עטר"ת ע' רצא ואילך. תש"ט ס"ע 56 (הב') ואילך. לקו"ש חי"א ע' 74 ואילך.

103) ולא רק "בחי" התחוננה שבו הוא הכולל כל המ"ט שערים", אלא גם "בחי" העליונה .. (ש)למעלה לגמרי מגדר שערי בינה" (לקו"ת במדבר יב, ב).

104) לקו"ת שם.

105) מכילתא ופירש"י ריש פרשתנו.

106) ראה לקו"ת פקודי ז, רע"א: "מ"ש בזהר כד אתכפיא סט"א אשתלים יקרא דקוב"ה*, כי ענין אתכפיא סט"א זהו ענין קיום מל"ת .. אשר הם הכל הרחוקת הרע, לכן עי"ז אשתלים יקרא דקוב"ה היינו בחי' ז"א שעולה ברום המעלות, והוא בבחי' יחוד או"א גם שנמשך בו כתר מא"א ממש, כמבואר גבי חג השבועות" – שמוזה מובן, שע"י מל"ת נמשך אור שלמעלה מהעולם, שזהו"ע המשכת ה"כתר מא"א ממש .. (ב)חג השבועות", שער הנו"ן** (וראה הערה הבאה).

* ובהתחלת הענין (ג, א) מציין (בהערה) "וע" ג"כ (זהר) ר"פ יתרו". ** וראה סה"מ פר"ת ע' רח ואילך: "במצוות יש ב' ענינים. יש מצוות שהן חובה, והיינו המצוות שהן בבחי' המשכת אור בכלים, שע"י האתנדל"ת בעשיית המצוות ממשיכים בחי' האור .. ויש המשכות עליונות שא"ל להמשיך בבחי' אתנדל"ת כ"א שנמשך בדרך ממיילא ע"י שלימות העבודה דבאתנדל"ת אתנדל"ע, וכמו תספור חמישים יום .. שלאחר שסופרים מ"ט יום נמשך ממיילא שער הנו"ן .. וכמו"כ הוא כללות הפרש בין מ"ע ומל"ת, דמ"ע הן בקום ועשה וע"י הנשי' דוקא נמשך האור, ומל"ת הוא שדוקא ע"י העדר הנשי' נמשך האור והגילוי שוה המשכה שבדרך ממיילא כו".

93) ראה קרית ספר (להמבי"ט) בהקדמה פ"ז בפירוש מארו"ל (מכות בסופה – הובא בהקדמת הרמב"ם לסה"מ צ) שרמ"ח מ"ע הם כמנין אבריו של אדם ושס"ה מל"ת הם כמנין ימי שנת החמה, שכל אבר אומר לו עשה בי מצוה, וכל יום אומר לו אל תעשה בי עבירה, דלכאורה, הרי יש כו"כ מצוות שאינם שייכים בכל אדם ובכל זמן (כפי שמונה שם בפרטיות), ומתוך (בדרך הב'), שקיום מצוות אלו הוא ע"י הקבלה והעסק בתורה, ומסיים, "ואם כן נתקיים .. מה שאמרו נצטוו ישראל תרי"ג מצוות .. אפילו בזמן הזה בקריאתנו ועסקנו בה (בתורה) יומם ולילה", עיי"ש בארוכה.

94) ראה אוה"ת שם ע' ב"תרצג ואילך, ש"זכור ושמור בדיבור אחד" הוא ע"ד "סור מרע ועשה טוב בקש שלום", "שמור הוא להיות סו"מ דהיינו קיום מל"ת, וזכור רמ"ח מ"ע .. ובדיבור אחד נאמרו .. בחי' בקש שלום .. ע"י בחי' הגבוה משניהם", ו"בקש שלום" הו"ע לימוד התורה (לקו"ת בלק ער, א).

95) מכילתא ריש פרשתנו.

96) להעיר מחומר הענין דקליפת מדין – שעז"נ (מטות לא, ב) "נקמת ה' במדין". וראה בארוכה קונטרס החלצו תרנ"ט. ועוד.

על¹¹² מצוותי ודבריי¹¹³) אבוא אליך וברכתך".
 11 ובביאור הדיוק בלשון הכתוב – (א) "בכל
 12 המקום", ולא במקום סתם, (ב) "אזכיר את שמי",
 13 ולא תזכיר¹¹⁴, (ג) "אבוא אליך וברכתך", ולא
 14 "ברכתך" סתם – יש לומר:
 15

"בכל (המקום)" הוא לשון ריבוי – בכלל ב' סוגי
 16 מקום, מקום (דרגא) הראוי לכך (שהעבודה בו היא
 17 באופן של חיוב, "עשה טוב"), ומקום (דרגא)
 18 שמצד-עצמו אינו ראוי לכך (שהעבודה בו היא
 19 באופן של שלילה, "סור מרע"), שהרי החיוב
 20 דלימוד התורה הוא גם לפני גמר ושלמות העבודה
 21 ד"סור מרע".
 22

וטעם הדבר (ששייך גם במקום שמצד-עצמו
 23 אינו ראוי לכך) – כיון שאין זה כחכח פעולת האדם
 24 (שהיא במדידה והגבלה) אלא בכחו של הקב"ה –
 25 "אזכיר את שמי", "דהוה ליה למימר תזכיר¹¹⁵, אך
 26 הוא כמאמר דוד רוח ה' דיבר בי ומלתו על
 27 לשוני¹¹⁶, שהדיבור שהאדם מדבר בדברי תורה
 28 הוא ממש דיבורו יתברך, היינו, שה' מדבר בו
 29 ממש על-ידי פיו של האדם¹¹⁷, ובנוגע לדיבורו של
 30 הקב"ה ("אזכיר את שמי") אין הגבלה כלל,
 31 שנמשך "בכל המקום", גם במקום שמצד-עצמו
 32 אינו ראוי לכך¹¹⁷.
 33

ולא עוד אלא שהמשכתו "בכל המקום", בב'
 34 סוגי המקום, היא בשוה – "אחת דיבר אלקים"¹¹⁸,
 35

1 "יתרון¹⁰⁷ האור מן החושך"¹⁰⁸, שנמשך ומתגלה
 2 בחינת האלקות שאינה יכולה לבוא בבחינת
 3 התלבשות בכלים – על-דרך מעלת ההמשכה
 4 והגילוי דמצוות לא-תעשה שמצד גודל מעלת האור
 5 אינו יכול להתלבש בכלים¹⁰⁹.

6 וסיום הפרשה – "בכל המקום אשר אזכיר את
 7 שמי אבוא אליך וברכתך"¹¹⁰;

8 אמרו חכמינו ז"ל¹¹¹ "מנין שאפילו אחד
 9 שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנאמר בכל
 10 המקום אשר אזכיר את שמי ("אשר יזכר שמי

107 להעיר גם ממ"ש (קהלת ה, ח) "יתרון ארץ בכל היא",
 "בחי" ארץ היינו מלכות, ויתרון שיש לארץ הוא ע"י בכל, בחי'
 יסוד, שממשך בה בחי' נ' שערי בינה .. הנק' כל" (בגימטריא
 חמישים) – שענין זה נעשה ע"י בירור והפיכת החושך, כמו
 שאומרים "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל"
 במקום "ובורא רע" (ישעי' מה, ז), ש"מבחי" בורא רע נעשה
 ובורא הכל", היינו, גילוי שער הנור"ן ("כל") ע"י בירור והפיכת
 החושך (ראה אוה"ת חיי שרה תשפד, א"ב).

ויש להוסיף, שענין זה שייך גם בעבודת הצדיקים (וצדקניות*)
 – כמ"ש (חיי שרה כד, א) "ואברהם זקן בא בימים וה' ברוך את
 אברהם בכל", שהטעימו "מעין עוה"ב" (ב"ב יז, רע"א), גילוי
 שער הנור"ן, שברכה זו ("בכל") היא שלא שלט יצה"ר" (ב"ב
 שם), היינו, ש"בא בימים הם מ"ע, וע"י אתהפכא של היצה"ר
 בקיום מל"ת זכה לבחי' בכל שלמעלה גם ממ"ע" (אוה"ת שם).
 וע"פ האמור לעיל (סוף ס"ח) בענין "שמור לנוקבא",
 שמצוות לא-תעשה הם גם בנשים – י"ל, שהברכה "בכל" (גילוי
 שער הנור"ן ע"י שלמות העבודה דאתהפכא של היצה"ר בקיום
 מל"ת) היא בהדגשה יתירה אצל נשים צדקניות, ובפרט ביום
 ההסתלקות** גמר ושלמות עבודתן.

108 קהלת ב, יג. וראה לקוטי לוי"צ הערות לזהר ריש
 פרשתנו (ס"ע עד ואל"ך).

109 ראה סה"מ ע"ט"ר (ע' רצ) ותש"ט (ע' 51) שם: "מה
 שאפשר להתלבש בכלים הוא רק בחי' חיצונית האור .. אבל
 בחי' הפנימיות דאוא"ס א"א שיתלבש בכלים, רק ע"י אתהפכא
 חשוכא לנהורא, דהיינו בחי' העדר הכלים .. וע"ד מל"ת ומ"ע ..
 דמ"ע הם בחי' כלים א"א להיות בזה התלבשות בחי' עצמיות,
 רק במל"ת שאינם בבחי' כלים בזה דוקא יכול להיות התלבשות
 בחי' עצמות האור כו". ובהמשך הענין מבואר בארוכה השייכות
 להודאת יתרו, עיי"ש.

110 כ, כא.

111 אבות פ"ג מ"ו. ברכות ו, א.

(* ואדרבה – "יתרון ארץ (מלכות. אשה) בכל היא" (וראה לקמן בפנים
 ההערה).

** להעיר, ש"הסתלקות" מורה על המשכה נעלית ביותר שבבחי'
 רוממות. בחי' סוכ"ע [כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמשך
 הרילולא (שניתן על-ידו בקשר ל"יצ"ט כבוד אמו זקנתו הרבנית
 הצדקנית) בפירוש "כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקובה ..
 שנמשך אור הסוכ"ע"] – ע"ד ההמשכה שנעשית ע"י מצוות לא-תעשה
 (מבואר בלקו"ת שבהערה הקודמת).

112 בהגהות הב"ח לברכות שם: "יזכר שמי על פי מצוותי
 ודבריי". ויש ליישב גם הגירסא שלפנינו – שהכוונה להזכרת השם
 שבלימוד התורה. ולהעיר גם מחז"ג מהרש"א שם: "להזכיר
 שמי .. בדרך לימוד". ועד"ז במדרש שמואל לאבות שם: "שיזכור
 את שמו ויעסוק בתורתו", "כי כל התורה כולה שמותיו של
 הקב"ה".

113 פירש"י ברכות שם.

114 שלכן צריך רש"י לפרש ולהוסיף (בפשוטו של מקרא)
 "אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי".

115 להעיר גם מחז"ג ר"ט, א: "אזכיר את שמי, תזכיר את
 שמי מיבעי ליה, אלא בההיא מדה דאזכיר את שמי בההיא מדה
 אבוא אליך וברכתך".

116 שמואל"ב כג, ב.

117 להעיר ממארו"ל (ברכות כב, א) "אין דברי תורה
 מקבלין טומאה, שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה', מה אש אינו
 מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה". ולהעיר גם
 ממארו"ל (ראה ירושלמי תגיגה פ"א ה"ז. פתיחתא דאיכ"ר ב)
 "המאור שבה מחזירו למטוב".

118 להעיר, שברשת חז"ל במכילתא (נעתק לעיל בהערה
 6) ע"ד האמירה "בדיבור אחד" מובא (נוסף על הפסוק "אחת

ממילא על-ידי ההתאחדות עם התורה¹²⁴, היינו,
 30 שהחיוב (המצות-עשה דלימוד התורה) והשלילה
 31 (דחיית וביטול הרע, התוכן דמצוות לא-תעשה)
 32 נעשים בפעולה אחת, בדיבור אחד (דיבור התורה)
 33 – "אחת דיבר אלקים".
 34 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
 35 בפועל: בעמדנו ביום השבת-קודש פרשת יתרו,
 36 שבו קורין (בציבור ובברכה לפניה ולאחריה)
 37 הפרשה דמתן-תורה, ובלשון חכמינו ז"ל¹²⁵ (בנוגע
 38 ל"זמן מתן תורתנו", ומעין זה בשבת פרשת יתרו
 39 שקורין הפרשה דמתן-תורה¹²⁶) "כאילו אתם
 40 עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – יש
 41 לקבל החלטות טובות להוסיף עוד יותר בלימוד
 42 התורה וקביעת עתים לתורה (הוספה בכמות הזמן
 43 ובאיכות הלימוד).
 44 ובפרטיות יותר – להוסיף הן בנגלה דתורה,
 45 והן בפנימיות התורה, כמודגש (א) בפרשה דמתן-
 46 תורה, שנוסף על עשרת הדברות כפשוטן, נתגלו
 47 גם (ובעיקר) הענינים דפנימיות התורה, מעשה
 48 מרכבה¹²⁷, (ב) בפרשה שמתחילין לקרוא במנחה:
 49 "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", "כשולחן
 50 הערוך ומוכן לאכול לפני האדם" – לימוד משפטי
 51 (דיני) התורה (כולל ובפרט) ב'שולחן ערוך' (ועל-
 52 דרך-זה ברמב"ם) – הלכה ברורה למעשה בפועל,
 53 ובפרט "הלכות בטעמיהן" (ב'שולחן ערוך' של
 54 רבינו הזקן)¹²⁸, כדרשת חכמינו ז"ל¹²⁹ "אשר תשים
 55 לפניהם, ולא נאמר אשר תלמדם, צריך אתה לשום
 56 לפניהם טעם המיישב תלמודם ומשימו בלבם",
 57 וגם "תשים" מלשון "סימה (ואוצר)", "רוי תורה..
 58

1 כמרומו בהוספה ד"אבוא אליך וברכתיך",
 2 ש"אבוא" (ג' האותיות העיקריות א' ב' א'¹¹⁹) רומז
 3 שגם לאחרי המשכת ה"אחת (א) דיבר אלקים"
 4 ב"שתיים (ב) זו שמעתי", היינו, בדרגא כזו שיש
 5 בה התחלקות דב' קוין, מצד החילוק דמקום הראוי
 6 ומקום שאינו ראוי – הרי זה באופן ד"אחת דיבר
 7 אלקים" ("אבא", א' שלאחרי הב')¹²⁰.

8 יב. ויש להוסיף ולקשר גם עם הפרשה
 9 שמתחילין לקרוא במנחה, "ואלה המשפטים אשר
 10 תשים לפניהם":

11 (א) "ואלה.. מוסיף על הראשונים, מה הראשונים
 12 מסיני אף אלו מסיני"¹²¹ – שגם במקום ודרגא
 13 שיש התחלקות ("שתיים זו שמעתי") בין "משפטים"
 14 (ועל-דרך-זה "עדות") שמובנים בשכל האדם -
 15 למצוות שלמעלה מהשכל ("חוקים"), ניכר ש"אף
 16 אלו מסיני", ששניהם ציווי הקב"ה – "אחת דיבר
 17 אלקים".

18 (ב) "לפניהם.. כשולחן הערוך ומוכן לאכול
 19 לפני האדם"¹²¹ – דאף שהסדר הרגיל שכדי שיהיה
 20 "שולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם" יש צורך
 21 לנקות תחילה החדר (והדירה) שבה נמצא השולחן
 22 (כללות העבודה ד"סור מרע")¹²², מכל-מקום
 23 הסדר בלימוד התורה הוא שגם בהתחלת הלימוד (גם
 24 במצב שיש צורך להתחיל בעבודה ד"סור מרע")
 25 הרי זה כבר "שולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם",
 26 כיון שעיקר ההדגשה בלימוד התורה היא (לא על
 27 פעולת הברור וזיכון דהאדם, אלא) ששכל האדם
 28 מתאחד עם חכמתו ורצונו של הקב"ה. ויתירה מזה,
 29 שגם הפעולה דברור וזיכון האדם¹²³ נעשית בדרך

124 ראה גם ד"ה ארבעה ראשי שנים הם תשל"א (קונטרס
 ט"ו בשבט שנה זו. לעיל ב'דבר מלכות' ע' ה) פ"ה.

125 פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
 126 נוסף על ה"מתן-תורה" שבכל יום – כדרשת חז"ל על
 הפסוק (פרשתנו יט, א) "ביום הזה", "שיהיו דברי תורה חדשים
 עליך כאילו היום ניתנו" (פירש"י עה"פ), ועד כדי כך, ש"מה
 להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו" (ברכות כב, א),
 "כי גם עסק התורה שבכ"א ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר
 למשה מסיני .. תפול עליו אימה ויראה כאילו קבלה היום מהר
 סיני" (תו"א שבעה"פ 20).

127 ראה שמור"ר פרשתנו פכ"ט, ב. וש"נ. לקו"ש ח"א ריש
 ע' 150. ועוד.

128 לשון "הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" לשו"ע
 אדה"ז.

129 הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ח (מעירובין נד, ב).

דיבר אלקים" גם הפסוק "הלא כה דברי כאש", שבוה מודגש
 שההמשכה במקום שאינו ראוי ("אין דברי תורה מקבלין טומאה,
 שנאמר הלא כה דברי כאש") היא באותו אופן כמו ההמשכה
 במקום הראוי – "אחת דיבר אלקים", "הלא כה דברי כאש", "מה
 אש זה נחלק לכמה ניצוצות כך דיבור אחד יוצא לכמה מקראות"
 (כהסיום במכילתא דרשב"י).

119 משא"כ הוא"ו שהוא מאותיות הניקוד, שהברת הוא"ו
 אינה נשמעת באמירת התיבה. וראה הערה שלאח"ז.
 120 ויש לומר, שהוא"ו ד"אבוא" הוא "ההמשכה בבחי'
 צמצום בכדי שיהי' בבחי' התלבשות בפנימיות .. ואז ההמשכה
 היא למקום הראוי" (כיון שגם המקום שאינו ראוי מתהפך להיות
 מקום הראוי, אתהפכא חשוכא לנהורא) – ע"ד המבואר בנוגע
 להוא"ו ד"יתרו" (סה"מ עטר"ת ע' רצב) ותש"ט ע' 58 (שם).
 121 פירש"י עה"פ (ממכילתא שם).

122 ראה לקו"ת בלק ע, ג. סה"ש תש"ג ע' 174.

123 "המאור שבה מחזירו למוטב" (כנ"ל הערה 115).

27 הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת.. ללמד
28 ולהורות לישראל דברי תורה."

29 יד. ויהי-רצון שהחלטה אודות ההוספה
30 בלימוד התורה (שבוודאי תבוא תיכף-ומיד בפועל
31 ממש ביום השבת-קודש הזה) תמהר ותזרו ותביא
32 תיכף (בעיצומו של יום השבת-קודש דמתן-תורה)
33 את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
34 צדקנו, כפסק-דין הרמב"ם¹³⁷ שעל-ידי "מצוה אחת
35 (גם ב"דיבור אחד") הכריע את עצמו ואת כל
36 העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה
37 והצלה"¹³⁸.

38 ואז (תיכף-ומיד) – כל אחד ואחד מראה
39 באצבעו ואומר "ואלה המשפטים אשר תשים
40 לפניהם" – טעמי תורה¹³⁹ שיתגלו ב"תורה חדשה
41 (ש)מאתי תצא"¹⁴⁰ לכל אחד ואחת מבני ישראל,
42 האנשים והנשים (וכהסדר במתן-תורה – שהנשים
43 קדמו לאנשים¹⁴¹) והטף,

44 כולל גם כל בני ישראל שבכל הדורות שלפני-
45 זה¹⁴², ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁴³, כולל
46 ובמיוחד אלה שיום ההילולא שלהם בסמיכות זמן
47 – החל מרבינו הזקן שיום ההילולא שלו בכ"ד
48 טבת, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא-דורנו שיום
49 ההילולא שלו בעשירי בשבט, וכן בני-ביתם¹⁴⁴ –
50 שזוכים תיכף-ומיד לחיים נצחיים¹⁴⁵ כפי שנמשכים

1 הסימה הזאת אינה נגלית לכל בריה¹³⁰, ולא עוד
2 אלא שגם לימוד פנימיות התורה הוא באופן
3 ד"תשים לפניהם", "לשום לפנייהם טעם המיישב
4 תלמודם ומשימו בלבם", בהבנה והשגה בחכמה-
5 בינה-דעת שנמשך ופועל גם ברגש הלב (ובמעשה
6 בפועל).

7 ויש להוסיף ולהדגיש (בהמשך להאמור לעיל
8 בפירוש "אחת דיבר אלקים"), שאף שלימוד
9 התורה הוא בכלל חד וחד לפום שיעורא דיליה,
10 לפי-ערך ההבנה והשגה דכל אחד ואחד מישראל
11 מהאנשים והנשים והטף, מכל-מקום מודגש גם
12 בהתחלת הלימוד שיש (לכל אחד ואחד
13 מהלומדים) בכל ענין שבתורה כל האורך ורוחב
14 ועומק שבכל אחד מד' אופני הלימוד דפשוט רמז
15 דרוש וסוד¹³¹, עם כל ששים ריבוא פירושי התורה
16 שבכל אחד מד' אופני הלימוד¹³² – כפי שניתנו
17 ונאמרו במתן-תורה "בדיבור אחד" ("אחת דיבר
18 אלקים"), כמבואר במדרשי חכמינו ז"ל¹³³ שכל
19 התורה כלולה בעשרת הדברות, ועשרת הדברות
20 כלולים בדיבור ראשון, ודיבור ראשון כלול בתיבה
21 ראשונה, ותיבה ראשונה כלולה באות הראשונה –
22 אל"ף ד'אנכי"¹³⁴.

23 והדגשה מיוחדת בנוגע להוספה בלימוד התורה
24 ביום השבת¹³⁵ – כדרשת חכמינו ז"ל¹³⁶ "ויקהל
25 משה.. אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות
26 ודרוש לפנייהם ברבים.. כדי שילמדו ממך דורות

(137) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(138) להעיר מכפל הלשון "תשועה והצלה" – די"ל
ש"תשועה" עיקרה החיוב שבגאולה, ו"הצלה" מדגישה שלילת
הפכו (חיוב ושלילה, ע"ד עשה ולא תעשה), ושניהם נעשים ע"י
"מצוה אחת", ע"ד "זכור ושמור (דשבת – שקשור עם "יום
שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים") בדיבור אחד".

(139) ראה פירש"י עה"פ (שה"ש א, ב) "ישקני מנשיקות
פיהו" – "מובטחים מאתו.. לבאר להם סוד טעמי ומסתר
צפונותי". ומקורו – בדרז"ל (ירושלמי שבהערה 130) "דברים
שמשיקין עליהם את הפה (שמשיקין השפתים עליהם וסותמין את
הפה ואין לגלותן (פני משה)) כד"א ישקני מנשיקות פיהו".

(140) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(141) ראה לעיל הערה 65.

(142) כבמתן-תורה שהיו כל הנשמות דכל בני עד סוף כל

הדורות (פרד"א פמ"א. ועוד).

(143) ישע"י כו, יט.

(144) כולל הענין דהזמ"ג – הרבנית הצדקנית בתו של כ"ק
מו"ח אדמו"ר שהיאצ"ט שלה בכ"ב שבת שמתברך מיום הש"ק
זה (וראה הערות הבאות).

(145) להעיר מהרמזו בשמה (הראשון והעיקרי – בלה"ק) של
בעלת היאצ"ט דכ"ב שבת – "חיי", שאמיתת החיים הם חיים
נצחיים.

(130) ירושלמי ע"ז פ"ב סה"ז.

(131) ולדוגמא: בלימוד "עין יעקב" (ששיין גם לאנשים
פשוטים שלעת-עתה קשה להם ללמוד הסוגיות שבגמרא) –
ש"רוב סודות התורה גנוזין בה" (תניא אגה"ק סכ"ג). – ולהעיר
מהנהגת אמור"ר ז"ל שגם בלימוד "עין יעקב" לאנשים פשוטים
הי' מבאר רמזים וסודות התורה (כדרכו בקודש), וגם באופן
שיהי' מובן לאנשים פשוטים.

(132) שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רוה"ק בענין
היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו
שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(133) פנים יפות פרשתנו. וראה זהר פרשתנו פה, ב. תו"ש
פרשתנו ע' רד. וש"נ.

(134) ולהעיר מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שהתחלת לימוד
האותיות והנקודות, "קמץ א' אָ", הוא האל"ף בניקוד קמץ
ד"אנכי" (ראה סה"ש תש"ג ע' 144. אג"ק שלו ח"ז ע' קמו).

(135) להעיר ממאוז"ל "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל"
(שבת פו, ב. וראה תו"א פרשתנו ע, ג. ובכ"מ).

(136) יל"ש ר"פ ויקהל. שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.

11 העולם מתגרים זה בזה", כיון שהקב"ה "אומר
 12 להם (לישראל), בני, אל תתייראו כל מה שעשיתי
 13 לא עשיתי אלא בשבילכם.. (וכופל הענין) אל
 14 תיראו, הגיע זמן גאולתכם", "מלך המשיח.. עומד
 15 על גג בית-המקדש והוא משמיע להם לישראל
 16 ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם" 150 –
 17 ובארצנו הקדושה גופא – לירושלים עיר
 18 הקודש, לבית-המקדש¹⁵¹, ולקדש הקדשים.

1 בהתחלקות הזמן ("עת¹⁴⁶ גו' ועת גו'¹⁴⁷ – כ"ח
 2 עתים).
 3 וכולם יחד, ביחד עם כל בני ישראל שבדורנו
 4 זה, נשמות בגופים – "קהל גדול ישובו הנה"¹⁴⁸,
 5 לארצנו הקדושה, "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה
 6 תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית
 7 שנה"¹⁴⁹,
 8 – שלכן, גם לפני הגאולה יושבים בה בני
 9 ישראל לבטח, ללא פחד מזה ש"אומות העולם
 10 מתרעשים ומתבהלים" בגלל ש"מלכי אומות

(150) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(151) שבו יקיימו פרטי הציוויים שבסוף פרשתנו: "לא
 תעשון אתי אלהי כסף גו'", "בא להזהיר על הכרובים" (כ, כ
 ובפרש"י), "מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת
 שלמיך בכל המקום אשר אזכיר את שמי", "בבית הבחירה, שם
 ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים" (שם, כא
 ובפרש"י), "ואם מזבח אבנים תעשה לי גו' ולא תעלה במעלות
 על מזבחי" (שם, כב-כג).

(146) להעיר שמספר "ענת" (ת"ע) הוא הגימטריא דב' השמות
 של בעלת היאצ"ט – "חזי' מושקא".

(147) קהלת ג, א ואילך.

(148) ירמי' לא, ז.

(149) עקב יא, יב.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

בטח לדכוותי למותר להאריך עד כמה התענינו נשיאינו רבותינו הק' ובפרט כ"ק מו"ח
 אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בהתועדויות חסידיות וכמבואר בכ"מ בכתבים ובנדפסים, ואחת
 הכוונות בזה היתה להמשיך גם את אלו הנמצאים לעי"ע מחוצה להדרכות החסידות והנהגותי, ואח"כ
 גם ללימוד תורתה, מובן שלאנשים מסוג זה צריך לדבר באותיות המתאימות לפי מצבם לעי"ע ולא
 באותיות דשפיץ חב"ד שעלולים לדחותם ולא לקרבם ולהמשיכם, ולא רק בנוגע לאופן הדבור כן
 הוא אלא גם ואדרבה עאכ"כ, בהנוגע להנהגה בענינים של מעשה. ואם בדורנו שלפני זה צריכים
 היו להזהר בזה ראשי אנ"ש שבכל מקום ומקום וזקניהם ובאם הנהגתם היתה כדבעי לא הי' נפק"מ
 כ"כ אופן ההנהגה של שאר אנ"ש והחסידים, הרי בימינו אלה שמביטים על החסידים, ובפרט חסידי
 ליובאוויטש בשבע עינים, צריך כאו"א ואפילו אלו הצעירים מששים או חמשים שנה להתנהג באופן
 כזה שהנהגתו תקרב גם את אלו הנמצאים חוצה ולא להיפך...

ובקשתי שיעשו מצדם ככל יכולתם להשפיע על כל המשתתפים בהתועדות שתהי' הנהגת
 המתועדים בדרכי נועם ודרכי שלום, ולא רק בפנימיות שלא נחשדו על כך אלא אפילו בחיצוניות
 ובדבוריהם שמן השפה ולחוץ, ומובטחני שימלאו בקשתי זו אליבא דנפשי, ויה"ר שיהי' בהצלחה
 קרובה היינו בהגדלת מספר המשתתפים גם שלא מאנ"ש הלך וגדול.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות פרשת יתרו כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

26 וצריך להבין, מהו תוכן המחלוקת: מהו ההבדל אם
27 התשובה היא בלשון שלילה: "לאו", שהם לא יעברו
28 על האיסור, או בלשון חיוב: "הן", שהם יקיימו את
29 הציווי, כלומר: לא יעשו את האסור, והרי כוונת שתי
30 התשובות זהה, לכאורה?

ב.

"רואים את הקולות..." - שתי דעות

31 יש מחלוקת נוספת בין אותם תנאים, רבי ישמעאל
32 ורבי עקיבא, ואף היא בקשר למתן תורה:

33 על הפסוק "וכל העם רואים את הקולות"⁶, אומר
34 רבי ישמעאל "רואין הנראה ושומעין הנשמע" –
35 שהמלה "רואים" אינה מתייחסת למלה "קולות", אלא
36 ל"לפידים", המוזכרים בהמשך הפסוק, ואילו את
37 הקולות, שהם דבר ה"נשמע", אכן שמעו בני ישראל
38 (ולא ראו). ואילו רבי עקיבא אומר: "רואין (הנשמע)⁷
39 ושומעין הנראה", שאת הקולות, שהם דבר "נשמע"
40 באופן טבעי, הם ראו, ואת הלפידים, שהם דבר
41 "נראה", הם שמעו⁸.

42 ידוע⁹ הכלל "לא עביד קודשא-בריך-הוא ניסא
43 למגנא" – וכיון שכך, הכרחי לומר, שהנס של "רואין
44 את הנשמע ושומעין את הנראה", לשיטת רבי עקיבא,
45 לא היה דבר בנוסף למתן תורה, שהרי אז היה זה
46 "ניסא למגנא", אלא נס זה היה חלק מענין מתן תורה:
47 מתן תורה רומם את בני ישראל לדרגות נעלות ביותר,
48 וחלק מתוצאת התעלות גבוהה זו, לדעת רבי עקיבא,
49 הוא "רואין את הנשמע ושומעין את הנראה"¹⁰.

א.

"לאמר" - בני ישראל השיבו על הדברות

1 לפני התחלת עשרת הדברות, אומרת התורה:¹
2 "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". באופן
3 כללי, משמעות המלה "לאמר" היא: כדי לומר (שוב)²,
4 לדוגמא: ב"וידבר ה' אל משה לאמר" הכוונה היא³,
5 שמשה ימסור לבני ישראל את דברי הקדוש-ברוך-הוא
6 אליו. אך בפסוקנו אין להסביר כך, כי במתן תורה דיבר
7 הקדוש-ברוך-הוא אל כל בני ישראל, ובמיוחד כאשר
8 ב"כל ישראל" כאן, הכוונה היא לכל נשמות ישראל בכל
9 הדורות, שכולן נכחו בקבלת התורה ושמעו את הדברות
10 מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו⁴. ואם כך, למי היו אמורים
11 בני ישראל, או משה, למסור את עשרת הדברות⁵?

12 לכן מוסבר במכילתא, שהמשמעות של "לאמר"
13 כאן היא: לענות, שעל כל דיבור השיבו בני ישראל
14 שהם יצייתו לציווי זה.

15 ולגבי האופן, שבו ביטאו בני ישראל את קבלת
16 הדברות, מובאות במכילתא שתי דעות: רבי ישמעאל
17 אומר "שהיו אומרים על הן הן ועל לאו לאו" – שעל
18 הדברות מסוג של "קום ועשה" (הן) ענו ישראל "הן",
19 שהם יעשו זאת, ועל הדברות שנצטוו לא לעשות
20 (לאו), השיבו בני ישראל "לאו", שהם לא יעשו את
21 מה שהקדוש-ברוך-הוא אסר. ואילו רבי עקיבא אומר,
22 שבני ישראל השיבו "על הן הן ועל לאו הן", שעל כל
23 הדברות – הן דברות של "הן" (עשה) והן דברות של
24 "לאו" (לא תעשה) – הם השיבו באותה לשון "הן",
25 שהם יצייתו לציווי ה' – כל ציווי לפי משמעותו.

חולק ר"ע ש"הנשמע" היו רואין. ואח"כ מוסיף ענין שני "ושומעין הנראה". וראה גם במקומות שנשמנו בהערה שלאח"ז "רואין את הנשמע ושומעין את הנראה".

יש מגיחים (הובא במאיר עין למכילתא): "רואין ושומעין הנראה והנשמע". אבל בכל הדפוסים והכתבי יד, הלשון היא כנ"ל.

8 לפי ה"יש מגיחים" (שבהערה שלפנ"ז) ראו ושמעו בין הנראה ובין הנשמע. אבל לפי הגירסא שלפנינו "רואין ושומעין הנראה" משמע ש"רואין" קאי רק על הנשמע, ושומעין – רק על הנראה. וכן מוכח בלקו"ת במדבר יו"ד, ג. סידור שח, ד. ד"ה שלח תע"ב. ועוד. (אבל בד"ה וכל העם תש"ד פ"ג מפורש (וכן משמע בלקו"ת האזינו עז, ג. ספה"מ תרכ"ט ע' קצח) שהיו רואין ושומעין בין הנראה ובין הנשמע).
9 נסמן לעיל ע' 53 הערה 16.

10 ועפ"ז יובן גם סיום דברי ר"ע "ושומעין הנראה" – דלכאורה,

1 פרשתנו כ, א.

2 ראה פרש"י פרשתנו יט, יב. ויקרא א, א. בהעלתך יב, יג. ובכ"מ. מלבי"ם ויקרא שם פ"ג, וא"ו. ס' ערה"כ (לבעהמ"ס סה"ד) מע' אמירה.

3 ראה משנה סוטה פ"ה מ"ד ובפרש"י שם.

4 פרדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא, א.

5 וכן מקשה בתוי"א סז, ב. ובלקו"ת שה"ש (מ, ב) מפרט דהקושיא מ"שאר מצותי של תורה. ובוה בטלה הפירכא מבראשית ה, כט. טו, א. ובכ"מ.

6 פרשתנו כ, טו.

7 הלשון במכילתא היא: "רואין ושומעין הנראה". אבל פשוט ש"רואין" קאי [לא על "הנראה" – כי מאמר המכילתא הוא על "רואין את הקולות" ואינו מעתיק "ואת הלפידים" – כ"א] על "הנשמע", (וראה פרש"י כאן), ובה בהמשך לסיים דברי ר"ע "ושומעין הנשמע", ועל זה

26 פירוש זה ב"לאמר", כי הוא מתאים יותר לפשוטו
27 של מקרא.

ד.

ההבדלים בין ראייה לשמיעה

28 הדברים יובנו על ידי הבהרת ההבדלים שבין ראייה
29 לבין שמיעה:

30 (א) ההבדל לגבי האדם הרואה או השומע: ראייה
31 "חודרת" עמוק יותר בנפשו של הרואה – ולפיכך ביתר
32 מודעות – מאשר השמיעה. כאשר האדם רואה בעיניו
33 שכך הוא הדבר, לא ישכנע אותו שום הסבר הגיוני,
34 שהדבר הוא אחרת. כי הבירור על ידי ראייה חודר לנפש
35 ביתר עומק וביתר ודאות מאשר הבירור השכלי, כפי
36 שמתבטא בפסק הדין הלכה למעשה, ש"אין עד נעשה
37 דיין"¹³. לעומת זאת, השמיעה אינה חודרת כה עמוק
38 לנפש האדם, ודבר שבשמיעה אינו נחרט כל כך חזק,
39 ובודאי שכך הוא כאשר מדובר בשמיעה – הבנה שכלית,
40 שאין בה תוקף וודאות כראיה¹⁴.

41 (ב) ההבדל ביניהם לגבי הדבר הנשמע או הנראה:
42 הראיה "תופסת" גשמיות – רואים את הדבר הגשמי.
43 לעומת זאת, השמיעה אינה יכולה "לתפוס" דבר גשמי
44 – הקול הנשמע הוא רוחני לעומת הדבר הנראה,
45 וקל-וחומר שמיעה שכלית של ענין רוחני.

46 שני הבדלים אלו בין ראייה לשמיעה כרוכים זה
47 בזה¹⁵: האדם הוא מציאות גשמית, ולכן הוא
48 "תופס" בטבעו דבר גשמי – על ידי חוש הראיה
49 – ביתר קלות וביתר עומק מאשר דבר רוחני. האדם
50 אינו כלי מוכן לקליטת ענין רוחני, ולכן הוא קולטו

1 וכך הכרחי לומר גם לשיטת רבי ישמעאל, שלפי
2 פירושו, כיון שהתורה מספרת על כך בקשר למתן
3 תורה, הרי בהתעלות הגבוהה של מתן תורה, חלק
4 מהתוצאה הוא דוקא האופן של "רואין את הנראה
5 ושומעין את הנשמע" – בני ישראל זכו לאופן זה של
6 גילוי בעת מתן תורה. ולכאורה, הרי זהו הטבע?!

ג.

שתי המחלוקות כרוכות זו בזו

7 כיון ששתי מחלוקות אלו הן בין אותם התנאים,
8 ובאותו ענין – מתן תורה – סביר לומר, ששתי הדעות
9 כרוכות זו בזו, ובני הפלוגתא נוקטים כל אחד
10 בשיטתו: לפי השיטה של "רואין את הנראה ושומעין
11 את הנשמע", יש לומר שהם השיבו "על הן הן ועל
12 לאו לאו", ולפי השיטה של "רואין (את הנשמע)
13 ושומעין את הנראה" הכרחי לומר שהם השיבו "על הן
14 הן ועל לאו הן".

15 אין הדבר סותר לפירוש רש"י על התורה, אשר
16 בפסוק "לאמר" הוא סובר כרבי ישמעאל: "מלמד
17 שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו", ואילו על
18 "רואים את הקולות" הוא אומר "רואין את הנשמע",
19 כדעת רבי עקיבא¹¹, כי ההכרח של רבי עקיבא
20 להסביר שהשיבו "על לאו הן" אינו מפני שיטת
21 הלימוד שבפרט "רואין את הנשמע", אלא מהפרט
22 השני – "שומעין את הנראה". וכיון שרש"י מביא
23 בפירושו על התורה רק את הענין של "רואין את
24 הנשמע"¹², לכן הוא יכול להסביר בפסוק "לאמר"
25 כדעת רבי ישמעאל – "על לאו לאו". והוא בוחר

הענינים.

(12) וגם זה שרש"י אינו כותב "שומעין את הנראה", הוא [לא רק מצד פשטות הענינים, שבדרך הפשט "רואים את הקולות" מוכרח רק "רואין את הנשמע", אלא גם] מצד "יינה של תורה" כדלהלן סעיף יא ואילך.

(13) וכמבואר הטעם (ר"ה כו, א) "כיון דחזוירו כו' לא מצו חזו לי זכותא" (מה שאין כן כשהדיינים שומעין מהעדים – אף שברור להם שהעדים אומרים אמת – חזו לי זכותא) – כי הוודאות וההתפעלות שמצד הראייה היא גדולה יותר מהוודאות וההתפעלות שמצד השמיעה. וראה גם במקומות שנשמנו בהערה שלאח"ז.

(14) ראה בארוכה ד"ה פדה בשלום תשי"ג. וראה גם ד"ה וכל מאמינים תרס"ג. כי חלק תש"ט. ולהעיר ג"כ מאגה"ק ס"ט.

(15) ראה ער"ז אוה"ת ואתחנן ע' סג.

מהכתוב "רואין את הקולות" מוכח רק "רואין הנשמע" ומנ"ל ד"שומעין הנראה" – כי הנס ד"רואין הנשמע" מכריח שבעת מ"ת הגיעו לתכלית העילוי, וזה מחייב ג"כ (לדעת ר"ע)** ששמעו הנראה.

(11) בפשטות יש לומר: הקישור של ב' המאמרים הוא רק בפנימיות הענינים, (בנוגע לאופן הגילוי דמ"ת), ולא בדרך הפשט. ומכיון שרש"י מפרש פשוטו של מקרא, אין הכרח מענין אחד להשני. ולכן מפרש בכל מקום, כדמוכח מפשטות הכתוב: פירוש הפשוט ד"לאמר" הוא, שענו באותה הלשון ששמעו מהקב"ה (ובדוגמת "לאמר" שנאמר ב"וידבר ה' אל משה לאמר", שפשוט שמשה אמר לישראל אותן התיבות ששמע מהקב"ה), ולכן מפרש "על הן הן ועל לאו לאו"; ופירוש הפשוט ד"רואים את הקולות" הוא, ש"רואים" קאי על הקולות (שבסמוך לו – ולא על "הלפידים") – "רואים את הנשמע".

אבל, מכיון שפ"י רש"י הוא גם "יינה של תורה" (היום יום ע' כד) – מסתבר שב' הפירושים שבפ"י רש"י מתאימים הם גם בפנימיות

(* ב"ה ינחמנו" מפרש שהמקור ע"ז הוא מפ' ואתחנן. אבל מפשטות הל' שבמכילתא משמע שג"ז נלמד מהפסוק רואים את הקולות שבפ' יתרו. (** ואף שלשיטת רש"י עה"ת היו רק "רואין את הנשמע" ולא "שומעין את הנראה" כדלהלן סעיף יא – הרי מצד התנועה דתשובה (שיטת וסברת ר"ע) – אין לחלק ביניהם.)

30 (המחייבות את הפסק), פסק הדין, ולאחר מכן
31 השבועה וחלוקת הטלית.

32 בחלקים אלו יש הבדל בין בעלי הדין, לבין השוטר
33 והדיין, שאצל כל אחד מהם ה"ודאות" וה"מציאות"
34 בענין זה היא שונה:

35 לגבי בעלי הדין: ב"עולם" שלהם קיימות רק
36 השבועה וחלוקת הטלית. אצלם זוהי כל ה"מציאות"
37 של הענין. אמנם, גם אצלם, כאשר הם "יתעניינו"
38 ויחקרו, הם יבינו שהגורם לחלוקת הטלית הוא פסק
39 הדין שהועבר לשוטר, שנקבע כתוצאה מן הדעות
40 השונות – אך כל זה הוא אצלם בבחינת מחשבות
41 ושכל.

42 השוטר, שעליו לוודא את קיום פסק הדין – הרי
43 לגביו ה"ודאות" וה"מציאות" של כל הענין הוא פסק
44 הדין.

45 ואילו אצל הדיין, הפוסק את הדין, אצלו
46 "מציאות" הענין אלו הן הסברות והדעות, שהובילו
47 לפסק הדין, והפסק וביצועו הם רק תוצאה מהדין
48 והעיון בדעות השונות.

ז.

הארת האלקות דוקא בעולם כפי שהוא

49 לפי זה יש להבין את דעת רבי ישמעאל: איזו
50 מעלה, ובמיוחד בזמן מתן תורה – שהוא שיא
51 ההתעלות – מתבטאת באופן הטבעי של "רואין את
52 הנראה ושומעין את הנשמע"?

53 ההסבר לכך הוא: החידוש של מתן תורה הוא
54 "יורד ה' על הר סיני" – עליונים ירדו למטה, "אני
55 המתחיל"²³ – המשכת אלקות למטה בעולם, דוקא
56 כאשר העולם נשאר בגבולותיו הטבעיים, ושם יורגש
57 (על-ידי תורה – נותן התורה) אלקות.

58 לכן, סובר רבי ישמעאל שבעת מתן תורה עמדו
59 ישראל בדרגת העולם כפי שהוא במגבולותיו הטבעיים.
60 אך דוקא בכך התבטא החידוש הנעלה ביותר, שלמרות

1 על ידי השמיעה, על ידי השכל, הרחוקים יותר
2 ממציאותו.

ה.

"רואין את הנשמע..." – עקב הגילוי של מתן
תורה

3 וזהו הענין שהתחדש במתן תורה – "רואין את
4 הנשמע ושומעין את הנראה"¹⁶: ה"נשמע", שאפשר
5 לקבלו רק על ידי שמיעה – רוחניות, אלקות – אותו
6 קבלו בני ישראל בודאות ובאופן מוחשי של ראייה, הם
7 ראו אלקות. והדברים הגשמיים, שהיו תמיד בבחינת
8 "נראה", היו אצלם אז באופן של "שומעין" – כדבר
9 שנקלט רק על ידי שמיעה או הבנה שכלית¹⁷.

10 בכך מובן, שהנס של "רואין את הנשמע" לא היה
11 דבר נפרד מהגילוי של מתן תורה, אלא חלק ממנו:
12 כיון שבמתן תורה זכו בני ישראל לגילוי עצמות אור
13 אין-סוף ברוך-הוא, "אנכי"¹⁸ הוי"¹⁹ – אלקיך"²⁰, לכן
14 הם "קלטו" אלקות, רוחניות, באופן של ראייה –
15 "רואין את הנשמע". וממילא, בזמן של גילוי אלקות
16 זה, איבדה אצלם גשמיות העולם את מציאותה
17 הנראית, והם רק שמעו והבינו אותה – "שומעין את
18 הנראה". בדומה למוסבר בתורת החסידות²¹: הקדוש-
19 ברוך-הוא הוא יחיד ומיוחד לגמרי ומלבדו אין שום
20 מציאות אחרת, ואם כך, אולי כל העולם הוא כדמיון?
21 על כך משיבה תורת החסידות ומסבירה, שההוכחה –
22 אחת ההוכחות – למציאות העולם היא מה שנאמר
23 בתורת אמות: "בראשית ברא אלקים".

ו.

ה"נראה" וה"נשמע" – תלוי בנקודת המבט

24 מעין דוגמא לכך:

25 כאשר באים שני בעלי דין לדין תורה – כגון:
26 "שנים אוהזין בטלית..." – מעיין הדיין בדינם, בודק
27 את טענותיהם ופוסק את הדין – "זה ישבע..."
28 ויחלוקו"²², ואז מחייב השוטר את בעלי הדין לקיים
29 את פסק הדין. יש בכך שלושה ענינים: הסברות

זח"ג רנ, ב.

19) עיין מדרז"ל עה"פ ושמי הוי" לא נודעתי להם (וארא ו, ג).

20) כח שלך וחיותך – ראה טוש"ע חא"ח סי' ה'.

21) ד"ה מי כמון תרכ"ט פ"ג. מים רבים תרל"ו פקני"ת. ד"ה כל

השונה הלכות תרס"ז. ובכ"מ. ובד"ה כל השונה שם, שזהו דוקא לגבי
בחי' האין המהוה את היש, אבל לגבי עצמות אוא"ס "אין שום מציאות
כלל". עיי"ש.

22) ב"מ בתחילתה.

23) שמור"ר פי"ב, ג.

16) כ"ה בד"ה שלח לך תער"ב. וראה ער"ו לקו"ת במדבר יו"ד, ג.
(ושם שזהו"ע בעל תשובה – ראה להלן סעיף ח').

17) באוה"ת ואתחנן שם, שבחי' יחוד"ת נתפס בראי, ובחי' יחוד"ע
בשמיעה.

ועפ"י"ז יש לומר פירוש "רואין את הנשמע ושומעין את הנראה",
אשר גם בהבחינות שבביטול העולמות, בחי' יחוד"ע היתה אצלם באופן
דראי' מקורב, ובחי' יחוד"ת (מכיון שהוא רק ביטול היש) הייתה אצלם
באופן דשמיעה מרחוק. וראה להלן הערה 21.

18) "דלא אתרמיז לא בשום את וקוין" (לקו"ת פנחס פ, ב. וראה

ט.

עצם קיום רצון ה', או היחודיות של כל מצוה במצוות יש שני ענינים³³: (א) הנקודה המשותפת והשווה בכל המצוות – שכולן הן ציווי של הקדוש-ברוך-הוא³⁴. (ב) חלוקתן של המצוות לסוגים שונים, ועד ליחודיות המסויימת שבכל מצוה, אשר באמצעותה מזדככים כוחות מסויימים אלו של האדם, ודברים גשמיים אלו, הקשורים במיוחד למצוה זו³⁵. שני ענינים אלו מתבטאים באופני העבודה ובשיטות השונות של רבי ישמעאל ושל רבי עקיבא: לפי שיטת רבי ישמעאל, "רואין הנראה ושומעין הנשמע", שהמעלה היא בכך שהעולם "קולט" אלקות דוקא על ידי כליו הטבעיים בכל פרטיהם, מובן, שגם קיום המצוות על ידי ישראל אינו צריך להתבטא רק בקבלת עול מלכות שמים בכללות, אלא בעיקר צריך להגיע ולהתמסר להשגת כל ענין וזיכוך פרטי על ידי כל מצוה ומצוה. ולכן סובר רבי ישמעאל, שבני ישראל השיבו "על הן הן ועל לאו לאו". שבכל מצוה הם הבחינו במהותה המיוחדת: במצוות-עשה – "הן" – הם הכירו ב"הן", בענין החיובי, בטוב ובמעלה שבהן. ובמצוות לא-תעשה – "לאו" – הם הכירו ב"לאו", בענין השלילי, בהיפך הטוב שבאיסורים אלו. לעומת זאת, לדעת רבי עקיבא, הסובר שהמעלה היא דוקא ב"יציאה" מן העולם ומגבלותיו, צריך לומר, שהדגש בקיום המצוות אינו בפרטים המיוחדים לכל מצוה, והשפעתם בעניני העולם, אלא עצם קיום ציווי הבורא – דבר הנעלה מהפרטים ומגבלות. לכן סובר רבי עקיבא, שהם השיבו "על הן הן ועל לאו הן"³⁶, הודגש בעיקר הציווי הכללי של הקדוש-ברוך-הוא, השווה בכל המצוות, ולא הפרט המסויים

1 ש"רואין הנראה ושומעין הנשמע", הרי בזמן מתן תורה, האירה כל כך בראיה זו ובשמיעה זו ה"אמת הוי' לעולם" של אלקות, עד שהדבר הביא את בני ישראל להתבטלות המוחלטת – "וינועו ויעמדו מרחוק".

ח.

עבודת הצדיקים ועבודת בעלי התשובה

6 מהי הסיבה לכך שלדעת רבי ישמעאל תכלית המעלה היא דוקא ב"רואין הנראה ושומעין הנשמע", ואילו לדעת רבי עקיבא – תכלית המעלה היא דוקא ב"רואין הנשמע ושומעין הנראה"? 7 8 9 10 ההסבר לכך הוא: 11 רבי ישמעאל היה כהן²⁴ (גדול²⁵), אשר הוא בטבעו 12 "קדוש הוא לאלקיו"²⁶. כלומר, עבודתו היא כעבודת הצדיקים. לכן הוא סובר, בהתאם למהותו ולדרגת עבודתו, שהמעלה הגדולה היא ב"רואין הנראה ושומעין הנשמע" – המשכת אלקות בעולם כפי שהוא למטה במגבלותיו, כי זוהי העבודה המסודרת של הצדיקים – המשכת אלקות מלמעלה למטה²⁷. 13 14 15 16 17 ואילו עבודתו של רבי עקיבא היתה ככיוון של תשובה. מוצאו היה ממשפחת גרים²⁸, והתחיל ללמוד תורה בהיותו בן ארבעים שנה²⁹. לכן עבודתו היא כעבודת בעלי התשובה³⁰ – יציאה מן העולם²⁴ 22 – כפי שאנו מוצאים³¹, ש"כל ימיו" השתוקק רבי עקיבא למסור את נפשו בפועל, ובמיוחד לפי הידוע, ש"במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא כולו"³², 23 24 25 יוצא, שכל ימיו הוא פעל במסירות נפש – 26 ודוקא היא הנותנת, שלפי דעתו המעלה הגדולה היא ב"רואין הנשמע ושומעין הנראה" – יציאה מכל מגבלות העולם. 27 28

(32) מאמר הבעש"ט – הובא בד"ה מים רבים תל"ו פקי"ג. רפאני תרח"ץ פ"ה. ועוד. (33) שלכן, בעשיית כל מצוה צריך להיות ב' כוונות: כוונה הכללית – לקיים רצון הבורא, וכוונה פרטית – ענין וזיכוך פרטי המיוחד למצוה זו (ראה תניא רפמ"א. ובכ"מ). (34) וכנוסת המשותף בברכת המצות כולן "קדשנו במצותיו וציונו". (35) וכדמוכח ג"כ ממחז"ל (זח"א קע, ב) רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אברים ושס"ה מל"ת כנגד שס"ה גידים. (36) ועפ"י יומתק מה שר"ע חזר ואומר גם "על הן הן" – אף שלכאורה חידושו של ר"ע לגבי ר"י הוא רק ב"על לאו הן" – כי המענה "הן" על "הן" לפי דעת ר"ע, שונה היא מהמענה "הן" שלדעת ר"י. והוא, אשר הכוונה בהמענה "הן" אינה בהענין פרטי של המצוה, כ"א – ציווי (הכללי של) הקב"ה.

(24) חולין מט, ס"ע (ומיירי בר"י חב"ו ובר פלוגתי דר"ע). (25) ב"קצת פירושים של רש"י לחולין שם (הובא בסה"ד מע' ר' ישמעאל סעיף ח'): "והוא ר' ישמעאל בן אלישע כה"ג". אבל ראה סה"ד שם. וראה שם גם מע' ר"י בן אלישע כה"ג סעיף ג'. (26) ויקרא כא, ז. (27) ראה בארוכה ד"ה תקעו תרס"א, לקו"ד ח"א (קמו, א ואילך), ובכ"מ, שעבודת הצדיקים היא בדרך אור ישר ועבודת הבע"ט – בדרך אור חזר. (28) ראה סה"ד בערכו. וראה אוה"ת ח"ש (קכג, סע"א). רש"י ד"ה שלא ה' בו – יומא כב, ב. (29) אדר"נ פ"ו, ב. וראה פסחים מט, ב. כתובות סב, ב. (30) ראה יומא שם: שאם תזוח דעתו כו'. ולהעיר מהמשך הענינים במשנה (ב"מ נח, ב): אם ה' בעל תשובה כו' אם הוא בן גרים כו'. (31) ברכות סא, ב.

24 העולם מתקבלת רק באופן של "שמיעה" רחוקה,
25 כלומר, שמציאות העולם נשללת בעצם, והיא רק
26 נשמעת מפני שהתורה מוכיחה זאת – הרי אז מובן,
27 שבכל מציאות מורגשת רק מהותה בקשר לתורה
28 ולמצוות.

29 וממילא, כאשר נתקלים ב"לאו", דבר המתנגד
30 לקדושה, ועד ל"לאו" כ"אלקים אחרים" – התנגדות
31 הגדולה ביותר לאחדות ה' – הרי אפילו בכך אין חשים
32 כל כך ב"לאו", בצד השלילי, אלא בעיקר ב"הן", בצד
33 החיובי, שעל ידי התנגדות זו אפשר לקיים את ציווי
34 ה' "לא יהיה לך" – "על לאו הן".

35 שיטתו זו של רבי עקיבא לגבי הענינים של "לאו",
36 משתקפת גם בסיפור המובא בגמרא⁴¹: כאשר ראו רבי
37 עקיבא ותנאים נוספים "שועל יוצא מבית קדשי
38 הקדשים", הרי כאשר התנאים האחרים בכו על כך
39 ש"מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים
40 הלכו בו", אז רבי עקיבא "צחק". ולשאלת התנאים
41 "מפני מה אתה מצחק?" השיב והסביר להם רבי
42 עקיבא, שבראותו שמתקיימת נבואת אוריה על חורבן
43 ירושלים ובית המקדש, מתחזקת ודאותו בקיום נבואת
44 זכריה "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".
45 כלומר, גם בענין כל כך שלילי, "לאו", "שועל יוצא
46 מבית קדשי הקדשים", לא ראה רבי עקיבא את
47 ה"לאו", אלא את ה"הן", את היות הדבר עדות לקיום
48 נבואת זכריה.

1 של כל מצוה. ולכן הם לא עשו הבחנה בתשובתם בין
2 מצות-עשה למצות לא-תעשה, והשיבו על כל הציוויים
3 – הן על "עשה" והן על "לא תעשה" – באותה
4 תשובה: "הן": הם יקימו את הציווי של הקדוש-
5 ברוך-הוא³⁷.

6 במלים אחרות: בעבודתו של רבי ישמעאל בקיום
7 המצוות, עבודת הצדיקים, ניכרת המצוה והשפעתה
8 בעולם, ולכן נבדלות המצוות לפי פרטיהן לסוגים
9 שונים, ואף, בכללות, לשני הסוגים של "הן" ו"לאו".
10 ואילו בעבודתו של רבי עקיבא, עבודת התשובה
11 ומסירות הנפש, ניכרת במצוה רק עצם קיום רצון ה'
12 – "הן"³⁸.

י.

ראיית החיובי בכל דבר

13 הסבר נוסף לשיטתו של רבי עקיבא "על הן הן ועל
14 לאו הן": תשובתם "הן" גם על "לאו", מצוות לא-
15 תעשה", אינה רק מפני הצד השווה שבמצוות לא-
16 תעשה ובמצוות-עשה – קיום ציווי הבורא – אלא גם
17 מצד הענין של "הן" אשר ב"לאו" עצמו³⁹: גם בדברים
18 האסורים, שעליהם נצטוונו ב"לא תעשה", הם ראו
19 והרגישו רק ב"הן" – הטוב והקדושה המתגלים על ידי
20 קיום ה"לא תעשה"⁴⁰.

21 הדבר מתאים לשיטה של "רואין את הנשמע
22 ושומעין את הנראה": כאשר נמצאים בדרגה של
23 "שומעין את הנראה", שהגשמיות ה"נראית" של

והרי דבר פשוט שגם תלמידי ר"ע היו בעלי מדרגה נעלית ביותר, ומה
היתה תמיהתם שר"ע הבלוג על יסוריו הגופניים וקיים מצות ק"ש –
והביאור כי התוכן של ק"ש הוא אחדות הוי", וזהו מה שר"ע קרא
ק"ש גם שהיו סורקים בשרו כו' על שעסק בתורה, והיינו שגם בזה ראה
והרגיש את אחדותו ית'

[וע"ד שאמרו (חולין ז, ב) "אין עוד מלבדו.. ואפילו כשפים..
שמכחישין פמליא של מעלה", שהכוונה בזה היא (לא רק שאינם סותרים
לאחדות ה' לפי שקליפות הן "העדר", אלא) שגם על ידם גופא – מצד
ניצוצות הקדושה שבהם) מתגלה אחדות ה'. וע"ד שאמרו (ילקו"ש נחמי
רמו תרעא. וראה גם יומא סט, ב) "הן הן גבורותיו". וראה לקו"ת לג"פ
מד, ג. (אור התורה בראשית כרך ג' ע' תקעד, ב) הגהות לתניא ע' פב
(נדפסו ב"קיצורים והערות"). ד"ה למען דעת תשי"ג],

ועל זה אמרו לו תלמידיו "עד כאן" (בתמי) – איך שייך ענין
האחדות במאורע זה – כששלט אדם בליעל דקליפה לסרוק בשרו כו',
וענה ר"ע "כל ימי הייתי מצטער כו' ומכיון שהי' כל ימי בתנועה
דמס"נ – יציאה מהמיצר דעולם, לכן מציאות העולם הי' אצלו רק בבחי'
"שמיעה" (כנ"ל סעיף ח'), ופנימיות העולם ותכלית בריאתו ודבר ה'
המהווה אותו היו אצלו בבחי' "ראי" – ולכן גם בה"לאו" ראה את
ה"הן", ככפנים.

(41) סוף מס' מכות.

(37) בצפ"ע ע"ה"ת להרוגובי, מקשר פלוגתא זו דר"י ור"ע עם
פלוגתתם (בי"ק לג, סע"א) יושם או יחלט, שלדעת ר"ע "יוחלט" –
שנעשה כן המציאות. עיי"ש. ויש לקשר זה עם מ"ש בפנים, כי מכיון
שכל מציאות העולם היא רק מצד התורה, הרי זה כן מוחילא. משא"כ
לדעת ר"י, הרי אדרבה: מכיון שתכלית העילוי הוא שתהי' ההמשכה גם
במציאות (ומצד עצמה ובגלוי) אינה כפי התורה, ובכל זה יפעול בה
האדם שתהי' כפי התורה, ולכן ס"ל "יושם", ועי"ז עושה האדם אח"כ
שתהי' כן.

(38) להעיר מהפלוגתא דר"י ור"ע (סוטה ג, א) בכו"כ ענינים שר"י
סובר שהם רשות, ור"ע סובר שהם חובה (ועד שישנו ס"ד שם,
שפלוגתתם היא "בכל התורה כולה") – כי צדיקים, מכיון שעיקר
עבודתם בקיום המצות הוא מצד העילוי והסגולה פרטית שבה, יקימו
אותם גם כשלא יהי' ציווי על זה – "רשות", משא"כ בעלי תשובה,
קיומם המצות הוא רק מצד ציווי המצוה – "חובה".

(39) ועי"ז יומתק מ"ש שתי פעמים "הן" – "על הן ועל לאו הן"
– ולא קיצר בל' "על הן ולא הן" וכיו"ב – כי המענה "הן" על "לאו"
הוא חידוש יותר (ראה בהערה שלאח"ז) ונעלה יותר מהמענה "הן" על
"הן".

(40) ועי"ז יובן מה שמשופר בכרכות (סא, ב), שכשקיבל ר"ע עליו
עול מלכות שמים [קורא קריאת שמע" – רש"י שם] כשסרוק את בשרו
במסרוקת של ברזל "אמרו לו תלמידיו ובינו עד כאן" – דלכאורה תמוה:

יא.

28 ולכן בפירוש רש"י על התורה, שכאמור פעמים
 29 רבות, רש"י כתב את פירושו בראש ובראשונה בדרך
 30 הפשט, ובאופן המתקבל גם על ידי "בן חמש" –
 31 מובא רק הענין של "רואין את הנשמע", ולא "שומעין
 32 את הנראה", כי בתחילת העבודה, הן ה"נשמע",
 33 רוחניות, והן ה"נראה", גשמיות, קיימים באופן של
 34 ראייה – בפשיטות,
 35 וזהו גם ההסבר לכך, שרש"י מסביר בפירושו,
 36 שהאופן של "לאמר" היה "על לאו לאו" – כיון
 37 שמדובר כאן לגבי הנמצאים בתחילת העבודה, כאשר
 38 העולם עדיין תופס אצלם מקום, הם עדיין רואים
 39 ב"אלקים אחרים", ובדברים האסורים האחרים, את
 40 ה"לאו" שבהם.

יב.

"רואין את הנשמע" - בתחילת העבודה, גם לדעת רבי ישמעאל

41 הסברו של רש"י, שבני ישראל השיבו "על הן הן
 42 ועל לאו לאו", ושהגיעו רק ל"רואין את הנשמע" –
 43 משום שמדובר בתחילת העבודה הרוחנית – אינו
 44 מתאים רק לדעתו של רבי עקיבא, כדלעיל, שלשיטתו
 45 המעלה הגדולה היא דוקא ב"שומעין את הנראה" –
 46 "על לאו הן", אלא גם לשיטתו של רבי ישמעאל:
 47 לפי שיטת רבי ישמעאל, המעלה הגדולה היא
 48 כאשר "שומעין את הנשמע", שהמשכת האלקות
 49 מלמעלה למטה היא עד לדרגה הנמוכה ביותר "שאין
 50 תחתון למטה ממנו"⁴⁴. כלומר, האלקות אינה נמשכת
 51 ומתגלית רק במקום שבו ההעלם של העולם הוא
 52 באופן של "רואין את הנראה", שמציאות העולם
 53 מתקבלת כראיה פשוטה, ואין ניכר שמציאות זו

לגבי "בן חמש" רק "רואין את הנשמע"
 1 שני אופנים אלו בעבודה – שיטת רבי ישמעאל,
 2 עבודת הצדיקים, ושיטת רבי עקיבא, עבודת התשובה
 3 – קיימים אצל יהודים שכבר נמצאים באמצע העבודה.
 4 אך אצל "בן חמש למקרא", אף כאשר בשנים הוא כבר
 5 "גדול", אך בעבודת ה' הוא עדיין בדרגה של "בן
 6 חמש", שצריך להתחיל בעבודת ה' – וגם זאת, עדיין
 7 באופן של חינוך –
 8 ממנו נדרש רק האופן של "רואין את הנשמע",
 9 שהוא ירגיל את עצמו בעבודה של ההתחלה⁴²
 10 וההקדמה של כל חלקי ה"שולחן ערוך" – תחילת סימן
 11 א' של חלק א' (אורח חיים): "שויתי הוי' לנגדי תמיד",
 12 שהאמת של האלקות ("נשמע") תהיה אצלו באופן של
 13 ראייה – אלקות בפשיטות.

14 אך עדיין אין דורשים ממנו להגיע לדרגה של
 15 "שומעין את הנראה", שהוא לא "יראה" את עניני
 16 העולם, ויקלוט את מציאות העולם רק בדרך של
 17 "שמיעה", "מציאות בהתחדשות", כי בתחילת
 18 העבודה, אף כאשר הענינים הרוחניים כבר מתקבלים
 19 אצלו בפשיטות, עדיין תופסים אצלו מקום גם הענינים
 20 הגשמיים, וגם זאת – בפשיטות.
 21 כלומר: אצל "בן חמש" אכן ברור ופשוט שהוא
 22 צריך ללמוד תורה ולקיים מצוות, והדבר כה ברור לו,
 23 שאין הוא צריך לכפות זאת על עצמו. אך גם הענינים
 24 הגשמיים, אכילה שתיה וכדומה, קיימים אצלו בו
 25 זמנית בפשטות. הוא עדיין אינו בדרגה, שצרכיו
 26 הגשמיים לא יתפסו אצלו כלל מקום, והוא יקיים אותם
 27 רק לשם שמים⁴³.

42 וראה התחלת סידורו של אדמו"ר הזקן – שכידוע סידרו שיהי' שווה לכל נפש – קודם ההקדמה ואפילו קודם אמירת "מורה אני: יתאמן לקום כו' ומיד כו' ריגיל א"ע להתבונן מיד לפני מי כו'".
 43 ועפ"ז יובן גם מ"ש* "לו חפץ ה' להמיתנו גו' ולא הראנו את כל אלה וכעת לא השמיענו כזאת"
 – דלכאורה, מפשטות הלשון "השמיענו", וגם ממה שנאמר "וכעת לא השמיענו כזאת" שבא בהמשך ל"לא לקח גו' (לא ה') מקבלם ברצון – שמזרות (שם) ולא הראנו גו'". משמע שההוכחה מ"כעת לא השמיענו כזאת" שלא חפץ ה' להמיתנו הוא לא לפי שהשורה אינה יכולה להתקיים אם ימותו (כפירוש המצודות (שם), כי"אם, מצד הענין שה' "השמיענו" (ופירוש "כזאת" – הוא כדלהלן), שזה מראה שהם חביבים

בעיני ה' ואינו חפץ להמיתם**.

ולפי"ז אינו מובן: מהי גודל ההפלאה כ"כ ב"השמיענו" יותר מב"הראנו" (שלאחרי שאמרה "לא לקח גו' ולא הראנו גו'" הוסיפה "וכעת לא השמיענו גו'"), והרי ראייה נעלה יותר משמיעה – כי "הראנו את כל אלה" הו"ע ראיית אלקות (בדוגמת "רואין את הנשמע") ו"השמיענו כזאת" הוא שעניני העולם, היו אצלם אז בבחי' שמיעה (בדוגמת "שומעין את הנראה"). ועוד – שהיו "כזאת" (כמו "הראנו את כל אלה"), שכל מציאותם ה' מצד אלקות***. וזהו מה שהוסיפה ב"השמיענו כזאת" על "הראנו את כל אלה", כי בחי' "שומעין את הנראה" היא נעלה יותר מבחי' "רואין את הנשמע", כבפנים.
 44 (44) תניא פל"י. וראה לעיל ע' 17 ואילך.

(* שרפטיס יג, כב. ולהעיר שפוטק זה הוא בהפטרטה דש"פ נשא שבסמיכות (לאחרי או לפני) לחנה"ש, מן מ"ת.

(**) ויש לומר, שזהו ג"כ דיוק לשון רש"י שם "לא ה' משמיענו בשורה זו אם ראיים אנו למות" (ולא "אם נמות"), כי ההוכחה משמיעת הבשורה היא (לא מזה שאין הבשורה יכולה להתקיים באם ימותו, שהרי אפשר שמנוח ימות לאחר שתעברו וגם אשתו תמות לאחר שתלד, כי אם). שמה שהשמיע להם בשורה זו, מוכח שהם חביבים בעיני ה' ואינם ראיים למות. וראה בשה"ג שלאח"ז.

(***) ויש לתווך זה עם הפירוש ש"השמיענו כזאת" הוא שמיעת הבשורה (ראה הערה (בשבו"ה"ג) הקודמת), שגם בשמיעת הבשורה "הנך הרה ויולדת בן", עם היות שר"ע גשמי, רייתה בזה ההדגשה "נזיר אלקים יהי' גו' והוא יחזל להושיע את ישראל גו'".

21 צריכים להתקבל בפשיטות, "רואין את הנשמע",
 22 כאשר גם עניני העולם עדיין תופסים מקום, ולכן: "על
 23 לאו לאו" – הוא רק בתחילת העבודה. אך לאחר מכן
 24 צריך להתקדם ולהגיע לאחד משני אופני העבודה –
 25 לעבודה של המשכת אלקות מלמעלה למטה, עד
 26 למטה שהוא בדרגת "שומעין את הנשמע"; או
 27 לעבודה של העלאה מלמטה למעלה, העלאת עצמו
 28 והעולם מהמגבלות הטבעיות, עד שהוא לא יסתיר
 29 ויעלים על האלקות, אלא אדרבה: רואין את הנשמע,
 30 ואף העולם עצמו לא ייראה כלל כמציאות בפני עצמו
 31 – "שומעין את הנראה", ו"על לאו הן".
 32 וכיון ששתי השיטות – שיטת רבי ישמעאל ושיטת
 33 רבי עקיבא – הן בתורה (שבעל-פה), שהיא הוראה
 34 לכל אחד ואחד מישאל, צריכים להיות אצל כל אחד
 35 שני אופני עבודה אלו: המשכה מלמעלה למטה
 36 והעלאה מלמטה למעלה,
 37 וזוהי ההכנה המתאימה והכלי לקיום היעוד
 38 "ושמתי כדכד שמשותיך – להוי כדין וכדין"⁴⁷,
 39 שיתממש בגאולה האמיתית והשלמה, על ידי משיח
 40 צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחות זוג השבועות ו"ט"פ נשא תשכ"ו)

1 מתחדשת תמיד על ידי הקדוש-ברוך-הוא, המהווה
 2 אותה תמיד מאין ואפס מוחלט⁴⁵, אלא גם במקום שבו
 3 ההסתר הוא כה עצום, עד כדי כך שרק "שומעין את
 4 הנשמע" – מקום המלא בקליפות ובסטרא-אחרא
 5 המכריזות "אני ואפסי עוד"⁴⁶, שמציאותם מבטאת את
 6 ההיפך, ח"ו ור"ל, מאחדות וממציאות הבורא, וזוקקים
 7 שם להוכחות שכליות, בבחינת "שומעין", גם לקיומה
 8 של האלקות – "נשמע".
 9 וכל זה אמור לגבי יהודי שכבר הגיע לכך, שיוכל
 10 – על ידי דרגת "צדיק" שבו – להביא לידי המשכת
 11 אלקות גם במקום כה "תחתון", אשר אלקות קיימת
 12 שם באופן של שמיעה. אך כאשר מדובר עדיין ב"בן
 13 חמש", בדרגה של חינוך, הרי אין הוא מגיע לדרגת
 14 העבודה שבמקום ובמצב שבו "שומעין את הנשמע",
 15 שעדיין אינה לפי כוחו, והדבר עלול להפריעו בלימוד
 16 התורה ובקיום המצוות. אצלו צריך להיות עדיין האופן
 17 של "רואין את הנשמע", שעניני אלקות יתקבלו אצלו
 18 בפשיטות.

יג.

בהמשך העבודה: שתי השיטות

19 מכל האמור לעיל מובן, שאופן העבודה שעליו
 20 מדובר בפירוש רש"י על התורה – שעניני אלקות

45 שער היחוד והאמונה בתחלתו.

46 תניא שם.

יש לומר, שזהו מה שמוסיף בתניא שם "עד שהוא מלא קליפות

וטס"א.. אני ואפסי עוד" –

על מ"ש לפניו "שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית'
 וחשך כפול ומכופל", כי ההסתר והחשך שבעוה"ז מצד עצמו הוא –

שאין נגש בו שהתהוותו הוא מאלקות; אבל גם אינו מנגד כו'. וע"ז
 מוסיף אח"כ "עד שהוא מלא קליפות וטס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני
 ואפסי עוד".

47 ישע"י נד, יב. ב"ב עה, א. ובלקו"ת פ' ראה בהדרושים ד"ה
 ושמתי כדכד (ראה ד"ה תקנו תרס"א – לענין צדיקים ובע"ת) – שזהו
 ב' הקוין דהמשכה והעלאה. עיי"ש.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' א

19 **גמרא**
 20 שנינו במשנה הקודמת שסבר רבי עקיבא שאשה אינה נאמנת
 21 להעיד על מיתת בעלה של חברתה כדי להתייר להינשא.
 22 משנתנו מביאה את טענת חכמים כנגד רבי עקיבא ואת תשובתו:
 23 אָמְרו לו חכמים לרבי עקיבא, הלא מַעֲשֵׂה הִיא בְּבִי לִוי שֶׁהֲלָבו
 24 לְצוּעַר עִיר הַתְּמָרִים, וְחָלָה אֶחָד מֵהֶם בְּדֶרֶךְ, וְהִבְיֵאוּהוּ בְּפוֹנְדִיק
 25 וְהִשְׁאִירוּהוּ שָׁם, וְהִלְכוּ לְצוּעַר, וּבְחִזְוֹתָם כִּשְׂעֵבֶר בְּפוֹנְדִיק אָמְרוּ
 26 לְפוֹנְדִיקִית, אֵיזָה חֲבֵרְנוּ שֶׁהִשְׁאִרְנוּהוּ פֹה. נִמְוִית [אמרת] לָהֶם, לְמַת
 27 וְקִבְרָתוֹ. וְעַל פִּי עֵדוּתָהּ הִשְׁאִירוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. וּמַעַתָּה קִשָּׁה, וְכִי לֹא
 28 תִּהְיֶה בְּהֵנָת כְּפוֹנְדִיקִית, כְּלוּמַר, אִם הֵאֱמִינוּ לְדַבְרֵי הַפוֹנְדִיקִית
 29 הַגְּרוּעָה בּוֹדְאֵי יֵשׁ לְהֵאֱמִין לְכַהֲנָת או בת ישראל כשרה המעידה
 30 על מיתת הבעל. אָמַר (להו) [לָהֶם] רַבִּי עֲקִיבָא, לְכִשְׁתָּהּ עֵדוּתָהּ
 31 שֶׁל הַכַּהֲנָת כְּעֵדוּת הַפוֹנְדִיקִית, אִף הִיא תִּהְיֶה נְאֻמָּנָת. הֵינּוּ שְׂבֹאוֹת
 32 אֹפֵן שֶׁהֵאֱמִינוּ לְפוֹנְדִיקִית יֵשׁ לְהֵאֱמִין לְכָל אִשָּׁה אַחֲרָת, שֶׁהִיא
 33 תְּפוֹנְדִיקִית הוֹצִיָּאָה לָהֶם אֶת מִקְלָוֹ שֶׁל הַחֶבֶר שְׂמָת, וְתִרְמִילוֹ וְסֹפֵר
 34 תּוֹרָה שֶׁהִיא בְּיָדוֹ וְעַל פִּי סִימָנִים אֵלּוּ הֵאֱמִינוּ לָהּ חֲכָמִים, וְאִף כָּל
 35 אִשָּׁה אַחֲרָת שֶׁתַּעֲשֶׂה כֵּן תִּהְיֶה נְאֻמָּנָת.

1 **גמרא**
 2 הגמרא מקשה סתירה מדברי רבי עקיבא במשנתנו לדבריו במקום
 3 אחר: וכי סבר רבי עקיבא שעל פי עדות אשה לא משיאין את
 4 האשה, וְהֵתִיב בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי
 5 עֲקִיבָא, אִשָּׁה נְאֻמָּנָת לְהִבְיֵא אֶת נִיטָה מִמִּדְיָנָת הַיָּם, וְלִהְיֵיד עַל
 6 כִּשְׂרוֹתוֹ, מִקָּל וְחֹמֶר, וְמָה חֲמֵשׁ הַנְּשִׁים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים (לעיל ק"ז).
 7 שֶׁאֵין נְאֻמָּנֹת לִזְמַר מַת בַּעֲלָהּ, מִכָּל מְקוֹם נְאֻמָּנֹת לְהִבְיֵא נִיטָה. זֶה
 8 – הַאִשָּׁה עֲצֻמָּה שֶׁנְּאֻמָּנָת לִזְמַר מַת בַּעֲלָהּ, וְכִי אֵינוּ דִּין פְּשׁוּט
 9 שֶׁנְּאֻמָּנָת לְהִבְיֵא נִיטָה וְלִהְיֵיד שְׁהוּא כֶּשֶׁר. מִדִּיּוּקָת הַגְּמָרָא: מִלְּשׁוֹנוֹ
 10 שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא מִשְׁמַע שְׁדוּקָא חֲמֵשׁ נְשִׁים אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים,
 11 הוּא דְלֹא מְהִימְנֵי – רַק הֵן אֵינָן נְאֻמָּנֹת לְהֵעִיד שְׂמַת בַּעֲלָהּ. אֲבָל
 12 אִשָּׁה בְּעָלְמָא – סַתָּם אִשָּׁה, שֶׁאֵינָה מִחֲמֵשׁ נְשִׁים אֵלּוּ, מְהִימְנָא –
 13 נְאֻמָּנָת, וְהִרִי זֶה סִתִּירָה לְדַבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵין מִשִּׁיאִין
 14 אִשָּׁה עַל פִּי עֵדוֹת אִשָּׁה אַחֲרָת.
 15 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – בְּמִשְׁנָתוֹ הוֹבָאָה דַּעַת רַבִּי
 16 עֲקִיבָא קוֹדֵם שֶׁהִחְזִיקוּ חֲכָמִים לְהִשְׁאִי עַל פִּי עֵדוֹת אִשָּׁה, וְאֵילוּ כָּאֵן
 17 – בְּבִרְיָתָא הוֹבָאָה דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא לְאַחַר שֶׁהִחְזִיקוּ לְהִשְׁאִי מִפִּי
 18 אִשָּׁה, וְאִף רַבִּי עֲקִיבָא הִסְכִּים לָכֶךָ.

ילקוט לוי יצחק על התורה

מה

בתוכנו במבחר קברנו קבור את מתך איש ממנו את
קברו לא יכלה ממך מקבור מיתך

קנא

רמז מ"ש "אדני נשיא אלקים אתה" דאברהם הוא מלך
בחי "כתר", "במבחר קברינו" בגי' "כתר"

אמרו הטעם על שנותנן לו במבחר קברינו, הוא, מפני
כי הוא אברהם אדונם. כמו שאמרו אדני, ונשיא אלקים
אתה.

הנה ענין אדון ונשיא הוא מלך, ובחי' מלך נמשך
מבחי' כתר כי אין כתר אלא למלך, וכמאמר¹¹ כתר עליון
איהו כתר מלכות, לכן מפני שהוא אברהם הוא מבחי'
כתר, ראוי שיקבור מתו.

במבח"ר קברינו¹², היינו בבחי' כת"ר.

לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד טו

**בראשית כג, ט - ויתן לי את מערת המכפלה אשר
לי אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוככם
לאחוזת קבר**

קנב

ביאור מאחז"ל (עירובין נג.) מערת המכפלה חד אמר

שני בתים זה לפנים מזה, וחד אמר בית ועליי

[הקדמה – מצינו בחז"ל "שדה" נמשלה לאשה –
נקבה, וכמארז"ל (תענית ו): "מיטרא בעלה דארעא הוא",
וכן (כתובות ג): "אסתר קרקע עולם הוא", דכמו הארץ
מקבלת הגשם ועי"ז מצמיחה, כן האשה מקבלת מהזכר
ועי"ז מולידה, (ועיין פירוש המשניות להרמב"ם פאה פרק
ח' משנה א).

ובלשון הקבלה וחסידות¹³ בחי' מלכות – נמשלה
לאשה ושדה – שמקבלת מספירות העליונות, וכמו"כ
"דיבור" שמקבל מהשכל ומדות וכו'].

(11) הקדמת תקוני זוהר (יז, ב) – פתח אליהו.

(12) במבח"ר (בגי' 252) + קברינו¹³ (368) = 620, כמספר "כתר".

(13) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק א' עמוד רעא.
תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"א עמוד ד.

קנ

רמז מ"ש "גר" (בחי גבורה – יצחק) "ותושב" (בחי חסד
– אברהם), דעיני העקדה נעשה אברהם כלול מיצחק

ג, הוא מבחי' גבורה, כי גר פירושו ג"כ מלשון יראה
כמו מגור¹ מסביב, וביצחק שהוא בחי' גבורה², כתיב גור³
בארץ הזאת, גור דוקא. ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל
פרשת ויחי בפסוק גור⁴ ארי' יהודה ע"ש.

ותושב, שהוא מי שנתיישב מכבר בארץ הוא בחי'
חסד, ע"ד כמו אזרח שפירושו מי שנתיישב מכבר, ואזרח
הוא בחי' חסד⁵ לאברהם כמ"ש על אברהם איתן⁶ האזרחי.
ואל תקשי מנין לאברהם שהוא בחי' חסד בחי' גר⁷
שהוא גבורה, הוא, כי הרי זה הי' מיד אחר העקדה
(שמבשורת העקדה⁸ נסתלקה שרה), ועי' העקדה נעשה
אברהם כלול⁹ מגבורות דיצחק כמ"ש¹⁰ עתה ידעתי כי ירא
אלקים אתה כו'.

לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל סוף
עמוד טו ואילך

בראשית כג, ו - שמענו אדני נשיא אלקים אתה

(1) ירמי' ו, כה. תהלים לא, יד. (ראה רש"י במדבר כג, ג).

(2) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד'. מאמרי אדמו"ר הזקן
פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמך בהערות שם. תורת חיים
בראשית עמוד קמז, ג. ד. ועוד.

(3) בראשית כו, ג. ראה לקמן סימן רבי.

(4) וז"ל: גור ארי' יהודה, כל הבחי' שבארי' הם הגבורות וכן עולה
ארי' גבורה גי' רי"ו וכן גור מלשון (ירמי' ו, כה. תהלים לא, יד) מגור
מסביב כי הם הגבורות שהם המורא, לכן לא נאמר גור אלא ביצחק
ולא בשאר אבות שאמר לו הש"י גור בארץ הזאת, וליעקב נאמר
(בראשית לז, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו, כי הגבורות הם בנין
המלכות שהיא הארץ, וזהו בארץ מגורי אביו שהוא יצחק שהוא בחי'
גבורות.

(5) כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה תניא – אגרת הקדש
סימן ה.

(6) תהלים פט, א. ראה שם פרש"י וז"ל: "ורבותינו פירושו באברהם
אבינו על שם (ישע' מא, ב) מי העיר ממזרח".

(7) להעיר מפרש"י (בראשית כג, ד) "אם תרצו הריני גר ואם לא אהי'
תושב" עכ"ל, הרי ש"גר" ו"תושב" הם הפכים. ראה ספר הערכים
חלק ח' עמוד קנא.

(8) ראה רש"י בראשית כג, ב.

(9) ראה עז"ל לעיל סימן קיח. קלג. קלד. קמב.

(10) בראשית כב, יב.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת יתרו

ד. לע"ל כתיב (ישעי' כז, יג) והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול כו', ביום ההוא דוקא ביום קבוץ גלויות וכו' וגם מה שהי' קול השופר במתן-תורה דכתיב ויהי קול השופר חזק מאד כו' לא נקרא שופר גדול רק שהי' חזק מאד וכו'. ולהבין הטעם לזה הנה מבואר במ"א ע"פ (שיר השירים א, ד) משכני אחריו נרוצה כו', שזהו כמשל הניצוצות שעומדים בקירוב לשלהבת שיש במאור השלהבת כח המושך להמשיך הניצוץ שיריץ ויוכלל בו כו', וע"ז א' כנסת ישראל להקב"ה משכני שבהיות קרוב אלינו יכול למשוך רוח ולב כנ"י שישובו אליו בתשובה שלימה כמו בעשרת ימי תשובה דכתיב (ישעי' נה, ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, שמתעוררים ממילא הכל גם מי שנתרחק מאד ימשיכנו אליו מצד היותו קרוב גם לרחוקים. וכמו שהי' במתן תורה שהיו כולם עומדים בקירוב בהכנת לבם לקבלת התורה ואור ה' מאיר עליהם בקירוב גדול כמו שכתוב פנים בפנים דבר ה' עמכם וכו'.

ובמתן תורה הי' הקירוב גם מצד המקבל על כן אין זה רבותא כל כך ולא הי' צריך אז לשופר גדול אלא בשופר קטן הי' מספיק לעוררם וכמו שכתוב וכל העם רואים כו' ואת קול השופר כו' וירא העם וינועו כו'.

אך כל זה אינו אלא שהמאור יורד ומתקרב שגם הניצוצים שנתרחקו ישיגם כח המושך, אבל אם הניצוצים נתרחקו כל כך למטה מטה בשאל תחתית כו' באופן שלא ישיגם כח המושך של המאור כלל, וגם המאור עצמו אינו יורד למטה כי הוא עומד בגובה רום כל כך שלא יגיע אורו למטה כלל להמשיך הניצוצות ולעוררם שאז יוכלו לידח ולישאר למטה וכו' הנה אז ודאי צריך לשופר גדול דוקא.

וזה הי' בעת קבוץ גלויות דוקא, שאז יתקע בשופר גדול דוקא, כי בגלותי' קודב"ה אסתלק לעילא לעילא כמו שכתוב אסתיר פני ביום ההוא בעצמות סתימא דכל סתימין כו' והניצוצות דנשמות ישראל נתרחקו מאור פני מלך בעוצם הרחוק כל כך למטה כמאמר אתתא אתתרא מבעלה כמו שכתוב (ישעי' נ, א) ובפשעכם שלחה אמכם כו' ומגודל הרחוק מכל צד מן המשפיע והמקבל לא ישיגם כח המושך מעצמות המאור כלל ולא יועיל אז אור תורה להשיב הנדחים כו' אלא שופר גדול דוקא בקול גדול שהוא בבחי' עצמות אור אין סוף ממש דקמ"י כחשיכה כאורה וגם חשך לא יחשיך ממך כו' יכול לעורר גם נשמות הנדחים למטה מטה ביותר להוציאם מן החשך שיעלו משם ויבאו לפני ה' וכמו שכתוב ובאו האובדים כו' והנדחים כו' והשתחוו לה' כו'.

וזהו כל עיקר ענין יתרון מעלת משיח דאתא לאתבא צדיקים גמורים בתשובה כידוע, וזהו ביום ההוא דוקא יתקע בשופר גדול שבמקום ומדרגת השפל ביותר צריך למדרגה העליונה ביותר כדי להעלות גם הרחוק כל כך שלא ישיגנו כח המושך דאור תורה כו' והוא מעצמות אור אין סוף ממש כמו שהוא שיתגלה לעתיד לבוא כנ"ל.

עשרת ראש – שער ראש השנה

יג, יז – ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל

א. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. אילו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים ולע"ל תחזור להם שנא' (ישעי' סא, ו) ואתם כהני ה' תקראו (מדרש ארקים).

בעל הטורים

***

וזהו העילוי שנתחדש בקבלת התורה לגבי יציאת מצרים – שבעת יציאת מצרים הי' אצל ישראל העילוי דעבודה בכורות, ענין של כהונה סתם, ואילו בקבלת התורה נעשו כל ישראל בדרגת "כהנים גדולים", היינו לא רק כהן סתם, כהן הדיוט, ואפילו לא סגן כהן גדול, אלא "כהן גדול" ממש.

והי' רצון אשר יתגלה אצל כל אחד ואחד מישראל בחי' ה"כהן גדול" שבו בעבודה בפועל, שזוהי העבודה הקשורה עם בחי' יחידה בנפש, כמבואר בתוס' (מנחות יח. ד"ה עד אחת) ש"אחת" קאי על הנפש שנקראת יחידה, שבה לא שייך ענין של טומאה כו'.

ועל ידי העבודה הקשורה עם בחי' יחידה שבנפש דכל אחד ואחד מישראל, זוכים לגילוי בחי' היחידה הכללית דכללות עם ישראל – משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו ממש.

תורת מנחם התוועדויות תשד"מ עמוד 1842

יט, ח – ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'

ב. משה את דברי העם. ס"ת למפרע מית"ה, שמתו כולם והוריד טל שעתיד להחיות בו המתים והחי' אותם (שבת פח:).

שפתי כהן

יט, טז – ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה

ג. ויהי ביום השלישי בהיות הבקר וגו'. יש לדקדק הא דלא אמר בבוקר. י"ל משום דכתיב לעתיד (ישעי' ס, יט) לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם וגו', וכן בשעת קבלת התורה מחמת גילוי אור השכינה לא הי' ניכר אור היום אלא דאמר הכתוב בהיות הבוקר, כלומר בשעה שהי' ראוי להיות ניכר אור הבוקר.

פנים יפות

יט, יט – ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול

♦ יום ראשון י"ב שבט ♦

א וישמע יתרו רבא דמדנן חמוהי דמשה קת
כל די עבד יי למשה ולישראל עמה ארי
אפיק יי ית ישראל ממצרים:

יח (א) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדֵּיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת
כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
בְּ-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

כ"י - וישמע יתרו • מה שמועה שמע ובא? קריעת ים-סוף ומלחמת עמלק (זכחים קטו). יתרו • שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, חובב, חבר, קניז, פוטיאל (מכילתא). יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה: "ואתה תחזה". יתרו, לכשתגזיר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו, שנאמר: (שופטים ד) "מבני חבב חתן משה". ויש אומרים: רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר (לעיל ב) "ותבאנה אל רעואל אביהן"? שהתינוקות קורין לאבי אביהן: אבא. בספרי. חתן משה • (מכילתא) כאן היה יתרו מתכבד במשה: אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו, שנאמר:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

משה, ראה רש"י שם. וצריך לומר שגם לדעה הראשונה קראו לאביו של יתרו רעואל, כמו שפורש ב"במדבר" שם, אלא שהם סוברים שגם ליתרו עצמו קראו רעואל (רא"ם).
ומה הוא אומר - שמות ב, יח.
"ותבאנה אל רעואל אביהן"?
שהתינוקות קורין לאבי אביהן
"אבא" - ראה גם רש"י במדבר שם.
בספרי - בהעלותך י, כט.
חתן משה - כאן היה יתרו מתכבד במשה - באמרו "חותן משה" נמצא שהחותן נתלה במשה, ונמצא שמשה הוא יותר מכובד, שהרי הקטן נתלה בגדול (דברי חם). והלימוד הוא מיתור התיבות "חותן משה", שהרי אין צורך לכתוב בשמועה ששמע יתרו את היותו "חותן משה", אלא רק בשעה שבא בפועל, אלא ללמדנו שהיה מתכבד במשה (נח"י).
אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו - בפשטות פירושו שמושה סבר שיתרו גדול ממנו, אף יש במשמע גם שמושה תלה את הגדולה שה' העניק לו להיות שלוחו מפני היותו חתן יתרו. כלומר, זה ודאי שמושה חשב שה' בחר בו מפני היותו בנו של עמרם, אלא זה שבחר בו יותר מאהרן חשב משה שזהו בגלל היותו חתן של יתרו, ולא מצד הגדולה העצמית שלו. ויש להעיר, שכאן רש"י דיק לכתוב "תולה הגדולה" ולא

יתרו - שבע שמות נקראו לו - ראה גם רש"י לעיל ד, יח (בשינוי הסדר קצת). ושם נתבאר. ולהעיר מלשון רש"י במדבר י, כט: "והרבה שמות נקראו לו", ולא כתב "שבעה", והוא משום שאינו מונה עמהם את רעואל, כי שם מפורש "חבב בן רעואל".
רעואל, יתר, חובב, חבר, קניז, פוטיאל. "יתר", על שם שיתר פרשה אחת בתורה - שבזכותו נוספה פרשה נוספת בתורה. וראה גם רש"י במדבר שם.
"ואתה תחזה" - לקמן פסוק כא ואילך.
"יתרו", לכשתגזיר וקיים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו.
"חובב", שחבב את התורה - כדלקמן ברש"י פסוק ה. רש"י מביא כאן טעמים רק לשמות שיש להם קשר לתורה ומצות, כיון שנתגזר (מהר"ם). וזהו לפי הדעה שיתרו בא לאחר מתן תורה. וראה גם רש"י במדבר שם.
ו"חובב" הוא "יתרו", שנאמר - שופטים ד, יא.
"מבני חבב חתן משה" - היוצרך להביא הוכחה דוקא על חובב, משום שב"במדבר" שם מפורש "חבב בן רעואל", והיה ניתן לומר שחובב הוא הבן של יתרו (נח"י). וראה גם רש"י לקמן פסוק יג. במדבר שם.
ויש אומרים: רעואל אביו של יתרו היה - כמו שמשמע מהפסוק (במדבר י, טו): "חובב בן רעואל המדיני חותן

(א) וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובא - כלומר, מאיזו שמועה מכל השמועות ששמע נתעורר לבא (רא"ם). וראה רש"י שיר השירים א, ג: "בא יתרו לקול השמועה ונתגזר".
קריעת ים-סוף - וזו כלולה ב"כי הוציא ה' וגו'", שעליה אומר רש"י "זו גדולה על כולם", שהרי לא היתה יציאה גמורה ממצרים עד שעברו את הים (באר במשה). הדבר מפורש גם בדברי יתרו למשה לקמן "כי בדבר אשר ודו עליהם", שהכונה לטביעת המצרים בקריעת ים-סוף, כפירוש רש"י שם.
ומלחמת עמלק - הנרמזת בתיבות "את כל אשר עשה", במבואר ברש"י לקמן. וראה גם רש"י לקמן פסוק ח: "את כל התלאה - קריעת ים-סוף ומלחמת עמלק". ונקט מלחמת עמלק בגלל סמיכות פרשת יתרו למלחמת עמלק, ונראה שמשום כך לא נקט רש"י שמועת מתן תורה, אף שבפשוטו של מקרא מעמיד רש"י שיתרו בא לאחר מתן תורה, כפי שפורש בן את המשך הפסוקים, משום שאם-כן היה הכתוב צריך לסמוך את פרשת יתרו לאחר מתן תורה. או משום שרש"י רוצה להעמיד דבר זה גם לדעה שיתרו בא לפני מתן תורה, כדעה המובאת ברש"י לקמן, ועל-פי-זה מובן גם מה שרש"י משמיט את תיבת "(בא) ונתגזר" המובאת בנבחים קטו, א, כי כאן מיידי גם לדעה שיתרו בא לפני מתן תורה.

"וַיֵּשֶׁב אֵל יִתְרַ חוּתְנּוֹ". לְמִשְׁהָ וּלְיִשְׂרָאֵל • שְׁקוּל מִשְׁהָ כִּנְגַד כֹּל יִשְׂרָאֵל. אֵת כֹּל אֲשֶׁר עָשָׂה • לָהֶם בְּיַד יְהוָה, וּבְבֹאֵר וּבְעַמְלֶק. כִּי הוֹצִיא ה' וְגו' • זו גְדוּלָה עַל כָּלָם (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 201)

מה שמועה שמע ובא (רש"י יח, א) שאלתו אינה מה גרם ליתרו להתגיר, שהרי הדבר מפורש בכתוב - הוא שמע את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל. שאלתו היא, מה גרם לו לבוא, היינו מדוע לא נשאר במדין והתגיר שם. לכן העדיף את לשון המכילתא, "ובא", על לשון הגמרא (זבחים קטז, א): "ובא ונתגיר".

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֵתָן מִשְׁהָ אֶת־צִפְרָה אִשְׁתּוֹ מִשְׁהָ אַחַר שְׁלוּחֵיהָ: בודבר יתרו חמוהי דמשה ית צפרה אמת משה בטר דפטרנה:

אחר שלוחיה • כשאמר לו הקדוש-ברוך-הוא במדין: "לך שב מצרים... ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו'", ויצא אהרן לקראתו ויפגשוהו בהר האלהים, אמר לו: מי הם הללו? אמר לו: זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני. אמר לו: להיכן אתה מוליכן? אמר לו: למצרים. אמר לו: על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם? אמר לה: לכי לבית אביך. נטלה שני בניה והלכה לה.

(ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֲחֵר גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גַּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִבְרִיָה: ג וית תרין בנהא די שום חד גרשם ארי אמר דיר הויתי פארעא נוכראה:

(ד) וְשֵׁם הָאֲחֵר אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעוּרִי וַיִּצְלַנִּי מִחַרְבַּ פְּרַעֲהַ: ד ושום חד אליעזר ארי אלהא דאבא הוה כסעדי ושוכני מחרבא דפרעה:

אשל אברהם - הרב אלעזר

אבל כבר ידוע שלפעמים רש"י משנה בהעתקת לשון הפסוק בשביל פירושו הפסוק. **"ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו'"** - שם ד, כ. **ויצא אהרן לקראתו, ויפגשוהו בהר האלהים** - שם פסוק כו. **אמר לו: מי הם הללו? אמר לו: זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו: והיכן אתה מוליכן? אמר לו: למצרים, אמר לו: על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם** - לא לענין השעבוד, שהרי בני לוי לא היו משועבדים, אלא מפני גזירת "כל הבן הילוד הנאורה תשליכהו", וכן מזה שהיה שוחט הילדים (ט"א). **אמר לה - משה לצפורה. לכי אל בית אביך נטלה שני בניה והלכה לה.** - ואין פירושו שגרשה, שהרי אומר בהמשך "ואשתך". תורה ג

בפני עצמו ולישראל בפני עצמם. וכדי שלא יוקשה אם פן למה נאמר "למשה ולישראל", הקדים רש"י ופירש שזהו כדי ללמד ששקול משה כנגד כל ישראל (ט"א). **בירידת המן ובבאר** - ראה לעיל יז, ו. והוא בארה של מרים, כמבואר שם. **ובעמלק** - לא הזכיר קריעת ים-סוף, כי היא נכללת ב"כי הוציא ה' וגו'" (ט"א). **כי הוציא ה' וגו' - זו גדולה על כלם** - שהוציאם מעבדות לחרות, ולכן בתבה בנפרד, ולא כללה עם כל "אשר עשה אלקים". וראה גם רש"י לקמן פסוק ט ובבבאור. וכתבו הר"ם ויה"גור אריה", שלפי זה הרי זה פאילו כתוב: "וכי הוציא וגו'", דהיינו, וגם שהוציא. תורה ב **(ב) אחר שלוחיה - כשאמר לו הקדוש-ברוך-הוא במדין - לעיל ד, יט.** **"לך שב מצרימה"** - בפסוק שם מצרים". וכן גירסת דפוס שני ברש"י.

"מתכבד" כביתרו. ויש לומר שבגלל מדת הענוה שלו לא שיק לומר עליו שהיה מתכבד, אלא רק "תולה הגדולה", מה שאין כן יתרו שלא התפרסם בענוה. **שנאמר** - שמונת ד, יח. **"וישב אל יתרו חתנו"** - ה"נחלת יעקב" כתב שהדיוק הוא מזה שמשה הלך אל יתרו ליטול רשות, שזה מראה שתלה הגדולה ביתרו. אבל שם מפורש ברש"י שמשה הלך אליו כיון שנשבע לו שלא ילך בלי רשותו ממצרים, לכן נראה לומר שהדיוק הוא מזה שכתוב "אל יתרו חתנו", ולא אל "יתרו", או "אל חתנו", שמתורגם הלשון אנו למדים שתלה בו הגדולה. **למשה ולישראל - שקול משה כנגד כל ישראל** - שאם לא פן, למה חלקם הפתוב, ודרי משה בכלל ישראל (ט"א). וראה רש"י במדבר כא, כא. **את כל אשר עשה - להם** - למשה ולישראל, ולא שעשה נסים למשה

כ"י • ויַצְלַנִי מִחֶרֶב פְּרַעֲהַ • כְּשֶׁגִּלּוֹ דָתָן וְאַבִּירָם עַל דְּבַר הַמִּצְוֵי וּבִקְשׁוּ לְהַרְגֵּךָ אֶת מֹשֶׁה, נַעֲשֵׂה צְוָארוֹ כְּעֲמוּד שֶׁל שֵׁשׁ. (מכילתא) •

(ה) וַיָּבֵא יְתָרוֹ חֵתָן מֹשֶׁה וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הוּא חֵתָה שֵׁם הַר הָאֱלֹהִים:

כ"י • אֶל הַמִּדְבָּר • אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר, מקום תהו, לשמע דברי תורה.

(ו) וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֵתָנְךָ יְתָרוֹ בֶּן אֱלֹהֵיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:

כ"י • וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה • על ידי שליח. אני חתנך יתרו וגו' • אם אין אתה יוצא בגיני, צא בגין אשתך. ואם אין אתה יוצא בגין אשתך, צא בגין שני בניה. (מכילתא) •

(ז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֵתָנוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׂאֱלוּ אִישׁ־לְרַעְהוֹ לְשָׁלוֹם וַיָּבֵאוּ הָאֱהָלָה:

כ"י • וַיֵּצֵא מֹשֶׁה • כבוד גדול נתפכד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן, נדב ואביהוא. ומי הוא שראה את אלו יוצאין, ולא יצא? וישתחו וישק לו • אני יודע מי השתחוה למי. כשהוא אומר: "איש לרעהו", מי הקרוי איש? זה משה, שנאמר: "והאיש משה" (מכילתא) •

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בשביל אשתך (רא"ם וגו').
ואם אין אתה יוצא בגין "אשתך", צא בגין "שני בניה" - לומר בן מתיבת "עמה" שהיא מיותרת, וכן פירושו: תחילה אמר לו צא בגין אשתך מצד עצמה, ואם אין אתה יוצא בשבילה לבד, אז צא בשביל "שני בניה" ש"עמה" (ברי דה). או שלומר בן מנה שאמר "ושני בניה", ולא "ושני בניה", משמע שזה שבקשו שיצא בשביל "שני בניה", זהו גם בן שביל אשתו, מצד זה שהם בניה שילדה וגדלה אותם (משכיל לדח). תורה ו
(ז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה - כבוד גדול נתפכד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא - שודאי לא נתנו לו לצאת לבדו. ומה שלא נאמר בפירוש שהם יצאו, זהו כדי ללמדנו שלא בקש משה מהם שיצאו עמו, אלא סמך על כך שיצאו עמו ולא יניחוהו לצאת לבדו (גרא). או משום שהם לא יצאו בשביל יתרו אלא בשביל משה (באר בשדה).

לפי הדעה שיתרו בא לאחר מתן תורה, ורש"י נוקט בן פאן בפשיטות, וכן לקמן בפסוקים ח"ט, וכן פירש בפסוק יג, אלא ששם הביא גם את הדעה שהיא בא לפני מתן תורה. תורה ו
(ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה - על ידי שליח - שהרי רק אחר כך נאמר "ויצא משה" (רא"ם). אלא שלח שליח למשה שיאמר לו בלשון הנה: "אני חתנך יתרו וגו'". ואף שכבר נאמר לעיל "ויבא יתרו .. אל משה", הפירוש שבא למקומו של משה, ולא למשה עצמו (ברי דח). באחד מכתבי היד של פירוש רש"י מופיע שיתרו לא יכל להכנס למחנה מפני הענין. וראה גם רש"י לעיל יז, ט.
אני חתנך יתרו וגו' - אם אין אתה יוצא בגיני, צא בגין "אשתך" - שאם לא בן, היה לו לומר: אני חתנך יתרו ואשתך ושני בניה באים אליך, ולמה הפסיק בתיבות "בא אליך" בין "יתרו" ל"ואשתך וגו'", לכן מפרש שכן אמר לו: אני יתרו בא אליך וצא בשבילי, ואם לא בשבילי אז צא

(ד) וַיַּצְלַנִי מִחֶרֶב פְּרַעֲהַ - כשגילו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקשו להרג את משה - כך לעיל ב, טו.
נעשה צוארו כעמוד של שיש - למד בן ממה שנאמר "מחרב פרעה" ולא "מיד פרעה" (ברי דח) דהינו ש"לא שלטה בו החרב" בלשון רש"י לעיל שם. תורה ו
(ה) אֶל הַמִּדְבָּר - אף אנו יודעין שבמדבר היה - משה, ומה משמיענו הכתוב באמרו "אל המדבר".
אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם - שהרי היה "כהן מדין". ואף שאמר לעיל ב, טז "ונדוהו מאצלם", יש לומר שבמשך הזמן התירו לו נדויו וזור להיות מקובל על כולם.
ונדבו לבו לצאת "אל המדבר", מקום תהו - שומם. ראה דברים לב, י. לשמע דברי תורה - נראה שלומר בן מהתיבות "הר האלקים", הינו שביאתו למדבר היתה לשמוע את התורה שקבלו ב"הר האלקים". ומשמע שזהו

ח וְאֶשְׁתַּעֲי מִשֶּׁה לְחַמּוּהִי יָת כָּל דֵּי עֶבֶד יִי
לְפָרְעָה וְלִמְצָרָאֵי עַל עֵיסַק יִשְׂרָאֵל יָת כָּל
עֲקֵתָא דֵּי אֲשַׁפְּחֵתְנִין בְּאַרְחָא וְשִׁזְבְּנִין יִי :

(ח) וַיִּסְפַּר מֹשֶׁה לְחַתָּנָו אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
לְפָרְעָה וְלִמְצָרִים עַל אוֹדֵת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־
הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצָּאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם יְהוָה:

טו"י ◀ וַיִּסְפַּר מֹשֶׁה לְחַתָּנָו • לְמִשְׁךְ אֵת לְבוֹ לְקַרְבוֹ לַתּוֹרָה (מכילתא) • אֵת כָּל הַתְּלָאָה • שְׁעַל הַיָּם וְשֶׁל עֲמֻלָּק
(מכילתא) • הַתְּלָאָה • לְמִ"ד אֶל"ף מִן הַיְסוּד שֶׁל תְּבַח, וְהַתִּי"ו הוּא תַקוּן וַיְסוּד הַנוּפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים, וְכֵן:
תְּרוּמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה, תְּנוּאָה.

(ט) וַיַּחֲדֵ יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה
לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:

טז"י ◀ וַיַּחֲדֵ יִתְרוֹ • וַיִּשְׂמַח יִתְרוֹ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (סנהדרין צד) וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: 'נַעֲשֶׂה בְּשֵׁרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין, מִצַּר
עַל אֲבוּד מִצְרַיִם, הִינּוּ דְאִמְרֵי אִינְשֵׁי: "גִּיּוּרָא עַד עֲשָׂרָה דְרֵי לֹא תְבַזֵּי אַרְמָאָה בְּאִפִּיה". עַל כָּל־הַטּוֹבָה •
טוֹבַת הַמֶּן, וְהַבְּאָר וְהַתּוֹרָה. וְעַל כֵּן 'אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם'. עַד עֲכָשׁוּ לֹא הָיָה עֶבֶד יָכוֹל לְבָרַח
מִמִּצְרַיִם, שְׁהִיְתָה הָאָרֶץ מְסֻגְרָת, וְאֵלּוּ יִצְאוּ שְׂשִׁים רְבוּא (מכילתא).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

נַעֲשֶׂה בְּשֵׁרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין - קִמְטִים
קִמְטִים (רש"י סנהדרין שם).
מִצַּר עַל אֲבוּד מִצְרַיִם - בְּרַשִׁי
סְנֵהֲדִין שָׁם: "שְׁהִיָּה מִיִּצַר מְאֹד עַל
מִפְלַת מִצְרַיִם".
הִינּוּ דְאִמְרֵי אִינְשֵׁי - גִּמְרָא שָׁם.
גִּיּוּרָא עַד עֲשָׂרָה דְרֵי לֹא תְבַזֵּי
אַרְמָאָה בְּאִפִּיה - גַּר עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת
אֵל תְּבוּהָ גוֹי בְּפִנְיֹו. וּבְרַשִׁי שָׁם: "הִכִּי
הוּא מְשַׁל בְּנֵי אָדָם, וּמִיָּהוּ יִתְרוֹ לֹאוּ
עֲשִׂירֵי הָוָה".
עַל כָּל הַטּוֹבָה - טוֹבַת הַמֶּן וְהַבְּאָר
וְהַתּוֹרָה - בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" כְּתַב
שְׂרַשִׁי הַזְּכִיר כָּאֵן שְׁלֹשׁ טוֹבוֹת, מִשׁוּם
שְׁדוֹרֵשׁ כֵּן מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "עַל כָּל
הַטּוֹבָה", שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ טוֹבוֹת: "טוֹבָה",
"הַטּוֹבָה", "כָּל הַטּוֹבָה".
וְעַל כֵּן "אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם"
- וְלִכֵּן הַזְּכִירוֹ בְּפִנְיֵי עֲצֻמוֹ. וְרָאָה גַם
רַשִׁי לְעִיל פְּסוּקָא.
עַד עֲכָשׁוּ לֹא הָיָה עֶבֶד יָכוֹל לְבָרַח
מִמִּצְרַיִם - אֲבָל רָאָה רַשִׁי לְעִיל טו, יד
שְׁבִנֵי אֲפָרִים הִצִּילָחוּ לְצֵאת מִמִּצְרַיִם
"בְּחֻקָּה".
שְׁהִיְתָה הָאָרֶץ מְסֻגְרָת, וְאֵלּוּ יִצְאוּ
שְׂשִׁים רְבוּא - מִה שֶׁכְּתַב זֶה כָּאֵן וְלֹא
לְעִיל בְּפְסוּקָא, מִשׁוּם דְּלְעִיל נֶאֱמַר
"מִמִּצְרַיִם" וְאֵלּוּ כָּאֵן נֶאֱמַר "מִיַּד
מִצְרַיִם", עַל כֵּן פִּירֵשׁ שְׂכָאן כּוֹנֵת

אֵת כָּל הַתְּלָאָה - שְׁעַל הַיָּם וְשֶׁל
עֲמֻלָּק. הַתְּלָאָה - לְמִ"ד אֶל"ף מִן
הַיְסוּד שֶׁל הַתְּבַח - זוֹ דַעַת חֲכָמֵי
צְרַפְתִּי שִׁישׁ שְׂרַשׁ מִילָה שֶׁל שְׁתֵּי
אוֹתוֹת, וְאֵלּוּ לְדַעַת חֲכָמֵי סְפָרַד אֵין
שְׂרַשׁ מִילָה פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אוֹתוֹת (רא"ם).
וְהוּא מְלִשׁוֹן לְאוֹת וְעִנְפוֹת (רא"ה רש"י
בְּרַשִׁית מו, יג). וְכָאֵן מִשְׁמַעוֹ: טוֹרַח וְיִגִּיעָה.
וְהַתִּי"ו הוּא תַקוּן - שְׁהוּפַךְ אֵת לְשׁוֹן
הַעֲבָר שֶׁל "לְאָה" לְשֵׁם דְּבָר "תְּלָאָה".
וַיְסוּד הַנוּפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים -
שְׁלִפְעָמִים יִשְׁנוּ בְּתִיבָה, וְאֵין הוּא יְסוּד,
וְלִפְעָמִים אֵינוּ. רָאָה עַל־דֶּרֶךְ־זֶה רַשִׁי
בְּרַשִׁית יז, יא. דְּבָרִים יב, ל.
וְכֵן: תְּרוּמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה,
תְּנוּאָה - שְׁגַם תִּיבּוֹת אֵלּוּ הַיְסוּד שֶׁלְהֵן
הוּא שְׁתֵּי אוֹתוֹת (רא"ם). וְהַתִּי"ו
שְׁבִתִּיבוֹת אֵלּוּ הֵיא וַיְסוּד הַנוּפֵל מִתְּוֹן
לְפָרְקִים. וְרָאָה גַם רַשִׁי תְּהִלִּים לט, יא.
וְשֵׁם הַזְּכִיר גַם: תְּנוּבָה, תְּלוּנָה,
תְּהִינָה. תוֹרָה ט
(ט) וַיַּחֲדֵ יִתְרוֹ - וַיִּשְׂמַח - רָאָה גַם
רַשִׁי אֵיזֵב ג. וְרָאָה תְּהִלִּים כּא, ז
"תְּחִדְהוּ בְּשִׁמְחָה", וּבְרַשִׁי שָׁם שְׁהוּא
מְלִשׁוֹן חֲדוּד.
יִתְרוֹ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה -
סְנֵהֲדִין צד, א. לְמָה נֶאֱמַר "וַיַּחֲדֵ",
שְׁאֵם כְּפִשׁוּטוֹ לְמָה לֹא נֶאֱמַר "וַיִּשְׂמַח"
(רא"ם).

וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֵת אֵלּוּ יוֹצְאִין וְלֹא
יִצָּא - וְכֵן מִשְׁמַע מִהַמְּפֹרֵשׁ לְקַמֵּן
בְּפְסוּקָא יב וַיִּבְא אֶהֱרֹן וְכָל קְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאֲכָל לֶחֶם עִם חוֹתֵן מִשֶּׁה", שְׁמִשְׁמַע
שְׁכָל אֵלּוּ הֵיוּ מִן הַיּוֹצְאִים.
וַיִּשְׂתַּחוּ וַיִּשְׂקֵ לּוֹ - אֵינִי יוֹדַע מִי
הַשְׁתַּחֲוָה לְמִי - וְאֵין הַכְּרַח לִזְמַר
שְׁמִשֶׁה הַשְׁתַּחֲוָה, מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר
"וַיִּשְׂתַּחוּ" בְּהַמְּשֹׁךְ לְ"וַיִּצָּא מִשֶּׁה",
מִשׁוּם שֶׁנִּיתֵן לִזְמַר שְׁכִינֵן שְׁתִּיבַת
"וַיִּשְׂתַּחוּ" בָּאָה בְּהַמְּשֹׁךְ לְתִיבַת
"חֲוָתְנֹו", הֵרִי שְׁחוּתְנֹו הַשְׁתַּחֲוָה.
כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "אִישׁ לְרַעְהוּ", מִי
תְּקִרֵי "אִישׁ"? זֶה מִשֶּׁה - כְּלוּמַר,
מִשֶּׁה הַקְּדִים בְּשֵׁאֲלַת שְׁלוֹם לְיִתְרוֹ,
וּמִזֶּה מוּבָן שְׁגַם בְּהַשְׁתַּחֲוָה וְנִישׁוּק הוּא
זֶה שְׁהַשְׁתַּחֲוָה וְנִישׁוּק (רא"ם).
שְׁנַאֲמַר - בְּמִדְבַר יב, ג.
"וְהָאִישׁ מִשֶּׁה" - וַאֲפַ שְׁגַם אֲצַל יִתְרוֹ
נֶאֱמַר "אֵת הָאִישׁ", לֹא נֶאֱמַר "הָאִישׁ
יִתְרוֹ" כְּכַמְּשֶׁה (בְּבִי יוד). תוֹרָה ח
(ח) וַיִּסְפַּר מֹשֶׁה לְחַתָּנָו - לְמִשְׁךְ
אֵת לְבוֹ לְקַרְבוֹ לַתּוֹרָה - שְׁאֵם לֹא
כֵּן לְמָה סְפַר לוֹ, הֵרִי כְּבָר שְׁמַע הַכָּל
(רא"ם). אֲלֵא שְׁיִתְרוֹ שְׁמַע רַק אֵת כְּלָלוֹת
הַנְּסִים, וּמִשֶּׁה סְפַר לוֹ כְּעַת בְּפִרְסִיּוֹת,
וְכִלְשׁוֹן הַכְּתוּב "אֵת כָּל הַתְּלָאָה",
וּבְדוּדֵי סְפַר אֵת כָּל זֶה כְּדִי לְמִשְׁוֹךְ אֵת
לְבוֹ לַתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ד, עמוד 1271 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ה'יתרו' שבבל אָחַד

בתחילת פרשתנו הובאו דברי יתרו "עַתָּה יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים" (יח, יא), וְאֵינִי אֶבְיָחָר הַקְּדוֹשׁ (ריש פרשתנו סז, ט) שְׂרָק אַחֲרַי שֶׁהוֹדָה יתרו וְאָמַר "גָּדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים" הִיָּה יָכוֹל לְהִיּוֹת עֵינָן מִתְּנִי-תוֹרָה. כִּי יתרו הוּא "סֶטְרָא-אַחֲרָא דְאִיהוּ סֶטֶר שְׂמַאֲלָא", וְהִינּוּ בַחֲנִינֵת הַקְּלֹפּוֹת שְׂאִינָן צַד הַקְּדוּשָׁה, וְעַל-יְדֵי שְׂגָם הוּא הוֹדָה בְּגְדוּלַת ה' - הִיָּה שִׁיף שְׂיַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה אֶת הַתּוֹרָה.

וְעַל-פִּי-יָזָה יֵשׁ לְבָאָר הַטַּעַם לְקִרְיַאת סִדְרָה זוּ עַל שֵׁם יתרו, דְּלִכְאוּרָה מִפְּיָן שְׂמֻדְבָּר בָּהּ עַל מִתְּנִי-תוֹרָה הִיוּ צְרִיכִים לְקַרְאָה בְּשֵׁם הַקְּשׁוּר לְמִתְּנִי-תוֹרָה?

אֵלָּא שְׂבָזָה הוֹרָאָה לְנוּ בְּדָרְךָ קַבְּלַת הַתּוֹרָה:

כְּמוֹ שֶׁמִּתְּנִי-תוֹרָה הִיָּתָה רַק אַחֲרַי שְׂגָם יתרו הוֹדָה עַל קִיּוּם הַקֶּבֶ"ה, כְּמוֹ-כֵן אִם רוֹצִים לְזַכּוֹת לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְלִהְבִּינָה כְּרֹאוּי, אֵין דִּי בִּזָּה שֶׁהַנְּשִׂמָה הַקְּדוּשָׁה שְׂבִטְבַּעָה רוֹצָה לְקַיֵּם רְצוֹן הַקֶּבֶ"ה יֵשׁ לָהּ רְצוֹן לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֵלָּא עַל הָאֲדָם לְפַעַל בְּעַצְמוֹ שְׂגָם גּוֹפּוֹ שֶׁמֻדְצַד-עַצְמוֹ נִמְשָׁךְ וְרוֹצָה ב'מִזְתָּרוֹת' - דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְחִמְרִיִּים, גַּם הוּא יוֹדֵה וְנִסְפִּים שְׂצָרִיף לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן הַקֶּבֶ"ה, וְלִלְמֹד אֶת הַתּוֹרָה וְלִהְבִּינָה כְּרֹאוּי.

וְרַק אַחֲרַי שְׂגָם גּוֹפּוֹ הַגְּשָׁמִי, ה'יתרו' שְׂבָכַל אַחַד, 'מוֹדָה' וְרוֹצָה לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן הַקֶּבֶ"ה, אֲזַי הוּא כְּלִי לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, וְיוֹכַל לִהְבִּינָה כְּרֹאוּי וְלִהְצְלִיחַ בָּזָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 200 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טענות עובדי עבודה-זרה הראשונים

עַתָּה יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בַדְבָר אֲשֶׁר יָדוּ עֲלֵיהֶם:

כִּי בַדְבָר אֲשֶׁר יָדוּ עֲלֵיהֶם - כְּתָרְגוּמוֹ, בְּמַיִם דְּמוּ לְאֲבָדָם, וְהֵם נֶאֱבָדוּ בְּמַיִם (יח, יא. ובפרש"י)

יֵשׁ לְעֵין מִדּוּעַ רַק נִס זֶה שֶׁ"בְּמַיִם דְּמוּ לְאֲבָדָם, וְהֵם נֶאֱבָדוּ בְּמַיִם" הוּא אֲשֶׁר הַכְּרִיחַ אֶת יתרו לְהַפִּיר "כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים"?

וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה עַל פִּי מַה שֶּׁכְּתַב הַרְמַב"ם בְּרִישׁ הַלְכוֹת עֲבוּדֵה-זָרָה, דְּעוּבְדֵי עֲבוּדֵה-זָרָה הֵרָאוּ שׁוֹנִים לֹא כִּפְרוּ בְּמִצְיָאוֹת הַקֶּבֶ"ה ח"ו, כ"א אָמְרוּ שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִתַּן כַּח כּוֹכְבִים וְלִמְזוֹלוֹת לְהַנְהִיג הָעוֹלָם כְּרִצּוֹנָם, וְלָכֵן עֲבָדוּ אֶת הַכּוֹכְבִים וְהַמְּזוֹלוֹת. אַף בְּיָדָאֵי גַם הֵם הוֹדוּ שֶׁבִּיכְלַת הַקֶּבֶ"ה לְשַׁלֵּט וְלִהְתְּגַבֵּר עַל הַכּוֹכְבִים וְהַמְּזוֹלוֹת, שֶׁהֲרִי הוּא זֶה שֶׁנָּתַן לָהֶם אֶת הַכַּח לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם.

וְעַל-פִּי-יָזָה יֵשׁ לוֹמַר דָּאֵם עֲנֵשׁ הַמְּצַרִּים לֹא הִיָּה עַל יְדֵי הַמַּיִם כִּי-אִם בְּאִפְּן אַחֵר, עֲדִין הִיָּה מְקוּם לְטַעוֹת, שֶׁלְּמַיִם עַצְמָם יֵשׁ כַּח וְשִׁלְטָה, אֵלָּא שֶׁהַקֶּבֶ"ה "גָּבַר" עַל כַּח הַמַּיִם, וְעֲנֵשׁ אֶת הַמְּצַרִּים, הִינּוּ שֶׁהִטְבַּע עַצְמוֹ מִנְהַג ח"ו בְּיַד הַכּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת אֵלָּא שֶׁהַקֶּבֶ"ה יָכוֹל לְשַׁדֵּד וְלִשְׁבֵּר אֶת הַטְּבַע עַל יְדֵי כַח גָּדוֹל יוֹתֵר,

אַף מִזָּה שֶׁהַקֶּבֶ"ה אֲבָדָם עַל יְדֵי אוֹתוֹ דְּבַר שֶׁדְּמוּ לְאֲבָדָם, (הִינּוּ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַח הַמַּיִם גּוֹפָא) וְלֹא שֶׁאֲבָדָם עַל-יְדֵי שְׂבִירַת כַּח זֶה, הוֹכַח וְהִבְרִיר לְכָל, שֶׁהַקֶּבֶ"ה הוּא ה'בַּעַל-בְּחִינַת' עַל טַבַּע הָעוֹלָם גּוֹפָא, וְלִכְחוֹת הַטְּבַע אֵין שׁוּם כַּח וְשִׁלְטָה אֵלָּא הֵם רַק 'כְּגִזְזוֹן בְּיַד הַחוֹצֵב', וְרַק עַל יְדֵי זֶה בְּטֻלָה הַטַּעוֹת דְּעוּבְדֵי עֲבוּדֵה-זָרָה הֵרָאוּ שׁוֹנִים. וְק"ל.

(יב) וַיִּקָּח יתרו חתן מוֹשֶׁה עֵלְיָהּ וְזִבְחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהָרִן וְכָל זִמְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חַתָּן מוֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים:

יב וַיִּקָּרֵיב יתרו חֲמוּהִי דְמוֹשֶׁה עֲלֵיוֹן וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קָדָם יי וְאֶתָא אֶהָרִן וְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לְחֻמָּא עִם חֲמוּהִי דְמוֹשֶׁה קָדָם יי:

חט"ז < עֵלְיָהּ • כְּמִשְׁמַעָה, שֶׁהִיא כְּלֵה כְּלִיל. זִבְחִים • שְׁלָמִים. וַיָּבֵא אֶהָרִן וְגו' • וּמוֹשֶׁה הִיכָן הִלָּךְ, וְהֵלָא

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(יב) עֵלְיָהּ - כְּמִשְׁמַעָה, שֶׁהִיא [עוֹלָה] - בֵּן הוּא בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן. וְכֵן מִשְׁמַע מוֹלְשׁוֹן "כְּמִשְׁמַעָה" (יוסף הלל). כְּלִיל - שֶׁהִיא עוֹלָה כּוֹלָה לָהּ, כְּלוּמַר נִשְׂרַפֶּת כּוֹלָה. רָאָה שְׂמוּאֵל א ז, ט וְזִיעָלָהּ עוֹלָה כְּלִיל.

זִבְחִים - שְׁלָמִים - שֶׁחֻלְקָה נִשְׂרַפֶּת וְחֻלְקָה נֶאֱכַלְתָּ לְבַעֲלִים. וְרָאָה גַם לְקַפֵּן כּד, ה: וְזִיעָלוּ עוֹלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים". וְצָרִיף עֵינָן, דְּלָעִיל בְּפִסְטוֹק י, כה: גַּם אֶתָּה תִתֵּן בְּיָדְנוּ זִבְחִים וְעוֹלוֹת" לֹא פִירֵשׁ כְּלוּם. וְרָאָה

"נִחְלַת יַעֲקֹב". וַיָּבֵא אֶהָרִן וְגו' - וּמוֹשֶׁה הִיכָן הִלָּךְ - כְּלוּמַר, לְמַה לֹא כְּתוּב "וַיָּבֵא מוֹשֶׁה וְאֶהָרִן וְגו'?" וְהֵלָא הוּא שְׂיָצָא לְקִרְיַתוֹ וְגַרְם לֹא אֶת כָּל הַכְּבוֹד - וְאִם כֵּן, הוּא הִיָּה

הוא שִׁיצָא לְקִרְאתוֹ וְגַרְם לּוֹ אֶת כָּל הַכְּבוֹד? אֵלָּא שְׁהִיָּה עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לְפָנֶיהֶם. לְפָנֵי הָאֱלֹהִים • מִכָּאן שֶׁהִנְהִיָּה מְסַעְדָּה שְׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְסַבִּין בָּהּ, כְּאִלּוּ נִהְיָה מְזִיו הַשְּׂכִינָה (ברכות כד).

◆ יום שני י"ג שבט ◆

(ג) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֶּקֶר עַד־הָעֶרֶב יג וַתְּהִה מִיּוֹמָא דְבִתְרוּהֵי וַיִּתְבּ מֹשֶׁה לְמַדְּן ית עמא וקם עמא עלוהי דמשה מן צפרא עד רמשא :

כִּי־יִהְיֶה מִמַּחֲרַת • מוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הֵיךָ, כִּף שְׁנִינוּ בְּסַפְרֵי. וּמַהוּ מִמַּחֲרַת? לְמַחֲרַת רִדְתּוֹ מִן הַהָר. וְעַל־כִּרְחֹף אֵי אֶפְשֵׁר לומר אֵלָּא מִמַּחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁהָרֵי קָדָם מִתֵּן תּוֹרָה אֵי־אֶפְשֵׁר לומר: "וַהֲוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי וְגו'" וּמִשְׁנֹתָנָה תּוֹרָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, לֹא יֵשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם, שְׁהָרֵי בֵּי"ו בְּתַמּוּזוֹ יֵרֵד וְשֹׁכֵר אֶת הַלּוּחֹת, וְלִמְחַר עֲלֶיהָ בְּהַשְׁכָּמָה וְשֶׁהָה שְׁמָנִים יוֹם וַיֵּרֵד בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְאִין פְּרָשָׁה זֹו כְּתוּבָה פְּסוּדָר, שְׁלֹא נֶאֱמַר: "וַיְהִי מִמַּחֲרַת", עַד שֶׁנָּה שְׁנִיָּה, אַף לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר יִתְרוֹ קָדָם מִתֵּן תּוֹרָה בָּא, שְׁלֹחֹו

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְקַמֵּן לֹא, יח. לג, יא. דְּבָרִים ט, יח. תַּעֲנִית ל, ב. וְלִמְחַר - דְּהִינוּ בֵּי"ח בְּתַמּוּזוֹ, וְכֵן כֹּתֵב בְּדַבְרֵים שָׁם, וּבְתַעֲנִית ל, ב. אֲבָל לְקַמֵּן לג, יא כֹּתֵב: "בְּשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר שָׂרָף אֶת הָעֵגֶל וַדָּן אֶת הַחוּטָאִים, וּבְתַשְׁעָה עֶשֶׂר עֲלָה". עֲלָה בְּהַשְׁכָּמָה - שְׁכָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהַשְׁכָּמָה הִיוּ, כְּדִלְקַמֵּן בְּרַשִׁי יט, ג. בְּרַשִׁי תַעֲנִית שָׁם: "וּבְשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר טָחַן אֶת הָעֵגֶל, וַדָּן אֶת הַפּוֹשְׁעִים, וְעֲלָה לְמָרוֹם". וְשֶׁהָה שְׁמָנִים יוֹם - לְקַמֵּן בְּרַשִׁי לג, יא מְפּוֹרֵט יוֹתֵר: "עֲשֵׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים .. וּבְרַאשׁ חֹדֶשׁ אֲלוּל נֶאֱמַר לוֹ וְעֲלִית בְּבִקְרָא אֶל הָרַ סִינַי, לְקַבֵּל לוחות האחרונות, וְעֲשֵׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם". וַיֵּרֵד בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּרַשִׁי לְקַמֵּן שָׁם: "בְּעֶשְׂרָה בְּתַשְׁרֵי נִתְרַצָּה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לִישְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְכָל שָׁלֵם .. וּמָסַר לוֹ לוחות אחרונות". וְאִין פְּרָשָׁה זֹו בְּתוּבָה בְּסַדְרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר "וַיְהִי מִמַּחֲרַת" עַד שֶׁנָּה שְׁנִיָּה - שְׁתַּחֲוִילְתָּה תַשְׁרִי, וְלֹא לִיִּצְאָתֶם מִמִּצְרַיִם שְׁהִיא בְּנִסּוֹן. וְלִפִּי זֶה יִתְרוֹ בָּא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאִם כֵּן הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת כְּתוּב אַחֲרֵי הַסִּפּוּר שֶׁל עֲשִׂית הָעֵגֶל וְנִתְיַנַּת לוחות השניות. אַף - יֵשׁ גּוֹרְסִים: וְאַף. לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר - וְכָחִים קִטו, א. יִתְרוֹ קָדָם מִתֵּן תּוֹרָה בָּא - מִיַּד לְאַחַר מִלְחַמַת עַמְלֹק, וְהִינוּ בְּתַחֲלוֹת

אֶת הָעָם וּלְהוֹדִיעַ לָהֶם "חֻקֵּי הָאֱלֹקִים", אִם לֹא אַחַר יִרְדִּיתּוֹ מִן הַהָר (רא"ט). וְצְרִיף לומר שְׁאִינוּ שׁוֹלָל בְּזָה אֶת הַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט שֶׁנָּה הִיָּה מִמַּחֲרַת הַסַּעֲוָדָה, אֵלָּא מִבְּאֵר שְׁנֹוהוּ גַם לְמַחֲרַת רִדְתּוֹ מִן הַהָר, כִּי רַק לְפִי זֶה מוּבָן הַקָּשֶׁר לְהַמְשֵׁךְ הַפְּסוּק "וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם", כִּי שְׁפִיטַת הָעָם אֵינָה תְלוּיָה בְּסַעֲוָדָה אֵלָּא בְּרִדְתּוֹ מִן הַהָר. אֵלָּא שֶׁעַל פִּי זֶה יוֹצֵא שֶׁהַסַּעֲוָדָה הִיָּתְהָ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁהַקָּשָׁה הַרְמַב"ן. וַיֵּשׁ לומר, כִּינֵן שְׁכָל הַמְצִיאוֹת שֶׁל יוֹם כְּפּוּר בְּיוֹם תַּעֲנִית וְסִלִּיחָה הַתְּחַדָּשָׁה רַק כְּרַגַע שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר "סִלְחָתִי כִּדְבָרְךָ", וְזֶה הִיָּה בְּעֶצּוֹמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם, וְאִם כֵּן כִּינֵן שֶׁחֲלָקוֹ הָרֵאשׁוֹן לֹא הִיָּה עֲדִין יוֹם כְּפּוּר, שׁוּב לֹא הִיָּה שִׁיף שִׁיחֻלוֹ דִּינֵי יוֹם כְּפּוּר עַל חֲלָקוֹ הַשֵּׁנִי, וְלָכֵן יָכְלוּ לְאָכּוֹל בְּאוֹתוֹ יוֹם (הרב"ט). וְלֹא נִקְבַע יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּיוֹם צוּם אֵלָּא בְּשִׁנָּה שְׁלֹא־חָרִיָּה (גו"א). וְעַל־כִּרְחֹף אֵי־אֶפְשֵׁר לומר אֵלָּא מִמַּחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים - אֶפִּילוֹ לְמֵאן־דְּאָמַר שִׁיתְרוֹ בָּא לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, כְּדִלְקַמֵּן בְּרַשִׁי. שְׁהָרֵי קָדָם מִתֵּן תּוֹרָה אֵי־אֶפְשֵׁר לומר "וַהֲוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי וְגו'" - פְּסוּק טו. וּמִשְׁנֹתָנָה תּוֹרָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא יֵשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם, שְׁהָרֵי כְּשֶׁבַעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּזוֹ יֵרֵד וְשֹׁכֵר אֶת הַלּוּחֹת - רָאָה גַם רַשִׁי

צְרִיף לְהִיּוֹת מוּזְכָּר תַּחֲלוּלָה. אֵלָּא שְׁהִיָּה עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לְפָנֵיהֶם - אֲבָל רָאָה רַשִׁי שְׁמוּאֵל א טו, ו: "שְׁנִיָּה מְסַעֲדָתוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל וְקָנִי יִשְׂרָאֵל". וְרָאָה רַשִׁי בְּרִכּוֹת סג, ב. דְּבוּר הַמִּתְחִיל עֲשִׂית חֶסֶד. לְפָנֵי הָאֱלֹהִים - מִכָּאן שֶׁהִנְהִיָּה מְסַעְדָּה שְׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְסַבִּין בָּהּ - אַהֲרֹן וְקָנִי יִשְׂרָאֵל. כְּאִלּוּ נִהְיָה מְזִיו הַשְּׂכִינָה - שְׁכָל אֶחָד מִהַמְסוּבִין שְׁנִיָּה מִהַסַּעֲוָדָה כְּאִלּוּ נִהְיָה מְזִיו הַשְּׂכִינָה, וְלָכֵן נֶאֱמַר "לְפָנֵי הָאֱלֹקִים". תּוֹרָה יג (ג) וַיְהִי מִמַּחֲרַת - מוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הִיָּה - עַל עוֹד דְּבָרִים שְׁקָרוּ מִמַּחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים - רָאָה רַשִׁי לְקַמֵּן לֹא, יח. לג, יא. כִּף שְׁנִינוּ בְּסַפְרֵי - אֵינוּ בְּסַפְרֵי שֶׁלְּפָנֵינוּ, וְהוּא בְּמִכְלִילָתָא עַל הַפְּסוּק. וּמַהוּ "מִמַּחֲרַת" - שְׁאִין לומר שֶׁהַכּוּנָה מִמַּחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁהָרֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא מוּזְכָּר כְּלָל בְּכַתּוּב (רא"ט). לְמַחֲרַת רִדְתּוֹ מִן הַהָר - הַמוּזְכָּר בְּפְרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (יד, טז): "וַיְהִי בְּרִדְתּוֹ מִשֶׁה מִהָר סִינַי וְגו'", וּבְרַשִׁי שָׁם: "כְּשֶׁהִבִּיא לוחות אחרונות בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים", וְאִם כֵּן, מְקוּמוֹ שֶׁל פְּסוּק זֶה הוּא שָׁם, אֵלָּא שֶׁנִּכְתַּב כְּאֵן כְּדִי לְהַסְמִיכוֹ לְ"וַיִּרְא חוֹתֵן מֹשֶׁה" (בא בשו"ה). וְרִדְתּוֹ מִן הַהָר מְרֻפְּנוֹת גַם כְּאֵן בְּכַתּוּב בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם", כִּי לֹא יִתְּכֵן לְשֹׁפֵט

אֶל אֶרְצוֹ לֹא הָיָה אֲלֵא עַד שְׁנֵה שְׁנֵיָה, שְׁהָרִי נֶאֱמַר פֶּאֶן: "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת-חֹתְנָו", וּמִצִּינֵו בְּמַסַּע הַדְּגָלִים שְׁאָמַר לוֹ מֹשֶׁה: (במדבר ט') "נוֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמְּקוֹם וְגוֹ' אֵל נֹא תַעֲזֹב אוֹתְנָו". וְאִם זֶה קִדְּם מִתַּן תּוֹרָה, מִשְׁשַׁלְּחוֹ וְהִלְךְ, הֵיכָן מִצִּינֵו שְׁחֹזַר? וְאִם תֹּאמַר: שֵׁם לֹא נֶאֱמַר יִתְרוֹ אֲלֵא חוֹכֵב, וּבִנְו שֶׁל יִתְרוֹ הָיָה? הוּא חוֹכֵב הוּא יִתְרוֹ, שְׁהָרִי כְּתִיב: (שופטים ד') "מִבְּנֵי חוֹכֵב חוֹתֵן מֹשֶׁה". וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה וְגוֹ' וַיַּעֲמֵד הָעַם • יוֹשֵׁב כְּמִלְךָ וּכְלָן עוֹמְדִים, וְהִקְשָׁה הַדְּבָר לִיתְרוֹ שְׁהָיָה מְזוֹלָל בְּכַבּוּדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהוֹכִיחוֹ עַל כֵּן, שְׁנֶאֱמַר: "מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְךָ" וְכִלְמָם נִצְבִּים. מִן הַבִּקְרָ עַד הָעֶרֶב • (שבת ט') אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? אֲלֵא כֹל דִּין שְׁדָן דִּין אָמַת לְאָמַתוֹ אֶפְלוֹ שְׁעָה אַחַת, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כִּאֲלוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כֹּל הַיּוֹם, וְכֵאלוֹ נַעֲשֶׂה שְׁתָּף לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית שְׁנֶאֱמַר בּוֹ: "וַיְהִי עֶרֶב וְגוֹ'" (מגילה ט').

אשל אברהם - הרב אלאשילי

עסק בדין כל היום, כי אין סבבא לומר שתהיה מעלת משפט אחד במעלת כמה משפטים (גרא).
ובאלו נעשה שתף להקדוש-ברוך הוא במעשה בראשית - בטעם הדבר ראה טור חשון משפט סימן א: הקדוש ברוך הוא ברא העולם להיות קים והרשעים שגוזלין וחומסין מהריבין אותו במעשיהם, והדין המשבר ורועות רמות הרשעים ולוקח מידם טרף ומחזירו לבעלים מקים העולם, וגורם להשלים רצון הבורא יתברך שמו שבכרא להיות קים, והרי כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך הוא בבריאה.
שנאמר בו - בראשית א, ה.
"ויהי ערב ויהי בקר יום אחד - כן הוא בדפוס ראשון, ואם הוא מדויק, יש לומר שהעתיקו רש"י במלואו: א) לומר שבקר וערב האמורים כאן, וערב ובקר האמורים במעשה בראשית, הינו הך (אף שכאן נזכר בקר תחלה ושם נזכר ערב תחלה), כי שניהם מורים על "יום אחד". וראה גם רש"י שבת י, א: "מה שאמר מן הבקר עד הערב, מדרש הוא, שחשוב הדבר כמעשה בראשית, שנאמר בו ערב ובקר". ב) "יום אחד" האמור שם רומז על הקדוש-ברוך-הוא, כמפורש ברש"י שם, משום שהיה יחיד בעולמו, והדן דין אמת נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא."
 [- לא הסתפק בטעם הראשון, כי אם כן היה לו לומר "וישב משה .. כל היום", או שהיה לו לומר "מן בקר עד ערב", ומהו "מן הבקר עד הערב" (כה"א הידיעה)? אלא רומז לערב ובקר של מעשה הבריאה. ולא הסתפק בטעם זה בלבד, שהרי כתוב "וישב ..

שנאמר - פסוק יד.
"מדוע אתה יושב לבדך" וכלם נצבים - מזה שאמר לו "מדוע אתה יושב לבדך", משמע שהוקשה לו מה שהוא יושב לבדו וכולם עומדים, שיש בזה משום זלזול בכבודם של ישראל, ולא משום הטורח שהם עומדים מהבקר עד הערב, שהרי מיד בהמשך מפרש רש"י שמשא לא ישב בפועל מהבקר עד הערב, ולכן השמיט רש"י מהעמקת הפסוק התיבות "מן בקר עד ערב", אלא כתב "וכולם נצבים". ולפי זה, מה שאמר לו אחר-כך "נבל תבל וגו'", אינו קשור לתוכחה זו, אלא הוא ענין בפני עצמו.
מן הבקר עד הערב - אפשר לומר כן - בשבת י, א: "ותורתו מתי נעשית?" ובמכילתא: "והלא אין דנין אלא עד זמן הסעודה". ובפשטות יש לומר שכונתו איך אפשר לומר כן, והרי היו למשה עוסקים נוספים, ובודאי לא העביר את היום כולו בעשית משפט.
אלא כל דין שדן דין אמת לאמתו אפלו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו עוסק בתורה כל היום - אינו בגמרא ובמכילתא. ויתכן שהיתה לרש"י גירסא כזו בגמרא או במכילתא. וביאור הדבר, אף שאמנם משה לא ישב בדין מן הבקר עד הערב, נאמר "מן הבקר עד הערב" לענין לימוד תורה, דהינו שאותה שעה שעסק בדין נחשב לו כאילו עסק בתורה כל היום, שכן העסק בדין תורה מלבד עשית הדין שבדבר, יש בו גם ענין לימוד תורה, ואותה שעה של לימוד על-ידי שדן דין אמת לאמתו נחשבת לו כאילו למד תורה כל היום. אף לא אמר שהיא נחשבת לו כאילו

חדש סיון כשחנו כבר מול הר סיני, כמפורש לעיל יח, ה. נמצא שגם לדעה זו הפרשה אינה כתובה בסדר, שכן היה צריך לכתוב תחילה את פרשת ביאתם להר סיני (המובא לקמן פ"ט) ורק אחר-כך את ביאת יתרו לשם שלוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה - ואם כן, גם לפי דעתו צריך לפרש "ויהי ממחרת", ממחרת רדתו מן ההר.
שהרי נאמר כאן - לקמן פסוק כו.
"וישלח משה את חתנו, ומצינו במסע הדגלים - שהיה בעשרים באיר לשנה שניה לצאתם ממצרים, כמפורש ב"במדבר", י, יא וברש"י שם.
שאמר לו משה: "נסעים אנחנו אל המקום וגו'" - במדבר י, כט.
"אל נא תעזב אתנו" - שם י, לא.
ואם זו - "וישלח משה את חתנו".
קדם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שתור - מה שאין-כן לדעה שיתרו בא ביום הפפורים, צריך לומר שהשתהה שם עד עשרים באיר של אותה שנה, ואז נאמר הפסוק שבפרשתנו "וישלח משה את חתנו".
ואם תאמר: שם לא נאמר יתרו אלא "הוכב", וכנו של יתרו היה? הוא חוכב הוא יתרו, שהרי כתיב - שופטים ד, יא.
"מבני הכב חתן משה" - ראה גם רש"י לעיל פסוק א. במדבר י, כט.
וישב משה וגו' ויעמד העם - יושב כמלך וכלן עומדים - לא רק אלו שגידונים, אלא גם אלו שמחכים בתור, כמו שמשמע מהלשון "ויעמד העם" (משכיל לוח). ואם כן אינו נוהג כמו דין, אלא "כמלך".
והקשה הדבר ליתרו, שהיה מזולל בכבודן של ישראל, והוכיחו על כך,

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות ט"ו בשבט תשמ"ב. התוועדות תשמ"ב כרך ב, עמ' 871)

וַיְהִי מִמַּחֲרַת יוֹשֵׁב מוֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת הָעָם (יח, יג)

מוֹצְאֵי יוֹם־הַכַּפּוּרִים הִיָּה... לְמַחֲרַת רִדְתּוֹ מִן הַהָר (רש"י)

היום שלמחרת יום-הכפורים מורה שבעבודת ה' נדרשת הוספה מתמדת. גם לאחר שמשגיגים מצב נעלה כל-כף, כמעמד של ישראל ביום-הכפורים, יש מה להוסיף, כפתגם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב על יום זה - "איצטער דארף מען ערשט תשובה טאן" [=רק עכשו צריך להתחיל לעשות תשובה].

הוראה זו יש ללמוד גם משמה (ותכנה) של כל הפרשה - יתרו, "על-שם שיתר (והוסיף) פרשה בתורה" וגם היה גור שהתוסף לישראל כקטן שנוגד, ובלידתו באה לעולם מציאות נוספת חדשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 212)

מוֹצְאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הִיָּה . . . לְמַחֲרַת רִדְתּוֹ מִן הַהָר (רש"י יח, יג) וְקָשָׁה, לְפִי זֶה הַיְתָה הַסְעוּדָה בְּיוֹם כַּפּוּר. וַיֵּשׁ לֹאמַר, דְּהִנֵּה כָּל עֵינֵי יוֹם כַּפּוּר הַתְּחִיל רַק כְּאִשֶׁר הִקְבִּ"ה אָמַר "סִלְחָתִי כַּדְבָּרֶיךָ", וּמֵאֵז הוּא נִקְבַּע "לְמַחֲלָה וְלִסְלִיחָה" (רש"י עקב ט, יח). מוֹבֵן אִם כֵּן, שְׂאֵי אֶפְשֶׁר שְׂדִינִי יוֹם כַּפּוּר יִחַלוּ עַל הַיּוֹם שְׂיִרַד מוֹשֶׁה מִן הַהָר (אף בְּחֶלֶק הַיּוֹם שְׂלֹאחַר אַמִּירַת "סִלְחָתִי"), כְּאִשֶׁר חִלְקוּ הָרֵאשׁוֹן (לְפָנֵי אַמִּירַת "סִלְחָתִי") לֹא הִיָּה יוֹם כַּפּוּר.

יְדִוּחָא חֲמוּהֵי דְמוֹשֶׁה יָת כָּל דְּהוּא עֲבַד לְעֲמָא וְאָמַר מַה פִּתְגָמָא דְרִדִּין דִּי אַתְּ עֲבַד לְעֲמָא מַה דִּין אַתְּ יָתֵב בְּלַחוּדָךְ וְכָל עֲמָא קְרִימִין עֲלוּךְ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא :

(יד) וַיֵּרָא חֲתָן מוֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עוֹשֶׂה לְעָם וַיֹּאמֶר מַה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה לְעָם מִדּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן־בְּקָר עַד־עֶרֶב:

טו וְאָמַר מוֹשֶׁה לְחֲמוּהֵי אַרִי אַתֶּן לְוִתִּי עֲמָא לְמַתְבַּע אֶלְפִין מִן קָדָם יְיָ :

(טו) וַיֹּאמֶר מוֹשֶׁה לְחֲתָנּוּ כִּי־יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים:

טז **כִּי יָבֵא • כִּי בָא, לְשׁוֹן הוֹוֵה. לְדַרְשׁ אֱלֹהִים • כְּתַרְגוּמוֹ: לְמַתְבַּע אֶלְפִין, לְשָׂאֵל תְּלִמוּד מִפִּי הַגְּבוּרָה.**

טז כַּד הוּוּי לְהוֹן דִּינָא אַתֶּן לְוִתִּי וְדֹאִינָא בִּין בְּבָרָא וּבִין חֲבֵרָה וּמַהוּדְעָנָא לְהוֹן יָת קְרִימָא דִּינִי וְיָת אוֹרְתָהּ :

(טז) כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִיתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו:

טז **כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי • מִי שֶׁהָיָה לוֹ הַדְּבַר, בָּא אֵלַי.**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ענה לו, שהם אינם עומדים מפני כבודו (שהוא מלך), אלא מפני כבוד התורה שניתנה מפי הגבורה. תורה טו **(טז) כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא - מִי [שׁ]־יִהְיֶה** - כֵּן הוּא בְּכַמְהָ דְּפוֹסִים. מְפָרֵשׁ "כִּי יִהְיֶה", "שִׁי־יִהְיֶה", וְעַל־דֶּרֶךְ זֶה בְּרִשׁוֹ אִיּוֹב ב, ט: "כִּשְׂיִהְיֶה". וְכֵן בְּקִלְתָּ ח, ו: "כְּאִשֶׁר יִהְיֶה". וּבְרִשׁוֹ רֵאשׁ הַשְּׁנָה ג, א: "אִם יִהְיֶה" וּפְתַרְוֵנוּ בְּלִשׁוֹן "כְּאִשֶׁר". וְרֵאשׁ גַּם שׁוֹתֵי רִשׁוֹ סִימָן רַבָּא שְׂצִרִיךְ לְתַרְגְּמוֹ "כַּד הוּוּי לְהוֹן", וְלֹא כְּאוֹנְקָלוֹס. לֹא "דְּבָרֶךָ", - כֵּן הוּא בְּכַמְהָ דְּפוֹסִים,

ראשון. **כִּי בָא, לְשׁוֹן הוֹוֵה** - שְׂאִין לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן עֲתִיד, שֶׁהָרִי כְּבָר בָּאוּ לְפָנָיו (גו"א). וְנִכְתַּב בְּלִשׁוֹן עֲתִיד כִּי הוּא לְשׁוֹן הוֹוֵה תְּמִידִי (ר"א"ס). וּפִירוּשׁוֹ: מִפְּנֵי שְׂבָא אֵלַי הָעָם (רש"י גיטין ז, א). **לְדַרְשׁ אֱלֹהִים - כְּתַרְגוּמוֹ: "לְמַתְבַּע אוֹלְפִין, לְשָׂאֵל תְּלִמוּד -** נִרְאֶה שֶׁמְפָרֵשׁ "לְדַרְשׁ" הֵן מְלִשׁוֹן דְּרִישָׁה וְהֵן מְלִשׁוֹן מְדַרְשׁ. וְכֵן פִּירֵשׁ רִשׁוֹ בְּבִרְאשִׁית כה, כב. **מִפִּי הַגְּבוּרָה** - כִּיּוֹן שְׂכַתּוּב "אֱלֹקִים" פִּירֵשׁוּ "הַגְּבוּרָה". וַיֵּשׁ לֹאמַר, שְׂבָנָה

מִן הַבְּקָר עַד הָעֶרֶב", דִּהְיִינוּ שְׂנֹחֶשֶׁבֶת לוֹ הִישִׁיבָה כְּאִילוֹ יוֹשֵׁב מִבְּקָר עַד עֶרֶב. וְעוֹד יֵשׁ לֹאמַר, שְׂלִטְעַם הָרֵאשׁוֹן "מִן הַבְּקָר עַד הָעֶרֶב" מוֹסֵב עַל "וַיֹּשֵׁב", וְלִטְעַם הַשְּׂנִי מוֹסֵב עַל "לְשִׁפּוֹט". וְלִפִּי זֶה, גַּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּדְבָרֵי יִתְרוֹ "וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן בְּקָר עַד עֶרֶב", אֵין הַכּוּנָה כְּפִשּׁוּטוֹ, אֶלֶּא כִּיּוֹן שְׂאִמַּר תְּחִילָה "וַיַּעֲמוּד הָעָם מִן הַבְּקָר עַד הָעֶרֶב", בְּשִׁבִיל לְהוֹדִיעַנוּ הַלִּימוּד הַנּוֹכַח בְּפָנִים, חוֹר הַכְּתוּב שׁוֹב פַּעַם בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן. תורה יד **(טז) כִּי יָבֵא - [כְּמוֹ] -** כֵּן הוּא בְּדְפוֹס

(יז) וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר
 יוֹאמַר חֲמוּנֵי דְמֹשֶׁה לֵּה לֹא תִקַּן פִּתְגָמָא
 דְּאֵת עֶבֶד:
 אַתָּה עֲשֵׂה:

י"ז וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה • דְּרַךְ פְּבוֹד קוֹרְאוּ הַכְּתוּב: 'חֲתָנֹו שֶׁל מֶלֶךְ'.

(יח) נָבַל תִּבְל גַּם-אַתָּה גַּם-הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ
 יח מִלֵּאָה תִלְאָה אֶף אֵת אֶף עִמָּא דְרִין
 דְּעַמָּךְ אַרְי נְקִיר מַנְךָ פִּתְגָמָא לֹא תִכּוּל
 לְמַעֲבְדָּה בְּלַחֲדָךְ:
 פִּי-כֶבֶד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא-תוֹכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְךָ:

י"ח נָבַל תִּבְל • פְּתַרְגוּמוֹ, וּלְשׁוֹנוֹ לְשׁוֹן פְּמִישָׁה פְּלִישִׁטֶר"א בְּלַע"ז, כְּמוֹ: (רִמְיָה ח) "וְהָעֵלָה נָבַל", (ישעיה לד)
 "כְּנַבַּל עֵלָה מַגְפָּן", שֶׁהוּא כְּמוֹשׁ עַל-יְדֵי חֲמָה וְעַל-יְדֵי קָרַח, וְכַחוֹ תֵשׁ וְנִלְאָה. גַּם-אַתָּה • לְרַבּוֹת אֲהָרֹן
 יְחֹור וְעַ' זְקָנִים. פִּי-כֶבֶד מִמֶּךָ • פְּבָדוּ רַב יוֹתֵר מִכַּחַךְ.

(יט) עֲתָה שָׁמַע בְּקִלִּי אִיעֲצֹךְ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ
 יי וַיְהִי מִזֵּיתִי אֵת יְת פִּתְגָמָא לְקָדָם יי:
 י"ט כְּעַן קָבַל מִנִּי אֲמַלְכְנָךְ וַיְהִי מִימְרָא דְיִי
 כְּסַעֲדָךְ הָיוּ אֵת לְעִמָּא (תִּבְע) אֲלָפִן מִן קָדָם
 אֵת הַדְּבָרִים אֱלֹהִים:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לְרַבּוֹת אֲהָרֹן יְחֹור וְשָׁבְעִים זְקָנִים
 - בְּדִלְקָמֶן כַּד, יד: "וְאֵל הַזְּקָנִים אָמַר ..
 אֲהָרֹן יְחֹור עִמְכֶם". אָבַל רָאָה רִשִׁי
 לְקַמֵּן לִבִּי, הַ שֶׁהִבִּיא מִדְּרָשׁ שַׁחֲרוּ נִהְרַג
 בְּיוֹם עֲשִׂית הַעֲגֹל, וְאִם כֵּן חוֹר כְּבָר לֹא
 הָיָה עֲבָשׂוּ בֵּין חַיִּים. וַיִּתְרָה מוֹז לְקַמֵּן
 פְּסוּק כַּג הַזֶּפֶר אֵת נָדָב וְאַבִּיהוּא
 בְּמִקּוֹם חוֹר. וְכַתֵּב הַ"בְּאָר בְּשׂוּדָה"
 שְׂפִנְתֵי רִשִׁי לֹמַר, לְרַבּוֹת אֲהָרֹן יְחֹור
 וְהַזְּקָנִים שֶׁגַם הֵם נִלְאוּ בְּשַׁעֲה שְׁעֵלָה
 מֹשֶׁה בְּהָר (שֶׁהָרִי חוֹר נִהְרַג, וְאֲהָרֹן
 וְהַזְּקָנִים נִכְנְעוּ לְעַם בְּעֲשִׂית הַעֲגֹל), וְכֵן
 יִהְיֶה עִם מֹשֶׁה. וּלְפִי זֶה, מַה שְׂכַתּוּב
 "וְגַם כָּל הָעָם אֲשֶׁר עִמָּךְ", הַכּוֹנֵה לְאֵלוֹ
 שְׂנַמְצָאִים עִם מֹשֶׁה כַּעַת בְּדִין, הִינֵנּוּ
 אֲהָרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְהַזְּקָנִים, כִּפִּי
 שְׂפִירֶשׁ רִשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק כַּג, אֵלָּא
 שְׂכָאן לֹא הוֹצֵרָךְ רִשִׁי לְפָרְשׁוּ מְרֹוב
 פְּשִׁיטוֹתוֹ, שֶׁהָרִי מְפֹרֶשׁ הוּא "אֲשֶׁר
 עִמָּךְ". וְעַדִּין צְרִיךְ עֵינִין.
 כִּי כֶבֶד מִמֶּךָ - כְּבָדוֹ - רָאָה רִשִׁי
 לְעֵיל, יד שִׁ"כְּבָד" הוּא שֶׁם דְּבָר.
 רַב יוֹתֵר מִכַּחַךְ - מְבָאָר בְּזֶה,
 שְׂלִכְאוּרָה הָיָה לֹא לֹמַר "כִּי כְבֹד עֲלֶיךָ
 הַדְּבָר", וְלִכֵּן מְפֹרֶשׁ שְׂכָא לֹמַר
 שְׂאִמְנָם הִנֵּךְ כְּבֹד וְכַחַךְ חֻק, אָבַל זֶה
 יוֹתֵר חֻק מִכַּחַךְ. וְרָאָה עַל-דְּרָךְ זֶה
 רִשִׁי דְבָרִים ט, א (דְּבִיר דְח). תוֹרָה יט

כְּמוֹ תִנְבוּל". וְרָאָה גַם רִשִׁי תִהְלִים יח,
 מו.
 וּלְשׁוֹנוֹ לְשׁוֹן בְּמִישָׁה, פְּלִישִׁטֶר"ר
 - fleistrir, לְכַמוֹשׁ, לְנַבּוּל.
 בְּלַעַז, כְּמוֹ "וְהָעֵלָה נָבַל" - יְרִמְיָה
 ח, יג. לְשׁוֹן כְּמוֹשׁ (רִשִׁי שם).
 "כְּנַבַּל עֵלָה מַנְפָּן וּגו'" - ישעיה לד,
 ד. כְּמוֹשָׁה בְּאֵילָן קְרוּיָה נּוּבְלַת (רִשִׁי שם).
 שֶׁהוּא כְּמוֹשׁ עַל-יְדֵי חֲמָה וְעַל-יְדֵי
 קָרַח, וְכַחוֹ תֵשׁ וְנִלְאָה - בְּרִשִׁי
 ישעיה שם: "וְלַחְלוּחוּ אֶבֶד וְכָלָה".
 גַּם אַתָּה - מִזֵּה שְׂמַעְתִּיק מִהַפְּסוּק רַק
 הַתִּיבּוֹת "גַּם אַתָּה", מִשְׁמַע שְׂכָל הָרְבוּי
 הוּא מִתִּיבַת "גַּם", וּלְפִי זֶה הַתִּיבּוֹת "גַּם
 הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ", הַכּוֹנֵה לְעַם
 שְׂכָאִים לְדוֹן בְּפִנֵּי מֹשֶׁה. אֶךְ בְּמִכִּילְתָּא
 הַלִּימוּד הוּא מִכָּל הַפְּסוּק "גַּם אַתָּה גַּם
 הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ". אֲמַנָּם בְּאֲחָד
 מִכַּתְּבֵי הַיָּד הַגִּירָסָא כָּאן "גַּם אַתָּה וּגו'"
 דְּהִינֵנו שְׂהַלִּימוּד הוּא מִכָּל הַפְּסוּק
 וְכַבְּמִכִּילְתָּא. וּלְפִי זֶה "גַּם הָעָם הַזֶּה
 אֲשֶׁר עִמָּךְ", הַכּוֹנֵה לְשָׁבְעִים זְקָנִים
 כְּמִבּוּאָר בְּמִכִּילְתָּא, וְלֹא לְעַם כְּפִשׁוּטוֹ,
 וְלִכְאוּרָה כֵּן מִשְׁמַע גַּם מִלְשׁוֹן רִשִׁי
 לְקַמֵּן פְּסוּק כַּג שְׂמַפְרֶשׁ "וְגַם כָּל הָעָם
 הַזֶּה" עַל אֲהָרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשָׁבְעִים
 זְקָנִים, וּמַעְתִּיק "הַגְּזֹלִים עִתָּה עִמָּךְ",
 שְׂהוּוֹ לְכְאוּרָה הַפִּירוּשׁ "אֲשֶׁר עִמָּךְ"
 שְׂבִפְסוּק שְׂלִפְנֵינוּ. וְצְרִיךְ עֵינִין.

וְכַלְשׁוֹן הַפְּסוּק. אֶךְ בְּדְפוּסִים הַנְּפוּצִים:
 "מִי שֶׁהָיָה לוֹ הַדְּבָר".
 "כָּא אֵלִי" - רִשִׁי מִתְרַץ כָּאן אֵת
 הַסְּתִירָה בֵּין "לְהֵם" לְשׁוֹן רַבִּים לְ"כָא"
 לְשׁוֹן יְחִיד, וְלִזֶּה מְפֹרֶשׁ: "מִי שֶׁהָיָה לוֹ
 דְבָר" (אֲחָד מֵהֶם כְּשִׁהְיָה לוֹ דְבָר), אֲזִי
 הוּא "כָּא אֵלִי" (גו). וְאִין כָּאן סְתִירָה
 בֵּין לְשׁוֹן "יִהְיֶה" (עֲתִיד) לְבִין לְשׁוֹן
 "כָּא" (הוֹנָה), כִּינֵן שִׁ"יִהְיֶה" מוּסָב עַל
 הַדְּבָר, וְ"כָא" עַל הָאָדָם. תוֹרָה יז
 (יז) וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה - דְּרַךְ פְּבוֹד
 קוֹרְאוּ הַכְּתוּב: 'חֲתָנֹו שֶׁל מֶלֶךְ' -
 שֶׁהָרִי כְּבָר כְּתֹב לְעֵיל פְּסוּק יד "וַיֹּרָא
 חֲתָן מֹשֶׁה", וּבְהַמְשָׁךְ שֶׁם "וַיֹּאמֶר", וְאִם
 כֵּן גַּם כָּאן הָיָה מִסְפִּיק לֹמַר "וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו". וְהָרָא"ם כְּתֹב שֶׁהָיָה לוֹ לֹמַר
 "וַיֹּאמֶר חֲתָנֹו אֵלָיו", שֶׁהָרִי לְפָנֵי כֵן
 נֶאֱמַר "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנֹו". וּמִזֵּה
 שְׂחֹזֵר וְכַתֵּב שׁוּב "חֲתָנֹו מֹשֶׁה", הָרִי זֶה
 דְּרַךְ פְּבוֹד. וְדוּקָא כָּאן קוֹרְאוּ הַכְּתוּב
 "דְּרַךְ פְּבוֹד", מְפִנֵּי שְׂכָאן אֹמַר לוֹ עֲצָה
 טוֹבָה, רָאוּי הוּא לְיַחַס שֶׁל פְּבוֹד
 (נח"י). תוֹרָה יח
 (יח) נָבַל תִּבְל - פְּתַרְגוּמוֹ -
 "מִלֵּאָה תִלְאָה". וְרָאָה גַם רִשִׁי ישעיה
 א, א. וְשֶׁם הוֹסִיף: "וְאִין נּוּבַל לְשׁוֹן
 רְקֻבוֹן, כְּמוֹ בְּלָה, שְׂאִין נוֹ" נוּפְלַת
 בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן, אֵלָּא נּוּבַל לְשׁוֹן דְבָר
 הַנִּלְאָה וְכָלָה, כְּמוֹ מַגְזֵרַת נָבַל תִּבְל,

כ"ט • איִעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךָ • (מכילתא) בַּעֲצָה אָמַר לוֹ: צֵא, הַמְלִיךָ בְּגִבּוֹרָה. הֲיִה אַתָּה לְעַם מוֹלֵה אֱלֹהִים • שְׁלִיחַ וּמְלִיץ בֵּינֹתָם לְמָקוֹם, וְשׂוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֲתוֹ. אַתְּ-הַדְּבָרִים • דְּבָרֵי רִיבּוֹתָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לד עמ' 12)

צא המלך בגבורה (רש"י יח, ט) בפְרַשַׁת דְּבָרִים (א, טו) כְּתַב רַשִׁי: "זו אחת משבוע מדות שאמר יתרו למשה". אָמַנְם, פְּשִׁיטָא שְׁמֹשֶׁה לֹא הָיָה מְסַפֵּים לְשׁוֹת אֶת סֵדֶר הַמִּשְׁפָּט בְּלִי הַסְּפָמַת הַקֶּבֶ"ה, וְכַמְפָּרֵשׁ בְּרַשִׁי כָּאן. וְלִהְיִיר מִמֶּה שֶׁכְּתַב לְהֵלֵךְ (פְּסוּק כ"א): "בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלֶיךָ".

(כ) וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדְרֹךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:

(כ"א) וְאֵתָה תַחֲזֶה מִכֹּל-הָעָם אֲנָשֵׁי-חֵיל וַיֵּרְאוּ אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֲמַת שְׂנְאֵי בַצַּע וְשִׁמְתֵי עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מְאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת:

כ"ט • וְאֵתָה תַחֲזֶה • בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלֶיךָ. אֲנָשֵׁי-חֵיל • עֲשִׂירִים, שְׂאִין צְרִיכִים לְהַחֲנִיף וְלִהְפִיר פְּנִים. אֲנָשֵׁי אֲמַת • אֵלוּ בַעֲלֵי הַבְּטָחָה שֶׁהֵם כְּדַאי לְסַמֵּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁעַל-יַדֵּי-כֶּן יִהְיוּ דְבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִין. שְׂנְאֵי בַצַּע • שְׂשׂוֹנְאִין אֶת מְמוֹנֶם בְּדִין, כִּהֵיָא דְאִמְרִינָן: 'כָּל דִּינָא דְמַפְקִין מְמוֹנָא מִינָה בְּדִינָא, לֹא דִינָא הוּא' (כ"ב נח). שְׂרֵי אֲלָפִים • הֵם הֵיוּ שֵׁשׁ מְאוֹת שְׂרֵים לְשֵׁשׁ מְאוֹת אֲלָף (פְּתוּרִין יח). שְׂרֵי מְאוֹת • שֵׁשׁ אֲלָפִים

אשל אברהם - הרב אלטשול

(יט) **איִעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךָ - בַּעֲצָה** - גִּירְסַת הַרְמָב"ן: בַּעֲצָה זו. **אָמַר לוֹ: צֵא הַמְלִיךָ בְּגִבּוֹרָה** - כְּלוֹמַר, "וַיְהִי אֱלֹקִים עִמָּךָ", פִּירוּשׁוֹ שִׁיְהִיָּה עִמָּךָ בַּעֲצָה, עַל יְדֵי שֶׁתִּנְעֶזֶץ אֲתוֹ, וְלֹא שֶׁעַל יְדֵי עֲצָתִי וְהִיָּה אֱלֹקִים עִמָּךָ, כְּפִירוּשׁ הַרַאב"ע (ר"א"ס). וְדָבָר זֶה לְמַד רַשִׁי מִמֶּה שֶׁאָמַר "וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךָ" בְּחִירֵי"ק תַּחַת הַנְּאִי"ו (וְלֹא וַיְהִיָּה אוֹ וְהָיָה). דְּהִינְגוּ שֶׁהוּא לְשׁוֹן צְוִי וְלֹא הַבְּטָחָה (שְׁפִי"ס). וְנִקְטַ בְּגִבּוֹרָה, מִשׁוֹם שֶׁבְּכַתּוּב נִזְכָּר "אֱלֹקִים" שֶׁעֲנִינּוּ דִין. אַךְ יֵשׁ לְעֵזֶן לְמָה נִקְטַ בְּלִשׁוֹן "צֵא". וְרַאָה רַשִׁי לְקַמְּן פְּסוּק כג. **הִיָּה אַתָּה לְעַם מוֹלֵה אֱלֹהִים - שְׁלִיחַ** - זֶהוּ פִירוּשׁ "הִיָּה אַתָּה לְעַם", דְּהִינְגוּ שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם שְׁלִיחַ (ר"א"ס). **וּמְלִיץ בֵּינֹתָם לְמָקוֹם** - זֶהוּ פִירוּשׁ "מוֹלֵה אֱלֹהִים", דְּהִינְגוּ שִׁיְהִיָּה מְלִיץ בֵּין הָעָם לְאֱלֹקִים (ר"א"ס). **וְשׂוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֲתוֹ** - שֶׁתִּפְקִידֶךָ כְּמְלִיץ בֵּין הָעָם לְמָקוֹם הוּא עַל יְדֵי שֶׁתִּשְׁאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֲתוֹ. **אֶת הַדְּבָרִים - דְּבָרֵי רִיבּוֹתָם** -

בְּנוֹסָף לְהִיוֹתָךְ מְלִיץ בֵּין הָעָם לְמָקוֹם, הָרִי כְּשִׁיְהִיָּה לָהֶם רִיב וְהַדְּבָרִים יִהְיוּ קָשִׁים לְהַכְרֵעַ וְצְרִיכִים אֶת הַתְּעַרְבוּת הָאֱלֹקִים, אֲזִי תִבְיֵא אַתָּה אֶת הַדְּבָרִים לְפָנֵי הָאֱלֹקִים. כְּלוֹמַר, תִּפְקִידוֹ שֶׁל מִשָּׁה בְּעִנְיַי הָעָם, לְדַעַת יִתְרוֹ, מִסְתַּכֵּם רַק בְּדְבָרִים שֶׁבֵּין הָעָם וְהָאֱלֹקִים, אוֹ בְּדְבָרִים שֶׁצְרִיכִים אֶת הַתְּעַרְבוּת הָאֱלֹקִים. תוֹרַה כ

(כ"א) **וְאֵתָה תַחֲזֶה - בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלֶיךָ** - וְלִכְּן אָמַר לוֹ "תַּחֲזֶה", מְלִשׁוֹן מַחֲזֶה. שֶׁאֵם לֹא כֵן, אִיךָ יוֹכַל לְבַחֲרוֹר אֶת כָּל הַמְּנוּחִיִּים כָּאן, וְהָרִי "הָאָדָם יִרְאָה לְעֵינָיִם" (ר"א"ס).

אֲנָשֵׁי חֵיל - עֲשִׂירִים - "אֲנָשֵׁי חֵיל", כְּמִשְׁמְעוֹת בַּעֲלֵי מְמוֹן. **שְׂאִין צְרִיכִין לְהַחֲנִיף** - רַאָה גַם רַשִׁי כְּתוּבוֹת קה, ב: "דִּין שְׂאִינוּ צְרִיךְ לְכַלּוֹם - שֶׁהוּא עֲשִׂיר וְאִין צְרִיךְ לְהַחֲנִיף". **וְלִהְפִיר פְּנִים** - רַאָה דְבָרִים טז, יט: "לֹא תִפִיר פְּנִים", וְכַרַשִׁי שֶׁם: "שֶׁלֹא יְהֵא רַךְ לְזֶה וְקִשָּׁה לְזֶה". **אֲנָשֵׁי אֲמַת - אֵלוּ בַעֲלֵי הַבְּטָחָה** - שֶׁכְּשֶׁמְכַבְּטִיחִים הֵם מְקִימִים הַבְּטָחָתָם.

וְהַטַּעַם שֶׁלֹא פִירַשׁ "אֲנָשֵׁי אֲמַת" כְּפִשְׁטוֹ, שְׂאִינָם מְשַׁקְרִים, כְּתַב בְּ"מִשְׁפִּיל לְדוֹד", מִשׁוֹם שֶׁזֶה נִכְלָל בְּ"רַאֵי אֱלֹקִים". **שֶׁהֵם בְּרֵאֵי לְסַמֵּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁעַל יַדֵּי כֶּן יִהְיוּ דְבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִין. שְׂנְאֵי בַצַּע** - שְׂשׂוֹנְאִין אֶת מְמוֹנֶם בְּדִין - כָּל מְמוֹן שֶׁיִּדְעוּ בּוֹ שֶׁאָדָם יְכוֹל לְהוֹצִיאֵו מִיָּדָם בְּדִין, יִשְׁנֹאוּ אוֹתוֹ וְיַחֲזִירוּהוּ מִצַּעֲמָם, וְאִפִּילוֹ הוּא שֶׁלָּהֶם בְּאֲמַת (רַמְב"ן).

כִּהֵיָא דְאִמְרִינָן: - בְּכָא בְּתַרָא נח, ב. **כָּל דִּינָא דְמַפְקִין מְמוֹנָא מִינָה בְּדִינָא** - לֹא דִינָא הוּא - כָּל דִּין שְׂמוֹצִיאִים מְמוֹנּוּ מְמוֹן בְּדִין, אִינוּ דִּין.

שְׂרֵי אֲלָפִים - הֵם הֵיוּ שֵׁשׁ מְאוֹת שְׂרֵים לְשֵׁשׁ מְאוֹת אֲלָף - כְּלוֹמַר, שֶׁר אֶחָד לְכָל אֲלָף אִישׁ, וְלֹא שֶׁר אֶחָד לְכַמֵּה אֲלָפִים (לְשׁוֹ). וְגַם מִשְׁמִיעֵנוּ בְּזֶה, שֶׁשֵׁשׁ מְאוֹת הַשְּׂרִים הָאֵלוּ הֵיוּ מִתּוֹךְ הַשֵּׁשׁ מְאוֹת אֲלָף, וְלֹא בְּנוֹסָף לְשֵׁשׁ מְאוֹת אֲלָף, כְּלוֹמַר עַל כָּל 999 אֲנָשִׁים הָיָה שֶׁר אֶחָד, וְהוּא הַשְּׁלִים אֶת מְסַפְר הָאֲלָף, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּשָׂרֵי מְאוֹת וְכו',

היו. שְׂרֵי חַמְשִׁים • י"ב אֶלְפֵי. וְשָׂרֵי עֶשְׂרוֹת • שְׁשִׁים אֶלְפֵי. (מה שִׁפְּרַשׁ רַש"י על כָּל הַשָּׂרִים כַּמָּה הָיוּ, וְהוּא לְכַאוּרָה לְלֹא צָרָךְ, וְהִנֵּה בְּאֵמַת תִּקַּן בְּזֶה וְתַרְצֵן קִשְׁיָה בְּפִסּוּק דְקַח־שִׁיב מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, רְצָה לֹמַר: הַמִּסְפָּר מְרַבֵּה קִדְּם מִסְפָּר הַמּוֹעֵט, וְלֹא הִנֵּה לוֹ לְפָרֵשׁ אֶלָּא מִתְחַלְּה שְׂרֵי עֶשְׂרוֹת בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּן בְּהַדְרָגָה כָּלָם. וּלְפִי פְרוּשׁוֹ שֶׁהַזְכִּיר וּפְרַט סְכוּם מִנֵּין הַשָּׂרִים, צֵא וְחָשַׁב וּכְשֶׁתִּדְקַדֵּק בְּמִנְיָנָם, וְלִגְבִיָּהוּ אֲתִי שְׁפִיר: מִסְפָּר הַמּוֹעֵט תְּחַלְּה, וְאַחַר כֵּן בְּהַדְרָגָה, כֵּן נִרְאֶה לִי נְכוּן, וְדוּק).

כב וידונון ות עמא ככל עדן ויהי כל פתגם
רב יתוון לנתך וכל פתגם זער דונון אנון
ויקלון מנה ויסוכרון עמך:

(כב) וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעַם בְּכַל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדְּבָר
הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְטוּ־הֶם
וְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ:

כ"א וְשִׁפְטוּ • וידונון, לשון צווי. וְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ • דָּבָר זֶה לְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ. וְהַקָּל, כְּמוֹ "וְהַכְּבִד אֶת לְבוֹ",
וְהַכּוֹת אֶת מֹאָב", לְשׁוֹן הַזֶּה.

כג אם ת פתגמא הדין תעבד ויפקדנה י?
ותפול למיקם ואף כל עמא הדין על אתרה
בהך בשלם:

(כג) אִם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכַלְתָּ
עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעַם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם:

כ"א וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכַלְתָּ עֲמֹד • הַמְלִיךְ בְּגִבּוֹרָה, אִם יִצְוֶה אוֹתָךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן – תּוּכַל עֲמֹד, (מכילתא) וְאִם
יַעֲבֹב עַל יָדְךָ – לֹא תוּכַל לַעֲמֹד. וְגַם כָּל הָעַם הַזֶּה • אַהֲרֹן, נָדָב וְאַבִּיהֵוּא וְעַ' זְקֵנִים הַנְּלוּיִם עִתָּה עִמָּךְ

(מכילתא)

אשל אברהם - הרב אלטשול

הַדְּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכַלְתָּ
עֲמֹד": (א) תִּיבַת "אם" מוֹסְבַת עַל "וְצִוְּךָ
אֱלֹהִים". (ב) פִּירוּשׁוֹ: אִם יִצְוֶה אוֹתָךְ. (ג)
"אֶת הַדְּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה", נִמְשָׁךְ לְאַחַר
"וְצִוְּךָ אֱלֹהִים", כִּי אִם לֹא כֵן, אֵיךְ שִׁיף
עֲשִׂיָה לְפָנֶי צִוּוּי. (ד) פִּירוּשׁוֹ: לַעֲשׂוֹת
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה. (ה) "וְיָכַלְתָּ עֲמֹד"
פִּירוּשׁוֹ: אִז תּוּכַל לַעֲמֹד. וְכֵן שִׁיעוֹר
הַכְּתוּב: וְהִיָּה אִם יִצְוֶה אוֹתָךְ אֱלֹהִים,
אַחֲרֵי שֶׁתְּמַלֵּךְ בּוֹ, לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָר
הַזֶּה, אִזוּ תּוּכַל לַעֲמֹד.
וְאִם יַעֲבֹב עַל יָדְךָ – לֹא תוּכַל
לַעֲמֹד - שֶׁמִּכְלַל הֵן אֵתָּה שׁוֹמַע לְאוֹ.
וְגַם כָּל הָעַם הַזֶּה – אַהֲרֹן נָדָב
וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים זְקֵנִים הַנְּלוּיִם
עִתָּה עִמָּךְ - נִקַּט בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב לְעִיל
פְּסוּק יח "הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ", דְּהִינּוּ
"הַנְּלוּיִם עִתָּה עִמָּךְ", לוֹמַר שֶׁ"הָעַם
הַזֶּה" הַנּוֹכַח כָּאן, אֵף שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "אֲשֶׁר
עִמָּךְ", מִשְׁמַעוֹ "הַנְּלוּיִם עִמָּךְ", כִּי
בְּאִמְרוֹ "הָעַם הַזֶּה", הָרִי זֶה הָעַם הַיְדוּע
הַנּוֹכַח לְעִיל, וְהִינּוּ אַהֲרֹן וְהַזְּקֵנִים
הַנְּלוּיִם עִמּוֹ, שְׂדָנִים בִּיחַד אֲתוֹ כַּעַת,
וְדִיק "עִתָּה", כִּי אַחֲרֵי שֶׁיִּבְחָרוּ הַשָּׂרִים

לְשׁוֹן צִוּוּי - שִׁישְׁפְטוּ בְּכָל עַת.
וְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ - דָּבָר זֶה לְהַקָּל
"מֵעֲלֶיךָ" - וְלֹא לְשׁוֹן צִוּוּי שֶׁמִּשְׁפָּה יִקַּל
מֵעֲלֶיךָ, אֶלָּא לְשׁוֹן מְקוֹר, שֶׁזֶה יִגְרוּם
לְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ (רא"ם).
"וְהַקָּל", כְּמוֹ "וְהַכְּבִד אֶת לְבוֹ" -
לְעִיל ח, יא. וּבְרַש"י שֵׁם: "לְשׁוֹן פְּעוּל
הוּא, כְּמוֹ הַלּוֹף וְנוֹסַע".
"וְהַכּוֹת אֶת מֹאָב" - מְלָכִים ב ג, כד.
לְשׁוֹן הַזֶּה - רַש"י קוֹרֵא לְלִשׁוֹן מְקוֹר
לְשׁוֹן "הַזֶּה", כְּלוּמַר שֶׁכָּל אֵלוֹ לְשׁוֹן
מְקוֹר וְלֹא לְשׁוֹן צִוּוּי. וְאֵף כָּאן פִּירוּשׁוֹ
שֶׁדָּבָר זֶה יִגְרוּם לְהִיּוֹת הַלּוֹף וְהַקָּל
מֵעֲלֶיךָ (רא"ה רש"י ישעיהו א, ט). תורה כג
(כג) וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכַלְתָּ עֲמֹד -
הַמְלִיךְ בְּגִבּוֹרָה - הַתִּיַעַץ עִם הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ־הוּא. וְלֹא אִם הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
יִצְוֶה עֲלֶיךָ בְּלֹא שֶׁהִתִּיַעַץ עִמּוֹ, כִּי אִז לֹא
צָרִיךְ אֶת עֲצַת יְתָרוֹ (רא"ם). וְאֵף שֶׁכְּבָר
אָמַר לוֹ לְעִיל "צֵא הַמְלִיךְ בְּגִבּוֹרָה", קוֹר
עַל כֵּן שְׂנִית כָּאן בְּתוֹר הַקְּדוּמָה לְהַמְשִׁךְ
דְּבָרָיו.
אִם יִצְוֶה אוֹתָךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן - תּוּכַל
"עֲמֹד" - זֶהוּ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב "אִם אֶת

וְזֶה מַה שֶׁרַש"י בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּצִינּוּ
אֶת מִסְפָּר הַשָּׂרִים הַמְדוּיָק, אֵף שֶׁיִּתְּנֶן
הִיָּה לַעֲשׂוֹת הַחֲשׁוֹבֵן לְכָד וְיִרְאֶה גַם
תְּנַחוּמָא מִשְׁפָּטִים סִימָן ו "וְקָא מִשְׁמַע
לִן דְּשָׂרִים מְלָגוּ". אֶלָּא שִׁישׁ לְהַעִיר
שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִנּוּ אִז יוֹתֵר מִשֵּׁשׁ מֵאוֹת
אֶלְפֵי, שְׂהָרֵי הַסִּיפּוֹר שֶׁל יְתָרוֹ הִיָּה
לְמַחֲרַת יוֹם הַכְּפּוּרִים, וְאִז הִיָּה מִנֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל 603,550, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְקַמֵּן לַח,
כו, וְלָמָּה לֹא נִכְלְלוּ בְּמִנְיָן זֶה (רד"ב).
וְרֵאזָה רַש"י סְנֵהֲדָרִין יח, א: "שְׂרֵי
אֶלְפִים שֵׁשׁ מֵאוֹת הָיוּ, שְׂהָרֵי שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶלְפֵי רַגְלִי". וְנִמְצָא שֶׁלֹּא חָשׁ לְמִנּוֹת
שָׂרִים לְאֶלְפִים שֶׁמַּעַל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי.
שְׂרֵי מֵאוֹת - שְׁשַׁת אֶלְפִים הָיוּ -
כְּלוּמַר, שֶׁר אֶחָד עַל כָּל מֵאָה אִישׁ.
שְׂרֵי חַמְשִׁים - שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֶלְפֵי -
כְּלוּמַר, שֶׁר אֶחָד עַל כָּל חַמִּישִׁים אִישׁ.
שְׂרֵי עֶשְׂרוֹת - שְׁשִׁים אֶלְפֵי - כְּלוּמַר,
שֶׁר אֶחָד עַל כָּל עֶשְׂרֵה אֲנָשִׁים. וְנִמְצָא
לְפִי זֶה, שֶׁמִּסְפָּר הַדְּיָנִים בְּסֵף הַכֹּל הִיָּה
שְׁבַעִים וּשְׁמוֹנֶה אֶלְפֵי וְשֵׁשׁ מֵאוֹת (רא"ה
סנהדרין יח, א. וְרֵאזָה רַש"י בַּמְדַּבֵּר כה, ח). תורה כב
(כב) וְשִׁפְטוּ - "וידונון" - אוּנְקָלוֹס.

♦ יום שלישי י"ד שבט ♦

כד וְקָבִיל מֹשֶׁה לְמִימְרָא דְחַמּוּהֵי וַעֲבַד כּל די אָמַר :

כה וּבַחַר מֹשֶׁה גְבַרִין דְּחִילָא מִכּל יִשְׂרָאֵל וּמִנֵּי יְתֵהוּן רִישֵׁין עַל עֲמָא רַבְנֵי אֶלְפִין רַבְנֵי מְאֻתָּא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרַבְנֵי עֶשְׂרִיתָא :

כו וְדִינִין יְת עֲמָא בְּכָל עֵדָן יְת פְּתָגַם קִשְׁי מִיָּתָן לָת מֹשֶׁה וְכָל פְּתָגַם זְעַר דִּינִין אַנּוּן :

י"א « וְשִׁפְטוּ • וְדִינִין יְת עֲמָא • בִּיאוּן • מִיָּתָן • יִשְׁפּוּטוּ הֵם • כְּמוֹ 'יִשְׁפּוּטוּ' (בחולם), [וכן (רות ב)] "לֹא תַעֲבֹרֵי" כְּמוֹ : 'לֹא תַעֲבֹרֵי', וְתַרְגּוּמוֹ : דִּינִין אַנּוּן. מְקַרְאוֹת הָעֵלְיוֹנִים הֵיוּ לְשׁוֹן צְוּי, לְכַף מְתַרְגְּמִין וִידוּנוּן יִתְרוֹן דִּוּנוּן, וּמְקַרְאוֹת הַלְלוּ לְשׁוֹן עֲשִׂיָּה.

כז וְשַׁלַּח מֹשֶׁה יְת חַמּוּהֵי וַאֲזַל לֵה לְאַרְעָה :

(כד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל הַתָּנוּ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר :

(כה) וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רֵאשִׁים עַל־הֵעָם שְׁרֵי אֶלְפִים שְׁרֵי מְאֻת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת :

(כו) וַשִּׁפְטוּ אֹת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדְּבַר הַקָּשָׁה יְבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדְּבַר הַקָּטָן יִשְׁפּוּטוּ הֵם :

(כז) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנוּ וַיַּלְךְ לוֹ אֶל־אַרְצוֹ :

י"ב « וַיַּלְךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ • לְגַיר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ (מכילתא).

♦ יום רביעי ט"ו שבט ♦

א בְּיַרְחָא תְּלִיתָאָה לְמַפְק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצְרַעַא דְּמִצְרַיִם בְּיוֹמָא הַדִּין אָתוּ לְמַדְבְּרָא דְּסִינֵי :

יט (א) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינֵי :

אשל אברהם - הרב אלאשולי

עֲשִׂיָּה - וְלָכֵן הֵם בְּלִשׁוֹן הַוּוּה תְּמִידֵי. תורה כו
 (כז) וַיַּלְךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ - לְגַיר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ - לּוֹמַד זֹאת מֵיְתוּר תִּיבַת "לו", דִּהֲוּוּן שֶׁהֶלִיכָה הֵיחָה לְטוֹבָתוֹ, וְהוּוּ לְגַיר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ (עִיָּה לִדְרָך). או שְׁלוֹמֵד כֵּן מֵהַכְּתוּב "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חוֹתָנוּ", כְּלוּמַר שֶׁשְׁלַחוּ לְמַטְרָה מְסוּיָקֵת (שפ"ח). וְכֵן הָיָה בְּפוּעֵל כְּמוּבָא בְּסִפְר שׁוֹפְטִים (א, ט): "וּבְנֵי קִינֵי חוֹתָן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמַרִּים וּגו'" (רא"ט). אָבֵל רָאָה בְּמַדְבַּר י, ל שִׁיתְרוֹ אָמַר לְמֹשֶׁה: כִּי אִם "אֵל אֶרְצִי וְאֵל מוֹלְדֹתֵי אֶלְךָ", וּבְרִשִׁי שֵׁם: "אִם בְּשִׁבִיל נְכִסֵּי, אִם בְּשִׁבִיל מִשְׁפַּחְתִּי." וַיֵּשׁ לּוֹמַר שְׁנָהוּ לְפָנָי שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לוֹ: "אֵל נָא תַעֲזוּב אוֹתְנוּ וּגו'", אָבֵל אַחֲרֵי דְבָרֵי מֹשֶׁה אֶלְיָה, קִבֵּל יְתְרוֹ אֶת דְּבָרָיו, וְהֵלַךְ בְּשִׁבִיל לְגַיר אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, עַל מְנַת לְשׁוֹב (נרא). תורה א

"הַנְּלוּיִם עֲלֶיךָ" או "אֶלְיָךְ", שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל מְקוֹם שְׁמוּפִיעָה תִּיבַת "נְלוּיִם". תורה כד
 (כו) וַשִּׁפְטוּ - "וְדִינִין יְת עֲמָא" - אוּנְקָלוֹס. וְשׁוֹפְטִים אֶת הָעָם. בְּלִשׁוֹן הַוּוּה.
יְבִיאוּן - "מִיָּתָן" - אוּנְקָלוֹס. מְבִיאִים, בְּלִשׁוֹן הַוּוּה.
יִשְׁפּוּטוּ הֵם - כְּמוֹ [יִשְׁפּוּטוּ]. - כֵּן הוּא בְּכַמְהָ כְּתִבֵּי־יָד וּבְדְפוּס רֵאשׁוֹן, וְכֵן מִשְׁמַע מֵהַפּוּסוּקִים שֶׁמְבִיא כִּהוּכָה. וּבְכַמְהָ דְפוּסִים: יִשְׁפּוּטוּ. וְכֵן "לֹא תַעֲבֹרֵי" - רות ב, ח.
כְּמוֹ לֹא [תַעֲבֹרֵי]. - כֵּן הוּא בְּכַמְהָ כְּתִבֵּי־יָד וּבְדְפוּס רֵאשׁוֹן. וּבְכַמְהָ דְפוּסִים: לֹא תַעֲבֹרֵי.
וְתַרְגּוּמוֹ: "דִּינִין אַנּוּן" - שׁוֹפְטִים הֵם. מְקַרְאוֹת הָעֵלְיוֹנִים הֵיוּ לְשׁוֹן צְוּי, לְכַף מְתַרְגְּמִין: "וִידוּנוּן", "יִיתוּן", "וִידוּנוּן", וּמְקַרְאוֹת הַלְלוּ לְשׁוֹן

הֵם יְהִיוּ כְּבָר בְּמִנְיַן הַשְּׂרִים, וְלֹא בִיחַד עִם מֹשֶׁה. וּמָה שֶׁלֹּא פִירַשׁ "כֹּל הָעָם הָזֶה" עַל הָעָם כְּפִשׁוּטוֹ, מִשׁוּם שֶׁלְבַעֲלֵי הַדִּין אֵין זֶה מִשְׁנָה אִם יְהִיָּה הַשׁוֹפֵט אָחֵד או רַבִּים. וְאִם בְּגַלֵּל הָעֵיכוּב שִׁיְהִיָּה בְּמִשְׁפָּטָם כְּשִׁיְהִיָּה שׁוֹפֵט אָחֵד, מָה הַפְּסֵד יֵשׁ לָהֶם מִזֶּה, שֶׁהָרִי בְּמַדְבַּר לֹא הִיוּ עוֹבְדֵי אֱדָמָה וְלֹא בְּעֲלֵי חֲנוּיּוֹת שִׁפְסִירוֹ מְלֹאכְתָּן בְּגַלֵּל הָעֵיכוּב (רא"ט). וּמָה שְׁנֹכַח לְעִיל "נְבַל תֵּבַל גַּם אִתָּה גַם הָעָם הָזֶה אֲשֶׁר עִמָּךְ", הַכּוֹנֵה לְאֵלוֹ הַיּוֹשְׁבִים עִמָּךְ בְּדִין, שְׂאֵם הַכּוֹנֵה לְעַם שְׂבָאִים לְדוּן. הָיָה צְרִיף לּוֹמַר: גַּם הָעָם אֲשֶׁר לְפָנָי, אֵלֹא הַכּוֹנֵה לְעַם הַנְּלוּיִם אֵלְיוֹ וְעוֹזְרִים לוֹ בְּדִין (נרא). וּבְדְפוּס רֵאשׁוֹן הַגִּירָסָא: "הַנְּלוּיִם עִתָּה עִמָּךְ". כְּלוּמַר, שְׁנוּבְלִים יַחַד עִמָּךְ. וְכַתֵּב בְּסִפְר "יוֹסֵף הַלֵּל" שְׁגִירָסָא זוּ נְכוּנָה יוֹתֵר, שֶׁכֵּן לֹא מְצִינוּ בִּישׁוּי "הַנְּלוּיִם עִמָּךְ", וְהָיָה צְרִיף לּוֹמַר

ט"ו < **ביום הזה** • בראש חודש. לא היה צריך לכתב אלא ביום ההוא. מהו ביום הזה? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו.

(ב) **ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחגו במדבר ויחזשם ישראל נגד ההר:**
בוטלו מרפידים ואתו למדברא דסיני ושרו במדברא ושרא תמן ישראל לקבל טורא:

ט"ו < **ויסעו מרפידים** • למה הצרף לחזר ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו? אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא). **ויחזשם ישראל** • כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא). **נגד ההר** • למזרחו, וכל מקום שאמה מוצא נגד, פנים למזרח.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בלב אחד - לומד בן משינדי הלשון, שתחילה כותב בלשון רבים "ויסעו" "ויחגו", וכאן כותב "ויחזשם" בלשון יחיד. "כאיש אחד", שהיו מאוחדים "כאיש אחד", וגם היתה בלבם מטרה אחת, "לב אחד", לקבל התורה. וראה רש"י לעיל יד, ויוביאור שם.
אבל שאר כל החניות - לומד בן מיתור תיבת "שם".
בתרעמת - כלפי ה', היפך מ"בלב אחד" (הרב).
ובמחלוקת - בינם לבין עצמם, היפך מ"כאיש אחד" (הרב). ולכן נאמר בהן "ויסעו ויחגו".
נגד ההר - למזרחו - מזה שלא כתב "במזרחו" אלא "למזרחו", מוכן שהם חנו ממערב להר, ופניהם היו כלפי מזרח, דהינו שההר היה לפניהם (חוקים). אף יש מפרשים (קני רמים ועוד) שהם חנו במזרח ההר, דהינו שאחוריהם היו כלפי מזרח העולם, ופניהם כלפי מזרח ההר. ודווקא.
וכל מקום שאמה מוצא נגד - פנים למזרח - וזהו רק בשהמלה מורה על פאה מיוחדת, שמלת "נגד" תמיד מורה על הנוכח, ונוכח האדם תמיד מורה על הפנים, ומזרח נקרא פנים. ולכן "ויחזשם ישראל נגד ההר", שהפונה בו להורות הפאה המיוחדת שתנו בה, פירש אותו מלשון פנים המורים על הפאה המיוחדת (רא"ם). תורה ג

לקבל את התורה. וראה רש"י דברים כו, טז: "היום הזה ה' אלהיך מצוה - בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטווית עליהם". תורה ב
(ב) **ויסעו מרפידים - למה הצרף לחזר ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב** - לעיל יז, א.
שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו - השאלה היא, לאחר שבכר כתב בפסוק א שבאו למדבר סיני, למה כתב בפסוק שלאחריו "ויסעו מרפידים ויחגו במדבר סיני", שזה מורה שלא חזר וכתבו אלא כדי להודיע מהיכן נסעו, והרי כבר אנו יודעים שברפידים היו חונים (רא"ם).
אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה - אין הפונה לתשובה על ענין פרטי, כ"אם לתשובה כללית כהפונה למתן תורה (הרב). והרא"ם כתב שהפונה למה שכותב רש"י בדבור הבא שהם חנו שם "כאיש אחד בלב אחד".
אף נסיעתן מרפידים בתשובה - אף שבתחילה נאמר שם (ו) "ועל נסתם את ה'", שבגלל זה בא עמלק להלחם בהם, כמבואר ברש"י שם. ועל דבר זה עשו תשובה (הרב). גם אפשר לומר בכונת רש"י, שהתשובה הכללית כהפונה למתן תורה שהיתה בחנייתם, החלה כבר בשעת נסיעתם מרפידים. **ויחזשם ישראל - כאיש אחד**

(א) **ביום הזה** - **בראש חודש** - כי "ביום הזה" משמע ביום החודש (ספוטו), של ה"חודש השלישי" הנזכר לפני כן, והוא ראש חודש, כפי שמצינו בפסוק שנקרא ראש חודש בשם חודש סתם, כמו "מחר חודש" בשמואל א כ, יח (גרא). ועוד יש לומר, שבין שאומר הכתוב "ביום הזה" ואינו מפרש באיזה יום, והכלל הוא ש"לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש" (רש"י בראשית י, כח), אם בן מסתבר שהפונה ליום הראשון של החודש השלישי (נח"י). וראה רש"י במדבר י, יא.
לא היה צריך לכתב אלא ביום ההוא - שהרי הוא מוסב על "בחדש השלישי" (גרא).
מהו ביום הזה? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו - שבכל יום יהיו בעיניך כמו "היום הזה". ומה שלמדנים דבר זה מהפסוק המדבר בביאתם למדבר סיני, לפני שנתנה תורה, ולא מיום מתן תורה בפועל, אולי יש לומר, משום שכאן ההדגשה היא לא על הניתנה בפועל, אלא על היחס של האדם אל התורה כדבר חדש ממש, ויחס כזה אל התורה כדבר חדש ממש היה בשיאו ביום בואם לסיני, שכן אז באו בלב שלם ובנפש חפצה לקבלת התורה בתור דבר חדש ממש, מה שאי"ן למקרת היום, כבר פחתה ההתלהבות של הדבר ה"חדש", כי כבר התרגלו במקצת לרעיון שעומדים

ג ומשה שלק לקדם יי וקרא לה יי מן טורא למימר פדנן תימר לבית יעקב ותחוי לבני ישראל:

(ג) ומשה עלה אליהם ויקרא אליו יהוה מן ההר לאמר פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל:

כ"י < ומשה עלה • ביום השני, וכל עליותיו בהשפמה היו, שגאמר: (לקמן לה) "וישכם משה בבקר". פה תאמר • בלשון הזה וכסדר הזה (שבת פח). לבית יעקב • אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל • ענשין ודקדוקין, פרוש לזכרים דברים הקשין כגידין (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש חל"ו עמ' 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אפן מסירת דברי ה' לבני

פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: . . אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל: (יט, ג')

וכבר הקשו, למה תיסק אדעתין שמושה יפחת או יוסיף על דברי ה' עד שיצטרף אזהרה מיוחדת על פה, ובאם יש מקום שמושה יפחת או יוסיף למה הזהר רק כאן ולא בצויים אחרים? ויש לומר שזה בא בהמשך להפתוב לפני זה "פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" ופרש רש"י: "לבית יעקב אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל, עונשין ודקדוקין, פרוש לזכרים דברים קשין כגידין".

דהינן, שנצטוה משה שבאפן מסירתו דברי ה' יש חלוק בין אנשים לנשים. דלנשים צריך לדבר בלשון רכה, ולאנשים צריך לפרש העונשים. ונמצא שבדרך כלל נצטוה משה לפחת או להוסיף על דברי ה' ולא למסר את הדברים בדיוק כפי שקבל מהגבורה.

ועל-פי-זה הוה-אמינא שגם בדברים אלו שנצטוה משה כאן למסר לבני ישראל יש חלוק זה, ועל זה הזהר "אלה הדברים - לא פחות ולא יותר" דאף שבדרך כלל הוצרך לפחת או להוסיף, כאן לא יעשה פן אלא ימסר את דברי ה' בדיוק כפי שקבלם.

(ד) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על-פני נשרים ואבא אתכם אלי:

כ"י < אתם ראיתם • (שבת פח) לא מסרת היא בינדכם, ולא בדברים אני משגור לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם,

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

"תאמר" מורה על לשון רכה, ראה רש"י במדבר יב, א. והינן שתכן הדברים והיו רכים, שיאמר להן כללי המצות ולא דקדוקיהן, ושכר המצות ולא ענשין (הרב). ותגיד לבני ישראל - ענשין ודקדוקין - דקדוקי מצות. פרוש לזכרים, דברים הקשין - לאדם. כגידין - שהם מרים (רש"י דברים כט, יז). וגיד הוא זרק מר (רש"י שבת פח, סע"א). והלימוד הוא מלשון "ותגיד" מלא ביו"ד, המורה על דברים שהם קשים לאדם כגיד (רא"ם וי"א). תורה ד (ד) אתם ראיתם - לא מסרת היא בינדכם - מאבותיכם. ולא בדברים - מנהיגים. ויש מנקדים:

בבקר", ובודאי עלה בבקר, ולא נכתב שם "וישכם משה בבקר" אלא ללמדנו שכל עליותיו היו בהשפמה (פני יהושע שבת פח, א). או יש לומר: הלימוד הוא מזה שמושה נצטוה שם רק "ועלית בבקר", והוא הקדים ועלה השכם בבקר, ומזה מוכן שעשה כן מפני שכל עליותיו היו בהשפמה (מהרש"א שם). פה תאמר - בלשון הזה - לשון רכה לנשים ודברים קשים לגברים (הרב). וכפדר הזה - נשים קודם לאנשים. לבית יעקב - אלו הנשים - פי הגברים ונפרים אחר פה: "ותגיד לבני ישראל". תאמר להן בלשון רכה - שלשון

(ג) ומשה עלה - ביום השני, וכל עליותיו בהשפמה היו - ולכן צריך לומר שעלה ביום השני, ולא ביום ביאתם (ראה רש"י שבת פח, סע"ב). וכתב הר"א שבהכונה לעליות שעלה משה מעצמו, שהיה עולה רק בהשפמת הבקר, אף אם לשם פה היה צריך להמתין עד יום המחרת, אבל עליות שעלה על-פי הציווי לא היה ממתין אפילו רגע אחד. שגאמר - לקמן לה, ד. "וישכם משה בבקר" - ומשם למדים שכל העליות היו בהשפמה, משום שעל העליה האמורה שם לא הוצרך לכתוב "וישכם משה בבקר", שהרי במפורש נצטוה (שם לה, ה) "ועלית

אֵלָא "אַתָּם רְאִיתֶם" אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם, עַל כַּמָּה עֲבֻרוֹת הָיוּ חִיבִין לִי קִדְּם שְׁנֹדְדוּגוּ לְכֶם וְלֹא נִפְרַעְתִּי מֵהֶם אֵלָא עַל יְדְכֶם. **וְאַשָׁא אַתְכֶם •** (מכילתא) זֶה הַיּוֹם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לְרַעְמָסֶס, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִפְּזָרִין בְּכָל אֶרֶץ גִּשְׁן, וְלִשְׁעָה קָלָה כִּשְׁבָאוּ לִיסַע וְלִצְאָת, נִקְבְּצוּ כָּלֶם לְרַעְמָסֶס. וְאוּנְקָלוֹס תַּרְגָּם: 'וְאַשָׁא', 'וּנְטָלִית יִתְכוּן', כְּמוֹ וְאַסִיעַ אַתְכֶם, - תִּקְנֵן אֶת הַדְּבֹר, דְּרָךְ כְּבוֹד לְמַעְלָה. **עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים •** כִּנְשָׂר הַנּוֹשָׂא גּוֹזְלִיו עַל כִּנְפָיו, שֶׁכָּל שָׂאֵר הָעוֹפוֹת נוֹתְנִים אֶת בְּנֵיהֶם בֵּין רִגְלֵיהֶם, לְפִי שְׁמַתִּירָאִין מַעוֹף אַחַר שְׁפוּרְחַת עַל גְּבִיהֶם, אֲבָל הַנְּשָׂר הַזֶּה אֵינוֹ מַתִּירָא אֵלָא מִן הָאָדָם שְׁמָא יִזְרַק בּוֹ חֵץ, לְפִי שְׂאִין עוֹף אַחַר פּוּרְחַת עַל גְּבִיו, לְכַף נוֹתְנָן עַל כִּנְפָיו, אוֹמֵר: מוֹטָב יִכְנַס הַחֵץ בִּי וְלֹא בְּכַנִּי. אַף אֲנִי עָשִׂיתִי כֵן: 'וַיִּסַע מִלְּאֶף הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם וְגו', וְהָיוּ מִצְרַיִם זֹרְקִים חֲצִים וְאֲבָנֵי פְלִיסְטֵרָאוֹת, וְהֵעֲנָן מִקְבָּלָם. וְאַבָּא אַתְכֶם אֱלִי • כְּתַרְגוּמוֹ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הִיָּה בְּמַהֲרֵי, וְכֵן מְבֹרָךְ מֵהוּ "עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים". וְלְפִי זֶה, אֵין צְרִיף לְתִיקוֹן הַרְאָ"ם שְׁגוּרָס כָּאֵן "דְּבַר אַחַר" כְּבִמְכִילְתָּא (רַבִּי זִדוּ). **כִּנְשָׂר הַנּוֹשָׂא גּוֹזְלִיו עַל כִּנְפָיו -** בְּרִשׁ"י דְּבָרִים לֵב, יֵא הוֹסִיף: "כִּשְׁבָּא לִיטְלָן מִמְקוֹם לְמְקוֹם", כִּי שָׁם נֶאֱמַר בְּכַתוּב "יִפְרוֹשׁ כִּנְפָיו יִקְחֵהוּ". **שְׁכָל שָׂאֵר הָעוֹפוֹת נוֹתְנִים אֶת בְּנֵיהֶם בֵּין רִגְלֵיהֶם, לְפִי שְׁמַתִּירָאִין מַעוֹף אַחַר שְׁפוּרְחַת עַל גְּבִיהֶם -** בְּרִשׁ"י שָׁם: "לְפִי שְׁשָׂא עוֹפוֹת יִרְאִים מִן הַנְּשָׂר, שֶׁהוּא מְגִבִּיה לְעוֹף וּפּוּרְחַת עֲלֵיהֶם, לְפִיכֵךְ נוֹשָׂאן בְּרִגְלָיו מִפְּנֵי הַנְּשָׂר". **אֲבָל הַנְּשָׂר הַזֶּה אֵינוֹ מַתִּירָא אֵלָא מִן הָאָדָם, שְׁמָא יִזְרַק בּוֹ חֵץ, לְפִי שְׂאִין עוֹף אַחַר פּוּרְחַת עַל גְּבִיו, לְכַף נוֹתְנָנוּ -** אוֹיֵל צְרִיף לֹמַר: נוֹתְנָן. וּבְרִשׁ"י דְּבָרִים שָׁם: נוֹשָׂאן. **עַל כִּנְפָיו, אוֹמֵר: מוֹטָב יִכְנַס חֵץ בִּי וְלֹא בְּכַנִּי -** וְכֵן הוּא בְּרִשׁ"י שָׁם. **אַף אֲנִי עָשִׂיתִי כֵן: 'וַיִּסַע מִלְּאֶף הָאֱלֹהִים וְגו' וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם וְגו' -** לְעִיל יֵד יִט-כ. **וְהָיוּ מִצְרַיִם זֹרְקִים חֲצִים וְאֲבָנֵי פְלִיסְטֵרָאוֹת וְהֵעֲנָן מִקְבָּלָם -** אֲבָל מִלְּשׁוֹן רִשׁ"י לְעִיל שָׁם, וְכֵן בְּסִפְר דְּבָרִים שָׁם, מִשְׁמַע שֶׁהַמְּלָאךְ הוּא שְׁהִיָּה מִקְבָּלָם. **וְאַבָּא אַתְכֶם אֱלִי -** כְּתַרְגוּמוֹ - "וְקָרְבִית יִתְכוּן לְפִלְחָנִי" - וְקָרְבִיתִי אַתְכֶם לְעַבּוּדִיתִי. תוּרַה ה

שְׁהִלְמוּד הוּא מִזֶּה שְׂאָמַר "עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים", שְׁזֶה מוֹרָה עַל עֲנִין הַמַּהֲרֵי, כְּמַהֲרֵי הַנְּשָׂר. אַף מִזֶּה שְׂרִשׁ"י לֹא הִעֲתִיק בְּתַחֲלִיל הַדְּבֹר אֶת הַתִּיבּוֹת "עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים" (וְגַם "עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים" מוּבָא לְעִנְיָן אַחַר כְּדִלְקָמֵן בְּרִשׁ"י), נִרְאֶה שְׁהִלְמוּד הוּא מִ"וְאַשָׁא אַתְכֶם" בְּלִבְד, דְּהִיָּנוּ שְׂכִינֵן שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ הוּא שְׁנָשָׂא אוֹתָם, בּוֹדָאֵי שֶׁהַדְּבַר נַעֲשֶׂה בְּמַהֲרֵי ו"לְפִי שְׁעָה". **לְרַעְמָסֶס -** אֲבָל רֵאָה רִשׁ"י לְעִיל יֵב, לֹא: "מְרַעְמָסֶס סִפְתָּה - מֵאָה וְעֶשְׂרִים מִלִּי הָיוּ וּבָאוּ שָׁם לְפִי שְׁעָה, שְׁנֶאֱמַר וְאַשָׁא אַתְכֶם עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים". מִשְׁמַע שְׁמִפְרֵשׁ פְּסוּק זֶה עַל בִּיאָתָם מְרַעְמָסֶס לְסִבּוֹת. וַיֵּשׁ לֹאמַר שְׂרִשׁ"י לְפִי דְרַבּוֹ מִפְּרֵשׁ אֶת הַפְּסוּקִים בְּהִתְחַאֵם לְהַקְשָׁם, וְכֵן מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר לְפָרְשׁוֹ עַל הַתְּקַבְּצוֹתָם הַמַּהֲרֵי בְּשַׁעַת יְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם, שְׁזֶה מוֹרָה עַל חֲבָתָם יוֹתֵר מֵאֵם נִפְרְשׁוּ עַל אוֹתָהּ נְסִיעָה חַד פְּעֻמִּית מְרַעְמָסֶס לְסִבּוֹת, מַה-שְׂאִין-כֵּן לְעִיל שָׁם מִפְּרֵשׁ רִשׁ"י אֶת לְשׁוֹן הַפְּסוּק "מְרַעְמָסֶס סִפְתָּה", לְשׁוֹן שְׁמוּרָה שֶׁהַנְּסִיעָה לְסִבּוֹת הִיָּתָה לְפִי שְׁעָה כְּמַבּוֹאֵר שָׁם. **וְאוּנְקָלוֹס תַּרְגָּם "וְאַשָׁא", "וְאַמְלִית יִתְכוּן", כְּמוֹ וְאַסִיעַ אַתְכֶם, תִּקְנֵן אֶת הַדְּבֹר דְּרָךְ כְּבוֹד לְמַעְלָה -** שְׂאִין זֶה דְּרָךְ כְּבוֹד לֹמַר כְּלָפִי ה' שְׁנָשָׂא אוֹתָם, לְכֵן תִּיקְנֵן לְלִשׁוֹן נְסִיעָה. **עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים -** בְּדְבֹר הַקּוֹדֵם בִּיאַר רִשׁ"י אֶת "וְאַשָׁא אַתְכֶם" שְׁזֶה

בְּדְבָרִים. אַף לְפִי זֶה, צְרִיף עִיּוֹן לְשׁוֹן "מִשְׁגָּר". **אֲנִי מִשְׁגָּר לְכֶם -** בְּמִכְלִתָּא: וְלֹא כְּתִיבִים אֲנִי מִשְׁגָּר לְכֶם. **לֹא בְּעָרִים אֲנִי מַעִיד עֲלֵיכֶם -** יֵשׁ הַפְּרֵשׁ בֵּין מַה שְׂאָדָם רוֹאֶה לְמַה שְׂאֲחָרִים מִשִּׁיחִין לוֹ, שְׁמַה שְׂאֲחָרִים מִשִּׁיחִין לוֹ: פְּעֻמִּים לְבוֹ חִלּוֹק מִלְּהָאֲמִין (רִשׁ"י לְקַמֵּן כ, טו). **אֵלָא "אַתָּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם", עַל כַּמָּה עֲבֻרוֹת הָיוּ חִיבִין לִי קִדְּם שְׁנֹדְדוּגוּ לְכֶם -** קוֹדֵם שְׁנַתְחַבְּרוּ לְהִרַע לְכֶם. **וְלֹא נִפְרַעְתִּי מֵהֶם אֵלָא עַל יְדְכֶם -** הוֹצִירָה לְפָרֵשׁ כֵּן, מִפְּנֵי שְׁכּוֹנַת הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַם שֶׁהֶם חֲבִיבִים לְפָנָיו, כְּמוֹ שְׁמִסִּים "וְאַשָׁא אַתְכֶם עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים", וְאֵם כֵּן מֵהוּ שְׂאוֹמֵר לָהֶם "אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם", וְכִי מַה חִיבָה הִרְאָה לָהֶם בְּמַה שְׁעָשֶׂה לְמִצְרַיִם. שְׁמָא לֹא עָשָׂה לָהֶם מַה שְׁעָשֶׂה אֵלָא בְּעַבּוֹר שְׁחִטָּאוּ וְלֹא בְּעַבּוֹר חֲבָתוֹ? לְכֵן מִפְּרֵשׁ: אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לָהֶם עֲתָה עַל הָעֲבֻרוֹת שְׁעָשׂוּ עִמְכֶם, מַה שְׁלֹא עָשִׂיתִי לָהֶם עַל הָעֲבֻרוֹת שְׁעָבְרוּ לְשַׁעְבְּרוּ קוֹדֵם שְׁנַתְחַבְּרוּ נִגְדְּכֶם, שְׁלֹא נִפְרַעְתִּי מֵהֶם אַז, וְזֶה מוֹרָה עַל רוּב חֲבָתִי לְכֶם (רִא-ס). **וְאַשָׁא אַתְכֶם -** זֶה יוֹם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לְרַעְמָסֶס, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִפְּזָרִין בְּכָל אֶרֶץ גִּשְׁן, וְלִשְׁעָה קָלָה כִּשְׁבָּאוּ לִסַע וְלִצְאָת נִקְבְּצוּ כָּלֶם - וְהָיוּ "וְאַשָׁא אַתְכֶם", שְׁנָשָׂא וְקִיבִץ אוֹתָם יַחַד. וְמַה שְׁכָּתֵב שְׁזֶה הָיָה בְּמַהֲרֵי "לִשְׁעָה קָלָה", כְּתִבַּת הַרְאָ"ם

ה וּכְעַן אִם קָבְלָא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְתִטְרוּן
נַת קְנִימִי וְתַהוּן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל עַמְמֵי
אַרְי דִּי לִי כָּל אַרְעָא :

(ה) וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ תִשְׁמְעוּן בְּקִלִּי וְשִׁמְרֵתֶם אֶת־
בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי
הָאָרֶץ :

כ"ה ◀ וְעַתָּה • אִם עַתָּה תִקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם, יַעֲרֹב לָכֶם מִכָּאן וְאֵילָף, שְׂכַל הַתְּחִלּוֹת קִשּׁוֹת (מכילתא, שבת פו). וְשִׁמְרֵתֶם
אֶת־בְּרִיתִי • שְׁאֲכַרְתֶּם עִמָּכֶם עַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה. סִגְלָה • אוֹצֵר חֲבִיב, כְּמוֹ: (קהלת ב) "וּסְגִלַּת מְלָכִים",
כְּלִי־יָקָר וְאֲכַנִּים טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים גּוֹנְזִים אוֹתָם, כִּף אֲתֶם תִּהְיוּ לִי סִגְלָה מִשְׁאֵר אַמּוֹת, וְלֹא תֵאמְרוּ אֲתֶם
לְבַדְכֶם שְׁלִי וְאִין לִי אַחֲרָיִם עִמָּכֶם, וּמָה יֵשׁ לִי עוֹד שֶׁתִּהְיֶה חֲבַתְכֶם נִכְרָת, "כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ", וְהֵם בְּעֵינַי
וּלְפָנַי לְכֻלּוּם.

(ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֱלֹה
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

כ"ה ◀ וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים • שְׂרִים, כְּמָה דָּאֵת אֲמַר: (שמואל ב ח) "וּבְנֵי דוֹד כְּהַנִּים הָיוּ". אֱלֹה
הַדְּבָרִים • לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות' חלק ח עמוד 442)

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים (יט, ו)

כָּאן נִרְמְזוּ כָּל שְׁלֹשׁ הַמַּעֲלּוֹת (כְּתָרִים) שֶׁנִּתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מִתְּן־תּוֹרָה - תּוֹרָה, מְלָכוּת וְכַהֲנָה:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"וּבְנֵי דוֹד כְּהַנִּים הָיוּ" - רב רבין הוּו
(רשי שם). וְרָאָה גַם רִשְׁ"י תְּהִלִּים קי, ד:
"יֵשׁ בְּמִשְׁמַע בְּהוֹנָה וּשְׂרָרָה, כְּמוֹ
וּבְנֵי דוֹד כְּהַנִּים הָיוּ". וְרָאָה גַם רִשְׁ"י
בְּרֵאשִׁית מו, כב.

אֱלֹה הַדְּבָרִים - לֹא פָחוֹת וְלֹא
יוֹתֵר - לְעֵיל גְּבִי כִּי תֵאמַר לְבֵית
יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, פִּירַשׁ
"עֲנִשׁוּן וְדִקְדוּקִין פִּרַשׁ לְזִכְרֵי", דְּהֵינּוּ
שְׁמִשָּׁה הִיָּה צְרִיף לְהוֹסִיף וּלְפָרֵט
"עֲנִשׁוּן וְדִקְדוּקִין" שְׁלֹא נִתְּפָרְשׁוּ
בְּדְבָרָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵילוּ
כָּאן מִפְּרֵשׁ "לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר",
מִשּׁוֹם דְּלְעֵיל מְדוּבָר עַל הַנְּחִיָּה כְּלָלִית
בְּאוֹפֵן מְסִירַת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאן מְדוּבָר עַל מְסִירַת
הַדְּבָרִים הַמִּיּוֹחָדִים שְׂצִינָה הַקְּדוֹשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא לֹמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ
יוֹם: "אַתֶּם רְאִיתֶם וְגוֹ' וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי
וְגוֹ", וְעַל כֵּן נִצְטָנָה שְׁאֵת הַדְּבָרִים
הַמִּיּוֹחָדִים הָאֵלֶּה יֵשׁ לוֹ לְמִסּוֹר כְּמוֹ
שֶׁהֵם מִמֶּשׁ מִכָּלִי לְהַחֲסִיר אוֹ לְהוֹסִיף
(הרב). תורה ו

הַתּוֹרָה שְׁעֵתִיד לְצוּוֹת עֲלֶיהָ (רא"ם).
סִגְלָה - אוֹצֵר חֲבִיב, כְּמוֹ "וּסְגִלַּת
מְלָכִים" - קִהְלַת ב, ח. גְּנִיזָה וְהַב וְכֶסֶף
וְאֲבָן יָקָרָה שֶׁהַמְּלָכִים מְסַגְּלִים
בְּגִנְזֵיהֶם (רשי שם).

כְּלִי יָקָר וְאֲכַנִּים טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים
גּוֹנְזִים אוֹתָם, כִּף אֲתֶם תִּהְיוּ לִי
"סִגְלָה" מִשְׁאֵר אַמּוֹת. וְלֹא תֵאמְרוּ
- בְּדְבָרִים אֵלוּ מִכָּאן רִשְׁ"י אֵת הַקָּשֶׁר
בֵּין סוֹף הַפְּסוּק "כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ"
לְ"וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה".

אַתֶּם לְבַדְכֶם שְׁלִי וְאִין לִי אַחֲרָיִם
עִמָּכֶם, וּמָה יֵשׁ לִי עוֹד שֶׁתִּהְיֶה
חֲבַתְכֶם נִכְרָת - כְּלוֹמַר, אִין לָךְ בְּרִיָּה
אֲלֵא לְחֲבִב אוֹתְנָה, וּמָה מִיּוֹחָד בְּזָה?
"כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ", וְהֵם בְּעֵינַי וּלְפָנַי
לְכֻלּוּם - וְרַק אֲתֶם חֲשׁוּבִים לִי, וּבְזָה
חֲבַתְכֶם נִכְרָת. תורה ו

(ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים -
שְׂרִים - רָאָה גַם רִשְׁ"י אֵיכָּה ב, ב: "חֲלַל
מִמְּלָכָה וְשִׂרְיָה - אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיוּ
קְרוּיִם מִמְּלַכַת כְּהַנִּים".
כְּמָה דָּאֵת אֲמַר - שְׁמוּאֵל ב ח, יח.

(ה) וְעַתָּה - אִם עַתָּה - מִפְּרֵשׁ
"וְעַתָּה אִם", כְּאֵילוּ כְּתוּב "וְאִם עַתָּה"
(שפי"ה), וְהֵינּוּ שֶׁהַתְּנַאי הוּא עַל "וְעַתָּה"
וְלֹא עַל "שָׁמְעוּ תִשְׁמְעוּ" (רא"ם) שְׁאִם
נִפְרַשׁ שֶׁהַתְּנַיָּה הִיא עַל "שָׁמְעוּ",
וּכְפִירוֹשׁ רִשְׁ"י בְּדְבָרִים יא, יג: "אִם
שָׁמְעוּ בִּישׁוֹן תִּשְׁמְעוּ בְּחֵדֶשׁ" - מָה
מוֹסִיף בְּאִמְרוֹ "וְעַתָּה"? (הרב יהו).

תִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם - זֶהוּ פִירוֹשׁ "שָׁמְעוּ",
וּמִפְּרֵשׁוֹ מִלְשׁוֹן קְבָלָה.
יַעֲרֹב לָכֶם מִכָּאן וְאֵילָף - זֶהוּ פִירוֹשׁ
"תִּשְׁמְעוּ".

שְׂכַל הַתְּחִלּוֹת קִשּׁוֹת - וְכִף פִירוֹשׁ
הַפְּסוּק: "וְעַתָּה אִם שָׁמְעוּ", אִם עֲכָשׁוּ
תִקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם עוֹל מִצּוֹת, אִף־עַל־פִּי
שְׂבַעַת הַדְּבָר קִשָּׁה בְּעֵינֵיכֶם, מִפְּנֵי
שְׂכַל הַתְּחִלּוֹת קִשּׁוֹת, אֲזַי "תִּשְׁמְעוּ"
מִכָּאן וְאֵילָף בְּקִלּוֹת, שְׂכַן הַדְּבָר יַעֲרֹב
עֲלֵיכֶם (רא"ם).

וְשִׁמְרֵתֶם אֶת בְּרִיתִי - שְׁאֲכַרְתֶּם
עִמָּכֶם עַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה - לְקַמּוֹן
כּו, ד־ח. וְלֹא בְרִית הַמִּילָה, כִּי פִשְׁטוֹת
הַכְּתוּב מִשְׁמַע שְׁמִדְבַר עַל בְּרִית

"ואתם תהיו לי" - רומז לתורה, על-פי פרוש המכילתא: "שתהיו פנויין לי ועוסקים בתורה";
"ממלכת" - למלכות;
"כהנים" - לכהונה.

בשעת מתן-תורה היו לכל אחד ואחד מישראל כל שלש המעלות האמורות - כל אחד מהם היה פנוי לה' ועוסק בתורה; שני כתרם בראשו (שבת פח) - **קמלו**; והיה ראוי לאכל בקדשים (מכילתא) - **קהנה**.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקוטי שיחות יח עמ' 21)

ממלכת כהנים, שרים (רשי"י ט, 1) יש לשאל, מדוע לא פרש 'משרתים', כפי שפרש לעיל (ויגש מז, כב): "כל לשון כהן משרת לאלקות הוא". ויש לומר, שהתאר 'משרת לאלקות' מתאים רק במי שמשרת בבית המקדש וכדומה, כפתיב (עקב י, ח) "**לעמד לפני ה' לשרתו**", אף לא לגבי כללות קיום המצוות של עם ישראל.

♦ יום חמישי ט"ז שבט ♦

וַיֵּאָתָא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְסָבִי עַמָּא וְסִדְרָא
 קְדָמִיהוֹן ית כל פתגמיא האלין דפקדה יי:

(1) וַיֵּבֵא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׂם לְפָנֵיהֶם אֵת
 כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:

ח וַיֵּאָתִיבוּ כָל עַמָּא פְתָדָא וְאָמְרוּ כָל דִּי
 מְלִיל יי נַעֲבֵד וְאֵתִיב מֹשֶׁה ית פתגמי עמא
 קדם יי:

(ח) וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה
 נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשֶׁה אֲת־דִּבְרֵי הָעָם אֲל־יְהוָה:

ט"ז < וישב משה את-דברי העם וגו' • ביום המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשפמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב? אלא בא הפתיב ללמדך דרר ארץ ממשה, שלא אמר: הואיל ויודע מי ששאלחני, איני צריך להשיב.

ט וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה הֲאֵא מִתְגְּלִי לָךְ
 בְּעִיבָא דַעֲנָנָא בְדִיל דִּישְׁמַע עַמָּא בְּמַלְלוּתִי
 עִמָּךְ וְאִף כִּף יִהְיִמְנוּן לְעֵלָם וְחוּי מֹשֶׁה ית
 פתגמי עמא קדם יי:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִה אֲנֹכִי בְּאֵי אֵלֶיךָ בְּעַב
 הָעֲנָן בְּעֵבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמְּךָ וְגַם־כִּי
 יֹאמְרוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֲל־יְהוָה:

ט"ז < בעב הענן • במעבה הענן, וזהו ערפל. וגם כף • גם בנביאים הפאים אתריך. ויגד משה וגו' •

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּעִבֵי הָעֲנָן, וּמְפָרֵשׁ בְּנֵה שׁ"עב" הוא שם דבר ולא תואר, שאם כן היה לומר "בענן העב" (רא"ס). או שמפרש ש"עב" כאן אין פירושו ענן, כמו שמצינו שענן נקרא עב, אלא כאן הוא תיאור של הענן (ט"ז).

וְזֵהוּ עֲרַפֵּל - שהוא עבה יותר מהענן. והוא האמור לקמן ב, יח "ומשה נגש אל הערפל". ראה שם ברש"י.

וְגַם כִּי - גַם בְּנִבְיָאִים הַפָּאִים אַחֲרֵיךָ - וזהו "וגם". שפיון שידור במציאות הנבואה בכך שישמע העם בדברי עמך, מפילא יאמינו גם בנבואת שאר נביאים (באר בשדה).

הוא יודע הכל. אבל ראה רש"י ויקרא א, א: "צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר וישב משה את דברי העם אל ה'". וראה שם בביאור.

אֵלָּא בָּא הַפְּתוּב לְלַמַּדךָ דְרַר אֶרֶץ מִמֹּשֶׁה, שְׁלֹא אָמַר: הוּאִיל וַיֹּדַע מִי שְׁשָׁלַחְנִי, אִינִי צָרִיךְ לְהָשִׁיב - כלומר, משה השיב משום "דרר ארץ", ומה שנכתב דבר זה בתורה, וזהו כדי ללמדנו דרר ארץ, ששליח צריך להשיב למשלח גם אם המשלח יודע את התשובה. תורה ט

(ט) **בְּעַב הָעֲנָן - בְּמַעֲבַה הָעֲנָן** -

(ח) וישב משה את דברי העם וגו' - ביום המחרת, שהוא יום שלישי - לחדש, וכן לביאתם להר סיני.

שְׁהַרִי בְּהַשְׁכַּמָּה עָלָה - בדלעיל פסוק ג. ואם כן לא יתכן שהשיב לו ביום שני. וראה גם רש"י שבת פו, ריש עמוד א: "שהדברים שנאמרו לו בשני, ירד לערב ואמרן לישראל, כדכתיב ויבא משה ויקרא לזקני העם וגו', ולמחרת השפים ועלה וישב משה את דברי העם וגו', כדאמר כל עליותיו בהשפמה היו".

וְכִי צָרִיךְ הָיָה מֹשֶׁה לְהָשִׁיב - וקראי: א) לא נצטוו להשיב, ב) הקדוש-ברוך-

ביום המחרת, שהוא רביעי לחדש. את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמע ממך: אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו.

(י) ויאמר יהוה אל-משה לך אל-העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם: יואמר יי למשה אזיל לות עמא ותזמנון יומא דין ומחר ויחזרו לכושיהון:

ט"ז ויאמר ה' אל-משה • אם כן, שמזקינן לדבר עם, לך אל העם. וקדשתם • וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר.

(יא) והיו נכנים ליום השלישי כיון ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל-העם על-הר סיני: יא ויהיו זמינין ליומא תליתאה ארי ביומא תליתאה יתגלי יי לעיני כל עמא על טורא דסיני:

ט"ז ויהיו נכנים • מכדלים מאשה. (מכילתא). ליום השלישי • (מכילתא) שהוא ששי בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתיים-עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת "ואלה המשפטים", ואין מקדם ומאחר בתורה. לעיני כל העם • מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כלם (מכילתא).

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

להם בפסוק יא: "והיו נכונים", וברשי שם: "מוכדלים מאשה". תורה יא (יא) והיו נכנים - מכדלים מאשה - כמפורש בדברי משה אל העם לקמן פסוק טו.

ליום השלישי - שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת "ואלה המשפטים" - לקמן כד, ד ואילך. וראה גם רש"י שם: וישפם בבקר - בחמשה בסיון.

ואין מקדם ומאחר בתורה - שאף על-פי שנכתב לאחר מתן תורה, סיפור המעשה היה לפני מתן תורה. וראה גם רש"י שם פסוק א. וראה עוד רש"י בראשית ו, ג. שם לה, כט. לקמן לא, יח. ויקרא ח, ב. במדבר ט, א.

לעיני כל העם - מלמד שלא היה בהם סומא - ולכן נאמר "כל העם". וראה גם רש"י לקמן כ, טו. שנתרפאו כלם - שאין לומר שמלכתחילה לא היו סומיין, כי אם בן מה משמיענו באמרו "לעיני כל העם". תורה יב

כד לקמן ברשי כד, ג. שרצונם לשמע ממך, אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך - כלומר, הקדוש-ברוך-הוא אמר למשה רק "בעבור ישמע העם בדברי עמך", ולא שהוא ידבר אליהם ישירות, והם אמרו לו שרצונם שהקדוש-ברוך-הוא ידבר אליהם ישירות ולא על ידי שליח. ודבר זה אנו למדים ממענה ה' למשה בפסוק י' לך אל העם וקדשתם, וכפירוש רש"י שם. רצוננו לראות את מלכנו - זו בקשה נוספת, שלא רק שרצונם לשמוע מפי הקדוש-ברוך-הוא, אלא רצונם גם לראות את הקדוש-ברוך-הוא, כיון שהוא מלכם. ודבר זה אנו למדים ממענה ה' למשה בפסוק יא "כי ביום השלישי ירד ה' עמכם לעיני כל העם". תורה י

(י) ויאמר ה' אל משה - אם כן, שמזקינן [אותי] - כן הוא באחד מכתבי-היד.

לדבר עם, לך אל העם - באחד מכתבי-היד גורס כאן: ויתתהרם. וקדשתם - וזמנתם שיכינו עצמם "היום ומחר". - לא פירש מלשון פרישות והבדלה, שהרי את זה אומר

ויגר משה וגו' - ביום המחרת - שהרי כל עליותיו היו בהשפכה [משום כך לא עלה ביום שלישי] (רא"ם). וראה לקמן כד, א ש"אל משה אמר עלה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחוויתם מרחוק" נאמר לו בארבעה בסיון, ובו ביום נצטוו לומר להם על מצות פרישה והגבלה.

שהוא רביעי לחדש - כאן מדגיש "לחדש", משום האמור לקמן פסוק יא. וראה לקמן כד, א ש"ואל משה אמר עלה" האמור שם, נאמר לו בארבעה בסיון.

את דברי העם וגו' - תשובה על דבר זה - שאמרת לי "הנה אנכי בא אליך בעב הענין בעבור ישמע העם בדברי עמך".

שמעתי מהם - שהרי לא היה לו מה להשיב מהעם לה', ולכן לא נאמר "וישב", אלא "ויגד" (ויגיד). אף ברשי שבת פז, א כתב: "שעלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה", וזה לפי שישנו שם שמצות הגבלה נאמרה בשלשה בסיון, מה-שאין-כן בפירושו על התורה כתב שמצות הגבלה נאמרה בארבעה בסיון ביחד עם מצות פרישה,

**(יב) וְהִגְבַּלְתָּ אֶת־הָעַם סָבִיב לְאֹמֶר הַשְּׂמֵרוֹ לָכֶם
עֲלוֹת בָּהָר וּנְגַע בְּקִצְהוֹ כִּלְהַנְגִיעַ בָּהָר מוֹת יוֹמָת:**

יב. ויתמחהם את עמא סחור סחור למימר
אסתמרו לכוון מלמסק בטורא ולמקרב
בסופה כל דיקרב בטורא אתקטלא יתקטל:

**ט"ז. וְהִגְבַּלְתָּ • קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה. לאמר • הגבול אומר להם:
השמרו מעלות מפאן והלאה, ואתה תזהירם על כך. ונגע בקצהו • אפלו בקצהו.**

**(יג) לֹא־תִנְעַע בּוֹ יָד פִּי־סָקוֹל יִסְקַל אֹי־יָרֵה יִיָּרֶה
אִם־בַּהֲמָה אִם־אִישׁ לֹא יַחִיָּה בַּמִּשְׁפָּחָה הַיָּבֵל הַמָּה
יַעֲלוּ בָהָר:**

יג. לא תקרב בה ידא ארי אתגמא יתרגם
או אשתדאה ישתדי אם בעירא אם אנשא
לא יתקיים במיגר שופרא אנון מרשן למסק
בטורא:

**ט"ח. יָרֵה יִיָּרֶה • (סנהדרין מא) מפאן לנסקלים שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבה שתי קומות.
יָיָרֶה • ישלף למטה לארץ, כמו (לעיל טו) "יָרֵה בַיָּם". בַּמִּשְׁפָּחָה הַיָּבֵל • כשימשף היוכל קול ארץ, הוא סימן
סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק, הם רשאין לעלות. הַיָּבֵל • הוא שופר של איל, שכן בערבא
קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה.**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(יב) וְהִגְבַּלְתָּ - קבע להם תחומין -
זהו הפירוש "והגבלת", מלשון גבול
ותחום.
לסימן, שלא יקרבו מן הגבול
והלאה - יש להעיר, שמצות
"והגבלת" אף שנאמרה ברביעי בסיון,
הרי שהצווי היה רק על היום השלישי
(ו' בסיון), כדמשמע לקמן ברש"י
פסוקים כג'כד. וכן כתב ב"אור
החיים", שזה לא הגיוני שיתקדש הרה
ויתחבו עליו קודם רדת שכינתו
יתברך, ומה שהקדים להם הצווי, והו
כדי שיינהגו בו כבוד וירגילו עצמם
להתרחק ממנו.

לאמר - הגבול אומר להם:
"השמרו" מעלות מפאן והלאה -
כלומר תיבת "לאמר" מוסבת על
הגבול. ובפירוש הדברים כתב
ה"חוקוני", שזה היה נס שהגבול עצמו
היה אומר להם: "השמרו וכו'". אף
ראה "תורה שלימה" במילואים פרק ט
שדחה סברא זו, באמרו שאין
הראשונים מחדשים נסים שלא
כתובים בחו"ל, וכיון שלא מצינו בשום
מקום במדרשי חו"ל שהגבול עצמו
דבר, ודאי אין זו פונת רש"י. ואכן
הרא"ם וה"דברי דוד" פירשו שהפונה
שבאלו הגבול היה אומר להם כן,
דהינו עשית הגבול היתה כדי לרמוז
"השמרו מעלות מפאן והלאה". וזהו

פירוש הפסוק: "והגבלת את העם",
עשה להם גבול, "לאמר השמרו לכם
עלות בהר" - כפי שהגבול יהיה להם
סימן, וכאילו הגבול אומר להם
שישמרו מלעלות בהר מפאן והלאה.
ואתה תזהירם על כך - לפירוש
ה"חוקוני" הפונה שמלבד מה שהגבול
היה אומר להם כן, נצטנה משה עצמו
להזהירם על כך, כפי להוסיף להם
בעונש לעובר על אזהרה זו (ראה משכיל
לדח). אכל לשאר המפרשים הפירוש
הוא, שמשעה עצמו צריך להזהיר אותם
שהגבול הוא סימן שלא יעלו מפאן
והלאה, פי אם לא כן, מהיכן ידעו?
שהרי הגבול לא דבר. וכן עשה,
כדלקמן בד. ג וברש"י שם.

ונגע בקצהו - אפלו "בקצהו" -
ולא שהאיסור הוא לעלות בהר ולנגוע
למעלה בקצה, אלא אפילו לנגוע
בקצה ההר בתחתיתו מבלי לעלות
להר אסור (מהרש"ל). תורה יג
(יג) יָרֵה יִיָּרֶה - מוסב על הנוגעים
בהר סיני, כאמור "לא תגע בו יד" (ע"פ
רש"י סנהדרין מה, א).

מפאן לנסקלון - שהרי לפני כן נאמר
"סקול יסקל". ובזה מתורצת קושית
הרא"ם במה שכתבה תורה סקילה
לפני היריה, אף שהסקילה היתה
לאחר היריה, שזהו לומר שהיריה היא
בנסקלים.

שהם נדחין למטה מבית הסקילה -
וכפי פירוש הכתוב: "סקול יסקל", על
ידי ש"י"רה ייריה". כלומר, דוחפים
אותם מבית הסקילה לארץ, ורק אם
לא היה מת מנפילה זו אנו היו סוקלים
אותו באבן בפשטות לשון סקילה, ולכן
נאמר גם סקילה וגם יריה, ומזה
שנאמר "יסקל" ו"ייריה" בלשון עתיד,
לומדים שכן הוא בכל הנסקלים, אלא
שאם מת בדהיה יצא, לכך נאמר "או"
לחלק (סנהדרין מה, א ורש"י שם).

שהיה נבוה שתי קומות - כפי שימות
מהר ללא סבל (נמרא שם). ויש לכך רמז
מדכתיב "ירה יירה" שתי פעמים (שפ"ח).
יירה - ישלף למטה לארץ, כמו
"יירה ביים" - לעיל טו, ד. וברש"י שם:
"לשון יריה, וכן הוא אומר או ירה
יירה".
במשף היבל - כשימשף "היבל"
קול ארץ הוא - דהינו ש"במשוף"
מוסב על הקול, וכאילו כתוב: במשוף
היובל את קולו (רא"ם). וראה גם רש"י
ביצה ה, ב: "שיצארי התוקע את קולו
כמנהג התוקע באחרונה". וראה שם
שהביא לשון אחר: "שימשוף התוקע
מלתוקע, והכי מפרש לה במכילתא:
במשוף היובל - בפסוק היובל".
סימן סלוק שכינה והפסקת הקול -
כלומר הארכת הקול של השופר היא
סימן להפסקתו, שכן דרך התוקעים

(יד) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:
 יד וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְתַת עֲמָא וַזְמִין יָת עֲמָא וַתְּנִירו לְבוּשֵׁיהוֹן:

ט"ז < מן־הָהָר אֶל־הָעָם • מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה מֹשֶׁה פּוֹנֵה לְעַסְקֵיו, אֲלֹא מִן הָהָר אֶל הָעָם.

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הִיוּ נִכְנָיִם לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
 טו וַאֲמַר לְעֲמָא הָווּ זְמִינִין לְתַלְתַּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבִין לְצַד אִתְמָא:

ט"ז < הִיוּ נִכְנָיִם לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים • לְסוֹף שְׁלֹשֶׁת יָמִים, הוּא יוֹם רְבִיעִי, שֶׁהוֹסִיף מֹשֶׁה יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ, כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי, (שבת פז). וַלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: 'בְּשִׁשָּׁה בַּחֲדָשׁ נִתְּנָו עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת', לֹא הוֹסִיף מֹשֶׁה כְּלוּם. וְלִשְׁלֹשֶׁת יָמִים, כְּמוֹ 'לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי'. אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה • כָּל שְׁלֹשֶׁת יָמִים הַלְלוּ, כְּדִי שִׁיְהִיו הַנְּשִׁימִים טוֹבְלוֹת לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתִהְיֶינָה טְהוֹרוֹת לְקַבֵּל תּוֹרָה, שְׂאֵם יִשְׁמְשׁוּ תוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים, שְׂמָא תִפְלַט הָאִשָּׁה שְׂכַבְת זֶרַע לְאַחַר טְבִילָתָהּ, וְתַחֲזֹר וְתִטְמָא, אֲבָל מִשְׁשֶׁהֲתַה שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּכַר הַזֶּרַע מִסְרִיחַ וְאִינוּ רְאוּי לְהַזְרִיעַ, וְטְהוֹר מִלְטָמָא אֶת הַפּוֹלְטָת.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וּמָחָר, וְהוּא אָמַר לְהֵם לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים. כְּלוֹמֵר, הוֹסִיף לְהֵם בְּמִצְוֹת פְּרִישָׁה יוֹם נוֹסֵף. וְרָאָה הַטַּעַם בְּדַבּוּר הַכָּא. **כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי** - שְׁבַת פּוּ, א. וַלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר - חֲכָמִים שָׁם פּוּ, ב. **בְּשִׁשָּׁה בַּחֲדָשׁ נִתְּנָו עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, לֹא הוֹסִיף מֹשֶׁה כְּלוּם, וְ"לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים", כְּמוֹ "לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי"** - לְעִיל פְּסוּק יא. שֶׁהוּא שִׁשָּׁה בַּחֲדָשׁ (רש"י שם). **אֶל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה - כָּל שְׁלֹשֶׁת יָמִים הַלְלוּ** - רְבִיעִי חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי בַּחֲדָשׁ. וְלֹא רַק בְּסוֹף הַזְּמַן שֶׁל שְׁלֹשָׁה יָמִים (רא"ם).

כְּדִי שִׁיְהִו הַנְּשִׁימִים טוֹבְלוֹת לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתִהְיֶינָה טְהוֹרוֹת לְקַבֵּל תּוֹרָה - בְּיוֹם הַרְבִּיעִי. **שְׂאֵם יִשְׁמְשׁוּ תוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים, שְׂמָא תִפְלַט הָאִשָּׁה שְׂכַבְת זֶרַע לְאַחַר טְבִילָתָהּ וְתַחֲזֹר וְתִטְמָא, אֲבָל מִשְׁשֶׁהֲתַה שְׁלֹשָׁה יָמִים** - הֵינּוּ שְׁלִמִים, וּכְדַעַת רַבִּי יוֹסִי, וְאִילוּ לְדַעַת חֲכָמִים הֵינּוּ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי (שבת פז, א).

כְּכַר הַזֶּרַע מִסְרִיחַ וְאִינוּ רְאוּי לְהַזְרִיעַ, וְטְהוֹר מִלְטָמָא אֶת הַפּוֹלְטָת. - לְהִיּוֹת עוֹד וְלֹד נוֹצֵר הַיְמָנָה, וְאִינוּ קְרוּי "שְׂכַבְת זֶרַע", הַרְאוּי לְהַזְרִיעַ (ע"פ רש"י שבת פז א). תורה טו

"מִן הָהָר אֶל הָעָם" - אַף לֹא לְעַסְקֵיו הַרוֹחֲנַיִם (הרב). וּמִלְשׁוֹן "לֹא הָיָה מֹשֶׁה פּוֹנֵה", מִשְׁמַע שֶׁלֹּא רַק בִּירִידָה זֹו הָיָה כֵּן, אֲלֹא כֵּן עָשָׂה מֹשֶׁה בְּכָל פַּעַם שִׁיְרַד מִן הָהָר (או אֲפִילוּ בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּצְטַנָּה מִדֵּה לומר הַצִּיּוּי לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל - רָאָה 'לְקוּטֵי שִׁיחוֹת' חֶלֶק י"ח עמוד 336). וַיֵּשׁ לומר שֶׁזֶו בּוֹנֵת רִשִׁי בְּאֶמְרוֹ כֵּאֵן "מְלַמֵּד", שְׂפֹסוּק זֶה בֹא לְלַמֵּד שֶׁכֵּן הָיָה עוֹשֶׂה מֹשֶׁה תְּמִיד. תורה טו **(טו) הִיוּ נִכְנָיִם לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים - לְסוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים** - כִּי "שְׁלֹשֶׁת יָמִים" מִשְׁמַעוֹ יְהִידָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה יָמִים (ראה רש"י לעיל ג, כב), וְלָכֵן לֹא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ "לְשַׁלֵּשֶׁת" בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, כִּי אִזּוֹ אֵינָם יְחִידָה אַחַת, וּבְהִקְרַח פִּירוּשׁוֹ לְאַחַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים.

הוּא יוֹם רְבִיעִי - כְּלוֹמֵר ז' בְּסִינַן, שֶׁהוּא יוֹם רְבִיעִי מִד' בְּסִינַן שְׁבוּ נְאֻמָּה לֹו מִצְוֹת פְּרִישָׁה. **שֶׁהוֹסִיף מֹשֶׁה יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ** - שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר לוֹ (בפסוק יא) "לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי", וּמֹשֶׁה אָמַר לְהֵם "לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים", וְלֹא אָמַר "לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי", אֲלֹא פִּירְשׁוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּקְרָא דְקִתִּיב "וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹת הַבְּקָר" - שְׁלִישִׁי לְיָמִים שְׁלִמִים שְׁלִילָן עֲמָם קָאָמַר (רש"י שבת פז, א). וּבְרִשִׁי יְבָמוֹת סב, א: "שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר לוֹ וַיְקַדֵּשׁתֶּם הַיּוֹם

שְׂמֵאֲרִיכִים בַּתְּקוּעָה לְפָנֵי שְׂמִפְסִיקִים, וְהַפְּסִיקָתָהּ הַקּוֹל הִיא סִימָן לְסִילוּק הַשְּׂכִינָה, שֶׁכֵּן הַשְּׂכִינָה בָּאָה בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים וְקוֹל שׁוֹפָר, כְּדִלְקַמֵּן פְּסוּק טז (רא"ם).

וּבִיּוֹן שְׂנַסְתַּלַּק - הַשְּׂכִינָה. **הֵם רִשְׁאִין לְעֵלוֹת** - מְבַאֵר בְּזֶה שֶׁ"הֵמָּה יַעֲלוּ בְהָר" אִינוּ בְּגִלְל "בְּמִשׁוֹף הַיּוֹבֵל", אֲלֹא "בְּמִשׁוֹף הַיּוֹבֵל" וְהוּו סִימָן לְסִילוּק הַשְּׂכִינָה, וּמִמִּילָא יְכוּלִים לְעֵלוֹת בְּהָר. וְהוֹסִיף רִשִׁי "רִשְׁאִים", לומר לֹא שְׁחִיבִים לְעֵלוֹת, אֲלֹא אִם יִרְצוּ לְעֵלוֹת הֵם רִשְׁאִים. וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס (רא"ם).

הַיּוֹבֵל - הוּא שׁוֹפָר שֶׁל אֵיל, שֶׁכֵּן בְּעֶרְבֵי קוֹרְנִין לְדַבְּרָא "יּוֹבֵלָא" - בְּעֶרֶב קוֹרְאִים לְאֵיל "יּוֹבֵלָא". וְהוּו מוּבָן שֶׁמִּקּוּרוּ בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ, וְהוּו יוֹבֵל הַנּוֹצֵר כֵּאֵן.

וְשׁוֹפָר שֶׁל אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק הָיָה - רָאָה פְּרָקֵי דְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר פְּרָק לֹא: "שְׁתֵּי קְרָנָיו שֶׁל אֵיל, שֶׁל שְׂמָאל נִשְׁמַע קוֹלוֹ עַל הַר סִינַי וְכו', וְקָרָן שֶׁל יָמִין הוּא גְדוֹל מִן הַשְּׂמָאל וְעֵתִיד לְתַקּוּעָה בּוֹ לְעֵתִיד לְבֹא בְּקַבּוּץ גְּלוּיּוֹת". וְלֹוּמַד כֵּן, מִדְּקִתִּיב "הַיּוֹבֵל", מִשְׁמַע שׁוֹפָר

הַמִּיּוֹקָד (מהרש"ל). תורה יד **(יד) מִן הָהָר אֶל הָעָם - מְלַמֵּד** - מִיתוּר הַתִּיבּוֹת "אֶל הָעָם". **שֶׁלֹּא הָיָה מֹשֶׁה פּוֹנֵה לְעַסְקֵיו אֲלֹא**

טז וַיְהִי בַיּוֹם הַזֶּה כִּי־זָמַר מִלִּיתָאָה בְּמַהְוֵי צִפְרָא וַהֲוָה קָלִיז וּבְרִיחִין וְעַנְנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דִּי בְּמִשְׁרִיתָא:

(טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיט הַבְּקָר וַיְהִי קָלֶת וּבְרָקִים וְעַנְן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקַל שׁוּפְר חֲזַק מְאֹד וַיִּחַרְד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

כ"ט < בְּהֵיט הַבְּקָר • מְלַמֵּד שֶׁהַקָּדִים עַל יָדָם, מֵה שְׁאִין דְּרָף בְּשֶׁר־וְדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁיְהִי הָרֵב מִמֶּתִין לַתְּלִמִּיד, וְכֵן מְצִינּוּ: (בִּיחֻקָּא ל ג) "קוּם צֵא אֶל־הַבְּקָעָה וְגו' וְאָקוּם וְאֶצֵּא אֶל־הַבְּקָעָה וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד־ה' עוֹמֵד".

~ נקודות משיחות קורש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ג, עמוד 22 ואילך)

קולות וברקים - לשם מה?

בְּפִרְשֵׁתָנוּ מִסְפָּר שְׁבַעַת מִתַּן־תּוֹרָה "וַיְהִי קוֹלוֹת וּבְרָקִים גו' וְקוֹל שׁוּפְר חֲזַק מְאֹד" (יט, טז). ולפי פשוטו, כִּנּוּת וּמְטַרְת הַקּוֹלוֹת וּבְרָקִים הֵיטָה לַפְּעַל יְרָאָה וְחֻדָּה בְּעוֹלָם, בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְתַמּוּהָ, דְלִכְאוּרָה, גִּילּוֹי כְבוֹד ה' עֲצָמוּ, "אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם" (כ, יט) דִּי בּוּ כְדִי לַפְּעַל בְּהֶם יְרָאָה וְחֻדָּה זו, וְאִם־כֵּן לְשֵׁם מָה הֵיוּ הַקּוֹלוֹת וּבְרָקִים?

וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל־פִּי הַיְדוּעַ (ראַה תַּנְחוּמָא וְאֵרָא טו. שְׁמוֹת רַבָּה פִּרְשָׁה יב, ג) שֶׁיְרִידַת ה' עַל הַר סִינַי לֹא הֵיטָה רַק גִּילּוֹי לְפִי שְׁעָה, אֲלָא הַתְּחִלָּה דְּמַצֵּב חֻדָּשׁ לְגַמְרִי. שֶׁלְפָנַי מִתַּן־תּוֹרָה הֵיטָה גְזָרָה, דְ"עֲלִיוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לַתְּחֻתּוֹנִים, וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְעֲלִיוֹנִים", וְהִינּוּ, שֶׁהֵיטָה 'גְזָרָה' - מְלִשׁוֹן גְזָר וְחֻתָּר - בֵּין הַנְּבִרָא שֶׁלְמִטָּה וּמְקוּרוֹ בְּעֲלִיוֹנִים, וְלֹא הִרְגֵשׁ אֲצֵל הַנְּבִרָאִים שֶׁלְמִטָּה שֶׁמְקוּרָם מִהַקְב"ה, וְהוּא יַתְבַּרְף הַמְחִינָה וּמַהְוָה אֶת הַכֹּל.

וּבְמִתַּן־תּוֹרָה בְּטֵלָה גְזָרָה זו, וְנִתַּן הַכַּח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד 'לְרֵאוֹת' בְּכָל נְבִרָא שֶׁלְמִטָּה אֶת שֶׁרְשׁוֹ וּמְקוּרוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, וְלִהְבִּין שְׁקִיּוּם וְחִיּוּת וְכָל מְצִיאוֹתָם שֶׁל כָּל הַנְּבִרָאִים "לֹא נִמְצְאוּ אֲלָא מֵאֲמֹתַת הַמְצָאוֹ" (ראַה רַמְב"ם רִישׁ הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה).

וְהִנֵּה, יְדוּעַ שֶׁעֲנִין הִרְעֵשׁ בָּא מְדַבֵּר חֻדוּשׁ, "וּכְמוֹ . . . כְּשֶׁמִּשְׁגִּי הַשְּׂגָה חֻדָּשָׁה שְׁאִינוּ כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה לְעִינֵינוּ, יַתְהוּהָ בְּחִינַת רַעַשׁ בְּלַב 'גְּעוּוֹאֵלֵד'" (סִפְר הַמַּאמְרִים תַּרְס"א ע' קצח).

וְזֵהוּ תִכּוֹן עֲנִין הִרְעֵשׁ וְהַקּוֹלוֹת וּבְרָקִים שֶׁבְּמִתַּן־תּוֹרָה, שֶׁלֹּא הֵיטָה זֶה רַק רַעַשׁ הַנִּשְׁמַע לְאַזְן הַגִּשְׁמִית, אֲלָא הוּא רַעַשׁ בְּתִכּוֹן הַרוּחָנִי. דְכָאֲשֶׁר רָאוּ שְׁאִין הַבְּרִיאָה כּוֹלָה כְּפִי מָה שֶׁנִּרְאָה וְנִגְלָה לְעֵינַי בְּשָׂר, שֶׁהִיא דְבַר וַיֵּשׁ בְּפָנַי עֲצָמוּ וְאִין לָהּ קִשְׁר לְהַקְב"ה, אֲלָא נִתְגַּלָּה לְכָל שֶׁהַבְּרִיאָה כּוֹלָה מִתְחַדָּשֶׁת וּמִתְקַיְמַת כָּל רִגַע מִהַקְב"ה בְּעֲצָמוּ, הִנֵּה מ'חֻדוּשׁ' עֲצוּם כְּזֶה, נִתְעוֹרֵר רַעַשׁ גְּדוֹל.

(יז) וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים מִן־ הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְבוּ בַתַּחְתִּית הָהָר:

יז וַאֲפִיק מֹשֶׁה יָת עַמָּא לְקַדְמוֹת מִימְרָא דִּי מִן מִשְׁרִיתָא וְאַתְעַתְדוּ בְּשַׁפּוּלֵי טוּרָא:

כ"ט < לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים • מְגִיד שֶׁהַשְּׂכִינָה יֵצֵא לְקִרְאָתָם, כְּחֻתָּן הַיּוֹצֵא לְקִרְאָת כְּלָהּ, וְזֵהוּ שְׁנַאֲמַר: (דְּבָרִים ל ג) "ה' מְסִינִי בָּא", וְלֹא נֶאֱמַר: 'לְסִינִי בָּא'. בְּתַחְתִּית הָהָר • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: בְּרַגְלֵי הָהָר. וּמְדַרְשׁוֹ, שֶׁנִּתְלַשׁ הָהָר מִמְקוֹמוֹ וְנִכְפָּה עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית (שְׁבַת פח).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הַכְּלָה וְהַשְּׂכִינָה הַחֲתָן, וְלָכֵן יֵצֵא הַשְּׂכִינָה כְּנִגְדָם, לְקַבֵּל פְּנֵיהֶם. וְזֵהוּ שְׁנַאֲמַר - דְּבָרִים ל ג, ב. "ה' מְסִינִי בָּא", וְלֹא נֶאֱמַר 'לְסִינִי בָּא' - אֲלָא יֵצֵא לְקִרְאָתָם בְּשַׁבָּא לְהִתְיַצֵּב בַּתַּחְתִּית הָהָר, כְּחֻתָּן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנַי כְּלָה (רִשִׁי שם). בְּתַחְתִּית הָהָר - לְפִי פְּשׁוּטוֹ: בְּרַגְלֵי הָהָר. וּמְדַרְשׁוֹ - שְׁבַת פח, א.

עֲנֵה וַיְתִירָה מָה שְׁאִין דְּרָף בְּשֶׁר־וְדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן, הַתְּלִמִּיד מִמֶּתִין לְרֵב וְכָאן הָרֵב מִמֶּתִין לַתְּלִמִּיד (רִשִׁי שם). תּוֹרָה יז (יז) לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים - מְגִיד שֶׁהַשְּׂכִינָה יֵצֵא לְקִרְאָתָם - כְּלֹמוֹר שֶׁהֵם יֵצְאוּ לְקִרְאָתוֹ, וְהַשְּׂכִינָה "יֵצֵא כְּנִגְדָם" (רִשִׁי דְּבָרִים ל ג, ב) שֶׁתִּיבַת "לְקִרְאָת" נֶאֱמַרְתָּ תְּמִיד עַל הַהוֹלְכִים זֶה לְקִרְאָת זֶה (רִאִים). כְּחֻתָּן הַיּוֹצֵא לְקִרְאָת כְּלָה - וּבְנִמְשָׁל

(טו) בְּהֵיט הַבְּקָר - מְלַמֵּד שֶׁהַקָּדִים עַל יָדָם - בְּשִׁבְלִים (חֻקּוּמֵי). כְּלֹמוֹר, שֶׁכְּבִר "בְּהֵיט הַבְּקָר" הֵיטָה שָׁם, לְפָנַי שְׁמוּשָׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ. מָה שְׁאִין דְּרָף בְּשֶׁר־וְדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁיְהִי הָרֵב מִמֶּתִין לַתְּלִמִּיד. וְכֵן מְצִינּוּ בִּיחֻקָּאֵל - יְחֻקָּאֵל ג, כב-כג. "קוּם צֵא אֶל הַבְּקָעָה וְגו', וְאָקוּם וְאֶצֵּא אֶל הַבְּקָעָה וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד ה' עוֹמֵד" - הַקָּדִים עַל יְדוֹ לִילָף שָׁם, מִדַּת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' חלק ד עמוד 1024 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שינה פהכנה לקבלת התורה?

בפרשתנו נאמר שלפני מעמד הר סיני "ויצא משה את העם לקראת האלקים" (יט, יז). ואיתא במדרש "ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת ערבה והלילה קצרה כו' בא הקדוש-ברוך-הוא ומצאן ישנים כו', והיה משה מעורר לישראל כו' הדין הוא דכתיב 'ויצא משה את העם לקראת האלקים' (שיר-השירים רבה פרשה א, יב, ב).

ולכאורה הדבר תמוה ביותר, הרי ידועים דברי הר"ן (סוף פסחים) שבגוי ישראל ספרו את הימים, והשתקקו בכל לבם ונפשם לקבלת התורה, ואם כן איך אפשר שבלילה זה במקום להמתין בקצור רוח ולהתכונן לקבלת התורה, הלכו לישון, ועד ששנתם ערבה להם?

ויש לבאר הדברים, דהנה ידוע שכאשר הנשמה נמצאת בגוף, הרי היא מגבלת בהשגות שיכולה להשיג. מה שאין כן בעת השינה כאשר מסתלקת מהגוף ועולה למעלה, הרי יש ביכלתה להשיג השגות כאלו שאי אפשר לה להשיגם כאשר הגוף ער (ראה מה שנתבאר בזה במאמר ד"ה בלילה ההוא ה"ת"ש סעיף א, ועוד).

ועל-פי-זה יש לפרש מה שישראל הלכו לישון בלילה ההוא, מפני שחשבו שאין הכנה מתאימה יותר לקבלת התורה מאשר שהנשמה תעלה למעלה ותשיג השגות נעלות לאין שעור.

אך מכל-מקום נחשב זה כחסא לגבי ישראל. כי תכלית מתן-תורה היא לפעל שגם בדברים תחתונים גשמיים ובענייני עולם הזה ישכן ויחדר אור הקדושה, ועל כן הגם שבעת השינה היו משיגים השגות נעלות, לא היה להם להתנתק מהגוף ולהשיג השגות, אלא לעבד עם הגוף ולהעלותו ולזככו כדי שגם הגוף יהיה כלי להשגות קדושות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה לקו"ש ח"ג עמ' 26 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

חייב המצות לאחרי מתן-תורה

והיציבו בתחתית ההר: (יט, יז)

כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה, מוטב. ואם לאו, שם תהיה קבורתכם (שבת פח, א)

ידועה קשית התוספות (שם ד"ה כפה) הרי "כבר הקדימו נעשה לנשמע" בה' סיון, ומדוע היו צריכים ל"כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית" כדי לקבל את התורה עוד פעם (כדמשמע בגמרא שם שבגנית המזבח, ובמילא גם אמירת נעשה ונשמע, היתה בחמישי בסיון)?

ויש לומר בזה, על פי מה שכתב הרמב"ם (פרוש המשניות הליו ספ"ז) דלא אחרי שנתנה תורה בהר סיני, הנה גם המצות שנצטוונו בהן לפני זה, אין אנו מקימים אותן מפני הצווי שנאמר אז, אלא מפני שנצטוונו בהן מפני הגבורה בהר סיני. ונמצא, דאף שנצטוו בני ישראל במצות שונות גם לפני מעמד הר סיני, הרי החיוב לקיים אותן המצות אז, והחייב לקיים המצות שלאחרי מתן-תורה - חייבים שונים הם.

ועל-פי-זה יש לומר, דמכיון שפשעאמרו בני ישראל "נעשה ונשמע" היה זה לפני מעמד הר סיני, ואז לא היה עדין החיוב לקיים המצות כפי שהוא לאחרי מתן-תורה, הנה בקבלת המצות דאז לא היה שייך שתהיה קבלה אמיתית על המצות דאחרי מתן-תורה שנצטוו בהם מפני הגבורה, כי לא היה להם אפשרות להשיג חמרת צוויים אלו. ולכן היה צריך בקבלת מצות עוד פעם בשעת מתן-תורה בפעל.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ברוך-הוא רצה להבהיר להם בזה, שלא מפני רצונם הם מקבלים את התורה, שגם ללא רצונם הם מוכרחים לקבלתה. וזהו שכתב רש"י "והוא הולך עליו, ללא זה אין תכלית לקיום העולם, וכמו שפירש רש"י בבבא שית א, לא: "יום הששי, כולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה". תורה יח

שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית - קדורה גדולה שמטילין בה שבר (רש"י שם). ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם (שבת שם). וכתב ה"גור אריה", שאמנם בני ישראל בפועל לא הוצרכו לכך, שהרי אמרו "נעשה ונשמע", וברצונם החפשי רצו לקבל את התורה, אלא שהקדוש-

"בתחתית ההר" - תחת ההר ממש (רש"י שם). וראה מהרש"א שם: מדלא כתב "תחת ההר", וכתב "בתחתית", משמע בתוך התחתית, כגיגית שמוקפת גם מצדדין. וראה גם רש"י דברים לב, י: "וסבבן בתחתית ההר, שכפחו עליהם כגיגית". וראה רש"י שיר השירים ח, ה: "זכור פי בתחתית הר סיני העשוי על ראשי כמין תפוח - שם עוררתיך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש חכ"ו עמ' 424 – מתוך 'לקראת שבת')

קבלת התורה באנס או ברצון

וְהִתְבָּחוּ בְּתַחֲתֵית הֵהָר: (ט, יז)

מלמד שִׁכְפָה הַקֶּבֶד"ה עֲלֵיהֶם אֵת הַהָר פְּגִיגִית וְאָמַר לָהֶם אִם אַתֶּם מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה מוּטָב וְאִם לֹא שָׁם תְּהֵא קְבוּרַתְכֶם . . מִכָּאֵן מוֹדְעָה רַבָּה לְאוֹרֵיטָא (שבת פח, א)

וְקָשָׁה (כנ"ל מתוס'), דְּלִפִּי זֶה לֹא קִבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֵת הַתּוֹרָה אֲלָא מֵאֲנָס וְאִיף זֶה מֵתָאִים עִם זֶה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע, דְּמִשְׁמַע מִזָּה שֶׁקִּבְלוּהָ מִרְצוֹן?

וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה זֶה שְׂאָדָם לֹא יִקְבַּל עַל עֲצֻמוֹ עַל הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הוּא מִפְּנֵי שְׂאִינוּ מִפִּיר בְּאַמְת שְׂרַק הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הֵם תְּכֵלִית הַטּוֹב, וְהַפֶּךְ הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הוּא תְּכֵלִית הָרַע, וְאִם יִפִּיר בְּטוֹב הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת בּוֹדָאי יִקְבַּל עַל עֲצֻמוֹ לְקִיָּמָם. וְהִנֵּה בְּמַעֲמַד הַר סִינִי עִבְרוּ רַק חֲמִשִּׁים יוֹם מִיְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהִיְתָה עֲרוֹת הָאָרֶץ, בְּמַדוּת מִשְׁחַתוֹת וְכוּ', וְאִי־אֶפְשָׁר הִיָּה שֶׁבְּמִשְׁרָא זְמַן קָצֵר כֵּזֶה יִשְׁתַּנּוּ מִן הַקִּצָּה אֶל הַקִּצָּה לְהַפִּיר שְׂרַק הַתּוֹרָה הִיא חֲסִינוּ, וְזֶה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע שֶׁהַפִּירוּ בְּמַעֲלַת הַתּוֹרָה, הִיָּה מִפְּנֵי שֶׁמְלַמְעֵלָה "כְּפוּ עֲלֵיהֶם" הַכָּרָה זוֹ עַל יְדֵי שֶׁהִשְׁפַּע עֲלֵיהֶם אוֹר הַפֶּרֶת הָאָמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הִרְגִּישׁוּ מִמֶּשֶׁ שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הֵם תְּכֵלִית הַטּוֹב, אֲבָל מִצַּד שֶׁכֵּלֶם וּמִהֲלַף חֲסִיָּהֶם עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהִכָּרָה זוֹ.

וְלָכֵן לְאַחֲרֵי מֵתָן תּוֹרָה "מוֹדְעָה רַבָּה לְאוֹרֵיטָא" כִּי זֶה שֶׁקִּבְלוּהָ בְּרְצוֹן בְּזִמְנ מִתַּן־תּוֹרָה לֹא הִיָּה מִצַּד שֶׁכֵּלֶם, אֲלָא בְּדַרְךָ מִתַּנָּה מְלַמְעֵלָה, אֲבָל לְאַחֲרֵי זֶה נִשְׁאָר שֶׁקִּיָּים הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת עַבּוּדָה גְּדוּלָה וְקָשָׁה הִיא.

יח וְטוֹרָא דְּסִינִי תַנּוּן כְּלָה מִן קָדָם דְּאִתְגַּלִּי
עֲלוּהִי יי בְּאַשְׁתָּא וְסִלִּיק תַּנְגָּה כְּתַנְנָא
דְּאִתּוּנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לְחֻדָּא:

**(יח) וְהָר סִינִי עֲשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה
בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ בְּעֵשָׂן הַכֶּבֶשֶׂן וַיִּיחַרר כְּלֵה־הָהָר
מֵאָד:**

הִיא • עֲשָׂן כְּלוֹ • אֵין עֲשָׂן זֶה שֵׁם דְּבָר, שֶׁהָרִי נְקוּד הַשִּׁי"ן פֶּתַח, אֲלָא לְשׁוֹן פְּעַל, כְּמוֹ: אָמַר, שָׁמַר, שָׁמַע. לְכַד, תַּרְגוּמוֹ: 'תַּנּוּן כְּלָה', וְלֹא תַרְגָּם תַּנְנָא, וְכָל עֲשָׂן שֶׁבְּמִקְרָא, נְקוּדִים קָמֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שֵׁם דְּבָר. הַכֶּבֶשֶׂן • שֶׁל סִיד. יְכוּל כְּכַבְשָׂן זֶה וְלֹא יוֹתֵר? תַּלְמוּד לּוֹמֵר "בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם". וְמָה תַּלְמוּד לּוֹמֵר כְּכַבְשָׂן? לְסַבֵּר אֵת הָאֵזֶן מָה שֶׁהִיא יְכוּלָה לְשַׁמַּע, נוֹתֵן לְבָרִיּוֹת סִימָן הַנֶּכֶר לָהֶם. כִּיּוֹצֵא בּוּ: (הוֹשַׁע יא) "כְּאַרְיֵה יִשְׂאֵג". וְכִי מִי נִתֵּן כַּח בְּאֵרִי, אֲלָא הוּא, וְהַכְּתוּב מוֹשְׁלוֹ כְּאַרְיֵה, אֲלָא אֲנִי מְכַנֶּיךָ וּמְדַמֵּיךָ אוֹתוֹ לְבָרִיּוֹתֶיךָ, כְּדִי לְסַבֵּר אֵת הָאֵזֶן מָה שֶׁיְכוּלָה לְשַׁמַּע. כִּיּוֹצֵא בּוּ: (יחזקאל מג) "וְקוּלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים". וְכִי מִי נִתֵּן קוֹל לְמַיִם? וְהִלָּא הוּא, וְאַתָּה מְכַנֶּה אוֹתוֹ לְדַמּוּתוֹ לְבָרִיּוֹתֶיךָ, כְּדִי לְסַבֵּר אֵת הָאֵזֶן.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הוֹשַׁע יא, י.
וְכִי מִי נִתֵּן כַּח בְּאֵרִי, אֲלָא הוּא,
וְהַכְּתוּב מוֹשְׁלוֹ כְּאַרְיֵה? אֲלָא אֲנִי
מְכַנֶּיךָ וּמְדַמֵּיךָ אוֹתוֹ לְבָרִיּוֹתֶיךָ, כְּדִי
לְשַׁבֵּר אֵת הָאֵזֶן מָה שֶׁיְכוּלָה לְשַׁמַּע.
וְכִיּוֹצֵא בּוּ: "וְקוּלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים"
- יחזקאל מג, ב.
וְכִי מִי נִתֵּן קוֹל לְמַיִם, אֲלָא הוּא,
וְאַתָּה מְכַנֶּה אוֹתוֹ לְדַמּוּתוֹ
לְבָרִיּוֹתֶיךָ, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֵת הָאֵזֶן -
וּרְאֵה רִשִׁי שֵׁם: "כְּקוֹל מַיִם רַבִּים -
יְכוּל קוֹל נְמוּךְ? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: כְּקוֹל
שְׂדֵי". תוֹרָה יט

- הֵן תַּחַת הָעִי"ן וְהֵן תַּחַת הַשִּׁי"ן.
מִפְּנֵי שֶׁהֵם שֵׁם דְּבָר. הַכֶּבֶשֶׂן - שֶׁל
סִיד - מִשְׁרָפוֹת שֶׁל סִיד. וּרְאֵה גַם רִשִׁי
בְּרֵאשִׁית יט כח.
יְכוּל כְּכַבְשָׂן זֶה וְלֹא יוֹתֵר? תַּלְמוּד
לּוֹמֵר - דְּבָרִים ד, יא.
"כְּעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם", וְמָה
תַּלְמוּד לּוֹמֵר "כְּכַבְשָׂן"? לְשַׁבֵּר אֵת
הָאֵזֶן - כְּמוֹ "לְסַבֵּר אֵת הָאֵזֶן", מִלְשׁוֹן
הַסִּבְרָה, וּמִשְׁמַעוּתוֹ לְהַשְׁמִיעַ לְאֵזֶן
בְּאוֹפֵן מוּסָבֵר.
מָה שֶׁהִיא יְכוּלָה לְשַׁמַּע, נוֹתֵן
לְבָרִיּוֹת סִימָן הַנֶּכֶר - הַמוּכָר.
לָהֶם. כִּיּוֹצֵא בּוּ: "כְּאַרְיֵה יִשְׂאֵג" -

(יח) עֲשָׂן כְּלוֹ - אֵין "עֲשָׂן" זֶה שֵׁם
דְּבָר - שֶׁהָר סִינִי נַעֲשָׂה עֲשָׂן.
שֶׁהָרִי נְקוּד הַשִּׁי"ן פֶּתַח - וְאִילוּ
הִיָּה שֵׁם דְּבָר הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת נְקוּד
קָמֶץ.
אֲלָא לְשׁוֹן פְּעַל - הַעֲשִׂין כּוּלוֹ (רַשִׁי).
וּרְאֵה רִשִׁי תְּהֵלִים קד, לב: "יִגַּע בְּהָרִים
וַיַּעֲשֶׂנוּ - כְּמוֹ שֶׁמְפוֹרָשׁ בְּסִינִי וְהָר סִינִי
עֲשָׂן כּוּלוֹ".
כְּמוֹ: אָמַר, שָׁמַר, שָׁמַע, לְכַד
תַּרְגוּמוֹ "תַּנּוּן כְּלָה", וְלֹא תַרְגָּם
"תַּנְנָא" - כְּמוֹ שֶׁתַּרְגָּם בְּהַמְשָׁךְ אֵת
"כְּעֵשָׂן הַכֶּבֶשֶׂן".
וְכָל "עֲשָׂן" שֶׁבְּמִקְרָא נְקוּדִים קָמֶץ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, חלק ג, עמוד 151)

והר סיני עשן כולו (יט, יח) כבוד קדושת אדמו"ר נשיא דורנו, מסביר את משמעות העש"ן שבמתן-תורה כלפי חיוב למועד התורה המטל על כל אחד ואחד:

עולם - מקום, ללמוד תורה בכל בית ובכל מקום;

שנה - זמן, להרבות בכמות הזמן המקדש ללמוד התורה;

נקש - חיות, להוסיף באיכות הלמוד, שהלמוד יהיה בחיות יותר, וממילא ידע וישיג בעמק יותר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 224)

והר סיני עשן כולו (יט, יח) האלשיף הקשה: "בהר סיני אין בו אילנות ועצים, כי מדבר הוא, ואיך יהיה עשן כולו מפני האש". אבל מפרש לעיל (שמות ג, ב) שעל ההר היה סנה, ומסתבר שנה לא היה הצמח היחידי. ושם נאמר (פסוק א) "וינהג את הצאן אחר המדבר" (שלא ירעו בשדות אחרים, רש"י). וכתב (תשא לד, א) "הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא". ולהעיר מרש"י שמות שם (פסוק ב): "ולא אילן אחר".

(יט) **ויהי קול השפך הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול:**

י"ט ויהי קול שופרא אזל ותקף לתדא משה ממלל ומן קדם יי מתעני לה בקול: **ההוא הולך וחזק מאד** • מנהג הדיוט: כל זמן שהוא מאריך לתקע, קולו מחליש וכוהה, אבל כאן: "הולך וחזק מאד". ולמה כן? מתחלה לספר אוניהם מה שיכולים לשמע. **משה ידבר** • כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה, אלא "אנכי" ו"לא יהיה לך", והקדוש-ברוך-הוא מסיעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע. **יעננו בקול** • יעננו על דבר הקול, כמו: (מלכים א יח) "אשר יענה באש", על דבר האש להורידו.

♦ יום שישי י"ז שבט ♦

(כ) **ויירד יהוה על-הר סיני אל-ראש ההר ויקרא יהוה למשה אל-ראש ההר ויעל משה:**

י"ט ויירד ה' על-הר סיני • יכול ירד עליו ממש? תלמוד לומר: (לקמן כ) "כי מן השמים דברתי עמכם".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

תקול - תחילה פירש את הענין, וכעת מפרש את המלים, כי לפי פשוטו "בקול" משמע בקול של הקדוש-ברוך-הוא, לכן מפרש שהפונה על דבר קולו של משה. וכתב ה"לבוש", שהיה משה מתאנה ורפץ שישמעו כל ישראל קולו ולא יהיה קולו נמוך, ועל זה ענהו ה', והגביר את קולו ששמעו אותו כל ישראל.

כמו "אשר יענה באש" על דבר האש להורידו. - מלכים א יח, כד. תורה כ

(כ) ויירד ה' על הר סיני - יכול ירד עליו ממש? תלמוד לומר - לקמן כ, יט.

"כי מן השמים דברתי עמכם", מלמד שהרבין שמים העליונים

ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא "אנכי" ו"לא יהיה לך" - דהיינו אוקרת עבודה-זרה (רש"י במדבר טו, לא), שנאמר (תהלים סב, ב) "אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי" (רש"י שם טו, כב).

ותקדוש-ברוך-הוא מסיעו לתת בו כח, להיות קולו מגביר ונשמע - וזהו והאלהים יעננו בקול, שה' סיע למשה שקולו יתגבר וישמע, ולא שה' הכניס את קולו בקולו של משה, שהרי כתוב "משה ידבר". אבל ראיה רש"י תהלים כט, ד: "קול ה' בפתח - בשעת מתן תורה צמצם את קולו לפי פתח של ישראל, שנאמר והאלהים יעננו בקול, בקולו של משה".

יעננו בקול - "יעננו" על דבר

(יט) הולך וחזק מאד - מנהג הדיוט: כל זמן שהוא מאריך לתקע, קולו מחליש וכוהה - נעשה עמום (מכילתא).

אבל כאן "הולך וחזק מאד". ולמה כן מתחלה - למה מלכתחילה לא היה חזק מאד.

[לשפך] - כן הוא ברפוס ראשון ושני. וכן הוא במכילתא. וכן מסתבר, שהרי לא מדובר כאן על הספרת הענין אלא על שמיעת האזן (כתי תורה).

אוניהם מה שיכולין לשמע - להרגיל אוניהם לשמוע את קול השופר, ולכן היה הולך וחזק.

משה ידבר - כשהיה משה מדבר - מפרש "ידבר" שבלשון עתיד כלשון הונה הרגיל: היה מדבר.

מלמד שהרפין שמים העליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 228)

וירד כסא הכבוד עליהם (רש"י יט, ט) במכת בכורות נאמר (בא יב, יב) "ועברתי בארץ מצרים" (אני בעצמי ולא על ידי שליח, רש"י), ובכל זאת לא מציינו שהיו שם קולות, ברקים, ענן, קול שופר ועשן. ובכדי לבאר את ההבדל בין מכת בכורות לבין מתן תורה מדיק וירד **כסא הכבוד**: ה' ירד על הר סיני בכל הדר **כבוד** מלכותו, **בהתישבות** ובקביעות, וירידה כזו גורמת לכל הפרטים המזכרים לעיל.

(כא) ויאמר יהוה אל־משה רד העד בעם פני־הרסו אל־יהוה לראות ונפל ממנו רב:

רש"י: **העד בעם** • התרה בהם שלא לעלות בהר. **פן יהרסו וגו'** • שלא יהרסו את מצבם על ידי שתאונתם אל ה' לראות, ויקרבו לצד ההר. **ונפל ממנו רב** (מכילתא) כל מה שיפיל מהם, ונאפלו הוא יחידי, חשוב לפני רב. **פן יהרסו** • כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים, הורסים את המצב.

(כב) וגם הכהנים הנגשים אל־יהוה יתקדשו פן יפרץ בהם יהוה:

רש"י: **וגם הכהנים** • אף הבכורות שהעבודה בהם (ובחיים קטו). **הנגשים אל ה'** • להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות. **יתקדשו** • יהיו מזמנים להתיצב על עמדתן. **פן יפרץ** • לשון פרצה, יהרג בהם ויעשה בהם פרצה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ותחתונים - שמים ושמי השמים (רש"י לקמן שם).

והציען על גבי ההר כמצע על המטה - ראה גם רש"י שם. וכתב ב"תורת מנחם" שהשימוש בלשון "והציען .. כמצע", מורה שהשמים היו בטלים להר כמו מצע לגבי המטה, ולכן שרתה קדושה גם על הר סיני. **וירד כסא הכבוד עליהם** - כלומר, הקדוש־ברוך־הוא ירד בכל הדר כבוד מלכותו, בהתישבות וקביעות (הריב). וראה רש"י לקמן שם שהביא תחילה פירוש אחר: "בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (הריב, ה, לו): מן השמים השמייעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראה וגבורתו על הארץ". אף כאן השמיטו, מפני שאין פירוש לעיל שהקדוש־ברוך־הוא ירד על הר סיני לבקשת בני ישראל "רצוננו לראות את מלכנו", ואם כן אי־אפשר לפרש שרק "אשו וגבורתו" ירדו למטה. תורה כא

(כא) **העד בעם** - התרה בהם - מפני שסתם התראה היא בעדים, נקראת ההתראה בלשון "העד" (ע"פ רש"י בראשית מג, א). **שלא לעלות בהר** - מפני שלא פירש הכתוב מה יתרה בהם, לכן הוצרך לפרש שההתראה היא שלא לעלות בהר, והכתוב סמך על האמור למעלה (רא"ס). או מפני שבהמשך נאמר "פן יהרסו", והיה במשמע שההתראה היא שלא יהרסו ממצבם, ולא מוכן מה איסור יש בדבר, לכן הקדים לומר שההתראה היא על העליה בהר, וממילא "פן יהרסו" פירושו שלא יהרסו ממצבם להתקרב להר, כדלקמן ברש"י. **פן יהרסו וגו'** - **שלא יהרסו** - מפרש "פן" מלשון אזהרה, ולא בלשון "אולי". **את מצבם** - ראה רש"י לקמן בדבור המתחיל, יהרסו. **עלידי שתאונתם אל ה' לראות**, **ויקרבו לצד ההר** - ומתוך כך עלולים

לעלות בהר. **ונפל ממנו רב** - כל מה שיפיל מהם, ונאפלו הוא יחידי, חשוב לפני "רב". **יהרסו** - כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב. - לומר כן מזה שכתוב "ונפל" בלשון יחידי, ולא "ונפלו" בלשון רבים (נח"י). תורה כב (כב) **וגם הכהנים** - **אף הבכורות** - כלומר, כהנים הפונה לבכורות. **שהעבודה בהם** - ולכן נקראים כהנים, שכל כהן לשון משרת לאלקות הוא (ראה רש"י בראשית מז, כב), וכל עוד שלא ניתנה תורה העבודה היתה בבכורות, ורק אחר חטא העגל נפסלו בבכורות מכהונה (ראה רש"י במדבר ג, יט). ובעומק יותר יש לומר, שמוסיף כזה שמוֹדוֹר בבכורות שאינם עובדים בפועל, אלא שמעלתם היא כזה "שהעבודה בהם", כלומר שהם ראויים לעבודה, וכהן בא רש"י לבאר את המשך הפסוק "הנגשים אל ה'" (הריב).

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִוָּכַל הָעָם לָעֲלֹת אֶל־הָר סיני כִּי־אֲתָה הֶעֱדַתָּה בְּנֹו לֵאמֹר הַגְּבַל אֶת־הָהָר וְקַדְשְׁתּוּ:

כג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קָדָם יי לא יכול עמא למסק לטורא דסיני ארי את אסהדת בנא למימר תחיס ית טורא וקדשה:

כ"ג < לא־יִוָּכַל הָעָם • איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות.

(כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹו יְהוָה לְדָוִד וְעֲלִיתָ אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכְּהֵנִים וְהָעַם אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹצוּ־בָם:

כד וַיֹּאמֶר לה יי אזיל חות ותסק את ואהרן עמך וכהנניא ועמא לא יפגרוין למסק לקדם יי דילמא יקטול בהון:

כ"ד < לְדָוִד • (מכילתא) והעד בהם שנית, שמזוין את האדם קדם מעשה, וחזוין ומזוין אותו בשעת מעשה. ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים • כול אף הם עמך? תלמוד לומר: "ועלית אתה". אמר מעתה: אתה - מחצה לעצמך, ואהרן - מחצה לעצמו, והכהנים - מחצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עקר אל יחרסו את מצבם לעלות אל ה'. פֶּן־יִפְרֹצוּ־בָם • אף־על־פי שהוא נקוד חטף קמץ, אינו זו מגזרתו, כף דרף כל תבה שנקדחה מלאפום, כשהיא באה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמץ.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

הַנְּגִשִּׁים אֶל ה' - לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת - כלומר, לא רק הבכורות שהם ראים לעבודה כדלעיל אלא אף הבכורות שמקריבים קרבנות בפועל (הרב). **אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות. ויתקדשו - יהיו מזמנים** - מוכנים. וראה גם רש"י לעיל פסוק י.

להתיצב על עמדם. פֶּן יִפְרֹצוּ - לשון פְּרָצָה, יחרג בהם ועשה בהם פְּרָצָה. - ראה לקמן ברש"י פסוק כד שהכהנים היו מתיצב לעצמם, ועלו קצת. אבל ראה רש"י ובהים קטו, ב: "יתקדשו - מלעלות, ואף־על־פי שרגילים לגשת אלי ולהעלות, העד בהן שלא יעלו בהר". וראה מהרש"א שם. תורה כג

(כג) **לא יוכל העם - איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים** - כלומר, הם כבר מוזהרים על היום מלפני שלשה ימים. ומזה משמע שהאיסור בפועל לעלות להר הזה ביום השלישי בלבד (ב' בסיון). בזמן שה' ירד עליו, אלא שהוזהרו על כך שלשה ימים לפני כן (ב' בסיון). וכן משמע מלשון רש"י

שבפסוק הבא שההתראה הראשונה של ההגבלה היתה "קודם מעשה", והשנייה "בשעת מעשה". **ולא יוכלו "לעלות", שאין להם רשות.** - כלומר, "לא יוכל" פירושו שאין להם רשות, ולא כפשוטו שאין להם יכולת. וראה על־דִּרְגָּה רש"י דברים יב, יז. תורה כד

(כד) **לֵךְ דָּוִד - והעד בהם שנית, שמזוין את האדם קדם מעשה, וחזוין ומזוין אותו בשעת מעשה** - והיום הוא "בשעת מעשה", שכן היום ירד ה' על הר סיני, וממילא היום חל האיסור לעלות על ההר. ולכן יש להזהירם על כך היום פעם שנית. וראה גם רש"י ויקרא ח, ב.

ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים - יוכל אף הם "עמך" - פירוש, כיון שהתורה כתבה את הכהנים בנפרד מהעם, מובן שהאמור "אל יחרסו לעלות" נאמר רק על העם, ולפי זה "והכהנים" מוסב על "ועלית", ועל כן שואל רש"י אולי נאמר ש"והכהנים" מוסב גם על "עמך", שגם הכהנים "עמך" כמו אהרן (מחלת יעקב).

תלמוד לומר "ועלית אתה" - משה

לבדו. **אמר מעתה: "אתה" מחצה לעצמך, "ואהרן" מחצה לעצמו, "והכהנים" מחצה לעצמם** - ראה גם לשון רש"י לעיל פסוק כב: "להתיצב על עמדם". **משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים** - לאחר שלומדים מ"ועלית אתה" שמשא עלה לבדו, אינו מובן שזה ממעט גם את אהרן, ומה שכתוב "ואהרן עמך" הפירוש שבניחוס לכהנים הוא "עמך", אך באמת הוא מתיצב לעצמו (מחלת יעקב).

"והעם" כל עקר - כלל לא. "אל יחרסו" את מצבם "לעלות אל ה'." פֶּן יִפְרֹצוּ בָם - אף־על־פי שהוא נקוד חטף קמץ" - קמץ קטן, והוא קמץ הבא במקום חול"ם, שלפעמים הוא נקוד בחטף קמץ.

אינו זו מגזרתו - שהוא כמו "יפרוץ", מלשון פירצה כדלעיל. כף דרף כל תבה שנקדחה מלאפום - חול"ם. כשהיא באה במקף משתנה הנקוד לחטף קמץ. - לתיבה שלא חריקה, כמו כאן: "יפרוץ־בם". תורה כה

כה) וַיִּרְדּוּ מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

כה) וַיִּנְחַת מֹשֶׁה לְעַמּוּא וַאֲמַר לְהוֹן:

כז"א - וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם • הַתְּרָאָה זו.

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת יום שמחת תורה תשמ"ב

בנוגע לכללות ענין הלוחות (שהזכר לעיל) - כאן המקום להעיר ענין מסוים. ובהקדים:

הזכר לעיל שמקומם הקבוע של הלוחות הוא - בארון, כמו שפיתוב "אין בארון רק שני לוחות האבנים גו". ותכלית השלמות שבזה - פאשר הלוחות היו בארון בתוך בית המקדש, לאחרי שבני ישראל הגיעו "אל המנוחה ואל הנחלה", כי פאשר הלוחות היו בארון כפי שהיה במשכן (לא בארון שעשה משה כו'), היה זה באופן של עראי וכו'. וגם לאחרי הרבן בית המקדש נשארו הלוחות בארון באופן של קביעות - כמו שפיתוב הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ריש פרק ד) ש"בעת שבנה שלמה המלך את הבית וידע שסופו לחרב, בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמקות ועלוקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה כו'". וגם להדעה שהארון נלקח בגלות כו' - הרי גם עתה נמצאים שם הלוחות באופן של קביעות כו'.

והנה, ידוע הכל שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה, ובפרט פאשר מדבר אודות עניני קדשה. ועל-פי-זה מובן שהלוחות היו ממלאים את כל חלל הארון, באופן שלא נשאר מקום פנוי ומקום ריק, כי אם היה נשאר מקום ריק, הרי מקום זה הוא לבטלה חסוּשִׁילום. ועל-דרך שמצינו שכלי שרת מקדשים פשהם מלאים דוקא.

וכמפורש בגמרא (בבא בתרא יד, א) "ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים, והלוחות ארפן ששה ורחבו ששה ועבן שלשה, מונחות כנגד ארכו של ארון, כמה לוחות אוכלות בארון כו', פרנסת ארון לארכו. צא ופרנס ארון לרחבו, כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים וכו'" - זאת אומרת, שעל-פי חשבון הגמרא, היה הארון מלא באופן שלא היה בו מקום פנוי.

ועל-פי-זה הרי בהכרח לומר שכל אחד מהלוחות היה רבוע של ששה טפחים על ששה טפחים, ואי-אפשר לומר שקצהו העליון של הלוחות היה בצורת חצי עגול, כי אז יוצא שמלמטה היה אמןם הארון מלא לגמרי, אבל מלמעלה נשאר מקום פנוי, בגלל הצורה דחצי עגול - וזה הפך משמעות הגמרא.

ולפלא הכי גדול - שישנם כמה וכמה מוסדות וארגונים שמצירים ב"סמל" שלהם את הלוחות בצורת חצי עגול מלמעלה - הפך דברי הגמרא!

והמדבר, גם אודות מוסדות חנוף שמחנכים ילדי ישראל על טהרת הקדש - הנה מבלי הבט על זה שתכלית פונת המוסד היא להגן על הילדים מפני השפעה מבחוץ כו', ולפעל עליהם שהנהגתם תהיה באופן ד"כל מעשיו יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיו דעהו", ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע למוזד התורה וכו', אף-על-פי-כן פאשר הם מצירים את הלוחות (על גבי טפסים השייכים למוסד, פנקסי קבלות וכו'), שבנהם כלולים כל עניני התורה כלה, כמבאר ב'רוש למי' על הפסוק "מזה ומזה הם כתובים", שבלוחות "כתובים" כל עניני התורה כלה, אפלו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - הרי הם מצירים זאת באופן הפכי מדברי הגמרא!

וכאמור לעיל, שעל-פי דברי הגמרא, בהכרח לומר שצורת הלוחות היתה באופן של רבוע (ולא חצי עגול מלמעלה) - וזהו ענין המפורש בגמרא מסכת בבא-בתרא, שהיא בין שבעת המסכתות הנלמדות בישיבות! ישנו רב מסים בבאר-שבע - לא חסיד חב"ד - שפרסם לאחרינה ספר, ובו מבאר גם אודות צורת הלוחות - שעל-פי דברי הגמרא במסכת בבא-בתרא, בהכרח לומר שהלוחות היו מרבעות, ולא בצורת חצי עגול. ומסים, שלפלא בעיניו מדוע מצירים בכל מקום את הלוחות בצורת חצי עגול, ולא כפי דברי הגמרא במסכת בבא-בתרא!

והטענה הידועה שלא רוצים להוציא לעז על הראשונים - מאחר שמוסד זה קים כבר כמה וכמה שנים, וכך צירו את הלוחות במשך כל הזמן כו' - הנה טענה זו אין לה מקום כלל פאשר מדבר אודות ענין שנוגע לחנוף ילדי ישראל! דהנה, פאשר הילד מקבל תעודה מזמן לזמן, ובה מופיע ציור הלוחות בצורת חצי עגול מלמעלה, מתקבל אצלו ללא כל ספק, שכן היתה צורת הלוחות. ואחר-כך פאשר ילמד את הגמרא הנ"ל, ינכח שמה שהונח אצלו בפשטות פתוצאה מהלמוד במוסד זה, הרי זה הפך פשטות הגמרא! וכתוצאה מזה - הרי הוא מאבד את כל האמון במלמד ומחנף שלו, גם פאשר ילמדו עמו דבר אמתי מתחילתו ועד סופו!

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(כה) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם - הַתְּרָאָה זו - שהעם והכפנים אל יחרסו לעלות. תורה א

שיעור יומי ליום שישי י"ז שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כ - פרשת יתרו

ולכן, בהכרח לתקן ענין זה, ואין לחשוב שזהו דבר של מה בכך, כי אפילו פאָשר מדבֿר אודות דבֿר קטן, נאָמר אל תהי בַז לקטנות, ועל־אחת־כמה־וכמה פאָשר מדבֿר אודות ענין הקשור עם הלוחות, שהם יסוד כל התורה כלה! ובפֿרט שבענין זה ישנו דבֿר נוסף:

מקור ציור הלוחות בצורת חצי עגול - נלקח מאמות העולם, וציור זה הוא הפך דבֿרי הגמרא. ואם כן, פאָשר מצירים את הלוחות בצורת חצי עגול - הרי מעדיפים את גירסת אמות העולם על דברי הגמרא!

ויהירצון שמפאן ולהבא יתקנו ענין זה, ובפֿרט שתקון הדבֿר אינו פרוץ עם קשי מיוחד, כי הרי מדי פעם מדפיסים טפסים הנ"ל, וכשם שאפֿשר לשנות את שמו של ה"פרעזידענט" של המוסד וכו' [ועד ששוכחים לגמרי מה"פרעזידענט" הקדום, ורק במקרים היוצאים מן הכלל משאירים לו איזה תאר כבוד!] - כמו כן אפֿשר לשנות את ציור הלוחות. הנינו, שבמקום צורת חצי עגול, יהיו הלוחות מצירים בצורת רבוע.

ובפֿרט על־פי האמור לעיל שזהו ענין הקשור עם חנוף ילדי ישראל - והרי ענין החנוף צריך להיות בתכלית השלמות, וכפי שרואים במוחש שטבע האדם הוא שגם בהיותו במעמד ומצב שאינו רוצה להטריח את עצמו לקיים דבֿר מסוים בתכלית השלמות, אלא הוא מסתפק בקיום הדבֿר על דרך המצווע כו' - הנה פאָשר מדבֿר אודות חנוף בניו, הרי הוא מתיגע ומשתדל ביותר להעניק להם את החנוף הטוב ביותר, בתכלית השלמות.

ושלמות החנוף, הרי זה גם פאָשר מדבֿר אודות מנהגי ישראל - פיזוע מה שפֿתב הרשב"א שאסור לבטל מנהג נשים זקנות שבישראל, אפלו פאָשר חכמי ישראל אומרים באפן אחר. ועל־דרך־זה פאָשר מדבֿר אודות הדור מצוה, אף־על־פי שאין זה לעיכובא, כגון: ד' דפנות בספה, אף־על־פי שעל־פי דין מספיק ב' דפנות וטפח כו'. ועל־אחת־כמה־וכמה פאָשר מדבֿר אודות ענין הקשור עם הלוחות, שזהו יסוד ושִׁשׁ כל התורה כלה.

כ (א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמְרָ*: א ומליל יי ית כל פתגמיא האלין למימר:

כ"א וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים • אין 'אלהים' אלא דין, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שִׁכָר, ואם לאו, אינו מקבל עליהם פרענות, (מכילתא) יכול אף עשרת הדברות כן? תלמוד לומר: "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים", דין

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מצות עשה, כדאיתא במנחות מא, א (ראה אודות).
יכול אף עשרת הדברות כן - מפני שהם נשתנו משאר הפרשיות שבתורה.
תלמוד לומר: "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים" - שפיון שאומר אחר־כך "אנכי ה' אלקיך", היזה לו לומר: "וַיְדַבֵּר ה'" (דברי דוד).

"וינא". - וברש"י שם: "אלהים לא תקלל - הרי זו אזהרה לברכת השם, ואזהרה לקללת דין". בכמה פתבייד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה שבפנים, ולכן הובא כאן בחצאי עגול.
לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם - מקבל שִׁכָר, ואם לאו - אינו מקבל עליהם פרענות - כמו

(א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים - אין "אלהים" אלא דין - וראה רש"י לעיל יד, יט: "אין אלקים בכל מקום אלא דין". ובבראשית ח, א: "זה השם מדת הדין הוא".
(ובן הוא אומר - לקמן כב, כו. ראה גם רש"י שם.
"אלהים לא תקלל", ותרגומו

להפּרע. אַת כּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • מְלַמֵּד שְׁאֵמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת בְּדָבוּר אֶחָד, מֵה שְׁאֵי-אֶפְשֶׁר לְאָדָם לומר בּוֹ. אִם כֵּן, מֵה תִּלְמוּד לומר עוֹד 'אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ?' - שְׁחֹזר וּפָרַשׁ עַל כָּל דְּבוּר וְדָבוּר בְּפָנָי עֲצָמוֹ. (וְקִשְׁיָת אִם כֵּן כּוֹ פָּרוּשׁ: לִפִּי זֶה שְׁמוּכַח מ'אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה' שְׁגַם שְׁאָר עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת כְּלָם אֵמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּדָבוּר אֶחָד, אִם כֵּן מֵה תִּלְמוּד לומר: "אֲנֹכִי וְגו'"? רְצָה לומר, מֵה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ בְּמֵה שְׁפָרַט לְשׁוֹן ב' דְּבָרוֹת אֵלוּ מֵה שְׁאָר, מֵה הוֹצִיאָם בְּלִשׁוֹן זֶה שֶׁהִמְשִׁמְעוּת, דְּוָקָא אֵלוּ שְׁנַיִם בְּפָרְט מִפִּי הַגְּבוּרָה יֵצְאוּ, וְהֵלֵא לִפִּי זֶה כְּלָם כְּמוֹהֶם, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ דְּבָרָם? וְתַרְץ שְׁחֹזר וּפָרַשׁ וְכוּ' וְרוֹצֵה לומר: בְּאוֹתָהּ הַחֲזָרָה, לֹא הִחְזִיר לְלַמֵּד עַל הַכֹּלל יֵצָא, אֲלֵא עַל הַפָּרְט, אֵלוּ שְׁתֵּי דְבָרוֹת רֵאשׁוֹנוֹת בְּיַחַד, וְדוּק). לֵאמֹר • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ עוֹנִין עַל הֵן, הֵן, וְעַל לָאוּ, לָאוּ. (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת יתרו, י"ז שבט, תשס"ד)

פרוש לאמר כאן הוא שהגשמי והתחתון עצמו נעשה האומר (א זאגער), משום שאז היתה המשכת העצמות מצד ענינו (של התחתון).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 148 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת וְעֲשָׂה מֵאֲמֵרוֹת

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאִמֹר: (כ, א)

וַיְדוּע הַתְּמִינָה, הֲרֵי לְאִמֹר פְּרוּשׁוֹ לומר לְאַחֲרִים, וּמִכִּיּוֹן שֶׁכָּל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְאֶפִּילוּ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁל דּוֹרוֹת הַבָּאִים הָיוּ שָׁם (פְּדָא"ר בַּשְּׁמ"ר כח, ו) מֵה שִׁיךְ כָּאֵן "לְאִמֹר" "לְאִמֹר לְאַחֲרִים"?

וְתִרְץ הַרְבּ הַמְּגִיד מִמְּעוֹרְיָטֵשׁ:

"לְאִמֹר" כָּאֵן מִרְמָז עַל ה"עֲשָׂה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם" (אבות פ"ה מ"א), וּפְרוּשׁ וַיְדַבֵּר גו' לְאִמֹר הוּא, לְקִשֵּׁר אֶת ה"וַיְדַבֵּר" - עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת עִם ה"לְאִמֹר" - ה"עֲשָׂה מֵאֲמֵרוֹת".

פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים:

בְּעִבוּדֵת הָאָדָם יֵשׁ שְׁנַיִם מִצְבִּים. יֵשׁ זְמַן שְׁבוֹ הוּא עֶסוֹק כְּלוּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה - עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת, וַיֵּשׁ זְמַן שְׁבוֹ עֶסוֹק הוּא רָאשׁוֹ וְרָבוּ בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת (הַמְּתָרִים עַל פִּי תּוֹרָה) - עֲשָׂה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם.

וַיְכוּלָה לְהִיּוֹת הוּא-אֲמִינָא אֲצֵל הָאָדָם, שֶׁבְּעַת עֶסְקוֹ בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת, 'מִנְתָּק' הוּא מִלְמוּד הַתּוֹרָה, וַיְכוּלָה הוּא לְסַדֵּר דָּרָךְ חַיִּיו שְׁלֵא עַל פִּי הַשְּׁקִפַת הַתּוֹרָה.

וְזֶה פְּרוּשׁ "וַיְדַבֵּר גו' לְאִמֹר" שְׁגַם בְּעַת עֶסְקוֹ בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת - עֲשָׂה מֵאֲמֵרוֹת, צְרִיךְ שִׁיְהִי קֶשׁוּר לְעֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת, בְּזֶה שְׁגַם אֵז דָּרָךְ חַיִּיו יִהְיֶה עַל פִּי הַשְּׁקִפַת הַתּוֹרָה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵת שְׁאָר הַדְּבָרוֹת שֶׁמְעוֹ מִפִּירוּשׁ מֵהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵת שְׁאָר הַדְּבָרוֹת שֶׁמְעוֹ מִמְּשָׁה (כּוֹלְעִיל בְּרִשׁ"י יט, טו), וְלִכְּנֹן שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת נִאֲמָרוּ בְּלִשׁוֹן "נוֹכַח", וְאֵילוּ שְׁאָר הַדְּבָרוֹת בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר (רא"ם).

לְאִמֹר - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ עוֹנִין עַל הֵן - הֵן, וְעַל לָאוּ - לָאוּ - הֵינּוּ שֶׁ"לְאִמֹר" מוּסָב עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם יַעֲנוּ [וַיִּתְּנוּ הַסְּמָתָם לְדְבָרוֹת שְׁמוּעִים]. עַל 'עֲשָׂה' אֵמְרוּ: כֵּן, וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה אֵמְרוּ: לֹא, וְהוּא כְּדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּמִכְלִתָא, אֲבָל דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא שְׁעָנוּ עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר: הֵן. וְרִשׁ"י לֹא פִירֵשׁ כֵּן, כִּי הַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט שֶׁל "לְאִמֹר" הוּא שֶׁהֵם עָנוּ בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן שֶׁהֵם שְׁמְעוּ (הַרְבֵּי). תּוֹרָה ב

לְשׁוּמֵע". וְצְרִיךְ לומר שֶׁשֵׁם הַפִּירוּשׁ שֶׁבְּדָרָךְ כְּלָל אִי אֶפְשֶׁר לְשׁוּמֵע, אֲבָל בְּאוֹתָהּ הַפְּעָם שְׁמְעוּ, כִּי אִם לֹא כֵּן אֵיךְ יִדְעוּ שֶׁשְׁלִשְׁתָּם צְרִיכִים לְצָאתָם.

אִם כֵּן, מֵה תִּלְמוּד לומר עוֹד: "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" - שְׁאִין לומר שֶׁנִּכְתְּבוּ רַק כְּדִי לְהוֹדִיעֵנוּ מֵה הֵם עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת שֶׁדָּבַר ה' בְּדָבוּר אֶחָד, כִּי אֵז לֹא יִהְיֶה לוֹ לְכַתּוּב שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת בְּלִשׁוֹן נוֹכַח: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹקִים אַחֲרָיִם עַל פָּנָי", דִּהְיִינוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְדַבֵּר בְּעַד עֲצָמוֹ, אֲלֵא בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר: "ה' הוּא אֱלֹקֶיךָ", לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹקִים אַחֲרָיִם עַל פָּנָי" (ע"פ רַא"ם וּמִשְׁכִּיל לַדָּח).

וְרֵאָה בְּהַעֲרָה הַבָּאָה. **שְׁחֹזר וּפָרַשׁ עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר בְּפָנָי עֲצָמוֹ** - אֲלֵא שְׁאֵת "אֲנֹכִי" וְ"לֹא

הֵינּוּ לְפָרַע. אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - מְלַמֵּד שְׁאֵמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת בְּדָבוּר אֶחָד - נִרְאֶה שְׁלוּמֵד כֵּן מִיתוּר הַתיבּוּת "אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", שֶׁהִיָּה לוֹ לומר "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים לְאִמֹר". וּבְ"בָאָר בְּשִׁדָּה" כְּתוּב שְׁלוּמֵד כֵּן מִיתוּר תִּיבַת "כָּל".

מֵה שְׁאֵי-אֶפְשֶׁר לְאָדָם לומר כֵּן - וּמִשְׁמַע שֶׁבְּשִׁמְעֵהּ אַחַת שְׁמְעוּ הַכֹּל, וְאִף הַבִּינּוּ, כִּי אִם לֹא כֵּן לְאִיזָה עֲנִין דְּבַר. וְכֵן כְּתוּב בְּ"צִיּוּדָה לְדָרָךְ". וְרֵאָה גַּם לְשׁוֹן רִשׁ"י דְּבָרִים ה, יא (גְּבִי זְכוּר וְשְׁמוֹר): "בְּדָבוּר אֶחָד נִאֲמָרוּ וּבְשִׁמְעֵהּ אַחַת נִשְׁמְעוּ". אֲבָל רֵאָה רִשׁ"י בְּמִדְבַר יב, ד: "צָאוּ שְׁלִשְׁתְּכֶם - מִגִּיד שֶׁשְׁלִשְׁתָּן נִקְרְאוּ בְּדָבוּר אֶחָד, מֵה שְׁאֵי-אֶפְשֶׁר לְפָה לומר וְלֵאנּוּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 124 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

על הן הן ועל לאו לאו

וידבר אלהים את כל-הדברים האלה לאמר: (א, כ)

מלמד שהיו אומרים על הן הן ועל לאו לאו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, על הן הן ועל לאו הן (מכילתא):
יש לפרש פלוגתא זו בדרך החסידות:

במצות התורה ישנם שני פרטים: א. בקיום המצות מקיימים רצון הבורא ית', וכלשון ברפת המצות כן "אשר קדשנו במצותיו וצונו". ב. על-ידי כל מצוה מברך ומזכך חלק אחר בגופו ונשמתו, וכדאיתא בזה"ק (ח"א קע, ב) דרמ"ח מ"ע הן כנגד רמ"ח איברים וש"ס מצות ל"ת הן כנגד ש"ס גידים. דבכל מצוה הוא מזכך אבר וגיד אחר שבגופו. והנה, בענין זכרון האדם שעל ידי קיום המצות, יש חלוק בין מ"ע למצות ל"ת. דמ"ע תכנם שעל ידי קיומם הוא מזכך ומעלה את האבר השייך למצוה זו, אף מל"ת תכנם דאסורים אלו יש בהם רע כו', ולכן צריך להזהר שלא להכשל בהן כדי שלא יוריד ויפגם את החלק בגופו ובנשמתו השייך למצות לא-תעשה זו.

אף בענין קיום רצון הבורא הרי כל המצות שוות הן. דהן כשמוקמים מ"ע והן כשאינו עובר על מל"ת, תכן שניהם הוא שעל ידי זה הוא מקים רצון וצווי השם יתברך.

ובזה פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא. לדעת רבי ישמעאל ראו בני-ישראל במתן-תורה שתומ"צ מזככים ומעלים את האדם, ולכן ענו "על הן הן" - שבמ"ע ראו את הטוב וענין החיובי שפועל באדם, ו"על לאו לאו" - שראו את הרע והענין השלילי שיש במצות-לא-תעשה.

אף רבי עקיבא ס"ל שגם על מ"ע וגם על מצות ל"ת ענו "הן". פי בעת מתן-תורה היה נרגש שישוד ותכן כל המצות הוא שמוכן ומזמן לקיים רצון הבורא בכל אופן שיהיה, הן לקיים מצותיו והן שלא לעבר עליהן ח"ו.

(ב) אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: באנא יי אלהיך די אפיקתוך מארעא דמצרים מבית עבדיה:

יש"י אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • כִּדְאִי הִיא הַהוֹצָאָה, שֶׁתִּהְיֶה מְשַׁעֲבָדִים לִי (מכילתא). דְּבַר אַחֵר: לְפִי שֶׁנִּגְלָה בַּיָּם כְּגַבּוּר מִלְחָמָה וְנִגְלָה כְּאֵן כְּזֶקֶן מְלֵא רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן כד) "וַתַּחַת רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתִּי הַסְּפִיר", זו הִיְתָה לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוּד, וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם, מְשַׁנְגָּאֵלוּ - הוֹאִיל וְאֲנִי מִשְׁתַּנֵּה בְּמִרְאוֹת, אֵל

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לְפִי שֶׁנִּגְלָה בַּיָּם כְּגַבּוּר מִלְחָמָה -
כִּדְלַעִיל טו, ג: "ה' אִישׁ מִלְחָמָה".
וְנִגְלָה כְּאֵן כְּזֶקֶן מְלֵא רַחֲמִים -
וְרָאָה רִשְׁי שִׁיר הַשִּׁירִים ה, טו:
"כְּשֶׁנֶּרְאָה בְּסִינֵי, נִרְאָה כְּזֶקֶן מוֹרְהַ הוֹרְאוֹת". אֲבָל רָאָה רִשְׁי לְקַנֵּן פְּסוּק יו: "שֶׁרְאִיתֶם אוֹתוֹ וְרָאוּ וּמְאוּיִם". וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁ"רְאוּ וּמְאוּיִם" עֲנִינוּ יִרְאֵת הַכְּבוֹד, וְאִינוּ סוֹתֵר לְהַתְּגַלּוֹתוֹ "כְּזֶקֶן מְלֵא רַחֲמִים".

שֶׁנֶּאֱמַר - לְקַמֵּן כד, י.
"וַתַּחַת רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתִּי הַסְּפִיר"
- וְאֵף שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּרֵאִית מִשָּׁה וְאֶהְרֵן וְנָבִד וְאֶבְיָהוּא וְהַזְּקֵנִים, הֲרִי זְהוּ מִה שֶׁהָיָה בְּחַמִּישֵׁי בְּסִינּוֹ, כְּמַבּוֹאֵר בְּרִשְׁי לְקַמֵּן כד, ד, וְאִילּוּ כְּאֵן מְדַבֵּר בְּשַׁעַת מַתֵּן תּוֹרָה שֶׁאֵז כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָאוּ כֵּן (ע"פ הרב).

זו - "לְבַנְתִּי הַסְּפִיר".
הִיְתָה לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוּד - לְזִכּוֹר

לֹמֵר שֶׁ"אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ", אִינוּ [רק] טַעַם לְ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", אֲלֵא בָּא לְהוֹסִיף עָלָיו, שֶׁכֵּן "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" פִּירוּשׁוֹ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם אֶת מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא וּמְצוּתוֹ, וְאֵלוּ "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" מוֹסִיף שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְהִיּוֹת מְשׁוֹעֲבָדִים לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְחִלוּטֵי, שֶׁכָּל חַיִּיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם צְרִיכִים לְהִיּוֹת מוֹקֵדִים לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכֵּן בְּהִיוֹתָם כְּמַצְרַיִם הָיוּ מְשׁוֹעֲבָדִים לְפָרְעָה לְגַמְרֵי, וְעַל יְדֵי הַהוֹצָאָה מִשֶּׁם צְרִיכִים לְהִיּוֹת מְשׁוֹעֲבָדִים לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְגַמְרֵי. וְזֶה גַם דִּיּוּק כִּפְּלֵ לְשׁוֹן רִשְׁי בְּדַבְּרִים לָב, י שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּמַתֵּן תּוֹרָה "מַלְכוּתוֹ וְעַלּוֹ".
דְּבַר אַחֵר - לְמָה אָמַר "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ", וְלֵא "כִּי הוֹצֵאתִיךָ" (באר בשדה).

(ב) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - כִּדְאִי הִיא הַהוֹצָאָה שֶׁתִּהְיֶה מְשַׁעֲבָדִים לִי - כְּלֹמֵר, וְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא עֲצֻמָּה סִיבָּה דֵּי טוֹבָה שֶׁתִּהְיֶה מְשׁוֹעֲבָדִים לִי, וְלִפִּי זֶה "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ", הוּא טַעַם לְ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", וּפִירוּשׁוֹ: תִּהְיֶה מְשׁוֹעֲבָדִים לִי מִפְּנֵי שֶׁהוֹצֵאתִיךָ [שֶׁ"אֲשֶׁר" פִּירוּשׁוֹ "מִפְּנֵי"]. וְרָאָה גַם רִשְׁי דְּבָרִים יג, ו: "וְהַפּוֹדֶךָ מִבֵּית עֲבָדִים - אֲפִילוּ אִין לוֹ עָלֶיךָ אֲלֵא שֶׁפְּדָאָךְ, דִּי". וְרָאָה גַם רִשְׁי תְּהִלִּים קִט, קל: "אֲנֹכִי אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ - הוֹדַעְתֶּם בְּטוֹבָה שֶׁעֲשִׂיתֶם לָהֶם, שֶׁקִּנְיָתָם מִבֵּית עֲבָדִים, לְדַעַת כִּי אֲדוֹן אֲתָהּ לָהֶם וְיִקְבְּלוּ אֶלְהוּתִיךָ עֲלֵיהֶם". וְרָאָה רִשְׁי שִׁיר הַשִּׁירִים ה, טו: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, הֲרָאֶם תַּחֲלֶה שֶׁמִּשְׁפַּט מְלוּכָה יֵשׁ לוֹ עֲלֵיהֶם, וְאַחֲרֵי כֵּךְ גּוֹר עֲלֵיהֶם גּוֹיֵרוֹתֵינוּ". וּבִ"תּוֹרַת מִנְחָם" כָּתַב בְּאוֹפֵן אַחֵר: כְּנִגְוֹת רִשְׁי

תאמרו: שתי רשיות הן. אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר: לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר: "את הקולות", קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשיות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד: "אלהיך"? ליתן פתחון פה למשה ללמד סגוריא במעשה העגל, וזהו שאמר: (לקמן לב) "למה ה' יחרה אפך בעמך"? לא להם צוית: 'לא יהיה לכם אלהים אחרים' אלא לי לבדי. מבית עבדים • מבית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא "מבית עבדים", שהיו עבדים לעבדים? תלמוד לומר: "ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים". אמר מעתה, עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 892 ואילך - מותך 'לקראת שבת)

אנכי לשון מצרי

אנכי יהנה אלהיך (כ, ב)

אנכי - לשון מצרי (ילקוט שמעוני)

לקאורה הדבר תמוזה ביותר:

הרי בעשרת הדברות כל מצות התורה (ראה רש"י שמות כד, יב. זח"ב ז, א). ובעשרת הדברות עצמן הרי אנכי כולל רמ"ח מ"ע ו' לא יהיה לך גו"י כולל שס"ה ל"ת (ראה של"ה ר"פ יתרו. ספר התניא פ"ט). ויתירה מכך מבאר בזהר הקדוש (ח"ב פה, ב) ש"כל אינון פקודי אורייתא כו' כלין בהאי מלה", שכל מצות התורה נכללות בתבת "אנכי". ולאחרי כ"ז הנה "אנכי - לשון מצרי" שהתבה הכי נעלית היא בלשון האמה השפלה ביותר, המכנה בפתוב "ערות הארץ" (מקץ מב, ט. וראה קה"ר פ"א, ד)?!

וי"ל הבאור בזה:

אמרו חז"ל (שבת פח, ב) שפשבקשו מלאכי השרת שתנתן להם התורה ולא לנו, אמר להם משה רבנו "למצרים ירדתם?". והינו, שהתורה נתנה דוקא למקום שבבחינת "מצרים" ונשפל ביותר.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

לגמרי, מהשאינן כן בשאומר בלשון יחיד יש חשש לנתינת מקום שאלוה אחד מדבר עם אחד, ואלוה אחר מדבר עם אחר חלילה (הריב).
 לתן פתחון פה למשה לעגל, וזהו שאמר - לקמן לב, יא. וראה רש"י שם.
 "למה ה' יחרה אפך בעמך", לא להם צוית "לא יהיה לכם אלהים אחרים", אלא לי לבדי. מבית עבדים - "מבית פרעה שהייתם עבדים" לו - כלומר, "מבית עבדים" פירושו: מבית שהייתם בו עבדים (רא"ס). וראה גם רש"י דברים ז, ח: "מבית עבדים - בתרגומו: מבית עבדותא, ממקום שהייתם שם עבדים".
 או אינו אומר אלא "מבית עבדים" שהיו עבדים לעבדים - דהינו ש"מבית עבדים" פירושו מביתם של עבדים, שאו משמעו שהיו עבדים לעבדים (רא"ס).
 תלמוד לומר "ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים", אמר מעתה: עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים. - דברים ז, ח. תורה ג

מלחמה, ואין כאן שתי רשיות, אלא הכל רשות אחת.
 דבר אחר - למה אמר: "אשר הוצאתיך".
 לפי שהיו שומעין קולות הרבה - בשעת מתן תורה, ויש מקום לטעות יותר משינוי המראות שהיו בזמנים שונים (רע"ב).
 שנאמר - לקמן פסוק טו.
 "את הקולות", קולות באין מארבע רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו: רשיות הרבה הן - כמנין הקולות, אלא אנכי.. אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ששם נגלה להם על הים בכבודו וכולם היו מראים אותו באצבע ואמרו "זה אלי", דהינו שיש רק רשות אחת, אף כאן אינו אלא רשות אחת (רא"ס). ולפי זה "אשר הוצאתיך" היא ראיה ל"אני ה' אלקיך" (דברי דוד).
 ולמה אמר לשון יחיד "אלהיך" - השאלה היא בעיקר לפירוש השלישי שבא לשלול "רשיות הרבה", כי אן היתה צריך לומר "אנכי ה' אלהיכם", שבזה שולל את טענת רשיות הרבה

צרתן של ישראל, שהיו משועבדים במעשה לבנים (רש"י שם). דהינו שעבדו נראה אליהם איך שהיה לפניו בשעת השעבוד.
 "ובעצם השמים" - שם.
 משנאלו - היה אור וחדוה לפניו (רש"י שם). כלומר, בהר סיני עצמו נראה אליהם בשני אפנים, כמעשה לבנת הספיר, וגם כעצם השמים לטהר" (נח"י).
 הואיל ואני משתנה במראות - ממראה הים למראה הר סיני, ובהר סיני גופא ממראה "לבנת הספיר" למראה "עצם השמים לטהר", והוא "זקן מלא רחמים" שהזכיר תחילה (נח"י).
 אל תאמרו: שתי רשיות הן - בכללות: בגבור מלחמה, וזקן מלא רחמים. וכן בהר סיני גופא: כמעשה לבנת הספיר, "ובעצם השמים".
 "אנכי" - הנגלה לך כאן בזקן מלא רחמים" (רא"ס).
 הוא "אשר הוצאתיך" ממצרים ועל הים - שאו היתה גמר יציאתם ממצרים, ונראתי לך אן בגבור

דאף שעל-ידי התורה יכולים לעלות בעלוי אחר עלוי, אף לא בשביל זה נתנה תורה. אלא כדי שגם מקומות פאלו שמצד עצמם הם בבחינת "מצרים" ו"ערות הארץ", יתבררו ויתעלו בכח התורה, עד שגם הם יהיו מכוון ומדור לקדשתו של הקב"ה.

ולכן "אנכי לשון מצרי" לרמז שהפנה והתכלית של מתן-תורה הוא להמשיך הקדשה גם להשבעים לשון (שאינם 'קדש') ועד להדרגת הנמוכה ביותר, "לשון מצרי".

ג לא יהיה לך אלהים אחרים על-פני: ג לא יהי לך אלה אחרון פר מני:

כ"י - לא יהיה לך • למה נאמר? לפי שנאמר: "לא תעשה לך", אין לי אלא שלא יעשה. העשוי כבר, מנין שלא יקום? תלמוד לומר: "לא יהיה לך" (מכילתא). אלהים אחרים • שאינן אלהות, אלא אחרים עשואם אלהים עליהם (מכילתא), ולא יתכן לפרש: "אלהים אחרים" זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו. דבר אחר: "אלהים אחרים", שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה פאלו הוא אחר, שאינו מכירו מעולם. על פני • כל זמן שאני קיים, שלא תאמר: לא נצטוו על עבודה-זרה אלא אותו הדור (מכילתא).

ד לא תעשה לך פסל וכל-תמונה אשר בשמים מפעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ: ד לא תעבד לך צלם וכל דמות די בשמיא מלעלא ודי בארעא מלדע ודי במיא מלדע לארעא:

כ"י - פסל • על שם שנפסל. וכל תמונה • תמונת כל דבר אשר בשמים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

סבא לומר בן. וב"באר בשדה" כתב שהפונה רק על האיטור לקים את העשוי בביתם, בגלל שהיו מורגלים בה, שלא יבאו לעבדה, ולא על עצם איטור עבודה זרה. אכל מפשטות לשון רש"י משמע שהפונה לעצם איטור עבודה זרה, ולכן צריך לומר שהפונה בבמכילתא, שלא ליתן פתחון פה בלבד. לא נצטוו על עבודה-זרה אלא אותו הדור - כמו שנאמר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (נח"ע). תורה ד (ד) פסל - על שם שנפסל - וכמו שנאמר (חבקוק ב, יח): "מה הועיל פסל כי פסלו יוצרו". וכל תמונה - תמונת כל דבר "אשר בשמים" - הינו שמש וירח וכוכבים, וזהו מה שהוסיף "כל דבר", ולא שיש תמונה בשמים (רא"ע). וראה רש"י ישעיה מג, יב: "ואתם עדי - שפתחתי לכם שבעה רקיעים ולא ראיתם כל תמונה". תורה ה

"אחרים", שאם נפרש שנקראו "אחרים" ביחס לה, הרי שמשמעו שיש לו חס-וחלילה דמיון אליו (דברי ח"א. אכל ראה לשון רש"י סנהדרין נו, ב: "אל תמריני - כדאמרינן לא יהיה לך אלהים אחרים על פני זולתי". דבר אחר: "אלהים אחרים", שהם "אחרים" לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה פאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם - ראה גם רש"י דברים יא, טו: "שהם אחרים לעובדיהם, צועק אליו ואינו עונה, נמצא עשוי לו בנכרי". על פני - כל זמן שאני קיים - ראה גם רש"י בראשית יא, כח. במדבר ג, ד. אכל בעשרת הדברות שבספר דברים ה, ו פירש רש"י: "על פני - בכל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר: כל זמן שאני קיים". וראה שם בבבאור. שלא תאמר - פלומר, שלא ליתן פתחון פה לישאל (מכילתא), ולא שיש

ג לא יהיה לך - למה נאמר - שמשמעו שיש עוד אלקים אחרים אלא שמוהירו רק "לא יהיה לך", וכלילה לומר בן, שהרי אין עוד אלקים אחרים (משכיל לזרח). לפי שנאמר - פסוק ד. "לא תעשה לך", אין לי אלא שלא יעשה. העשוי כבר, מנין שלא יקום? תלמוד לומר "לא יהיה לך" - וראה רש"י ויקרא יט, ד: "לא יהיה לך - לא שלך ולא של אחרים". אלהים אחרים - שאינן אלהות, אלא "אחרים" עשואם "אלהים" עליהם - ובאילו כתוב: אלהי אחרים, והמ"ם יתרה (רא"ע). ולא יתכן לפרש "אלהים אחרים" זולתי - פלומר, שנקרא "אחרים" ביחס להקדוש-ברוך-הוא. שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו - ואף שנאמר "זובח לאלהים יחרם בלתי לה לבדו", וכן "אין כמוך באלהים", והרבה פיוצא בזה - פאן עיקר הגנאי הוא מלשון

(ה) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹון אֲבֹת עַל־בְּנֵים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רִבְעֵים לְשָׁנָאִי:

ה לא תסגד להון ולא תפלהון ארי אָנא יי אלהיך אל קנא מסער חובי אָבְהָן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי לשנאי פד משלמין בנאי למחטי בתר אָבְהָתְהוֹן:

רש"י אַל קנא • מקנא להפרע ואינו עובר על מדתו למחל על עון עבודת אלילים. פל לשון קנא, אנפרימנ"ט בלע"ו, נותן לב להפרע. לשנאי • בתרגומו, כשאוחרין מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כז) •

(ו) וְעִשָּׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: וְעֵבֶד טִיבֹו לְאֶלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:

רש"י וְעִשָּׂה חֶסֶד • שאדם עושה שלם שָׂכָר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתרה על מדת פרעניות אחת על חמש מאות. שזו לארבעה דורות וזו לאלפים (סוטה יא) •

(ז) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא:

ז לא תימי ית שמה דיי אלהיך למנא ארי לא יזכי יי ית דיימי בשמה לשקרא:

רש"י לְשׁוֹא • (השני, לשון שקר בתרגומו), כמה דתימר אי זהו שבועת שוא? נשבע לשנות את הידוע: על עמוד של אבן שהוא זָהָב (הראשון לשון מגן, בתרגומו, זה הנשבע לחנם ולהבל) על של עץ, עץ, ועל אבן, אבן (שבועות כט. מכלתא) •

אשל אברהם - הרב אלטשול

(ד) **אֵל קַנָּא - מְקַנָּא לְפָרַע -** ולא שהוא מקנא בהם, שהרי אין מתקנא אלא חכם בחכם, וגבור בגבור [כלשון רש"י לקמן לב, יא] (באר בשדה).

וְאִינוּ עוֹבֵר עַל מִדְּתוֹ לְמַחֵל עַל עֹון עֲבוּדָה וְרָה - ראה גם רש"י לקמן לה, יד: "מקנא להפרע ואינו מותר, וזהו כל לשון קנאה, אוהו נצחוני ופרע מעוזביו". וכן פרש"י דברים ד, כד: "מקנא לנקום, מתחרה על רגזו להפרע מעובדי עבודה ויהי". וברש"י עבודה זרה נד, ב: "אל קנא - מתקנא לנקום בעובדיהם".

כָּל לְשׁוֹן "קַנָּא", אִינְפְרִימִנִימַט - enprenment, קרון אף. **בלעו, נותן לב לפרע -** וראה רש"י במדבר יא, כט: "כל לשון קנאה, אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או לעזור".

לְשָׁנָאִי - בְּתַרְגוּמוֹ - פד משלמין בנאי למחטי בתר אָבְהָתְהוֹן - באשר ממישיכים הבנים לחטוא אחר אבותיהם.

כְּשִׁאוּחֲזִין מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בְּיָדֵיהֶם - דהינו ש"לשונאי" מוסב על הבנים (באר בשדה). וראה גם רש"י לקמן לה, ז.

וראה במכילתא שזהו דוקא שכל השלשה דורות אוהבים במעשה אבותיהם, ולא אם הפסיק ביניהם בן צדיק.

וְנֹצֵר - לשון שמירה (רש"י דמיה לא, ה). **"חֶסֶד" שְׂאָדָם "עִשָּׂה", -** ראה גם רש"י לקמן לה, ז: "נוצר חסד - שאדם עושה לפניו". אף מזה ששם נאמר "ונוצר חסד", מובן שגם כן משמעו שהוא נוצר, וממילא "ועושה חסד" מוסב על האדם, וכאילו כתוב: "ונוצר [לעושה חסד לאלפים". דהינו ש"נוצר חסד" האמור לקמן ו"ועושה חסד" האמור כאן משלימים זה את זה. וראה גם רש"י תהלים סב, יב שבעשרת הדברות שמענו: "שהקדוש-ברוך-הוא פוקד עון ונוצר חסד".

לְשֵׁלָם שְׂכָר עַד לְאֶלְפִים דוֹר - לשני אלפים דורות (רש"י לקמן שם). מיעוט "לאלפים" אינו פחות משני אלפים (רש"י מכות כג, א).

נִמְצָאת מְדָה טוֹבָה יִתְרָה עַל מִדַּת פְּרַעְנוּת אַחַת עַל חֲמֵשׁ מְאוֹת, שְׁזוּ לְאַרְבָּעַת דוֹרוֹת - שזהו פירוש "ועל רבעים" (רש"י לקמן שם).

וְזוּ לְאֶלְפִים - ראה גם רש"י לקמן שם. רש"י יומא עו, א. וברש"י מכות שם הוסיף: "וכל שכן אם כפשוטו, דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות". וראה רש"י דברים ז, ט: "לאֵלֶף דוֹר - וְלִהְלֵן הוּא אומֵר לְאֶלְפִים, כָּאֵן שְׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל לְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו, הַעוֹשִׂין מִיִּרְאָה, הוּא אומֵר לְאֵלֶף, וְלִהְלֵן שְׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל לְאוֹהֲבָיו, הַעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה, שְׂשֻׁכְרָם יוֹתֵר גְּדוֹל, הוּא אומֵר לְאֶלְפִים". תורה ז

(ז) לְשׁוֹא - [חֲנָם, לְהַבֵּל - שאין בה תועלת בכל (רא"ט).

וְאִיזְהוּ שְׁבוּעַת שׁוֹא? נִשְׁבַּע לְשִׁנוֹת אֶת הַיְדוּעַ, עַל עַמּוּד שֶׁל אֲבָן שְׁהוּא שֶׁל זָהָב.] - כן הוא הגירסא בדפוס ראשון. וכן הוא גירסת הר"א"ם. וכן מפורש ברש"י שבועות ג, ב: "שבועת שוא, והוא נשבע לשנות את הידוע, כגון על האיש שהוא אשה, ועל האבן שהוא זָהָב, ושוא משמע דבר שאינו של כלום, שבועת שקר מנא לן, שבועה שאינו ניכר אם אמת אם לאו, ונאמרין: לשון לשוא שתי פעמים, אם אינו ענין לשבועת שוא - תבדו ענין לשבועת שקר". והוא הדין כשנשבע על עמוד

(ח) זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

ח הָיָה דְכִיר יָת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתָהּ:

רש"י • זְכוֹר • זְכוֹר וְשִׁמּוֹר בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, וְכֵן (לקמן לא) "מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוֹמֶת", (במדבר כח) "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבְשִׁים". וְכֵן: (דברים כב) "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִיו", "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ". וְכֵן: (ויקרא יח) "עֲרֹת אִשָּׁת אַחִיד", (דברים כב) "יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ". הוּא שְׁנֶאֱמָר: (תהלים סב) "אֶחָת דְּבַר אֱלֹהִים שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְתִּי". זְכוֹר לְשׁוֹן פְּעוּל הוּא, כְּמוֹ: (ישעיה כב) "אֲכוּל וְשָׂתוּ", (שמואל ב ג) "הֲלוֹךְ וּבִכָּה", וְכֵן פְּתָרוֹנוֹ: תָּנוּ לָב לְזִכֹּר תָּמִיד אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת: שְׂאֵם נִזְדַּמְּן לָךְ חֲפִץ יָפֵה, תְּהֵא מְזַמְּיֵנוּ לְשַׁבָּת (ביצה טז).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

"יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ" - דְּבָרִים כח, ה.
הוּא שְׁנֶאֱמָר - תְּהֵלִים טב, יב.

"אֶחָת דְּבַר אֱלֹהִים שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְתִּי"
- רָאָה רִש"י תְּהֵלִים שֶׁם שְׁמוֹכִיר רַק "זְכוֹר" וְ"שְׁמוֹר". וְרָאָה רִש"י בַּמְדַּבֵּר טו, כב וּבְמִכּוֹת כד, א שְׁמִכִּיא פְּסוּק זָה גְבִי "אֲנִכִּי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ".

זְכוֹר - לְשׁוֹן פְּעוּל הוּא - וְכֵן כְּתַב רִש"י בִּישְׁעִיהָ לֹו, יט. וְרָאָה גַם רִש"י לְעִיל ח, יא. יִשְׁעִיהָ ו, י. אֲבָל בַּמְדַּבֵּר כח, יז וְדְבָרִים א, טז כְּתַב רִש"י שְׂהוּא "לְשׁוֹן הוֹדָה", וְצָרִיךְ לֹמַר שֶׁהַפְּנִיָּה

לְהוֹדָה תָּמִידִי. וְאֵם כֵּן, לְפִי רִש"י לְשׁוֹן "פְּעוּל" וְלְשׁוֹן "הוֹדָה" הֵם הִינּוּ הָךְ. וְכֵן כְּתַב ה"גוֹר אֲרִיָּה" שְׁכַנְתָּ רִש"י לֹמַר שְׂהוּא לְשׁוֹן מְקוֹר הַמּוֹדָה עַל הַפְּעוּלָה הַתְּמִידִית. וְכִי תוֹרַת מְנַחֵם הוֹסִיף שְׂאִין לֹמַר שְׁכַנְתָּ רִש"י לֹמַר שְׂאִינוּ לְשׁוֹן צִוּוּי, שְׁהָרִי פְּשׁוּט הוּא שְׂכָאן מְדוּבָר בְּצִוּוּי, אֲלֵא מְבָאָר שְׁהַצִּוּוּי נֶאֱמָר בְּלְשׁוֹן מְקוֹר, וְהַדּוּגְמָאוֹת שְׂהִכִּיא הֵם רַק עַל הַפְּרָט שְׂהוּא לְשׁוֹן מְקוֹר וְלֹא עַל כָּךְ שְׂהוּא לְשׁוֹן צִוּוּי, כִּי לְכָךְ אֵין צָרִיךְ הוֹכְחָה.

כְּמוֹ "אֲכוּל וְשָׂתוּ" - יִשְׁעִיהָ כב, יג.

"הֲלוֹךְ וּבִכָּה" - שְׁמוּאֵל ב ג, טז.
וְכֵן פְּתָרוֹנוֹ: תָּנוּ לָב לְזִכֹּר תָּמִיד - אָף בִּימֵי הַחֹל (הרבי).

אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, שְׂאֵם נִזְדַּמְּן לָךְ חֲפִץ יָפֵה - תְּהֵא מְזַמְּיֵנוּ לְשַׁבָּת - כְּלוֹמַר, זְכוֹר וְשִׁמּוֹר הַשַּׁבָּת צְרִיכָה לְבֵא לְיַדִּי בִּישׁוּי בְּמַעֲשֶׂה בְּפּוּעַל, וְלֹא דִי בְּזִכְרָה בְּעִלְמָא. וְיִשׁ לֹמַר שְׁהַלִּימּוֹד הוּא מִמָּה שְׁנֶאֱמָר "לְקַדְּשׁוּ", שְׁהַזְכִּירָה צְרִיכָה לְהִכִּיא אֶת הָאָדָם לְקַדְּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת, וְזֶה יָכוֹל לְהִיּוֹת רַק עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה לְכַבּוֹד הַשַּׁבָּת. תוֹרָה ט

שַׁבָּת, וּפְסוּק הַשְּׁנֵי מְצִינָה עַל חִילּוּל שַׁבָּת בְּמַקְדֵּשׁ בְּהַקְרַבֵּת שְׁנֵי כִבְשִׁים. וְהַתִּירוּץ שְׁשִׁנִּיהֶם נֶאֱמָרוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, וְכֵה בַעַת שְׂאָסֵר לְחַלֵּל הַשַּׁבָּת צָוָה לְהַקְרִיב שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּמַקְדֵּשׁ בְּשַׁבָּת. וְנִמְצָא שְׂלֵא זֹו בְּלְבָד שְׂאִין הֵם סוֹתָרִים זֶה אֶת זֶה, אֲלֵא הֵם מְשִׁלִּימִים זֶה אֶת זֶה. וְכֵן הוּא בְּשַׁאָר הַדּוּגְמָאוֹת שְׂמִכִּיא בְּהַמְשָׁךְ.

וְכֵן "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִיו" - דְּבָרִים כב, יא.

"גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ" - שֶׁם פְּסוּק יב. וְרָאָה רִש"י שֶׁם: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ" - אָף מִן הַכְּלָאִים, לְכָךְ סִמְכֵן הַפְּתוּב.

וְנִמְצָא שְׂשֶׁם מְפָרֵשׁ שְׁהַלִּימּוֹד הוּא מְכַף שְׂסִמְכֵן הַפְּתוּב זֶה לְזֶה. וְלְכַאוּרָה הַהֲבִדֵל הוּא לֹא רַק בְּאוֹפֵן הַלִּימּוֹד אֲלֵא גַם בְּאִיכוֹת הַלִּימּוֹד, שְׂכֵן אֵם הַלִּימּוֹד הוּא מְכַף שְׂסִמְכֵן הַפְּתוּב, הַפִּירוּשׁ הוּא שְׂמַצוֹת צִיצִית דוֹחָה אֶת אִיסוּר הַכְּלָאִים, אֲבָל אֵם הַלִּימּוֹד הוּא מְכַף שְׁנֶאֱמָרוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, הָרִי שְׂמִלְכַתְחִילָה לֹא נֶאֱסָרוּ, וּבְשַׁעֲהָ שְׂאָסֵר הַכְּלָאִים צָוָה לַעֲשׂוֹת צִיצִית אָף מִן הַכְּלָאִים. אֲבָל כְּכָר יְדוּעַ הַכְּלָל שְׂרִש"י מְפָרֵשׁ כֵּל מְקוֹם לְפִי עֲנִינּוּ, וְכִינּוֹן שְׂבִסְפָר דְּבָרִים סִמְךָ הַפְּתוּב לְהִדְיָא מְצוֹת צִיצִית עִם מְצוֹת כְּלָאִים, הָרִי שְׂמִפְרָשׁוּ שְׂבָא הַפְּתוּב לְהַתִּיר. וְעוֹד יִשׁ לֹמַר, שְׂאִמְנֵם עִיקַר הַהִיתָר בַּעֲשִׂית צִיצִית כְּלָאִים הוּא מְצוֹד שְׁנֶאֱמָרוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, אֲלֵא שְׂהַדְבָר בָּא לְיַדִּי בִּישׁוּי גַם בְּסִימְכוֹת הַכְּתוּבִים זֶה עִם זֶה, וְלָכֵן כּוֹתֵב רִש"י שֶׁם בְּלְשׁוֹן "אָף מִן הַכְּלָאִים", שְׂמַשְׁמַעוּ שְׂמִלְכַתְחִילָה לֹא נֶאֱמָר אִיסוּר כְּלָאִים בְּצִיצִית.

וְכֵן "עֲרֹת אִשָּׁת אַחִיד" - וַיִּקְרָא ית, טז.

שֶׁל אֶכֶן שְׂהוּא אֶכֶן, הָרִי הוּא שְׂבוּעַת שְׂוָא, כְּמִבּוּאָר בְּמִשְׁנָה (רא"ם). אֲלֵא שְׂנִקֵּט הַמְּחֻדָּשׁ יוֹתֵר, שְׂגַם כְּשִׁנְשַׁבַּע עַל שְׂקָר, כִּינּוֹן שְׂהַשְׂקָר נִיכָר לְכָל, וְלֹא יִאֲמִינוּ לְשְׂבוּעָתוֹ, אֵין זֶה בְּגֵדָר שְׂבוּעַת שְׂקָר אֲלֵא שְׂבוּעַת שְׂוָא. תוֹרָה ח

(ח) זְכוֹר - "זְכוֹר" וְ"שְׁמוֹר" - הָאֲמוֹר בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת שְׂבִפְרָשֵׁת וְאֶתְחַנּוּ. כְּלוֹמַר, "זְכוֹר" מְשַׁמְעוּ מְצוֹת 'עֲשֶׂה'; וְ"שְׁמוֹר" מְשַׁמְעוּ 'לֹא תַעֲשֶׂה', וְאֵין רָאוּי לְמַשֶּׁה שְׂיִחְלִיף אֶת דְּבַר ה' מְעַשֶׂה לְיֵלֵא תַעֲשֶׂה' (רמב"ן).

בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ - אֲלֵא שְׂכָאן נִכְתַּב "זְכוֹר" וּבְמִשְׁנָה תוֹרָה נִכְתַּב "שְׁמוֹר". וְרָאָה גַם רִש"י דְּבָרִים ה, יא: "וּבְרָאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר זְכוֹר, שְׂנִיָּהֶם בְּדַבּוּר אֶחָד וּבְתִיבָה אֶחָת נֶאֱמָרוּ, וּבְשַׁמִּיעָה אֶחָת נְשַׁמְעוּ". כְּלוֹמַר, "זְכוֹר" שְׂמַשְׁמַעוּ מְצוֹת 'עֲשֶׂה' וְ"שְׁמוֹר" שְׂמַשְׁמַעוּ מְצוֹת 'לֹא תַעֲשֶׂה', נֶאֱמָרוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, לֹמַר שְׂאִין אֵלוֹ שְׁנֵי צִוּוּיִם שׁוֹנִים, אֲלֵא זֶהוּ צִוּוּי אֶחָד שְׂמִתְחַלֵּק לְשְׁנֵי חֻלְקִים, וּשְׂנִיָּהֶם מְשִׁלִּימִים זֶה אֶת זֶה. וְלַעֲנִין כְּתִיבָתֶם בְּלוֹחוֹת הַבְּרִית - רָאָה רִש"י שִׁיר הַשִּׁירִים ד, ה שְׂהַזְכִּיר רַק "זְכוֹר". וְכֵן כְּתַב הַרְמְבִין בְּפִירוּשׁוֹ כָּאן, שְׂהִיָּה כְּתוּב "זְכוֹר", וּמַשֶּׁה פִּירֵשׁ לָהֶם בְּסִפְר דְּבָרִים שְׂנֶאֱמָר עִמּוֹ גַם "שְׁמוֹר". אֲבָל רָאָה שׁו"ת הַרְדְּב"ז חֻלֵּק גְּסִימֵן תַּקְמַט שְׂסוּבָר שְׂהִיָּה כְּתוּב גַם "זְכוֹר" וְגַם "שְׁמוֹר", עֵינן שֶׁם בְּאוּרְךָ.

וְכֵן "מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוֹמֶת" - לְקַמֵּן לֹא, יד.

"וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבְשִׁים" - בַּמְדַּבֵּר כח, ט. וְלְכַאוּרָה הֵם שְׁנֵי פְּסוּקִים הַסּוֹתָרִים זֶה אֶת זֶה, שְׂפְסוּק אֶחָד מְדַבֵּר עַל חוֹמֶרֶת הַעוֹנֵשׁ עַל חִילּוּל

(ט) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשֶׂת כָּל־מְלֹאכֶתֶךָ :** ט שְׁמַא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבֹד כָּל עַבְדֶּיךָ :

כ"ז < וְעֵשֶׂת כָּל־מְלֹאכֶתֶךָ • כְּשֶׁתְּבֹא שַׁבַּת יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ כָּל מְלֹאכֶתֶךָ עֲשׂוּיָה, שְׁלֵא תִהְרַהֵר אַחַר מְלֹאכֶתֶךָ (מכילתא) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ נח ב' דר"ח מר חשון, התשכ"ז)

ששת ימים תעבוד. הינו, שבששת ימי החול צריכה להיות העבודה לתקן את ההעלם וההסתור דשם אלקים, וענין זה נעשה על ידי העבודה (לא רק בעניני התורה ומצוות, אלא גם) בעניני הרשות, כל"ט מלאכות, דתנא סידורא דפת נקט, ועל דרך זה במשא ובמתן כו'. והינו, שפאשר משאו ומתנו באמונה, ועבודתו בסידורא דפת היא באופן ש"מאמין בחי העולמים וזורע", הנה על ידי זה הוא מגלה את השמש הוי" מהמגן דשם אלקים.

(י) **וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלֹאכָה אַתָּה | וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדֶּיךָ וְאִמְתֶּךָ וּבַחֲמֹתֶיךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ :** י וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד כָּל עַבְדֶּיךָ אֶתְּ וּבִתֶּיךָ וְגֵרְךָ וְאִמְתֶּיךָ וְאִמְתֶּיךָ וְגֵרְךָ דִּי בְּקִרְיָךְ :

כ"ז < אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ • אֵלּוּ קְטַנִּים, אִו אִינוּ אֱלָא גְדוּלִים? אַמְרַת: הָרִי כְּבֹר מְזַהְרִים הֵם, אֱלָא לֹא בָּא אֱלָא לְהַזְהִיר גְדוּלִים עַל שַׁבִּיתַת הַקְּטַנִּים, וְזֶה שְׁשִׁנִּינוּ: (שבת קכא) "קָטַן שָׁבָא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ", מִפְּנֵי שְׁשִׁבִיתָתוֹ עֲלֶיךָ •

(יא) **כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ :** יא אַרְי שְׁמַא יוֹמִין עַבְד יי יֵת שְׁמִיא וְיֵת אַרְעָא יֵת יֵמָא וְיֵת כָּל דִּי בְּהוּן וְיֵת בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן פְּרִיךָ יי יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקַדְּשָׁה :

כ"ז < וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי • כְּכִיכּוֹל הַכְּתִיב בְּעֶצְמוֹ מְנוּחָה, לְלַמֵּד הַיְמָנוּ קַל־וְחֶמֶר לְאָדָם שְׁמֹלֶאכְתּוֹ בְּעַמָּל

אשל אברהם - הרב אלעזר

שרש"י הביא את המשנה בצורתה, משמע שמפרש (בפשוטו של מקרא) שהאב מצוה מהתורה להפריש את הקטן גם בשהוא עושה להנאת עצמו. והוסיף שכן משמע גם מלשון רש"י בויקרא שם ושם: "להזהיר גדולים על קטנים", גבי אכילת דם והטמאות פהנים קטנים למתים. וכן פירש ב"תורת מנחם". תורה יא

(יא) **וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - כְּכִיכּוֹל הַכְּתִיב** - אָמַר לְמִשָּׁה שִׁכְתוּב בְּן בַּתוּרָה. רָאָה עַל־דִּרְךָ־זֶה לְקַמֵּן לֹא, יו. בַּמִּדְבָּר יֵא, ז ("הַכְּתִיב בַּתוּרָה"). דְּבָרִים ל, ג. **בְּעֶצְמוֹ מְנוּחָה** - אָף שֶׁלֹּא שָׁףּ בּוֹ לְשׁוֹן מְנוּחָה, כִּי־אִם שֶׁשַּׁבַּת מִמְּלֹאכָה (נ"א). וְרָאָה גַם רִש"י לְקַמֵּן לֹא, יו: "וְיָמִי שְׁכַתוּב בּוֹ (ישעיה מ, כח) לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע, וְכָל פְּעֻלּוֹ בְּמֶאֱמָר, הַכְּתִיב מְנוּחָה

אַמְרַת: הָרִי כְּבֹר מְזַהְרִים הֵם - שֶׁהָרִי נֶאֱמַר "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה", וְזֶה כּוֹלֵל אֶת כָּל הַגְּדוּלִים, וּמִמֵּילָא אֵין צָרִיךְ לְפַרְט. **אֱלָא לֹא בָּא אֱלָא לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל שַׁבִּיתַת הַקְּטַנִּים** - וְזֶהוּ "אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ", "אַתָּה" מוּזְהָר עַל "בִּנְךָ וּבִתֶּךָ" הַקְּטַנִּים (מִשְׁכֵּל לַדָּח). אֲבָל הַקְּטַנִּים עֲצָמָם אֵינָם בְּנֵי אֲהָרָה (ר"ס). וְרָאָה גַם רִש"י וַיְקַרָּא יו, יב. שֶׁם כֹּא, א. וְזוֹ שְׁשִׁנִּינוּ - שַׁבַּת קַבָּא, א. **קָטַן שָׁבָא לְכַבּוֹת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שְׁשִׁבִיתָתוֹ עֲלֶיךָ** - וּבִגְמָרָא שֶׁם הַעֲמִידוֹ בְּשֶׁהַקָּטָן עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אָבִיו [וְהֵינּוּ בְּקָטָן שִׂוְדַע לְהַכְחִין, שִׂוְדַע שְׁפִיבּוּי זֶה נוּחַ לְאָבִיו וְעוֹשֶׂה בְּשִׁבְלוֹ - רִש"י], אֲבָל אִם עוֹשֶׂה עַל דַּעַת עֲצָמוֹ, אֵינוֹ מְצַוָּה לְהַפְרִישׁוֹ מִהַתוּרָה (ר"ס). אֲבָל הַנִּחְלַת יַעֲקֹב" כְּתַב, שְׁמֹנֶה

(ט) **וְעֵשֶׂת כָּל מְלֹאכֶתֶךָ - כְּשֶׁתְּבֹא שַׁבַּת** - אַחֲרֵי שֶׁשֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד. **יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ "כָּל מְלֹאכֶתֶךָ" עֲשׂוּיָה** - כְּלוֹמַר, הַכְּתוּב מְשַׁמֵּעֵנוּ שֶׁלֹּא זוֹ בְּלֶכֶד שֶׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת, אֲלָא אָף אִסוּר לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ. וְרָאָה טוֹר וְשִׁלְחָן עֲרוּךְ סִמְן שׁוֹ סַעִיף ח, שְׁאֵין זֶה אִיסוּר גְּמוּר אֲלָא מְצוּה מְשׁוּם עוֹנֵג שַׁבַּת. **שְׁלֵא תִהְרַהֵר אַחַר מְלֹאכָה** - כִּי אִם לֹא בֶן, מִהוּ שְׁאוּמֵר "וְעֵשֶׂת כָּל מְלֹאכֶתֶךָ", וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת כָּל מְלֹאכְתּוֹ בְּשֶׁשֶׁה יָמִים? (מכילתא). תורה י (י) **אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ - אֵלּוּ קְטַנִּים** - "בִּנְךָ וּבִתֶּךָ" הַקְּטַנִּים. **אוֹ אֵינוֹ אֱלָא גְדוּלִים** - בִּנְךָ וּבִתֶּךָ הַגְּדוּלִים, וְהַתוּרָה מְפַרְטֵת אֶת אֵלּוֹ שֶׁהוּזְהָרוּ מְעֵשִׂית מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת.

וביגיעה שיהא נח בשבת. בַּרְךָ • וַיִּקְדְּשֵׁהוּ. בָּרְכוּ בְּמֶן לְכוּפְלוֹ בְּשֵׁשִׁי לְחֵם מִשְׁנֶה, וְקִדְּשׁוּ בְּמֶן שְׁלֵא הִיָּה יוֹרֵד בּוֹ.

(יב) **בְּבֵר אֶת־אֲבוֹיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ**
עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
יב וְיָקָר יֵת אָבוֹיךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דִּיּוֹרְכוֹן
יוֹמֶיךָ עַל אֲרֵעָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהֵב לָךְ:

כ"ט • לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ • (מכילתא) אִם תִּכְבֵּד, יֵאָרְכוּן. וְאִם לֹא, יִקְצְרוּן, שְׂדֵבְרֵי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם נִדְרָשִׁים: מִכְּלָל הֵן לֹא, וּמִכְּלָל לֹא הֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבת, התשכ"ו)

להפנת הטוב ורגש של אהבה לכל יהודי שעושה לו טובה, ולא לערף חשבון שהיתה לפזני איזו פנייה, או שהקרח לעשות זאת מצד טבעו.

ובמכלל-שפן וקל-חומר, שהרי: (א) הקב"ה ידע מה שבלבו של נבוכדנאצר, שאין פגנתו למלא רצונו, ואף-על-פי-כן נתן לו שכר על פעלתו, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאדם שאינו יודע "מה בלבו של חברו" (פסחים נד, ריש עמוד ב), ויתכן שאין לו שום פנייה. (ב) לכידת צור - גם אם לא היתה נעשית על-ידי נבוכדנאצר, היתה נעשית על-ידי אחר, שהרי הרבה שלוחים למקום, מה-שאין-כן הטובה שנעשתה לו, שלולי פעלת חברו יתכן שלא היתה נעשית כלל. (ג) הצווי על לכידת צור לא היה בשביל נבוכדנאצר בלבד, אלא בשביל תקון העולם, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לטובה שנעשית עבורו, שבודאי צריכה להיות הפרת הטוב כו'.

על-דרך דברי הגמרא (שבת לג, ב) בנוגע לאמות ש"תקנו שוקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות" - "כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן כו'". ועד שיש כאלו שטוענים קר בנוגע להקב"ה, שנותן להם כל צרכם וכו' - שאין צורך להודות ולהחזיר כו', כיון שיש להקב"ה "פנייה" בדרך, שהרי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות בסופה). והרי זה היפך דברי הגמרא (ברכות נח, א) "אורח טוב, מהו אומר.. כל מה שפטר לא טרח אלא בשבילי".

וכפי שיכולים לטען בנוגע לכבוד אב ואם - שגם השכל מחייב שיש לכבדם, כיון שגדלוהו ודאגו לכל צרכיו כו' - שלא עשו זאת בשביל טובת הבן, אלא הקרוה לעשות זאת מצד טבעם, שטבע האב לרחם על בנו, ועד שטבע זה הוא גם אצל בעלי חיים, ואילו לא הצרכו להשקיט את מצפונם הטבעי, לא היו עושים זאת.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ, שאין הפגנה שתקנים המצוה בשביל שיֵאָרְכוּן יְמֵיךָ, אלא פירושו שאם תקנים יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ, ומזה מובן שאם לא תקנים יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ, וראה גם רש"י חולין קי, ב: "לך פירש מתן שכרה, לומר: אם לא תקימנה, וזה עגשו שלא תטול שכר זה". וברש"י דברים יז, כ: "למען יֵאָרְכוּ ימים - מכלל הן אתה שומע לאו".

שְׂדֵבְרֵי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן - בְּדֵרֶךְ קִצְרָה. וראה גם רש"י לקמן ל, כ: "שבתורה נאמרו כללות".

הֵם נִדְרָשִׁין: מִכְּלָל הֵן - לֹא, וּמִכְּלָל לֹא - הֵן - רָאָה גַם רִש"י לְקַמֵּן כח, לה. ל, כ. במדבר ה, יט. דברים יא, כא. תורה יג

ראה גם רש"י בראשית ב, ג. כיון שהברכה והקדושה האמורות כאן ביחס לשבת הן מצד הקדוש-ברוך הוא עצמו, לכן פירשן גבי המן, שהקדוש-ברוך הוא עצמו בירך את השבת על ידי שפפל את המן בששי וקדשו על ידי שלא הוריד בו מן. תורה יב

(יב) **לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ - אִם תִּכְבֵּד**
"יֵאָרְכוּן", וְאִם לֹא - יִקְצְרוּן -
ה"גור אריה" כתב שגוה מבאר רש"י את דבריו לעיל (פסוק א) שכל עשרת הדברות יש בהם עונש אם אינו מקימם, שאמנם בפסוק זה מובא רק שְׂכָר, אָבֵל הוא נכתב באופן פגה שניתן ללמוד ממנו גם עונש. וב"דברי דוד" כתב שרש"י מפרש מהו "למען

לעצמו? לשפר האזן מה שהיא יכולה לשמוע". אלא שבפנים מבאר הטעם שהוצרך בכלל לכתוב על עצמו בלשון מנוחה.

לְלַמֵּד הַיָּמִינוּ קַל־וְחֵמֶר לְאָדָם שְׂמֹאלֵאֲתוֹ בְּעַמְל וּבִיגִיעָה שִׁיְהָא נַח בְּשַׁבַּת. בַּרְךָ .. וַיִּקְדְּשֵׁהוּ - בָּרְכוּ בְּמֶן, לְכַפְלוֹ בְּשֵׁשִׁי לְחֵם מִשְׁנֶה" -
שְׂשֵׁלְקִטוֹ אֶת הַמֶּן בְּיוֹם שֵׁשִׁי וְהִבְיִאוּ לְאֶהֱלֵיהֶם לַמִּדֹּד, נַעֲשֶׂה לָהֶם בְּרָכָה וּמִצָּאוּ שְׂלִקְטוֹ לְחֵם מִשְׁנֶה, כְּפוּל מִשָּׂאָר יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה (ראה רש"י לעיל טז, ה, כב, כט). וראה לשון רש"י בראשית שם: "שָׂבֵל יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה הִיָּה יוֹרֵד לָהֶם עוֹמֵר לְגִלְגוּלָת וּבְשֵׁשִׁי לְחֵם מִשְׁנֶה".

וְרָאָה שֶׁם בְּבִיאור. וְקִדְּשׁוּ בְּמֶן, שְׁלֵא הִיָּה יוֹרֵד בּוֹ -

(יג) לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִגְנֹב לֹא תִעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שֶׁקָּרָ: לֹא תִקְטֹל נֶפֶשׁ. לֹא תִגּוֹף. לֹא תִגְנוֹב. לֹא תִסְהֶד בְּחִבְרְךָ סִהְדוּתָא דְשִׁקְרָא:

רש"י • לֹא תִנְאַף • אין נאוף אלא באשת איש, שנאמר: (ויקרא ט) "מות יומת הנואף והנאפת", ואומר: (יחזקאל ט) "האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים". לא תגנב • בגונב נפשות הכתוב מדבר. (ויקרא יט) "לא תגנבו", בגונב ממון. או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות? אמרת: דבר הלמד מענינו. מה "לא תרצח", "לא תנאף", מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף "לא תגנב", דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פח).

(יד) לֹא תִחְמַד בֵּית רַעֲךָ לֹא תִחְמַד אִשְׁת רַעֲךָ וְעַבְדוֹ וְאִמְתוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ: יִד לֹא תִחְמַד בֵּית חִבְרְךָ לֹא תִחְמַד אִפְת חִבְרְךָ וְעַבְדָּהּ וְאִמְתָּהּ וְתוֹרָהּ וְחִמְרָהּ וְכֹל דִּי לְחִבְרְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת יתרו, י"ז שבט, התשנ"ח)

הטעם למה שענין מתן תורה היה בדברים פשוטים דוקא, משום שהמשכת העצם היא בדברים תחתונים ופשוטים ביותר, הן בכללות העולמות, בעולם הכי תחתון שאין למטה ממנו, והן בעולם זה עצמו, בדברים פשוטים שבו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבט, התשנ"ז)

האמונה בה' היא היסוד גם להנהגה הראויה בין אדם לחברו.

ובפרטיות יותר:

יהודי כולל לטען: מהו ההכרח שקיים המוצות שבין אדם לחברו? יהיה מצד צווי התורה, ובאופן שקשור גם עם ההנהגה שבין אדם למקום?! - בשלמא מי שמצד טבעו הוא רע ומשחת, הרי הוא זקוק למזרא מהקב"ה, והבטחת שכר בגן-עדן, כדי להתנהג פדבעי בין אדם לחברו; אבל אם הוא רק אדם רגיל, שגדל ונתחנך בין בני תרבות (ולא בין חיות טרף), ועל-אחת-כמה וכמה אם הוא רך לבב, ובעל מדות טובות מטבע תולדתו, הרי מצד טבעו יתנהג באופן ד"עניים מרודים תביא בית, כי תראה ערום ונסיתו" (ישעי נח, ז), ללא צורך בצווי התורה.

והפענה על זה - כפי שלמדים מההפסדה - שפאשר האדם מרגיש שאינו זקוק לאף אחד, ויכול להעמיד על עצמו ולהתנהג כפי טבעו, הנה לבסוף, כפאשר הדבר יפגע בישות ומציאות שלו, הנה לא זו בלבד שלא ישתדל בטובת הזולת (ויהיה רק "משענת קנה רצוץ"). אלא אדרבה, שיעשה הפך הטוב כו'. והינו, לפי שאדם קרוב אצל עצמו, וחושב על עצמו יותר מאשר על הזולת, ובמשך הזמן נעשה יש ומציאות יותר (ועל-דרך מה שכתוב בתנ"א (פרק יג) אפילו בגוגע ל"בינוני", ש"מהותו ועצמותו של הרע.. נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשפתמש בו הרבה באכילה ושתיה ושאר עניני עולם-הזה", ועד שרוצה לכבש את העולם פלו לעצמו, גם אם בשביל זה צריך לרמות אחרים כו' (זאת - אפילו אם בתחלה לא היה שייך לאמירת שקר).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ולמד מפרשה שכתוב בה, ולפי הפרשה הוא נכתב אצלה" (רש"י סנהדרין פח א).

מה "לא תרצח" "לא תנאף" מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין - אף "לא תגנב" דבר שחייב עליו מיתת בית דין - בגניבה שיש בה מיתת בית דין (רש"י סנהדרין פח, והינו כשגנב נפש ומכרו, ראה דברים כד, ו. וראה גם רש"י ויקרא שם: "לא תגנבו - אזהרה לגונב ממון, אבל לא תגנב שבעשרת הדברות, אזהרה לגונב נפשות, דבר הלמד מענינו, דבר שחייבין עליו מיתת בית דין". תורה יד

(דברי דוד).
ואומר - יחזקאל טו, לב.
"האשה המנאפת, תחת אישה תקח את זרים" - בהיותה תחת בעלה נוהגת עיניה באחרים (רש"י שם). ומוכח מהפסוק, שרק בשהאשה "תחת אישה" נקראת היא "מנאפת".
לא תגנב - בגונב נפשות הכתוב מדבר. "לא תגנבו" - ויקרא יט, יא.
בגונב ממון. או אינו אלא זה בגונב ממון, ולהלן בגונב נפשות? אמרת: דבר הלמד מענינו - אחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת, ש"אם אי אתה יודע במה הכתוב מדבר, צא

(יג) לא תנאף - אין נאוף - בכל מקום, ולא רק האמור בעשרת הדברות (ראים).
אלא באשת איש - ולא בפנויה, אף לא בקרובות. וראה גם רש"י דברים ה, טו: "אין לשון נאוף אלא באשת איש".
שנאמר - ויקרא כ, י.
"מות יומת הנאף והנאפת" - מה שלא הביא הוכחה מתחילת הפסוק "ואיש כי ינאף את אשת איש" שמדובר באשת איש, משום שעיקר ההוכחה הוא מזה שחזר הכתוב ואמר "הנאוף והנאפת", ולא אמר סתם "האיש והאשה", לומר שדוקא אלו נקראים בן

וכן הוא בעשורת הדברות, שגם הדברות האחרונות, "לא תגנב" ו"לא תחמוד וגו'", שהם עניינים שביין אדם לחברו, יש לקיים (לא מצד טבע האדם, אלא) מצד צווי הקב"ה, כמו המצוות שביין אדם למקום, וכמדגש בקר שהם באים לאחרי "אנכי גו'" (ראה גם 'תורת מנחם' כרך מג עמוד 400. ושם נסמו).

♦ שבת קודש י"ח שבט ♦

טו וכל עמא קוזן זת קליא זית בעוריא זית קל שופרא זית טורא תגן וזוזא עמא וזעו זקמו מרחיק:

(טו) וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִים וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֵׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:

ט"ו וְכָל הָעָם רואים • מְלַמֵּד שְׁלֵא הָיָה בָהֶם אֶחָד סוּמָא. וּמִנֵּין שְׁלֵא הָיָה בָהֶם אֶלֶם? – תְּלִמּוּד לּוֹמֵר: "וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם", וּמִנֵּין שְׁלֵא הָיָה בָהֶם חֲרָשׁ? תְּלִמּוּד לּוֹמֵר: "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (מכילתא). **רואים את הקולות • רואין את הנשמע, שאי־אפשר לראות במקום אחר (שם). את הקולות • היוצאין מפי הגבורה. וינעו • (שם)**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

רש"י "רואין את הנשמע". כלומר, מדובר בקולות שעניינם לשמיעת האזן בלבד, ואין בהם שום ממשות עבור חוש הראייה, ובכל זאת העם היו רואים אותם בדרך גס. כי אם הפונה שהקולות היתה בהם ממשות, הנה הכתוב צריך לומר: "והקולות היו נראים לכל העם", שאז הנה משמעו שהחידוש והגס הוא ב"הקולות", שהם היו קולות פאלו שהיתה בהם ממשות, ולכן היו נראים לעם. וצריך לומר שזו שיטת רש"י בפירושו על התורה, אבל בפירושו על הש"ס (שבת פו, ב) כותב רש"י: "שהנה בו ממש ונראה, כדכתיב רואים את הקולות". וראה לשון רש"י ברכות ו, ב: "ואף־על־פי שהקול אינו נראה, זה נראה", שניתן לפרשו בשני האפנים.

את הקולות - היוצאין מפי הגבורה - באמירת עשורת הדברות. ולא הקולות הנזכרים לעיל יט, טז: "וידי קולות וברקים" (נח"י). ודלא כבגמרא ברכות שם: "הנה קולות קודם מתן תורה הוי", וברש"י "הנה קולות בתראי הנינו הנה דאיירי בהו לעיל, וקאמר דנראין הוי". וראה רש"י לעיל פסוק ב: "את הקולות, קולות הרבה, קולות באים מארבע רוחות ומן השמים ומן הארץ".

וינעו - אין נוע אלא זע - מלשון רעד, ולא מלשון תנועה, שהרי את זה כותב בהמשך "ויעמדו מרחוק" (שפי"ח).

היו בהם טפשים? שנאמר (דברים ה, לה) "אתה הראת לדעת". אף רש"י השמיטם, כיון שעל־פי פשוטו של מקרא אין הוכחה מפסוקים אלו שלא היו בהם חגרים או טפשים, שכן "ויתיצבו": כול לכלול גם חגרים, שהרי גם חגר יכול לעמוד על עמדו, ומהפסוק "אתה הראת לדעת", אין הכרח שלא היה בהם טפש, כי לא מדובר בענין של דעת, אלא בידיעה שאין עוד מלבדו, וזה נעשה על ידי שקרע להם שבועה רקיעים וראו שהוא יחידי כמו שפירש רש"י שם, ודבר זה גם טפש יכול לדעת (הרב).

ראים את הקולות - רואין את הנשמע - שהנה בו ממש ונראה (רש"י שבת פו, ב).

שאי אפשר לראות במקום אחר - יש לומר שכונתו בהוספה זו לשלול את הפירוש (ראה ת"ש עה"פ אות תלא) שהקולות של מתן תורה היתה בהם ממשות אש או עשן ולכן ראו אותם, שאם כן אין זה מיוחד רק למתן תורה, שבכל מקום שהקולות יוצאים בצורת אותיות של אש ניתן לראותן, ולכן מוסיף שהקולות היו באופן שלא היה ניתן לראות במקום אחר, ורק במתן תורה ראו אותם (הרב). ויש לומר שהדיוק של רש"י הוא מלשון הכתוב "וכל העם רואים את הקולות", שמשמע שהחידוש והגס הוא ב"וכל העם", במה שהיו "רואים את הקולות", וכלשון

(טו) וְכָל הָעָם רואים - מְלַמֵּד שְׁלֵא הָיָה בָהֶם אֶחָד סוּמָא - כְּבָר כְּתִיב רש"י לעיל יט, יא: "לעיני כל העם - מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו בולם". ויש לומר שכאן מוסיף שלא הזיקה להם ראיית השכינה (דברי יוד בשם מהר"א). ועל פי זה מובן: א) מה שכאן לא כתב "שנתרפאו" כמו שכתב לעיל, ב) מה שהוסיף כאן "אחד סומא", שאפילו אחד מבני ישראל לא נסתמא בשעת הגילוי של מתן תורה.

ומנין שלא היה בהם אלם? תלמוד לומר - לעיל יט, ח.

"וינעו כל העם" - מפסוק זה אין הכרח שלא היה בהם אלם, כי יתכן ש"כל העם" בא רק לומר שלא רק "וקני העם" הנזכרים לעיל אמרו כן אלא כל העם, אבל מאחר שלומדים מכאן שנעשה גס כנה שלא היה בהם אחד סומא, אזי ניתן לפרש גם ש"וינעו כל העם" בא ללמד שלא היה בהם אלם (הרב).

ומנין שלא היה בהם חרש? תלמוד לומר - לקמן כד, ז.

"נעשה ונשמע" - ואף ששם לא נאמר "כל העם" אלא "ויאמרו", יש לומר שבינו שנה בא בהמשך לברית שעשה משה עם כל העם, מובן שהאמור "ויאמרו" .. נעשה ונשמע, אמרו כל העם. במכילתא מובא גם: ומנין שלא היו בהם חגרים? תלמוד לומר (לעיל ט, ח) "ויתיצבו בתחתית ההר". ומנין שלא

אין נוע אלא זיע. ויעמדו מרחק • (ס) היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, בארץ מתניהם, ומלאכי השרת באין ומסיעין אותן להחזירן, שנאמר: (תהלים ס) "מלכי צבאות ידונו ידונו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת יתרו, י"ז שבט, התשמ"ח)

קדם לכל הנהי והתהוות צריך להיות ההעדר, וכמו ענין הצמצום שבשביל הגלוי. דזהו גם כן ענין החרדה על-ידי הקולות וברקים שהיו במתן תורה (שהיה ענין וירא העם וינועו גו', ענין החרדה), שזהו ההעדר הקודם אל ההנהי, כדי שיהיו בבחינת בטול שיוכלו לקבל את גלוי העצמות במתן תורה. שהעדר זה הוא ההכנה והפלי להמשכת העצם, שהוא ההנהי האמתית.

(טז) ויאמרו אל-משה דבר-אתה עמנו ונשמעה ואל-ידבר עמנו אלהים פן-נמות:

(יז) ויאמר משה אל-העם אל-תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על-פניכם לבלתי תחטאו:

כ"א < לבעבור נסות אתכם • לגדל אתכם בעולם, שיצא לכם שם באמות שהוא בכבודו נגלה עליכם. נסות • לשון הרמה ונגדלה, כמו: (ישעיה סב) "הרימו נס", (שם מט) "ארים נסי", (שם ל) "וכנס על הגבעה", שהוא זקוף. ובעבור תהיה יראתו • על-ידי שראיתם אותו יראוי ומאיים, תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו.

(יח) ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל-הערפל אשר-שם האלהים:

כ"ב < נגש אל הערפל • לפני משלש מחצות: חשף, ענן וערפל, שנאמר: "והקהר בוער באש עד-לב השמים חשף ענן וערפל". ערפל הוא עב הענן, שאמר לו: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וראה גם רש"י ברכות כב, א. ויעמדו מרחק - היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל בארץ מתניהם - שהיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה (רש"י שבת פח ב). אף שלא נתפרש בכתוב שיעור הריחוק, יודע הכלל שלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, וכיון שהריחוק היותר גדול ביניהם הוא י"ב מיל בשיעור המחנה, לכן פירש שהתרחקו שנים עשר מיל (משכיל לדח). ומלאכי השרת באין ומסיעין אותן להחזירם, שנאמר - תהלים סח, יג. "מלכי צבאות ידונו ידונו" - וברש"י שבת פח, ב: "מדדין אותן - מסיעין אותן להתקרב מעט מעט, שהיו חלשים, באשה המדדה את בנה בתחלת הלכו". תורה טו (יז) לבעבור נסות אתכם - לגדל

אתכם בעולם, שיצא לכם שם באמות שהוא בכבודו נגלה עליכם - ולכן אין לכם לירא מהתגלותו שמא תמותו. נסות - לשון הרמה ונגדלה - ולא פירש מלשון נסיון, כי מה נסיון שיהי באן. כמו "הרימו נס" - ישעיה סב, י. "ארים נסי" - ישעיה מט, כב. "וכנס על הגבעה" - ישעיה ל, יז. שהוא זקוף - וראה גם רש"י שם: "כלונס גבוה שנותנים בראש הגבעה". וראה במדבר כב, ח: "ולפי שהוא גבוה לאות ולראיה קוראו נס". משמע שמפרשו הן מלשון גובה והן מלשון אות. ובעבור תהיה יראתו - על-ידי שראיתם אותו יראוי ומאיים - נורא ואיום, המטיל יראה ואימה.

תדעו כי אין זולתו - צריך עיון השיבות בין ראיתם אותו "יראוי ומאיים" לידיעתם "שאין זולתו". ויש לומר ש"יראוי ומאיים" אינו מוסב על "תדעו שאין זולתו", שלזה לבד די בעצם ראיתם אותו (אלא מוסב על "ותיראו מפניו", וכהערה הבאה). וכן יש לקרוא את לשון רש"י: "על-ידי שראיתם אותו .. תדעו שאין זולתו". וראה גם רש"י דברים ד, לה: "בשנתן הקדוש-ברוך-הוא את התורה, פתח להם שבועה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחיד, לכה נאמר אתה הראת לדעת". ותיראו מפניו - והוא "על-ידי שראיתם אותו יראוי ומאיים". תורה יח (יח) נגש אל הערפל - לפני משלש מחצות, חשף ענן וערפל -

יט ואמר יי למשה כדנן תימר לכני ישראל אתיו חזתון ארי מן שמאי מלילית עמכון:

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם בִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם:

כ"א < כה תאמר • בלשון הזה. אתם ראיתם • יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו: שמה שאחרים משיחין לו, פעמים שלבו חלוק מלהאמין. כי מן השמים דברתי • וכתוב אחד אומר: "וירד ה' על הר סיני". בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (דברים ה): "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה": כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. (מכילתא) דבר אחר: הרפין השמים ושמי השמים והציען על ההר, וכן הוא אומר: (תהלים יח) "ויט שמים וירד".

(כ) לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: כ לא מעבדון גדמי דחלן דכסף ודחלן דדהב לא מעבדון לכון:

כ"א < לא תעשוני אתי • לא תעשוני דמות שמי המשמשים לפני בפרום. (מכילתא) • אלהי כסף • בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמד אתי שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות. ואלהי זהב • בא להזהיר שלא יוסיף על ב': שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב. לא

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שמים וירד" - ראה רש"י תהלים שם שתחילה פירש "וירד" מלשון ירידה (במצרים), ואחר כך הביא פירוש נוסף בלעז, ששמעו מלשון "רדד", כלומר הדק ורקע, והנינו שהשפיל שמים והדק ורקע אותם על ההר. תורה כ (כ) לא תעשוני אתי - "לא תעשוני דמות שמי המשמשים לפני בפרום - וזהו פירוש "לא תעשוני אתי", "לא תעשוני צורות העומדים אתי" (רש"י ריה"ב, א).

אלהי כסף - בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמד "אתי" - מטרת עשית הכרובים היתה כדי שמושה יוכל לעמוד ולשמוע את קול ה' היוצא מבין שני הכרובים. ולפי זה, תיבת "אתי" מתפרשת הן לפניך "לא תעשוני אתי" (וכפירוש רש"י לעיל), והן לאחריה "אתי אלהי כסף.. לא תעשו לכם", והנינו הכרובים (רא"ס). שלא יהיו של כסף - אלא של זהב. כי אם הכנה לעבודה זרה, למה הזכיר של כסף דוקא, הרי כל עבודה זרה אסורה (דברי יוח). שאם שניתם לעשותם של כסף - הרי הן לפני כאלהות - וזהו "אלהי כסף", שאם תעשה של "כסף" יהיה לפני כ"אלהי".

מוסב על "אשו וגבורתו". אף לעיל יט, כ לא הביא פירוש זה. ויש לומר שהדבר נובע מההבדל שבין שתי הפרשיות, פרשת "וירד ה' על הר סיני" דלעיל עוסקת כולה בתיאור ירידתו והתגלותו של הקדוש-ברוך הוא על הר סיני, ולכן אין מקום להביא שם פירוש זה ש"כבודו בשמים" ורק "אשו וגבורתו על הארץ", שזהו תיאור רחוקו של ה' מן הארץ, ואילו פרשה זו "כי מן השמים דברתי עמכם", מפרתה להדגיש את רחוקו של ה' מן הארץ, שמושם כך הוא מזהיר ש"לא תעשוני כדמות שמי המשמשים לפני בפרום", ואי לכך מביא רש"י בפירוש ראשון ומעדף את הפירוש ש"כבודו בשמים", להדגיש את רחוקו של ה' מן הארץ (הרב).

דבר אחר: הרפין שמים ושמי השמים - ברש"י לעיל שם: "שהרפין שמים העליונים והתחתונים". והציען על תהר - ברש"י לעיל שם: "והציען על גבי ההר, כמצע על גבי מטה, וירד כסא הכבוד עליהם". וכן הוא אומר - תהלים יח, י. "ויט" - הרפין (בראשית כד, טו), והשפיל (רש"י שם מט, טו), והכריע (רש"י תהלים כו, ט).

שענן יותר חשוף מחושף, וערפל יותר חשוף מענן, נמצא שערפל הוא המחיצה השלישית. שניאמר - דברים ד, יא. "וההר בער באש עד לב השמים השך ענן וערפל", ערפל הוא "עב הענן", שניאמר לו - לעיל יט, ט. "הנה אנכי בא אליך בעב הענן" - וברש"י שם: "במעבה הענן, וזהו ערפל". וראה גם רש"י לקמן כד, ב. תורה יט (יט) כה תאמר - בלשון הזה - כלומר שלא ישנה (דברי יוח). אבל במכילתא: בלשון הקדש. אתם ראיתם - יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין - ראה גם רש"י לעיל יט, ד. כי מן השמים דברתי - וכתוב אחד אומר - לעיל יט, כ. "וירד ה' על הר סיני", בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם: "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה" - דברים ד, לו. כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ - ולפי זה "וירד ה' על הר סיני"

תַּעֲשׂוּ לָכֶם • לא תאמר: הריני עושה כְּרוּבִים בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מִדְּרָשׁוֹת, כְּדָרְךָ שְׁאֲנִי עוֹשֶׂה בְּבֵית עוֹלָמִים, לְכֶךָ נֹאמֵר: "לא תַעֲשׂוּ לָכֶם".

כא מדבּח אדמָה תַעֲשֶׂה לִּי וּזְבַחַת עָלָיו אֶת-עֲלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלֵמֶיךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוּא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ: **וּבְרַכְתִּיךָ:**

(כא) מְזַבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וּזְבַחַת עָלָיו אֶת-עֲלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלֵמֶיךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוּא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ:

כ"א • **מְזַבַּח אֲדָמָה •** מחבר באדמה שלא יבנו על גבי עמודים, או על גבי פּיס (נסחה אחרת: בסיס) (מכילתא). דבר אחר: שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנינתו. **תַעֲשֶׂה לִּי •** שתהא תחלת עשייתו לשמי. **וּזְבַחַת עָלָיו •** אצלו, כמו: (במדבר ב) "ועליו מטה מנשה" (מכילתא). או אינו אלא עליו ממש? תלמוד לומר: "הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך", ואין שחיטה בראש המזבח (זבחים נח). **אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלֵמֶיךָ •** אשר מצאנך ומבקרך. **אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ •** פרוש ל"את עלתיך ואת-שלמיך". **בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי •** אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם 'אבוא אליך וברכתיך', אשרה שכינתי עליך. מכאן אתה למד שלא נתן רשות להזכיר שם המפורש, אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת פנים לבקרך **את העם.**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי - אשר אתן לך רשות להזכיר - שאם לא כן, היה צריך לומר "תזכיר" (רא"ם). ויהיה פירוש "אזכיר" פועל יוצא לשלישי (רא"ם). וראה גם רש"י שעינה סג, ו: "חסדי ה' אזכיר - אזכיר את ישראל את חסדי ה'". וראה רש"י ברכות ו, א: "אשר אזכיר את שמי - אשר יזכר שמי". **שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שְׁלִי** - זהו "שמי", המיוחד לי, והוא שם המפורש (רא"ם). **שֵׁם** - באותו מקום, והינו בבית הבחירה, כדלקמן. **"אָבוּא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ"** - אשרה שכינתי עליך - זהו פירוש "וברכתיך", ולא ברכה בפשוטה (שאינה שיבת לבאן). **מִכָּאן אַתָּה לִמַּד** - כלומר, לא בא הכתוב ללמדנו אלא דבר זה. **שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ** - אלא במקום שהשכינה באה שם - בקביעות ובגלוי (באר בשדה). ולא שהזכרת שם המפורש גורמת להשראת השכינה. **וְזֶהוּ בֵּית הַבְּחִירָה, שֵׁם נָתַן רְשׁוּת לְכַהֲנָיִם לְהִזְכִּיר שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ בְּנִשְׂיַת פְּנִים** - ראה רש"י במדבר ו, כז: "וישמו את שמי - ויברכו בשם

שתהא תחלת עשייתו לשמי - מוסיף תיבת "תחילת", להדגיש שמתחילת עשייתו יהיה לשמו. ומשמע מלשון רש"י שזהו דין במזבח (בפספצא) ולא רק דין במעשה הגבירא (הרב). **וּזְבַחַת עָלָיו - אֲצֻלוֹ** - וכן מפורש בויקרא א, יא: "על ירך המזבח", וברש"י שם: "על צד המזבח". וראה בגמרא זבחים נט, א: "וכי עליו אתה זוכה, אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר". וברש"י מנחות ה, ב: "פתיב עליו, כולו במשמע". וברש"י חולין יז, ב: "והאי עליו, בשבילו הוא, כלומר כשהוא בחוקתו". **כְּמוֹ "וְעָלָיו מִטֵּה מְנַשֶּׁה"** - במדבר ב, כ. הסמוכים אליו (רש"י שם). **או אינו אלא עליו ממש? תלמוד לומר** - דברים יב, כז. **"הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ"**, ואין שחיטה בראש המזבח - כלומר, רק ההקרבה של הבשר והדם תהיה על המזבח, ולא שחיטת הבהמה. **אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ - אֲשֶׁר מִצְאָנְךָ וּמִבְּקָרְךָ.** "את צאנך ואת בקרך" פרוש ל"את עלתיך ואת שלמיך" - וכאילו פתוב: וזבחת את עלותיך ואת שלמיך אשר מצאנך ומבקרך (רא"ם).

וְאֵלֶיךָ זָהב - בא להזהיר שלא יוסיף על שנים, שאם עשית ארבעה - כי ואלהי זהב" הוא תוספת של לשון רבים, והינו שמוסיף עוד שני פרובים על שנים שנצטוו (משכיל לדוד). **הרי הן לפני ב'אלהי זהב.** **לא תַעֲשׂוּ לָכֶם - לא תאמר: הריני עושה כְּרוּבִים בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מִדְּרָשׁוֹת כְּדָרְךָ שְׁאֲנִי עוֹשֶׂה בְּבֵית עוֹלָמִים, לְכֶךָ נֹאמֵר "לא תַעֲשׂוּ לָכֶם"** - הלימוד הוא מיתור תיבת "לכם" [הינו בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מִדְּרָשׁוֹת שְׁלָכֶם - רא"ם], אבל התיבות "לא תַעֲשׂוּ" הן מוסבות גם על "אלהי כסף ואלהי זהב" (גרא וחברי דוד). תורה כא (כא) **מְזַבַּח אֲדָמָה - מחבר באדמה** - ולפירוש זה הפונה לכל מזבח, גם של בית המקדש, ולא דוקא מזבח הנחשת שבמשכן. וראה רש"י בראשית ב, ז שמפרשו על אדמת המזבח שבהר המוריה. **שֵׁם יִבְנֶנוּ עַל גְּבֵי עֲמוּדִים או עַל גְּבֵי כְּפִין** - אולמות (רש"י זבחים נח, א). והוא בננו העשוי בקשתות. **דָּבָר אַחֵר -** וכן פירש רש"י לקמן כו, ה. **שֶׁהִיא מְמַלֵּא אֶת חֲלָל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲדָמָה בְּשַׁעַת חֲנִינְתּוֹ. תַעֲשֶׂה לִּי -**

(כב) וְאִם-מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶה אֹתָהּן גִּזְיֹת כִּי חֲרָבָה הִנֵּפֶת עֲלֶיהָ וַתַּחֲלֶלְהָ:

כב וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲבֹד קָדְמִי לֹא תִבְנֶה וְתִהְיֶה פְסִילֹן לֹא תִרְבֶּה חֲרָבָה עָלֶיהָ וַתַּחֲלֶלְנָה:

י"ח וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים • (מכילתא) רבי ישמעאל אומר: כל 'אם' ו'אם' שבתורה רשות, חוץ מג': 'ואם מזבח אבנים תעשה-לי', הרי 'אם' זה משמש בלשון 'פאשר': 'וכאשר תעשה-לי מזבח אבנים' - 'לא תבנה אותה גזית', שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר: (דברים כז) 'אבנים שלמות תבנה'. וכן (לקמן כב) 'אם כסף תלנה', חובה הוא, שנאמר: (דברים טו) 'והעבט תעביטנו', ואף זה משמש בלשון 'פאשר'. וכן: (ויקרא ב) 'ואם תקריב מנחת בפורים', זו מנחת העמר שהיא חובה. ועל כרחק, אין 'אם' הללו תלויין אלא ודאין, ובלשון 'פאשר' הם משמשים. גזית • לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בברזל. **פי חרבה הנפת עליה** • הרי 'כי' זה משמש בלשון 'פן' שהוא דילמא, פן תניח חרבה עליה. **ותחללה** • היא למדת, שאם הנפת עליה ברזל, חללת (פרק ג' דמדות), שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיינף המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. לפיכך,

אשל אברהם - הרב אלשוילי

שהוא אחד מארבע לשונות ש"כ"י משמש, כדלקמן ברש"י כג. ה. **פן תניף** - כיון שמפרש מלשון "שמא", הוצרך לפרש "הנפת" בלשון עתיד: "תניף".

"חרבה .. עליה". ותחללה - היא למדת, שאם הנפת עליה ברזל - אף אם לא פגמת (מ"ח).

חללת, שהמזבח נברא - מלשון "נברא" משמע שהוא מדבר על מקום המזבח בהר המוריה, שבו הקריב אדם הראשון, ואברהם אבינו עמד שם את יצחק (באר בשדה). וראה גם רש"י בראשית ב, ז: "נטל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי, אמר הלואי תהיה לו כפרה ויוכל לעמוד".

להאריך ימיו של אדם - שהרי הוא בא לכפר עונותיו של אדם. ראה בתובות נ, ב: "מזבח מויח מזוין .. ומכפר".

והברזל לקצר ימיו של אדם - צריך לומר שהכונה בעיקר לחרב העשויה מברזל, וכנזר כאן "חרבה", אלא שבגלל החרב נאסרו כל שאר כלי ברזל האחרים. או יש לומר על פי המבואר ברש"י במדבר לה, טו: 'ואם בכלי ברזל הכהו .. שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית ..

חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע לפני הקדוש-ברוך-הוא שהברזל ממית בכל שהוא, אפילו מחט".

אין זה בדין שיינף המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים - ראה בתובות שם: "מזבח .. מחבב", וברש"י

"אבנים שלמות - שאין בהן פגמות, ואפילו בפגמת סכין שתגורר בה צפורן פוסלת (רש"י ע"ז נב, ט).

תבנה - בשו"ת רש"י שם: "וכשתבנה לי מזבח, שהרי סוף לבנות, שנאמר אבנים שלמות תבנה". מה שמביא הוכחה מפסוק זה המדבר ב"אבנים שלמות", ולא מפסוק שלפניו "ובניתי ..

מזבח אבנים", יש לומר שבה בא לברר השעם שהוצרך להזהיר כאן לא לבנות אותן גזית, שפיון שהיו צריכים לבנות המזבח מאבנים שלמות, הנה עולה על הדעת לסתתן בברזל, ולכן מזהיר שלא יעשו כן בברזל.

וכן **"אם כסף תלנה"** - לקמן כב, כד. וראה גם רש"י שם.

חובה הוא, שנאמר - דברים טו, ח. **"והעבט תעביטנו"**, ואף זה משמש בלשון **"פאשר"**. וכן **"ואם תקריב מנחת פורים"** - ויקרא ב, יד.

זו מנחת העמר, שהיא חובה - וראה גם רש"י שם: "הרי אם משמש בלשון כי, שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא חובה".

אלא ששם מביא הוכחה לזה מהפסוק (במדבר לו, ד) 'ואם יהיה היובל'. וראה שם בבבאור.

ועל כרחק, אין **"אם"** הללו תלויין, אלא ודאין, ובלשון **פאשר** הם משמשים. גזית - לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בברזל - ראה גם רש"י מלכים א ה, ל.א. שם ו, ז.

כי חרבה הנפת עליה - הרי "כי" זה משמש בלשון "פן", שהוא דילמא -

המפורש".

לברך את העם - בתוספת זו יתכן שרש"י משמיענו, ש"וברכתיה" רומז גם לברכת הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל על ידי הכהנים, שבשעה שאברך אותך על ידי הכהנים - "אזכיר את שמי". אתן רשות לכהנים להזכיר את שמי המפורש. תורה כב

(כב) **ואם מזבח אבנים** - רבי ישמעאל אומר - מכילתא פרק יא. הובא גם בקצרה ברש"י לקמן כב, כד. שו"ת רש"י סימן רנא.

כל "אם" ו"אם" שבתורה רשות, חוץ משלשה - שהם חובה.

"ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי "אם" זה משמש בלשון "פאשר" - רבי ישמעאל מדבר רק על "אם" שבתורה שהם בגדר רשות או חובה, וכאלה יש רק שלשה שהם חובה, אבל ישנם בתורה הרבה "אם" שמתפרשים באופן של "פאשר", שמשמעם ודאי, אף אין מתפרשים כחובה, כי הם באים רק כסיפור דברים (וכאלה יש רבים), או בלשון תנאי, כמו "אם בחקתי תלכו", או במצבים מסוימים, כמו "אם כפר יושת עליו" (לקמן בא, ט), או שאינם תלויים בבחירתו של האדם, כמו "ואם יהיה היובל" (במדבר לו, ד), ועליהם לא דבר רבי ישמעאל כלל (הרב). וראה עוד לקמן בא, ל בבבאור.

וכאשר תעשה לי מזבח אבנים - "לא תבנה אותה גזית", שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר -

דברים כו, ו.

שיעור יומי לשבת קודש י"ח שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כ - פרשת יתרו

לא יבא עליו כורת ומחבל. והרי דברים קל-וחמר: ומה אכנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על-ידי שמטילות שלום, אמרה תורה: "לא תניף עליהם ברזל", המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו, על-אחת-כמה-וכמה שלא תבואהו פרענות.

(כג) ולא תעלה במעלת על-מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו: כג ולא תסק בדיגין על מדבחי דלא תתגלי ערותך עלוהי: פ פ פ

כ"ג - ולא תעלה במעלת • כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקלונ"ש בלע"ז, אלא חלוק יהא ומשפע. אשר לא תגלה ערותך • שעל-ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך. ואף על-פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב "ועשה להם מכנסי-כד", מפל-מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל-וחמר: ומה אכנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה: הואיל ויש בהם צרך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חכרך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו, על-אחת-כמה-וכמה:

ע"ב פסוקים, יונד"ב סימן. חסלת פרשת יתרו

הפטרה לפרשת יתרו לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' רג

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ערוה ממש, שהרי כתיב - לקמן כח, מב. "ועשה להם מכנסי כד" - לכסות בשר ערוה" (שם). מפל-מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל-וחמר: ומה אכנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון - אמרה תורה: הואיל ויש בהם צרך - לפהגים לעלות למזבח. לא תנהג בהם מנהג בזיון, חכרך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו - על-אחת-כמה-וכמה. - כאמור בכראשית א, כו. ולהעיר גם מרש"י דברים כא, כג: שאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישראל הם בניו.

זה יש לכאר בפסוק הבא (שפ"ח הר"ב). תורה כג (כג) ולא תעלה במעלת - כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות - בלומר, אין כאן אוהרה לכהן שלא יעלה במעלות, שהרי אם יעשו כבש עם מעלות בהכרח שיעלה הכהן במעלות, אלא זו אוהרה לבנות הכבש שלא יבנהו עם מעלות, כדי שהכהן לא יצטרך לעלות במעלות (רא"ם). אישקילונ"ש - eschelons, מדרגות. בלעז, אלא חלק יהא ומשפע - ראה גם רש"י לקמן כו, ה. אשר לא תגלה ערותך - שעל-ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף-על-פי שאינו גלוי

שם: "מחבב את ישראל לאביהם". לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל. והרי דברים קל-וחמר ומה אכנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על-ידי שמטילות שלום - אמרה תורה: "לא תניף עליהם ברזל", המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו - על-אחת-כמה-וכמה שלא תבואהו פרענות. - בלומר, אין הכתוב בא אלא כדי ללמדנו קל-וחמר זה, כי אם לא פן מה איכפת לה לאבן אם תניף עליה ברזל או לא (שפ"ח). ובזה מבאר מדוע מודיע לנו הכתוב כאן את טעם האיסור, אף שברך כלל אין דרך הכתוב לכאר טעמי האיסור, אלא ללמדנו קל-וחמר זה (הר"ב). ועל-דרך-

שיעורי תהלים לשבוע פרשת יתרו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ט"ו שבט פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום ראשון - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>יום חמישי - ט"ז שבט מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	<p>יום שני - י"ג שבט מפרק סט עד סוף פרק עא</p>
<p>יום שישי - י"ז שבט מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	<p>יום שלישי - י"ד שבט מפרק עב עד סוף פרק עו</p>
<p>שבת קודש - י"ח שבט פרק כ מפרק פח סוף פרק פט</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ב שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, בעליונים].

הידוע. הרי, שחכמתו ורצונו של הקב"ה, והקב"ה עצמו, הם דבר אחד ממש, וברצון זה וחכמה זו מתאחדים כוחות המחשבה והדיבור, בשעה שיהודי מדבר או מהרהר בתורה. ההבדל שבין מצוות לתורה, יוסבר ביתר הרחבה, באמצעות משל: מלך ציוה

על עבדיו לבנות לו ארמון

יפה, והכין למטרה זו ספר

מיוחד, בו נרשם במפורט

כיצד ואיך רוצה ומבין

המלך שאתו ארמון

ייבנה. הרי, כשהעבדים

עוסקים בהקמת הארמון,

הם קשורים ומאוחדים עם

רצונו של המלך שביחס

לאותו ארמון ובנינו. ואילו

כותלי הארמון

כשלעצמם, או פריטיו

האחרים של הארמון אינם

רצונו של המלך עצמו.

לעומתם – החכמים

שלומדים את ספר

התכניות, שבו רשם המלך

כיצד ייבנה הארמון – הרי

הם עוסקים ממש בחכמתו

וברצונו של המלך: הרשום באותו ספר מייצג הרי את חכמתו

ורצונו של המלך. כך גם בענייננו: במעשה המצוות, מתלבש רצונו

של הקב"ה, ואילו הפריטים בהם מקיימים את המצוות אינם

הרצון עצמו. שונה הדבר ביחס לתורה – "שכל" התורה הוא אכן

חכמתו של הקב"ה, ו"פסק ההלכה" הוא אכן רצונו של הקב"ה,

וכשיהודי עוסק בתורה, במחשבה או בדיבור. הוא מתאחד,

בדרגה העליונה ביותר, ברצונו ובחכמתו של הקב"ה. וזהו

שְׁתֵּנוּב – ב"זוהר", ד"א אֲוִיִּתָא וְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא – פְּלֵא חַד",

– שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, וְלֵא "אֲבָרִין דְּמַלְכָּא"

לְחֹד כְּפִקּוּדִין. – ולא "אברים" בלבד של המלך, כמו המצוות.

שכן, כאמור, מאוחדות המצוות עם הרצון העליון, כמו הגוף עם

הנשמה – התאחדות של שני דברים נפרדים. ואילו תורה והקב"ה

הם דבר אחד ממש. וּמֵאַחַר שֶׁרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּיֻחָד בְּאִין־סוּף

בְּרִיךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיְחֹד, הוּא בְּגִלּוּי לְגַמְרִי, וְלֵא בְּהִסְתַּר

פְּנִים כָּלֵל וְכָלֵל, בְּנַפְשׁ הָאֱלֹהִית וְלְבוּשֵׁי הַפְּנִימִים, שֶׁהֵם

מִחֻשְׁבֵּתָהּ וְדִבּוּרָהּ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּדַבְרֵי

תּוֹרָה – בשעה שיהודי מהרהר ומדבר דברי תורה, בא הרי

1 אֵךְ הַמְחֻשְׁבָּה וְהַהֲרָהוּר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה שֶׁבִמְתָּ, וְכֵן הַדְּבֹר

2 בְּדַבְרֵי תּוֹרָה שֶׁבִפְהָ, שֶׁהֵם – כוחות המחשבה והדיבור,

3 לְבוּשִׁים הַפְּנִימִים שֶׁל נַפְשׁ הָאֱלֹהִית, – ומיוחדים יותר עם

4 הנפש האלקית מאשר כוח המעשה של הנפש האלקית, שאינו

5 אלא לבוש חיצוני בלבד,

6 וְכִלְ-שֵׁבֶן נַפְשׁ הָאֱלֹהִית

7 עֲצָמָה הַמְּלַבֶּשֶׁת פָּהֵם – 1

8 בלבושי המחשבה והדיבור

9 בתורה, בְּלֵם מִיְחָדִים 3

10 מִמֶּשׁ בְּיַחֲדוֹ גְּמוּר בְּרָצוֹן 4

11 הָעֲלִיּוֹן, – יחוד גמור, 5

12 משמעו, שהם נעשים אותו

13 דבר ממש – לא 7

14 כהתאחדות הגוף עם 8

15 הנפש, שהם, כאמור לעיל, 9

16 דברים נפרדים 10

17 המתאחדים אך בכל זאת 11

18 אינם דבר אחד לחלוטין 12

19 וכל אחד נשאר במהותו 13

20 העצמי. "יחוד גמור" 14

21 פירושו: כמו התאחדות 15

22 הנפש עם כוחותיה, שהם 16

23 גם חלק מהנפש, הרי

24 יחודם עם הנפש הוא מלא. כך גם הנפש האלקית וכוחות

25 המחשבה והדיבור שלה – מאוחדים ביחוד גמור עם הרצון

26 העליון, בשעה שיהודי מהרהר או מדבר דברי תורה, וְלֵא

27 מְרַבְּהָ לְבָרֵי, – להלן מוסבר מדוע ואיך מתאחדים הלבושים

28 הפנימיים, באמצעות התורה, עם הרצון העליון ביחוד גמור. כִּי

29 רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא הַדְּבַר הַלְּבָבָה עֲצָמָה שֶׁמְהַרְהַר וּמְדַבֵּר

30 פֶּה, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת הֵן פְּרָטֵי הַמְּשֻׁכּוֹת פְּנִימִיּוֹת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן

31 עֲצָמוֹ, – כל הלכה מייצגת פרט מסויים מרצונו של הקב"ה

32 הנמשך באותה הלכה, שֶׁכָּךְ עֵלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, – כך רוצה

33 הקב"ה, שֶׁדָּבָר זֶה מֵתָר אוֹ כֶּשֶׁר אוֹ פְּטוּר אוֹ זָכָאי אוֹ לְהַפְּדֵי;

34 – שדבר זה אסור או פסול, או חייב וכו'. ומאחר שכל הלכה היא

35 פרט ברצונו של הקב"ה, הרי בשעה שהאדם מהרהר או מדבר

36 באותה הלכה, הוא מאוחד עם הרצון העליון, במדה הגבוהה

37 ביותר של התאחדות, למעלה גם מהתאחדות הגוף והנפש. וְכֵן

38 כָּל צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת תְּנִיךְ הֵן הַמְּשֻׁכּוֹת רָצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ – של

39 הקב"ה, הַמְּיֻחָדוֹת בְּאִין־סוּף בְּרִיךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיְחֹד,

40 שֶׁהוּא – הקב"ה עצמו, הוא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמְּדַע כּו'. – והוא

ליקוטי אמרים

אך המחשבה

וההרהור בד"ת שבמוח וכח הדבור בד"ת שבפה

שהם לבושי הפנימים של נפש האלהית וכ"ש נפש

האלהית עצמה המלוכשת בהם כולם מיוחדים ממש

ביחוד גמור ברצון העליון ולא מרכבה לבד כי רצון

העליון הוא הוא הדבר הלכה עצמה שמתהרר ומדבר

בה שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון

העליון עצמו שכך עלה ברצונו ית' שדבר זה מותר

או כשר או פטור או זכאי או להפך וכן כל צרופי

אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחכמתו המיוחדו' בא"ס

ב"ה בתכלית היחוד שהוא היודע והוא המדע כו' וז"ש

דאורייתא וקב"ה כולא חד ולא אברין דמלכא לחוד

כפיקודין. ומאחר שרצון העליון המיוחד בא"ס ב"ה

בתכלית היחוד הוא בגילוי לגמרי ולא בהסתר פנים

כלל וכלל בנפש האלהית ולבושיה הפנימים שהם

מחשבתה ודבורה באותה שעה שהאדם עוסק בדברי

5. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד – בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...ואולי הזכירו כאן "מרכבה" – מפני שהמוח והפה, הם המח' והדבור בתורה דעסקי' בזה – הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני הביטול והיחוד המוזכרים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס ליחודו של היחוד המחשבה והדיבור

35 מְבַלְּם, - מאחר שהיא ה"מקור" לכל העולמות. וְהִיא הִיא -
 36 התורה, רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ הַנִּקְרָא "סוֹכֵב כָּל עֲלְמוֹיִן", - המשפיע
 37 בכל העולמות בצורה "מקיפה". כלומר: הוא למעלה מכל
 38 העולמות, ולכן אין הוא יכול להתלבש בתוך העולמות,
 39 בפנימיות, אלא הוא
 40 משפיע עליהם בבחינת
 41 "מקיף" - כפי שיוסבר
 42 להלן: שְׁהִיא בְּחִינַת מַה
 43 שְׂאִינוּ יוֹכֵל לְהִתְלַבֵּשׁ
 44 בְּתוֹךְ עֲלְמוֹיִן - בפנימיות
 45 העולמות, רַק מִחִיָּה
 46 וּמְאִיר לְמַעְלָה בְּבִחִינַת
 47 מְקִיף, - מעליהם, בהיותו
 48 למעלה מהתלבשות בתוך
 49 העולמות, וְהִיא הִיא -
 50 בחינה זו שהיא למעלה
 51 מכל העולמות,
 52 הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּנַפְשָׁהּ
 53 וְלִבְוִשֶׁיהָ בְּבִחִינַת גִּלּוֹי
 54 מִמַּשׁ בְּשַׁעֲוִסְקִים בְּדַבְּרֵי
 55 תוֹרָה, "וְאִתְּעַלְיָנָב
 56 דְּאִיהוּ לָא חַוִּי כוּ" -
 57 ואִתְּעַלְיָנָב שֶׁאֵין הוּא
 58 רואה זאת. יהודי, בשעה
 59 שהוא לומד תורה, אינו מרגיש בהתאחדות נפשו עם הקב"ה,
 60 ואילו נשמתו - חשה בכך, [וּמְשׁוֹם חַוִּי - ולכן, יוֹכֵל לְסַבֵּל,
 61 - את ההתאחדות הנעלה עם הקב"ה, מְשׁוֹם - מפני, דְּלֹא חוּי,
 62 - שאינו מרגיש. מַה־שְׂאִינוֹ כֵּן בְּעֲלְיוֹנִים]. - שונה הדבר
 63 בנבראים של העולמות העליונים, בהם אין ההסתרה שבעולם -
 64 הזוה, והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכלתם
 65 "לקבל" יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען
 66 שהגוף והעולם הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד
 67 זה - זוהי הסיבה ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם
 68 הקב"ה, בשעת לימוד התורה.

1 הרצון העליון שבתורה לידי גילוי מלא בנפשו ובמחשבתו
 2 ודיבורו. הרי גם הַנֶּפֶשׁ וְלִבְוִשֶׁיהָ - מחשבה ודיבור, אֵלו
 3 מִיְחָדִים מִמַּשׁ בְּאִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא פְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּתַכְלִית
 4 תִּיחָד, בְּיָחִיד דְּבוּרוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל תְּקִדּוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 5 בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
 6 בְּנוֹכַר לְעֵיל, כִּי אֵין
 7 שׁוֹם דְּבָר נִפְרָד -
 8 מהקב"ה, כִּי־אֵם בְּהֶסְתֵּר
 9 פְּנִים בְּנוֹכַר לְעֵיל. - רק
 10 על ידי כך שפנימיות
 11 הרצון העליון מוסתרת,
 12 אפשר לנבראים להרגיש
 13 את עצמם "למציאות",
 14 ומאחר שבשעה שיהודי
 15 לומד תורה, מוסרת
 16 הסתרה זו, וּפְנִימִיּוּת
 17 הרצון העליון היא
 18 בהתגלות מלאה - ממילא
 19 ה"יחוד" הוא מלא. וְלֹא
 20 עוֹד אֵלָּא - יתירה מזו,
 21 שְׁיִחָדֵם - של הנפש
 22 וכוחותיה עם הקב"ה
 23 בשעה שיהודי לומד
 24 תורה, הוּא בְּיָחִיד שְׂאֵת
 25 וְיָתֵר עַו מִיָּחִיד אִוֵּר אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹת עֲלְיוֹנִים,
 26 - עם העולמות הרוחניים העליונים. מֵאַחַר שְׂרָצוֹן הָעֲלְיוֹן
 27 הוּא בְּגִלּוֹי מִמַּשׁ בְּנַפְשָׁהּ וְלִבְוִשֶׁיהָ הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, שְׁחֵרֵי
 28 הוּא הוּא הַתוֹרָה עֲצָמָה, - בהם עוֹסְקִים; ולעומתם - וְכָל
 29 הָעוֹלָמוֹת הָעֲלְיוֹנִים מְקַבְּלִים תִּיּוֹתָם - רק, מֵאוֹר וְחִיּוֹת
 30 הַנִּמְשָׁךְ - ממה שנובע, מֵהַתוֹרָה, שְׁהִיא רְצוֹנוֹ וְחֶכְמָתוֹ
 31 יִתְבַּרְךָ, - כאמור ש"שכל" התורה הוא חכמתו של הקב"ה,
 32 ו"פסק ההלכה" - רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקַּב"ה. בְּדַבְּרֵיב: "כֹּלֵם בְּחֶכְמָה
 33 עֲשִׂית", - הרי, ש"חכמה" היא המקור לבריאת וקיום כל
 34 העולמות. וְאִם־כֵּן הַחֶכְמָה - שְׁהִיא הַתוֹרָה - היא, לְמַעְלָה

יום שני י"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כט, ובוה יובן למה... עד עמ' 58, לקמן:

69 וְבוֹה - במה שהוסבר, שיעור נפשו של יהודי עם הקב"ה,
 70 בשעת לימוד התורה, היא
 71 במדה המלאה ולמעלה
 72 מאשר בשעת קיום
 73 המצוות, יוֹבֵן לְמַה גְּדֻלָּה
 74 מֵאֹד מַעֲלַת הָעֵסֶק
 75 בְּתוֹרָה יוֹתֵר מִכָּל
 76 ובכל זאת גדלה מעלת
 77 לימוד התורה גם מתפלה
 78 - אלא שלכאורה אפשר
 79 לשאול: הרי יודעים אנו
 80 שמי שאין "תורתו"
 81 אומנתו, שאין התורה
 82

ליקוטי אמרים

ובוה

יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצוות ואפי' מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים

בתורה לעומת ביטול המוח והפה, בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמוח והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" - באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה והכוח לדבר, מיוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד - כמו שהדבר במוח ובפה עצמם.
 6. פרק כא. 7. תהלים קד, כד. 8. ראה מגילה ג, א.

- 1 עיסוקו התמידי, עליו להפסיק מלימוד התורה לשם תפילה –
 2 הרי שהתפילה היא למעלה מתורה – מטביר רבנו הזקן להלן:
 3 [וְהָא – וזה, דְּמִי שְׁאֵין תּוֹרָתוֹ אֲמַנְתּוֹ צְרִיף לְהַפְסִיק, –
 4 לתפלה, אין בכך הוכחה שהתפילה היא למעלה מתורה, אלא
 5 טעמו של דבר הוא: תִּינּוּ
 6 מֵאַחַר דְּמַפְסִיק וּמְכַבֵּל
 7 בְּלֵאֵי־הֶבֶן]. – מאחר 1
 8 שהוא מפסיק ומבטל 2
 9 מלימוד תורה, בגלל 3
 10 דברים אחרים, לכן עליו 4
 11 להפסיק גם לתפלה. 5
 12 וּמִזְהִי – ממה שהסברנו 6
 13 המעלה שבתורה, יוֹכֵל 7
 14 הַמְשַׁבֵּיל – המביח הגדול, 8
 15 לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָה 9
 16 גְדוֹלָה בְּעַסְקוֹ בְּתוֹרָה, 10
 17 כְּשִׁיתְּבוֹנֵן אֵיךְ שֶׁנִּפְשׁוֹ 11
 18 וּלְבוֹשִׁיָּהּ שֶׁבָּמָחוּ – 12
 19 המחשבה, וּכְפִיו – 13
 20 והדיבור שבפיו, הֵם 14
 21 מִיְחָדִים מִמַּשׁ בְּתַכְלִית 15
 22 הַיְחוד בְּרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, 16
 23 וְאוֹר אֵינֶסּוֹף בְּרוּךְ 17
 24 הוּא מִמַּשׁ הַמִּתְנַלֵּה 18
 25 בָּהֶם, – בנפש ובלבושיה, 18
- 26 מחשבה ודיבור, בשעת לימוד התורה; מֵה שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת
 27 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כָּלֵא חֲשִׁיבֵי קָמִיָּה – כל העולמות,
 28 העליונים והתחתונים, אינם נחשבים כלל לגבי הרצון העליון
 29 ואור אין סוף ברוך הוא, וּכְאֵין וְאִפְסֵם מִמַּשׁ, – הם כאילו אינם
 30 קיימים כלל, עַד שְׁאֵינּוּ מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מִמַּשׁ, – אין הרצון
 31 העליון מתלבש בהם בפנימיות, כאמור, שאין ביכולת העולמות
 32 לקבל את הרצון העליון בפנימיות, אֶלֶּא – הרצון העליון
 33 משפיע בהם בבחינת סוֹכֵב כֹּל עֲלֵמִין בְּבַחֲיַת מְקִיף – כדי,
 34 לְהַחְיֹתָם עֵקֶר חַיּוֹתָם, – את עיקר חיותם מקבלים העולמות
 35 מהאור האלקי הסובב את כל העולמות. רַק אֵיזוֹ הָאֲרָה –
 36 בלבד, מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם, – בפנימיות, מֵה שְׁיֻכּוֹלִים לְסַבֵּל,
 37 שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בְּמַצִּיאוֹת לְנַמְרֵי. – מהתבוננות זו, שגם
 38 העולמות העליונים אינם יכולים "לסבול" את הרצון העליון,
 39 רק הארה ממנו בלבד, וזאת כדי שלא יאבדו את מציאותם
 40 לגמרי, ואילו בנפשו, בשעה שהוא לומד תורה, מאיר רצון
 41 עליון זה בהתגלות – הרי בהתבוננו בכך, יגיע ליראה גדולה
 42 מהקב"ה בשעת עיסוקו בתורה. וְזֶהוּ שֶׁתְּבוֹב¹⁰: "וַיִּצְוֵנוּ ה'
 43 אֵת כָּל חֻקִּים הָאֵלֹהִים לְיִרְאָה אֵת ה' וְגו'" – הרי שעליידי
 44 ה"חוקים" מגיעים ליראה מהקב"ה. רבנו הזקן מתכוון בכך, לפי
- הערתו של כ"ק רבינו ובלשונו: "דלכאורה הוא להיפך דמפני
 היראה (סיבה – בא המסובב) מקיימים את החוקים". כלומר:
 מפטוק זה משמע, שעליידי החוקים, הוא מגיע, לאחר מכן,
 ליראת ה' – בשעה שלכאורה הדבר הפוך: ה"יראה" מביאה
 אותו לקיום החוקים;
 ה"יראה" היא הרי
 ה"סיבה" הגורמת לקיום
 החוקים, ולא שהחוקים
 הם בשביל היראה. אך,
 לפי הסברתו של רבנו
 הזקן, הדברים מובנים.
 שכן, קיימת מדרגה כזו
 ביראה – יראה גדולה –
 הבאה רק אחרי
 ה"חוקים", והיא
 כ"תכלית" החוקים הבאים
 בשביל היראה. היראה
 שהיא "סיבה" לקיום
 החוקים, היא יראה
 בדרגה נמוכה יותר,
 שעליה להביא לקיום
 המצוות. כשם שזה לגבי
 חוקים, כך מטביר רבנו
 הזקן, להלן, לגבי חכמה –
 תורה. [ועל יִרְאָה גְדוֹלָה
 זו אָמְרֵינוּ: – חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין יִרְאָה", –
 חכמה – תורה – היא מבוא ליראה, היינו לאותה "יראה
 גדולה", המדרגה העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת מה
 שחכמינו ז"ל אומרים בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין חכמה"
 – שהיראה היא תנאי מוקדם לחכמה – תורה – שכאן הכוונה
 היא לגבי המדרגה התחתונה יותר של היראה, הנדרשת
 ללימוד תורה; וְהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֲצֵלָה – לגבי המדרגה
 העליונה יותר של היראה, "תִּרְעָא לְדִרְתָּא", – שער לבית,
 שרק דרך השער אפשר להכנס לבית. הרי, שהיראה מתוארת
 כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער" הרומז על תורה, כְּמוֹ
 שְׁנִתְבָּאֵר בְּמִקּוּם אַחֵר, אֶלֶּא דְלֵאוּ כָּל מִחָא סְבִיל דָּא
 יִרְאָה כּוּזָא. – לא כל מוח יכול "לסבול" מדרגה עליונה כזו
 של יראה ה'. אִךְ גַּם מֵאֵן דְּלֵא סְבִיל מַחוּ כְּלָל יִרְאָה זו,
 – גם מי שאין מוחו יכול "לסבול" יראה זו כלל, לֹא מְנָה וְלֹא
 מְקַצֵּתָהּ, – גם לא משהו מיראה זו, מִפְּנֵי פְּחִיתוּת עֵרְךָ נִפְשׁוֹ
 בְּשִׂרְשָׁהּ וּמְקוּרָהּ בְּמַדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת
 דְּעֵשֶׁרֶיָּה – של עולם העשיה – אֵין יִרְאָה זו – החסרה לו,
 מְעַבְּרָת בּוֹ לְמַעְשָׂה, – לקיום תורה ומצוות בפועל ממש, כְּמוֹ
 שִׁתְּבָאֵר לְקַמְז:

9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (והידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרכת יותר בפין ובלבבך לעשותו". 10. דברים ו', כד. 11. אבות ג', יז.

יום שלישי י"ד שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 58, פרק כד וזה... עד עמ' ל, בו וכו':

45 אחרים. וכן — כמו שזה בעבירות עצמן, כך גם ג' לבושי הנפש
46 — הבהמית, שמקלפת נגה שבישראל, שהם מחשבה דבור
47 ומעשה, המלכשים בשם"ה לא-תעשה דאורייתא ודרבנן, —
48 לחשוב, לדבר ולעשות את הדברים שהתורה והזכמים אסרו

49 אותם; וכן מהות הנפש

50 עצמה המלכשת

51 בלבושיה — שהנפש

52 הבהמית היא זו שעושה

53 את העבירות באמצעות

54 לבושיה: מחשבה, דיבור

55 או מעשה, כלם מיוחדים

56 ממש בסטרא אחרא

57 וקלפה זו, הנקראת

58 "עבודה זרה". — ממנה

59 הם מקבלים "חיות" בשעת

60 עשיית העבירות. ולא

61 עוד, — שהנפש ולבושיה

62 מאוחדים עם ה"סטרא

63 אחרא" וממילא הם

64 בדרגה אחת אתה, אלא —

65 יתירה מזו: שפליים

66 וטפלים אליה, וגרועים

67 ופחותים ממנה מאד, כי

68 היא — ה"סטרא אחרא"

69 וזה "קליפה", אינה

70 מלכשת בגוף חמרי, ויודעת את רבונה ואינה מודדת בו,

71 לפעל פעלתה במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו

72 של מקום ברוח"הוא חס"ו ושלום, — אלא, כל שהיא עושה,

73 הוא בשליחותו של הקב"ה. הרי, שהקליפות שאינן לבושות

74 בגוף, אינן יכולות להמרות את רצונו של הקב"ה; נפש האדם

75 בלבד, בהיותה לבושה בגוף — יכולה לעשות דבר שהוא נגד

76 רצונו של הקב"ה, ובכך היא למטה מהקליפות, וכמאמר

77 בלעם: — כמו שאמר בלעם: "לא אוכל לעבד את פי ה' וגו'".

78 — אף שבלעם היה קליפה מלוכשת בגוף — אלא שהוא אמר זאת,

79 מצד הקליפה הרוחנית שהתלבשה בו במיוחד בשעה שהיה

80 צריך לקבל את הנבואה שלו ואת הכוח שהקללות שלו יפעלו

81 פעולתן. מבחינת קליפה רוחנית זו — לא היה יכול להמרות ציוויו

82 של הקב"ה. ואף שנקרא — הקליפות האמורות, "עבודה זרה"

83 — כך שהן מייצגות את הכפירה בהקב"ה, הא קרו ליה — אך הן

84 הרי קוראות להקב"ה: "אלהא דאלהיא", — אלוקה האלוקים,

85 כלומר, שאין הן כופרות לגמרי בהקב"ה, ואינם יכולים לעבד

86 כלל על רצונו ותבונה, — לעשות דבר שכנגד רצונו של הקב"ה

87 — וכל כך למה? כי יודעים ומשיגים שהוא — רצונו של הקב"ה,

88 חיותם וקיומם, שיונקים מפיחית "אחורים דאחורים" של

1 פרק כד. בפרקים הקודמים, הסביר רבנו הזקן, איך "קרוב מאד" לקיים

2 תורה ומצוות "בלבבך", מתוך אהבת ה' ויראת ה', באמצעות האהבה

3 המסותרת שבתוך כל אחד מישראל להקב"ה. אך, כדי להבין, כיצד

4 אפשר עלידי האהבה המסותרת לקיים כל המצוות, ולהימנע מעבירות

5 — הסביר רבנו הזקן שייכותן

6 של כל מצוות-העשה ל"אנכי

7 ה' אלקיך", ושל כל מצוות-

8 הלא-תעשה ל"לא יהי לך"

9 משמעותה של "אחדות ה'"

10 היא לא רק שהקב"ה הוא

11 אלוקה אחד, אלא שהוא יחיד

12 ובלעדו הכל אין ואפס. שכן,

13 הכל בטל בתכלית אל הקב"ה.

14 רבנו הזקן הסביר ש"עבודה

15 זרה" אין פירושה דוקא לכפור

16 חלילה בהקב"ה, אלא גם

17 כשאדם מחשיב את עצמו

18 ל"מציאות" ונפרד מקדושתו

19 של הקב"ה — הרי גם זה

20 "עבודה זרה". לאחר מכן

21 הסביר רבנו הזקן, שפנימיות

22 הרצון העליון מאירה

23 בהתגלות במצוות, ויהודי

24 בשעה שמקיים מצוות, גם

25 הוא מתאחד עם הקב"ה.

26 התאחדותו של יהודי עם הקב"ה בשעה שהוא לומד תורה, הוא למעלה

27 מאשר התאחדותו אתו בשעה שהוא מקיים מצוות. בפרק כ"ד, ארתו אנו

28 מתחילים ללמוד, יוסבר, שכשיהודי עובר עבירה, דבר שהוא הדיפר

29 ממצוה, היפר מרצונו של הקב"ה, נפרדות אז נפשו וכחותיה מהקב"ה,

30 יותר מאשר היפרדותן של ה"קליפה" וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה

31 זרה" ו"אלקים אחרים".

32 וזה לעמת זה, — כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר

33 הפכי בקליפה — כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום

34 המצוות, שעליהן מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של

35 תורה ומצוות, היא: הן שם"ה מצות לא-תעשה דאורייתא —

36 שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה", שהתורה אסרה

37 לעשותן, וכל אסורי הרבנן, — כל האיסורים שאסרו החכמים,

38 מאחר שהן נגד רצונו וחקמתו ותבונה וממש —

39 הדיפר מרצונו וחקמתו של הקב"ה, לפיהם אסרו לעשות דברים

40 אלה, הם — כל הדברים האסורים הללו, נפרדים מיוחדו

41 ואחדותו ותבונה בתכלית הפרוד ממש, כמו הסטרא-

42 אחרא והקלפה הנקראת "עבודה זרה" ו"אלהים אחרים",

43 מחמת הסתר פנים של רצון העליון, כנזכר לעיל. — שהן

44 מקבלות השפעה מבחינת אחוריים — ולכן הן נקראות אלקים

ליקוטי אמרים

פרק כד וזה לעומת זה הן שם"ה מצות לא תעשה

דאורייתא וכל איסורי דרבנן מאחר

שהן נגד רצונו וחקמתו ית' והפכם ממש הם נפרדים

מיחודו ואחדותו ית' בתכלית הפירוד ממש כמו הס"א

והקליפה הנק' ע"ו ואלהים אחרים מחמת הסתר פנים

של רצון העליון כנ"ל. וכן ג' לבושי הנפש שמקליפת

נוגה שבישראל שהם מחשבה דבור ומעשה המלוכשי

בשם"ה ל"ת דאורייתא ורבנן וכן מהות הנפש עצמה

המלוכשת בלבושיה כולם מיוחדים ממש בס"א וקליפ'

זו הנק' ע"ו ולא עוד אלא שבטלים וטפלים אליה וגרועים

ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלוכשת בגוף חומרי

ויודעת את רבונה ואינה מודדת בו לפעול פעולתה

במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של

מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבד את פי

ה' וגו' ואף שנקרא ע"ו הא קרו ליה אלהא דאלהיא

ואינם יכולי לעבד כלל על רצונו ית' כי יודעי ומשיגים

שהוא חיותם וקיומם שיונקים מבחי' אחוריים דאחוריי

1 רצון העליון ברוך הוא המקיף עליהם, אלא שיניקתם
 2 וחיותם שבתוכם היא בבחינת גלות בתוכם - שיוכלו
 3 להחשיב עצמן - ל"מציאות" של אלהות, והרי זו כפירה
 4 באחדותו. - של הקב"ה. ההחשבה העצמית ל"מציאות", יש
 5 בה משום כפירה באחדותו
 6 של הקב"ה, אָבֵל מִכָּל-
 7 מְקוֹם, - הקליפות
 8 והסטרא-אחרא, אֵינֶן
 9 כּוֹפְרִים וְכַחֲשׁוּ בָהּ
 10 לְגִמְרֵי וְלוֹמְרֵי לֹא הוּא,
 11 אֲלָא דְקָרוּ לֵיהּ -
 12 להקב"ה, "אֵלֵהּ"
 13 דְאֵלֵהּ אִי, דְהִינּוּ חַיִּוּתָם
 14 וְקִיּוּמָם הַנִּמְשָׁךְ וַיּוֹרֵד
 15 עֲלֵיהֶם מְרֻצָּנוּ וְתַבְרָה,
 16 - הקליפות והסטרא-
 17 אחרא מכירות, שחיותן
 18 וקיומן, בא להן מרצונו
 19 של הקב"ה. וְלִבֵּן - מחמת
 20 ידיעתן, ש"חיותן" בא להן
 21 מרצון הקב"ה, אֵינֶן עוֹבְרִין רְצוֹנוֹ וְתַבְרָה לְעוֹלָם. וְאִם בָּן, -
 22 שאין הקליפות עוברות אף פעם על רצונו של הקב"ה, הרי
 23 האדם העובר על רצונו וְתַבְרָה, הוא גֵּרוּעַ וּפְחוּת הַרְבֵּה
 24 מֵאֵד מְהַסְטְרָא-אֲחֵרָא וְקִלְפָּה, הַנִּקְרָאת "עֲבֻדָּה זָרָה"

ו"אלהים אחרים", - בכך שהוא עובר על רצונו של הקב"ה,
 ואילו הקליפה והסטרא-אחרא אינן עוברות על רצונו של
 הקב"ה, והוא - בעל העבירה, פתכלית הפירוד מיחודו
 ואחדותו של הקדוש ברוך הוא יותר ממנה, - מהקליפה,
 וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה ח"ו. וכמו"ש בע"ה
 שער מ"ב סוף פ"ד שהרע שבעוה"ז החומרי הוא שמרי
 הקליפות הגסות בו' והוא תכלית הבירור וכו' ולכן כל
 מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו וכו':

שורד הגס והגרוע ביותר מהקליפות - והוא ה"רע" של עולמנו
 החומרי. וְלִבֵּן כָּל מַעֲשֵׂה עוֹלָם תְּהֵא דְקָשִׁים וְרָעִים, וְהַרְשָׁעִים
 גוֹבְרִים בּוֹ וְכוּ': - שכן בעולם הזה באות לידי ביטוי הקליפות
 הגדולות והגרועות ביותר.

ליקוטי אמרים

של רצון העליון ב"ה המקיף עליהם אלא שיניקתם
 וחיותם שבתוכם היא בבחי' גלות בתוכם להחשיב
 עצמן אלהות והרי זו כפירה באחדותו אבל מ"מ אינן
 כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא אלא דקרו ליה
 אלהא דאלהיא דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד
 עליהם מרצונו ית' ולכן אינן עוברין רצונו ית' לעולם.
 וא"כ האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה
 מאד מהם"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלהים אחרים והוא
 בתכל' הפירוד מיחודו ואחדותו של הקב"ה יותר ממנה
 וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה ח"ו. וכמו"ש בע"ה
 שער מ"ב סוף פ"ד שהרע שבעוה"ז החומרי הוא שמרי
 הקליפות הגסות בו' והוא תכלית הבירור וכו' ולכן כל
 מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו וכו':

יום רביעי ט"ו שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ל, ולכן אמרו רז"ל... עד עמ' 60, וקליפת ע"ו.

49 וְלִבֵּן אֲמָרוּ רַז"ל עַל פְּסוּק: "כִּי תִשְׁמַח אִשְׁתּוֹ"⁴ - "תשטה"
 50 מלשון "שטות", כי: "אין אדם עובר עברה וכו'", - אלא אם
 51 כן נכנס בו רוח שטות", דאִפְלוּ אִשָּׁה הַמְנַאֶפֶת שְׂדַעְתָּהּ קָלָה
 52 - בכל זאת, הִיתָה מוֹשְׁלֵת בְּרוּחַ תְּאוּמָתָה, לולֵי רוח שטות
 53 שָׂפָה הַמְכַסֶּה וּמַסְתִּיר
 54 וּמַעֲלִים אֶת הָאֱהָבָה
 55 מִסְתַּרֵת שְׂבִנְפֶשֶׁה
 56 הַאֵלֵהִית, - שהיא,
 57 האהבה המסותרת,
 58 שואפת לְרַבְּקָה בְּאִמּוֹנֵת
 59 ה' וַיַּחְדּוּ וְאַחֲדוּתוֹ, וְלֹא
 60 לְפָרֵד חֲסִי-וְשָׁלוֹם
 61 מֵאַחֲדוּתוֹ, אִפְלוּ נוֹטְלִים
 62 אֶת נַפְשָׁה מִמֶּנָּה לְעַבֵד
 63 עֲבֻדָּה-זָרָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם,
 64 - מחמת אהבתה
 65 להקב"ה, היתה מוסרת את נפשה ולא היתה מסכימה בשום
 66 אופן לעבוד עבודה-זרה, כי על-ידי כך תנתק מהקב"ה; וכלפי
 67 איזה נסיון היתה מוסרת את נפשה? וְאִפְלוּ בְהַשְׁתַּחֲוֶאֶה לְבָדָה
 68 - לעבודה זרה, בְּלֵי שׁוֹם אִמּוֹנָה בְּלֵב בְּלָל, - כלומר: גם אם

הכפיה לעבוד עבודה זרה, היתה מתבטאת בתנועה חיצונית
 בלבד - להשתחוות לעבודה זרה, גם מבלי שתאמין בלבה בכך
 כלל - היתה אשה קלת דעת זו, מוסרת את נפשה, מחמת
 האהבה המסותרת שבלבה להקב"ה, ולא היתה משתחוה
 לעבודה זרה, כדי לא
 להיות מנותקת מהקב"ה;
 וְכָל-שִׁבְן לְכַבֵּשׁ הַיֵּצֵר
 וְתַאֲוֵת הַנְּאוּף, שֶׁהֵם
 יְסוּרִים קָלִים מִמִּיתָה, ה'
 יִשְׁמְרֵנִי. - הרי בודאי
 שהיתה יכולה לשלוט
 ביצר הניאוף, בגלל
 אהבתה המסותרת
 להקב"ה, אלא "רוח
 שטות" בלבד, היא
 המפתה אותה ומסיטה
 אותה מן הדרך, לחשוב, שעל-ידי חטא הזנות, אין היא מתנתקת
 מהקב"ה, ומשום כך היא נכשלת בעבירה זו. אך אפשרי הרי
 לומר, שקיים אצלה הבדל בחומרת העוון ובמדת ההינתקות
 מהקב"ה, בין האיסור של זנות לבין האיסור של עבודה זרה -

47 מאמר חכמינו ז"ל זה, הוא: גם ה"יתוש" נברא לפני בריאת
 48 האדם; ואילו במובן רוחני המושגים של "מוקדם" ו"מאוחר" הם
 49 לא רק ביחס לזמן, אלא ביחס למדריגה – "מוקדם" פירושו:
 50 נעלה יותר במדריגתו, ו"מאוחר" פירושו: למטה במדריגה,
 51 ובמאמר "יתוש קדמך"
 52 הכוונה: שגם ה"יתוש"
 53 נעלה במדריגתו מאשר
 54 האדם החוטא. **פְּרוֹשׁ, דָּאף יתוש שְׂמַכְנִים**
 55 **וְאֵינוּ מוֹצִיא,** – שהגמרא
 56 אומרת עליו שהוא
 57 "מכניס ואינו מוציא",
 58 כלומר, הוא מסוג
 59 הקליפות שאינו שייכות
 60 להשפעה, **שְׁהִיא קְלִפָּה**
 61 **הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, וְרַחֲקָה**
 62 **מִפְּתִינַת הַמְּשַׁעֲת,**
 63 **הַרְחִיק – הַהִיפך הַגְּמוּר**
 64 **מִיתוֹשׁ שְׂאִינוּ מִשְׁפִּיעַ**
 65 **כִּלְל. שְׂכַן, קְדוּשָׁה** היא
 66 "ביטול", ממנה נובעים
 67 מעשי החסד וההשפעה
 68 על הזולת; ואילו "קליפה"
 69 היא ענין של "ישות", שכל
 70 דבר היא רוצה רק לעצמה
 71 בלבד – הרי, גם קליפה זו, **קוֹדְמַת** – למעלה במדריגה, **לְאִישׁ**
 72 **הַחוּטָא, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְיִרְדַּת תְּחִיּוֹת מְרֻצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ**
 73 **הוּא,** – להחיות את הנבראים. הקליפה המתוארת כ"יתוש",
 74 מקבלת את חיותה מהרצון העליון, ממדריגה עליונה יותר בסדר
 75 ההשתלשלות, מאשר קבלתו של האדם החוטא, שהוא מקבל
 76 חיותו רק אחרי שהחיות יורדת למדריגה נמוכה יותר, וְכִלְשֵׁבֶן
 77 – נעלים ממנו במדריגה, **שְׂאֵר בְּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים, וְאִפְלוּ**
 78 **חַיּוֹת רְעוּת,** – וכל כך למח? – **שְׂכַלְם אֵינֶם מְשֻׁנִּים תַּפְקִידֶם,**
 79 – שנועד להם מלמעלה, **וּפְקִידוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׂמֵרָה רוּחָם,**
 80 **וְאִתְּעֲלֶינָב דְּאִיהוּ לֹא חוּי כו'.** – והגם שהוא עצמו "אינו
 81 רואה", כלומר: החיות הרעות עצמן אינן יודעות מכך, אבל
 82 ה"מזל" שלהן רואה ויודע מכך. מחמת ה"חיות" המחיה אותן,
 83 והחשה ברצון הקב"ה, אין החיה עושה דבר בניגוד לציוויו של
 84 הקב"ה, **וְכִמּוֹ שְׂבָתוֹב:** "וּמוֹרְאָכֶם וְהִתְבַּחְתֶּם עָלַי עַל כֹּל חַיַּת
 85 **הָאָרֶץ," וּכְפָרוֹשׁ רַז"ל ש' אֵין חַיָּה רְעָה מוֹשְׁלַת בְּאָדָם –**
 86 **לְהַרְע לּו, אֶלְא־אִם־כֵּן נִדְמָה לָהּ בְּבַהֲמָה;"** וְהַצְדִּיקִים שְׂאֵין
 87 **צֵלֶם אֱלֹהִים מִסְתַּלֵּק מֵעַל פְּנֵיהֶם – כֹּל חַיּוֹת רְעוּת אֲתַכְפִּיין**
 88 **קַמְיָהוּ,** – כל החיות הרעות כפופות להם, **כִּמּוֹ שְׂבָתוֹב בּוֹהֵר**
 89 **נְבִי דְנִיָּאל בְּגוֹב אַרְיוֹת.** – בקשר לדניאל בגוב האריות, שלא
 90 רק שפחדו ממנו ולא הזיקו לו אלא שגם הכניעו את עצמן לפניו.
 91
 92

1 ובגלל אותו הבדל, הרי ב"עבודה זרה" היא מוסרת את נפשה
 2 למרות שאין היא נמנעת מלעבור על איסור זנות – מסביר רבנו
 3 הזקן, שגם הבדל זה שקיים אצלה, מקורו ב"רוח שטות". לולא
 4 רוח השטות, היתה יודעת ומרגישה שגם עלידי זנות היא
 5 נפרדת מהקב"ה. ידיעה זו
 6 היתה נוסבת בה כוח
 7 להימנע מלחטוא חטא של
 8 זנות – וכך אומר ה"תניא"
 9 להלן: **וְהַפֶּרֶשׁ שְׂאֲצֵלָה**
 10 **בֵּין אִסוּר נְאוּף לְאִסוּר**
 11 **הַשְׂתַּחֲוָא לְעִבְדָּה זָרָה,**
 12 **הוּא גַם בֵּין רוּחַ שְׂטוּת**
 13 **דְּקִלְפָּה הַמְּלַבֶּשֶׁת לְנֶפֶשׁ**
 14 **הָאֱלֹהִית – אֵלָא, רוּחַ**
 15 **הַשְׂטוּת מַלְבִּישָׁה אֶת**
 16 **הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית רַק עַד**
 17 **בְּחִינַת הַכְּמָה שְׂבָה,** –
 18 **כִּפִּי שְׁהוֹסֵבֵר בְּפִרְקִים**
 19 **הַקּוֹדְמִים, שְׂכוּחַ הַחֲכָמָה**
 20 **שִׁבְנִשְׂמָה, הוּא "כּוּחַ"**
 21 **הָאֵמוּנָה, וְלֹא עַד בְּכֹל,**
 22 – על כוח החכמה
 23 שבנשמה, אין "רוח"
 24 שטות" מכסה ומסתירה,
 25 **מִפְּנֵי אוֹר ה' הַמְּלַבֶּשׁ**
 26 **בְּחִינַת הַכְּמָה, בְּנוֹכַח לְעֵילָה.** –
 27 ובגלל כך, בשעה שהיו כופים עליה לעבוד עבודה זרה, הפוגעת
 28 מפורשות באמונת ה', שעליה אין רוח השטות יכולה לכסות,
 29 היתה מוסרת את נפשה, אך, כשמדובר באיסור זנות, שלגביו
 30 יכולה רוח השטות לכסות, אין היא מונעת את עצמה מלזנות.
 31 על כל פנים, הרי גם ההבדל שהיא מבדילה בין איסור ניאוף
 32 לאיסור עבודה זרה, מקורו ב"רוח שטות". **אֲבָל בְּאֵמַת**
 33 **לְאֵמָתוֹ, אִפְלוּ עֲבָרָה קְלָה, הַרִי הַעוֹבְרָה – הַעוֹבֵר עֲלֶיהָ,**
 34 **עוֹבֵר עַל רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, וְהוּא בְּתַכְלִית הַפִּירוּד**
 35 **מִיחודו וְאֲחִידוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר מִסְטְרָא־אֲתָרָא וְקְלִפָּה**
 36 **הַנִּקְרָאת "אֱלֹהִים אַחֲרִים" וְ"עִבְדָּה זָרָה" מְשֻׁשׁ, – כִּפִּי**
 37 **שְׁהוֹסֵבֵר לְעֵיל, שֶׁהַקְּלִיפָה עֲצָמָה אֵינְנָה עוֹבֵרַת עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל**
 38 **הַקְּב"ה, וְאֵילוֹ הוּא – עוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, וְיוֹתֵר מִכֹּל**
 39 **הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, – וּמִקְבִּלִים חַיּוֹתֶם**
 40 **מִהַקְּלִיפָה, שְׁהֶם בְּחַמּוֹת טְמֵאוֹת – שְׂאִסוּר לֹאֲכוֹל אוֹתוֹ,**
 41 **וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת טְמֵאִים וְשִׁקְצִים וְרָמְשִׁים, – כֹּל הַבְּרוּאִים**
 42 **הַלְלוּ, מִקְבִּלִים חַיּוֹתֶם מִשְׁלַשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמֵאוֹת לַגְּמוּר – וְאֵילוֹ**
 43 **הָאָדָם, הַעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה עֲלִידי עֲשִׂיית עֲבִירָה,**
 44 **נַעֲשֶׂה עֲלֵי־יָדָה, גְּרוּעַ יוֹתֵר וּלְמַטָּה מִקְּלִיפוֹת טְמֵאוֹת אֵלוֹ וּמֵאלָה**
 45 **שֶׁמִּקְבִּלִים חַיּוֹתֶם מֵהֶן; וּבְמֵאֲמָרָה: "יתוש קְדָמְךָ," – בְּשַׁעַה**
 46 **שֶׁאָדָם חוֹטָא. אומרים לו: "יתוש קדמך". מובנו הפשוט של**

11 הַרְחֵק מִקְדָּשָׁה הַעֲלִינָה, שְׁהִיא יְחִוּדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ,
12 יוֹתֵר מִכָּל פְּעֻלֵי חַיִּים הַטְּמָאִים וְשִׁקְצִים וְרַמְשֵׁים הַמְּשַׁפְּעִים
13 מִסְּטָרָא־אַחֲרָא וְקִלְפַת עֲבוּדָה־זֶרָה. – בְּכֹל הָאִמּוּר יֵשׁ מִשּׁוּם
14 הַסְּבֵרָה, שֶׁמִּצַּד הָאֲהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת, שֶׁבְּכֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
15 לְהַקְבֵּה, בִּיכְלֹתוֹ לְהִימָנֵעַ
16 מִכָּל עֲבִירָה, גַּם מִעֲבִירָה
17 קְלָה, מֵאַחַר שֶׁעֲלִי־יָדִי
18 הוּא נִפְרָד מִהַקְבֵּה יוֹתֵר
19 מֵאַשֶׁר בְּעֵלֵי הַחַיִּים
20 הַטְּמָאִים.

ליקוטי אמרים

1 סיבת בניעתן היתה ה"צלם אלקים" שהיה נסוך על פניו של
2 דניאל. הרי, שבחיות הרעות, קיים הענין של "מזלייהו חזו"
3 (המזל שלהן רואה) – להכיר ב"צלם אלקים" שעל פניו של
4 הצדיק¹⁰. על כל פנים, הרי שגם החיות הרעות, אינן עושות דבר
5 בניגוד לרצונו של הקב"ה.
6 **וְאִם כֵּן, – הַרִי, הַחֹמָא**
7 **וְעוֹבֵר – עַל רְצוֹנוֹ**¹ **הַחֹמָא וְעוֹבֵר רְצוֹנוֹ ית' אפי' בעבירה קלה בשעת**
8 **יתְבָרַךְ אֶפְלוּ פַעֲבָרָה**² **מעשה הוא בתכלית הריחוק מקדושה העליונה שהיא**
9 **קְלָה – בַּלְבָּה, פִּשְׁעַת**³ **יְחִוּדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ ית' יותר מכל בעלי חיים הטמאי' ושקצי'**
10 **מַעֲשֵׂה הוּא בְּתַכְלִית**⁴ **ורמשים המושפעים מס"א וקליפת ע"ז**

יום חמישי ט"ז שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה; מעמ' 60, ומה שפיקוח נפש... עד עמ' לא, כנודע:

53 שְׁבֵת חֲמוּרָה וְשִׁקוּלָה פַעֲבוּדָה־זֶרָה לְעִנְיֵן שְׁחִיטַת מוֹמֵר
54 לְדַבֵּר אַחֲדֵי, – שְׁהָדִין הוּא, מִי שְׁהוּא "מוֹמֵר" לְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבֵת
55 (הוא מתמיד בחילול שבת) – שְׁחִיטְתוֹ אִסּוּרָה בְּאוֹתָהּ מֵדָה,
56 כִּאִילוֹ הִיָּה "מוֹמֵר" לְעַבּוֹד עֲבוּדָה זֶרָה, בְּיִזְרָה דְּעָה' סִימָן ב,
57 מַחֲשָׁאֵינֵן בְּמוֹמֵר
58 לְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת, – שְׁדִינּוּ
59 אִינוּ כִּמוֹ "מוֹמֵר" לְעַבּוּדָה
60 זֶרָה, הַרִי, שֶׁבְּכָךְ חֲמוּר
61 חִלּוּל שְׁבֵת מִגִּילּוֹי עֲרִיזוֹת,
62 **וְאֶפְלוּ קְבִי – וּבְכֹל זֹאת,**
63 **פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה שְׁבֵת**
64 **וְלֹא גִלּוֹי עֲרִיזוֹת; – הַרִי**
65 **שְׁאִי־אֶפְשֵׁר לּוֹמֵר, שְׁמָה**
66 **שְׁפִיקוּחַ נֶפֶשׁ אִינּוּ דּוּחָה**
67 **גִּילּוֹי עֲרִיזוֹת, הוּא מִחֲמַת**
68 **שְׁגִילּוֹי עֲרִיזוֹת חֲמוּר יוֹתֵר,**
69 **שְׁהִי אֲנוּ רוֹאִים שְׁבִיחַס**

ליקוטי אמרים

21 **וְמָה שְׁפִיקוּחַ נֶפֶשׁ – לְהַצִּיל נֶפֶשׁ, דּוּחָה שְׁאָר עֲבִירוֹת, – שֶׁמֶן**
22 **הַתּוֹרָה (אבל לא עבודה זרה) וְגַם יַעֲבֹר – עַל הַעֲבִירָה, וְאֵל**
23 **יְהִרְגֵי – אִם כּוֹפִים עֲלָיו לְחַטּוֹא, בְּאִיּוֹם שֶׁל הַרִיגְתּוֹ, עֲלָיו לְחַטּוֹא**
24 **וְלִהְיֵשָׁאֵר בְּחַיִּים – מִלְּבַד בְּשֶׁלֶשׁ עֲבִירוֹת (עבודה זרה, גילוי**
25 **עֲרִיזוֹת וּשְׁפִיכוֹת דַּמִּים),**
26 **שֶׁבֶחֶן הַדִּין הוּא "יְהִרְגֵי –**
27 **וְאֵל יַעֲבֹר," לְמַשְׁלֵי:**
28 **בְּעַבּוּדָה זֶרָה – אִם כּוֹפִים**⁵
29 **עֲלָיו לְעַבּוֹד עֲבוּדָה זֶרָה**⁶
30 **בְּאִיּוֹם שֶׁל הַרִיגְתּוֹ. עֲלָיו**⁷
31 **לְמַסּוֹר אֶת נֶפְשׁוֹ וְלֹא**⁸
32 **לְעַבּוֹד עֲבוּדָה זֶרָה. שֶׁכֵּן,**⁹
33 **פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ אִינּוּ דּוּחָה**¹⁰
34 **אִסּוּר שֶׁל עֲבוּדָה זֶרָה.**¹¹
35 **הַרִי, שֶׁעַל פִּי תּוֹרָה קִיִּים**¹²
36 **הַבְּדֵל בֵּין שְׁאֵר הַעֲבִירוֹת**¹³
37 **לְבֵין עֲבוּדָה זֶרָה, וְאִילוֹ**

70 לשחיטה, חמורה שבת מ"מומר לדבר אחד". הרי שמן ההכרח
71 לומר שאין דברים אלה תלויים בחומרתן וקלותן של העבירות.
72 **אֵלָּא הַדְּגִירָת הַכְּתוּב הוּא.]. – שְׁבִיחַס לְשֵׁאֵר עֲבִירוֹת – פִּיקּוּחַ**
73 **נֶפֶשׁ דּוּחָה אוֹתָן, וְאִילוֹ בְּשֶׁלֶשׁ הַעֲבִירוֹת: עֲבוּדָה זֶרָה, גִּילּוֹי**
74 **עֲרִיזוֹת וּשְׁפִיכוֹת דַּמִּים – אִין פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה אוֹתָן. אַךְ בִּיחַס**
75 **לְחוּמֵרְתָן שֶׁל הַעֲבִירוֹת, הַגּוֹרְמוֹת, שֶׁבְּעַל הַעֲבִירָה יְהִיָּה נִפְרָד**
76 **מִהַקְבֵּה בְּשַׁעָה שְׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת הַעֲבִירָה, אִין, כִּאֲמוֹר, שׁוּם**
77 **הַבְּדֵל, מֵאַחַר שֶׁעֲלִי־יָדִי כֹל עֲבִירָה, הוּא מֵתְרַחֵק תְּכִלִּית רִיחּוֹק**
78 **מִהַקְבֵּה. וּמִשּׁוּם כֵּךְ, לּוֹלֵי הַ"רוּחַ שְׁטוּת" הַמְּכַסֶּה עַל הָאֲהָבָה**
79 **הַמְּסוּתֶרֶת, לֹא הִיָּה יְחִוּדֵי עוֹבֵר עֲבִירָה. בְּרֵם, לְהֵלֵךְ יוֹסֵבֵר, שֶׁאִם**
80 **אֲכַן קִיִּים הַבְּדֵל בֵּין עֲבִירָה אֶחָת לְשֵׁנִיָּה, בְּמַדַּת פִּירוּדוֹ שֶׁל בְּעַל**
81 **הַעֲבִירָה מִהַקְבֵּה; – זֶה מִתְּבַטֵּא אַחֲרֵי עֲשִׂיַת הַעֲבִירָה, אוֹ קִיִּים**
82 **הַבְּדֵל בֵּין הַעֲבִירוֹת שֶׁעוֹנֵשֵׁן כֶּרֶת וּמִיָּתָה בִּיָּדֵי שְׁמַיִם לְבֵין**
83 **הַעֲבִירוֹת שֶׁאִין עֲלוּהֶן עוֹנֵשׁ זֶה; אֵלָּא שְׁלֵאַחַר מַעֲשֵׂה הַחֲטָא,**
84 **אִם הִיא מִעֲבִירוֹת שֶׁאִין בְּהֵן כְּרֵת וּמִיָּתָה בִּיָּדֵי שְׁמַיִם, שֶׁאִין**

38 לעיל למדנו שההבדל שעושה האשה המנאפת, בין איסור
39 ניאוף לבין עבודה זרה, נובע מה"רוח שטות" – שבעבודה זרה
40 אין ה"רוח שטות" מכסה על האהבה המסותרת ובאיסור ניאוף
41 היא מכסה עליה; – על כך בא עתה ההסבר, שאין זה מתייחס
42 לקלות וחומרת העבירות, ומה שפיקוח נפש דוחה שאר עבירות
43 **הִינּוּ בְּפִרּוּשׁ תַּנְ"ל¹¹: – (ביחס לפיקוח נפש בשבת): "אִמְרָה**
44 **תּוֹרָה, חִלּוּל עֲלָיו שְׁבֵת אֶחָת, כְּדִי שִׁישְׁמֵר שְׁבֵתוֹת הַרְּבִיָּה,"**
45 **– כְּשֶׁאִדָּם חוּלָה, וְלִשְׁם רְפוּאוֹת צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה**
46 **הָאִסּוּרָה בְּשֵׁבֶת – אוֹמֵרֵת הַתּוֹרָה עַל כֵּךְ, שִׁיחַלְלוּ – לְשֵׁם**
47 **הַחוּלָה – שְׁבֵת אֶחָת, כְּדִי שִׁישְׁמֹר לְאַחַר מִכָּן הַרְּבִיָּה שְׁבֵתוֹת.**
48 **שֶׁמִּכָּל זֶה יוֹצֵא, שֶׁהַשְּׁבֵתוֹת הַרְּבוֹת שֶׁאֲחֵר כֵּךְ, דּוּחוֹת שְׁבֵת אֶחָת**
49 **זוֹ מִשְׁמַחֲלִים אוֹתָהּ – וְזוֹ הַסִּיבָה לְפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ שְׁדוּחָה שְׁבֵת, וְלֹא**
50 **מִשּׁוּם קְלוּת הַעֲבִירוֹת – שֶׁל שְׁבֵת, וְחֲמִירָן – כִּמוֹ עֲבוּדָה זֶרָה,**
51 **שֶׁנֶּאֱמַר כִּאִילוֹ חִלּוּל שְׁבֵת קַל מֵאַשֶׁר עֲבוּדָה זֶרָה, [תַּדְרַע, –**
52 **שֶׁאִין הַדְּבַר תְּלוּי בְּקִלוּתוֹ אוֹ בְּחוּמֵרְתּוֹ שֶׁל הַעֲבִירוֹת, שְׁהִירִי**

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראי' שאין משנים תפקידם - שנבראו באופן לטרופ רק בהמה ולא תינוק אפי' - עיין שם שבת קנא, ב - ועוד יותר מזה אשר הצדיקים כו' - (וי"ל שמוה מוכיח אשר יש ענין חזי - עד שמכחינים גם בצלם כו')". 11. שבת קנא,

48 המְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם - בנפש הבהמית ובגוף, המְאִמִּינָה - הנפש
49 האלקית מאמינה תמיד ב'ה' אֶחָד. וְגַם בְּשַׁעַת הַחַטָּא הִיְתָה
50 כְּאִמְנָה אֶתּוֹ יְהַפְרֶדֶה, - שכן, הנפש הבהמית, באמצעות
51 הגוף, היא זו שעוברת את העבירה, ואילו הנפש האלקית

52 נשארת נאמנה להקב"ה,

53 גם בשעת עשיית החטא;

54 רק שְׁהִיְתָה - הנפש

55 האלקית, בְּבַחֲיַנַת גְּלוּת

56 מִמֶּשׁ תוֹךְ נִפְשׁ

57 הַבְּהֵמִית מִסְטָרָא

58 אַחְרָא, הַמְחַטֵּיאָה -

59 הנפש הבהמית אֶת הַגּוֹף

60 וּמוֹרִידָתוֹ עִמָּה בְּעִמְקוֹ

61 שְׂאוֹל לְמַטָּה מִטָּה

62 תַּחַת טְמֵאת הַסְטָרָא

63 אַחְרָא וְקִלְפַת עֲבוּרָהי

64 זְרָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. - הרי

65 בשעה שהנפש הבהמית

66 מחטיאה את הגוף -

67 נמצאת הנפש האלקית

68 בה בגלות; כמו מי

69 שנמצא בגלות, שאינו

70 פועל אז פעולותיו

71 כרצונו, כך גם אין הנפש

72 האלקית פועלת אז

73 פעולתה, שרצונה הוא

74 הרי, להשפיע על הגוף

75 בעבודה של תורה ומצוות ולקשרן עם הקב"ה, כפי שזוכר

76 בפרקים הקודמים, וזאת מפני שהנפש האלקית נמצאת בגלות

77 הנפש הבהמית, הנמצאת בשעת החטא בתהום העמוק ביותר

78 של הקליפה והסטרא אחרא, וְאִין לָךְ גְּלוּת גְּדוֹל מְזָה, -

79 מאשר גלות הנפש האלקית בשעה שהאדם חוטא, "מֵאַחְרָא

80 רְמָה כּוֹ", - הירידה "מגן גבוה ביותר - לבור עמוק ביותר",

81 מהמדריגה הנעלה ביותר בה נמצאת הנשמה - לתהום העמוק

82 ביותר של הסטרא אחרא, וְכִמּוֹ שְׁנַתְכָּאָר לְעִילָא דְשָׂרְשׁ

83 וּמְקוֹר נִפְשוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא מְחַכְמָה עֵלְיָה, וְהוּא

84 יְהַפְרֶדֶה וְחַכְמָתוֹ אֶחָד וְכוּ'. - הרי שהנשמה היא במדריגה

85 נעלה ביותר, ומשם היא יורדת למטה, עד לגלות במדריגות

86 הנחותות ביותר של קליפות וסטרא אחרא, בשעה שהאדם

87 חוטא, וְהוּא כְּמִשְׁלַל הָאוֹחוֹ בְּרָאשׁוֹ שֶׁל מְלָךְ וּמוֹרִידוֹ

88 לְמַטָּה וְזוֹמֵן פְּנִיּוֹ - של המלך, בְּתוֹךְ בֵּית הַכְּסָא מְלָא

89 צוּאָה, שְׂאִין לָךְ עֲלֻבוֹן גְּדוֹל מְזָה, אִפְלוּ עוֹשֶׂה בֶּן לְפִי

90 שְׂעָה, - כמו בענינו, שכאשר יהודי לוקח את הנשמה

91 שמחכמה עילאה "ראשו של מלך" - וּמוֹרִידָהּ בְּגִלּוֹת, בִּסְטָרָא

92 אחרא, הַנְּקָרָת "קיא צואה" - הרי ירדה זו היא רק באופן

93 זמני, בשעת עשיית החטא. שכן, אחרי עשיית החטא - ירצאת

94 הנפש האלקית מהגלות והסטרא אחרא - ובכל זאת יש

1 נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית מִתָּה לְגַמְרֵי וְנִכְרַתַת מִשְׁרְשָׁה בְּאֱלֹהִים

2 חַיִּים, רַק שְׁנַפְנָם קִצַּת דְּבִקוּתָהּ וְאַחִיוּתָהּ בְּשִׁרְשָׁה בְּחַטָּא

3 זֶה - איחודה של נשמתו של יהודי, בשורשה באלקות - נפגם,

4 ומאחר שהקשר שבין הנפש האלקית לשורשה לא נותק כליל,

5 הרי כפי שיוסבר להלן, יש

6 באפשרות הנפש הבהמית

7 והגוף להתעלות מירידתם

8 בקליפה, ולהתקרב שוב

9 לקדושת הנפש האלקית.

10 ואילו עבירות שעונשן

11 כרת ומיתה בידי שמים,

12 לא זו בלבד שהקשר שבין

13 הנפש לשורשה - נפגם,

14 אלא הוא ניתק כליל. כפי

15 שמוסבר במקום אחר,

16 שהקשר שבין יהודי

17 להקב"ה, דומה ל"חבל" -

18 "יעקב חבל נחלתו"¹²,

19 כלומר: שש מאות ושלוש

20 עשרה המצוות המקשרות

21 נשמתו של יהודי עם

22 שורשה האלקי, הן

23 בדוגמת חבל השזור

24 מתרי"ג נימים. כשנקרעים

25 כמה מהנימים - נחלש

26 החבל, אבל אין הוא נקרע

27 לגמרי. כך למשל, על-ידי

28 עבירה אחת - נקרעת "נימה" אחת ב"חבל" המקשר את הנשמה

29 לשורשה. ואילו בעבירות שיש בהן כרת ומיתה בידי שמים הרי

30 זה כאילו ה"חבל" כולו נקרע. להלן, באה הגהה, בה מסביר

31 רבנו זוקן, שחומרת העונשים על עבירות - היא בהתאם לגודל

32 הפגם שהעבירות פוגמות. שכן, מטרת ותכלית העונשים, היא

33 הרי לנקות ולזכך את הנפש מהכתם, שהנפש ושורשה בעולמות

34 העליונים נכתמו בעשיית העבירה. ממילא מובן, שחומרת וגודל

35 העונש - הם לפי גודל הכתם והפגם: הגהה * (וּלְפִי עֲרֹךְ

36 וְחִלּוּקֵי בְּחִינַת הַפְּנִים בְּנִפְשׁ וּבְשִׁרְשָׁה בְּעֵלְיוֹנִים, - הפגם

37 המתהווה על-ידי עבירה אחת - שונה מהפגם המתהווה

38 מעבירה אחרת, כִּי הֵם חִלּוּקֵי בְּחִינַת הַמְּרוּק וְהַעֲנֵשׁ בְּגִיהָנָם

39 או פְּעוּלָם הָיָה, - היסורים שאדם סובל בגיהנום או בעולם-

40 הזה, המיועדים לנקות את נפשו, לְכָל עוֹן וְחַטָּא עֲנֵשׁ מִיְחַד

41 - שמטרתו היא: לְמַרְק וְלַהֲעֵבִיר הַלְכָלוֹךְ וְהַפְּנִים, - שנעשו

42 בנפש ובשורשה. וְכֵן בְּחִיבֵי מִיתָה וְכַרַת אִין פּוֹגְמִין כָּלָם

43 (בְּשׂוּחָה); - אך, על כל פנים, אחרי עשיית העבירה - אם

44 המדובר בחטא שאין עליו איסור כרת ומיתה בידי שמים - אז:

45 הַרִי גַם נִפְשׁוֹ תְּחִינֵית הַבְּהֵמִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹפוֹ, וְכֵן גּוֹפוֹ,

46 חוֹזְרִים וְעוֹלִים מִסְטָרָא אַחְרָא וְקִלְפָה זֶה, - בהן ירדו

47 בשעת עשיית החטא, וּמִתְקַרְבִּים לְקִדְשַׁת נִפְשׁ הָאֱלֹהִית

ליקוטי אמרים

נפשו האלהית מתה לגמרי ונכרתת משרשה באלהים
חיים רק שנפגם קצת דביקותה ואחיותה בשרשה
בחטא זה* הרי גם נפשו
החיוני' הבהמית המלובש'
כגופו וכן גופו חוזרים
ועולים מהס"א וקליפה זו
ומתקרבים לקדושת נפש
האלהית המלובשת בהם
המאמינה בה' אחד וגם

הגהה

(ולפי ערך והלוקי בח' הפגם
בנפש ובשרשה בעליונים כך הם חלוקי
בח' המרוק והעונש בניהנם או
בעוה"ז לכל עון וחטא עונש מיוחד
למרק ולהעביר הלכלוך והפגם וכן
בחיובי מיתה וכרת אין פוגמן
כולם בשוה):

בשעת החטא היתה באמנה אתו ית' רק שהיתה
בבחי' גלות ממש תוך נפש הבהמית מס"א המחטיאה
את הגוף וּמוֹרִידָתוֹ עִמָּה בְּעִמְקוֹ שְׂאוֹל לְמַטָּה מִטָּה תַּחַת
טוֹמֵאת הַסְטָרָא וְקִלְפַת עֲבוּרָהי ה' יִשְׁמְרֵנוּ וְאִין לָךְ גְּלוּת גְּדוֹל
מְזָה מֵאַיְגְרָא רְמָה כּוֹ וְכִמּוֹ שֶׁל דְּרִשׁ וּמְקוֹר נִפְשׁוֹ כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא מְחַכְמָה עֵלְיָה וְהוּא ית' וְחַכְמָתוֹ אֶחָד
וְכוּ' וְהוּא כְּמִשְׁלַל הָאוֹחוֹ בְּרָאשׁוֹ שֶׁל מְלָךְ וּמוֹרִידוֹ לְמַטָּה
וְזוֹמֵן פְּנִיּוֹ בְּתוֹךְ בֵּית הַכְּסָא מְלָא צוּאָה שְׂאִין לָךְ עֲלֻבוֹן
גְּדוֹל מְזָה אִפְיוֹ עוֹשֶׂה בֶּן לְפִי שְׂעָה שֶׁהַקְּלִיפּוֹת וְס"א
נְקָרָאִים קִיא צוּאָה כְּנוֹדַע:

14 רבות החזיקו אותם בצבא, ונקטו את כל האמצעים לנתק
15 אותם מיהודים ומיהדות. וה"צמח צדק" אמר להם, שעל המרת
16 האמונה חלילה, צריכים למסור את הנפש, וגם אם הקיסר
17 עצמו מצוה לעשות זאת – אסור לשמוע בקולו. כעבור כמה
18 שנים, בא הקיסר הרוסי לבקר את הצבא באימוניו, וראה
19 אחדים מהחיילים מצטיינים במיוחד באימונים. שאל הקיסר
20 לשמותיהם, וכשענו לו, שאחד שמו ברוך, השני יעקב
21 והשלישי משה, התרגו הקיסר רוגו רב וציווה שימירו את דתם
22 רחמנא-ליצלן. ענו לו אותם חיילים, שלפני כמה שנים אמר
23 להם הרבי ה"צמח צדק" שעל ענין כזה צריכים למסור את
24 הנפש. וגם אם הקיסר מצוה לעשות זאת – אסור לשמוע
25 בקולו, וקפצו מיד אל תוך הנהר ומסרו את נפשם על קידוש
26 השם.

1 בירידה זמנית זו משום עלבון גדול ביותר, שְׁתַּחֲלָפוֹת
2 וְסִמְרָא-אֶחָרָא נִקְרְאוֹת "קיא צואה", כְּנֹדַע: - הרי, שרק
3 אחרי מעשה החטא, קיים הבדל בין עבירה אחת לשניה,
4 ואילו בשעת מעשה החטא – נפרדים מהקב"ה באמצעות כל
5 עבירה. ממילא, מאחר שלכל יהודי יש אהבה מסותרת,
6 שהיא הכוח המניע להתאחד עם הקב"ה ולא להיות נפרד
7 ממנו – יש באפשרותו להימנע מכל עבירה ולקיים כל
8 המצוות.
9 בפרק זה דובר, שכל יהודי מוכן ומוזמן למסור את נפשו שלא
10 לעבוד עבודה זרה. בהקשר לכך מן הראוי להוסיף מה שמביא
11 הרבי מוהרי"צ נשמתו-עדן מליובאוויטש, באחת משיחותיו,
12 שבאחד מביקוריו של ה"צמח צדק" אצל קבוצת "קנטוסיטים"
13 – חיילים יהודים שנחטפו בצעירותם מהוריהם, ובמשך שנים

יום שישי י"ז שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לא, פרק כה וזהו... עד עמ' 62, עליו כנודע.

56 נפרד חלילה מהקב"ה על-ידי העבירה. בפרק כ"ה, שאנו עומדים ללמוד
57 עתה, יסיים רבנו הזקן הסברתו, שבכל שעה יכול יהודי להסיר מעצמו
58 את ה"רוח שטות", ולעורר בתוכו את האהבה המסותרת, כך, שכשבאה
59 עבירה לידו – יחוש מיד, שעל-ידי העבירה הוא מנתק את עצמו
60 מהקב"ה, וממילא ימנע
61 מלעשותה; וכשבאה מצוה
62 לידו – יזכור מיד, שאהבתו
63 להקב"ה מכתובה לו לקיים
64 את המצוה, כי על-ידיה הוא
65 מתאחד עם הקב"ה.

66 וְהוּוֹ שְׁפָתוֹב: "כִּי קָרוֹב
67 אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד וְגו'"; -
68 לקיים תורה ומצוות
69 "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה', שְׁבַכְלָ עֵת וּבְכָל שְׁעָה בִּירוֹ
70 שֶׁל אָדָם וּבְרִשְׁוֹתָ הוּא לְהַעֲבִיר רוּחַ שְׁטוֹת - המקשה את
71 רגישותו, שעל-ידי עבירה הוא נפרד מהקב"ה, וְהַשְׁכָּחָה -
72 שקיימת בו אהבה להקב"ה, ואשר בגללה עליו לקיים מצוות,
73 כדי להתאחד עם הקב"ה – הוא יכול להסיר "רוח שטות" זו
74 מִקְרָבוֹ, וְלִזְכֹּר וּלְעוֹרֵר אֶהְבֶּתוֹ לַה' אֶחָד, הַמְסֹתֶרֶת בְּוִדְאִי
75 בְּלִבְבוֹ בְּלִי שׁוֹם סִפְקָ. - הרי ברור הדבר בלי שום קפקוק,
76 שקיימת בלבו אהבה להקב"ה. שכן, כאמור, גם רשע וקל
77 שבקלים ישנה בלבו אהבה מסותרת להקב"ה. וְהוּוֹ שְׁפָתוֹב:
78 "וּבְלִבְבְּךָ". - שיהודי יכול לקיים תורה ומצוות באהבה שבלבו
79 להקב"ה. – ולא רק באהבת ה': שכן, בקיום תורה ומצוות ישנו
80 גם "סור מרע", להימנע מעבירות, ועל כך נדרשת יראת ה',
81 הפחד מהקב"ה. לכן, מציין רבנו הזקן מיד, שאהבה זו כוללת
82 בתוכה גם יראה, ומצד יראה זו בידו להימנע מלעשות עבירה.
83 וְנִבְלָלָ פֶה - באהבה זו, גַּם דְּחִילוֹ, - יראה, דְּתִינּוּ - המורא
84 הפחד, שְׁלֹא לְפָרֵד בְּשׁוֹם אַפֵּן מִיַּחְדּוֹ וְאֶחָדוֹתָו יִתְבָּרַךְ,

27 פֶּרֶק כַּה. בפרק כ"ה, יסיים רבנו הזקן, את אשר התחיל להסביר בפרק
28 י"ח, את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו" –
29 שִׁמְאֵר קָרוֹב וְקַל לְכָל יְהוּדֵי לְקִיִּים תוֹרָה וּמִצְוֹת, לֹא רַק בְּשִׁלְשָׁה
30 הַלְבוּשִׁים: מחשבה, דיבור ומעשה, – שזוהו הפירוש הפשוט של "בפך
31 ובלבבך לעשותו" ("בפך" –
32 בפה שלך, בדיבור, בלבבך" –
33 בלב, מחשבה, ו"לעשותו" –
34 לעשות, מעשה) – אלא גם
35 בפירוש הפנימי של "בלבבך",
36 והיינו: עם רגשות הלב.
37 באהבה וביראה להקב"ה.
38 שאל על כך רבנו הזקן בפרק
39 י"ז: לכאורה מרגישים וחסים

ליקוטי אמרים

פרק כה וזהו שכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד
וגו' שבכל עת ובכל שעה בידו של
אדם וברשותו הוא להעבי' רוח שטות והשכחה מקרבו
ולזכור ולעורר אהבתו לה' אחד המסותרת בודאי
בלבבו בלי שום ספק. וז"ש ובלבבך ונכלל בה גם
דחילו דהיינו שלא ליפרד בשום אופן מיחודו ואחדותו

40 אנו, שאין כל כך קרוב וקל שתהיה לאדם אהבת ה' והסביר רבנו הזקן,
41 שעל-ידי התבוננות האדם בגדולת הקב"ה – מתעורר בו הרגש של
42 אהבת ה'. ברם, מאחר שדבר זה יכול לבוא רק אחרי התבוננות עמוקה
43 בגדולת ה', הרי, שכבר ממילא אי-אפשר לומר שזה "קרוב מאד", כי
44 לשם התבוננות, נדרשת ידיעה בגדולת הקב"ה וגם שהמוח והלב יהיו
45 מתאימים לכך, כדי שיוכל האדם לעורר בתוכו אהבת ה' – לכן הסביר
46 רבנו הזקן בפרק י"ח שקיים אופן נוסף כיצד על יהודי לקיים תורה
47 ומצוות, ברגש של אהבה להקב"ה: על-ידי "אהבה מסותרת", שישנה
48 בכל אחד מישראל להקב"ה. אהבה זו אין מן הצורך ליצור על-ידי
49 התבוננות, כי היא נמצאת באופן טבעי בכל יהודי ויהודי. רבנו הזקן
50 הסביר משמעותה וענינה של אהבה זו: השאיפה והמשיכה של הנשמה
51 היהודית להתאחד עם שורשה האלקי, ולא להיות נפרד ממנו, גם אם
52 דרושה לכך מסירות נפש. לאחר מכן דובר, שעל-ידי קיום מצוה מתאחד
53 יהודי עם הקב"ה, ועל-ידי כל עבירה הוא נפרד מהקב"ה: ומכיון שכך,
54 היה יהודי מונע את עצמו מלחטוא נגד הקב"ה, אילולא ה"רוח שטות"
55 של הנפש הבהמית המכסה על אהבתו, וגורמת שלא ירגיש כיצד הוא

49 ברם, על הסתמכות כזו על "תשובה" שיעשה אחר כך, כבר
 50 אמרו רבותינו ז"ל: "האומר אחטא ואשוב – אין מספיקין בידו
 51 לעשות תשובה"², הרי שביחס לעבודה זרה, אין הוא יכול לסמוך
 52 מראש על ה"תשובה" שיעשה אחר כך, ומשום כך הוא מוסר את
 53 נפשו, כדי שלא יישאר
 54 נפרד תמיד ממהקב"ה.
 55 ואילו בעבירה אחרת, הרי
 56 אחרי עשיית העבירה אין
 57 הוא נשאר, בדרך ממילא,
 58 נפרד ממהקב"ה, מבלי
 59 להסתמך על "תשובה" –
 60 כיצד, איפוא, אפשר לומר
 61 בפסקנות, שכשם שהוא
 62 יכול להימנע מעבודה זרה
 63 – כך הוא יכול להימנע
 64 מכל עבירה אחרת? על כך
 65 באה התשובה: מה
 66 שחכמינו ז"ל אמרים "אין
 67 מספיקים בידו לעשות
 68 תשובה", אין הכוונה
 69 שנותלים ממנו לגמרי את
 70 היכולת לעשות תשובה.

71 הכוונה היא רק זאת בלבד: אין עוזרים לו בכך, אין מספיקים לו
 72 את הרגע המתאים לעשות תשובה. אך אם הוא מתאמץ ודוחק
 73 את עצמו ועושה תשובה – תשובתו מועילה ומתקבלת. כך,
 74 שאכן יש בידו להסתמך על ה"תשובה" שיעשה אחרי שיעבוד
 75 עבודה זרה – ובכל זאת הוא נמנע מכך ובלבד שלא יהיה נפרד
 76 מהקב"ה בשעת מעשה. [ואף ש"האומר אחטא ואשוב – אין
 77 מספיקין בו", – בידו לעשות תשובה, הינו שאין מחזיקים
 78 ידו להיות לו שעת הפשר לעשות תשובה, – שבדרך כלל,
 79 הרי נותנים לאדם מלמעלה את הכוח ואת הזמן הנאות לחזור
 80 בתשובה, אך מי שסומך בשעת החטא על כך שלאחר מכן
 81 יחזור בתשובה – לא עוזרים לו מלמעלה בכך ולא נותנים לו
 82 את ההזדמנות לכך. אבל אם דחק השעה ועשה תשובה –
 83 אין לך דבר שעומד בפני התשובה]. – תשובה עוזרת
 84 תמיד. הרי שגם בעבודה זרה היה יכול להסתמך שלאחר
 85 החטא לא יהיה נפרד ממהקב"ה, על-ידי ה"תשובה" שיעשה.
 86 ואף על-פי-כן, כל איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו
 87 על קרשת ה', שלא להשתחוות לעבודת-זרה אפלו לפי
 88 שעה ולעשות תשובה אחר-כך, – כלומר: הוא ימסור את
 89 נפשו, גם כשירצו לאלץ אותו להשתחוות לעבודה זרה לשניה
 90 אחת בלבד, ולאחר שניה זו – יוכל לחזור בתשובה, שאז הרי
 91 אין זה מפני שתמיד יהיה נפרד ממהקב"ה, אלא גם שניה בודדת
 92 זו של היפרדות ממהקב"ה, בשעת מעשה החטא – מספיקה לו,
 93 שלא להשתחוות לעבודה זרה. וכל כך למה? ובאיזה כוח?
 94 והינו – הרי זה, מפני אור ה' המלכש בנפשם – של בני
 95 ישראל, בנזקך לעיל³, שאינו – אור ה' זה אינו בכתב-ינת זמן
 96 ושעה כלל, אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו, –

1 אפלו במסירת נפש ממש, – גם אם יאלץ למסור את נפשו
 2 כדי שלא להיות נפרד ממהקב"ה, בלי שום טעם ושכל משג –
 3 מדוע עליו למסור את נפשו, אלא בטבע אלהי. – כפי שהוסבר
 4 בפרק י"ט, במשל אור הנר, הנמשך באופן טבעי לשורשו – כך
 5 נמשכת הנשמה באופן
 6 טבעי לשורשה האלקי,
 7 לגבה יש בכך משום
 8 "טבע" אלקי, שלמעלה
 9 מהבנה. כך היא כוללת גם
 10 חרדה ופחד טבעי –
 11 שאותה המשכה של
 12 התאחדות עם הקב"ה –
 13 לא תנותק, גם אם בגלל
 14 כך יצטרך למסור את
 15 נפשו, וכל-שכן בשבירת
 16 התאוות, תקלה מיסורי
 17 מיתה, – והוא הרי מוכן
 18 גם למסור את נפשו – הרי
 19 שודאי הדבר, שקרוב
 20 אליו דבר יותר לבשר
 21 הניצה, הן בכתב-ינת "סור
 22 מרע", – להימנע מעשיית

23 עבירות, אפלו מעבירה קלה של דברי סופרים, – שהיא איסור
 24 מדרבנן בלבד, ולא איסור מן התורה – גם בזה ביכלתו לשלוט
 25 בעצמו, שלא לעבד על רצונו ותבדו, – ולא לחטוא, מאחר
 26 שנפרד בה – אם יחטא, מיחודו ואחדותו, כמו פעבודת-זרה
 27 ממש, בשעת מעשה. – בשעה שהוא חוטא, כפי שהוסבר בפרק
 28 הקודם, שבשעה שהוא חוטא, הוא נפרד ממהקב"ה, באותה מדה
 29 כפי שהוא נפרד ממנו, בשעה שהוא עובד עבודה זרה, ומאחר
 30 שהיה גם מוסר את נפשו, ובלבד שלא לעבוד עבודה זרה –
 31 באותה מדה עליו להימנע גם מעבירה זו, שכן, גם על-ידי עבירה
 32 זו, הוא נפרד, בשעת מעשה, ממהקב"ה, אך, בכל זאת קיים הבדל
 33 בין עבודה זרה, לבין עבירות קלות יותר – וזאת ביחס לזמן
 34 שאחרי עשיית העבירה: בעבודה זרה, הוא נשאר נפרד ממהקב"ה
 35 גם לאחר שנכשל בעבירה גדולה זו; ואילו בעבירות הקלות
 36 יותר, ההיפרדות ממהקב"ה מוגבלת רק לזמן ביצוע העבירה
 37 בלבד – אלא שרבנו הזקן מעיר מיד, שלאמיתו של דבר קיימת
 38 עצה גם בעבודה זרה, שלא יישאר נפרד ממהקב"ה – והיא: על-ידי
 39 תשובה שבידה להשפיע גם בעבירה של עבודה זרה. אף-על-פי-
 40 כן אנו רואים שהוא לא שועה לעצה זו, אלא מוסר את נפשו,
 41 ובלבד שלא להיות נפרד ממהקב"ה גם בשעת ההשתחואה
 42 לעבודה-זרה. הרי שאותו שיקול – כוחו יפה גם כדי להימנע
 43 מעשיית עבירות קלות יותר, מאחר שגם על-ידו, הוא נפרד
 44 בשעת מעשה ממהקב"ה. על כך אומר רבנו הזקן: להלן: וְהָרַי גַּם
 45 פְּעֻבְדֵי-זָרָה יִבּוֹל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחֲרָיָהּ – שתבטיח,
 46 שאחרי עשיית העבירה, לא יהיה נפרד ממהקב"ה. כך, אפשר
 47 שתישאל השאלה: אמנם, גם בעבודה זרה יש לו פתרון שלא
 48 להיות נפרד ממהקב"ה אחרי עשיית החטא – על-ידי תשובה,

- 1 על הזמן, פְּנִינֵי. - כל האמור הוא בקשר לשאלה, איך
 2 נותנת האהבה המסותרת ליהודי את הכוח לשלוט ביצר הרע
 3 שלו ולהימנע מלעשות עבירה - "סור מרע". להלן תוסבר

יום שבת קודש י"ח שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 62, והן בבחי' ועשה טוב... עד עמ' לב, לעולמים כו'.

43 מְּשֵׁשׁ - לעשות ההיפך מרצונו של היצר הרע, ולהתאמץ הן
 44 בגופו והן בממונו בעניני עבודת ה', הרי כל זה קל מְּאֹד מִיִּסּוּרֵי
 45 מִיתָה, ה' יְשַׁמְּרֵנוּ. ויִסּוּרֵי מִיתָה, ה' יְשַׁמְּרֵנוּ, הִיא מְקַבֵּל
 46 בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן - ובלבד, שְׂלֵא לִפְרֵד מִיְחּוּדוֹ וְאַחַדוֹתוֹ

ליקוטי אמרים

47 יתְּבַרַךְ, אֶפְלוּ לְפִי שְׁעָה
 48 לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעִבּוּדַת־זָרָה
 49 חֶסֶד וְשֵׁלוֹם, - כפי

והן בבחי' ועשה טוב

50 שלמדנו, שכל יהודי היה
 51 מוסר את נפשו שלא
 52 לעבוד עבודה זרה, וזאת
 53 כדי שלא להיות נפרד
 54 מאחדות ה' אפילו לא
 55 לשעה קלה. וְכָל־שָׂבִין
 56 שֵׁישׁ לוֹ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה
 57 וּבְרָצוֹן - גם את
 58 התאמצות הגוף וגם שאר
 59 ההתאמצויות הנדרשות
 60 ממנו, כְּדִי לְדַבֵּק בּוֹ
 61 לְעוֹלָם וָעֶד. - כדי א
 62 להתאחד עם הקב"ה, ב
 63 וזהו לנצח. דְּהֵינּוּ, -
 64 ההתאחדות עם הקב"ה
 65 לנצח, תהיה אצלו
 66 כְּשִׁיעֶשֶׂה רָצוֹנוֹ יתְּבַרַךְ
 67 בְּעִבּוּדָה זו - גם כשלא
 68 כך נדרשת ממנו
 69 התאמצות מיוחדת,
 70 יתְּבַלְּהַ בָּהּ - בעבודה זו,

7 וְהֵן בְּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב", - ביכולת האדם לנצל את כוחה
 8 של האהבה המסותרת, כדי לְהִתְנַבֵּר כְּאָרִי בְּגִבּוּרָה וְאִמָּץ
 9 הַלֵּב נֶגַד הַיִּצְרֵר, - הרע, הַמְּכַבֵּד אֶת גּוּפוֹ וּמְפִיל עָלָיו
 10 עֲצָלָה, - שהיא (העצלות) מְבַחֵינַת יִסּוּד הָעֵפֶר שֶׁבְּנִפְשׁ
 11 הַבְּהֵמִית, - כפי שלמדנו
 12 בפרק הראשון, מְלֶחְמֵרִית
 13 גּוּפוֹ בְּזִרְיוֹת בְּכָל מִינֵי 1
 14 מֵרָח וְעִבּוּדַת מֵשֵׁשׁ 2
 15 בְּעִבּוּדַת ה', שֵׁישׁ בָּהּ 3
 16 מֵרָח וְעֵמֶל, כְּגוֹן: לְעַמֵּל 4
 17 בְּתוֹרָה פְּעִיזוֹן וְכִפְּהָ 5 -
 18 לדבר דברי תורה באופן 6
 19 של לֹא פָּסִיק פְּוִמֵיהּ 7
 20 מְגֵרְסָא, - פיו לא פוסק 8
 21 מללמוד, דבר שדורש 9
 22 יגיעה עצומה. וּבְמֵאֵמֶר 10
 23 רַ"ל 5: "לְעוֹלָם יֵשִׁים 11
 24 אָדָם עֲצָמוֹ עַל דְּבָרֵי 12
 25 תוֹרָה כְּשׁוֹר לְעַל 13
 26 וּבְחֵמֹר לְמִשְׁאוּי", וְכֵן 14
 27 לְתַפְלָה כְּכּוֹנֵה - שתהיה 15
 28 מתוך יגיעה, כְּכָל כּוֹחוֹ 16
 29 מְּשֵׁשׁ, וְכֵן בְּעִבּוּדַת ה' 17
 30 שְׁהִיא בְּדָבָר שֶׁבְּמִמּוֹ, 18 -
 31 כְּמוֹ עִבּוּדַת הַצְּדָקָה; - 19
 32 מנויים כאן שלשה דברים
 33 - שלשה העמודים
 34 שעליהם העולם עומד:

35 "תורה, עבודה (שתפילה היא במקום קרבנות), גמילות חסדים".
 36 וּבִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ - ענינים דומים בעבודת ה', מְּלֶחְמֵמֹת הַיִּצְרֵר
 37 וְתַחְבּוּלוֹתָיו, לְקַרֵּר נֶפֶשׁ הָאָדָם שְׂלֵא לְהַפְקִיר מְמוֹנוֹ -
 38 כשמדובר אודות צדקה, מקרר היצר הרע את האדם ומפתה
 39 אותו, שלא יבזבז את כספו לכך, וּבְרִיאֹת גּוּפוֹ, - בענין של
 40 עבודת ה', בו נדרשות יגיעת והתאמצות הגוף. שֶׁלְעַמֵּד נֶגְדוֹ -
 41 נגד היצר הרע הזה וּלְכַבְּשׁוֹ - קְרוֹב מְּאֹד אֶל הָאָדָם, כְּשִׁישִׁים
 42 אֶל לְבוֹ, שֶׁלְנִצַּח הַיִּצְרֵר בְּכָל זֶה, וְיֹתֵר מִזֶּה, וְלַעֲשׂוֹת הַפְּכוֹ

4. על המלים "שינונו וכו' אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו. - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל שאומר בזה ב' ענינים: מצד למעלה מן הזמן כל ענין (אפי' דרגע יש בו ענין הנצחיות, וכדלקמן בקדושה. אלא שבענין דלעו"ז תשובה עוקרתו) נצחי הוא. (ב מצד ושליט ומושל עליו אפשר דענין דלפי שעה יהפך להיות נוגע יותר מזה דזמן ארוך". 5. עבודה זרה ה. ב. 6. כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף כאן את ההבדל של א) וב), בצינינו בכך, המשמעות הכפולה של המלה "כל שכן" - א) מדובר כאן בדבקות להשי"ת (בהשוואה לשלא להיות נפרד בלבד על-ידי עבודה זרה). ב) כאן זה עדיין באופן של לעולם ועד (בהשוואה לשלא להיות נפרד לפי שעה בעבודה

16 בעולמות העליונים, הוא נצחי לעולם ועד, כי הוא יתברך
 17 ורצונו למעלה מהזמן. - ממילא גם ההתאחדות עם הקב"ה
 18 ורצונו, היא נצחית, למעלה מהזמן, וכן - גם בעולמנו אנו, גילוי
 19 רצונו שבדבורו, שהיא התורה, הוא נצחי, וכמו שכתוב:
 20 "ודבר אלהינו יקום
 21 לעולם", "ודבריו חיים
 22 וקיימים כו"⁸, "ולא
 23 יחליף ולא ימיר דתו
 24 לעולמים כו"⁹. - ומאחר
 25 שהתגלות רצונו של
 26 הקב"ה בדברי התורה,
 27 היא נצחית - הרי ממילא,
 28 גם ההתאחדות של נפש
 29 של יהודי עם הקב"ה ורצונו יתברך, עליידי לימוד התורה וקיום
 30 המצוות - היא נצחית.

1 מתגלה פנימיות רצון העליון - לא קיימת ממילא הסיבה הגורמת
 2 לנברא להרגיש את עצמו ל"יש" ול"מצואות" בפני עצמו. ולואת,
 3 תהייתה נפשו האלהית והחיונית - זו שמחיה את הגוף,
 4 ולבושיהו - מחשבה, דיבור ומעשה, בלן מיוחדות בתכלית
 5 היחוד ברצון העליון
 6 ואור אינסוף ברור
 7 הוא, כנזכר לעיל. - הרי,
 8 שעליידי עבודת ה' וקיום
 9 המצוות, מתאחד האדם
 10 עם הקב"ה בתכלית
 11 היחוד. להלן יוסבר
 12 שהיחוד הנוצר עליידי
 13 קיום המצוה, הוא לתמיד,
 14 ולא רק לשעת קיום המצוה: יחיד זה למעלה - מה שנפשו של
 15 יהודי מתאחדת עם אור אינסוף עליידי עבודת ה', הרי למעלה,

ליקוטי אמרים

האלהית והחיונית ולבושיהו כולן מיוחדות בתכלית
 היחוד ברצון העליון ואור א"ם ב"ה כנ"ל. ויחוד זה
 למעלה הוא נצחי לעולם ועד כי הוא ית' ורצונו למעלה
 מהזמן וכן גילוי רצונו שבדבורו שהיא התורה הוא נצחי
 וכמו ש' ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים
 כו' ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים כו'.

ולא רק לשעת קיום המצוה: יחיד זה למעלה - מה שנפשו של
 יהודי מתאחדת עם אור אינסוף עליידי עבודת ה', הרי למעלה,

זרה). 7. ישיעי מ, ח. 8. תפילת שחרית. 9. פיוט "יגדל א-ל חי".

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' ב

37 חסא שישמע דברי, 'שכע חסא'. כששמע את הכרותו, אמר רב
 38 נחמן בצער, 'האלקים - לשון שבעה ואלו פנוי לחסא' - אכלו
 39 הדגים את חסא. מדיפניה דרב נחמן - על פי דברי רב נחמן אלא
 40 דביתהו דחסא ואינסכא - הלכה אשתו של חסא ונישאה. ולא אמרו
 41 לה חכמים ולא מידי כלומר, לא הוציאו אותה מבעלה השני.
 42 רב אשי לומר דין ממעשה זה: אמר רב אשי, שמע מינה, הא דאמור
 43 רבנן - מוכח מכאן שמה שאמרו חכמים (לעיל ע"א) שהנזיל למים
 44 שאין להם סוף אשתו אסורה, הני מילי - דין זה נאמר רק לכתחלה
 45 קודם שנישאת, אבל בדיעבד אי נסיב - אם נישאת כבר על פי
 46 עדות זו לא מפנין לה מיניה - אין מוציאים אותה מבעלה השני,
 47 שהרי חסא טבע במים שאין להם סוף, ולא הוציאו את אשתו
 48 מבעלה השני.
 49 הגמרא מביאה גירסא אחרת לאותו מעשה: איכא דאמרי - יש
 50 אומרים שכך היה המעשה, שכאשר שמע רב נחמן את הכרותו
 51 של הנכרי, אנפקה רב נחמן לרביהו - התיר רב נחמן בפירוש
 52 לאשתו של חסא להינשא, משום דאמר רב נחמן, חסא נברא רבה
 53 איתיה - אדם גדול (מפורסם) הוא, ולכן אם איתא דפליק - אם אכן
 54 ניצל ועלה מן המים במקום אחר, קלא אית ליה למילתא - היה
 55 יוצא קול על כך. וכיון שלא שמענו שעלה, מוכח שטבע ומת,
 56 ואשתו מותרת לכתחילה להינשא. דוחה הגמרא סברא זו: ולא
 57 היא - אין הדין כן, אלא לא שניא נברא רבה, לא שניא לאו נברא
 58 רבה - אין הבדל בין אדם גדול לסתם אדם, בשניהם הדין הוא
 59 טבע במים שאין להם סוף. דיעבד - אם נישאת כבר לאחר אין
 60 -כן, מתירים לה להישאר עם בעלה. אבל לכתחלה, לא תינשא
 61 מביאה הגמרא מעשה נוסף לענין נכרי שהסיח לפי תומו על מות
 62 הבעל: הווא עובד פוקבים דהוה קאמר ליה לישראל - מעשה
 63 בעובד כוכבים שאמר להודי קיבול אפסקתא, וישוי לחינאי בשפתא
 64 - קצוץ שחת ושים לפני בהמותי, והיה זה בשבת, ואי -ואם לא
 65 תעשה כן, קטילנא לך בדיקמילנא לפלוגי בר ישראיל - אהרוג אותך
 66 כפי שהרגתי את פלוני היהודי, דאמרי ליה - שאמרתי לו בפשיל לי
 67 קנהה בשבת, ולא בפשיל לי, וקטילתיה - והרגתי. שמעיה דביתו -
 68 שמעה אשתו של אותו פלוני שהנכרי סיפר עליו שהרג אותה,
 69 ואתאי לקמיה דאבוי - ובאה לפני אבוי לשאלו האם יכולה היא
 70 להינשא על פי דברי הנכרי. שתייתא - עיכב אותה אבוי ולא ענה
 71 לה במשך

1 להתירה להינשא או להעיד סתם שמת. אמר רב יוסף, אם בא
 2 העובד כוכבים לבית דין ואמר 'איש פלוני מת, השיאו את אשתו',
 3 והו נתפנין להתיר שאין מקבלים את עדותו. אך אם אמר 'איש
 4 פלוני מת' סתם, ולא הוסיף לומר 'השיאו את אשתו', והו נתפנין
 5 לעדות שמקבלים את עדותו.
 6 ריש לקיש מפרש כשמואל: איתמר נמי, אמר ריש לקיש, לא שנו
 7 במשנתנו שעובד כוכבים המעיד בכוונה אין מקבלים את עדותו,
 8 אלא כשנתפנין העובד כוכבים להתיר את האשה להינשא, אבל אם
 9 נתפנין רק להעיד שפלוני מת, ולא להתיר את אשתו עדותו עדות.
 10 דעה החולקת: אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש, וכי לא בך הוה
 11 מעשה באישעיא רבאי, (שהתירם) - שנחלק עם שמנים
 12 והמשה וקנין, וכך אמר להם, לא שנו במשנתנו שעובד כוכבים
 13 המתכוין להעיד אין עדותו מתקבלת, אלא כשנתפנין להתיר את
 14 האשה להינשא, אבל אם נתפנין רק להעיד ולא להתיר, עדותו
 15 עדות. ולא הוודי לו חכמים, אלא סברו שאפילו לא נתכוין להתיר
 16 אלא להעיד בלבד, אין עדותו מתקבלת. והרי הלכה כחכמים
 17 שהם הרבים.
 18 ריש לקיש טוען לרבי יוחנן: אלא לשיטתך, מתניתין דקתני -
 19 משנתנו ששנינו 'ועובד פוקבים אם היה מתפנין אין עדותו עדות'
 20 והיינו אפילו במתכוין להעיד, ומשמע שבאופן שלא נתכוין להעיד
 21 כלל מקבלים עדותו, ומתירים את האשה להינשא, היכי משפחת
 22 לה - כיצד תמצא אופן שלא נתכוין לא להעיד ולא להתיר. משיב
 23 רבי יוחנן: מצינו זאת באופן שמיסיח לפי תומו - שמספר לפי תומו
 24 מעשה שהיה, ואינו מתכוין להעיד כלל. כי הווא - כמו שהיה
 25 מעשה בנכרי אחד דהוה קאמר ואויל - שהיה מכריז והולך 'מאן
 26 איכא בי חינאי, מאן איכא בי חינאי' - מי נמצא כאן מאנשי ביתו
 27 של חינאי, מי נמצא כאן מאנשי ביתו של חינאי, שישמע את דברי,
 28 'שכיב -מתו חינאי'. ואנפקה רב יוסף לרביהו - והשיא רב יוסף
 29 את אשתו על פי עדות זו, כיון שנכרי זה היה מספר לפי תומו.
 30 הגמרא מביאה מעשה נוסף: הווא דהוה קאמר ואויל - נכרי אחד
 31 היה מכריז והולך, ווי ליה לפרשא וחינאי דהוה פפומקדיהא, השכיב
 32 אוי לו לאותו פרש וריש שהיה בפומבדיתא, שמת. ואנפקה
 33 -והשיא רב יוסף ואתיפא -ויש אומרים דכא, לרביהו - את
 34 אשתו של אותו פרש, על פי עדות זו.
 35 מעשה נוסף בענין זה: הווא דהוה קאמר ואויל - נכרי אחד היה
 36 מכריז והולך, 'מאן איכא בי חסא' - מי נמצא כאן מאנשי ביתו של

יום ראשון	יום שני	יב שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.		
	השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומישב, ועולם רותח ומבהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל - למורה דרך בחיים של עבודה ופעל.		

*

יום שני	יום שלישי	יג שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.		
	יארצייט [=יום השנה] - ביום המיתה אפלו בשנה ראשונה, ואפלו בשיום הקבורה רחוק מיום המיתה. מענה ה"צמח צדק" לאדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מכל-מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע, דאינו רואה אלא את הארץ.		

יום שלישי	יום רביעי	יד שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: פרק כא. והנה . . . 52 נבואתם. במנחה אין אומרים תחנון.		
	בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואס דאס איז מעורר די כחות פנימים פון דעם וואס מ'טראכט וועגען עם, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטארק אויף איינעם מוז ער אקוק טאן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך דעם כח המחשבה.		

אצל כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, הרי שמלבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים, היתה עבודה של הזכרת המקושרים בינו לבין עצמו, ולהתעמק במחשבה בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, שזה מעורר את הכחות הפנימיים של זה שחושבים עליו, כפי שאנו רואים במוחש שכאשר מביטים בחזקה על אדם, הוא חיב להחזיר מבט, פי ההבטה הפנימית מעוררת את עצם הנפש, וכן הוא גם בכח המחשבה.

יום רביעי

יום המישי

טו שבת

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בשלח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז-עה.

תניא: והרי . . . כו במציאות.

כְּשֶׁנִּגְשׂוּ לְהַדְפִּיס חֶלֶק שְׁנֵי שָׁל ה"תורה אור" - כְּבָר נִדְעָה לְהַחְסִידִים, אֲשֶׁר יִשְׁנֶם הַגְּהוֹת וּבִאוּרִים מִה"צֶמַח צֶדֶק" עַל הַמְּאָמְרִים. וַיִּפְצְרוּ בְּה"צֶמַח צֶדֶק" אֲשֶׁר יִדְפִּיס עִם הַמְּאָמְרִים, וַיִּמְאֵן ה"צֶמַח צֶדֶק". וַיַּחְלֵם חֲלוֹם, אֲשֶׁר זָקֵנוּ אֲדַמו"ר הַזֶּקֶן בָּא לְבַקְרוֹ וּמִבְּקָשׁוֹ לְהַדְפִּיסָם. מִכָּל-מְקוֹם הָעֵלִים הַדְּבָר, עַד אֲשֶׁר גַּם שְׁלֹשָׁה מִבְּנֵי חֲלָמוֹ הַחֲלוֹם הַזֶּה וַיִּסְפְּרוּ לְאַבְיָהֶם, וְאָז הִסְפִּים לְהַדְפִּיס גַּם הַגְּהוֹתֵיו וּבִאוּרָיו לְחֶלֶק הַשְּׁנֵי, וַיִּקְרָאוּ לוֹ בְּשֵׁם "לְקוּטֵי תוֹרָה".

יום חמישי

יום שישי

טז שבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: וכל הצמצומים . . . השיב ממש.

אֲדַמו"ר אָמַר: צווישען קעלט און כפירה איז גאָר א דינע מחיצה. עס שטעהט כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלקות איז פלאם פייער, לערנען און דאוונען בעדארף מען מיט התלהבות הלב, אז כל עצמותי תאמרנה די דברי ה' אין תורה ותפלה.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: בֵּין קְרִירוֹת לְכַפִּירָה יִשְׁנֶה מְחִצָּה דְקָה מְאֹד. כְּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא", אֱלֹקוֹת הֵיא שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ, לְלַמֵּד וּלְהַתְּפִלֵּל צָרִיךְ מִתּוֹךְ הַתְּלַהֲבוֹת הַלֵּב, ש"כָּל עֲצָמוֹתֵי תַאמְרָנָה" אֶת דְּבָרֵי ה' בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה.

יום שישי

שבת

יז שבת, שבת שירה

ה'תש"ג

עומדין בעת קריאת השירה.

הַפְּטוּרָה: וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה.

שיעורים. חומש: בשלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: פרק כב. רק . . . תמיד.

עס איז א מנהג צו עסען שווארצע קאשע.

גְּהוּג לְאָבֵל דִּיִּסָּה שְׁחוּרָה.

שְׁבֵת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּרְכ"א אָמַר ה"צֶמַח צֶדֶק" הַמְּאָמֵר "רְאוּ כִּי ה'" הַנִּדְפָּס ב"לְקוּטֵי תוֹרָה". וְסִפֵּר אַחֲרֵיכֶּךָ לְבָנוּ, אֲדַנִּי אָבִי זָקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהְר"ש]: שְׁבֵת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּקס"ה אָמַר אֲדַנִּי אָבִי זָקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [אֲדַמו"ר הַזֶּקֶן] זֶה הַמְּאָמֵר. אַחֲרֵיכֶּךָ קָרָא אוֹתִי וְסִפֵּר לִי, אֲשֶׁר בְּשְׁנַת תַּקכ"ט בְּהִיוֹתוֹ בְּמַעֲזֵרִיטֵשׁ, קָרָא אוֹתוֹ הָרַב הַמְּגִיד לְחִדְרוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁבֵת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּקט"ז אָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב מְאָמֵר עַל פְּסוּק [וַיִּשָּׁב הַיָּם לְפָנוֹת בְּקֶרֶךְ לְאִיתָנוּ] - לְתַנְאוּ, כְּמַאֲמֵר רַז"ל. בְּשְׁנַת תַּקכ"א (שְׁנֵה אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוֹת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב) הָיָה אֶצְלִי - הַמְּשִׁיף דְּבָרָיו הָרַב הַמְּגִיד - רַבִּי (הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב), וְאָמַר הַמְּאָמֵר וְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּעֵינָיִן "עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ - וְלֹא דְבָרוּ - שֶׁל מְקוֹם". וְהַיּוֹם הָיָה אֶצְלִי מוֹרֵי לְחִזוֹר הַמְּאָמֵר. וְאָמַר הָרַב הַמְּגִיד הַמְּאָמֵר לְפָנָי אֲדַמו"ר הַזֶּקֶן, וְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּעֵינָיִן גְּנָאֵי נְהָרָא, שְׁזָהוּ כְּעֵינָיִן קְרִיעַת יַם סוּף.

וְסִים הַצֵּמַח צֶדֶק: הַיּוֹם הָיוּ אֶצְלֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, הָרַב הַמַּגִּיד, וְאֶדְנִי אָבִי זְקַנִּי מוֹרֵי וְרַבִּי
 [אֶדְמוּרִי הַזְקֵן], וְכָל אֶחָד אָמַר לִי הַמַּאֲמָר בְּסַגְנוֹנוֹ. -
 כַּעֲבוּר אֵיזָה שְׁעוֹת קָרָא הַצֵּמַח צֶדֶק" אֶת אֶדְנִי אָבִי זְקַנִּי מוֹרֵי וְרַבִּי [מֵהַר"ש] עוֹד הַפַּעַם,
 וְאָמַר לִפְנֵי בָאוֹר עַל הַמַּאֲמָר.

שבת קודש

יום ראשון

יח שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: פח-פט.
 תנאי: פרק כג. ועם . . . כח בעולמות.

הַצֵּמַח צֶדֶק" סֵפֶר לְבָנוּ אֶדְנִי אָבִי זְקַנִּי מוֹרֵי וְרַבִּי [מֵהַר"ש], אֲשֶׁר הִדְרוּשׁ "וּמְרָאֵיהֶם
 וּמַעֲשֵׂיהֶם" - "תּוֹרָה אֹרֶ" פִּרְשֵׁת יִתְרוֹ - הוּא דְרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן שֶׁאָמַר הָרַב הַמַּגִּיד מִמַּעֲזְרִיטְשׁ
 בְּשַׁעַת קָבְלוֹ אֶת הַנְּשִׂאוֹת - חַג הַשְּׁבוּעוֹת תַּקְכ"א - כְּפִי אֲשֶׁר שִׁמְעוּ רַבְּנֵי הַזְקֵן מִפִּי הָרַב מִנְחֵם
 מַעֲנַדֵּל מֵהָרְאֵדָאק - בַּעַל 'פְּרֵי הָאָרֶץ' - שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ מַעֲמֵד, רַק שֶׁרַבְּנֵי בָּאֵר הִדְרוּשׁ עַל פִּי
 סַגְנוֹנוֹ.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' א

שמת, ואשתו מותרת להינשא.
 הגמרא דוחה חילוק זה: ולא היא - אין הדין כן, אלא לא שניא
 איניש דעלמא ולא שניא צורבא מרבנן - אין הברל בין סתם אדם
 לתלמיד חכם, בשניהם הדין שדיעבד - אם כבר נישאה לאחר על
 פי עדות שבעלה טבע במים שאין להם סוף, אין - הרי הוא רשאי
 לדור עמה. אבל לכתחלה לא תינשא, שיש לחוש שמא בעלה חי.
 ברייתא המביאה מעשה בענין זה: תניא בברייתא, אמר רבן
 גמליאל, פעם אחת הייתי מלהך בספינה, וראיתי ספינה אחת
 שנשפכה וטבעו האנשים שהיו בה, והייתי מצטער על תלמיד חכם
 שהיה בה בספינה ומן הסתם טבע, ומיהו אותו תלמיד חכם,
 רבי עקיבא. וכשעליתי ביבשה, בא רבי עקיבא בעצמו וישב דון לפני
 בהלכה. אמרתי לו, בני, מי העלך מן הים. אמר לי, דף ו-קרשו של
 ספינה נודמן לי ואחותי בו ושטתי על המים, וכל גל וגל שבא עלי
 להשליכני מן הדין, נענעתי לו ראשי - השפלתי ראשי בפניו והוא
 עבר מעלי. מוסיפה הגמרא: מכאן אמרו חכמים, אם יבואו רשעים
 על אדם להרע לו, ינענע לו ראשו. כלומר, יכנע להם ולא יתגרה
 בהם, עד שיעברו מעליו. מסיים רבן גמליאל את המעשה: אמרתי
 באותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים שאמרו, הטובע במים שיש
 להם סוף אשתו מותרת להינשא, אבל טבע במים שאין להם סוף
 אשתו אסורה להינשא, משום שתמיד יש לחוש שמא ניצל ויצא
 באיזה אופן.
 מעשה נוסף: תניא, אמר רבי עקיבא, פעם אחת הייתי מלהך
 בספינה, וראיתי ספינה אחת ששפרתה פים, והייתי מצטער על
 תלמיד חכם שהיה בה ומן הסתם טבע, ומיהו אותו תלמיד
 חכם, רבי מאיר. וכשעליתי למדינת קפומקא, בא רבי מאיר בעצמו
 וישב דון לפני בהלכה. אמרתי לו, בני, מי העלך מן הים. אמר לי,
 גל מרדני - מסרני לחברו - לגל אחר, וחברו - ואותו גל מסרני
 לחברו - לגל אחר, עד שהקיאה הגל ליבשה. מסיים רבי עקיבא את
 המעשה, אמרתי באותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים שאמרו,
 הטובע במים שיש להם סוף, אשתו מותרת להינשא, אבל טבע
 במים שאין להם סוף, אשתו אסורה להינשא.
 הגמרא מביאה ברייתא הדנה באופנים אחרים שבהם לא ראו
 העדים בבירור שהבעל מת: תנו רבנן בברייתא, נפל לגוב אריות,
 אין מעדיין עליו שמת להתיר את אשתו להינשא, משום שחוששים
 שמא ניצל. אבל אם נפל לחפורה [בור] מלאה נחשים ועקרבים,
 מעדיין עליו שמת. רבי יהודה בן בתירא אומר, אף אם נפל לחפורה
 מלאה נחשים ועקרבים, אין מעדיין עליו שמת, משום דחיישינן -
 שחוששים אנו

יכול לראות, ושם יצא חי, ולפיכך לא ראוהו העדים. לאחר
 ששמעו זאת ונמנעו מלנדותו. קרי שמואל עליה דרב - שמואל
 קרא על רב את הפסוק (משלי יב כא) 'לא יאנה לצדיק כל און' שכן
 שמרו עליו מהשמים שלא תבוא תקלה על ידו לנדות את רב
 שילא שלא כדין. קרי רב עליה דשמואל - ורב קרא על שמואל את
 הפסוק (שם יא יד) 'ותשועה רבב יועין', שמשום שנתייעץ עם שמואל
 באה לו תשועה, שלא בא לידי מכשול של נידוי שלא כדין.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת, המלמדת שיש לחוש בטובע במים
 שאין להם סוף שמא עדיין חי הוא: תניא בברייתא, אמר רבי,
 מעשה בשני בני אדם שהיו מקמדין מקמדין - פורשים רשות
 במים לצוד בהם דגים פירדן, ונכנס אחד מהם למחילה של דגים
 שחופרים הדגים בצד הנהר סמוך לשפתו, ואינה מלאה מים אלא
 בגובה מי הנהר, ועמד בתוכה והגביה צווארו למעלה מן המים,
 וישקעה החמה, ולא ראה בחושך את פתחה של המחילה, ולא יכל
 לצאת הימנה. וכיון שראה חברו שאינו יוצא מן המים, שקה חברו
 שיעור ומן של דרי שתצא נפשו, ובא והרדע בתוך ביתו של הטובע,
 שטבע ומת. למחר, ורקת החמה והכיר הטובע את פתחה של
 המחילה ויצא הימנה, ובא ומצא הקסד גדול בתוך ביתו,
 שהספידוהו משום שחשבוהו למת. אמר רבי, כמה גדולים דברי
 חכמים שאמרו, הטובע במים שיש להם סוף אשתו מותרת, אבל
 הטובע במים שאין להם סוף אשתו אסורה, שהרי כאן כולם סברו
 שמת ולבסוף ניצל על ידי מחילה של דגים. שואלת הגמרא: אי
 הדי - אם אכן אפשר להינצל על ידי מחילה של דגים ואין להעיד
 על הטובע שודאי מת, אם כן בטובע במים שיש להם סוף נמי
 ליחוש - גם נחשוש למחילה של דגים, שמא כנס למחילה ועדיין
 חי הוא. משיבה הגמרא: פמים שיש להם סוף, מחילה של דגים לא
 שכיחא - אינה מצויה, ולפיכך אם שזה העד כדי שתצא נפשו של
 הטובע, אין חוששים שמא במחילה הוא, ועדיין חי הוא, אלא
 משיאים את אשתו על פי עדות זו, שודאי מת.
 הגמרא מבארת באיזה אופן חוששים במים שאין להם סוף
 שהטובע נשאר בחיים: אמר רב אשי, הא דאמרו רבנן שהטובע
 במים שאין להם סוף אשתו אסורה לינשא, משום שחוששים שיצא
 חי, הני מילי - דין זה הוא דווקא באיניש דעלמא - באדם רגיל
 שאינו מפורסם, אבל צורבא מרבנן - תלמיד חכם שטבע במים
 שאין להם סוף, לא - אין חוששים לאסור את אשתו. שכן אי
 דסקליק - שאם היה עולה מן המים, אפילו במקום רחוק, קלא את
 ליה - יש לו קול, והיה הדבר מפורסם מחמת חשיבותו של אותו
 תלמיד חכם, וכיון שלא יצא קול כזה, יש להוכיח מכך בוודאות

עירוב בערב פסח שחל בשבת יום ראשון י"ב שבט ה'תשע"ה

אך ה'צפנת פענח' מדייק מדברי רש"י (עירובין לה, א) שבין השמשות העירוב צריך להיות ראוי למאכל כל השבת אלא שאם בין השמשות היה ראוי לכל השבת ואחר כך נשרף, אין ההיתר פוקע ('כיון שהותרה הותרה'), אך אם בין השמשות היה ידוע שהעירוב לא יהיה ראוי לאכילה כל השבת אין הוא מועיל ולפי זה אי אפשר לערב בשבת ערב פסח בחמץ, כי מלכתחילה אינו ראוי למאכל כל השבת.

אך יש שהוכיחו שאפילו באופן זה העירוב כשר מדברי הרמב"ם להלן (הט"ו) שהמקדיש כיכר ומתנה שההקדש יחול למחרת, ונמצא שהיום הכיכר חולין ומותרת באכילה ומחר תיאסר, ניתן לערב בה מאחר וכעת היא חולין, אף על פי שידוע מראש שלמחרת ביום השבת תיאסר! (שו"ת מהר"ש ענגיל שם).

וה'צפנת פענח' דחה זאת, כי מאחר והמקדיש כיכר יכול להישאל על נדרו אין וודאות שהכיכר תיאסר למחר, אך חמץ בערב פסח בוודאי ייאסר ואין לערב בו.

הלכות עירובין פרק ו, הלכה יב: נתגלגל העירוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד או נשרף... מבעוד יום – אינו ערוב; משחשכה – תרי זה ערוב; שנקנת העירוב בין השמשות.

הפוסקים דנו כיצד ניתן לעשות עירוב בערב פסח שחל בשבת, והרי העירוב צריך להיות פת הראויה לאכילה, ובשבת של ערב פסח העירוב ייאסר באכילה בבוקר יום השבת כדין חמץ בערב פסח, ואם יניח מצה הרי גם היא אסורה באכילה בערב פסח.

אכן, בהלכה זו מבואר שאם הניח את העירוב בערב שבת במקום הראוי לכך ולאחר מכן אבד או נשרף – אם בבין השמשות היה העירוב מונח במקומו הרי זה עירוב. ואם אין צורך שהעירוב יהיה קיים במהלך כל השבת אלא רק בין השמשות, אין מניעה לערב בשבת ערב פסח בחמץ או במצה שיאסרו למחרת כי בין השמשות הם מותרים (שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סי' כז. משנה הלכות ח"א סי' שנא).

שיעור העינוי באי נעילת הסנדל ביום הכיפורים יום שני י"ג שבט ה'תשע"ה

וכתב "גושי הארץ", לשון רבים, וכך הדברים מתאימים לגרסה זו: "גושי הארץ מגיעין לרגליו".

ועדיין אפשר לטעון כי טעות הדפוס היא (לא ב'קושי הארץ', אלא) במילה 'מגיעין' שנדפסה בלשון רבים ויש לתקנה ללשון יחיד, וגם בכך ניתן לתקן את המהדורה הנ"ל!

ויש להשיב על כך: ההבדל בין 'גושי הארץ' ל'קושי הארץ' הוא שהגרסה 'קושי הארץ' משמעה שנדרש להרגיש את קושי הארץ וזו חומרה בעינוי לעומת הגרסה 'גושי הארץ' המצריכה רק להרגיש את גושי האדמה. וכיון שלא נמצא מקור לחומרה זו נקט אדמו"ר הזקן שהטעות היא שהתחלף למדפיס גימ"ל בקו"ף, וצריך לומר 'גושי' בלשון רבים (לקו"ש שם).

ועל הכתוב בשו"ע אדמו"ר הזקן שלפנינו "שהרי גושי הארץ מגיע לרגליו" בלשון יחיד, מעיר הרבי: "ואולי צריך לומר מגיע בתוספת קו הקיצור בסוף התיבה".

הלכות שביתת עשור פרק ג, הלכה ז: וְיִתֵּר לְצֵאת כְּסֵדְלָהּ שֶׁל שַׁעַם וְשֶׁל גָּמִי... שְׁהָרִי קוֹשֵׁי הָאָרֶץ מַגִּיעִים לְרַגְלָיו וּמְרִיגִישׁ שְׁהוּא יַחַף.

אדמו"ר הזקן מביא הלכה זו בשולחנו (או"ח סי' תריד סי"ג) וכתוב: "מותר לנעול סנדל או מנעל של גמי ושל קש ושל בגד או של שאר מינים שהרי גושי הארץ מגיעים] לרגליו ומריגיש שהוא יחף". מקור ההלכה הוא דברי הרמב"ם כאן (כפי שצוין בצידי הגיליון) – אלא שאדמו"ר הזקן שינה מלשון הרמב"ם ובמקום "קושי הארץ מגיע לרגליו", כתב "גושי הארץ מגיעים לרגליו".

ומבאר הרבי (לקוטי שיחות ד עמ' 1360) שאין זה שינוי מדברי הרמב"ם, אלא שלדעת אדמו"ר הזקן יש לגרוס בלשון הרמב"ם 'גושי הארץ' שכן באחת המהדורות של הרמב"ם (דפוס רומי, שנת ר"מ) נכתב "קושי הארץ מגיעין לרגליו" – 'מגיעין' בלשון רבים על קושי, שהוא לשון יחיד, ועל כרחך צריך לומר שיש כאן טעות הדפוס. ולכן תיקן אדמו"ר הזקן

היה מותר ליוצאי מצרים לאפות לחם חמץ בפסח? יום שלישי י"ד שבט ה'תשע"ה

ויום... ולמחר (בט"ז ניסן) היו מותרים בחמץ... אלא מתוך שלא היה להם פנאי אפואוהו מצה".

והקשה על זה ה'תורת חסד' (או"ח סי' כה): הרי ביום הראשון נאסרה עליהם עשיית מלאכה (כמבואר בדברי הר"ן הנ"ל), ואם כן, אף אם היה להם פנאי להחמיץ לא היו יכולים ללוש או לאפות לצורך מחר כי "אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול". ואף לרבה שהאופה פת מיום טוב לחול אינו לוקה, הואיל ואם

הלכות יום טוב פרק א, הלכה ט: אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול, ולא התרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי להנות בה ביום טוב.

נאמר בתורה (שמות יב, לט) "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה". וכתב הר"ן (פסחים כה, ב. בדפי הר"ף) שמשמעות הפסוק היא "שאלו יכלו להתמהמה היו מחמיצין אותו לצורך מחר דפסח מצרים לא נהג אלא לילה

איסור לאכול חמץ פחות מהשיעור שהרי עדיין לא נאמר הפסוק 'כל חלב', ואם כן היה מותר לאפות חמץ ביום טוב ולאכול ממנו 'חצי שיעור', ואיסור מדרבנן גם עדיין לא היה כמובן.

ועוד יש לומר:

הגמרא (יבמות קד, א) לומדת מכמה פסוקים שהתורה באה "להזהיר את הגדולים על הקטנים", היינו שאין להאכיל את הקטנים דבר האסור ואם כן, בפסח מצרים עדיין לא נאסר להם להאכיל חמץ את הקטנים שהרי עדיין לא נאמרו הפסוקים בהם מזהירה התורה "את הגדולים על הקטנים" והיה מותר לאפות חמץ ביום טוב להאכיל קטן שגם זה 'אוכל נפש'.

יודמנו לו אורחים שיצטרכו לפת תהיה ראויה להם והרי זה לצורך יום טוב – האופה חמץ ביום טוב עצמו האסור לכל ישראל (ראה להלן הי"ג) ואינו ראוי לאורחים, לוקה לכל הדעות!

ותירץ:

נחלקו אמוראים בדין 'חצי שיעור' (יומא עד, ב): לענין עונשין אכילת איסור צריכה שיעור, אבל לענין איסור אכילה לדעת ר' יוחנן 'חצי שיעור' אסור מן התורה ונלמד מהפסוק "כל חלב... לא תאכלו" - "כל חלב, אפילו כלשהוא", ולדעת ריש לקיש מותר מן התורה (ואסור מדרבנן), והלימוד מ'כל חלב' הוא אסמכתא.

ולפי זה יש לומר שבפסח מצרים לכל הדעות לא היה

יום רביעי ט"ו שבט ה'תשע"ה

אכילת בשר במועד

כדי להורות שגם באחד מהם מתקיימת מצות השמחה (נשמח אדם, קד).

והנה, יש אומרים שחיוב אכילת בשר בהמה נאמר רק בזמן הבית, באכילת קרבן שלמים, אבל בזמן הזה יוצאים ידי חובת שמחה במועד גם בבשר עוף (יד אפרים י"ד א, א), ויש שהוסיפו שמי שמחה יותר בבשר עוף מצוותו דוקא בכך (מועדים ומגנים ז, קיא), אך לדעת רבים מהפוסקים גם בזמנינו אין יוצאים ידי חובה אלא בבשר בקר (ראה פסקי תשובות סי' תקכט הע' 35), וכן נראה מדברי רש"י (חגיגה ז, ב ד"ה אבל) שהטעם לכך שאין יוצאים ידי חובת קרבן חגיגה בעופות הוא משום 'שאיין שובע אלא בבשר בהמה'.

וכמה בשר צריך לאכול? יש אומרים שהשיעור הוא 'כזית', כמו בשאר דיני אכילה שבתורה (נימוקי אור"ח סי' תקכט) ויש אומרים שצריך לאכול 'כביצה', כי שיעור כזית נאמר לגבי 'אכילה', שיעור שביעה הוא 'כביצה', ויש לאכול כביצה כדי שישבע וישמח בו (מועדים ומגנים שם. וראה חוה"מ כהלכתו פ"א, ז).

הלכות יום טוב פרק ו, הלכה יח: והאנשים – אוכלין בשר ושתיין; שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא בייין.

והקשה על זה ה'בית יוסף' (אור"ח סי' תקכט):

אמרו בגמרא (פסחים קה, א) "בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר 'וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת', ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא בייין", ומדוע כתב הרמב"ם שצריכים לאכול בשר?

וכתב המהרש"ל (ים של שלמה ביצה פ"ב סי' ה) שהרמב"ם מפרש את דברי הגמרא כך: עיקר שמחת יום טוב היא הסעודה ואין סעודה ללא בשר, אלא שבזמן בית המקדש לא נצרכו לתוספת של שתיית יין כדי לעורר את השמחה, ובזמן הזה אין שמחה אלא בייין, היינו שבבשר לבד אין יוצאים ידי חובה אלא בצירוף יין, אבל גם בימינו חייבים גם בבשר וגם בייין.

ויש סוברים שלדעת הרמב"ם די באחד מהם, בשר או יין, וכן דייקו מלשונו 'שאיין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא בייין', ולא כתב בקיצור 'שאיין שמחה אלא בבשר ויין',

יום חמישי ט"ז שבט ה'תשע"ה

איסור מלאכה בערב פסח אחר חצות

שנקבע בעת שהקריבו את הפסח נשאר לעולם.

והקשה ה'צל"ח:

אם איסור המלאכה הוא מדרבנן אזי גם בזמן הזה, אף שבטל טעם האיסור, הגזירה בתוקפה כי "דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו" (ביצה ה, א), אבל אם מן התורה אסור לעשות מלאכה בעת הקרבת הקרבן (לדעת התוס'), הרי כשאין קרבן אין איסור שהרי התורה לא אסרה לעשות מלאכה בערב פסח אלא בעת הקרבת הפסח?

וביאר:

אף כי מקור האיסור הוא מן התורה יש בו משום גזירת חכמים והראיה שגם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא הקריב את הפסח אסור במלאכה בערב פסח אחר חצות, כי כיון שלרוב ישראל קבעה התורה יום טוב ואיסור מלאכה

הלכות יום טוב פרק ח, הלכה יז: העושה בו [בערב פסח] מלאכה אחר חצות – מנדין אותו, ואין צריך לומר שמיפין אותו מפת מרדות, אם לא נדוהו. לפי שיום ארבעה עשר פניין... יש בו חגיגה ושמחה קרבן.

בירושלמי נאמר שהטעם לאיסור מלאכה בערב פסח אחר חצות הוא כיון שהוא זמן הקרבת קרבן פסח ו'אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבנך קרב'. והוסיף: אף שהמקריב קרבן אסור במלאכה כל היום, כיון שאי אפשר להקריב קרבן פסח קודם חצות נאסרה מלאכה רק מחצות

(תוס' פסחים ג, א, ד"ה מקום. מגיד משנה כאן) .

וכתבו התוספות (שם) שמשמעות הירושלמי היא שאיסור מלאכה בערב פסח אחר חצות הוא מדאורייתא וגם בזמן הזה שאין קרבן פסח איסור המלאכה בתוקפו, כי האיסור

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

מלאכה בערב פסח הוא "כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיתת הפסח ותקן מצה לצורך הלילה" ולפי זה פשוט שהאיסור קיים גם בזמן הזה.

מחצות היום, חכמים גזרו על טמא ולרחוק ולכן גם בזמן הזה איסור המלאכה מדרבנן בתוקפו (צל"ח, פסחים שם). אמנם רש"י (פסחים שם ד"ה שלא) כתב שהטעם לאיסור

יום שישי י"ז שבט ה'תשע"ה

ביטול חמץ בלב או בפה?

ואומר כל חמירא...". והקשה הצ"ח (שם) שלכאורה זו סתירה מיניה וביה כי מתחילת הדברים משמע שדי בביטול בלב ומהמשך משמע שצריכה להיות אמירה בפה!
ותירץ:

מדוע באמת די בביטול בלב, הרי בכל התורה כולה דברים שבלב אינם דברים? אלא שחמץ אינו ברשותו של אדם והכתוב עשאו כאילו הוא ברשותו (שם) ולכן די בגילוי דעת שבלב. אמנם, זהו לדעת התנאים שחמץ בפסח אסור בהנאה, אבל לדעת ר' יוסי הגלילי שמותר בהנאה, הרי החמץ ברשותו ולא יועיל ביטול בלב כי דברים שבלב אינם דברים וצריך להוציאו בפה.
ולכן, רש"י הרוצה לפרש את ההלכה לכל הדעות התחיל לבאר לשיטת רוב התנאים שחמץ אסור בהנאה ודי שיבטל בלב, וסיים שיש לומר גם בפה, לצאת גם לדעת רבי יוסי הגלילי.

להלכה הכריע אדמו"ר הזקן (או"ח סי' תלד ס"ז ובקונטרס אחרון סק"א), על פי דברי הרמ"א וה'מגן אברהם' (שם ס"א): "עיקר הביטול מן התורה הוא בלב" אלא ש"מדרבנן לכתחילה צריך להוציא בשפתיו כמו שכתב ה'בית יוסף' מהירושלמי... ולכל הפחות תקנת הגאונים היא".

הלכות חמץ ומצה פרק ב, הלכה ב: ומה היא השפחה זו האמורה בתורה? היא, שִׁבְטָלוּ בְּלִבּוֹ... וְהִשָּׁב אֹתוֹ בְּעֶפְרָה, וְיָשִׁים בְּלִבּוֹ שְׂאִין בְּרִשּׁוֹתוֹ חָמֵץ כָּלֵל.

מלשון הרמב"ם משמע שדי בביטול החמץ בלב ולא צריך להוציא הדבר בפיו, וכן כתב הטור (או"ח סי' תלד): עיקר הביטול בלב, ואם מחשב בלבו לבטל סגי [ולכן אין צריך לברך שלא מצינו ברכה על מחשבה שבלב]. ואף שנוהגים לומר כל חמירא וכו' - לא מצינו שתיקנו חכמים זה, אלא שנהגו כך.

ותמה ה'בית יוסף' (שם סי' תלד): בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב), "אמר רב צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי... יבטל", ומשמע שתקנת חכמים היא לבטל בפה?
ומיישב ה"ח: הטור יפרש ש'צריך שיאמר' היינו שיאמר בלב, והוציא לשון 'אמירה' ממשמעו, כי אם החיוב הוא לבטל בפה היתה הגמרא (בבלי) צריכה לומר זאת בפירוש. וגם מלשון רש"י (פסחים ו, ב ד"ה הבודק) שכתב "צריך שיבטל בלב" משמע שחיוב הביטול הוא בלב. והוסיף ה"ח, "לרווחא דמילתא היא שנהגו כן, אולי משום עמי הארץ שמא ישכחו הביטול שבלב, נהגו לומר כל חמירא". והנה, לשון רש"י (שם) הוא "הבודק צריך שיבטל בלב...".

שבת קודש י"ח שבט ה'תשע"ה

'קירבנו המקום' - מתי?

אמונתם", ולדבריו הקירוב היה ביציאת מצרים. ומבאר הרבי שדברי הרמב"ם מתייחסים לשני הקירובים – בימי אברהם וביציאת מצרים (שם יז, עמ' 83 הע' 41), שכן בהלכות עבודה זרה (פ"א ה"א) מתאר הרמב"ם את התפתחות האמונה בה' בדורות הראשונים: בתחילת הבריאה "טעו בני אדם טעות גדול" ועבדו עבודה זרה עד "שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו" ופירסם את האמונה בה' בדורו. האמונה עברה לדורות הבאים בימי יצחק ויעקב, אולם כאשר ירדו ישראל למצרים "חזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן.. וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר" עד שביציאת מצרים "מאהבת ה' אותנו.. בחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו".

ויתכן שהדבר מרומז בדברי הרמב"ם כאן שכתב בסתם "שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבנו ליחודו", ולא פירט מתי היה הדבר – כי כוונתו אכן לשני הזמנים, בימי אברהם אבינו וביציאת מצרים.

הלכות חמץ ומצה פרק ז, הלכה ד: וצריך לתתחיל בגנות ולסיים בשבת. ביצד? מתחיל ומספר, שבתחלה היו אבותינו, בימי תרח ומלפניו, בופרים ומועין אחר ההבל... ומסיים פדת האמת, שקרבנו המקום לו, והבדילנו מהאומות, וקרבנו ליחודו.

סיום הסיפור "בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו" הוא "שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבנו ליחודו", אך מתי היה מאורע זה של הקירוב למקום?

והנה, בהגדה של פסח נאמר "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", ומביא בעל ההגדה הוכחה על כך מן הפסוק "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר...". ולפי זה, הקירוב היה בימי אברהם אבינו ולכאורה יש לפרש כך גם ברמב"ם שכתב "שקרבנו המקום לו" בהמשך ל"בתחילה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים...". שכוונתו לאברהם אבינו (לקוטי שיחות כה, עמ' 48 הע' 26).

אבל רבינו מנוח (כאן) מפרש: "ויציאת מצרים חזקה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ב"י"ח שבט ה'תשע"ה

יום ראשון י"ב שבט ה'תשע"ה

הלכות עירובין

פרק ו

42 הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד
43 מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.
44 ז. כל [מזון] שמתפתין בו [בשיתופי מבוואות - גם] מערבין
45 בו ערובי תחומין; וכל שאין משתפתין בו, אין מערבין בו
46 ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי
47 סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפתן - [חבשיל שנאכל עם
48 לחם] - כדי לאכל בו [עם הלחם] שתי סעודות, כמו השתוף.
49 ח. וצריך שיהיה הוא וערובו במקום אחד, כדי שיהיה
50 אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפנו לשבת
51 ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות
52 היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי
53 אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין
54 השמשות, אלא בעברה.
55 ט. אבל אם נתפנו לשבת ברשות היחיד או ברשות
56 הרבים, והניח ערובו בכרמלית, או שנתפנו לשבת
57 בכרמלית [רשות הרבים מדרבנן], והניח ערובו ברשות היחיד
58 או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קניית הערוב,
59 שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מכל אחת
60 משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה - שכל דבר שהוא
61 מדברי סופרים [- חכמים], לא גזרו עליו בין השמשות
62 במקום מצוה או בשעת הדחק.
63 י. נתנו במגדל, ונעל ואבד המפתח - אם יכול להוציא
64 בלא עשיית מלאכה [אסורה], הרי זה ערוב; שאין אסור
65 לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו
66 בראש הקנה או הקנדה הצומחין מן הארץ, אינו ערוב -
67 גנבה שמה יתלש; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה ערוב.
68 יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות
69 [שהם כחצרות]. לפיכך, המניח ערובי תחומין שלו בסוף
70 התחום, ונתגלגל הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי
71 אמות - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא
72 חוץ לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ לתחום.
73 והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול
74 להגיע אל ערובו.
75 יב. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד,
76 או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא - מבעוד יום, אינו
77 ערוב; משחשכה, הרי זה ערוב; שקניית [- מיימוש] הערוב,
78 בין השמשות. ואם ספק, הרי זה ערוב - שספק הערוב,
79 כשר; לפיכך, אם נאכל הערוב בין השמשות, הרי זה
80 ערוב.
81 יג. אמרו לו שנים: 'צא וערב עלינו, אחד ערב עליו
82 מבעוד יום, ואחד ערב עליו בין השמשות - זה שערב
83 עליו מבעוד יום, נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב
84 עליו בין השמשות, נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו
85 ערוב; שבין השמשות ספק הוא, וספק הערוב כשר. ואף

1 א. מי שיצא מן המדינה [עיר] בערב שבת, והניח מזון
2 שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום [של העיר],
3 וקבע [בכך את] שביתתו [- מקומו] שם - אף על פי שחזר
4 למדינה ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח
5 בו שתי הסעודות; וזה הוא הנקרא 'ערובי תחומין'.
6 ב. 'יש לו [- ברשותו] להלך ממקום ערובו למחר, אלפים
7 אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום ערובו למחר
8 אלפים אמה כנגד המדינה, אינו מהלך במדינה אלא עד
9 סוף מדתו; ואם היתה המדינה מכלעת בתוך מדתו -
10 תחשב המדינה כלה כארבע אמות, וישלים מדתו חוצה
11 לה.
12 ג. ביצד? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלף אמה מביתו
13 שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום ערובו
14 אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה
15 למערב - אלף שמון הערוב עד ביתו, ואלף אמה מביתו
16 בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה, אלא עד סוף האלף.
17 היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלף אפלו אמה אחת,
18 שנמצאת מדתו בלתי חוץ למדינה - תחשב המדינה כלה
19 כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות ששה ותשעים
20 אמה תשלוש האלפים.
21 ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו
22 שבמדינה, הפסיד את כל המדינה כלה; ונמצא מהלך
23 מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים עד ביתו,
24 ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת.
25 המניח ערובו ברשות היחיד - אפלו היתה מדינה גדולה
26 פנימה, ואפלו עיר חרבה, או מערה הראויה לדיורין
27 [למגורים] - מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל
28 רוח.
29 ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה
30 כלום; ואין מודדין לו ממקום ערובו, אלא הרי הוא כבני
31 המדינה כלה, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ
32 למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר
33 שמודין התחום חוץ מהן, הרי זה פנותנו בתוך העיר.
34 נתן ערובו חוץ לתחום, אינו ערוב.
35 ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון
36 שהיה רוצה לילך לבית האכל, או למשתה של נשואין,
37 או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך, וכיוצא
38 באלו; או מפני היראה - כגון שהיה רוצה לברח מן

48 ועל ידי עבדו ושפחתו הפנענים, בין מדעתן, בין שלא
49 מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין
50 בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים,
51 ולא על ידי עבדו ושפחתו העבדים, ולא על ידי אשתו -
52 אלא מדעתן, ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו.
53 ואם ערב עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין
54 בערובו; ערב על כל אחד מהן, וערבו הן לעצמן - אין
55 לה מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש
56 שנים או פחות - יוצא בערוב אמו, ואין צריך להניח עליו
57 מזון שתי סעודות לעצמו.

58 **כב.** הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום
59 שהוא רוצה לקבוע שבידתו שם, הרשות בידו. וכן שהוא
60 משלחו, אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי
61 שאינו מודה במקצת ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם
62 שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם כשר, כדי
63 שיוליכו הפשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה כשר,
64 ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שיהיה עומד
65 מרחוק, עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל
66 הכשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנסתתפו
67 בערובי תחומין, ורצו לשלח ערובן ביד אחד - הרי אלו
68 משלחין.

69 **כג.** אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו, וערב
70 עליהם באי זה רוח שרצה - הרי זה ערוב, ויוצאין בו;
71 שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי
72 בתמרים' וערב עליו בגרוגרות [תאנים יבשות], 'בגרוגרות'
73 וערב עליו בתמרים, אמר לו: 'הניח ערובי במגדל' והניחו
74 בשוק, 'בשוק', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בעליה,
75 'בעליה' והניחו בבית - אינו ערוב; אבל אם אמר לו:
76 'ערב עלי סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרוגרות,
77 בין בבית בין בעליה - הרי זה ערוב.

78 **כד.** כשם שמכרכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות,
79 כך מכרכף על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה
80 מתר לי להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'. ואם היה
81 אחד מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר
82 לפלוני ופלוגני, או 'לכני מקום פלוני', או 'לכני עיר זו,
83 להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

פָּרָק ז

84
85 **א.** מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד במקום
86 בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שביטתי במקום זה',
87 וחרו לעירו ולן שם - יש לו להלך למחר מאותו מקום,
88 אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב
89 ברגלי; ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד
90 במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל
91 על העשיר, שלא יצא אלא לשלח ערובו ביד אחר ויניחנו
92 לו.

93 **ב.** וכן אם נתכונן לקבוע שבידתו במקום ידוע אצלו, כגון

1 על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין
2 ערובי תחומין לכתחלה; ואם ערב, הרי זה ערוב.
3 **יד.** נפל על הערוב גל [אבנים] מבעוד יום - אם יכול
4 להוציאו בלא עשיית מלאכה, הרי זה כשר, לפי שמתר
5 להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קניית הערוב; ואם
6 נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי
7 אפשר להוציאו אלא בעשיית מלאכה. ספק מבעוד יום
8 נפל, או משחשכה - הרי זה כשר, שספק הערוב כשר.
9 **טו.** אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו
10 ערוב, שאינה סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היו לפניו
11 שתי פרות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו
12 יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל
13 מקום שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה
14 לאכילה.

15 **טז.** אמר: 'כפר זו היום חל ולמחר קדש', וערב בה -
16 ערובו ערוב, שביין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי,
17 וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אמר: 'היום קדש
18 ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתחשף.
19 וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה
20 עד שתחשף - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין
21 השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.
22 **יז.** הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית
23 הקברות אסור בהנייה, וכיון שרוצה בקיים הערוב שם
24 אחר קנייה, הרי נהנה בו. נתנו בבית הפרס [שדה שטמא
25 מספק] - הרי זה ערוב, ואפלו היה כהן; מפני שיכול לכנס
26 שם במגדל הפורית, או שינפח [- על העפר לצורך בדיקת
27 טומאה] והולך.

28 **יח.** רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין בלן
29 ערובן שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי
30 אחד במקום שרצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן -
31 צריך לזכות להן על ידי אחר [- שיקנה הסעודות עבור כולם],
32 וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין
33 אלא לדעתו, שמה אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה
34 זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה
35 אלא משתחשף, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד
36 שחשכה - אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשף.

37 **יט.** כל הזוכה [- הראוי שיזכו על ידו] בערובי חצרות, מזכין
38 על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מזכין על ידו ערובי
39 חצרות, אין מזכין על ידו ערובי תחומין.

40 **כ.** נותן אדם מעה לבעל הבית, כדי שיקח לו פת וערב
41 לו בה ערובי תחומין. אבל אם נתן לחנוני, או לנתחום,
42 ואמר לו: 'זכה לי במעזה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו:
43 'ערב עלי במעזה זו' - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן
44 האכלין, ומערב עליו. ואם נתן לו פלי, ואמר לו: 'תן לי
45 בזה אכל, וזכה לי בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו
46 בו.

47 **כא.** מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים,

מתוך מהדורת חזק

47 למפיר, והמפיר מתכונן לשבת הוא וחברו במקום שהוא
48 מפיר.

49 ח. אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובין
50 למקום ידוע [מסוים], והחזיק [היה בעיצומה של הליכה] בדרך,
51 והחזירו חברו, ולא הוליך ערובין - הן לא קנו שביתה
52 באותו מקום, שהרי לא הנח שם ערובין, ואין להן להלף
53 ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב
54 - שהרי הוא בא בדרך, ונתכונן לשבת שם, והחזיק בדרך;
55 לפיכך יש לו למחר להלף לאותו מקום, ולהלף ממנו
56 אלפים אמה לכל רוח.

57 ט. זה שאמרנו, שאריף הקונה שביתה ברחוק מקום
58 שיחזיק בדרך, לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן
59 העליה [עלית הגג] לילף לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח
60 החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה שביתה. וכן
61 כל הקונה שביתה ברחוק מקום, אינו צריך לומר 'שביתי
62 במקום פלוני', אלא פיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל
63 שהוא, קנה שם שביתה; ואין צריך לומר, מי שיצא
64 ברגלי ויעמד במקום שקנה בו שביתה, שאינו צריך לומר
65 כלום, אלא פיון שגמר בלבו, קנה.

66 י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות
67 ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעובדי דרכים
68 הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים
69 אמה לכל רוח מבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאלו
70 מצאו סעודתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה; ואין
71 דעתן סומכת לדירה, אלא על בית מדרשם.

פָּרָק ח

72 א. אין מניחין שני ערובין, אֶחָד בְּמִזְרָח וְאֶחָד בְּמַעְרָב,
73 כְּדֵי שִׁיהְלֵף בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֵרוּבִין, וּבִשְׂאֵר
74 הַיּוֹם עַל הָעֵרוּב הַשֵּׁנִי - שְׂאִין מְעֻרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין לַיּוֹם
75 אֶחָד. טְעָה וְעָרַב לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, כְּמִדְּמָה הוּא [מפני שחשב]
76 שְׁמְעֻרְבִין לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, אוֹ שְׂאֵמַר לְשֵׁנִים: 'צָאוּ וְעִרְבוּ
77 עִלַּי', אֶחָד עָרַב עֲלָיו לְצַפּוֹן וְאֶחָד עָרַב עֲלָיו לְדָרוֹם -
78 מֵהֵלֶף כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם.

79 ב. כיצד מהלף כרגלי שניהן? שאינו יכול להלף, אלא
80 במקום שיש לשניהן להלף בו; נתן האחד ערובו ברחוק
81 אֶלֶף אַמָּה לְרוּחַ מְזֻרָח, וְהַנִּיחַ הַשֵּׁנִי מִהֵן עֵרוּבוֹ בְּרָחוֹק
82 חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה לְרוּחַ מְעָרָב - אִין זֶה שְׁעָרְבוּ עֲלָיו מֵהֵלֶף
83 בְּמַעְרָב אֶלָּא אֶלֶף אַמָּה, כְּרַגְלֵי מִי שְׁעָרַב עֲלָיו בְּמִזְרָח,
84 וְלֹא הֵלֶף בְּמִזְרָח אֶלָּא אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּרַגְלֵי מִי שְׁעָרַב
85 עֲלָיו בְּמַעְרָב. לפיכך, אם ערב או ערבו עָלָיו שְׁנֵי עֵרוּבִין
86 אלו, אֶחָד בְּרָחוֹק אֶלְפִים לְמִזְרָח, וְאֶחָד בְּרָחוֹק אֶלְפִים
87 לְמַעְרָב - הָרִי זֶה לֹא יִזוּ מִמְקוֹמוֹ.

88 ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר:
89 'אם ארע לי דבר מצוה או גלחצתי [לברוח מהגוים] למחר
90 ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו,
91 והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו

1 אילן או בית או גדר שהוא מפיר מקומו, ויש בינו ובנינו
2 כשחשכה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלף כדי
3 שיגיע לאותו מקום לפני כניסת שבת] ויקנה בו שביתה -
4 אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו
5 ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו
6 להלף עד מקום שנתכונן לו, ומאותו מקום אלפים אמה
7 לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבוע שם שביתתו, והחזיק
8 בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או שהניח ערובו שם.

9 ג. במה דברים אמורים? בענין, שאין מטריחין אותו
10 להניח ערוב; או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה
11 ירא שמא תחשוף; והוא, שישאר מן היום כדי שיגיע
12 לאותו מקום שקנה בו שביתה קדם שתחשוף, אם רץ בכל
13 כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשתחשוף, אלפים או
14 פחות. אבל אם לא היה רחוק ולא עני, או שלא נשאר מן
15 היום כדי שיגיע אפלו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום
16 שנתכונן לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשחשכה
17 יתר מאלפים אמה, או שלא כוון המקום שקנה בו שביתה
18 - הרי לא קנה שביתה ברחוק מקום, ואין לו אלא אלפים
19 אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה.

20 ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שביתה,
21 או שהיה בא בדרך ונתכונן לשבת ברשות היחיד הידועה
22 אצלו, וקבע שם שביתתו - הרי זה מהלף את פלה, וחוצה
23 לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו
24 מקום שלא הקף לדירה, או תל, או גקע - אם היה בה
25 בית סאתים [מאה אמה על חמישים] או פחות, מהלף את
26 פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יתר
27 על בית סאתים, אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן
28 אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא
29 הקף לדירה.

30 ה. הקונה [קובע] שביתה ברחוק מקום, ולא סיס [ציין]
31 מקום שביתתו - לא קנה שביתה שם. כיצד? היה בא
32 בדרך, ואמר: 'שביתי בשדה פלונית', או 'בבקעה
33 פלונית', או 'ברחוק אֶלֶף אַמָּה', או 'אלפים ממקומי זה'
34 - הרי זה לא קנה שביתה ברחוק מקום; ואין לו אלא
35 אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה.
36 ו. אמר: 'שביתי תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע
37 פלונית' - אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה
38 אמות או יתר, לא קנה שביתה; שהרי לא כוון מקום
39 שביתתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שמא
40 בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שביתה.

41 ז. לפיכך, צריך להתכונן לשבת בעקר, או בארבע אמות
42 שבדרומו, או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה,
43 ונתכונן לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני
44 מקומות, והרי מקצת מקומו מסוים. היו שנים באים בדרך,
45 אֶחָד מִהֵן מְפִיר אֵילָן או גֵּדֵר או מקום שהוא קובע בו
46 שביתה, והשני אינו מפיר - זה שאינו מפיר מוסר שביתתו

47 בשני, והוא שלף ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו
 48 שיקנה שם שביתה. ערב בפת בראשון - אם רצה לערב
 49 ברגלי בשני, הרי זה ערוב; ואם רצה לערב בפת, צריך
 50 לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון.
 51 י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת,
 52 בזמן שמקדשין [את החודש] על [פני] הראיה [נ-] עדות ראיית
 53 מולד הלכנה] - יראה לי שהן פיוס אחד, וקדשה אחת הן.
 54 יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערובין בשתי
 55 רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל
 56 אחד משני הערובין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו
 57 להגיע לערוב של יום השני ביום הראשון, אין ערוב השני
 58 ערוב - שהערוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד
 59 יום, וזה האיל ואינו יכול להגיע לזה הערוב ביום
 60 הראשון, הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.
 61 יב. כיצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו
 62 לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני
 63 ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב, וסמך
 64 עליו ליום שני - אין זה השני ערוב, שהרי ביום הראשון
 65 אין זה הערוב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול
 66 להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום.
 67 יג. אבל אם הניח ערובו ברחוק אלף וחמש מאות אמה
 68 מביתו ברוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב
 69 שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוף חמש מאות אמה,
 70 וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערוב, שהרי אפשר לו
 71 שיגיע לו ביום הראשון.
 72 יד. יום טוב שחל להיות בערב שבת, אינו עושה ערוב
 73 ביום טוב, לא ערובי חצרות, ולא ערובי תחומין - אלא
 74 מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו
 75 שני ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת, מערב
 76 מיום רביעי ערובי תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא
 77 ערב - הרי זה מערב ערובי חצרות בחמישי ובערב שבת,
 78 ומתנה; אבל לא ערובי תחומין.
 79 טו. כיצד מתנה? אומר בחמישי: 'אם היום יום טוב, אין
 80 בדברי פלוס; ואם לאו, הרי זה ערוב'; ולמחר חזור
 81 ומערב ואומר: 'אם היום יום טוב, כבר ערכתי מאמש,
 82 ואין בדברי היום פלוס; ואם אמש היה יום טוב, הרי זה
 83 ערוב'. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של
 84 גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן
 85 פיוס אחד, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.
 86 בריך רחמנא דסייען

יום שני י"ג שבט ה'תשע"ה

הלכות שביתת עשור

87
 88
 89 יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות
 90 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה;

1 השנית, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברות
 2 הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי
 3 לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא איזה שארצה אלף; ואם
 4 לא ארע לי דבר, ולא נצרכתי לרוח משתיהן - אין שני
 5 הערובין אלו ערוב, ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני
 6 כבני עירי, שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה.
 7 ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום
 8 טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות לרשות
 9 בשבת חב, כך המוציא ביום הכפורים חב. אבל ביום
 10 טוב, מתר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי
 11 חצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים, כשבת;
 12 ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולמים טובים,
 13 כדרך שמערבין לשבת.
 14 ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין
 15 מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות - יש לו לערב
 16 שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שיצא
 17 ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או
 18 מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני
 19 ימים, וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה ערוב,
 20 ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני
 21 ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש
 22 השנה, הרי הן פיוס אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא
 23 לרוח אחת.
 24 ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו,
 25 אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו',
 26 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא
 27 לשבתות'.
 28 ז. אמר לחמשה: 'הריני מערב על איזה מכם שארצה,
 29 רציתי ילף, לא רציתי לא ילף' - אף על פי שרצה
 30 משחשקה [נ-] אחר שחל הערוב, ילף; דבר שהוא מדברי
 31 סופרים, יש בו ברה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילף].
 32 וכן המערב לשבתות של פל השנה, ואמר: 'רציתי אלף,
 33 לא רציתי לא אלף, אלא אהיה כבני עירי' - כל שבת
 34 שיצאה ילף, אף על פי שרצה משתחשף.
 35 ח. המערב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום
 36 טוב - אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים
 37 - צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי בליל ראשון ובליל
 38 שני, כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב
 39 יום טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו מפני
 40 הגנבים וכו', אם היה ליל יום טוב [נ-] שמתר לטלטל;
 41 ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתחשף,
 42 ואוכלו אם היה ליל שבת, או מביאו אם היה ליל יום
 43 טוב - מפני שהן שתי קדשות, ואינם פיוס אחד, כרי
 44 שנאמר: 'מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים'.
 45 ט. נאכל הערוב בראשון - קנה הערוב לראשון, ואין לו
 46 ערוב לשני; ערב ברגלי בראשון, צריך לערב ברגלי

מתוך מהדורת חזק

47 ו. כָּשֶׁם שֶׁשָׁבוּת מִלֵּאכָה בּוֹ, בֵּין בְּיּוֹם וּבֵין בְּלִילָה - כִּף
48 שָׁבוּת שֶׁל עֲנִי, בֵּין בְּיּוֹם וּבֵין בְּלִילָה. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחַל
49 עַל קֹדֶשׁ בְּכַנִּיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַנִּיתֶם אֶת
50 נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּתְּשֻׁעָה לַחֹדֶשׁ, בְּעָרֶב" - כְּלוּמַר, הַתְּחִל לְצוּם
51 וּלְהַתְעַנּוּת מֵעָרֶב תְּשַׁעָה הַסְּמוּף לְעִשְׂרֵי; וְכֵן בִּיצִיאָהּ
52 שׁוּבָה בְּעַנְיּוֹ מֵעֵט מִלִּילָה אֶחָד עֶשֶׂר סְמוּף לְעִשְׂרֵי,
53 שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵעָרֶב עַד עָרֶב תִּשְׁבַּתוּ שִׁבְתְּכֶם."
54 ז. נָשִׁים שֶׁאֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שִׁחְשֻׁכָּה, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת
55 שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מֵחַל עַל קֹדֶשׁ - אֵין מִמְחִין בְּיָדָן, שֶׁלֹּא
56 יָבוֹאוּ לְעִשׂוֹת בְּזָדוֹן; שֶׁהֲרֵי אֵי אֶפְשֶׁר שִׁחְשֻׁכָּה שׁוֹטֵר בְּבֵית
57 כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִזְהִיר נְשִׁי; וְהַנַּח לָהֶן שִׁחְשֻׁכָּה שׁוֹגְגִין, וְאֵל
58 יִהְיֶי מְזִידִין. וְכֵן כֹּל הַדּוּמָה לָזֶה.

פָּרֶק ב

59 א. הָאוֹכֵל בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים מֵאֲכָלִין הָרְאוּיִין לְאָדָם כְּכֹחַתְּ
60 הַגֶּסֶה [תמר גדול], שֶׁהִיא פְּחוֹת מִכְּבִיצָה בְּמַעַט - הֲרֵי זֶה
61 חֵיב, וְכֹל הָאֲכָלִים מִצְּטָרְפִין לְשַׁעוֹר זֶה. וְכֵן הַשׁוֹתָה
62 מִשְׁקִין הָרְאוּיִין לְשִׁתִּית אָדָם כְּמֵלֵא לְגִמְיּוֹ שֶׁל שׁוֹתָה, כֹּל
63 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לְגִמְיּוֹ - חֵיב; וְכַמָּה מֵלֵא לְגִמְיּוֹ? כְּדִי
64 שִׁיִּסְלַקֵם לְצַד אֶחָד וְיִרְאֶה מֵלֵא; וְשַׁעוֹר זֶה בְּאָדָם בִּינוּנֵי
65 - פְּחוֹת מִרְבִּיעִית. וְכֹל הַמִּשְׁקִין מִצְּטָרְפִין לְשַׁעוֹר זֶה.
66 וְאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, אֵין מִצְּטָרְפִין לְשַׁעוֹר אֶחָד.
67 ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֲכָלִים הַמְּתַרִין, אוֹ שֶׁאֵכֵל דְּבָרִים
68 הָאֲסוּרִין, כְּגוֹן פֶּגוּל [קרוב שנפסל במחשבה] וְנוֹתֵר [קרוב
69 שֶׁעָבַר זֶמַן אֲכִילָתוֹ] וְטָבֵל [פירות שאינן מעושרין] וְנִבְלֹת
70 וְטָרְפוֹת וְחֵלֶב אוֹ דֶם, הוֹאִיל וְאֵכֵל אֲכָלִים הָרְאוּיִין לְאָדָם,
71 הֲרֵי זֶה חֵיב כֶּרֶת מִשּׁוֹם אוֹכֵל בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים.
72 ג. אֵכֵל אוֹ שָׁתָה פְּחוֹת מִשַׁעוֹר זֶה, אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת; אֵף עַל
73 פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּחֻצֵי שַׁעוֹר, אֵין חֵיבֵין כֶּרֶת
74 אֲלֵא עַל כְּשַׁעוֹר. וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתָה חֻצֵי שַׁעוֹר, מִכֵּין
75 אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת [מלקות מדרבנן].
76 ד. אֵכֵל מֵעֵט וְחִזּוֹר וְאֵכֵל וְחִזּוֹר וְאֵכֵל - אִם יֵשׁ מִתְּחִלָּת
77 אֲכִילָה רְאוּשָׁנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחְרוֹנָה כְּדִי אֲכִילָת שְׁלֹשׁ
78 בִּיצִים, הֲרֵי אֵלוֹ מִצְּטָרְפוֹת לְכַשַׁעוֹר; וְאִם לֹא, אֵין
79 מִצְּטָרְפוֹת לְכַשַׁעוֹר. שָׁתָה מֵעֵט וְחִזּוֹר וְשָׁתָה וְחִזּוֹר וְשָׁתָה -
80 אִם יֵשׁ מִתְּחִלָּת שִׁתִּיָּה רְאוּשָׁנָה עַד סוֹף שִׁתִּיָּה אַחְרוֹנָה כְּדִי
81 שִׁתִּית רְבִיעִית, מִצְּטָרְפִין לְשַׁעוֹר; וְאִם לֹא, אֵין מִצְּטָרְפִין.
82 ה. אֵכֵל אֲכָלִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמֵאֲכָל אָדָם, כְּגוֹן עֲשָׂבִים
83 הַמְּרִים אוֹ שְׂרָפִים [הנוטפים מאילנות] הַבְּאוּשִׁין [מלוכלכים],
84 אוֹ שִׁשְׁתָּה מִשְׁקִין שֶׁאֵינָם רְאוּיִין, כְּגוֹן צִיר [מי דג מלוח] אוֹ
85 מוּרִקִים [שומן דג מלוח] וְחִמְץ חַי - אֶפְלוּ אֵכֵל וְשָׁתָה מִהֵן
86 הַרְבֵּה, הֲרֵי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת; אֵכֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
87 מְרֻדוֹת.
88 ו. שָׁתָה חִמְץ מְזוּג [מעורב] בְּמֵים, חֵיב. הַכּוֹסִס [כפין]
89 פְּלִפְלִין וְזַנְגְּבִיל [קנמון] יִבֵּשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, פְּטוּר; אֵכֵל
90 זַנְגְּבִיל רְטֹב, חֵיב. אֵכֵל עֲלֵי גִפְנִים, פְּטוּר; לוּלְבֵי גִפְנִים
91 [ענפי גפן רכים], חֵיב. וְאֵלוֹ הֵן לוּלְבֵי גִפְנִים? כֹּל שֶׁלְּבָלְבוֹ

1 (ב) שֶׁלֹּא לְעִשׂוֹת בּוֹ מִלֵּאכָה; (ג) לְהַתְעַנּוּת בּוֹ; (ד) שֶׁלֹּא
2 לְאָכֵל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ. וּבְאוּר כֹּל הַמִּצְוֹת הָאֵלוֹ - בְּפָרְקִים
3 אֵלוֹ.
4 פָּרֶק א
5 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשִׁבַת מִמֵּלֵאכָה בְּעַשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי,
6 שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבַּת שְׁבַתוֹן הִיא לְכֶם"; וְכֹל הָעוֹשֶׂה בּוֹ
7 מִלֵּאכָה, בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר:
8 "וּבְעַשׂוֹר וְגו'" כֹּל מִלֵּאכָה לֹא תַעֲשֶׂה. וְמָה הוּא חֵיב עַל
9 עֲשֵׂית מִלֵּאכָה בְּיּוֹם זֶה? אִם עֲשֵׂה בְּרִצּוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חֵיב
10 כֶּרֶת; וְאִם עֲשֵׂה בְּשִׁגְגָה, חֵיב קָרֶבֶן חֲטָאת קְבוּעָה [בהמה
11 בֵּין לְעִשְׂרֵי וּבֵין לְעַנִּין].
12 ב. כֹּל מִלֵּאכָה שֶׁחֵיבֵין עַל זְדוּנָה בְּשִׁבַת סְקִילָה, חֵיבֵין עַל
13 זְדוּנָה בְּעַשׂוֹר כֶּרֶת; וְכֹל שֶׁחֵיבֵין עֲלָיו קָרֶבֶן חֲטָאת בְּשִׁבַת,
14 חֵיבֵין עֲלָיו קָרֶבֶן חֲטָאת בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכֹל דְּבָר שֶׁאֲסוּר
15 לְעִשׂוֹתוֹ בְּשִׁבַת אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִלֵּאכָה, אֲסוּר לְעִשׂוֹתוֹ
16 בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים; וְאִם עֲשֵׂה, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת [מלקות
17 מִדְּרַבְּנָן] כְּדָרֶךְ שֶׁמִּכֵּין אוֹתוֹ עַל הַשִּׁבַת. וְכֹל שֶׁאֲסוּר
18 לְטַלְטֵלוֹ בְּשִׁבַת, אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים; וְכֹל
19 שֶׁאֲסוּר לְאָמְרוֹ אוֹ לְעִשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשִׁבַת, כִּף אֲסוּר
20 בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּלְלוֹ שֶׁל דְּבָר; אֵין בֵּין שִׁבַת לְיּוֹם
21 הַכַּפּוּרִים בְּעַנְיֵים אֵלוֹ, אֲלֵא שְׁדוּדוֹן מִלֵּאכָה בְּשִׁבַת
22 בְּסְקִילָה, וּבְיּוֹם הַכַּפּוּרִים כֶּרֶת.
23 ג. וּמִתָּר לְקַבֵּל אֶת הַיָּרֵק בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, מִן הַמְּנַחֶה
24 וְלִמְעַלָּה. וְמָה הוּא הַקְּנוּב? שֶׁסִּיר אֶת הָעֵלִין הַמְּעַפְּשׂוֹת,
25 וְיִקְצֵץ הַשְּׂאָר וְיִתְקַן אוֹתוֹ לְאֲכִילָה. וְכֵן מִפְּצִיעִין בְּאַגּוּזִין
26 וּמִפְּרִיִין בְּרְמוּנִים, מִן הַמְּנַחֶה וּמְעַלָּה - מִפְּנֵי עֲגַמַת נֶפֶשׁ
27 [למנוע עיניו יתרו]. יּוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיֹּת בְּשִׁבַת, אֲסוּר
28 בְּקַנְיַת יָרֵק וּבְפִצִיעַת אֲגוּזִים וּבְפִרִית רְמוּנִים כֹּל הַיּוֹם.
29 וּכְבָר נִהְגוּ הָעַם בְּשַׁנְעָר [בבבל] וּבְמֵעָרֶב [ארץ ישראל], שֶׁלֹּא
30 יַעֲשׂוּ אֶחָד מִכֹּל אֵלוֹ בְּיּוֹם הַצּוּם, אֲלֵא הֲרֵי הוּא כְּשִׁבַת
31 לְכֹל.
32 ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה {אֲחֵרָת} {אֲחֵרָת} יֵשׁ בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִיא
33 לְשִׁבַת בּוֹ מֵאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם"
34 - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [שנמסרה ממשה רבנו] לְמַדּוֹ, עֲנִי שֶׁהוּא
35 לְנֶפֶשׁ, זֶה הַצּוּם; וְכֹל הַצּוּם בּוֹ, קִיַם מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְכֹל
36 הָאוֹכֵל אוֹ שׁוֹתָה בּוֹ, בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא
37 תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כֹל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בְּעַצֶם הַיּוֹם
38 הַזֶּה, וְנִקְרָתָה"; מֵאֲחַר שֶׁעָשָׂה הַפְּתוּב כֶּרֶת לְמִי שֶׁלֹּא
39 נִתְעַנָּה, לְמַדּוֹ שֶׁמִּזְהָרִין אָנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה. וְכֹל
40 הָאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתָה בּוֹ בְּשׁוֹגְגָה, חֵיב קָרֶבֶן חֲטָאת קְבוּעָה.
41 ה. וְכֵן לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁאֲסוּר לְרַחֵץ בּוֹ אוֹ לְסוּף
42 בּוֹ [שמן] אוֹ לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל אוֹ לְכַעַל. וּמִצְוָה לְשִׁבַת מִכֹּל
43 אֵלוֹ, כְּדָרֶךְ שֶׁשׁוֹבֵת מֵאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבַּת
44 שְׁבַתוֹן" - שִׁבַת לְעַנֵּן מִלֵּאכָה, וְשִׁבַתוֹן לְעַנְיֵים אֵלוֹ. וְאֵין
45 חֵיבֵין כֶּרֶת אוֹ קָרֶבֶן, אֲלֵא עַל אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה; אֵכֵל אִם
46 רַחֵץ אוֹ סָף אוֹ נָעַל אוֹ כַּעַל, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

47 הטנופת בדרכו, ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת
 48 במים, ונותנת פת לבנה. והחולה רוחץ בדרכו, אף על פי
 49 שאינו מסכן. וכל תבאי טבילות טובלין בדרפן, בין
 50 בתשעה באב בין ביום הכפורים.
 51 ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח
 52 הוא, מקנה במפה ודיו; ואם יבש הוא או שנתלכלך -
 53 רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ
 54 כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני
 55 טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא
 56 מנהג, ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסר את המותר.
 57 ולא אמרו שהראה קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא
 58 כשתקנו טבילה לבעלי קרי; וכבר בארנו, שבטלה תקנה
 59 זו.
 60 ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שיניח אדם ידו עליו ותעלה
 61 בה לחלוותית שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק בה
 62 לחלוותית - אסור לישוב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש
 63 מים ויצטנן בו ויקרו גופן, שהמים נוזלים מדפנו; אפלו
 64 כלי מתכות אסור, שמא ינתזו מים על בשרו. ומתיר
 65 להצטנן בפרות.
 66 ה. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה אותה
 67 במים, ומנגבה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת הבגדים;
 68 ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש
 69 בה קר הרבה.
 70 ו. ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שהוא
 71 גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש - עובר במים
 72 עד צוארו, ואינו חושש. ועושה מצוה שהלך לעשותה,
 73 וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחזור - אינו
 74 הולך, ונמצא נכשל [ונמנע] מן המצוה. וכן ההולך לשמר
 75 פרותיו - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש; ובלבד
 76 שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי בגדיהם, כדרך שעושין
 77 בחל.
 78 ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפלו ברגלו אחת; ומתיר
 79 לצאת בסנדל של שעם [מעץ אלון] ושל גמא [גומי] וכיוצא
 80 בהן. וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו - שהתיר קשי
 81 הארץ מגיע לרגלו, ומרגיש שהוא יחף. התינוקות - אף
 82 על פי שהן מתירין באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה, מונעין
 83 אותן ממנעל וסנדל.
 84 ח. מתיר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא
 85 בה, כדי שלא תשכנו. והחיה [יולדת] מתרת לנעל את
 86 הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה פיוצא בה,
 87 אף על פי שאין שם סכנה.
 88 ט. אסור לסוף מקצת גופו ככל גופו, בין סיכה של תענוג
 89 בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף על פי
 90 שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אכעבועות] בראשו -
 91 סף בדרכו, ואינו חושש.
 92 י. יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום
 93 הכפורים, כדי שתהיה לו בשת פנים מאשתו ולא יבוא

1 בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה
 2 - הרי הם פועלים, ופטור. וכן כל פיוצא באלו.
 3 ז. אכל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר [מין] שעל
 4 גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערכים עם
 5 האכל, כאכל הן חשובין. היה שבע מאכילה גסה שאכל
 6 עד שקץ במוזונו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל
 7 אכלין שאינן ראויין לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי
 8 לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבע כזה.
 9 ח. חולה שיש בו סכנה ששאל [ביקש] לאכל ביום
 10 הכפורים - אף על פי שהרופאים הבקיאין אומרין 'אינו
 11 צריך' - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר
 12 החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכילין
 13 אותו על פיו; והוא, שיהיה רופא אמן [מומחה]. רופא אחד
 14 אומר 'צריך', ואחד אומר 'אינו צריך' - מאכילין אותו;
 15 מקצת הרופאין אומרין 'צריך', ומקצתן אומרין 'אינו
 16 צריך' - הולכין אחר הרב או אחר הבקיאין; ובלבד שלא
 17 יאמר החולה 'צריך אני'; אכל אם אמר 'צריך אני' -
 18 מאכילין אותו. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו
 19 הרופאים והיו בלן בקיאין, ואלו שאמרו 'צריך' פמנן
 20 שאמרו 'אינו צריך' - מאכילין אותו.
 21 ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסוים], לוחשין לה
 22 באונה שיום הכפורים הוא; אם נתקרה דעתה בזכרון זה,
 23 מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן
 24 מי שאחזו בלמוס [חולי הרעבון], מאכילין אותו עד שיאורו
 25 עיניו; אפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין
 26 משהין עד שיקצאו דברים המתירין.
 27 י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מתחבין אותו [לצום]
 28 שעות. ביצר? היה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכילין
 29 אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע.
 30 לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן אחת עשרה
 31 שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים,
 32 כדי לחנכו במצוות.
 33 יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה
 34 ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן גדולים
 35 לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן התורה; אכל אם
 36 לא הביאו שתי שערות - עדין קטנים הן, ואינן משלימין
 37 אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מכן תשע - אין
 38 מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבואו לידי סכנה.
 39 **פרק ג**
 40 א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בחמין בין בצונן,
 41 בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור
 42 להושיטה במים. והמלך והפלה רחצין את פניהן - כלה,
 43 כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בקפיו,
 44 שגאמר: "מלך בפי תחזינה עיניך". ועד כמה נקראת
 45 'בלה'? עד שלשים יום.
 46 ב. מי שהיה מלכלך בצואה או טיט - רוחץ מקום

מתוך מהדורת חזק

43 צרף אכילה - אסור, כגון אריגה וכתיבה וכו' וכו' 44

45 ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא 46 יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מערב - אסרו 47 חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצרף 48 אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזרה שמא יניח אדם 49 מלאכות שאפשר לעשותן מערב ליום טוב, ונמצא יום 50 טוב פלו הולך בעשיית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום 51 טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

52 ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף 53 על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב 54 יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב, 55 ויוליך ויביא כל מה שירצה, וישלים חפציו, ולא יהא פני 56 שידי אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן 57 מערב - הואיל ויש בהן צסק (התעסקות), אין עושין אותן 58 ביום טוב.

59 ז. ביצד? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין, 60 ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין [בנפה] ביום טוב - 61 שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מערב, ואין בכך 62 הפסד ולא חסרון.

63 ח. אבל לשין, ואופין, ושוחטין, ומבשלין ביום טוב - 64 שאם עשה אלו מערב, יש בכך הפסד או חסרון; שאין 65 להם חם או תבשיל שבשל היום, כלחם שנאפה מאמש 66 [מערב יו"ט] וכתבשיל שנתבשל מאמש; ולא בשר שנושחט 67 היום, כבשר שנושחט מאמש. וכן כל פיוצא באלו. וכן 68 מכשירי אכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מערב - 69 עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת [כתישת] תבלין וכיוצא 70 בהן.

71 ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שאיכל בחל; ולא 72 התרה מלאכה שהיא לצרף אכילה, אלא כדי להנות בה 73 ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר לאכל 74 המתר בחל.

75 י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא 76 לתתיכה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף על פי 77 שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, 78 אף על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד - שבזמן שהפת 79 מרבה, היא נאפית יפה. ומולח אדם פמה חתיכות בבת 80 אחת, אף על פי שאינו צריך אלא לתתיכה אחת. וכן כל 81 פיוצא בזה.

82 יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או 83 שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה 84 מתר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובלבד שלא יצרים 85 [וירבה מתוך כוונה לשייר]. ואם הערים - הרי זה אסור, ואפלו 86 בשבת שאחר יום טוב; מפני שהקמירו במערים יותר מן 87 המזיד.

88 יב. מי שהיתה לו בהמה מסכנת [נוטה למות] - לא ישחט 89 אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה

1 לידי תשמיש המטה; ויש מקומות שנהגו שלא להדליק, 2 שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש. 3 ואם חל יום הפורים להיות בשבת, חייבין הפל להדליק 4 בכל מקום - שהדלקת נר בשבת חובה.

בריה רחמנא דסייען

יום שלישי י"ד שבט ה'תשע"ה

הלכות שבת יום טוב

8 יש בכללן ששים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש 9 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של 10 פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי 11 של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום 12 חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת 13 בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת 14 בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה; 15 (יא) לשבת בשמיני של חג הסוכות; (יב) שלא לעשות בו 16 מלאכה. ובאור שבתת ימים אלו - בפרקים אלו.

פרק א

17 18 א. ששת הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה - 19 שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג 20 הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחודש השביעי - הן 21 הנקראין 'ימים טובים'. ושיבתת כלן שנה, שהן אסורין 22 בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצרף אכילה, 23 שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש . . ."

24 ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קיים מצות 25 עשה, שהרי נאמר בהם "שבתון", כלומר: שבות. וכל 26 העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצרף אכילה, כגון 27 שבנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות 28 עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת עבודה 29 לא תעשו", "כל מלאכה, לא תעשה בהם". ואם עשה 30 בעדים והתראה, לוקה מן התורה.

31 ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, 32 כגון שזרע וכן וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה 33 אלא אחת; [משום ש] חלוק מלאכות לשבת [לחייב על כל 34 מלאכה ומלאכה], ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

35 ד. כל מלאכה שחייבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום 36 טוב שלא לצרף אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה מרשות 37 לרשות וההכערה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב 38 לצרף אכילה, התרה שלא לצרף אכילה; לפיכך, מתר ביום 39 טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, 40 מרשות לרשות. וכן מתר להכעיר, אף על פי שאינו לצרף 41 אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו צרף אכילה - מתר, 42 כגון שחטיטה ואפיה ולישה וכיוצא בהן; וכל שאין בהן

47 ביצה שנולדה ביום טוב [שחל -] אחר השבת - אסורה, 48 אף על פי שהתנגלת עומדת לאכילה; הואיל ומאמץ [אתמול] נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. 49 ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב שאחר שבת. 50 וכן ביצה שנולדה בכל שבת, אסורה - גזרה משום שבת 51 שאחר יום טוב. 52 כ. וכשם שאסור לאכלה, כף אסור לטלטלה. ואפלו 53 נתערבה באלף - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, 54 וכל דבר שיש לו מתירין [שיש אפשרות להתיר], אפלו באלף 55 אלפים אינו בטל. השוחט תנגלת ביום טוב, ומצא כה 56 ביצים גמורות [מוכנות] - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר 57 מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי [מקרה קרה], לא 58 גזרו בו. 59 כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, 60 שני ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים הוא, 61 ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל 62 שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש 63 החדש מספר זה, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם 64 עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום. 65 כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים - 66 כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב 67 שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום 68 שבות, בין במלאכה, בין שיצא חוץ לתחום - מכין אותו 69 מפת מדרות [מלקות מדרבנן]. או מנדין אותו, אם לא היה 70 מן התלמידים [של החכמים]. וכשם שהראשון אסור בספד 71 ותענית וחיוב בשמחה, כף השני; ואין ביניהן הפרש, אלא 72 לענין המת בלבד. 73 כג. ביצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו 74 גוים; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו כל 75 צרכיו, כגון עשיית המטה ותפירת תכריכין וקציצת 76 הבשמים וכן כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת 77 כחל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש 78 השנה. 79 כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן, 80 ואינן ביום אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב 81 ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה 82 מתר. ביצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני; חיה 83 ועוף שנצודו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר לקרקע 84 שנצקק בראשון, יאכל בשני. וכן מתר לכחל את העין 85 ביום טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה דברים 86 אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים 87 טובים של ראש השנה - קדשה אחת הן, וכיום אחד הן 88 חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המת בלבד. אבל 89 ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה, אסורה בשני; וכן 90 כל פיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה 91 באחד מהן - אסורה בשני; וכן כל פיוצא בביצה. ואפלו 92 נולדה ביום טוב שני, לא תאכל בשבת הסמוכה לו. 93

1 פזית צלי מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה 2 שיאכל בחל. וכן כל פיוצא בזה. 3 יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים או 4 פלבים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא 5 לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מומנין [לסעודה] את 6 הגוי בשבת, ואין מומנין אותו ביום טוב - גזרה, שמא 7 ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאלי - אוכל עמהם 8 מה שהם אוכלין, ששכר הכינהו. 9 יד. בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל - מתר 10 לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר 11 בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל - 12 אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל 13 [היילים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב 14 - אם נשונתנין ממנה פת לתינוק אין מקפדין, מתר 15 לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת ראויה לתינוק. עסת 16 הפלבים - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, נאפית ביום טוב. 17 ט. המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל 18 - אינו לוקה; שאלו באו לו אורחים, היה אותו תבשיל 19 ראוי להם. עשה לנפשו והותר, מתר להאכיל ממנו לגוים 20 ולבהמה. 21 טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתייה, ועושין 22 אותן ביום טוב, שנאמר: "אשר יאכל לכל נפש", לכל 23 שבצרך הגוף. לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהם 24 פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ 25 [שמא יחס שלא לצורך]. ותמין שהוחמו מערב יום טוב, 26 רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה, 27 אלא בשבת בלבד. 28 יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה למלאכה 29 או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות [שחכמים 30 הוסיפו חומרה והשבתה] - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם 31 כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתירין 32 ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור 33 לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצורך 34 אכילה, וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת, מתר ביום טוב. 35 ויש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה [כדלקמן] - 36 שהמקצה אסור ביום טוב, ומתר בשבת; מפני שיום טוב 37 קל משבת, אסרו בו המקצה - שמא יבואו לזלזל בו. 38 יח. ביצד? תנגלת העומדת [המיועדת] לגדל ביצים, 39 ושור העומד לתרישה, ויוגי שובך, ופרות העומדין 40 לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל 41 מהן ביום טוב, עד שיכין אותן מבערב [החג], ויחשב 42 עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו 43 צריך הכנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כף הנולד 44 [שנוצר מצב חדש ביו"ט, כגון כלי שנשבר] - אסור. 45 יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום 46 טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך,

פָּרָק ב

47 יֵאָכְלוּ. וְכָל שְׂאֵינוֹ צָרִיף מְצוּדָה - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וְצָדִין
 48 אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן חָיָה שֶׁקָּנְנָה וּבִנְתָה קֵן
 49 [לְבַנְיָה] בְּפָרְדָּס הַסְּמוּף לְעִיר - יְלָדֶיהָ כִּשְׁהֵן קִטְנִים שְׂאֵינָן
 50 צָרִיכִין צִידָה, אֵינָן צָרִיכִים זְמוּן, מִפְּנֵי שִׁדְעָתוֹ עָלֶיהֶן.
 51 ח. מְצוּדוֹת חָיָה וְעוֹפוֹת וְדָגִים שֶׁפָּרְסָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב -
 52 לֹא יִטַל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, אֲלָא אִם בֵּן יוֹדֵעַ שֶׁנְּצוּדוֹ מֵעֶרֶב
 53 יוֹם טוֹב. הַסּוֹכֵר אֲמַת הַמַּיִם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלִמְחָר
 54 הַשָּׂפִים וּמְצָא בָּהֶן דָּגִים - הָרִי אֵלּוֹ מִתְרִין; שֶׁפָּכָר נְצוּדוֹ
 55 מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְהָרִי הֵן מוֹכְנִין.
 56 ט. בֵּית [אֶסוּס] שֶׁהוּא מְלֵא פְרוֹת מוֹכְנִין [לְאִכִּילָה] וְנִפְתַּח
 57 [נִשְׁבַּר הַכּוֹתֵל], נוֹטֵל מִמָּקוֹם הַפֶּתַח. הַעוֹמֵד עַל הַמְּקַצָּה
 58 מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּשָׂנָה שְׂבִיעִית, שֶׁכָּל הַפְּרוֹת הַפָּקָר - צָרִיף
 59 שִׁי'רָשָׁם [יִסְמָן] וְיֹאמֵר: 'מִכָּאן וְעַד כָּאן אֲנִי נוֹטֵל'; וְאִם לֹא
 60 רָשָׁם, לֹא יִטַּל.
 61 י. גוֹי שֶׁהֵבִיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב - אִם יֵשׁ מְאוֹתוֹ
 62 הַמַּיִן בְּמִחְבָּר לְקַרְקַע, אוֹ שֶׁהֵבִיא חָיָה אוֹ עוֹפוֹת אוֹ דָּגִים
 63 שֶׁאֶפְשָׁר לְצוּדָן בּוֹ בְּיוֹם - הָרִי אֵלּוֹ אֶסוּרִין עַד לְעֶרֶב,
 64 וְיִמְתִּין בְּכָרִי שֶׁיַּעֲשׂוּ [שִׁיעוּר זְמַן שֶׁמִּסְפִּיק לְבִיעוּע הַמְּלֹאכָה];
 65 אֶפְלוּ הַדָּס וְכִיּוֹצָא בּוֹ - אֵינּוּ מְרִיחַ בּוֹ לְעֶרֶב, עַד שֶׁיִּמְתִּין
 66 בְּכָרִי שֶׁיַּעֲשׂוּ. וְאִם אֵין מְאוֹתוֹ הַמַּיִן בְּמִחְבָּר לְקַרְקַע, אוֹ
 67 שֶׁהֵיטָה צוּרְתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁמֵּאֲתָמוּל נֶעְקַר אוֹ נְצוּד -
 68 אִם הֵבִיאוֹ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם, מִתָּר; וְאִם הֵבִיאוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם,
 69 הָרִי זֶה אֶסוּר לוֹ. וְהֵבִא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מִחוּץ לַתְּחוּם,
 70 מִתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר.
 71 יא. עֲצִים שֶׁנֶּשְׂרוּ מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב - אֶסוּר לְהִסְיָקוֹ,
 72 מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד [- כַּעַת כֹּאֵן לְעוֹלָם]; וְאִם נֶשְׂרוּ לְתוֹךְ הַתְּנּוּר,
 73 מְרַבָּה עָלֶיהֶן עֲצִים מוֹכְנִים וּמִסְיָקָן. עֲרַמַת הַתְּבֵן וְאוֹצֵר
 74 [מִחֶסֶן] שֶׁל עֲצִים - אֵין מִתְחִילִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב אֲלָא אִם
 75 בֵּן הַכִּין מִבְּעֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצָּה; וְאִם הֵיטָה הַתְּבֵן מֵעֶרֶב
 76 בְּקוֹצִים, שֶׁהָרִי אֵינוֹ רְאוּי אֲלָא לְאֵשׁ - הָרִי זֶה מוֹכֵן.
 77 יב. אֵין מְבַקְעִין עֲצִים מִצְּוָר [שׁוּרָה] שֶׁל קוֹרוֹת [הַעוֹמְדוֹת
 78 לְבַנְיָה], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצָּה. וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנֶּשְׂבְּרָה בְּיוֹם
 79 טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלָד. וְכֵן כָּלִים שֶׁנֶּשְׂבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב - אֵין
 80 מְסִיקִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד; אֲבָל מְסִיקִין בְּכָלִים שֶׁלֹּא
 81 אוֹ בְּכָלִים שֶׁנֶּשְׂבְּרוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהָרִי הוֹכְנֵו לְמִלְאכָה
 82 אַחֲרַת מִבְּעֶרֶב. כִּיּוֹצָא בּוֹ, אֲגוּזִין וְשִׁקְדִין שֶׁאֲכָלָן מֵעֶרֶב
 83 יוֹם טוֹב, מְסִיקִין בְּקַלְפֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם
 84 טוֹב, אֵין מְסִיקִין בְּקַלְפֵיהֶן. וְיֵשׁ נִסְחָאוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן, שֶׁאִם
 85 אֲכָלָן מִבְּעֶרֶב, אֵין מְסִיקִין בְּקַלְפֵיהֶן, שֶׁהָרִי הַקָּצוּ; וְאִם
 86 אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב - מְסִיקִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְנִין עַל גַּב הָאֶבֶל.
 87 יג. קוֹץ רֹטֵב - הָרִי הוּא מְקַצָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי
 88 לְהִסְקָה; לְפִיכָף אֶסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁפּוֹד לְצִלוֹת בּוֹ
 89 בְּשָׂר. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצָא בָּהֶן.
 90 יד. נוֹטְלִין עֲצִים הַסְּמוּכִין לְדָפְנֵי סֶכָה, וּמְסִיקִין בָּהֶן. אֲבָל
 91 אֵין מְבִיאִין עֲצִים מִן הַשָּׂדֶה, אֶפְלוּ הֵיוּ מְכֻנְסִין שָׁם
 92 מִבְּעֶרֶב; אֲבָל מְגַבֵּב הוּא בְּשָׂדֶה [מִלְקַט עֲצִים] מִלְּפָנָיו,
 93 וּמְדִלֵק שָׁם. וּמְבִיאִין מִן הַמְּכֻנְסִין שֶׁבְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְאֶפְלוּ

1 א. אֶפְרוּחַ שֶׁנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב - אֶסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצָּה
 2 [- מוּפְרָשׁ מִדְּעַתוֹ, כִּי לֹא תִכְנַן לְאוֹכְלוֹ]. וְעַגְלָן שֶׁנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב
 3 - אִם הֵיטָה אִמּוֹ עוֹמֶדֶת לְאִכִּילָה, מִתָּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹכֵן
 4 עַל גַּב [- אַגַּב] אִמּוֹ; וְאֵלּוֹ שְׁחַט אִמּוֹ - הֵיטָה זֶה שֶׁבְּמַעֲיָהּ
 5 מִתָּר בְּיוֹם טוֹב, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נוֹלָד.
 6 ב. בְּהֵמוֹת שִׁיּוּצָאוֹת וְרוּעוֹת חוּץ לַתְּחוּם, וּבָאוֹת וְלוֹנֹת
 7 בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - הָרִי אֵלּוֹ מוֹכְנִין, וְלוֹקְחִין מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין
 8 אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל שְׁרוּעוֹת וְלוֹנֹת חוּץ לַתְּחוּם - אִם
 9 בָּאוּ בְּיוֹם טוֹב, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצָּה, וְאֵין
 10 דְּעַת אֲנִישֵׁי הָעִיר עָלֶיהֶן.
 11 ג. וְכֵן בְּהֵמַת קֶדְשִׁים שֶׁנוֹלָד בָּהֶן מוֹם בְּיוֹם טוֹב [וּמוֹתֵר
 12 בְּאִכִּילָה] - הוֹאִיל וְלֹא הֵיטָה דְּעַתוֹ עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב,
 13 אֶסוּר לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב. לְפִיכָף, אֶסוּר [לְרַב] לְרְאוֹת מוּמֵי
 14 קֶדְשִׁים בְּיוֹם טוֹב [בְּמִטְרָה לְחוּת דְּעַתוֹ] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְרַן
 15 הַחֶכֶם בְּמוּמָן, וְיָבֹא זֶה לְשַׁחֲט בּוֹ בְּיוֹם. אֲבָל רוֹאֵה הוּא
 16 הַמוֹם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלִמְחָר מִתִּיר אוֹ אֶסוּר.
 17 ד. כְּכוֹר שֶׁנוֹלָד וּמוּמוֹ עִמוֹ - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וְאֵין מְבַקְרִין
 18 [בּוֹדִיקִין] אוֹתוֹ [אִם הַמוֹם קְבוּעַ] בְּיוֹם טוֹב; וְאִם עָבַר וְרָאָה
 19 מוּמוֹ וּבִקְרוּ וְהִתִּירוּ, הָרִי זֶה שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל. כְּכוֹר שֶׁנֶּפֶל
 20 לְכוֹר, עוֹשֶׂה לוֹ פְּרִנְסָה [מֵאִכִּילוֹן] בְּמִקְוָמוֹ - שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל
 21 לְהַעֲלוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב. "אוֹתוֹ
 22 וְאֵת בָּנוֹ" [-בְּהַמָּה וּוְלָדָה] שֶׁנֶּפְלוּ לְכוֹר [שֶׁאֶסוּר לְשַׁחֲטֵם בְּיוֹם
 23 אַחֵר] - מַעֲלָה אֵת הָרֵאשׁוֹן עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ,
 24 וּמְעִירִים [מִתְחַכְּסִים] וּמַעֲלָה אֵת הַשֵּׁנִי עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ, וְשׁוֹחֵט
 25 אֵת אֵי זֶה מֵהֶן שִׁירְצָה; מִשּׁוּם צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים, הִתִּירוּ
 26 לְהַעֲרִים. בְּהֵמַת חֲלִין שֶׁנֶּפְלָה מִן הַגֵּג, וְהָרִי הִיא צָרִיכָה
 27 בְּדִיקָה [אִם כִּשְׂרָה הִיא] - שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְתִבְדָּק;
 28 אֶפְשָׁר שֶׁתִּמְצָא כְּשָׂרָה, וְתֵאָכֵל.
 29 ה. אֲגוּזִין וְתַנְגּוּלוּן יוֹנִים שֶׁבְּבֵית - הָרִי אֵלּוֹ מוֹכְנִין, וְאֵין
 30 צָרִיכִין זְמוּן [מֵעֶרֶב יוֹ"ט]. אֲבָל יוֹנֵי שׁוֹבֵף יוֹנֵי עֲלִיָּה
 31 וְצִפְרִים שֶׁקָּנְנוּ בְּטִפְחֵין [כָּלִי חֵרֶס הַבְּנוּיִים בְּכַתְלִים] אוֹ בְּבִירָה
 32 [בְּבִנְיָן] - הָרִי אֵלּוֹ מְקַצָּה, וְצָרִיף לְזֹמַן מִבְּעֶרֶב וְלֹמֵר: 'אֵלּוֹ
 33 וְאֵלּוֹ אֲנִי נוֹטֵל'; וְאֵינוֹ צָרִיף לְנַעֲנַע [אֵת קִינֵיהֶם].
 34 ו. זְמַן [חֵישֵׁב לְאוֹכֵל] שְׁחָרִים וְלְבָנִים, וּמְצָא שְׁחָרִים בְּמָקוֹם
 35 לְבָנִים וְלְבָנִים בְּמָקוֹם שְׁחָרִים - אֶסוּרִים; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר:
 36 'שָׁמָּא אוֹתָן שֶׁזְּמַן פָּרְחוּ לָהֶן, וְאֵלּוֹ אַחֲרֵים הֵן', וְכָל סַפֵּק
 37 מוֹכֵן, אֶסוּר. זְמַן שְׁנַיִם וּמְצָא שְׁלֹשָׁה, הַכֹּל אֶסוּר; שְׁלֹשָׁה
 38 וּמְצָא שְׁנַיִם, מִתְרִין. זְמַן בְּתוֹךְ הַקֵּן, וּמְצָא לְפָנֵי הַקֵּן - אִם
 39 אֵין שָׁם קֵן אֲלָא הֵן וְאֵינָן יָכוֹלִין לְפָרַח, וְאִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ
 40 שָׁם קֵן אַחֵר בְּקֵרְן זְוִית בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה - הָרִי אֵלּוֹ
 41 מִתְרִין; שֶׁאֵין הַמְּדָדָה [מִקְפִּין] מְדָדָה אֲלָא כְּגַד קִנּוּ בְּשׁוּהָ.
 42 ז. דָּגִים שֶׁבְּבִירָין [בְּרִיכוֹת] גְּדוּלִים, וְכֵן חָיָה וְעוֹף
 43 שֶׁבְּבִירָין [מִקְוֹמוֹת מְגוֹדְרִים] גְּדוּלִים - כֹּל שֶׁהוּא מְחֹסֵר
 44 צִידָה, עַד שֶׁאוֹמְרִין [הַחֲפָצִים לְצוּדוֹ]: 'הֵבִיא מְצוּדָה וְנִצְוּנוּ'
 45 - הָרִי זֶה מְקַצָּה, וְאֵין צָדִין אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב; וְאִם צָד, לֹא

47 נותנו לפני בית הדין, כדי שיִדְרְסוּ עָלָיו וְלֹא יִפְסֵד; וְלֹא
 48 התירו דָּבָר זֶה אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂמִיחַת יוֹם טוֹב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְנַע
 49 מִלְשֻׁחַט. וּמִתַּר לְמַלַּח בְּשֵׁר לְצָלִי עַל גְּבֵי הָעוֹר, וּמִעֲרִימֵי
 50 [מתחכמים] בְּדָבָר זֶה; כִּי צַד? מוֹלַח מְעַט בְּשֵׁר מִכָּאן וּמְעַט
 51 מִכָּאן, עַד שֶׁיִּמְלַח הָעוֹר כֻּלּוֹ.
 52 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹלַח לְצָלִי שְׂאִינוֹ צָרִיף מִלַּח
 53 הַרְבֵּה; אֲבָל לְקַדְרָה, אֲסוּר לְמַלַּח עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין
 54 מוֹלַחִין אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מְהַפְּכִין בְּהוֹן, וְאֵין שׁוֹטְחִין
 55 אוֹתוֹן בְּרוּחַ עַל גְּבֵי יְתוּדוֹת - מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה.
 56 ו. הַמְּפָשִׁיט אֶת הַבְּהֵמָה, לֹא יִרְגֵל בְּיוֹם טוֹב. כִּי צַד הוּא
 57 הַמְּרַגֵּל? זֶה שִׁיּוּצִיא כָּל הַבְּשָׂר מִרְגֵל אַחַת, כְּדִי שִׁיּוּצִיא
 58 כָּל הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע; מִפְּנֵי שֶׁטוֹרַח בְּהַפְּשִׁיט זֶה טַרַח
 59 גְּדוֹל, וְאֵין בּוֹ צָרָף לְמוֹעֵד. וְכֵן אֲסוּר לְעֲשׂוֹת בֵּית יָד נְכַעַן
 60 יְדִית בְּבָשָׂר; וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה בִּסְפִינָן - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ
 61 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל. וּמִתַּר לְעֲשׂוֹת סִימָן בְּבָשָׂר.
 62 ז. מוֹלַגִּין [שׁוֹרִין בַּחֲמִישִׁים] אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַרְגְלִים,
 63 וּמְהַבְּהִינן [חורכים מעט] אוֹתוֹן בְּאוּר; אֲבָל אֵין טוֹפְלִין
 64 [מורחים] אוֹתוֹן בְּתַרְשִׁית וְלֹא בְּאֲדָמָה [שהם חומרים מסירי
 65 שער], וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתוֹן בְּמִסְפְּרִים. וְכֵן אֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיִּרְק,
 66 בְּתַסְפֶּרֶת [כלי] שְׁלוֹ; אֲבָל מִתְקַנֵּין אֶת הָאֲכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ
 67 קוֹצִים, כְּגוֹן קַנְרֵס וְעַכְבִּיּוֹת נְצַמַח עוֹקְצֵינִי, בְּתַסְפֶּרֶת.
 68 ח. מִתַּר לְלוּשׁ עֶסֶה גְדוֹלָה בְּיוֹם טוֹב. וְהִלֵּשׁ עֶסֶה מְעַרְב
 69 יוֹם טוֹב, אֵין מְפָרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה בְּיוֹם טוֹב; וְאֵם לְשֶׁה
 70 בְּיוֹם טוֹב, מְפָרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה וְנוֹתְנָה לְכַהֵן. וְאֵם הִיָּתָה
 71 עֶסֶה טְמֵאָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁטַמְּאָת הַחֲלָה - לֹא יִבְשַׁל אֶת הַחֲלָה;
 72 שְׂאִין מְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא לְאֲכֹל, וְזוֹ לְשֶׁרְפָה עוֹמְדָה.
 73 וְכֵן אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, שְׂאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים
 74 שֶׁנִּשְׁטַמְּאוּ בְּיוֹם טוֹב - שֶׁשֶׁרְפַת קְדָשִׁים שֶׁנִּשְׁטַמְּאוּ מִצּוֹת
 75 עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאֵשׁ יִשְׂרָף", וְעֲשִׂית מְלֹאכָה שְׂאִינָה
 76 לְצָרְךָ אֲכִילָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה
 77 דוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה.
 78 ט. כִּי צַד יַעֲשֶׂה בָּהּ? יַעֲיַתְנָה עַד הָעֶרֶב, וְיִשְׂרָף אוֹתָהּ. הִיָּה
 79 יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, שְׂאֵם יַעֲיַתְנָה תַּחֲמִיץ - לֹא יִפְרִישׁ אֶת
 80 הַחֲלָה בְּצֶק, אֲלֵא יֵאָפֶה אֶת כָּל הָעֶסֶה הַטְּמֵאָה, וְאַחַר כֵּן
 81 יִפְרִישׁ הַחֲלָה לְחֵם.
 82 י. אֵין אוֹפִין בְּפִרְנֵי [תנור חרס] תְּדוּשָׁה - גְּזֵרָה שְׂמָא תַּפְחַת
 83 [יפול גנו] וְתַפְסִיד [תקלקל] הַלְחָם, וְיִמְנַע מִשְׂמִיחַת יוֹם טוֹב.
 84 אֵין גּוֹרְפִין [טיט שנפל ב-] תַּנּוּר וְכִירִים, אֲבָל מְכַבְּשִׁין
 85 [ממרחים] אֶת הָאֵפֶר שְׁבָהָן; וְאֵם אֵי אֲפָשָׂר לְאֲפוֹת בּוֹ אוֹ
 86 לְצִלוֹת בּוֹ אֲלֵא אֵם כֵּן גְּרַף, מִתַּר. וְסוֹתְמִין פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט
 87 וְרֹפֵשׁ שֶׁבְּסִבִּיבוֹת הַנְּהָר - וְהוּא, שֶׁרְכָּו מְאֻמָּשׁ. אֲבָל לְגַבֵּל
 88 [לערבב] טִיט בְּיוֹם טוֹב, אֲסוּר; וּמִתַּר לְגַבֵּל אֶת הָאֵפֶר,
 89 לְסַתֵּם בּוֹ פִּי הַתַּנּוּר.
 90 יא. תַּנּוּר וְכִירִים תְּדוּשִׁים - אֵין סְכִין אוֹתוֹן בְּשֶׁמֶן בְּיוֹם
 91 טוֹב, וְאֵין שֶׁטִּין אוֹתוֹן בְּמִטְלִית. וְאֵין מִפְּגִינִין [מקוררים] אוֹתוֹן
 92 בְּצוּגָן כְּדִי לְחַסְמָן [לחזקם]; וְאֵם בְּשִׁבִיל לְאֲפוֹת בְּהוֹן, מִתַּר.
 93 אֵין מְלַבְּנִין אֶת הָאֲבָנִים [באש] לְצִלוֹת אוֹ לְאֲפוֹת עֲלֵיהֶן,

1 הִיָּתָה [הרשות] מְקַפֵּת שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה; וּבִלְבָד שֶׁיְהִיָּה לָהּ
 2 פּוֹתַחַת [סגירה], וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ תַּחֲסוּם הַשֶּׁבֶת; וְאֵם חֲסַר
 3 אֶחָד מִכָּל אֵלֶּה, הָרִי הֵן מְקַצָּה.
 4 טו. עֲלֵי קָנִים וְעֲלֵי גִפְנִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְכַנְסִין בְּקַרְפָּף
 5 [מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - כִּינֵן שֶׁהָרוּחַ מְפַזְרֶת אוֹתוֹן,
 6 הָרִי הֵן כְּמַפְזְרִין וְאֲסוּרִין; וְאֵם הַנִּיחַ עֲלֵיהֶן כְּלִי כְּבֹד מְעַרְב
 7 יוֹם טוֹב, הָרִי אֵלֶּה מוֹכְנִין.
 8 טז. בְּהֵמָה שֶׁמְתָה בְּיוֹם טוֹב - אֵם הִיָּתָה מְסַכְנָת [נוטה
 9 למות] מְעַרְב יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מַחְתֵּכָה לְכָלִּים; וְאֵם לֹא,
 10 הוּאִיל וְלֹא הִיָּתָה דַּעְתוֹ עֲלֵיהֶן, הָרִי זֶה מְקַצָּה, וְלֹא יִזְיַנָּה
 11 מִמְּקוֹמָהּ. בְּהֵמַת קְדָשִׁים שֶׁמְתָה, וְתַרוּמָה שֶׁנִּשְׁטַמְּאָת - לֹא
 12 יִזְיַנָּה מִמְּקוֹמָהּ.
 13 יז. דְּגָיִם וְעוֹפוֹת וְתִיָּה שֶׁהֵן מְקַצָּה - אֵין מְשַׁקִּין אוֹתוֹן בְּיוֹם
 14 טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לְפִגְיָהֶן מְזוֹנוֹת, שְׂמָא יְבוֹא לְקַח מִהֵן. וְכֵל
 15 שֶׁאֲסוּר לְאֲכֹלוֹ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 16 מְקַצָּה, אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ.
 17 יח. הַמְּכַנְסֵי עֶפֶר מְעַרְב יוֹם טוֹב - אֵם יַחַד לוֹ בְּחִצְרוֹ קָרָן
 18 זוּיָת - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתַּר לְטַלְטְלוֹ וְלְעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צָרְכָּיו.
 19 וְכֵן אֲפֵר שֶׁהִסַּק מְעַרְב יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מוֹכֵן. וְשֶׁהִסַּק בְּיוֹם
 20 טוֹב - כָּל זְמַן שֶׁהוּא חֵם כְּדִי לְצִלוֹת בּוֹ בִּיעָה - מִתַּר
 21 לְטַלְטְלוֹ, שֶׁעֲדִין אֵשׁ הוּא; וְאֵם לֹא - אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי
 22 שֶׁהוּא נוֹלֵד. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ דְּקָר [יתד] נְעוּץ [בקרע] מְעַרְב
 23 יוֹם טוֹב, וְנִתְקַו [עקרון] בְּיוֹם טוֹב וְהִעֲלָה עֶפֶר - אֵם הִיָּה
 24 אוֹתוֹ עֶפֶר תַּחַח [רד], הָרִי זֶה מְכַסֶּה בּוֹ וּמִטְלְטְלוֹ; אֲבָל אֵם
 25 הִעֲלָה גוֹשׁ עֶפֶר, הָרִי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

פְּרָק ג

26
 27 א. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן, אוֹ אֲפֵר שֶׁמִּתַּר לְטַלְטְלוֹ - הָרִי
 28 זֶה שׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף, וּמְכַסֶּה דָּמָם. וְאֵם אֵין לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן
 29 אוֹ אֲפֵר הָרְאוּי - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאֵם עֶבֶר וְשֻׁחַט, לֹא
 30 יִכְסֶה דָּמָם עַד הָעֶרֶב. וְכֵן בְּרִיָּה שֶׁהִיא סָפֵק אֵם חִיָּה הִיא
 31 אֵם בְּהֵמָה, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאֵם שְׁחַט - לֹא
 32 יִכְסֶה דָּמוֹ עַד לְעֶרֶב, אֲפֹלוּ הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֲפֵר,
 33 שְׂמָא יֵאֵמַר הָרְאוּהָ: 'חִיָּה וְדֵאִית הִיא, וּלְפִיכֶן כֶּסֶה דָּמוֹ
 34 בְּיוֹם טוֹב', וְיְבוֹא הָרְאוּהָ לְהַתִּיר חֲלָבוֹ.
 35 ב. וְכֵן הַשׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף מְעַרְב יוֹם טוֹב, לֹא יִכְסֶה דָּמָם
 36 בְּיוֹם טוֹב. שְׁחַט בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב וְנִתְעַרְב דָּמָם
 37 [זה בזה], לֹא יִכְסֶה אוֹתוֹן עַד לְעֶרֶב; וְאֵם הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן
 38 אוֹ אֲפֵר, וְיִכּוֹל לְכַסּוֹת הַכֹּל בְּדִקְרִיָּה [כבת -] אַחַת - הָרִי
 39 זֶה יִכְסֶהוּ.
 40 ג. הַשׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מִתַּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צֶמֶר לְמִקּוֹם
 41 הַסְּפִין בְּיָדוֹ [שהוא שינוי מצורת הגויזה הרגילה] - וּבִלְבָד שֶׁלֹּא
 42 יִזְיַנָּה [ישלפנו] מִמְּקוֹמוֹ [את הצמר שתלש], אֲלֵא יִשְׂאֵר שֵׁם
 43 מְסַבֵּף בְּשֶׂאֵר צֶמֶר הַצְּנוּאר; אֲבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרַט, מִפְּנֵי
 44 שֶׁהוּא דָּרְכּוֹ [למרוט ביד], וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב.
 45 ד. הַמְּפָשִׁיט עוֹר הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, לֹא יִמְלַחְנָהּ - שֶׁזֶּה
 46 עֲבוּד הוּא, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלֹאכָה שֶׁלֹּא לְצָרְךָ אֲכִילָה. אֲבָל

- 1 מפני שמתקמן. ומסיקין ואופין בפורני (תנור חרס), ומחמין
2 חמין באנטיכי (יורה גדולה).
- 3 **יב.** אין עושין גבינה ביום טוב - שאם גבן מערב יום
4 טוב, אין בזה חסרון טעם. אבל דכין (כותמים) את התבלין
5 בדרך - שאם ידוף אותם מבערב, יפוג טעמן. אבל מלח
6 - אינו נדוף ביום טוב אלא אם כן הטה המכתש או
7 שידוך בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק
8 המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין שוחקין את
9 הפלפלין ברחים שלחן, אלא דף אותן במדוכה ככל
10 התבלין.
- 11 **יג.** אין כותשין את הריפות (גרגרי תבואה) במכתשת
12 גדולה; אבל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי
13 שלה. ובארץ ישראל, אפלו בקטנה אסור; שהתבואה
14 שלחן, טובה היא; ואם כותשין אותה מערב יום טוב,
15 אין בכך הפסד.
- 16 **יד.** הקמח - אף על פי שרקדו (בנפה) מערב יום טוב
17 והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שנייה ביום
18 טוב, אלא אם כן נפל בתוכו צרור (רגב אדמה) או קיסם
19 (נסורת עץ) וכיוצא בהן. ואם שנה, מתר, כגון שרקד
20 מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן, וכיוצא בשנוי
21 זה.
- 22 **טו.** מוללין מלילות (מקלפים שבלים באמצעות שפופם
23 באצבעות) ומפרקין (מקלפים) קטניות ביום טוב, ומנפח
24 (מוציא בכח אייר מפיו) על יד על יד (מעט מעט) ככל כחו
25 ואוכל - ואפלו בקנון (כלי כעין נפה) או בתמחוי (קערה
26 גדולה), אבל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות
27 ביום טוב - בורר בדרך בתיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה
28 ולא בטבלא ולא בכברה.
- 29 **טז.** במה דברים אמורים? לפשהאכל מרבה על הפסלת;
30 אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל
31 ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בכרירת הפסלת מן
32 האכל יתר מטרח ברירת האכל מן הפסלת - אף על פי
33 ששהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.
- 34 **יז.** אין מסננין את החרדל במסננת שלו, מפני שגוראה
35 פבורר; אבל נוהגין ביצה במסננת של חרדל, והוא
36 מסתנן מאליו. ואם היתה המשמרת (מסננת לשמרים)
37 תלויה, מתר לתן לה יין ביום טוב; אבל לא יתלה
38 בתחלה (ביו"ט), שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל.
39 ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה
40 בה רמונים; ואחר כך נוהג לתוכה שמרים.
- 41 **יום רביעי ט"ו שבט ה'תשע"ה**
- 42 **פרק ד**
- 43 **א.** אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן האבנים,
44 ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו או מפין זו
45 בזו, עד שתצא האש; וכן הנפץ החד ביותר שהוא פמים,
- 46 שמנידין אותו עד שידלק, או כלי יד קשה או זכוכית
47 מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שייחזר
48 נגהה (קרינה) לפשתן וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו
49 אסור ביום טוב; שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש
50 מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא
51 אותו מערב יום טוב.
- 52 **ב.** אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור
53 לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה - שהכבוי
54 מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין מכבין את
55 האש, כך אין מכבין את הגר. ואם כבה - לוקה, כמי
56 שארג או בנה.
- 57 **ג.** אין מסלקין (נוטלים) את פי הגר (הפתילה) למעלה כדי
58 שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חותך את
59 ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ (מוערך) את ראשה בידו.
60 אגדה של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אהזה
61 בו האש מתר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מן הגר.
62 **ד.** אין מכבין את הדלקה כדי להציל קמון ביום טוב,
63 כדרך שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, ויוצא. ואין מכבין
64 את הגר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו כלי, או
65 עושה מחיצה בינו לבין הגר, או מוציא לבית אחר. ואם
66 אינו יכול לעשות אחת מפל אלו, הרי זה אסור לכבות;
67 ואסור לשמש, עד שתכבה מאליה.
- 68 **ה.** מתר לטלטל את הגר והוא דולק, ואין גוזרין שמה
69 יכבה. ואסור להניח את הגר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום
70 טוב, שמה יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.
- 71 **ו.** אין מעשנין בקטרת (ע"י פיזור בשמים על גחלים) ביום
72 טוב, מפני שהוא מכבה - ואפלו להריח בה; ואין צריך
73 לומר לגמר (לבשם) את הבית ואת הכלים (ע"י העשן), שהוא
74 אסור. ומתר לעשן תחת הפרות כדי שיכשרו לאכילה, כמו
75 שמתר לצלות בשר על האש. ומתקנין את החרדל בגחלת
76 של מתכת - אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה.
77 ואין מכבין את העץ כדי שלא תתעשן הקדירה או הבית.
78 **ז.** אין נופחין במפוח (להגדיל האש) ביום טוב, כדי שלא
79 יעשה בדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת
80 (קנה). אין עושין פתמין, ואין גודלין (שחורים) את הפתילה,
81 ולא מהבהבין (חורכים מעט) אותה, ולא חותכין אותה
82 לשנים בכלי; אבל ממעכה ביד ושוהה אותה בשמן
83 ומניחין אותה בין שני גרות ומדליק באמצע, ונמצאת
84 הפתילה נחלקת בפי שני גרות.
- 85 **ח.** אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנזר לצלות
86 עליהן, ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות
87 בו (בשר) מליח. שפוד שגורץ (התעקם) - אף על פי שהוא
88 יכול לפשטו בידו, אין מתקנין אותו. שני כלים שהן
89 מחברין בתחלת עשייתן, כגון שני גרות או שני כוסות -
90 אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא מתקן כלי.
91 **ט.** אין משחזין את הסכין במשחזת שלה, אבל מחדדה
92 על גבי העץ או על גבי חרש או אבן; ואין מורין דבר זה

48 יפל לאַרץ, וְנוֹפֵת לוֹ בְּחֶטְמוֹ [לפּוֹתָחוּ מִסְתִּימָתוֹ], וְנוֹתֵן יָד
 49 לְתוֹךְ פִּיּוֹ. הִיָּתָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְרִחַקָה אֶת הַיָּלָד - מֵתָר
 50 לְזֹלֶף [לשִׁפּוֹר] מִשְׁלֵיטָה עָלָיו, וְלָתֵן בּוֹל [מלא אגרוף] מִלַּח
 51 בְּרַחֲמָה, כְּדֵי שִׁתְּרַחֵם עָלָיו; אֲבָל הַטְּמֵאָה - אָסוּר לַעֲשׂוֹת
 52 לָהּ כֵּן, לְפִי שְׂאִינָה צְרִיכָה [אינָה מְקַרְבְּתוֹ עוֹד אַחַר שְׂרִיחָה
 53 הוֹלֵד].
 54 יז. כְּלֵי שִׁנְטָמָא מְעַרְב יוֹם טוֹב, אֵין מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
 55 טוֹב - גְּזֵרָה, שְׂמָא יִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטְמֵאָתוֹ [להִטְבִּילוּ בִּירוּס];
 56 וְאִם הִיָּה צְרִיף לְהִטְבִּיל מִים שָׁבוּ - מְטְבִיל אֶת הַכְּלֵי
 57 בְּמִימָיו, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. כְּלֵי שְׁהִיָּה טְהוֹר לְתוֹרֵמָה וְרִצָּה
 58 לְהִטְבִּילוֹ לְקֹדֶשׁ, מֵתָר לְהִטְבִּילוֹ; וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה,
 59 מְטְבִילוֹת שְׂאָר הַמַּעֲלוֹת [חומרות].
 60 יח. כְּלֵי שִׁנְטָמָא בְּיוֹם טוֹב, מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.
 61 נְטָמָא הַכְּלֵי בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין שְׁהוּ יָלַד הַטְּמֵאָה מְעַרְב יוֹם
 62 טוֹב - מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שְׁהוּא טְהוֹר מִן
 63 הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׂיִתְּבָאָר בְּמִקּוֹמוֹ. וּמְדִלִין [שואבין מים] בְּדִלֵי
 64 טָמָא, וְהוּא טְהוֹר מֵאֲלֵיו. נִדָּה שְׂאִין לָהּ בְּגָדִים לְהַחֲלִיף,
 65 מַעֲרַמָּת וְטוֹבְלָת בְּבִגְדֶיהָ.
 66 יט. דְּבָרִים רַבִּים אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, מְשׁוּם גְּזֵרַת מִקַּח
 67 וּמְמַכָּר. כִּיצַד? אֵין פּוֹסְקִים דְּמִים [מסכמים מחיר] בְּתַחֲלָה
 68 עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲלָא מְבִיא שְׂתֵי בְּהֵמוֹת שְׁווֹת זו
 69 לְזוֹ, וְשׁוֹחֲטִין אֶת אַחַת מֵהֶן וּמְחַלְקִין בִּיגֵיהֶן; וְלִמְחַר
 70 יוֹדְעִין כְּמָה דְּמֵי שְׁנֵיהּ, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן דְּמֵי חֶלְקוֹ.
 71 וְכִשְׁהוּן מְחַלְקִין בִּיגֵיהֶן, לֹא יֹאמְרוּ: זֶה 'אֲנִי בִסְלַע וְאֵתָהּ
 72 בְּשִׁתִּים' - שְׂאִין מְזַכְרִין שֵׁם דְּמִים; אֲלָא זֶה נוֹטֵל שְׁלֵישׁ,
 73 וְזֶה רַבִּיעַ.
 74 כ. כְּשֶׁהוּן מְחַלְקִין, לֹא יִשְׁקְלוּ בְּמֵאזְנַיִם, שְׂאִין מְשִׁיחִין
 75 [משתמשים] בְּכַף מֵאזְנַיִם כֹּל עֶקֶר; אֲפֹלוּ לָתֵן בּוֹ בֶּשֶׂר
 76 לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָבְרִים אָסוּר, אִם הִיָּה הַמֵּאזְנַיִם תְּלוּוִין, מְפִנֵי
 77 שְׁנֵרָאָה כְּשׁוֹקֵל בְּכַף מֵאזְנַיִם. וְטָבַח אֶמֶן [מומחה], אָסוּר
 78 לְשַׁקֵּל בְּיָדוֹ. וְאָסוּר לְשַׁקֵּל בְּכָלֵי מֵלָא מִים. וְאֵין מְטִילִין
 79 חֲלָשִׁים [גורלות] עַל הַמְּנוּת; אֲבָל מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל בֶּשֶׂר
 80 הַקְּדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי לְחַבֵּב הַמַּצָּוָה.
 81 כא. לֹא יֹאמְרוּ אָדָם לְטָבַח: 'תֵּן לִי בְּדִינְךָ בֶּשֶׂר', אֲלָא:
 82 'תֵּן לִי חֶלֶק' אוּ 'חֲצִי חֶלֶק'; וְלִמְחַר עוֹשֵׂין חֲשׁוֹבוֹן עַל
 83 שְׂוִיו. וְכֵן לֹא יִקַּח מִבְּעַל הַחֲנוּת בְּמִדָּה, אוּ בְּמִשְׁקָל; אֲלָא
 84 כִּיצַד הוּא עוֹשֵׂה? אוֹמֵר לְחַנּוּנֵי: 'מֵלָא לִי כְּלֵי זֶה', וְלִמְחַר
 85 נוֹתֵן לוֹ שְׂוִיו. וְאֲפֹלוּ הִיָּה כְּלֵי הַמִּנְיָח לְמִידָה, יְמַלְאָנּוּ -
 86 וְהוּא, שְׂלֵא יִזְכֵּר לוֹ שֵׁם מִדָּה.
 87 כב. הַנְּחֻתוֹם מוֹדֵד תְּבָלִין וְנוֹתֵן לְקֹדֶרֶה, בְּשִׁבִיל שְׂלֵא
 88 יִפְסִיד תְּבִשְׁלֵיו; אֲבָל הָאִשָּׁה, לֹא תִמּוֹד קָמוּח לְעִסָּה. וְכֵן
 89 לֹא יִמּוֹד אָדָם שְׁעוֹרִים לְפָנֵי בְּהֵמָתוֹ, אֲלָא מְשַׁעֵר וְנוֹתֵן לָהּ.
 90 כג. וּמְתָר לְקַח מִן הַחֲנּוּנֵי בִיציִים וְאֲגוּזִים בְּמִנְיָן, וְכֵן כֹּל
 91 כִּיּוֹצֵא בְּהֵן - וּבְלֵבֵד שְׂלֵא יִזְכֵּר לוֹ שֵׁם דְּמִים, וְלֹא סְכוּם
 92 מִנְיָן. כִּיצַד סְכוּם הַמִּנְיָן? הֲרֵי שְׁהִיָּה נוֹשָׂה בּוֹ [הַחַנוּנִין]
 93 עֲשָׂרָה רְמוּנִים אוּ עֲשָׂרָה אֲגוּזִים - לֹא יֹאמְרוּ לוֹ בְּיוֹם טוֹב:

1 לְרַבִּים, כְּדֵי שְׂלֵא יִבּוֹאוּ לְחַדְרָה בְּמִשְׁחָזָה. בְּמָה דְּבָרִים
 2 אֲמוּרִים? בְּשִׁיכּוּלָה לְחַתֵּף בְּדַחַק אוּ שְׁנַפְגָּמָה; אֲבָל אִם
 3 אֵינָה יְכוּלָה לְחַתֵּף כֹּלֵל - אֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתָהּ אֲפֹלוּ עַל
 4 הָעֵץ, שְׂמָא יִבּוֹא לְהַשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזָה. וּמְפִנֵי זֶה אָסוּר
 5 לְרֹאוֹת [לברוק] סָכִין לְעַם הָאָרֶץ בְּיוֹם טוֹב, שְׂמָא תִּהְיֶה
 6 פְּגוּמָה, וְיֹאמְרוּ לוֹ: 'זוֹ אָסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ, מְשׁוּם פְּגִימָתָה',
 7 וְיִלָּף וַיִּחַדְרְנָה בְּמִשְׁחָזָה. וְחָכְם שְׂרָאָה הַסָּכִין לְעֻצְמוֹ, הֲרֵי
 8 זֶה מְשִׂאֵלָה לְעַם הָאָרֶץ.
 9 י. אֵין מְבַקְעִין עֲצִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא בְּקֹרֶדֶם [גרון] וְלֹא
 10 בְּמַגֵּל וְלֹא בְּמַגְרָה [מסור], אֲלָא בְּקַפִּיס [סכין קצבים]; וְכִיצַד
 11 הַחַד שְׁלוֹ, אֲבָל לֹא בִיצַד הַרְחֵב מְפִנֵי שְׁהוּא בְּקֹרֶדֶם. וְלָמָּה
 12 אָסוּר בְּקֹרֶדֶם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ? שְׂלֵא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶף שְׁהוּא עוֹשֶׂה
 13 בַּחֵל, שְׁהֲרֵי אֲפִשֵׁר הִיָּה לוֹ לְבַקֵּעַ מְעַרְב יוֹם טוֹב. וְלָמָּה
 14 לֹא נִאָּסַר הַבְּקוּעַ כֹּלֵל? מְפִנֵי שְׂאֲפִשֵׁר שְׂיַפְגַע בְּעֵץ עָבָה
 15 וְלֹא יְכוּל לְהַכְעִירוֹ, וְיִמְנַע מִלְּבַשֵּׁל; לְפִיכֵךְ הַתִּירוֹ לְבַקֵּעַ
 16 בְּשׁוּנֵי. וְכֹל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָזֶה - מִזֵּה הַטַּעַם הַתִּירוֹ בְּהֵן
 17 מֵה שְׁהַתִּירוֹ, וְאָסוּר מֵה שְׂאָסוּר.
 18 יא. לֹא תִפְנֵס אִשָּׁה בֵּין הָעֲצִים לְטַל מֵהֶן אוֹד [קַרְשׁ לַגְּרִיפַת
 19 הַתְּנוּרָה] לְצִלוֹת בּוֹ. וְאֵין סוּמְכִין אֶת הַקְּדוּרָה וְלֹא הַדְּלַת
 20 [בְּבַקְעַת [חתיכה] שֶׁל קוֹרָה; שְׂלֵא הַתִּירוֹ לְטַלְטֵל עֲצִים בְּיוֹם
 21 טוֹב, אֲלָא לְהַסְקָה בְּלֵבֵד.
 22 יב. מְסַלְקִין [פּוֹתְחִין] תְּרִיסֵי תַּנְיּוֹת וּמְחִזְרִין אוֹתָן בְּיוֹם
 23 טוֹב, כְּדֵי שְׂיּוֹצִיא תְּבָלִין שְׁהוּא צְרִיף לְהֵן מִן הַחֲנוּת, וְלֹא
 24 יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׂישׁ לְהֵן
 25 צִיר בְּאֲמָצַע; אֲבָל יֵשׁ לְהֵן צִיר מִן הַצַּד - אָסוּר, גְּזֵרָה
 26 שְׂמָא יִתְקַע [בחוּק]. וְשְׂאִין לְהֵן צִיר כֹּל עֶקֶר, אֲפֹלוּ בְּבִית
 27 מֵתָר לְהַחֲזִיר.
 28 יג. כְּלִים שְׁהֵן מְפֻצְלִין [מורכבים מִכמה חלקים], כְּגוֹן מְנוֹרָה
 29 שֶׁל חֲלִילוֹת וְכֶסֶף וְשִׁלְחָן שְׁהֵם חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מְעַמְדִין
 30 [מורכבים] אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְהוּא שְׂלֵא יִתְקַע [בחוּק]; לְפִי
 31 שְׂאִין בְּנֵן בְּכִלִּים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף, מֵתָר לְצַדְדֵין
 32 [לסדרם] בְּיוֹם טוֹב; בְּנֵן עֲרָאֵי הוּא, וּמְשׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא
 33 גְּזֵרוּ.
 34 יד. הָעוֹשֶׂה מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב - כְּשֶׁהוּא עוֹרֵף הָעֲצִים, אֵינוּ
 35 מְנִיחַ זֶה עַל גְּבִי זֶה עַד שְׂיִסְדֵר הַמַּעֲרָכָה, מְפִנֵי שְׁנֵרָאָה
 36 כְּבוֹנָה; אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּנֵן עֲרָאֵי, אָסוּר; אֲלָא אוּ שׁוֹפֵף
 37 הָעֲצִים בְּעַרְבוּב, אוּ עוֹרֵף בְּשׁוּנֵי. כִּיצַד? מְנִיחַ עֵץ לְמַעְלָה,
 38 וּמְנִיחַ אַחַר תַּחְתּוֹ וְאַחַר תַּחְתּוֹ, עַד שְׁהוּא מְגִיעַ לְאָרֶץ.
 39 טו. וְכֵן הַקְּדוּרָה - אוֹחַז אוֹתָהּ, וּמְכַנֵּס הָאֲבָנִים תַּחְתּוֹתֶיהּ;
 40 אֲבָל לֹא יִנְיַחְנָה עַל גְּבִי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמַּטָּה - אוֹחַז
 41 הַקְּרָשִׁים לְמַעְלָה, וּמְכַנֵּס הַרְגְּלִים תַּחְתּוֹתֶיהֶם. אֲפֹלוּ בִיציִים
 42 - לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גְּבִי שׁוֹרָה עַד שְׂיַעֲמָדוּ כְּמוֹ
 43 מַגְדָּל, אֲלָא יִשְׁנָה וְיִתְחַיל מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא
 44 בְּזָה, צְרִיף שְׁנוּי.
 45 טז. מְסִירִין וְבוֹכִין הַנְּחִלִין בְּבֵהֵמָה, אִף עַל פִּי שְׁהֵן עוֹשִׂין
 46 חַבּוּרָה [בכמהמה בהסרתם]. וְאֵין מְזַלְזִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם
 47 טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִין [מסייעים אותה]. כִּיצַד? אוֹחַז בּוֹלֵד שְׂלֵא

47 כְּדֵרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. אָבֵל מְשִׁילָן אֶפְלוּ דָרֶךְ אַרְבָּה,
 48 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּאוֹתוֹ הִגָּג. שָׁחַט בְּהֵמָה בְּשִׂדָּה - לֹא
 49 יִבְיָאֵנָה לְעִיר בְּמוֹט אוֹ בְּמִטָּה, אָבֵל מְבִיאָה אַכְרִים אַכְרִים.
 50 ו. כָּל שְׁנָאוֹתֶיךָ [נְהַיִּים] בּוֹ אֶפְלוּ בְּחַל - אֵף עַל פִּי שְׂאֵין
 51 נְאוֹתֶיךָ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן תְּפִלִּין - מִתֵּר לְשִׁלְחָן לְחִבְרוֹ
 52 בְּיוֹם טוֹב; וְאֵין צְרִיף לֹמֵר דְּבַר שְׁנָאוֹתֶיךָ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב,
 53 כְּגוֹן יַיִנוֹת שְׂמָנִים וְסִלְתוֹת, שְׂמֵתֵר לְשִׁלְחָן לְחִבְרוֹ בְּיוֹם
 54 טוֹב. וְכָל דְּבַר שְׂאֵין נְאוֹתֶיךָ בּוֹ בְּחַל עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה
 55 שְׂאֵסוֹר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֵין מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.
 56 ז. כִּיצַד? אֵין מְשַׁלְּחִין בְּיוֹם טוֹב תְּבוּאָה, לְפִי שְׂאֵין
 57 נְאוֹתֶיךָ בָּהּ בְּחַל אֲלֹא אִם כֵּן טָחַן, וְאֵסוֹר לְטָחֵן בְּיוֹם טוֹב;
 58 אָבֵל מְשַׁלְּחִין קְטַנִּיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁמְכַשְׁלֵן בְּיוֹם טוֹב אוֹ קוֹלָה
 59 אוֹתָן וְאוֹכְלֵן. וּמְשַׁלְּחִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת אֶפְלוּ חַיִּים,
 60 מִפְּנֵי שֶׁמֵּתֵר לְשַׁחֵט בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזָה.
 61 ח. כָּל דְּבַר שְׂמֵתֵר לְשַׁלְּחוֹ בְּיוֹם טוֹב - כְּשִׂיִּשְׁלַחְנוּ לְחִבְרוֹ
 62 תְּשׁוּרָה, לֹא יְשַׁלְּחוּנוּ בְּשׁוּרָה; וְאֵין שׁוּרָה פְּחוּתָה מְשַׁלְּשָׁה
 63 בְּנֵי אָדָם. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁשָּׁלַח לְחִבְרוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ יַיִנוֹת בִּיד
 64 שְׁלִשָּׁה אוֹ אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד זֶה אַחֵר זֶה, וְכֵלֵן
 65 הוֹלְכִין בְּשׁוּרָה אַחַת - הֲרִי זֶה אֶסוֹר, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֵרֶךְ
 66 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל; שְׁלַח שְׁלִשָּׁה מִיָּנִין בִּיד שְׁלִשָּׁה בְּנֵי
 67 אָדָם כְּאֶחָד, הֲרִי זֶה מֵתֵר.
 68 ט. הַמְעַרְב עֲרוּבֵי תַחֲוּמֵי לַיּוֹם טוֹב - הֲרִי בְּהֵמָתוֹ וְכִלְיוֹ
 69 וּפְרוֹתָיו כְּמוֹהוּ, וְאֵין מוֹלִיכִין אוֹתָן אֲלֹא בְּתוֹךְ אֲלָפִים
 70 אֶמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם עֲרוּבוֹ.
 71 י. חֲפְצֵי הַפֶּקֶר, הֲרִי הֵן כְּרַגְלֵי מִי שֶׁזָּכָה בָּהֶן - עַד הֵיכֵן
 72 שְׂמוֹת לְזוּכָה לִילֵךְ מוֹתֵר לְהוֹלִיךְ הַפֶּקֶר. וְחֲפְצֵי הַגּוֹי קוֹנֵין
 73 שְׁבִיתָה בְּמִקוֹמָן, וְיֵשׁ לָהֶן אֲלָפִים אֶמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹמָן
 74 - גְּזֵרָה, בְּעֵלִים גּוֹי מִשּׁוּם בְּעֵלִים יִשְׂרָאֵל. פְּרוֹת שְׂצֵאוֹ
 75 חוּץ לְתַחֲוּמֵי וְחִזְרוֹ, אֶפְלוּ בְּמִזֵּד - לֹא הִפְסִידוּ אֶת מִקוֹמָן,
 76 מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּאֶדָם שְׂצֵא בְּאִנְסוֹ וְחִזְרוּ בְּאִנְסוֹ.
 77 יא. הַמוֹסֵר בְּהֵמָתוֹ לְכֹנֵן, הֲרִי הִיא כְּרַגְלֵי הָאֵב. מְסֵרָה
 78 לְרוּעָה, וְאֶפְלוּ נִתְּנָה לוֹ בְּיוֹם טוֹב - הֲרִי הִיא כְּרַגְלֵי
 79 הַרוּעָה. מְסֵרָה לְשִׁגֵי רוּעִים - הֲרִי הִיא כְּרַגְלֵי בְּעֵלְיָה, מִפְּנֵי
 80 שְׁלֹא קָנָה אֶחָד מֵהֶן.
 81 יב. מִי שֶׁזָּמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא יוֹלִיכוּ בֵּינָם
 82 מְנוֹת לְמָקוֹם שְׂאֵין בְּעַל הַסְּעוּדָה זְכוּל לִילְכָּהּ בּוֹ, שֶׁכָּל
 83 הַסְּעוּדָה כְּרַגְלֵי בְּעַל הַסְּעוּדָה, לֹא כְּרַגְלֵי הָאוֹרְחִין - אֲלֹא
 84 אִם כֵּן זָכָה לָהֶן [ע"י] אַחֵר בְּמְנוֹת אֵלוֹ מְעַרְב יוֹם טוֹב.
 85 יג. וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ פְּרוֹתָיו מִפְּקָדִין בְּעִיר אַחֲרָת, וְעָרְבוּ בְּנֵי
 86 אוֹתָהּ הָעִיר [עֲרוּב תַחֲוּמֵי בְּשִׁבִיל] לְבוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יְבִיאוּ
 87 לוֹ מִפְּרוֹתָיו, שְׂפְרוֹתָיו כְּמוֹהוּ [וְהֵם מִחוּץ לְתַחֲוּם שְׁלוֹ, כִּיּוֹן שְׁלֹא
 88 עִירָבוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּיַד אֵלוֹ שְׂעָרְבוּ. בְּמָה דְּבָרִים
 89 אֲמוּרִים? בְּשִׁיחַד לָהֶם [לְפִירִית] קָרָן זָוִית [וְהִקְנָה לוֹ אוֹתָהּ
 90 זְוִית]; אָבֵל אִם לֹא יַחַד לָהֶן, הֲרִי הֵן כְּרַגְלֵי זֶה שֶׁהֵן
 91 מִפְּקָדִין אֶצְלוֹ.
 92 יד. בּוֹר שֶׁל יְחִיד, כְּרַגְלֵי בְּעֵלְיוֹ; וְשֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, כְּרַגְלֵי
 93 אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר; וְשֶׁל עוֹלֵי כָּבֵל שֶׁהֵן מְסוּרִין לְכָל, כְּרַגְלֵי

1 אֶתָּן לִי עֲשֶׂרָה כְּדֵי שִׁיְהִיָּה לָךְ אֶצְלֵי עֲשָׂרִים; אֲלֹא לֹוֹקֵת
 2 סָתֵם, וְלִמְחֵר עוֹשֶׂה חֶשְׁבוֹן.
 3 כד. הוֹלֵךְ אָדָם אֶצְל רוּעָה הַרְגִיל אֶצְלוֹ, אוֹ אֶצְל הַפֶּטֶם
 4 [מִפֶּטֶם בְּעֵלֵי חַיִּים] הַרְגִיל אֶצְלוֹ, וְלוֹקֵת מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה וְעוֹפוֹת,
 5 וְכָל מַה שִׁיְרָצָה - וְהוּא שְׁלֹא יִזְכֵּר לוֹ שֵׁם דָּמִים, וְלֹא סְכוּם
 6 מִנֶּנְן.
 7 כה. הַלְוָאת יוֹם טוֹב, תּוֹבְעֵין אוֹתָהּ בְּדִין; שְׂאֵם תֹּאמֵר
 8 לֹא נִתְּנָה לְהַתְּבַע - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ כְּלוּם, וְנִמְצָא נִמְנָע
 9 מִשְׂמַחַת יוֹם טוֹב.
 10 כו. אֵף עַל פִּי שְׂאֵין מְגִבִּיהֵין תְּרוּמָה וּמַעֲשֻׂרוֹת בְּיוֹם טוֹב
 11 כְּשִׁבְתָּ, אִם הָיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֻׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיהֵן מֵאֲמָשׁ,
 12 הֲרִי זֶה מוֹלִיכֵן לְכַהֵן בְּיוֹם טוֹב; וְאֵין צְרִיף לֹמֵר חֲלָה
 13 וְרוּעֵ וְלַחֲיִים וְקִבְּהָ, שְׂמוֹלִיכֵין לְכַהֵן בְּיוֹם טוֹב. וְגַבְּאֵי
 14 צְדָקָה גוֹבֵין מִן הַחֲצֻרוֹת בְּיוֹם טוֹב; וְלֹא יְהִי מְכַרְזִין
 15 כְּדֵרֶךְ שְׂמִכְרִיזִין בְּחַל, אֲלֹא גוֹבֵין בְּצַנְעָה, וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ
 16 חֵיקָן, וּמְחַלְקִין לְכָל שְׂכוּנָה וְשְׂכוּנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.

פָּרָק ה'

17
 18 א. אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְרָה הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב, אֶפְלוּ שְׁלֹא
 19 לְצַרְף, לֹא יֵשׂא מִשְׁאוֹת גְּדוּלוֹת כְּדֵרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל,
 20 אֲלֹא צְרִיף לְשִׁנוֹת; וְאִם אֵי אֶפְשֵׁר לְשִׁנוֹת, מֵתֵר. כִּיצַד?
 21 הַמְבִיא כְּדֵי זַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - לֹא יְבִיאַם כְּסֵל וּבְקֶפֶה
 22 [שָׁק], אָבֵל מְבִיא הוּא עַל כְּתַפּוֹ אוֹ לְפָנָיו [בִּידִית]. הַמוֹלִיף
 23 אֶת הַתְּבֵן - לֹא יִפְשִׁיל אֶת הַקֶּפֶה לְאַחֲרוֹי, אָבֵל מוֹלִיכָה
 24 בִּידוֹ.
 25 ב. וְכֵן מִשְׁאוֹת שֶׁדָּרְפֵן לְשֹׂא אוֹתָן בְּמוֹט, יֵשׂא אוֹתָן עַל
 26 גִּבּוֹ מְאַחֲרוֹי; וְשֶׁדָּרְפֵן לְשֹׂא אוֹתָן מְאַחֲרוֹי, יֵשׂא אוֹתָן עַל
 27 כְּתַפּוֹ; וְשֶׁדָּרְפֵן לְהַנְשֵׂא עַל הַכַּתֵּף, יֵשׂא אוֹתָן בְּיָדָיו לְפָנָיו,
 28 אוֹ יִפְרֹשׁ עֲלֵיהֶן בְּגֵד. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזָה מִשְׁנוֹי הַמִּשְׂא.
 29 וְאִם אֵי אֶפְשֵׁר לְשִׁנוֹת, נוֹשֵׂא וּמְבִיא כְּדֵרְכּוֹ. בְּמָה דְּבָרִים
 30 אֲמוּרִים? בְּנוֹשֵׂא עַל הָאָדָם; אָבֵל עַל גְּבֵי בְּהֵמָה - לֹא
 31 יְבִיא כְּלָל, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֵרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל.
 32 ג. אֵין מְנַהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקְל, וְאֵין הוֹסִימָא יוֹצֵא
 33 בְּמַקְלוֹ, וְלֹא הוֹרְעָה בְּתוֹרְמָלוֹ [וּלְקוּטוֹ]. וְאֵין יוֹצֵאִין בְּכֶסֶם
 34 אַחֵר הָאִישׁ וְאַחֵר הָאִשָּׁה [לֹא נוֹשֵׂאִים אוֹתָם עִם הַכֶּסֶם], שְׁלֹא
 35 יַעֲשֶׂה כְּדֵרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל; וְאִישׁ שֶׁהָיוּ רַבִּים צְרִיכִין
 36 לוֹ [לְשִׁמוּעַ דְּרַשְׁתּוֹ בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ], יוֹצֵאִין בְּכֶסֶם אַחֲרוֹי,
 37 וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ עַל הַכַּתֵּף, אֶפְלוּ בְּאַפְרִיזִין [כֶּסֶם מְכוּסָה
 38 בִּירֵיעוֹת].
 39 ד. אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַסֶּלֶם שֶׁל שׁוֹבֵף מְשׁוֹבֵף לְשׁוֹבֵף,
 40 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - שְׂמָא יֹאמְרוּ: 'לְתַקֵּן גִּגּוֹ הוּא מוֹלִיכוֹ';
 41 אָבֵל בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, מוֹלִיכוֹ. אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל מָקוֹם שְׂאֵסוֹר
 42 חֲקָמִים מִפְּנֵי מְרִאֵית הָעֵין, אֶפְלוּ בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים אֶסוֹר, כָּאֵן
 43 הַתִּירוֹ, מִפְּנֵי שְׂמַחַת יוֹם טוֹב.
 44 ה. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת עַל גִּגּוֹ, וְצָרֶף לְפָנֹתָם לְמָקוֹם אַחֵר
 45 - לֹא יוֹשִׁיטֵם מִגַּג לְגַג, וְאֶפְלוּ בְּגִיזֵין הַשּׁוּיִן, וְלֹא יְשַׁלְּשֵׁם
 46 בְּחֻבֵל מִן הַחֲלוּנוֹת, וְלֹא יוֹרִידֵם בְּסִלְמוֹת; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה

48 מבערב, וכאלו היה ברור - הרי ינק מחלקו של חברו
49 כשהיתה הבהמה קצמת, שכל אבריה יונקין זה מזה,
50 ונמצא כל אבר ואבר מערב מחלקו וחלק חברו; לפיכך
51 הן פרגלי שניהן.

פרק ו

52
53 א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין
54 ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי
55 סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל; שכל וחמר
56 הוא - לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל. לפיכך, אם עשה
57 תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה
58 ביום טוב לשבת, הרי זה מתר (כי עשה היכר); ותבשיל זה
59 שסומך עליו, הוא הנקרא 'ערוכי תבשילין'.

60 ב. ולמה נקרא שמו 'ערוכי'? ששם שהערוכי שעושין
61 בתצרות ובמבואות מערב שבת משום הכר, כדי שלא
62 יעלה על דעתן שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת - כן
63 זה התבשיל משום הכר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו
64 שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא
65 תבשיל זה 'ערוכי תבשילין'.

66 ג. ערוכי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד
67 בין לאלפים. ואין עושין ערוכי זה לא בפת ולא בריפות
68 [גורגים כחושם] וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פרפרת
69 [שאוכלים איתו לחם], כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן.
70 ואפלו עדשים שבשולי קדרה, ואפלו שמנונית שעל גבי
71 הספין שחותרין בה הצלי - גורדו; אם יש בו פזית, סומך
72 עליו משום ערוכי תבשילין.

73 ד. תבשיל שאמרו לענין ערוכי זה - אפלו צלי או שלוק
74 [מבושל הרבה], אפלו כבוש או מעשן; אפלו דגים קטנים
75 שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה - הרי הוא
76 סומך עליהן.

77 ה. וצריך שיהיה ערוכי זה מצוי [קיים], עד שיאפה כל
78 שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם
79 חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל הערוכי או אבד או נשרף
80 קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או
81 להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל
82 בעצתו או בתבשילו, ונאכל הערוכי או אבד - הרי זה
83 גומר.

84 ו. המניח ערוכי תבשילין כדי שיסמך עליהם הוא
85 ואחרים, צריך לזכות להן בדרך שמוזהב בערוכי שבת. וכל
86 שזוכה בערוכי שבת, זוכה בערוכי תבשילין; וכל שאינו
87 זוכה באותו ערוכי, אינו זוכה בזה.

88 ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב;
89 אבל הן צריכין לידע שבכר זכה להן אחר וערב להן, ואחר
90 כן יסמכו עליו ויבשלו ויאפו; אף על פי שלא ידעו אלא
91 ביום טוב, הרי אלו מתרין. ויש לו לאדם לערב על כל
92 העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריו

1 הממלא - שכל מי שמלא מהן, מוליכין למקום שהוא
2 מהלך. נהרות המושכין [זורמים] ומעינות הנובעין, פרגלי
3 כל אדם; ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום,
4 ממלאין מהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

5 ט. שור [מצוין] של רעי [שניזון ממרעה, כרגיל], פרגלי אנשי
6 אותה העיר [כי בדרך כלל נמכר לאנשי העיר בלבד]. ושור
7 [מפוסם] של פטם, פרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב -
8 מפני שדעת בעליו למכרו [גם] לאנשים אחרים חוץ
9 מאנשי אותה העיר; מפני שהוא מפטם, והכל שומעין
10 שמעו ובאין לקחתו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר
11 בשור, כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום
12 שהוא הולך; מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כן הוא,
13 שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כבור
14 של עולי בבל, שהוא מסור לכל.

15 טז. הנחלת - פרגלי בעליה, לא פרגלי שואלה [וזה ששאל
16 אותה ביו"ט]; והשלתבת [נשארין בה ממשות], פרגלי מי שהיא
17 בידו. לפיכך, המדליק גר או עץ מתברו, מוליכו לכל
18 מקום שהוא הולך.

19 יז. השואל כלי מתברו מערב יום טוב - אף על פי שלא
20 נתנו לו אלא ביום טוב, הרי הוא פרגלי השואל. שאלו
21 ממנו ביום טוב - אף על פי שדרכו תמיד לשאל ממנו
22 כלי בכל יום טוב, הרי הוא פרגלי המשאל.

23 יח. שנים ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו שיתנו
24 לו שחרי, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי כלי
25 זה פרגלי שני השואלין, ואינן מוליכין אותו אלא למקום
26 ששניהן יכולין להלך בו.

27 יט. כיצד? הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום
28 החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה
29 ממקום החלוק למערב - כשולקח הראשון החלוק, אינו
30 מוליכו במזרח אלא עד אלף וחמש מאות אמה ממקום
31 החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך
32 בו; וכשישקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד
33 אלף אמה ממקום הכלי, שהוא סוף התחום שיכול זה
34 שערב במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק
35 אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים למערב
36 - הרי אלו לא יזיווהו ממקומו.

37 כ. וכן האשה ששאלה מתברתה מים או מלח, ולשה בהן
38 עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל
39 פרגלי שתייהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות, ושחטוה
40 ביום טוב - אף על פי שלקחו כל אחד מנתו, הרי כל
41 הבשר פרגלי שניהן.

42 כא. אכל אם לקחו חבית בשתפות, וחלקו אותה ביום
43 טוב - הרי חלקו של כל אחד פרגלי; הואיל ותחומין
44 מדברי סופרים, יש ברה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע
45 לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו
46 לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר פן בבמה, שחלק
47 זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שניה מבדל בבמה

1 ואומר: 'כל מי שלא הניח ערובי תבשילין, יסמך על
 2 ערובי'.
 3 ח. המניח ערובי תבשילין, חיב לברך: 'ברוך אתה ה'
 4 אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות
 5 ערוב'. ואומר: 'בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל מיום טוב
 6 שלמחר לשבת'; ואם זכה בו לאחרים, אומר: 'יתר לי
 7 ולפלוני ולפלוני' או 'לאנשי העיר פלן לאפות ולבשל
 8 מיום טוב לשבת'.
 9 ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים
 10 - כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור
 11 [אפילו לזה שערב]. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל
 12 ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שגמצא זה מבשל
 13 ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא
 14 הניח, במתנה.
 15 י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ויבשל ואפה לאכל בו
 16 ביום והותר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל
 17 המותר למחר [בשבת]. ואם הערים [התחכם בכוונה], הרי זה
 18 אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין אוסרין עליו.
 19 ולמה הקמירו ואסרו על המערים, ולא אסרו על המזיד?
 20 שאם תתיר למערים, נמצאו הכל מערימין, וישתקע שם
 21 ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם עבר היום,
 22 לא יעבר פעם אחרת.
 23 יא. שני ימים טובים של גליות שחלו בחמישי וערב
 24 שבת, עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום
 25 טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. כיצד? מניח
 26 ערובי תבשילין ביום חמישי, ואומר: 'אם היום יום טוב
 27 ולמחר חל, למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך פלוס';
 28 ואם היום חל ולמחר יום טוב, בערוב זה יתר לי לאפות
 29 ולבשל למחר מיום טוב לשבת'.
 30 יב. פיוצא בו, היו לפניו שתי פלפלות [סלים] של טבל
 31 [פירות שלא הופרשו] - ביום טוב ראשון אומר: 'אם היום
 32 חל, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש, אין בדברי
 33 פלוס'; וקורא עליה שם [תרומה], ומניחה. ולמחר בשני,
 34 חוזר ואומר: 'אם היום קדש, אין בדברי פלוס, ואם היום
 35 חל, תהיה זו תרומה על זו'; וקורא עליה שם ומניחה,
 36 כדרך שקרא עליה בראשון, ומניח את זו שקרא עליה שם
 37 תרומה, ואוכל את השניה.
 38 יג. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות.
 39 אבל בשני ימים טובים של ראש השנה - אם שכח ולא
 40 הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על אחרים,
 41 אם ערבו עליו, או מקנה [מאכלין] למי שערב, או יהיה
 42 אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש
 43 תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת.
 44 יד. כל הדברים האלו שאמרנו, היו בזמן שהיו בית דין
 45 של ארץ ישראל מקדשין על הראיה, והיו בני הגליות
 46 עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו
 47 יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום, שבני

48 ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יום
 49 טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.
 50 טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן
 51 הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי תצרות ולא שתופי
 52 מבואות, ואינו מעשר הטבל על הנאי, אלא הכל מערב
 53 יום טוב בלבד.
 54 טז. כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים
 55 - שנגאמר: "לקדוש ה' מכבד", וכל ימים טובים נאמר בהן
 56 "מקרא קדש"; וכבר בארנו הכבוד והענוג בהלכות שבת.
 57 וכן ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן המנחה
 58 ומעלה בערב שבת, שדבר זה בכלל הכבוד. וכל המבזה
 59 את המועדות, כאלו נטפל [נחמך] לעבודה זרה.
 60 יז. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים
 61 טובים, פלן אסורים בספד ותענית. וחיב אדם להיות בהן
 62 שמת וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים
 63 עליו, שנגאמר: "ושמחת בנחמד, אתה ובניך ויבתיך ועבדך
 64 ואמתך". אף על פי שהשמחה האמורה פאן היא קרפן
 65 שלמים, כמו שאנו מבארים בהלכות חגיגה, יש בכלל
 66 אותה שמחה, לשמח הוא ובניו ובני ביתו, כל אחד בראוי
 67 לו.
 68 יח. כיצד? הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות;
 69 והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; והאנשים,
 70 אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בכשר, ואין
 71 שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה, חיב להאכיל לגר
 72 ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי
 73 שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו,
 74 ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת
 75 מצוה, אלא שמחת פרשו - כריסין. ועל אלו נאמר:
 76 "וזכיתם פלחם אונים להם, כל אכלו יטמאו, כי לחמם
 77 לנפשים"; ושמחה כזו קלון היא להם, שנגאמר: "וזירתי
 78 פרש על פניכם, פרש חגיכם".
 79 יט. אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות
 80 עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום בלוי, אלא כך היא
 81 הדהת [הדין]: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי
 82 מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום, וחוזרין
 83 לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין
 84 עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה,
 85 וחוזרין לבתיהם לאכל ולשתות שאר היום עם הלילה.
 86 כ. כשאדם אוכל ושותה ושמת ברגל, לא ימשך ביין
 87 ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל שיוסיף בזה ירבה
 88 במצוה; שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה
 89 שמחה אלא הוללות וסכולות. ולא נצטוינו על ההוללות
 90 והסכולות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל,
 91 שנגאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה
 92 ובטוב לבב"; הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר
 93 לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא
 94 מתוך שכרות.

45 יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה; ובלבד שלא יהיה
 46 בה טרח הרבה. כיצד? משקין בית השלהין [שדה הזקוקה
 47 להשקיה] במועד, אבל לא בית המשקה [שדה המסתפקת
 48 מגשם] - שאם לא ישקה בית השלהין, והיא הארץ
 49 הצמאה, יפסדו כל האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה,
 50 לא ידלה וישקה מן הברכה או ממי הגשמים, מפני שהוא
 51 טרח גדול; אבל משקה הוא מן המעין, בין שהיה [מאין]
 52 בין שיצא בתחלה [היום], ממשיכו [ע"י תעלות] ומשקה בו.
 53 וכן כל פיוצא בזה.
 54 ג. הופך אדם את זיתיו [כחלק מתהליך חינוכי בהבשלתם]
 55 במועד, וטוחן אותן ודורך אותן, וממלא תבניות ונף
 56 [ווחם] אותן, כדרך שהוא עושה בחל; שכל שיש בו הפסד
 57 אם לא נעשה - עושהו כדרך, ואינו צריך שנוי. וכן
 58 מכניס אדם פרותיו מפני הגנבים, ובלבד שיכניסם בצנעה.
 59 ושולה פשתנו מן המשרה [שריה במים], בשביל שלא
 60 תאבד. וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד, בוצרין אותו.
 61 ד. ואסור לאדם שיחפון, ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן,
 62 ויניחם כדי לעשותן במועד, מפני שהוא פנוי; וכל המכון
 63 מלאכתו והניחה למועד, ועשה במועד - בית דין מאבדין
 64 אותה, ומפקירין אותה לכל. ואם פגן מלאכתו, ומת - אין
 65 קונסין בנו אחריו, ואין מאבדין את ממונו; ואין מונעין
 66 ה. מן מלעשות אותה מלאכה במועד, שלא תאבד.
 67 ה. מי שצריך לתפור לו בגד, או לבנות לו מקום במועד -
 68 אם היה הדייט ואינו מהיר באותה מלאכה, הרי זה עושה
 69 אותה כדרך; ואם היה אמן מהיר, הרי זה עושה אותה
 70 מעשה הדייט. כיצד? בתפירה ככלב [מרחיק התפירות],
 71 ובכנן מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן, ונף [טיט]
 72 סדקי הקרקע [של גג] ומעגילם [מחליקם] ביד וברגל פעין
 73 שמעגילין במחלצים [כלי החלקה]; וכן כל פיוצא בזה.
 74 ו. מי שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו מה
 75 יאכל במועד אלא ממנה - אף על פי שאין כאן הפסד,
 76 אין מצריכין אותו לקנות מה יאכל מן השוק עד שיבצר
 77 אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ונדש וזורה ובורר וטוחן
 78 מה שהוא צריך, ובלבד שלא ידוש בפרות; שכל דבר
 79 שאין בו הפסד, צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה.
 80 ז. כבשים [מאכלים הנשרים במים וחומץ] שהוא יכול לאכל
 81 מהן במועד, כובשן; ושאינן ראויין אלא לאחר המועד,
 82 אסור לכבשן. וצד אדם דגים כל שיכול לצוד, ומולח הכל
 83 במועד, שהרי אפשר שיאכל מהן במועד, אם יסחט אותן
 84 בידו פעמים רבות עד שיתרככו.
 85 ח. מטילין [פירות במים ליצירת] שכר במועד לצורך המועד,
 86 ושלא לצורך המועד - אסור; אהד שכר תמרים, ואהד
 87 שכר שעורים. אף על פי שיש לו ישן, מערים ושותה מן
 88 החדש, שאין הערמה זו נפרת לרואה; וכן כל פיוצא בזה.
 89 ט. כל מלאכות שהן לצורך המועד - כשעושים אותן
 90 אמניהן, עושים בצנעה. כיצד? הצידים והטוחנים
 91 והבוצרים למכר בשוק, הרי אלו עושים בצנעה לצורך

1 כ.א. חבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו
 2 מסבין ומחפשים בגנות ובפרהסיס ועל הנהרות, כדי
 3 שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו
 4 לידי עברה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא
 5 יתעברו אנשים ונשים בפתים לשמחה, ולא ימשכו ביין,
 6 שמה יבואו לידי עברה.
 7 כ.ב. ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני
 8 של חג הסוכות, והם בגולה ארבעה בתוף הפסח וחמשה
 9 בתוף הקג [סוכות] - הן הנקראין 'חלו של מועד',
 10 ונקראין 'מועד'. ואף על פי שהן חבין בשמחה ואסורין
 11 בספד ותענית, מתיר לספד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל
 12 אחר שיקבר, אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי
 13 תדשים וחנוכה ופורים, שסופדין בהם תלמיד חכמים
 14 בפניו, אף על פי שמים אלו אסורין בספד ותענית; אבל
 15 לאחר קבורה, אסור לספד בהן.
 16 כ.ג. אין מניחין משת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל
 17 את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן
 18 אין קורעין ולא מברין [מאכלין האבל ביום הראשון משלהם]
 19 ולא חולצין הפתח [החדרת היד דרך קרע, לאות אבלות -]
 20 במועד על המת, אלא קרוביו שהן חבין להתאבל עליו.
 21 ואם היה [תלמיד] חכם או אדם פשוט, או שהיה עומד
 22 בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליו במועד, אף על
 23 פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפלו
 24 קרוביו של מת.
 25 כ.ד. נשים במועד - לפני המת, מענות; אבל לא מטפחות
 26 [כף אל כף] ולא מקוננות. נקבר המת, אינן מענות. בראשי
 27 תדשים וחנוכה ופורים - בפני המת מענות ומטפחות, אבל
 28 לא מקוננות. אי זה הוא ענוי? שכלן עונות כאחת; קניה,
 29 אחת אומרת וכלן עונות [בוכות]. ואסור לאדם שיעורר
 30 [אבלו] על מתו [ע"י ספדן] קדם לרגל שלשים יום, כדי שלא
 31 יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג מזכרון הצער; אלא
 32 יסיר הדאגה מלבו, ויכון דעתו לשמחה.
 33 יום חמישי ט"ז שבט ה'תשע"ה
 34 פֶּרֶק ז
 35 א. חלו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו 'שבתו',
 36 הואיל ונקרא 'מקרא קדש', והרי הוא זמן [קרבן] חגיגה
 37 במקדש - אסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר
 38 ימי החל שאין בהן קדשה כלל; והעושה בו מלאכה
 39 האסורה - מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן], מפני
 40 שאסורן מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה אסורה
 41 בו, כיום טוב, שסוף הענין [הכוונה] בדיברים שנגאסרו בו,
 42 כדי שלא יהיה כיום חל לכל דבר. לפיכך, יש מלאכות
 43 אסורות בו, ויש מלאכות מותרות בו;
 44 ב. ואלו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד,

48 שלא יעשה סעודת ארוסין ולא סעודת נשואין, שלא יערב
 49 שמחה אחרת בשמחת החג.
 50 יז. אין מגלחין ואין מכבסין במועד - גנרה שמא ישהה
 51 אדם עצמו לתוף המועד, וכבוא יום טוב הראשון והוא
 52 מנגל; לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח או לכבס בערב
 53 יום טוב, הרי זה מתר לכבס ולגלח.
 54 יח. ביצד? אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב, או
 55 שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר
 56 לגלח, הבא ממדינת הים, והוא שלא יצא להטיל אלא
 57 לסחורה וכיוצא בה, והיוצא מבית השביה ומבית
 58 האסורים, ומי שהיה מנדה ולא התיירוהו אלא במועד, ומי
 59 שנשבע שלא לגלח ולא לכבס, ולא נשאל לחכם והתיר
 60 נדרו אלא במועד - הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.
 61 יט. וכלן שהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו -
 62 אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתו, בין
 63 בתוף המועד בין קדם הרגל - אף על פי שהיה להם
 64 פנאי, מתירין לגלח במועד; שלא ישהו [יעכבו] קרבנותיהן.
 65 וכל היוצא מטמאאו לטהרתו, מתר לגלח במועד. וקטן
 66 שנולד, בין במועד בין לפני המועד - מתר לגלחו במועד.
 67 ואנשי משמר ששלמה משמרתו בתוף המועד - מתירין
 68 לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת [שבוע]
 69 שלהם.
 70 כ. מתר לטל שפה [שפם] בחלו של מועד, ולטל צפרנים,
 71 ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי ומבית
 72 הערוה, בין ביד בין בכלי; ועושה כל תכשיטה במועד,
 73 כותלת [מאפרת העין] ופוקסת [אודם הלחיים] ומעברת סרק
 74 על פניה; וטופלת [מורחת] עצמה בסיד [להשיר שער]
 75 וכיוצא בו - והוא שתוכל לקלפו במועד.
 76 כא. הנזבים והנזבות והנדות והילדות וכל העולים
 77 משמאה לטהרה בתוף המועד, הרי אלו מתירין לכבס. ומי
 78 שאין לו אלא חלוק אחד, הרי זה מכבסו. מטפחות הדיים
 79 ומטפחות הספרים ומטפחות הספוג [מגבות], הרי אלו
 80 מתירין לכבס; וכן כלי פשתן, מתר לכבסן במועד, מפני
 81 שהן צריכין כבוס תמיד, אפלו נתכבסו ערב יום טוב.
 82 כב. אין עושין סחורה במועד, בין למכר בין לקנות; ואם
 83 היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון
 84 ספינות או שירות שבאו או שהן מבקשים לצאת, ומכרו
 85 בזול או לקחו ביקר - הרי זה מתר למכר או לקנות. ואין
 86 לוקחין [קונים] בתים ואבנים ועבדים ובהמות, אלא לצרף
 87 המועד.
 88 כג. מוכרי פרות פסות וכלים, מוכרין בצנעה לצרף
 89 המועד. ביצד? אם היתה החנות פתוחה לנזית או למבוי,
 90 פותח פדרכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח
 91 [דלת] אחת ונועל אחת. וערב יום טוב האחרון של חג
 92 הסכות, מוציא ומעטר את השוק בפרות בשביל כבוד יום
 93 טוב. מוכרי תבלין - מוכרין פדרכו, בפרהסיא.
 94 כד. כל שאסור לעשותו במועד, אינו אומר לגוי לעשותו.

1 המועד; והעושה שלא לצרף המועד, אסור. ואם עשה
 2 לצרף המועד, והותר - הרי זה מתר.
 3 י. עושין כל צרכי הרבים במועד. ביצד? מתקנין את
 4 קלקולי המים שבבשרות הרבים, ומתקנין את הדרכים ואת
 5 הרחובות, והופרים לרבים בורות שיחין ומערות, וכורין
 6 להן נהרות כדי שישתו מימיהן, וכוונסין מים לבורות
 7 ומערות של רבים, ומתקנין את סדקיהן, ומסירין הקוצים
 8 מן הדרכים. ומודדין את המקוות; וכל מקרה שנמצא חסר
 9 - מרגילין [ממשיכים] לו מים, ומשלימין שעורו.
 10 יא. ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר את הכלאים, ופודין
 11 את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות,
 12 ומשקין את הסוטות, ושורפין את הפרה [אדומה], ועורפין
 13 את העגלה [- כשנמצא מת מוטל בין העירות], ורוצעין [אוזן]
 14 [- עבד עברי, ומטהרין את המצרע, ומצניין [מסמנים] על
 15 הקברות שמחו הגשמים את ציננם כדי שיפשו מן
 16 כהנים - שפל אלו צרכי רבים הן.
 17 יב. ודנים דיני ממונות ודיני מכות [מלקות] ודיני נפשות
 18 במועד; ומי שלא קבל עליו הדין, משמתין אותו במועד.
 19 וכשם שדנין במועד, כן כותבין מעשה בית דין וכל
 20 הדומה לו. ביצד? כותבין הדנין אגרות שום ששמו וקרקע
 21 [הלווה] לבעל חוב, ואגרות שמכרו בהן [קרקע הבעל] למזון
 22 האשה והבנות, ושטרין חליצה ומאונין [קטנה יתומה]
 23 שהשיאה אחיה "ממאנת" ודיה; וכל הדומה להן מדרכים
 24 שצריכין הדנין לכתבם כדי שיזכרום, כגון טענות בעלי
 25 דינין, או דברים שקבלו עליהן, כגון 'איש פלוני גאמן
 26 עלי', או 'איש פלוני ידון לי'. מי שצריך ללוות במועד,
 27 ולא האמינו המלוה - הרי זה כותב שטר. וכן כותבין גטי
 28 נשים וקדושי נשים ושוכרין [שטרי פרעון] ומתנות, שפל
 29 אלו כצרכי רבים הן.
 30 יג. ואסור לכתב במועד, אפלו ספרים תפלין ומזוזות.
 31 ואין מגיהין אפלו אות אחת בספר העזרה, מפני שזו
 32 מלאכה שאינה לצרף המועד. אבל כותב אדם תפלין
 33 ומזוזות לעצמו, וטובה תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל,
 34 כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו.
 35 יד. ומתר לכתב אגרות של שאלת שלום במועד, וכותב
 36 השבונותיו ומחשב יציאותיו; שפתיבת אלו אין אדם
 37 נזהר [מדייק] בתקונן, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות.
 38 טו. עושין כל צרכי המת במועד: גוזזין שערו, ומכבסין
 39 פסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים, מביאין
 40 לו קורות ונוסרים מהן נסרים בצנעה בתוף הבית; ואם
 41 היה אדם מפרסם, עושין אפלו בשוק. אבל אין כותבין
 42 עץ מן היער לנסר למנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים
 43 לבנות בהן קבר.
 44 טז. אין רואין את הנגעים במועד - שמא ימצא טמא,
 45 ונמצא חגו נהפך לאבל. ואין נושאין נשים ולא מיבמין
 46 במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת הנשואין;
 47 אבל מחזיר את גרושתו ומאָרסין נשים במועד - ובלבד

47 שפוד [ברול] בָּאָרֶץ, וּמִכָּה [עליו] בְּקִרְדֵּם, וְאַחַר כֵּן יִנְתַּנְּנוּ
48 [ויציאו]; וְנִמְצָא מְקוֹמוֹ גַּמָּה.
49 ו. כִּתֵּל גִּנָּה שְׁנֵפֶל - בּוֹנֵהוּ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט [ללא טיט], או
50 גוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקִנְיָם וְגַמָּא [צמח] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן אִם עָשָׂה
51 מַעֲקָה לִגְגוֹ, בּוֹנֵה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט. אָבֵל כִּתֵּל חָצֵר
52 שְׁנֵפֶל, בּוֹנֵהוּ בְּדָרְכוֹ; וְאִם הִיָּה גוֹהָה [מט ליפול] - סוֹתְרוֹ
53 מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, וּבּוֹנֵהוּ בְּדָרְכוֹ.
54 ז. בּוֹנֵה אָדָם אֶצְטָבָא [ספסל] לִישָׁב אוֹ לִישֵׁן עָלֶיהָ. הַצִּיר
55 [של דלת] וְהַצִּנּוֹר וְהַקּוֹרָה וְהַמְנַעוֹל וְהַמַּפְתָּח שֶׁנִּשְׁכְּרוּ -
56 מִתְקַנְּנֵם בַּמוֹעֵד בְּדָרְכוֹ, בֵּין שֶׁל בְּרוֹל בֵּין שֶׁל עֵץ; שִׁזָּה
57 הַפֶּסֶד גְּדוֹל הוּא - שְׂאֵם גִּיט הַפְּתַח פְּתוּחַ וּדְלָתוֹת
58 שְׁבוּרוֹת, נִמְצָא מְאֻבָּד כֹּל מֵה שֵׁישׁ בְּבֵית; וַיִּכְרַךְ בְּאֶרְנוֹ,
59 שְׁפָל שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד, אֵינּוּ צָרִיךְ שְׁנוּי.
60 ח. אֵין חוֹפְרִין קָבֵר לְהִיּוֹתוֹ מוֹכֵן לְמַת שְׁמֹת, וְאֵין בּוֹנִין
61 אוֹתוֹ. אָבֵל אִם הִיָּה עֲשׂוּי, הֲרִי זֶה מִתְקַנֵּן בַּמוֹעֵד; בְּצִידָ?
62 מוֹסִיף בְּמִדְתּוֹ אוֹ מְקַצֵּר בְּמִדְתּוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נִכּוֹן [מוכן]
63 לְעַת שִׁיִּקְבֵּר בּוֹ.
64 ט. אֵין מְפַנֵּין אֶת הַמַּת וְאֶת הַעֲצָמוֹת מִקְבֵּר לְקְבֵר, לֹא
65 מִמְּכַבֵּד לְבוּזִי וְלֹא מִבוּזִי לְמְכַבֵּד; וְאִסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם
66 בְּשָׂאֵר הַיָּמִים, אֲלֵא אִם כֵּן הִיָּה [הקבר השני] בְּתוֹךְ שְׁלוֹ
67 [בשדה של מת] - מְפַנְהוּ בְּשָׂאֵר הַיָּמִים, אֲפִלּוֹ מִמְּכַבֵּד לְבוּזִי.
68 י. אֵין מִתְלַעֵין [- מוציאים חולעים] אֶת [מן] הָאֵילָנוֹת, וְלֹא
69 מִזְהָמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת [מורביקין ובל בקילוף הגזע], וְלֹא
70 מְגוֹמִין; אָבֵל סְכִין אֶת הָאֵילָנוֹת וְאֶת הַפְּרוֹת שֶׁבָּהֶן בְּשִׁמּוֹן.
71 וְעוֹקְרִין אֶת הַפְּשֵׁתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְחַפֵּף בָּהּ בַּמוֹעֵד;
72 וְקוֹצְרִין אֶת הַכְּשׁוֹת [מין צמח], מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַטְּיֵלָה
73 לְשִׁכְר בַּמוֹעֵד. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.
74 יא. אֵין מְכַנְּסִין אֶת הַצֵּאֵן לְדִיר [בשדה] כְּדִי שִׁיִּזְבְּלוּ אֶת
75 הַקֶּרֶע [בגלליהם], שֶׁהֲרִי הוּא מְדִיר [מזבל] שְׂדֵהוּ בַּמוֹעֵד;
76 וְאִם כָּאוּ מְאֲלִיָּהֶן, מִתֵּר. וְאֵין מְסִיעִין אוֹתוֹ, וְאֵין מוֹסְרִין
77 לָהֶן שׁוֹמֵר לְנַעַר אֶת צֵאֲנָם [להעבירם ממקום למקום לפזר
78 זבלם]. הִיָּה שְׂכִיר שֶׁבֵּית [שבווע], שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה,
79 שְׂכִיר שְׁבוּעָה [שבע שנים] - מְסִיעִין אוֹתוֹ; וְשׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר
80 לְנַעַר הַצֵּאֵן מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, כְּדִי שִׁיִּזְבְּלוּ כֹל הַשְּׂדֵה. הַזָּבֵל
81 שֶׁבְּחָצֵר, מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצַדִּין; וְאִם נַעֲשֶׂה חָצֵר כְּרֶפֶת
82 בְּקֵר, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאֶשְׁפָּה.
83 יב. הַמְשָׁוָה פְּנֵי הַקֶּרֶע - אִם נִתְּפַן לְתַנּוּן מְקוֹם שִׁיעָמִיד
84 בּוֹ כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שִׁדּוּשׁ בּוֹ, מִתֵּר; וְאִם נִתְּפַן
85 לְעַבּוּדַת הָאֶרֶץ, אִסוּר. וְכֵן הַמְּלַקֵּט עֲצִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ - אִם
86 לְצַרְף הַעֲצִים, מִתֵּר; וְאִם לְתַנּוּן הַקֶּרֶע, אִסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק
87 [פּוֹתֵחַ זֶרֶם] מִיָּם לְשְׂדֵהוּ - אִם נִתְּפַן שִׁיִּפְנִסוּ הַדְּגִים, מִתֵּר;
88 וְאִם לְהַשְׁקוֹת הָאֶרֶץ, אִסוּר. וְכֵן הַקּוֹצֵץ חֲרִיּוֹת [נעפים] מִן
89 הַדְּקָל - אִם נִתְּפַן לְהַאֲכִיל לְבִהְמָתוֹ, מִתֵּר; וְאִם נִתְּפַן
90 לְעַבּוּדַת הָאֵילָן, אִסוּר. וּמִמְעֵשֵׂי יֶפֶר, לֹאִי זֶה דְּבַר הוּא
91 מִתְּפַנּוּן.
92 יג. תַּנּוּר וְכִירִים שֶׁאֲפָשֵׁר שִׁיִּיבְשׁוּ [יתיבשו] וְיֵאֱפֹה בָּהֶן
93 בַּמוֹעֵד, עוֹשִׂין [מייצרים] אוֹתָן; וְאִם לֹאוּ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן.

1 וְכֹל שֶׁאִסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד - אִם אֵין לוֹ מֵה יֹאכֵל, הֲרִי
2 זֶה עוֹשֶׂה כְּדִי פְּרִנְסָתוֹ; וְכֵן עוֹשֶׂה סְחוּרָה בְּכִדֵי פְּרִנְסָתוֹ.
3 וּמִתֵּר לַעֲשִׂיר לְשִׁכְר פּוֹעֵל עֲנִי שֶׁאֵין לוֹ מֵה יֹאכֵל, לַעֲשׂוֹת
4 מְלֹאכָה שֶׁהִיא אִסוּרָה בַּמוֹעֵד, כְּדִי שִׁיטֵּל שְׂכָרוֹ לְהַתְּפַנֵּס
5 בּוֹ. וְכֵן לּוֹקְחִין דְּבָרִים שֶׁאֵינָם לְצַרְף הַמוֹעֵד, מִפְּנֵי צַרְף
6 הַמוֹכֵר שֶׁאֵין לוֹ מֵה יֹאכֵל.
7 כה. שׁוֹכְרִין הַשְּׂכִיר עַל הַמְּלֹאכָה בַּמוֹעֵד, לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַחַר
8 הַמוֹעֵד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁקַל וְלֹא יִמָּדֵד וְלֹא יִמְנֶה בְּדָרְךָ
9 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְגוֹי שֶׁקָּבַל קְבֻלַּת [עבודת קבלנות]
10 מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוֹ הִיָּה חוֹץ לְתַחֲנוּם - אֵינּוּ מְנִיחוֹ לַעֲשׂוֹת
11 בַּמוֹעֵד; שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁמְּלֹאכָה זוֹ לִישְׂרָאֵל, וְיִחַשְׁדוּ אוֹתוֹ
12 שֶׁמֵּא שְׂכָר אֶת הַגּוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמוֹעֵד - שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין
13 הַפֶּרֶשׁ שֵׁישׁ בֵּין הַשְּׂכִיר וּבֵין הַקָּבָלָן; וְלִפְיָךְ אִסוּר.

פָּרָק ח

14
15 א. נְהוֹרוֹת הַמוֹשְׁכִין [זוורמים] מִן הָאֲגַמִּים, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת
16 מִהֵן בֵּית הַשְּׁלֵהִין [שדה הזקוקה להשקיה] בַּמוֹעֵד - וְהוּא שֶׁלֹּא
17 פְּסָקוֹ [שנמשכים תמיד]; וְכֵן הַבְּרִכוֹת שֶׁאֲמַת [תעלת] הַיָּם
18 עוֹבְרָת בִּיְגִיעָהּ, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת מִהֵן; וְכֵן בְּרִכָּה שֶׁנִּטְפָּה
19 מִבֵּית הַשְּׁלֵהִין וְעֵדִין הִיא נוֹטֶפֶת, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית
20 הַשְּׁלֵהִין אַחֲרָת - וְהוּא, שֶׁלֹּא פָּסַק הַמַּעֲיָן הַמְּשָׁקָה בֵּית
21 הַשְּׁלֵהִין הַעֲלִיּוֹנָה.
22 ב. עֲרוּגָה שֶׁחֲצִיָּה נִמּוּף וְחֲצִיָּה גְּבוּהָ - לֹא יִדְלָה מִמְּקוֹם
23 נִמּוּף לְהַשְׁקוֹת מִקוֹם גְּבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טֶרַח גְּדוֹל. וּמִתֵּר
24 לְדָלוֹת מַיִם לְהַשְׁקוֹת הַיְּרֻקוֹת, כְּדִי לְאָכְלָן בַּמוֹעֵד; וְאִם
25 בְּשִׁבִיל לִיפּוֹתוֹן, אִסוּר.
26 ג. אֵין עוֹשִׂין עוֹגִיּוֹת בְּעִקְרֵי הַגְּפָנִים [חפירות סביב הגזע],
27 כְּדִי שִׁיִּתְּמַלְאוּ מַיִם. וְאִם הִיוּ עֲשׂוּיּוֹת וְנִתְּקַלְקְלוּ, הֲרִי זֶה
28 מִתְקַנֵּן בַּמוֹעֵד; וְכֵן אֲמַת הַיָּם שֶׁנִּתְּקַלְקְלָה, מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ
29 בַּמוֹעֵד. בְּצִידָ? הִיָּתָה עֲמָקָה טַפַּח, חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׂה;
30 הִיָּתָה טַפְחִים, מַעֲמִיקָה עַד שֶׁבְּעָה. וּמוֹשְׁכִין אֶת הַיָּם
31 מֵאֵילָן לְאֵילָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁקָה אֶת כֹּל הַשְּׂדֵה; וְאִם
32 הִיָּתָה שְׂדֵה לְחָה, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת אֶת כֹּלָּהּ. וּמְרַבִּיצִין [משקים
33 מעט] אֶת הַשְּׂדֵה בַּמוֹעֵד. שְׁפָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ, אֵין בָּהֶם
34 טֶרַח יָתֵר.
35 ד. זְרָעִים שֶׁלֹּא שָׁתוּ מִלְּפָנֵי הַמוֹעֵד, לֹא יִשְׁקֵם בַּמוֹעֵד,
36 מִפְּנֵי שֶׁהֵן צְרִיכִין מַיִם רַבִּים, וְיִבּוֹא לְיַדֵי טֶרַח יָתֵר. וּמִתֵּר
37 לְהַסֵּב אֶת הַנְּהַר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְלִפְתַּח נְהַר שֶׁנִּסְתָּם.
38 בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת שֶׁל יָחִיד - אִם הִיָּה צָרִיךְ לָהֶם -
39 חוֹטְטִין [מנקים] אוֹתָן וְשִׁפִּין אֶת סְדֻקֵּיהֶן, אָבֵל אֵין חוֹפְרִין
40 אוֹתָן לְכַתְּחֵלָה; וְכוֹנְסִין לְתוֹכוֹן מַיִם, אִף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ צָרִיךְ
41 לָהֶן. וְעוֹשִׂין נְבִרְכַת [ברכה לכביסה] בַּמוֹעֵד.
42 ה. עֲכָבְרִים שֶׁהֵם מְפַסְדִין [מקלקלים] אֶת הָאֵילָנוֹת, צָדִין
43 אוֹתָן בַּמוֹעֵד. בְּשְׂדֵה הָאֵילָן, צָד בְּדָרְכוֹ; בְּצִידָ? חוֹפֵר,
44 וְתוֹלָה הַמְּצוּדָה. וְאִם הִיָּה שְׂדֵה לְבָן [- תבואה] סְמוּכָה
45 לְשְׂדֵה הָאֵילָן - צָדִין אוֹתָן בְּשְׂדֵה הַלְבָן בְּשָׁנוּי, כְּדִי שֶׁלֹּא
46 יִכְנָסוּ לְשְׂדֵה הָאֵילָן וְיִחַרְיְבוּהָ. וְכִיּוֹצֵא צָד בְּשָׁנוּי? נוֹעֵץ

מתוך מהדורת חזק

48 הן: החיטין והספרין והכוכסין. אכל שאר אֲמִנוֹת - אם
49 התחיל בה קדם ארבעה עשר, הוא שגומר עד חצות;
50 שאין העם צריכין לשאר אֲמִנוֹת צרף הרבה.
51 כ. ההולף ממקום שעושים למקום שאין עושים - לא
52 יעשה בשוב, מפני המחלוקת, אכל עושה הוא במדבר;
53 וההולף ממקום שאין עושים למקום שעושים - לא יעשה;
54 נוהגין עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהולף
55 לשם. ואף על פי כן, לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני
56 האסור - לעולם אל ישנה אדם, מפני המחלוקת. וכן מי
57 שדעתו לחזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין
58 להחמיר - והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו,
59 מפני המחלוקת.

60 כא. מוליקין ומביאין פלים מבית האמן בארבעה עשר
61 אחר חצות, אף על פי שאינן לצרף המועד. וגורפין זבל
62 [במגריפה] מתחת רגלי בהמה, ומוציאין אותו לאשפה.
63 ומושיבין שוכנין לתרנגולין; ותרנגולת שישבה שלשת
64 ימים או יתר על הביצים, ומתה - מושיבין אחרת תחתיה
65 בארבעה עשר, כדי שלא יפסדו הביצים. ובמועד, אין
66 מושיבין; אכל אם ברחה במועד מעל הביצים, מחזירין
67 אותה למקומה.

68 בריף רחמנא דסייען

הלכות חמץ ומצה

69 יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש
70 מצוות לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶטָן: (א) שלא לאכל חמץ
71 ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבית
72 שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה;
73 (ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל שבועה; (ה) שלא יראה
74 חמץ כל שבועה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבועה; (ז) לאכל
75 מצה בלילי הפסח; (ח) לספור ביציאת מצרים באותו
76 הלילה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פָּרָק א

77 א. כל האוכל פִּזִית חמץ בפסח, מתחלת ליל חמשה עשר
78 עד סוף יום אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִסָּן - בְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת,
79 שְׁנֵאמַר: "כי כל אכל חמץ, ונכרתה"; בְּשֹׁגֵג, חֵיב קֶרֶבַן
80 חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן] - אֶחָד
81 האוכל, ואֶחָד הַמִּמְחָה [ממיס] וְשֹׁתָה.

82 ב. החמץ בפסח, אסור בהנהיה - שְׁנֵאמַר: "לא יאכל
83 חמץ", לא יֵהָא בו [שום] הֵתֵר אֲכִלְיָה. והמניח חמץ
84 ברשותו בפסח - אף על פי שלא אכלו, עובר בשני לאוין,
85 שְׁנֵאמַר: "לא יראה לך שאר בכל גבלך", וְנֵאמַר: "שאר
86 לא ימצא בכתיכם"; ואסור החמץ ואסור השאור שבו
87 מחמצין [בצק אחר -], אֶחָד הוּא.

88 ג. אינו לוקה משום "לא יראה" ו"לא ימצא", אלא אם
89 כן קנה חמץ בפסח, או חמצו - כְּדִי שִׁיעֶשֶׂה מְעֻשָׂה. אכל
90 אם הניח לו חמץ קדם הפסח, ובא הפסח ולא בערו אלא

1 ובין כך ובין כך, בוגין [טחים] על חרש של תנור ועל
2 הפירה הטפלה [שכבת הטיט] שֶׁלֶהֶן. ומסרגין [בונים] את
3 המטות, וְנוֹקְרִין [מנקים] את הרתים, ופוחתין להן עין
4 [חור], ומצמידין אותן, ובוגין אמת המים של רתים [זרם
5 המים מגלגל את הריחיים].

6 יד. זופתין את הקבית, כדי שלא יפסד היין; וזופתין את
7 הבקבוק, מפני שאין בו טרח. וסותמין פי הקבית של
8 שֶׁכָּר, כדי שלא תפסד. ומחפין [מכסים] את הקציעות [פירות
9 שטוחים ליבוש] בקש, כדי שלא יאבדו. ומרכינין [משפשים]
10 את הבגדים בידים, מפני שהוא מעשה הדיוט; אכל אין
11 עושים קשרי בית הידים [קמטי השרוולים], מפני שהוא
12 מעשה אמן. וכן כל פיוצא בזה.

13 טו. קוצצין צפרני תמור של רתים [המסייע בטחינה - כדי
14 שיוכלו להרכיב על רגליו "פרסות" ויוכל ללכת], ובוגין אבוס [סל
15 אכילה] לבהמה. וסוס שרוכב עליו - מתר לטל צפרניו
16 ולסרקו כדי ליפותו. ואין מרביעין בהמה במועד; אכל
17 מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות
18 ומשקין שאינן מאכל בריאין אלא לרפואה, מתר לאדם
19 לאכלן ולשתותן במועד.

20 טז. אין מפנין [כלים] מחצר לחצר במועד, לא מפעורה
21 לנאה ולא מנאה לכעורה; אכל מפנה הוא מבית לבית
22 באותה חצר. ומביאין פלים שהן לצרף המועד מבית
23 האמן, כגון כרים וכסתות וכוסות וצלוחיות; אכל פלים
24 שאינן צריכין, כגון מחרשה מן הלוטש או צמר מבית
25 הצבע - אין מביאין. ואם אין לאמן מה יאכל, נותן לו
26 שֶׁכָּרוּ וּמְנִיחִין אֲצָלוּ; ואם אינו מאמינו, מניחין בבית הסמוך
27 לו; ואם חשש להן שֶׁמָּא יִגְבּוּ - מפנן לחצר אחרת, אכל
28 לא יביא לביתו.

29 יז. אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנוחה
30 ולמעלה, כמו ערבי שבתות. וכל העושה מלאכה בהן,
31 אינו רואה סימן ברכה; וגוערין בו, ומבטלין אותו בעל
32 פרחו, אכל אין מפין אותו מפת מרדות [מלקוח מדרבנן],
33 ואין צריך לומר שאין מנדין אותו - חוץ מערב הפסח
34 אחר חצות; שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו,
35 ואין צריך לומר שפנין אותו מפת מרדות אם לא נדוהו -
36 לפי שיום ארבעה עשר בְּנִסָּן אינו כשאר ערבי ימים
37 טובים, מפני שיש בו [קרבן] חִגְיָה וּשְׁחִיטַת קֶרֶבֶן.

38 יח. לפיכך, יום ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה מדברי
39 סופרים, כמו חלו של מועד; והוא קל מחלו של מועד,
40 ואינו אסור אלא מחצית היום ומעלה, שהוא זמן השחיטה.
41 אכל מהנץ החמה עד חצי היום, תלוי במנהג - מקום
42 שנוהגין לעשות, עושים; מקום שנהגו שלא לעשות, אין
43 עושים.

44 יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל פתחלה
45 לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול
46 לגמרה קדם חצות; אלא שלש אֲמִנוֹת בלבד הן
47 שמתחילין במקום שנהגו לעשות, ועושים עד חצות, ואלו

48 **יום שישי י"ז שבט ה'תשע"ה**

49 **פָּרָק ב**

50 א. מצות עשה מן התורה, להשביט החמץ קדם זמן אסור
51 אכילתו, שגאמר: "ביום הראשון תשביתו שאר
52 מבתיכם"; מפי השמועה [שמסר משה רבנו] למדו, שראשון
53 זה הוא יום ארבעה עשר. וראיה לדבר זה, מה שכתוב
54 בתורה: "לא תשחט על חמץ דם זבחי", כלומר לא
55 תשחט הפסח והחמץ קדם; ושחיתת הפסח, הוא יום
56 ארבעה עשר אחר חצות.

57 ב. ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שיבטל
58 החמץ מלבדו ויחשב אותו כעפר, וישים בלבדו שאין
59 ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו, הרי הוא כעפר
60 וכדבר שאין בו צורך כלל.

61 ג. ומדברי סופרים, לחפש אחר החמץ במחבואות
62 ובחורים, ולבדק ולהוציאו מפל גבולו. וכן מדברי סופרים,
63 שבודקין ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה
64 עשר, לאור הנר, מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם,
65 ואור הנר יפה לבדיקה; ואין קובעין מדרש [שיעור] בסוף
66 יום שלשה עשר, וכן החכם לא יתחיל לקרות [ללמוד תורה]
67 בעת זו - שגא ימשך וימנע מבדיקה, בתחלת זמנה.

68 ד. אין בודקין לא לאור הלבנה, ולא לאור החמה, ולא
69 לאור האבוקה - אלא לאור הנר. במה דברים אמורים?
70 בחורים ובמחבואות; אבל אכסדרה [מרפסת] שאורה רב -
71 אם בדיקה לאור החמה, דיו. ואמצע החצר, אינו צריך
72 בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלין כל חמץ
73 שיפול שם.

74 ה. חר שבאמצע הבית שבין אדם לחברו - זה בודק עד
75 מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת,
76 והשאר מבטלו בלבד; וכל מקום שאין מכניסין לו חמץ,
77 אינו צריך בדיקה.

78 ו. חרי הבית התחתונים והעליונים, ונגג היציע [חדרון שגגו
79 משופע], ורפת בקר, ולולין, ומתבן [בית התבן], ואוצרות
80 [מחסני] זין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן, ובית דגים
81 גדולים - אינן צריכין בדיקה, אלא אם פן הכניס להן
82 חמץ. אבל אוצרות שחר ואוצרות זין שמסתפק מהן, ובית
83 המלח, ובית השענה, ובית דגים קטנים, ובית העצים,
84 ובית המורקס [שומן דג מלוח], וחרגי הבית האמצעיים,
85 וכיוצא באלו - צריכין בדיקה, שסתמן שמכניסין להן
86 חמץ; ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך
87 בדיקה. וכשבודק המרתף, בודק ממנו שתי שורות [של
88 חביות] החיצונות, שהן העליונה ושלמטה ממנה.

89 ז. אין חוששין שגא גררה חלדה חמץ למקום שאין
90 מכניסין בו חמץ; שאם נחוש מבית לבית, נחוש מעיר
91 לעיר, ואין לדבר סוף. בדיק ליל ארבעה עשר, והניח עשר

1 הניחו ברשותו - אף על פי שעבר על שני לאוין - אינו
2 לזקה מן התורה, מפני שלא עשה מעשה; ומפני אותו
3 מפת מרדות [מלקות מדרבנן].

4 ד. חמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהנחה לעולם; ודבר
5 זה - קנס מדברי סופרים: מפני שעבר על "בל יראה"
6 ו"בל ימצא", אסרוהו, ואפלו הניחו בשגגה או באנס -
7 כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו, כדי שיהנה בו אחר
8 הפסח.

9 ה. חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח, בין במינו בין שלא
10 במינו - הרי זה אסור בכל שהוא. וחמץ של ישראל שעבר
11 עליו הפסח - אף על פי שהוא אסור בהנחה - אם נתערב
12 בין במינו בין שלא במינו, הרי זה מותר לאכלו אחר
13 הפסח; שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו, אבל
14 התערבת מותרת באכילה לאחר הפסח.

15 ו. אין חיבין ברת, אלא על אכילת עצמו של חמץ. אבל
16 ערויב חמץ, כגון בתח הבבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם]
17 ושכר המדי [עשוי משעורה], וכל הדומה להן מדברים
18 שהחמץ מערב בהן - אם אכלן בפסח, לזקה ואין בו ברת,
19 שגאמר: "כל מהמצת לא תאכלו". במה דברים אמורים?
20 בשאכל פזית חמץ בתוך התערבת, בכדי אכילת שלש
21 ביצים - הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערבת
22 פזית [שמצטרף] בכדי [תוך כרין] אכילת שלש ביצים - אף
23 על פי שאסור לו לאכל - אם אכל, אינו לזקה אלא מפת
24 מרדות.

25 ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כל שהוא - הרי זה
26 אסור מן התורה, שגאמר: "לא יאכל חמץ". ואף על פי
27 כן, אינו חיב ברת או קרבן, אלא על כשעור שהוא פזית;
28 והאוכל פחות מפזית במזיד, מפני אותו מפת מרדות.

29 ח. אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום
30 ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל
31 בזמן זה, לזקה מן התורה, שגאמר: "לא תאכל עליו
32 חמץ", כלומר על קרבן הפסח; כן למדו מפי השמועה
33 [ממרעה] בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראויה
34 לשחיתת הפסח, שהוא "בין הערבים", והוא חצי היום.

35 ט. ואסרו חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי
36 שלא יגע [יכשל] באסור תורה. ומתחלת שעה ששית יהיה
37 החמץ אסור באכילה ובהנחה: שעה ששית מדברי
38 סופרים, ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה. שעה
39 חמישית, אין אוכלין בה חמץ - גזרה משום יום המעונן,
40 שגא יטעה בין חמישית וששית. ואינו אסור בהנחה
41 בשעה חמישית. לפיכך, תולין בה תרומה ולחם תודה
42 וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין
43 עד שתגיע שעה ששית, שורפין הכל.

44 י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה עשר עד
45 סוף שעה רביעית; ואין אוכלין בשעה חמישית, אלא
46 גהנין בו; והאוכל בשעה ששית, מפני אותו מפת מרדות.
47 והאוכל מתחלת שעה שביעית, לזקה.

מתוך מהדורת חזק

48 - בטל במעוטו; ואם לאו, חייב לבער. היו שני חציי זיתים
49 בשני מקומות, וחוט של בצק ביניהן - רואין: כל שאלו
50 ינטל החוט נטלין עמו, חייב לבער; ואם לאו, אינו חייב
51 לבער.
52 טז. במה דברים אמורים? בערבה; אבל בבית - אף על
53 פי שאם ינטל החוט אין נטלין עמו - חייב לבער, מפני
54 שפעמים מקבץ אותן. הנה חצי זית בבית וחצי זית
55 בעליה, חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה [מרפסת], חצי
56 זית בבית וחצי זית בבית שלפנים ממנו - הואיל ואלו
57 החציי זיתים דבוקין בכתלים, או בקורות, או בקרקעות -
58 אינו חייב לבער, אלא מבטל בלבד ודי.
59 יז. המשכיר בית סתם בארבעה עשר [לא פירש אם ברקן]
60 - הרי זה בחזקת דרוק, ואינו צריך לשאל; ואם החזק זה
61 המשכיר שלא בדרק, ואמרה אשה או קטן, 'אנו בדרקנוהו'
62 - הרי אלו נאמנין; שהכל נאמנים על בעור חמץ, והכל
63 כשרין לבידוקה, ואפלו נשים ועבדים וקטנים - והוא,
64 שיהיה קטן שיש בו דעת לבידוק.
65 יח. המשכיר בית לחברו - אם עד שלא מסר המפתח חל
66 ארבעה עשר, על המשכיר לבידוק; ואם משמסר המפתח
67 חל ארבעה עשר, על השוכר לבידוק. המשכיר בית בחזקת
68 שהוא דרוק, ונמצא שאינו דרוק - על השוכר לבידוק;
69 ואינו מקח טעות, ואפלו במקום שבודקין בשכר [בתשלום],
70 שהרי מצוה הוא עושה.
71 ט. המפרש בים והיציא בשירה, תוף שלשים יום - זקוק
72 לבידוק. קדם שלשים יום - אם דעתו לחזור קדם הפסח,
73 צריך לבידוק ואחר כך יצא, שמא יחזר ערב הפסח בין
74 השמשות, ולא יהיה לו פנאי לבער; ואם אין דעתו לחזור,
75 אינו צריך לבידוק. וכן העושה ביתו אוצר [מחסן תבואה],
76 תוף שלשים יום - זקוק לבידוק, ואחר כך כונס אוצרו
77 לתוכו. קדם שלשים יום - אם דעתו לפנותו קדם הפסח,
78 צריך לבידוק ואחר כך עושה אוצר; ואם אין דעתו לפנותו
79 קדם הפסח, אינו צריך לבידוק.

פרק ג

80
81 א. כשבודק אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר, מוציא את
82 החמץ מן החרים ומן המחבואות ומן התוויות, ומקבץ
83 הכל, ומניחו במקום אחד. עד תחלת שעה ששית ביום,
84 מבצרו; ואם רצה לבערו בלילי ארבעה עשר, מבצרו.
85 ב. החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר, כדי שיאכל ממנו
86 למחר עד ארבע שעות - אינו מניחו מפני ומפניו בכל
87 מקום, אלא מצניעו בכלי או בנות דרועה, ונזהר בו; שאם
88 לא נזהר בו ומצאו חסר - צריך לחפש אחריו ולבידוק פעם
89 אחרת, שמא גררוהו העכברים.
90 ג. חל ארבעה עשר להיות בשבת - בודקין את החמץ
91 בלילי ערב שבת [ליל שישי], שהוא ליל שלשה עשר;
92 ומניח מן החמץ כדי לאכל ממנו, עד ארבע שעות ביום
93 השבת, ומניחו במקום מצנע, והשאר מבצרו מלפני

1 חלות ומצא תשע - הרי זה חושש, וצריך לבידוק פעם
2 שניה; שהרי גררה חלדה או עכבר בודאי.
3 ח. וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר
4 בדיקה - צריך לבידוק פעם שניה. אף על פי שמצא פרווין
5 באמצע הבית, אין אומריין: 'כבר אכל אותה הפת במקום
6 זה, וברי הפרוויין, אלא חוששין שמא הגיחה בחר או
7 בחלון, ואלו הפרוויין שם היו; וליפקך חזור ובודק. אם
8 לא מצא כלום, הרי זה בודק כל הבית; ואם מצא אותה
9 הפת שנטלה העכבר ונכנס, אינו צריך בדיקה.
10 ט. ראה תינוק שנכנס לבית דרוק, והידו כפר, ונכנס
11 אחריו, ומצא פרווין - אינו צריך בדיקה; שחזקתו
12 שאכלה, ואלו הפרוויין שנפלו ממנו בשעת אכילה -
13 שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו, ואין דרך עכבר לפרר.
14 ואם לא מצא פרווין כלל, צריך לבידוק.
15 י. הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, ובא
16 עכבר ונטל, ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל, ונכנס
17 לבית דרוק - צריך לבידוק; שכל [איסור] הקבוע ידוע
18 מקומו, כמחצה על מחצה.
19 יא. שני צבורין, אחד חמץ ואחד מצה, ושני בתים, אחד
20 דרוק ואחד שאינו דרוק, ובאו שני עכברים, זה נטל חמץ
21 וזה נטל מצה, ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה שנטל
22 החמץ; וכן שני בתים ברוקין, וצבור אחד חמץ, ובא
23 עכבר ונטל, ואין ידוע לאי זה בית נכנס; או שידע שנכנס
24 לאחד מהן, ונכנס אחריו ובידק ולא מצא כלום; או שבדק,
25 ומצא כפר - בכל אלו, אינו צריך לבידוק פעם שניה; שאין
26 כאן קבוע.
27 יב. הניח החמץ בנות זו, ומצאו בנות אחרת; או שהניח
28 תשע חלות, ומצא עשר; או שהיו תשעה צבורין (מצה)
29 (חמץ) ואחד (חמץ) (מצה), ופרש כפר מהן, ואין ידוע
30 אם חמץ או מצה, ובא עכבר ונטל הכפר שפרש, ונכנס
31 לבית דרוק; או שבא עכבר ונטל חמץ, וספק נכנס לבית
32 זה או לא נכנס - בכל אלו, צריך לבידוק.
33 יג. נכנס עכבר לבית וכפר בפיו, ויצא עכבר משם וכפר
34 בפיו - אומריין: 'הוא הראשון שנכנס, הוא האחרון
35 שיצא, ואינו צריך לבידוק; הנה הראשון שחר וזה שיצא
36 לבן, צריך לבידוק. נכנס עכבר וכפר בפיו, ויצאת משם
37 חלדה וכפר בפייה - צריך לבידוק; יצאת ועכבר וכפר בפייה,
38 אינו צריך לבידוק - שזה הכפר, הוא שהיה כפי העכבר.
39 נחש שנכנס לחור ופת בפיו, אין חייב להביא חפר וציד
40 נחשים להוציאו.
41 יד. בנות חמץ בשמי קורה, מחביין אותו להביא סלם
42 להורידו; שפעמים יפל משמי קורה. הנה חמץ בכור, אין
43 מחביין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבד, ודי.
44 טו. פפת [חתיכת] שאור שיתדה לישבה - אם טח פניה
45 בטיט - הרי זו בטלה, ומתה לקימה. בצק שסדקי הערבה
46 [קערה] - אם יש בנות במקום אחד, חייב לבער. ואם לאו
47 - אם היה עשוי לחזק בו שכרי הערבה, או לסתם בו נקב

48 תחמיץ קדם שיבוא - הרי זה מבטלה בלבו קדם
 49 שתחמיץ; אבל אם התחמיצה, אין הבטול מועיל בלום,
 50 אלא כבר עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", וחיב לבער
 51 מיד כשיחזור לביתו.
 52 יא. כיצד בעור חמץ? שורפו, או פורר וזרחה לרוח, או
 53 זורקו לים; ואם היה החמץ קשה, ואין הים מתחכו
 54 במהרה - הרי זה מפורר, ואחר כך זורקו לים. וחמץ
 55 שנפלה עליו מפלת, ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או
 56 יותר - הרי הוא כמבער; וצריך לבטל בלבו, אם עדין לא
 57 נכנסה שעה ששית.
 58 יב. נתנו לזכרי קדם שעה ששית, אינו צריך לבער. ואם
 59 שרפו קדם שעה ששית, הרי זה מתר להנות בפחמין שלו
 60 בתוך הפסח. אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה -
 61 הואיל והוא אסור בהנחה, הרי זה לא יסיק בו תנור
 62 וכירים, ולא יאפה בו, ולא ישל; ואם אפה או בשל -
 63 אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנחה. וכן הפחמין שלו
 64 אסורין בהנחה, הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנחה.

פרק ד

65 א. כתוב בתורה: "לא יראה לך חמץ". יכול אם טמן
 66 אותו, או הפקיד אותו ביד גוים, לא יהיה עובר? תלמוד
 67 לומר: "שאר לא ימצא בכתבים", אפלו הפקידו או
 68 הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה החמץ
 69 בביתו, אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת,
 70 לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "בכל גבלך", בכל רשותך.
 71 יכול יהיה חיב לבער מרשותו חמץ של גוי, או של
 72 הקדש? תלמוד לומר: "לא יראה לך", שלך אי אתה
 73 רואה; אבל אתה רואה של אחרים, או של גבה [הקדש].
 74 ב. הא למדת, שחמץ של ישראל - אם הניחו ברשותו,
 75 אפלו טמון, ואפלו בעיר אחרת, ואפלו מפקד ביד גוים -
 76 הרי זה עובר משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; וחמץ של
 77 הקדש או של גוי שהיה אצל ישראל - אפלו היה עמו
 78 בבית - הרי זה מתר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר
 79 תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] שיד ישראל שולטת עליו, אין
 80 כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח. אבל צריך
 81 לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי,
 82 שמא יבוא להסתפק ממנו; אבל של הקדש, אינו צריך,
 83 מפני שהכל פורשין [מובדלים] מן ההקדש, כדי שלא יבואו
 84 לידי מעילה.
 85 ג. גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם קבל עליו ישראל
 86 אחריות, שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו - הרי זה חיב
 87 לבערו; הואיל וקבל עליו אחריות, נעשה בשלו. ואם לא
 88 קבל אחריות - מתר לקימו אצלו, ומתר לאכל ממנו אחר
 89 הפסח, שברשות הגוי הוא.
 90 ד. גוי אלם שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם יודע
 91 הישראלי שאם אבד או נגנב מחיבו לשלמו וכופהו ואונסו
 92 לשלם, ואף על פי שלא קבל אחריות - הרי זה חיב

1 השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע
 2 שעות, מבטלו; וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב
 3 הראשון, ומבערו.
 4 ד. היו לו פרות רבות של תרומה, וצריך לשרפה ערב
 5 שבת - לא יערב הטהורה עם הטמאה, וישרף; אלא שורף
 6 טהורה לעצמה, וטמאה לעצמה, ותלויה [ספק טמאה]
 7 לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכל, עד ארבע שעות
 8 ביום השבת בלבד.
 9 ה. מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר, בודק
 10 בארבעה עשר בשחרית; לא בודק בשחרית, בודק בשעת
 11 הבעור [שעה שישית]; לא בודק בשעת הבעור, בודק בתוך
 12 החג. עבר הרגל ולא בודק - בודק אחר הרגל, כדי שיבער
 13 מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח, מפני שהוא אסור
 14 בהנחה.
 15 ו. כשבודק החמץ בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה
 16 עשר, או בתוך הרגל - מברך קדם שיתחיל לבדק: 'ברוך
 17 אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו
 18 על בעור חמץ'; ובודק ומחפש בכל המקומות שמכניסין
 19 להם חמץ, כמו שבארנו. ואם בודק לאחר הרגל, אינו
 20 מברך.
 21 ז. כשגומר לבדק - אם בודק בליל ארבעה עשר, או ביום
 22 ארבעה עשר קדם שש שעות - צריך לבטל כל חמץ
 23 שנשאר ברשותו, ואינו רואה; ויאמר: 'כל חמץ שיש
 24 ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתי, הרי הוא בטל, והרי
 25 הוא כעפר'. אבל אם בודק מתחלת שעה ששית ולמעלה,
 26 אינו צריך לבטל - שהרי אינו ברשותו, שפךר נאסר
 27 בהנחה.
 28 ח. לפיכך, אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה
 29 (ובמצא חמץ שהיה דעתו עליו [בעת הבדיקה] והיה בלבו
 30 ולבערו), ושכחו בשעת הבעור ולא בערו - הרי זה עבר
 31 על "לא יראה" ו"לא ימצא", שהרי לא בער ולא בטל;
 32 ואין הבטול עתה מועיל לו בלום, לפי שאינו ברשותו,
 33 והכתוב עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום "לא
 34 יראה" ו"לא ימצא". וחיב לבערו בכל עת שימצאו. ואם
 35 מצאו ביום טוב - כופה עליו כלי עד לערב, ומבערו; ואם
 36 של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו, שהכל פורשין
 37 [מובדלים] ממנו.
 38 ט. מי שיצא מביתו קדם שעת הבעור לעשות מצוה, או
 39 לאכל בסעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשואין,
 40 ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - אם יכול לחזור ולבער
 41 ולחזור למצותו, יחזור; ואם לאו, יבטל בלבו. יצא להציל
 42 מיד הגיס [שוודים], מן הנזר, מן הדלקה, ומן המפלת -
 43 יבטל בלבו, ודיו. יצא לצרף עצמו, ונזכר שיש לו חמץ
 44 בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד כביצה;
 45 היה פחות מכביצה, מבטלו בלבו ודיו.
 46 י. מי שהניח עסה מגלגלת [שנילושה] בתוך ביתו ויצא,
 47 ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו, והיה ירא שמא

44 יום שבת קודש י"ח שבט ה'תשע"ה

פָּרָק ה'

46 א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן
47 בלבד - והם שני מיני החטים, שהן החטה והכסמת,
48 ושלשה מיני השעורים, שהן השעורה ושבולת שועל
49 והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים
50 וכיוצא בהן - אין בהן משום חמץ; אלא אפילו לש קמח
51 ארז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בכגדים עד שנתפח כמו
52 בצק שהחמיץ, הרי זה מתר באכילה - שאין זה חמוץ,
53 אלא סרחון.

54 ב. חמשת מיני דגן אלו - אם לִשְׁן בְּמֵי פְרוֹת בְּלֶבֶד, בְּלֹא
55 שֵׁם מַיִם בְּעוֹלָם - אֵינָם בְּאִין לִיְדֵי חֲמוּץ; אֲלֵא אֶפְלוּ
56 הַנִּיחָן כֹּל הַיּוֹם עַד שֶׁנִּתְפַּח כֹּל הַבֶּצֶק, הֲרִי זֶה מֵתָר
57 בְּאִכְלָה; שְׂאִין מֵי פְרוֹת מִחֲמִיצִין, אֲלֵא מִסְרִיחִין. וּמֵי
58 פְרוֹת, הֵן כְּגוֹן: יֵזַן, וְחֶלֶב, וְדִבְשׁ, וְזֵית [שמן], וּמֵי
59 תְּפוּחִים, וּמֵי רְמוֹנִים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בְהֵן מִשְׂאֵר יֵינוֹת וְשִׁמְנִים
60 וּמִשְׂקִין - וְהוּא, שְׂלֵא יִתְעַרֵב בְּהֵן שֵׁם מַיִם בְּעוֹלָם; וְאִם
61 נִתְעַרֵב בְּהֵן מַיִם כֹּל שְׁהוּא, הֲרִי אֵלוּ מִחֲמִיצִין.

62 ג. אין מבשלין חטים במים - כגון ריפות [גרגרי חיטה],
63 וְלֹא קֵמַח - כְּגוֹן לְבִיבוֹת; וְאִם בְּשֵׁל, הֲרִי זֶה חֲמוּץ גָּמוּר
64 - וְהוּא, שִׁיתְּבַקְעוּ בַתְּכִשִׁיל [מנפיהותם]. אין קולין [מטגנים]
65 אֶת הַבֶּצֶק בְּשֵׁמֶן עַל הַמַּחְבֵּת, אֲבָל מְבַשְׁלִין אֶת הַפֶּת וְאֶת
66 הַקֵּמַח הַקְּלוּי. וְאִם הִרְתִּיתָ הַמַּיִם הַרְּבֵה, וְאַחַר כֵּן הִשְׁלִיף
67 לְתוֹכָן הַקֵּמַח - הֲרִי זֶה מֵתָר, מִפְּנֵי שְׁהוּא מִתְּבַשֵּׁל מִיָּד
68 קֵדָם שִׁיחֲמִיץ; וְיִכְבֵּר נִהְיָו בְּשֹׁנֵר [בכל] וּבִסְפָרָד וּבְכָל
69 הַמְּעַרֵב, לְאַסֵּר דְּבַר זֶה - גְּזֵרָה, שְׂמָא לֹא יִרְתִּיתָ הַמַּיִם יָפָה
70 יָפָה.

71 ד. מתר לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו
72 במי פרות - אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת
73 בשמן - הרי זה מתר; שמי פרות אינן מחמיצין.
74 ה. פרמל [שיבלים] שמהכהבין אותו [שורפין קצת] באור
75 וְסוּחֲנִין אוֹתוֹ, אֵין מְבַשְׁלִין הַקֵּמַח שְׁלוּ בְּמַיִם - שְׂמָא לֹא
76 נִקְלָה בְּאוּר יָפָה, וְנִמְצָא מִחֲמִיץ כְּשִׁמְבִשְׁלִין אוֹתוֹ. וְכֵן
77 כְּשִׁמּוּלִילִים הַקְּדָרוֹת הַחֲדָשׁוֹת [- מבשלים בהם קמח עם מים
78 לחזקם], אֵין מְבַשְׁלִין בְּהֵן אֲלֵא מִצֵּה אַפּוּיָה שְׁחֲזָרוּ וְטָחְנוּ
79 אוֹתָהּ; אֲבָל קֵמַח קְלִי [קלוי] אֲסוּר - שְׂמָא לֹא קִלְהוּ יָפָה,
80 וְיִבּוּא לִיְדֵי חֲמוּץ.

81 ו. אין בוללין [מרטבים] את השעורין במים בפסח, מפני
82 שהן רפין [מתבקעים] ומחמיצין במהרה. ואם בלל - אם
83 רפו כדי שאם הניחן על פי הביב [כלי מנוקב] שאופין עליו
84 החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון
85 זֶה, הֲרִי אֵלוּ מֵתָרִין.

86 ז. החטים - מתר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן,

1 לְבַעֲרוּ; שִׁהְרִי נִחְשָׁב כְּאֵלוּ הוּא שְׁלוּ, מִפְּנֵי שֶׁמְחִיבּוּ הָאֲנָס
2 בְּאַחֲרֵייתוֹ.

3 ה. ישראל שהרהין [משכן] חמצו אצל הגוי - אם אמר לו:
4 'אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני, קנה חמץ
5 זה מעכשור' - הרי זה ברשות הגוי, ואותו החמץ מתר
6 לאחר הפסח; והוא שיהיה הזמן שקבע לו [שיקנהו] קדם
7 הפסח. ואם לא אמר לו 'קנה מעכשור' - נמצא אותו החמץ
8 כאלו הוא פקדון אצל הגוי, ואסור בהניה לאחר הפסח.

9 ו. ישראל וגוי שהיו באין בספינה, והיה החמץ ביד
10 ישראל, והגיעה שעה חמישית - הרי זה מוכרו לגוי או
11 נותנו לו במתנה, וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח; ובלבד
12 שיתנו לו מתנה גמורה.

13 ז. אומר ישראל לגוי: 'עד שאתה לוקח [קונה חמץ] במנה,
14 בוא וקח במקאתים' [נכמות יותר גדולה, ורומז לו שיקנה ממנו
15 בחזרה את החמץ], 'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח מ'ישראל
16 - שְׂמָא אֲצִטְרֵךְ וְאֶקַּח מִמֶּךָ אַחַר הַפֶּסַח'. אֲבָל לֹא יִמְכֹר לוֹ
17 וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַל הַנְּאִי; וְאִם עָשָׂה כֵן, הֲרִי זֶה עוֹבֵר עַל "בֵּל
18 יִרְאֶה" ו"בֵּל יִמְצֵא".

19 ח. תערכת חמץ, עוברין עליה משום "בל יראה" ו"בל
20 ימצא" - כגון המוריס [שומן דג מלוח עם קמח] וכתח הבבלי
21 [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] ושכר המדי, שעושין אותו מן
22 הקמח, וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלוּ מְדַבְּרִים הַנֶּאֱכָלִים; אֲבָל דְּבַר
23 שִׁישׁ בּוֹ תְּעַרְכֵת חֲמוּץ, וְאֵינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה - הֲרִי זֶה מֵתָר
24 לְקִימוֹ בַּפֶּסַח.

25 ט. כיצד? ערכת [קערת] העבדינין [מעבדי עורות] שנתן
26 לתוכה קמח ועורות, אפלו נתנו שעה אחת קדם שעת
27 הבעור - הרי זה מתר לקימו. ואם לא נתן העורות, ונתן
28 הקמח קדם שלשה ימים לשעת הבעור - מתר, שהרי נפסד
29 והבאיש; תוף שלשה ימים, חייב לבער.

30 י. וכן הקילור [משהה לעין] והרטצה והאספלונית והתריאק
31 [- מיני תחבושות] שנתן לתוכן חמץ - מתר לקימן בפסח,
32 שהרי נפסדה צורת החמץ.

33 יא. הפת עצמה שעפשה [התעפשה] ונפסלה מלאכל הכלב,
34 ומלגמה [מין תחבושת מעורבת קמח] שנסרחה - אינו צריך
35 לבער. בגדים שכבסו אותן בחלב חטה, וכן גירות שדבקו
36 אותן בחמץ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלוּ - מֵתָר לְקִימָן בַּפֶּסַח, וְאֵין
37 בְּהֵן מִשׁוּם "לֹא יִרְאֶה" ו"לֹא יִמְצֵא"; שְׂאִין צוּרַת הַחֲמוּץ
38 עוֹמְדָת.

39 יב. דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל, או
40 שאינו מאכל כל אדם, כגון התריאק וכיוצא בו - אף על
41 פי שמתר לקימו, אסור לאכלו עד אחר הפסח; ואף על
42 פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא, הרי זה אסור
43 לאכלו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שבת קודש י"ח שבט - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלג

מתוך מהדורת חזק

48 בקיאים באמנותן, וממחרין לעשותן; אבל בעלי בתים
 49 אסורין, ואפלו צרו אותן בדפוס [מסגרת בצורת הצירור] -
 50 שמה יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס, וישהו בעשייתן
 51 ויחמיצו.
 52 טז. מים שרוחצין בו הידים והערכה אחר שלשין, וכן
 53 מים שמשפתמין בו בשעת לישה - הרי זה ישפך במקום
 54 מדרון, כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמיץ.
 55 יז. אין שורין את המרסן [קליפות תבואה] ומניחין לפני
 56 התרנגולין, שמה יחמיץ. אבל חולטין להן המרסן
 57 ברותחין, ומניחין לפניהן; וכבר נהגו רב העולם שלא
 58 לחלט - גזרה, שמה לא ירתיח המים יפה יפה.
 59 יח. ומתיר ללוש לתרנגולין מרסן או קמח, ומאכילן מיד,
 60 או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן - עד שלא ישהה
 61 לפניהן כדי הלוף מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו, או שהוא
 62 מהפך בו בידו - אינו מחמיץ; וכשיפסקו מלאכל - ישטף
 63 הפלי במים, וישפך במקום מדרון.
 64 יט. לא תשרה אשה את המרסן, שתוליד בידה למרחץ;
 65 אבל שפה [משפפת במורסן] היא על בשרה, יבש. ולא
 66 לעס אדם חטין ויתן על מכתו [לרפואה], מפני שהן
 67 מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוף החרסת; ואם נתן
 68 - ישרף מיד, מפני שהוא ממהר להחמיץ. אין נותנין את
 69 הקמח לתוף התרדל; ואם נתן, יאכל מיד.
 70 כ. מתיר לתן התבלין והשמשמין והקצח [מין תבלין]
 71 וכיוצא בהן, לתוף הבצק; וכן מתיר ללוש העסה במים
 72 ושמן, או דבש וחלב, או לקטף בהן [למרח מהם העיסה].
 73 וביום הראשון, אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד -
 74 לא משום חמץ, אלא כדי שיהיה "לחם עני"; ובראשון
 75 בלבד הוא שצריך להיות זכרון "לחם עני".
 76 כא. כל פלי חרש ששפתמש בהן חמץ בצונן, מתיר
 77 להשתמש בהן מצה בצונן - חוץ מפלי שמניחין בו
 78 השאור [בצק המחמיץ אחרים] וכלי שמניחין בו חרסת, מפני
 79 שחמוצין קשה; וכן ערבות שלשין בהן החמץ, ומניחין
 80 אותו שם עד שייחמיץ - הרי הן כבית שאור, ואין
 81 משתמשין בהן בפסח.
 82 כב. ביב [שקע] של חרש שאופין עליו חלות חמץ כל
 83 השנה, אין אופין עליו מצה בפסח; ואם מלאו גחלים
 84 והסיק מקום שהיה מבשל בו החמץ, מתיר לבשל עליו
 85 מצה.
 86 כג. פלי מתכות וכלי אבנים ששפתמש בהן חמץ ברותחין
 87 בכלי ראשון, כגון קדרות ואלפסין [קערות גדולות] - נותן
 88 אותן לתוף פלי גדול, וממלא עליהן מים, ומרתיחן
 89 בתוכו; ואחר כך שוטף אותן, ומשתמש בהן במצה. וכן
 90 הספינין, מרתיח את הלהב ואת הנצב [קת] בכלי ראשון,
 91 ואחר כך משתמש בהן במצה.
 92 כד. פלי מתכות ואבנים וכלי עצים ששפתמש בהן חמץ
 93 בכלי שני, כגון קערות וכוסות - נותן אותן לתוף פלי

1 וטוחנין אותן מיד, כדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל
 2 ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב, שלא
 3 יבבלו החטים במים - גזרה, שמה ישהו ויחמיצו.
 4 ח. תבשיל שנתבשל, ונמצאו בו שעורים או חטים - אם
 5 נתבקעו - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ.
 6 ואם לא נתבקעו - מוציאים אותן, ושורפין אותן, ואוכלין
 7 שאר התבשיל; שאין הדגן שנבלל או נתבשל ולא נתבקע,
 8 חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.
 9 ט. משום שנאמר: "ושמרתם את המצות", כלומר: הזהרו
 10 במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ; לפיכך אמרו חכמים:
 11 צריך אדם לזהר בידן שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא
 12 עליו מום אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו שם וקשר כלשהו
 13 לחמוץ. דגן שנטבע בנהר, או שנפל עליו מים - פשם
 14 שאסור לאכלו, כך אסור לקנמו; אלא מוכרו לישראל
 15 ומודיעו, כדי שיאכלנו קדם הפסח; ואם מכרו לגוים קדם
 16 הפסח, מוכר מעט מעט לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם
 17 הפסח, שמה יחזר הגוי וימכרנו לישראל.
 18 י. דגן שנפל עליו הלך [טפוטף מים] - כל זמן שהוא טורד
 19 טפה אחר טפה, אפלו כל היום בלו - אינו בא לידי חמוץ;
 20 אבל כשפוסק - אם נשתקה פשעור [חמיצין], הרי זה אסור.
 21 יא. אין לשין בפסח עסה גדולה, שמה תחמיץ - אלא
 22 שעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין, ולא בחמי חמה
 23 [שמש], ולא במים שנסאבו בו ביום - אלא במים שלנו
 24 [עבר עליהם הלילה]; ואם עבר ולש באחד מכל אלו, הרי
 25 הפת אסורה.
 26 יב. לא תשב אשה תחת השמש, ותלוש; ולא תחת הרקיע
 27 ביום העבים, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא
 28 תניח את העסה, ותתעסק בדרך אחר. ואם היתה לשה
 29 ואופה, צריכה שני כלים של מים, אחד שמקטפת בו
 30 [מולפת על העיסה טרם אפיה], ואחד שמצוננת בו ידה [מחום
 31 התנור]. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידה,
 32 או שעשת עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת. וכמה
 33 שעור חלה? כמו שלש וארבעים וחמש ביצה - כגוף
 34 [כמידת] הביצה הבינונית, לא כמשקלה.
 35 יג. כל זמן שאדם עוסק בבצק, אפלו כל היום בלו - אינו
 36 בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הבצק עד
 37 שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מפה בידו עליו - כבר
 38 החמיץ, וישרף מיד; ואם אין קולו נשמע - אם שהה כדי
 39 שיהלף אדם מיל - כבר החמיץ, וישרף מיד. וכן אם
 40 הכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערוותיו - הרי זה אסור
 41 לאכלו, ואין חיבין עליו פרת.
 42 יד. היו שתי עסות שהגביהו היד מהן בעת אחת,
 43 ונשתהו, והאחת מהן יש לה קול, והאחרת אין לה קול -
 44 שתיהן ישרפו, והרי הן חמץ גמור.
 45 טו. אין עושין סריקין המצירין [פת עם ציורים] בפסח,
 46 מפני שהאשה שוהה עליהן [מתעכבת בעשייתן], ומתחמצין
 47 בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מתרין לעשותם, מפני שהן

45 חובתו. וכן פת סלת נקיה ביותר - הרי זו מתרת, ויוצא
 46 בה ידי חובתו בפסח; ואין אומרים בה, 'אין זה לחם עני'.
 47 ו. אחד מצה שנאפית בתנור, או באלפס [קערה גדולה], בין
 48 שהדביק הבצק באלפס ואחר כך הרתיח, בין שהרתיח
 49 ואחר כך הדביק, אפלו אפיה [אפאה] בקרקע - הרי זה
 50 יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפית אפיה גמורה,
 51 יוצאין בה - והוא, שלא יהיו חוטים של בצק נמשכין
 52 ממנה בעת שפורסה. ויוצאין בקרקע השרוי [מצה שרויה
 53 במים] - והוא, שלא נמות; אבל מצה שבשלה - אינו יוצא
 54 בה ידי חובתו, שהרי אין בה טעם פת.
 55 ז. אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה
 56 לו, כגון שאכלה טבל [מתבואה שלא הופרשה], או מעשר
 57 ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגזלה. זה הכלל: כל
 58 שמכרכין עליו ברפת המזון, יוצא בה ידי חובתו; וכל
 59 שאין מכרכין עליו ברפת המזון, אין יוצא בה ידי חובתו.
 60 ח. הכהנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה
 61 שאינה ראויה לכל אדם; וכן יוצאין במצה של מעשר
 62 שני, בירושלים. אבל אין יוצאין במצה של בכורים, אפלו
 63 בירושלים; מפני שהבכורים, אין בהן התר [אכילה] בכל
 64 המושבות [אלא בירושלים], ומעשר שני, אפשר שיפדה
 65 ויאכל בכל מקום, וכתוב: "בכל מושבותיכם תאכלו
 66 מצות" - מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא
 67 שיוצאין בה ידי חובה.
 68 ט. חלות תודה ורקיקי [חלות] נזיר שעשה אותן לעצמו,
 69 אין יוצאין בהן, שנאמר: "וישמתם את המצות" - מצה
 70 המשמרת [שלא חמיר] לענין מצה בלבד, היא שיוצאין
 71 בה; אבל זו, משמרת לענין הנזב. ואם עשין למכר
 72 בשוק, הרי זה יוצא בה ידי חובתו; שהעושה למכר
 73 בשוק, בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן, ונמצא בשעת
 74 עשייתן, שמרן לשם מצה.
 75 י. הכל חייבין באכילת מצה, אפלו נשים ועבדים. קטן
 76 היכול לאכל פת - מחנכין אותו במצות, ומאכילין אותו
 77 כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל מצה, שורין
 78 לו רקיק במים ומאכילין אותו - והוא, שלא נמות.
 79 יא. מדברי סופרים, שאין מפטירין [מסיימים הסעודה] אחר
 80 מצה כלום, ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא אף
 81 על פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות אחרות ופרות
 82 וכיוצא בהן - חוזר ואוכל כזית מצה באחרונה, ופוסק.
 83 יב. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי שיהיה
 84 הכר לאכילתה בערב; ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין
 85 אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן]. וכן אסור לאכל ערב
 86 הפסח מקדם המנחה במעט, כדי שיפגס לאכילת מצה
 87 בתארה; אבל אוכל הוא מעט פרות או ירקות, ולא ימלא
 88 כרשו [כרוסו] מהן. וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן
 89 ערב הפסח, כדי לאכל מצה בתארה ויהיו מצות חביבים
 90 עליו; אבל בשאר ערבי ימים טובים, אוכל והולך עד
 91 שתחשף.

1 גדול, ונותן עליהן מים רותחין, ומניחן בתוכו עד
 2 שיפלטו; ואחר כך שוטפן, ומשתמש בהן במצה.
 3 כה. כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין - בין כלי
 4 ראשון כגון קדרות, בין כלי שני כגון קערות, בין שהיו
 5 משוחין ושועין [מרוחים] באבך שעושין אותן כעין זכוכית,
 6 בין שהיו חרש כמה שהן - אין משתמשין בהן במצה,
 7 אלא מניחן לאחר הפסח ומבשל בהן.
 8 כו. כלי ראשון שרצה להרתיחו [להכשירו לפסח], ולא מצא
 9 כלי אחר גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו - הרי זה מקיף
 10 לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ, וממלאהו מים עד
 11 שיגברו המים על שפתו, ומרתיח המים בתוכו, ודיו;
 12 ואחר כך שוטף אותו, ומשתמש בו במצה.

פרק ו

13
 14 א. מצות עשה מן התורה לאכל מצה בליל חמשה עשר,
 15 שנאמר: "בערב תאכלו מצת" - בכל מקום, ובכל זמן.
 16 ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח, אלא זו מצוה בפני
 17 עצמה; ומצותה כל הלילה. אבל בשאר הרגל, אכילת
 18 מצה רשות - רצה, אוכל מצה; רצה, אוכל ארז או דחן
 19 או קליות או פרות. אבל בליל חמשה עשר בלבד, חובה;
 20 ומשאכל כזית, יצא ידי חובתו.
 21 ב. בלע מצה, יצא; בלע מרור, יצא. בלע מצה ומרור
 22 כאחד - ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא; שהמרור כטפלה
 23 למצה. כרכן בסיב [של עץ] וכיוצא בו ובלען, אף ידי מצה
 24 לא יצא.
 25 ג. אבל מצה בלא פונה, כגון שאנסוהו גוים לאכל - יצא
 26 ידי חובתו; אבל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו, ואחר
 27 כך נתרפא - חייב לאכל אחר שנתרפא; לפי שאותה
 28 אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות.
 29 ד. אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם כן
 30 אכלה מאחד מתמשת המינין - שנאמר: "לא יאכל חמץ",
 31 ונאמר: "תאכלו מצות"; דברים הבאים לידי חמוץ - אם
 32 אכלן מצה, יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר הדברים, כגון
 33 ארז ודחן וקטניות - אין בהן [מצות] מצה, לפי שאין בהן
 34 חמץ.
 35 ה. העושה עסה מן החטים ומן הארז - אם יש בה טעם
 36 דגן, יוצא בה ידי חובתו. עסת הפלבים [לאכילת כלבים] -
 37 בזמן שהרועים אוכלין ממנה, יוצא בה ידי חובתו; אין
 38 הרועים אוכלין ממנה, אינו יוצא בה, שאין זו משמרת
 39 לשם מצה. מצה שלשה במי פרות, יוצא בה ידי חובתו
 40 בפסח. אבל אין לשין אותה בגיין, או שמן, או דבש, או
 41 חלב - משום "לחם עני", כמו שבארנו; ואם לש ואכל,
 42 לא יצא ידי חובתו. ואין יוצאין לא בפת מרסן, ולא בפת
 43 סבין [מורסן וסובין] - קליפות תבואה; אבל לש הוא את
 44 הקמח בסבין שלו ובמורסנו ועושהו פת, ויוצא בה ידי

פרק ז

45 היית"; כלומר, כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת
46 לחרות ונפדיית.
47 ז. לפיכך, כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות
48 והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין
49 נשים, חייב לשתות בלילה הזה, ארבעה כוסות של זין -
50 אין פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא
51 יפחתו לו [גבאי הצדקה] מארבעה כוסות; שעור כל כוס
52 מהן, רביעית.
53 ח. אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב. אשה אינה
54 צריכה הסבה; ואם אשה חשובה היא, צריכה הסבה. וכן
55 אצל אביו והשמש בפני רבו, צריכה הסבה; אצל תלמיד
56 בפני רבו, אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסבת
57 זמין, אינה הסבה; וכן המסב על ערפו, או על פניו - אין
58 זו הסבה. ואימתי צריכה הסבה? בשעת אכילת פזית
59 מצה, ובשתיית ארבעה כוסות האלו. ושאר אכילתו
60 ושתייתו - אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך.
61 ט. ארבעה כוסות האלו - צריך למזג אותן [לערבן עם מים],
62 כדי שתהיה שתייה ערבה; הכל לפי היין, ולפי דעת
63 השותה. ולא יפחות בארבעתן מרביעית זין חי - בכל כוס
64 יהא רבע רביעית יין. שתי ארבעה כוסות אלו מנין שאינו
65 מזוג - יצא ידי ארבעה כוסות, ולא יצא ידי חרות; שתי
66 ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת - ידי חרות יצא, ולא יצא
67 ידי ארבעה כוסות. ואם שתי מכל כוס מהן רבו, יצא.
68 י. כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו, מברך עליו ברכה
69 בפני עצמו. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; וכוס
70 שני, קורא עליו את ההגדה; כוס שלישי, מברך עליו
71 ברכת המזון; כוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך
72 עליו ברכת השיר [יהללך]. ובין הכוסות האלו - אם רצה
73 לשתות, שותה; בין שלישי לרביעי, אינו שותה.
74 יא. התרסת - מצוה מדברי סופרים, זכר לטיט שהיו
75 עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה? לוקחין תמרים
76 או גרוגרות [תאנים] או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין
77 [מועכים] אותן, ונותנין לתוכן חמץ, ומתבלין אותן בתבלין
78 כמו טיט בתבן; ומביאין אותן על השלחן בלילי הפסח.
79 יב. אכילת מרור - אינה מצוה מן התורה בפני עצמה,
80 אלא תלויה היא באכילת הפסח; שמצות עשה אחת לאכל
81 בשר הפסח, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל
82 המרור לבדו בליל זה, אפלו אין שם קרבן פסח.
83 יג. מרורים האמורים בתורה, הן התזרת והעלשין
84 והתמכה והתרחבינה והמרור; כל אחד מתמשת מיני ירק
85 אלו, נקרא 'מרור'. ואם אכל מאחד מהן או מתמשתן
86 כזית, יצא - והוא, שיהיה לחין; ויוצאין בקלח [שורש]
87 שלהן, אפלו יבש. ואם שלקן [בישולן הרבה], או כפשן
88 [בחומץ, או זמן רב במים], או בשלן - אין יוצא בהן.

1 א. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו
2 לאבותינו במצרים, כליל חמשה עשר בניסין - שנגמרו:
3 "זכור את היום הזה", כמו שנגמרו: "זכור את יום
4 השבת". ומנין שכליל חמשה עשר? תלמוד לומר:
5 "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה", כשעה שיש
6 מצה ומרור מנחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפלו
7 חקמים גדולים - חזבין לספר ביציאת מצרים; וכל
8 המאריך בדברים שארעו ושהיו, הרי זה משבח.
9 ב. מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאלו - שנגמרו:
10 "והגדת לבנך". לפי דעתו של בן, אביו מלמדו. כיצד?
11 אם היה קטן או טפש - אומר לו: 'בני, כלנו היינו עבדים
12 כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה
13 אותנו הקדוש ברוך הוא, ויצאנו לחרות'; ואם היה הבן
14 גדול וחקם - מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים
15 שנעשו לנו על ידי משה רבנו, לפי דעתו של בן.
16 ג. וצריך לעשות שנוי בלילה הזה - כדי שיראו הבנים
17 וישאלו ויאמרו: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות'?
18 עד שישב להם ויאמר להם: 'כך וכך ארע, וכך וכך היה'.
19 וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים, ועוקרין
20 [מסיים] השלחן מלפניהם קדם שיאכלו, וחוטפין מצה זה
21 מיד זה, וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן, אשתו שואלתו;
22 אין לו אשה - שואלין זה את זה 'מה נשתנה הלילה הזה',
23 ואפלו היו פלן חקמים. היה לבדו, שואל לעצמו 'מה
24 נשתנה הלילה הזה'.
25 ד. וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. כיצד? מתחיל
26 ומספר, שבתחלה היו אבותינו - בימי תרח ומלפניו -
27 כופרין וטועין אתרי ההבל, ורודפין עבודה זרה; ומסיים
28 בדת האמת, שגורבנו הקדוש ברוך הוא לה, והבדילנו מן
29 התועים, וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע, שעבדים
30 היינו לפרעה במצרים, וכל הרעה שגמלנו; ומסיים בנסים
31 ונפלאות שנעשו לנו, ובחרותנו. והוא שידרש מ"ארמי
32 אבד אבי", עד שיגמור כל הפרשה; וכל המוסף ומאריך
33 בדרש פרשה זו, הרי זה משבח.
34 ה. כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו כליל חמשה
35 עשר, לא יצא ידי חובתו [לספר ביציאת מצרים]; ואלו הן:
36 פסח, מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום ברוך
37 הוא על בתי אבותינו במצרים, שנגמרו: "ואמרם זבח
38 פסח הוא לה"; מרורים, על שם שמררו המצרים את חיי
39 אבותינו במצרים; מצה, על שם שנגאלו. ודברים האלו
40 בליל זה, הן הנקראין 'הגדה'.
41 ו. בכל דור ודור, חייב אדם להתראות את עצמו כאלו הוא
42 בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנגמרו: "ואותנו
43 הוציא משם". ועל דבר זה צוה בתורה: "וזכרת, פי עבד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב-י"ג שבט ה'תשע"ה

43 הווייתו של היום הקדוש] מְכַפֵּר לְשֹׁבִים, שְׁנֵאמַר: "כִּי בַיּוֹם
44 הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם".

45 ד. אף על פי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מְכַפֵּרֶת עַל הַכֹּל, וְעִצְמוֹ שֶׁל יוֹם
46 הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר - יֵשׁ עֲבֻרוֹת שֶׁהֵן מִתְּכַפְּרִין בְּשִׁעֲטָן [- מִדֵּן,
47 וְיֵשׁ עֲבֻרוֹת שֶׁאֵין מִתְּכַפְּרִין אֲלָא לְאַחַר זְמַן. כִּיצַד? עֵבֶר
48 אָדָם עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהֶן כְּרַת, וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה - אֵינוֹ
49 זֶה מִשֵּׁם עַד שְׁמוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד, וּבְאֵלוֹ נֶאמַר: "שׁוּבוּ בְּנֵים
50 שׁוֹכְבִים, אָרְפָא מִשׁוֹבְתֵיכֶם". עֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
51 שֶׁאֵין בָּהֶן כְּרַת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין, וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה
52 תּוֹלָה [את הכפרה, והיא לא גמורה] יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר,
53 וּבְאֵלוֹ נֶאמַר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם". עֵבֶר עַל
54 כְּרַתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה יוֹם
55 הַכְּפוּרִים תּוֹלֵן, וְיִסְוֹרִין הַבָּאִין עֲלָיו גּוֹמְרִין לוֹ הַכְּפָרָה,
56 וְלַעֲלוֹם אֵין מִתְּכַפֵּר לוֹ כְּפָרָה גְּמוּרָה, עַד שֶׁיָּבֹאוּ עֲלָיו
57 יִסְוֹרִין; וּבְאֵלוֹ נֶאמַר: "וּפְקַדְתִּי בְּשִׁבְטִי פֶשַׁעַם, וּבִגְנָעִים
58 עֲוֹנִים". בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלֹא חָלַל אֶת הַשֵּׁם בְּעַת
59 שְׁעָבֵר. אֲבָל הַמְּחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם - אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה
60 וְהִגִּיעַ יוֹם הַכְּפוּרִים וְהוּא עוֹמֵד בְּתְּשׁוּבָתוֹ וּבָאוּ עֲלָיו
61 יִסְוֹרִין, אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר לוֹ כְּפָרָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּמוּת, אֲלָא
62 תְּשׁוּבָה יוֹם הַכְּפוּרִים וְיִסְוֹרִין שֶׁלְשֶׁתֵּן תּוֹלִין, וּמִיתָה
63 מְכַפֵּרֶת, שְׁנֵאמַר: "וְיִגְלָה בְּאֲזֵנֵי ה' צְבָאוֹת, אִם יִכְפֹּר הָעֹנֵן
64 הַזֶּה לְכֶם, עַד תִּמְתּוּן".

יום שני י"ג שבט ה'תשע"ה

פָּרָק ב

67 א. אֵיזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה? זֶה שֶׁבֹא לְיָדוֹ דְּכָר שֶׁעֵבֶר
68 בּוֹ, וְאֶפְשָׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ, וּפָרַשׁ וְלֹא עֲשֵׂה מִפְּנֵי הַתְּשׁוּבָה,
69 לֹא מִיְרָאָה וְלֹא מִכְּשִׁלוֹן כַּח. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁבֹא עַל אִשָּׁה
70 בַּעֲבָרָה, וְלְאַחַר זְמַן נִתְיַחַד עִמָּה, וְהוּא עוֹמֵד בְּאַהֲבָתוֹ בָּהּ
71 וּבְכַח גּוֹפוֹ, וּבְמַדִּינָה שֶׁעֵבֶר בָּהּ, וּפָרַשׁ וְלֹא עֵבֶר - זֶה הוּא
72 בְּעַל תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. הוּא שֶׁשְׁלֵמָה אוֹמַר: "וּזְכַר אֶת
73 בּוֹרְאֵיךָ בִּימֵי כְּחוּרֹתֶיךָ". וְאִם לֹא שָׁב אֲלָא בִּימֵי זְקֻנּוֹתוֹ,
74 וּבְעַת שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת מַה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה - אֵף עַל
75 פִּי שֶׁאֵינָה תְּשׁוּבָה מְעֻלָּה, מוֹעֲלַת הִיא לוֹ, וּבְעַל תְּשׁוּבָה
76 הוּא. אֲפֹלוּ עֵבֶר כָּל יָמָיו, וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה בַּיּוֹם מִיתָתוֹ וּמִת
77 בְּתְּשׁוּבָתוֹ - כָּל עֲוֹנוֹתָיו נִמְחָלִין, שְׁנֵאמַר: "עַד אֲשֶׁר לֹא
78 תַחֲשֹׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ", שֶׁהוּא יוֹם הַמִּיתָה - מְכַלֵּל, שָׂאֵם זָכַר
79 בּוֹרְאוֹ וְשָׁב קִדְּם שְׁיָמוּת, נִסְלַח לוֹ.

80 ב. וּמָה הִיא הַתְּשׁוּבָה? הוּא שֶׁיַּעֲזֹב הַחַטָּא חַטָּאוֹ, וְיִסְרִינּוּ
81 מִמֶּחֱשָׁבוֹתָיו, וְיִגְמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד, שְׁנֵאמַר: "יַעֲזֹב
82 רִשְׁעֵי דְרַכּוֹ, וְאִישׁ אֲנִי מִחֻשְׁבוֹתָיו", וְכֵן יִתְנַחֵם עַל שְׁעָבֵר,
83 שְׁנֵאמַר: "כִּי אֲחִרֵי שׁוֹבֵי נַחֲמָתִי, וְאַחֲרֵי הַנְּדָעִי סִפְקָתִי עַל
84 יָרֵךְ"; וְיַעֲדֵד עֲלָיו [יעשה עד על עצמו] יוֹדֵעַ תְּעֻלוֹמוֹת [את

יום ראשון י"ב שבט ה'תשע"ה

הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה

4 מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שֶׁיָּשׁוּב הַחוּטָא מִחֻטָּאוֹ לְפָנֵי ה',
5 וְיִתְוַדָּה. וּבְאוֹר מִצְוָה זוֹ וְעִקָּרִים הַנִּגְרָרִים עִמָּה בְּגִלְגָּלָה -
6 בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

פָּרָק א

8 א. כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, בֵּין עֲשֵׂה בֵּין לֹא תַעֲשֶׂה - אִם
9 עֵבֶר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - כִּשִׁיעֲשֵׂה
10 תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מִחֻטָּאוֹ, חַיֵּב לְהִתְוַדָּת לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ
11 הוּא, שְׁנֵאמַר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ . . . וְהִתְוַדּוּ אֶת
12 חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ", זֶה וְדוּי דְּכָרִים. וְדוּי זֶה - מִצְוֹת
13 עֲשֵׂה. כִּיצַד מִתְוַדָּה? אוֹמַר: 'אֲנִי ה', חַטָּאתִי עִוְיָתִי
14 פְּשַׁעִתִּי לְפָנֶיךָ, וְעֲשִׂיתִי כִּף וְכָף, וְהִרִי נַחֲמָתִי וּבִשְׁתִּי
15 בְּמַעֲשֵׂי, וְלַעֲלוֹם אֵינִי חוֹזֵר לְדָבָר זֶה'. זֶה הוּא עִקָּרוֹ שֶׁל
16 וְדוּי; וְכָל הַמְּרַבֵּה לְהִתְוַדָּת וְלְהִאָרִיף בְּעִנְיָן זֶה, הֲרִי זֶה
17 מְשֻׁבָּח. וְכָל בְּעֲלֵי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת - בְּעַת שֶׁמְבִיאִין
18 קָרְבָּנוֹתֵיהֶן עַל שִׁגְגָתָן אוֹ עַל זְדוּנָן, אֵין מִתְּכַפֵּר לָהֶן
19 בְּקָרְבָּנָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְיִתְוַדּוּ וְדוּי דְּכָרִים, שְׁנֵאמַר:
20 "וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חַטָּא עָלֶיךָ". וְכֵן כָּל מִחֻבֵּי מִיתוֹת בֵּית
21 דִּין, וּמְחֻבֵּי מַלְקוֹת - אֵין מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ
22 בְּלִקְבָּתָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְוַדּוּ. וְכֵן הַחוּבֵל בְּחֻבּוֹ אוֹ
23 הַמְזִיק מִמוֹנוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁלֵם לוֹ מַה שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ -
24 אֵין מִתְּכַפֵּר לוֹ, עַד שֶׁיִּתְוַדָּה וְיָשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת כְּזֶה לַעֲלוֹם,
25 שְׁנֵאמַר: "מְכַל חַטָּאת הָאָדָם".

26 ב. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [לעזאזל ביום הכיפורים] - לְפִי שֶׁהוּא
27 כְּפָרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, כִּהֵן גְּדוֹל מִתְוַדָּה עֲלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל
28 יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "וְהִתְוַדָּה עֲלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".
29 שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבֻרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, הַקְּלוֹת
30 וְהַחֲמוּרוֹת, בֵּין שֶׁעֵבֶר בְּדוֹן בֵּין שֶׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה, בֵּין
31 שֶׁהוֹדַע לוֹ בֵּין שֶׁלֹא הוֹדַע לוֹ - הַכֹּל מִתְּכַפֵּר בְּשְׁעִיר
32 הַמִּשְׁתַּלַּח; וְהוּא, שֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עֲשֵׂה
33 תְּשׁוּבָה, אֵין הַשְּׁעִיר מְכַפֵּר לוֹ אֲלָא עַל הַקְּלוֹת. וּמָה הֵן
34 הַקְּלוֹת, וּמָה הֵן הַחֲמוּרוֹת? הֵן הַעֲבֻרוֹת שֶׁחַיֵּבִין
35 עֲלֵיהֶן מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כְּרַת; וְשׁוֹבְעַת שְׁוֹא וְשָׁקֵר - אֵף
36 עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן כְּרַת, הֲרִי הִיא מִן הַחֲמוּרוֹת. וְשָׂאֵר מִצְוֹת
37 לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהֶן כְּרַת - הֵן הַקְּלוֹת.

38 ג. בְּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, וְאֵין לָנוּ מִזְבַּח כְּפָרָה -
39 אֵין שָׁם אֲלָא תְּשׁוּבָה. הַתְּשׁוּבָה מְכַפֵּרֶת עַל כָּל הַעֲבֻרוֹת;
40 אֲפֹלוּ רִשְׁעֵי כָּל יָמָיו, וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחְרוּנָה - אֵין
41 מִזְכִּירִין לוֹ שָׁם רִשְׁעוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְרִשְׁעַת הָרִשָּׁע לֹא יִכְשַׁל
42 בָּהּ בַּיּוֹם שׁוֹבֵו מִרְשָׁעוֹ". וְעִצְמוֹ שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים [נַעֲם

48 בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עברות שבין אדם
49 לחברו, כגון חובל בחברו או המקלל את חברו או גוזלו
50 וכיוצא בהן - אינו נמחל לו לעולם, עד שימתן לחברו מה
51 שהוא חייב לו, וירצהו. אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא
52 חייב לו, צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו; ואפלו לא
53 הקניט את חברו אלא בדברים, צריך לפיסו ולפגוע
54 ולהפציר בו עד שימחל לו. לא רצה חברו למחל לו -
55 מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו, ופוגעין בו
56 ומבקשין ממנו. לא נתרצה להן, מביא לו שניה ושלישית.
57 לא רצה, מניחו והולך לו; וזה שלא מחל, הוא החוטא.
58 ואם היה רבו - הולך וקא אפלו אלף פעמים, עד שימחל
59 לו.

60 י. לפי שאסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהיה
61 נוח לרצות וקשה לכעס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא
62 למחל, מוחל בלב שלם ובגפוש חפצה; ואפלו הצר לו
63 וחטא לו הרבה, לא יקם ולא יטר. וזה הוא דרפם של זרע
64 ישראל, ולבם הנכון. אבל הגוים ערלי לב אינן פן, אלא
65 "ועברתו [כעסו] שמרה נצח"; וכן הוא אומר על
66 הגבועונים, לפי שלא מחלו ולא נתפייסו: "הגבוענים - לא
67 מבני ישראל המה".

68 יא. החוטא לחברו, ומת חברו קדם שיבקש ממנו מחילה
69 - מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו, ואומר
70 לפניהם: 'חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוגי זה שעשיתי
71 לו כן וכך'. ואם היה חייב לו ממון, יחזירו ליורשיו; לא
72 היה יודע לו יורש - יניחנו בבית דין, ויתודה.

יום שלישי י"ד שבט ה'תשע"ה

פָּרָק ג

74 א. כל אחד ואחד מבני האדם, יש לו זכויות ועונות: מי
75 שזכויותיו יתרות על עונותיו, צדיק; ומי שעונותיו יתרות
76 על זכויותיו, רשע; מחצה למחצה, בינוני. וכן המדינה -
77 אם היו זכויות כל יושביה מרבות על עונותיהם, הרי זו
78 צדקת; ואם היו עונותיהם מרביין, הרי זו רשעה. וכן כל
79 העולם כלו.

80 ב. אדם שעונותיו מרביין על זכויותיו - מיד הוא מת
81 ברשעו, שנאמר: "על רב עונך". וכן מדינה שעונותיה
82 מרביין - מיד היא אוברת, שנאמר: "זעקת סדם ועמרה כי
83 רבה". וכן כל העולם כלו, אם היו עונותיהם מרביין - מיד
84 הן נשחתין, שנאמר: "וירא ה' כי רבה רעת האדם".
85 ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות, אלא לפי גדלן:
86 יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר: "יען נמצא בו
87 דבר טוב"; ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות, שנאמר:
88 "וחוטא אחד, יאבד טובה הרבה". ואין שוקלין אלא
89 בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין [שוקלים]
90 הזכויות כנגד העונות.

91 ג. כל מי שנחם על המצוות שעשה, ותקה [התחרט] על
92

1 הקב"ה שלא לזוה החטא לעולם, שנאמר: "ולא
2 נאמר עוד 'אלהינו' למעשה דינו, אשר בד' ירחם יתום".
3 וצריך להתודות בשפתי, ולומר ענינות אלו שגמר בלב.ו.
4 ג. כל המתודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזב - הרי זה
5 דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת עד
6 שישליך השרץ; וכן הוא אומר: "ומודה ועוזב, ירחם".
7 וצריך לפרט את החטא, שנאמר: "אנא, חטא העם הזה
8 חטאה גדלה, ויעשו להם אלהי זהב".

9 ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני ה',
10 בככי ובמתחננים, ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה
11 מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו - כלומר: 'שאני אחר,
12 ואני אותו האיש שעשה אותן המעשים' - ומשנה מעשיו
13 כלין לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו - שגלות מכפרת
14 עון, מפני שגורמת לו להכניע ולהיות ענו ושפל רוח.
15 ה. ושבת גדול לשב, שיתודה ברבים ויודיע פשעיו להם,
16 ומגלה עברות שבינו ובין חברו לאחריים, ואומר להם:
17 'אמנם חטאתי לפלוגי ועשיתי לו כן וכך, והריני היום שב
18 ונחם'. וכל המתגאה ואינו מודיע, אלא מכסה פשעיו -
19 אין תשובתו גמורה, שנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח".
20 במה דברים אמורים? בעברות שבין אדם לחברו. אבל
21 שבינו לבין המקום - אינו צריך לפרסם חטאו, ועזות פנים
22 היא לו אם גלם; אלא שב לפני האל ברוך הוא, ופורט
23 חטאיו לפניו, ומתודה עליהן בפני רבים סתם [ולא פירוט].
24 וטובה היא לו שלא נתגלה עונו, שנאמר: "אשרי נשוי
25 פשע כסוי חטאה".

26 ו. אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת
27 הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר,
28 ומיד היא מתקבלת, שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו
29 בהיותו קרוב". במה דברים אמורים? ביחיד; אבל בצבור
30 - כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב שלם הן נעניין,
31 שנאמר: "כה' אלהינו, בכל קראנו אלי".
32 ז. יום הכפורים - הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים,
33 והוא קץ [גמר] מחילה וסליחה לישראל; לפיכך, חביבין
34 הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים. ומצות
35 ודוי יום הכפורים - שיתחיל מערב היום קדם שיאכל,
36 שמא יחנק בסעודה קדם שיתודה. ואף על פי שהתודה
37 קדם שיאכל, חוזר ומתודה בלילי יום הכפורים ערבית;
38 וחוזר ומתודה בשחרית, ובמוסף, ובמנחה, ובנעילה.
39 והיכן מתודה? יחיד, אחר תפלתו; ושליח צבור, באמצע
40 תפלתו בכרחה רביעית.

41 ח. הודוי שנהגו בו כל ישראל - אבל אנחנו חטאנו .
42 ' ; והוא עקר הודוי. עברות שהתודה עליהן ביום
43 הכפורים זה - חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר,
44 אף על פי שהוא עומד בתשובתו, שנאמר: "כי פשעי אני
45 אדע, וחטאתי נגדי תמיד".

46 ט. אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין, אלא עברות
47 שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל

מתוך מהדורת חזק

48 הבא; שכל ישראל יש להן חלק לעולם הבא, אף על פי
 49 שחטאו - שנאמר: "ועמך כלם צדיקים, לעולם יירשו
 50 ארץ"; ארץ זו - משל, כלומר: ארץ החיים; והוא העולם
 51 הבא. וכן חסידי אמות העולם, יש להן חלק לעולם הבא.
 52 ואלו שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתין
 53 ואובדין, ונדונין על גדל רשעם וחסאתם לעולם ולעולמי
 54 עולמים: המינים, והאפיקורסים, והכופרים בתורה,
 55 והכופרים בתחית המתים, והכופרים בביאת הגואל,
 56 והמשמדים, ומחטיאי הרבים, והפורשים מדרך צבור,
 57 והעושה עברות ביד רמה בפרהסיא ביהויקיס [מלך יהודה],
 58 והמוסרין, ומטיילי אימה על הצבור שלא לשם שמים,
 59 ושופכי דמים, ובצלי לשון הרע, והמושף ערלתו ושל
 60 יכירו שמהול הוא].
 61 ז. חמשה הן הנקראים 'מינים': האומר שאין שם אלוה,
 62 ואין לעולם מנהיג; והאומר שיש שם מנהיג, אכל הם
 63 שנים או יתר; והאומר שיש שם רבון אחד, אלא שהוא
 64 גוף ובעל תמונה; וכן האומר שאינו לבדו ראשון וצור
 65 לכל; וכן העובד אלוה זולתו, כדי להיות מליץ [ישר] בינו
 66 ובין רבון העולמים. כל אחד מחמשה אלו, הוא מין.
 67 ח. שלשה הן הנקראין 'אפיקורסים': האומר שאין שם
 68 נבואה כלל, ואין שם מדע [חכמה] שמגיע מהבורא ללב
 69 בני האדם; והמכחיש נבואתו של משה רבנו; והאומר
 70 שאין הבורא יודע מעשה בני אדם. כל אחד משלשה אלו
 71 - הן אפיקורוס. שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין
 72 התורה מעם ה' - אפלו פסוק אחד, אפלו תבה אחת, אם
 73 אמר: 'משה אמרו מפי עצמו', הרי זה כופר בתורה; וכן
 74 הכופר בפרושה, והיא תורה שבעל פה, והמכחיש מגידיה
 75 [חכמה], כגון צדוק וביתוס; והאומר שהבורא הקליף
 76 מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו, אף על פי
 77 שהיא היתה מעם ה', כגון הנוצרים וההגרים. כל אחד
 78 משלשה אלו - כופר בתורה.
 79 ט. שנים הם המשמדים: המשמד לעברה אחת, והמשמד
 80 לכל התורה בלה. המשמד לעברה אחת - זה שהחזיק
 81 עצמו לעשות אותה עברה בזדון, ונתפרסם בה והרגל,
 82 אפלו היתה מן הקלות, כגון שהחזיק תמיד ללבש שעטנז
 83 או להקיף פאה, ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם
 84 אצלו - הרי זה משמד לאותו דבר; והוא, שיעשה להכעיס
 85 [הקב"ה, ולא למלאות תאוותו בלבד]. והמשמד לכל התורה,
 86 כגון החוזר לדתי הגוים בשעה שגוררין שמד וידבק בהן,
 87 ויאמר: 'מה בצע לו להדבק בישראל שהן שפלים
 88 ונרדפים, טוב לו שידבק באלו שיצדקו פקיפה' - הרי זה
 89 משמד לכל התורה בלה.
 90 י. מחטיאי הרבים יצד? אחד שהחטיא בדבר גדול,
 91 כגורעם וצדוק וביתוס; ואחד שהחטיא בדבר קל, אפלו
 92 לבטל מצות עשה; ואחד האונס אחרים עד שיחטאו -
 93 כמנשה, שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה; או
 94 שהטעה אחרים והדיחם - כישוע.

1 הזכיות, ואמר בלבו: 'ומה העלתי בעשיתן? אולי לא
 2 עשיתי אותן! - הרי זה אבד את פלן, ואין מזכירין לו
 3 שום זכות בעולם, שנאמר: "צדקת הצדיק לא תצילנו
 4 ביום רשעו"; אין זה, אלא בתוהו על הראשונות. כשם
 5 ששוקלין עונות אדם וזכיותיו בשעת מיתתו - כך בכל
 6 שנה ושנה, שוקלין עונות כל אחד ואחד מבני העולם עם
 7 זכיותיו ביום טוב של ראש השנה: מי שנמצא צדיק,
 8 נחתם לחיים; ומי שנמצא רשע, נחתם למיתה. והבינוני,
 9 תולין לו עד יום הכפורים: אם עשה תשובה, נחתם
 10 לחיים; ואם לאו, נחתם למיתה.
 11 ד. אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב
 12 - רמז יש בו, כלומר: עורו עורו ישנים משנתכם, והקיצו
 13 נדמים מתרדמתכם; וחפשו במעשיכם וחרו בתשובה,
 14 וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהכלי הזמן,
 15 ושוגים [מתמסרים] כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל
 16 ולא יציל - הביטו לנפשתיכם, והיטיבו דרכיכם
 17 ומעלליכם; ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו
 18 אשר לא טובה. לפיכך, צריך כל אדם שיראה עצמו כל
 19 השנה בלה, כאלו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם
 20 (כלו), חציו זכאי וחציו חייב; חטא חטא אחד - הרי
 21 הכריע עצמו והכריע את כל העולם כלו לכף חובה, וגרם
 22 להן השתתה; עשה מצוה אחת - הרי הכריע את עצמו
 23 והכריע את כל העולם כלו לכף זכות, וגרם להן תשובה
 24 והצלה. זה הוא שנאמר: "וצדיק, יסוד עולם" - זה שצדק
 25 עצמו, הכריע את כל העולם כלו והצילו. ומפני ענין זה,
 26 נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים
 27 ולעסק במצוות מראש השנה ועד יום הכפורים, יתר מכל
 28 ימות השנה. ונהגו כלם לקום בלילה בעשרת ימים אלו,
 29 ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי כבושין
 30 [מסור] עד שיאור היום.
 31 ה. בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכיותיו, אין מחשבין
 32 עליו תחלת עון שחטא בו ולא שני, אלא משלישי ואילף.
 33 אם נמצאו עונותיו משלישי ואילף מרבין על זכיותיו -
 34 אותן שני העונות מצטרפין, ודנין אותו על הכל. ואם
 35 נמצאו זכיותיו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילף -
 36 מצטרפין [מוחלין] כל עונותיו ראשון ראשון [מוותרים] על
 37 הפעמים הראשונות; לפי שהשלישי נחשב ראשון, שפכר
 38 נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא ראשון, שפכר נמחל
 39 השלישי; וכן עד סופן. במה דברים אמורים? ביחיה,
 40 שנאמר: "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר".
 41 אכל הצבור - תולין להן עון ראשון ושני ושלישי,
 42 שנאמר: "על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא
 43 אשיבנו". וכשמחשבין להם על דרך זו, מחשבין להן
 44 מרביעי ואילף. הבינונים - אם היה בכלל מחצה עונות
 45 שלהן שלא הניח תפלין מעולם - דנין אותו כפי חטאיו,
 46 ויש לו חלק לעולם הבא; וכן כל הרשעים שעונותיהן
 47 מרבין - דנין אותן כפי חטאתיהן, ויש להן חלק לעולם

46 ניח איתן בכשלונין. (ד) והאומר: 'אחטא ואשוב'; ובכלל
 47 זה, האומר: 'אחטא, ויום הפוריים מכפר'.

48 ב. ומהן חמשה דברים הנוצלים דרכי התשובה בפני
 49 עושיהן; ואלו הן: (א) הפורש מן הצבור - לפי שבזמן
 50 שיעשו תשובה ולא יהיה עמהן, ואינו זוכה עמהן בזכות
 51 שעושיהן. (ב) והחולק על דברי חכמים - לפי שמחלקתו
 52 גורמת לו לפרש מהן, ואינו יודע דרכי התשובה. (ג)
 53 והמליעג על המצוות - שפיון שנתבזו בעיניו, אינו רודף
 54 אחריהן ולא עושן; ואם לא יעשה, במה יזה? (ד)
 55 והמבזה רבותיו - שדבר זה גורם להן לרחפו ולטרודו
 56 כישוע ויגחזיו, ויבזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו
 57 דרך האמת. (ה) והשוגא את התוכחות - שהרי לא הניח
 58 לו דרך התשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן
 59 שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו, חוזר
 60 בתשובה, כמו שכתוב בתורה: "זכר, אל תשכח", "ממרים
 61 הייתם", "ולא נתן ה' לכם לב", "עם נבל, ולא חכם". וכן
 62 ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר: "הוי גוי חוטא", "ידע
 63 שור קוניהו", "מדעת, כי קשה אתה, וגיד ברזל ערפך,
 64 ומצחק נחושה"; וכן צנח האל להוכיח לחטאים,
 65 שנאמר: "קרא בגרון, אל תחשף". וכן כל הנביאים
 66 הוכיחו לישראל, עד שחזרו בתשובה. לפיכך, צריך
 67 להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא
 68 שמים מנעוריו ואזהב להן, שיהא מוכיח לרבים ומחזירן
 69 בתשובה. וזה ששוגא את התוכחות, אינו בא למוכיח ולא
 70 שומע דבריו; לפיכך יעמד בחטאתיו, שהם בעיניו טובים.
 71 ג. ומהם חמשה דברים, העושה אותן אי אפשר לו
 72 שישוב תשובה גמורה, לפי שהן עונות שבין אדם לחברו,
 73 ואינו יודע חברו שחטא לו, כדי שיחזיר לו או ישאל ממנו
 74 למחל לו; ואלו הן: (א) המקלל את הרבים - ולא קלל
 75 אדם ידוע, כדי שישאל ממנו פסחה. (ב) והחולק עם גנב
 76 - לפי שאינו יודע גנבה זו של מי היא, אלא הגנב גנב
 77 רבים ומביא לו והוא לוקח; ועוד, שהוא מחזק יד הגנב,
 78 ומחטיא אותו. (ג) והמוצא אבדה ואינו מכריז עליה עד
 79 שיחזרה לבעליה - לאחר זמן, כשיעשה תשובה, אינו
 80 יודע למי יחזיר. (ד) והאוכל (שד) (שור) עניים ויתומים
 81 ואלמנות - אלו בני אדם אמללין הן ואינן ידועין
 82 ומפרסמין, וגולין מעיר לעיר, אין להם מפיר, כדי שידע
 83 שד זה של מי הוא ויחזירנו לו. (ה) והמקבל שחד להטות
 84 דין - אינו יודע עד היכן הגיעה הטיה זו וכמה הוא פחה
 85 כדי שיחזיר, שהדבר יש לו רגלים יש לו בסיס קל; ועוד
 86 שהוא מחזק יד זה, ומחטיא אותו.

87 ד. ומהן חמשה דברים, העושה אותן אין חזקתו לשוב
 88 מהן, לפי שהן דברים קלים בעיני רב האדם, ונמצא חוטא
 89 והוא ידמה שאין זה חטא; ואלו הן: (א) האוכל מסעודה
 90 שאינה מספקת לבעליה עניי המזמין אורח מחמת נימוס אך לו
 91 עצמו אין דין - שנה אבק גזל, והוא מדמה שלא חטא,
 92 ויאמר: 'כלום אכלתי אלא ברשותי'. (ב) והמשתמש

1 יא. הפורש מדרכי צבור - אף על פי שלא עבר עברות,
 2 אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא
 3 נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרכו
 4 כאחד מגויי הארץ, וכאלו אינו מהן - אין לו חלק לעולם
 5 הבא. העושה עברות כדי רמה פיהוקים - בין שעשה
 6 קלות, בין שעשה חמורות - אין לו חלק לעולם הבא;
 7 וזה הוא הנקרא 'מגלה פנים בתורה', מפני שהעז מצחו
 8 וגלה פניו ולא בש מדברי תורה.

9 יב. שנים הם המוסרין: המוסר חברו כדי גוים להרגו או
 10 להפוטו, והמוסר ממון חברו כדי גוים או כדי אגס ובעל
 11 זרוע שהוא כגוי - שניהן, אין להן חלק לעולם הבא.
 12 יג. מטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים - זה הרודה
 13 צבור בחזקה והן יראין ופחדין ממנו הרבה, וכונתו
 14 לכבוד עצמו וכל חפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי
 15 הגוים.

16 יד. כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמינו
 17 - אף על פי שהן ישראל, אין להן חלק לעולם הבא. ויש
 18 עברות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל
 19 בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר
 20 מהן. ואלו הן: המכנה את חברו, והקורא לחברו בכנוי,
 21 והמליבין פני חברו ברבים, והמתפבד בקלון חברו,
 22 והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה רבותיו, והמבזה את
 23 המועדות, והמחלל את הקדשים. במה דברים אמורים,
 24 שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא? בשמת בלא
 25 תשובה. אבל אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה -
 26 הרי זה מגי העולם הבא; שאין לה דבר שעומד בפני
 27 התשובה. אפלו כפר בעקר כל ימיו, ובאחרונה שב - יש
 28 לו חלק לעולם הבא, שנאמר: "שלום שלום לרחוק
 29 ולקרוב, אמר ה' - ורפאתיו". כל הרשעים והפושעים
 30 והמשמדים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה, בין בגלוי בין
 31 שחזרו במטמוניות (בסתר) - מקבלין אותן, שנאמר: "שובו
 32 בנים שובכים"; אף על פי שעדין שובך הוא, שהרי בסתר
 33 בלבד חזר ולא בגלוי - מקבלין אותו בתשובה.

יום רביעי ט"ו שבט ה'תשע"ה

פרק ד

36 א. עשרים וארבעה דברים מעפבין את התשובה. ארבעה
 37 מהן - עון גדול, והעושה אחד מארבעתן, אין הקדוש
 38 ברוך הוא מספיק [מסייע] בידו לעשות תשובה, לפי גדל
 39 חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים; ובכלל עון זה,
 40 המעפב את הרבים מלעשות מצוה. (ב) והמטה חברו
 41 מדרך טובה לדרך רעה, כגון מסית יחיד לעבודה זרה
 42 ומדיח רבים. (ג) הרואה בנו בתרבות רעה, ואינו ממחה
 43 בידו - הואיל ובנו ברשותו, אלו מחה בו היה פורש,
 44 ונמצא כמחטיא אותו; ובכלל עון זה - כל שאפשר בידו
 45 למחות באחרים בין רבים בין יחידים ולא מחה בהן, אלא

מתוך מהדורת חזק

46 החוטא על חטאיו אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין
 47 ממנו דרך התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו,
 48 כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה. הוא שהקדוש ברוך
 49 הוא אומר על ידי ישעיהו: "השמן לב העם הזה... וישב
 50 - ורפא לו". וכן הוא אומר: "ויהיו מלעבים במלאכי
 51 האלהים, ובוזים דבריו, ומתעטעים בגביאי, עד עלות
 52 חמת ה' בעמו עד לאין מרפא" - כלומר, חטאו ברצונם
 53 והרבו לפשע, עד שנתחייבו למנע מהן התשובה שהיא
 54 המרפא. לפיכך כתוב בתורה: "ואני אחזק את לב פרעה"
 55 - לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו,
 56 שנגאמר: "הבה נתחכמה לו", נתן הדין למנע ממנו
 57 התשובה, עד שגפרעין ממנו. לפיכך חזק הקדוש ברוך
 58 הוא את לבו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו:
 59 'שלח, ונעשה תשובה', וכבר אמר לו הקדוש ברוך הוא
 60 שאין אתה משלח, שנגאמר: "ואתה ועבדיך, ידעתי וגו'",
 61 "ואולם, בעבור זאת העמדתך? כדי להודיע לכאי
 62 העולם, שבזמן שמונע הקדוש ברוך הוא התשובה
 63 לחוטא, אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה
 64 בתחלה ברצונו. וכן סיחון, לפי עונות שהיו לו נתחייב
 65 למנעו התשובה, שנגאמר: "כי הקשה ה' אלתיך את רוחו,
 66 ואמץ את לבו". וכן הכנענים, לפי תועבותיהן מנע מהן
 67 התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנגאמר: "כי
 68 מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את
 69 ישראל, למנעו החרימם". וכן ישראל בימי אליהו, לפי
 70 שהרבו לפשע, מנע מאותן המרבים לפשע תשובה,
 71 שנגאמר: "ואתה הסבת את לבם אחרנית", כלומר, מנעו
 72 מהן התשובה. נמצאת אומר, שאין האל גוזר על פרעה
 73 להרע לישראל, ולא על סיחון לחטא בארצו, ולא על
 74 הכנענים להתעייב, ולא על ישראל לעבד עבודה זרה; אלא
 75 כלן חטאו מעצמן, וכלן נתחייבו למנע מהן התשובה.
 76 ד. ובענין זה שואלין הנביאים והצדיקים בתפלותיהן
 77 מאת ה' לעזרם על דרך האמת, כמו שאמר דוד: "הורני,
 78 ה', דרךך" - כלומר: אל ימנעוני חטאי דרך האמת,
 79 שממנה אדע דרך יחודי שמך. וכן זה שאמר: "ורוח
 80 נדיבה חסמכני", כלומר: תניח רוחי לעשות חפצך, ואל
 81 יגרמו לי חטאי למנעני התשובה, אלא תהיה הרשות בידי,
 82 עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו, כל
 83 הדומה לפסוקים אלו.
 84 ה. ומה הוא זה שאמר דוד, "טוב וישר ה', על כן יורה
 85 חטאים בדרך, ודרך עניים במשפט, וילמד עניים דרכו"?
 86 זה ששלח להן נביאים מודיעים להם דרכי ה', ומחזירין
 87 אותן בתשובה. ועוד, שנתן בהם כח ללמד ולהביין;
 88 שמדה זו בכל אדם, שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה
 89 והצדק, מתארה להן ורוף אותן. והוא שאמרו חכמים:
 90 'בא לטהר, מסייעין אותו' - כלומר: ימצא עצמו נעזר על
 91 הדבר. והלא כתוב בתורה: "ועבדום וענו אתם", הרי גזר
 92 על המצרים לעשות רע; וכתוב: "וקם העם הזה, וזנה

1 שיהיה להם שיהיה! ידע שנה צדיק או רשע, או לא ידע?
 2 אם ידע שהוא יהיה צדיק, אי אפשר שלא יהיה צדיק!
 3 ואם תאמר שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע, הרי
 4 לא ידע הדבר על בריו. דע, שתשובת שאלה זו "ארכה
 5 מארץ מדה, ורחבה מני ים", וכמה עקרים גדולים והררים
 6 רמים תלויים בה; אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה
 7 שאני אומר. כבר בארנו בפרק שני מהלכות יסודי התורה,
 8 שהקדוש ברוך הוא אינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו,
 9 ככני אדם שהן ודעתן שנים, אלא הוא יתברך שמו ודעתו
 10 - אחד; ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על
 11 בריו. וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצא אמתת הבורא
 12 [מהות], שנגאמר: "כי לא יראני האדם, וחי" - כך אין כח
 13 באדם להשיג ולמצא דעתו [אופן ידיעתו] של בורא. הוא
 14 שהנביא אומר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא
 15 דרכיכם דרכי". ובין שפן הוא, אין בנו כח לידע היאך
 16 ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואים והמעשים. אבל נדע
 17 בלא ספק, שמעשה האדם ביד האדם; ואין הקדוש ברוך
 18 הוא מושכו, ולא גוזר עליו לא לעשות כך ולא שלא
 19 לעשות כך. ולא מפני קבלת הדת בלבד נדע דבר זה, אלא
 20 ברצות ברירות מדברי החכמה. ומפני זה נאמר בנבואה,
 21 שדין את האדם על כל מעשיו כפי מעשיו, אם טוב ואם
 22 רע. וזה העקר שכל דברי הנבואה תלויין בו.

יום שישי י"ז שבט ה'תשע"ה

פרק ו

24
 25 א. פסוקים הרבה יש בתורה ובדברי הנביאים, שהן נראין
 26 כסותרין עקר זה, ונקשלין בהן רב האדם, ויעלה על דעתו
 27 מהן. שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם לעשות טובה או
 28 רעה, ושאין לבו של אדם מסור לו להטותו לכל אשר
 29 ירצה. והריני מבאר עקר גדול, שממנו תדע פרוש כל
 30 אותן הפסוקים. בזמן שאדם אחד חוטא, או אנשי מדינה
 31 חוטאין, ועושה החוטא חטא שעשה מדעתו וברצונו, כמו
 32 שהודענו - ראוי להפריע ממנו; והקדוש ברוך הוא יודע
 33 היאך יפריע. יש חטא שהדין נותן שגפרעין ממנו על חטאו
 34 בעולם הזה, בגופו או בממונו או בכניו הקטנים; שבניו
 35 של אדם הקטנים שאין בהן דעת ולא הגיעו לכלל מצוות,
 36 כקנינו הן - כתוב: "איש בחטאו יומת", עד שייעשה
 37 "איש". ויש חטא שהדין נותן שגפרעין ממנו לעולם הבא,
 38 ואין עובר עליו שום נזק בעולם הזה. ויש חטא שגפרעין
 39 ממנו בעולם הזה, ולעולם הבא.
 40 ב. במה דברים אמורים? בזמן שלא עשה תשובה; אבל
 41 אם עשה תשובה, התשובה כתרים [מגן] לפני הפרענות.
 42 וכשם שאדם חוטא ברצונו ומדעתו, כך הוא עושה
 43 תשובה ברצונו ומדעתו.
 44 ג. ואפשר שיתחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה,
 45 עד שימתן הדין לפני דין האמת, שיהיה הפרעון מזה

מתוך מהדורת חזק

43 ה. כל הנביאים פלן צווי על התשובה; ואין ישראל
 44 נגאלין, אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה, שסוף
 45 ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין,
 46 שגאמר: "והיה כי באו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד
 47 ה' אלהיך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך וגו'".
 48 ו. גדולה תשובה שמקרכת את האדם לשכינה - שגאמר:
 49 "שובה, ישראל, עד ה' אלהיך", ונגאמר: "ולא שבתם עדי,
 50 נאם ה'", ונגאמר: "אם תשוב ישראל, נאם ה', אלי תשוב"
 51 - כלומר, אם תחזר בתשובה, כי תדבק, התשובה מקרכת
 52 את החוקים: אמש היה זה שגוי לפני המקום, משקן
 53 ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד. וכן
 54 אתה מוצא, שבלשון שהקדוש ברוך הוא מרחק את
 55 החטאים [החוטאים] - בה מקרב הוא את השבים, בין יחיד
 56 בין רבים, שגאמר: "והיה במקום אשר יאמר להם, לא
 57 עמי אתם, יאמר להם, בני אל חי", ונגאמר ביבנה
 58 ברשעתו: "כתבו את האיש הזה, עירי גבר לא יצלח
 59 בקימו", "אם יהיה פניהו בן יהוקים מלך יהודה, חותם
 60 על יד מיני". וכיין ששב בגלותו, נאמר בנרבל בנו:
 61 "ביום ההוא, נאם ה' צבאות, אקחך ורבל בן שאלתיאל
 62 עבדי, נאם ה', ושמתיך פחותם".
 63 ז. כמה מעלה מעלת התשובה! אמש היה זה מבדל מה'
 64 אלהי ישראל, שגאמר: "עונותיכם היו מבדילים ביניכם
 65 לבין אלהיכם"; צועק ואינו נענה, שגאמר: "גם כי תרבו
 66 תפלה, אינני שומע"; ועושה מצוות וטורפין [זורקים] אותן
 67 בפניו, שגאמר: "מי בקש זאת מידכם רמס חצרי", "מי
 68 גם בכס ויסגר דלתים", "עלתיכם ספו על זבחיכם, ואכלו
 69 בשר". והיום הוא מדבק בשכינה, שגאמר: "ואתם
 70 הדברים בה' אלהיכם"; צועק ונענה מיד, שגאמר: "והיה
 71 טרם יקראו, ואני אענה"; ועושה מצוות ומקבלין אותן
 72 בנחת ושמחה, שגאמר: "כי כבר רצה האלהים את
 73 מעשיך". ולא עוד, אלא שמתאנים להם, שגאמר: "וערבה
 74 לה' מנחת יהודה וירושלים, כימי עולם וכשנים
 75 קדמוניות".
 76 ח. בעלי תשובה, דרפן להיות שפלים וענוים ביותר; אם
 77 חרפו אותן הפסילים במעשיהם הראשונים, ואמרו להם:
 78 'אמש היית עושה כך וכך, ואמש היית אומר כך וכך' -
 79 אל ירגישו [אל ישימו לב] להן; אלא שומעין ושמחים,
 80 ויודעים שזו זכות להם, ושכל זמן שהם בשים ממעשיהם
 81 שעברו ונכלמין מהן, זכותם מרבה ומעלתם מתגדלת.
 82 וחסא גדול הוא לומר לבעל תשובה: 'זכר מעשיך
 83 הראשונים, או להזכירן בפניו כדי לבישו, או להזכיר
 84 דברים וענינים הדומין להם כדי להזכירו מה עשה. הכל
 85 אסור, ומזהר עליו בכלל הונת דברים שהזהירה עליה
 86 תורה, שגאמר: "ולא תונו איש את עמיתו, ויראת מאלהיך
 87 [כ] אני ה'".

1 אחרי אלהי גבר הארץ", הרי גור על ישראל לעבר עבודה
 2 זרה. ולמה נפרע מהן? לפי שלא גור על איש פלוני
 3 הידוע, שיהיה הוא הזונה; אלא כל אחד ואחד מאותן
 4 הזונות שעבדו עבודה זרה - אלו לא רצה לעבר, לא היה
 5 עובר. ולא הודיעו הבורא, אלא מנהגו של עולם. הא למה
 6 זה דומה? לאומר: 'העם הזה, יהיה בהן צדיקים ורשעים'
 7 - לא מפני זה יאמר הרשע: 'כבר נגזר עליו שיהיה רשע,
 8 מפני שהודיע הקדוש ברוך הוא למשה שיהיו רשעים
 9 בישראל'; פענן שגאמר: "כי לא יחדל אביון מקרב
 10 הארץ" [אין מוכרח שכל אחד יהיה אביון]. וכן המצרים, כל
 11 אחד ואחד מאותן המצרים והמרעים לישראל, אלו לא
 12 רצה להרע להן, הרשות בידו - שלא גור על איש ידוע,
 13 אלא הודיעו שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם. וכבר
 14 אמרנו, שאין כח באדם לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא
 15 דברים שעתידין להיות.

יום שבת קודש י"ח שבט ה'תשע"ה

פרק ז

18 א. הואיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שבארנו, ישתדל
 19 אדם לעשות תשובה ולנער בפיו מחטאיו, כדי שימות
 20 והוא בעל תשובה, כדי שיזכה לחיי העולם הבא.
 21 ב. לעולם יראה אדם את עצמו כאלו הוא נוטה למות,
 22 ושמא ימות בשעתו [כשעומד בחטאו] ונמצא עומד בחטאיו;
 23 לפיכך, ישוב מחטאיו מיד, ולא יאמר: 'כשאזקין אשוב'
 24 - שמא ימות קדם שיזקין. הוא ששלמה אומר בחקמתו:
 25 "בכל עת יהיו בגדיך לבנים".
 26 ג. ואל תאמר, שאין התשובה אלא מעברות שיש בהן
 27 מעשה, כגון זנות וגזל ונגבה. כשם שצריך אדם לשוב
 28 מאלו - כך הוא צריך לחפש בדעות [מידות] רעות שיש
 29 לו, ולשוב מהן: מן הפעס, ומן האביבה, ומן הקנאה, ומן
 30 התחרות, ומן ההתל [ליצינות], ומרדיפת הממון והכבוד,
 31 ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן - מן הכל צריך לחזר
 32 בתשובה. ואלו העונות, קשים מאותן שיש בהן מעשה;
 33 שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה הוא לפרש. וכן הוא
 34 אומר: "יעזב רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו".
 35 ד. אל ידמה בעל תשובה, שהוא מרחק ממעלת
 36 הצדיקים, מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן!
 37 אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, וכאלו לא חטא
 38 מעולם; ולא עוד, אלא ששקרו הרבה, שהרי טעם טעם
 39 החטא ופרש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים: 'מקום
 40 שבעלי תשובה עומדין בו, אין צדיקים גמורים יכולין
 41 לעמד בו'; כלומר, מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו
 42 מעולם, מפני שהן פובשין יצרן יתר מהן.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב-י"ח שבט ה'תשע"ה

צום פפור, והאזהרה למעשה זה לא נתבארה בלשון
 התורה, אכל כיון שהזכיר את-הענין וחיוב פרת למי
 שיאכל, ידענו שמוזהרים על האכילה, והוא אמרו: "כי
 כל-הנפש אשר לא-תענה וגו' ונכרתה" (שם כג, כט).
 ובגיש פרתות (ב), כשמנו מחיבי פרת, מנו בכללם
 האוכל ביום הכפורים, ובארו שם שכל שחיבים עליו
 פרת — הוא מצות לא-תעשה, חוץ מן-הפסח והמילה.
 הנה נתבאר שהאכילה ביום הכפורים מצות לא-תעשה,
 ולפיכך חיבים על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת קבועה,
 כמו שבארו בגיש פרתות וכמו שנתבאר במסכת הוריות
 (פרק ד משנה ח), שלא יתחייב דין זה (החטאת נקרכת) אלא
 במצות לא-תעשה בלבד, שהרי אמר יתעלה במחייבי
 חטאת קבועה: "אחת מפל-מצות ה' אשר לא-תעשינה"
 (שם ד, יג). ולשון ספרא (אמור פרק ד הלכה ד): "כי
 כל-הנפש אשר לא-תענה ונכרתה — הרי זה ענש ענוי;
 אכל אזהרה לענוי ליום עצמו לא שמענו. כשהוא אומר
 ענש מלאכה שאין תלמוד לומר שפכר קל וחמר הוא:
 מה אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי
 הוא ענוש עליו, מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים
 ובשבתות — אינו דין שיהא ענוש עליה, ואם כן למה
 נאמר ענש מלאכה? ולמד ממנו אזהרה לענוי: מה ענש
 מלאכה לאחר אזהרה אף ענש ענוי לאחר אזהרה" —
 הנה נתבאר מה-שאמרנו. ודיני מצוה זו כבר נתבארו
 בסוף מסכת יומא.

יום שלישי י"ד שבט ה'תשע"ה

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

המצוה הקנ"ט — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה
 ביום ראשון של פסח, והוא אמרו יתעלה: "[ו]ביום
 הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו,
 והיא: שכל-מה-שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרושו:
 "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה
 אלא מה שמיוחד לאכילה, כמו שבאר הכתוב. וכבר
 הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את-דברייהם (מצוות עשה
 ז, קלה): "האי שבתון — עשה הוא", כלומר: כל-יום
 שאמר בו ה' "שבתון" (או לשון דומה) הוא כאלו אמר
 "שבות" או "תשבות" — כל-אלו צוים בשביתה.
 ו"שבת ה'" (ויקרא כג, לח) קרא לימי המועדים כלם,
 כלומר: לימים טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת
 כה. ביצה ה): אמרו: "יום טוב עשה ולא-תעשה", כלומר:
 השביתה בכל-יום-טוב — מצות עשה היא; ועשית
 המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-תעשה. לפיכך

יום ראשון י"ב שבט ה'תשע"ה

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזכרנו שלא להלך חוץ
 לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש
 ממקומו ביום השביעי" (שם טו, כט). ובא בקבלה (סוטה
 כז:) שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנוסף על אלפים
 אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלויף אלפים אמה
 לכל-רוח — מתר. ולשון המקלמא (פרשת בשלח שם):
 "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה". ובגמרא
 ערובין (יז:) אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה".
 ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

יום שני י"ג שבט ה'תשע"ה

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכט.

מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו.

המצוה הקס"ה — הצווי שנצטוינו לשבות ביום זה
 (ביום הכפורים) מן-המלאכות והעבודות, והוא אמרו:
 "שבת שבתון היא לכם" (ויקרא טז, לא), וכבר בארנו
 פמה פעמים (מצוות עשה ז, קלה, קנט, קסג) אמרם (שבת
 כד:): "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ט — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 מלאכה ביום הכפורים, והוא אמרו בו: "וכל-מלאכה לא
 תעשו" (שם כג, כח). והעובר על לאו זה במזיד — חיב
 פרת, כמו שבאר הכתוב (שם, ל); ואם היה שוגג —
 מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בבבבצה
 (יח:) ומגלה (ל:) וזולתן.

המצוה הקס"ד — הצווי שנצטוינו לצום בעשרה
 בתשרי, והוא אמרו יתעלה: "תענו את-נפשתיכם" (שם
 טז, כט). והפרוש בספרא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה א):
 "תענו את-נפשתיכם" — ענוי שהוא אבוד הנפש.
 ואיזהו? זה אכילה ושתייה. וכן בא בקבלה (יומא עג.),
 שהוא אסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש
 המטה, ושצריך לשבות מפל-הפעלות האלה, שכן נאמר:
 "שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם" (שם, לא),
 כאלו אמר, שחובה בו השביתה המיוחדת למלאכות
 ולעבודה, והשביתה המיוחדת להזנת הגוף וקיומו —
 לפיכך אמר (כפל לשון): "שבת שבתון". ולשון ספרא
 (אחרי מות שם): "מנין שיום הכפורים אסור ברחיצה
 ובסיכה ובתשמיש המטה? תלמוד לומר: שבת שבתון",
 כלומר: השבת כל-אלו כדי שישג הענוי.

המצוה הקצ"ו — האזהרה שהזכרנו מלאכול ביום

מתוך מהדורת חזק

- 1 כַּל-הַעוֹשֶׂה-בוּ מְלֹאכָה אֲסוּרָה, עֵבֶר עַל עֲשֵׂה וְלֹא-
2 תַעֲשֵׂה. וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ, כְּלוּמַר: הַשְּׂבִיתָהּ,
3 בְּמִסְכַּת יוֹם טוֹב (ביצה).
- 4 הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ג — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלֹאכָה
5 בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כַּל-מְלֹאכָה
6 לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם" (שמות יב, טז).
- 7 הַמִּצְוָה הַק"ס — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בַשְּׂבִיתָה בְּיוֹם
8 הַשְּׂבִיעִי שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְיוֹם הַשְּׂבִיעִי
9 מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (שם).
- 10 הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ד — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלֹאכָה
11 בַשְּׂבִיעִי שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כַּל-מְלֹאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה
12 בָהֶם" (שם), כְּלוּמַר: בְּרֵאשׁוֹן וּבַשְּׂבִיעִי.
- 13 **יוֹם רְבִיעִי ט"ו שְׁבֵט ה'תשע"ה**
- 14 **מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכה.**
- 15 **מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.**
- 16 הַמִּצְוָה הַקס"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְשִׁבוֹת מִמְּלֹאכָה
17 בְּיוֹם עֲצֵרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
18 מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, כא).
- 19 הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ה — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת
20 מְלֹאכָה בְּיוֹם עֲצֵרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "כַּל-מְלֹאכָת עֲבוּדָה לֹא
21 תַעֲשׂוּ" (שם).
- 22 הַמִּצְוָה הַקס"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְשִׁבוֹת מִמְּלֹאכָה
23 בְּיוֹם אָחַד בַּתְּשֻׁרֵי, וְהוּא אָמְרוּ: "בַּתְּחִלָּה הַשְּׂבִיעִי בְּאָחַד
24 לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שְׁבִתוֹן [וְגו']" (שם, כד). וּכְבֵר קִדְּם לָךְ
25 לְשׁוֹנָם (כבר התעכבנו במצוות עשה ז, קלה, קנט — על לשון
26 חז"ל) בְּאִמְרָם: "הַי שְׁבִתוֹן — עֲשֵׂה הוּא".
- 27 הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלֹאכָה
28 בְּיוֹם רֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ בוּ: "כַּל-מְלֹאכָת עֲבוּדָה לֹא
29 תַעֲשׂוּ" (שם, כה).
- 30 **יוֹם חֲמִישִׁי ט"ז שְׁבֵט ה'תשע"ה**
- 31 **מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכז.**
- 32 **מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שכח. קצט.**
- 33 הַמִּצְוָה הַקס"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְשִׁבוֹת מִמְּלֹאכָה
34 בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "בְּיוֹם
35 הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, לה).
- 36 הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ז — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלֹאכָה
37 בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ בְּיוֹם זֶה:
38 "כַּל-מְלֹאכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם).
- 39 הַמִּצְוָה הַקס"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְשִׁבוֹת מִמְּלֹאכָה
40 בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "בְּיוֹם
- 41 הַשְּׂמִינִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם" (שם לו). וְדַע שֶׁשְּׂבִיתָהּ
42 זוּ שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בָּהּ בְּכָל-יוֹם וְיוֹם מִשְׁשֵׁת הַיָּמִים הָאֵלֶּה,
43 (רֵאשׁוֹן וּשְׂבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, שְׁבִיעִי שֶׁל שָׁנָה, רֵאשׁוֹן וּשְׂמִינִי
44 שֶׁל סוּכוֹת) דִּינָהּ בְּכָל-יוֹם-טוֹב מִהֶם כְּדִין אָחַד, וְאִין שׁוּם
45 יוֹם מִהֶם מִיָּחַד בַּשְּׂבִיתָהּ (שׁוּנָה בְּדִינֵי הַשְּׂבִיתָה שֶׁלּוֹ) שְׂאִינָה
46 בַּשָּׁנָה, וְכֵן מִתְּרֵי לָנוּ לְהַתְּעַסֵּק בְּאֶכָל גֶּפֶשׁ בְּכָל-יוֹם-טוֹב
47 מִהֶם. לְפִיכָף הִלְכַת שְׂבִיתָהּ זוּ הִיא הִלְכָה אַחַת הַכּוֹלְלֹת
48 כָּל-יוֹם טוֹב. וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי שְׂבִיתָהּ זוּ בְּמִסְכַּת
49 יוֹם-טוֹב. אֲבָל הַשְּׂבִיתָהּ הַמִּצְוָה בַּשְּׂבִיתָהּ וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים
50 הִיא אוֹתָהּ הַשְּׂבִיתָהּ עֲצֵמָה בְּתוֹסְפוֹת רַבּוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא
51 הִתִּיר בַּשָּׁנָה יָמִים אֵלּוּ אֲכָל גֶּפֶשׁ. וְיֵשׁ עוֹד דְּבָרִים הַמְּתָרִים
52 בְּיוֹם-טוֹב וְאֲסוּרִים בַּשְּׂבִיתָהּ, אֲף-עַל-פִּי שְׂאִינָם אֲכָל גֶּפֶשׁ,
53 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִסְכַּת יוֹם-טוֹב (ביצה יב, א).
- 54 הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ח — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת
55 מְלֹאכָה בְּיוֹם שְׂמִינִי עֲצֵרַת, וְהוּא אָמְרוּ בוּ: "כַּל-מְלֹאכָת
56 עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם). וְדַע שֶׁשְּׂבִיתָהּ יָמִים טוֹבִים אֵלּוּ
57 כָּל-הַעוֹשֶׂה אִיזוֹ מְלֹאכָה שֶׁתִּהְיֶה בְּאִינָה יוֹם מִהֶם שִׁיִּהְיֶה
58 — לוֹקָה, אֲלֹא-אִם הִיָּתָה הַמְּלֹאכָה מִמַּה-שְּׂצָרִיף לוֹ
59 בְּאֶכָל גֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר הַכֶּתוּב בְּאָחַד מִהֶם (בפסח): "אֶף
60 אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל-גֶּפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם" (שמות יב, טז).
61 וְהוּא הִדִּין לְשָׂאֵר יָמִים טוֹבִים. וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
62 מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת בִּיצָה.
- 63 הַמִּצְוָה הַקצ"ט — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל חֶמֶץ
64 אַחַר חֻצוֹת יוֹם אֲרֻבַּעָה עָשָׂר (לניסן), וְהוּא אָמְרוּ:
65 "לֹא-תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ" (דברים טז, ג). כְּנִוֵי זֶה (תִּיבַת
66 "עֲלֵיו") מוֹסֵב עַל כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, שֶׁחֹבֵה לְשַׁחֲטוֹ בֵּין
67 הָעֲרֻבִים בְּיוֹם י"ד, אָמֵר (וּכְנִוֵי הַכְּתוּב): כִּי מִשְׁיַחֲוֹל זְמַן
68 שֶׁחִיטָּתוֹ לֹא-תֹאכַל חֶמֶץ. וּבְגִמְרָא פְּסָחִים (כה): "מִנְיָן
69 לְאוֹכַל חֶמֶץ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה שֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה?
70 שְׁנֵאֲמַר: לֹא-תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ". וְשֵׁם (ד): אָמְרוּ: "דְּכִלִּי
71 עֲלֵמָה מִיָּהָ (בָּרַם, לְכָל הַשִּׁטוֹת) חֶמֶץ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת
72 וְלִמְעַלָּה (שְׁעָה שְׁבִיעִית וְאֵילָךְ) דְּאוֹרֵיָתָא". כִּף מְצָאנוּ לְשׁוֹן
73 כָּל-הַגְּסָתוֹת הַמְּדִיקוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ לְפָנֵי חֲכָמֵי הַתְּלָמוּד.
74 וְשֵׁם (ב): אָמְרוּ בְּטַעַם אֲסוּר אֲכִילַת חֶמֶץ בַּשְּׂעָה שְׁשִׁית
75 (מִתְחִילָתָהּ), אָמְרוּ: "עֲבָדוּ רַבְּנֵי הַרְחֵקָה יִתְרָה כִּי הִכִּי
76 דְּלֹא לְגַע בְּאֲסוּרָא דְּאוֹרֵיָתָא" (תְּקֵנוּ חֲכָמִים הַרְחֵקָה יִתְרָה
77 כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַגִּיעַ לִידֵי אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה). וְיָמִי שְׂעָבֵר וְאָכַל
78 חֶמֶץ אַחַר חֻצוֹת — לוֹקָה. וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ
79 בְּתַחֲלַת פְּסָחִים.
- 80 **יוֹם שִׁישִׁי י"ז שְׁבֵט ה'תשע"ה**
- 81 **מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצו. קצח.**
- 82 הַמִּצְוָה הַקנ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְבַעַר אֶת-הַחֶמֶץ
83 מִרְשִׁיתֵנוּ בְּיוֹם י"ד בְּנִסָּן — וְזוֹהִי מִצְוַת הַשְּׂבִיתָה שְׂאֵר,
84 וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׂבִּיתוּ שְׂאֵר
85 מִבְּתִיכֶם" (שמות יב, טז), וְחֲכָמִים קוֹרְאִים לָהּ גַם כֵּן:

- 1 מְצוֹת בַּעוֹר, כְּלוֹמֵר: בַּעוֹר חֲמֵץ. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִירִין
 2 מְגֻמָּרָא דְבַנְי מַעְרְבָא (תלמוד בני המערב – ירושלמי פרק ה
 3 הלכה א) אָמְרוּ: "חֲמֵץ חֲזִיבִין עָלָיו עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה:
 4 עֲשֵׂה עַל בַּעוֹרוֹ, דְּכִתִּיב "תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם";
 5 לֹא-תַעֲשֶׂה, דְּכִתִּיב "שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם" (שם יט).
 6 וּכְבֵר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ פְּסָחִים.
 7 הַמִּצְוָה הַקְצ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאָכֹל חֲמֵץ
 8 בְּפֶסַח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יֵאָכֵל חֲמֵץ" (שם יג, א),
 9 וּבִאֵר שֶׁהוּא בְּכֹרֶת וְאָמַר: "כִּי כָּל-אֲכֹל חֲמֵץ וְנִכְרַתָּה"
 10 (שם יב, ט), אִם הוּא מוֹיֵד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֲזִיב חֲטָאֵת
 11 קְבוּעָה. וּכְבֵר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.
 12 הַמִּצְוָה הַקְצ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאָכֹל דְּכָרִים
 13 שֵׁישׁ בָּהֶם תַּעֲרֹכֶת חֲמֵץ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינִים לָחֶם, כְּגוֹן
 14 הַכּוֹתֵחַ וְהַמּוֹרֵס וְהַשֶּׁכֶר (מאכלים עם תערובת קמה)
 15 וְדוּמִיָּהֶם, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מִחְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ" (שם, ב).
 16 וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא: "כָּל-מִחְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ — לְרִבּוֹת
 17 פּוֹתַח הַבְּבִלִי וְשֶׁכֶר הַמְּדִי וְחֲמֵץ הַאֲדוּמִי. יָכוֹל יִהְיֶה חֲזִיבִין
 18 עָלֶיהֶן (כשם אסורים כך יהיו חייבים עליהם עונשים
 19 שנאמרו באיסור חמץ) — תְּלַמּוּד לֹמֵר: "חֲמֵץ" — מָה
 20 חֲמֵץ מִיְחַד שֶׁהוּא מִין (חמץ) גְּמוּר, יִצְאֹו אֵלָיו שְׂאִינֵן מִין
 21 גְּמוּר. לְמָה כָּאוּ? לַעֲבוֹר עָלֶיהֶן בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וּכְבֵר
 22 נִתְבָּאֵר בְּפֶסַחִים (מג), שְׂאֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם אֲסוּרִים
 23 וּמְזַהְרִים עַל אֲכִילָתָם — אֵין הָאוֹכֵלֶם חֲזִיב מְלָקוֹת אֲלֵא
 24 אִם יֵשׁ (מַצְטַבֵּר) בָּהֶם כְּזֵית חֲמֵץ בְּכִדֵי אֲכִילַת פָּרֶס
 25 (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר לחם); אֲבָל
 26 אִם יֵשׁ בָּהֶם עָרוֹב חֲמֵץ פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה — אֵין חֲזִיבִים
 27 עַל אֲכִילָתָם מְלָקוֹת.
 28 **יוֹם שַׁבַּת קוֹדֵשׁ י"ח שַׁבַּת ה'תַּשְׁעִ"ה**
 29 **מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה ר. רֵא. מִצְוֹת עֲשֵׂה קִנְח.**
 30 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מְאֵתִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ שְׂאֵל
- 31 יִרְאֶה חֲמֵץ בְּכָל-מוֹשְׁבוֹתֵינוּ כָּל-שַׁבְּעַת הַיָּמִים, וְהוּא
 32 אָמְרוּ: "וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ חֲמֵץ וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל-
 33 גְּבֻלְךָ" (שמות יג, ז). וְאֵין אֵלָיו שְׁנֵי לְאוּיִן בְּשְׁנֵי עֲנִינִים,
 34 אֲלֵא הֵם בְּעִנְיָן אֶחָד. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (ביצה ז): "פְּתַח
 35 הַפְּתוּב בְּחֲמֵץ וְסִיִּם בְּשָׂאוֹר — לֹמֵר לְךָ: הִינֵנו חֲמֵץ הִינֵנו
 36 שָׂאוֹר", כְּלוֹמֵר: שְׂאִין חֲלוּק בֵּין הַשָּׂאוֹר (המחמיץ) עֲצָמוֹ
 37 אוֹ הַדְּבָר שֶׁנִּתְחַמֵּץ. וְמִי שֶׁעָבַר וְהִנִּית חֲמֵץ בְּרִשּׁוֹתוֹ —
 38 אֵינוֹ חֲזִיב מְלָקוֹת, אֲלֵא אִם לָקַח חֲמֵץ בְּפֶסַח וְקָנְהוּ שְׂיָהָא
 39 (שאז) עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. וְלִשׁוֹן הַתּוֹסֵפְתָא. "הַמְּשִׁיר חֲמֵץ
 40 בְּפֶסַח וְהַמְקַיֵּם כְּלָאִים בְּפָרֶס — אֵינוֹ לוֹקֵה".
 41 הַמִּצְוָה הַר"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ שְׂאֵל יִמָּצֵא חֲמֵץ
 42 בְּרִשּׁוֹתֵינוּ, גַּם אִם אֵינוֹ נִרְאֶה אוֹ אִם הוּא מִפְּקֵד, וְהוּא
 43 אָמְרוּ: "שַׁבְּעַת יָמִים שָׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם" (שם יב,
 44 יט). וְגַם זֶה לֹקֵיִן עָלָיו בְּתַנְאֵי שְׂיָהָא שֵׁם מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ
 45 שֶׁהַזְהָרָנוּ לְפִי הַפְּלִילִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (כא).
 46 וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקּוּמוֹת שׁוֹנִים: עוֹבֵר בְּכָל יִרְאֶה וּבָל
 47 יִמָּצֵא. וּבִתְחִלַּת מִסְכַּת פְּסָחִים (ה). נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי שְׂתִי
 48 הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, וְשֵׁם נִתְבָּאֲרוּ הַעֲנִינִים שֶׁהַזְהָרָנוּ עָלֵיהֶם
 49 בְּאָמְרוּ: "לֹא-יִרְאֶה וְגו' בְּכָל-גְּבֻלְךָ" (שם יג, ז) וְהַעֲנִינִים
 50 שֶׁהַזְהָרָנוּ עָלֵיהֶם בְּאָמְרוּ: "לֹא-יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם". וְשֵׁם
 51 נִתְבָּאֵר שְׂפַל-לְאוֹ (מהשנים: "בל יראה" ו"בל ימצא") לֹמֵד
 52 מִן-הָאֲחֵר עֲנִיֵן שְׂאֵל הִיָּה בּוֹ, וְשֶׁהַמְקַיֵּם חֲמֵץ בְּפֶסַח עוֹבֵר
 53 בְּשְׁנֵי לְאוּיִן: עַל כָּל-יִרְאֶה וְעַל כָּל-יִמָּצֵא.
 54 הַמִּצְוָה הַקִּנ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְאָכֹל מִצָּה בְּלֵיל
 55 ט"ו בְּנִיֶּסֶן, בֵּין שֵׁישׁ כְּבֵשׁ הַפֶּסַח וּבֵין שְׂאִין, וְהוּא אָמְרוּ
 56 יִתְעַלֶּה: "בְּעֶרְבׁ תֹּאכְלוּ מִצַּת" (שם יב, יח). וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ:
 57 "בְּעֶרְבׁ תֹּאכְלוּ מִצּוֹת — הַפְּתוּב קָבְעוּ חוֹבָה". וּכְבֵר
 58 נִתְבָּאֵר בְּפֶסַחִים, שְׂאֲכִילַת מִצָּה בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן —
 59 חוֹבָה; מְפָאֵן וְאֵילָף — רִשּׁוֹת. וּכְבֵר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
 60 זוֹ בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

לפלא קצת שמאז נסעו מכאן לא הגיעו ממנו כל מכתבים, ולכן נעם לי בכפלים לקבל ידיעה אודותו בכלל וע"ד אשר הו"ח אי"א נו"י כו' מוה"ר... יש לו משרה בהעסק שלו, וכמבואר בכ"מ בדרי"ל אשר טוב האמיתי הוא טוב לשמים וטוב לבריות, ובפרט ע"פ דברי רבנו הזקן ופתגמו הידוע אשר "ואהבת לרעך כמוך הוא כלי לואהבת את ה' אלקיך" (וקצת ביאור בזה יש להבין ממה שכתוב בתניא פרק ל"ב), והשי"ת יצליחו בפרנסה גשמית ובפרט בפרנסה רוחנית, ויוסיף בשתי העבודות הנ"ל בין אדם למקום ובין אדם לחבירו גם יחד.

בברכת הצלחה.

ישעיה א כח-לא

כח וְשָׁבַר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחַד וְעֹזְבֵי יְהוָה יִכְלוּ: כט כִּי יִבְשׂוּ מְאִילִים אֲשֶׁר חִמְדְּתֶם וְתַחֲפְּרוּ מִהַגְנוֹת אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם: ל כִּי תִהְיוּ פְּאֵלָה נִבְלַת עֲלָה וְכִנְנֶה אֲשֶׁר-רַמִּים אֵין לָהּ: לא וְהָיָה הַחֶסֶן לְנִעְרַת וּפְעֵלוֹ לְנִיצוּץ וּבָעָרוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד וְאֵין מִכְבָּה: (פ)

ישעיה ב א-ג

א הַדְּבַר אֲשֶׁר תָּזַח יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: ב וְהָיָה | בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית-יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנַהֲרוּ אֵלָיו כָּל-הַגּוֹיִם: ג וְהָלְכוּ עַמִּים רַפִּים וְאָמְרוּ לָנוּ | וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-יְהוָה אֶל-בֵּית אֱלֹהֵינוּ יַעֲקֹב וְיִרְנֹנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֵיהֶם כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבְרֵי-יְהוָה מִירוּשָׁלַם:

רש"י

העניינים וגוזלין אותן ומתחסנין בממון כמו שאמר למעלה וחברי גנבים יהיה אותו ממון לנעורת שמנערין מן הפשתן שהוא קל ונוח לישרף: ופעלו. והעושה אותו תוקף יהיה לניצוץ אש ובערו זה בזה. ניצוץ אישטנציל"א בלע"ז ת"י ופועלו ועובד ידיהוין ואין זה אחר ל' העברית שא"כ היה לו לינקד ופעלו חטף קמץ ויהא נבאר ל' פעול עכשיו שהוא נקוד מלאפום (ר"ל חולם) נבאר ל' פועל: ואין מכבה. ת"י ולא יהא עליהוין חייס: (ב) באחרית הימים. לאחר שיכלו הפושעים: נכוין. מתוקן: בראש ההרים. בהר שהוא ראש לכל ההרים בחשיבות ההרים: ונשא מגבעות. יגדל נס שנעשה בו מניסי סיני וכרמל ותבור: ונהרו. יתקבצו ימשכו אליו כנהרות: (ג) אל בית אלהי יעקב. לפי שהוא קראו בית אל לפיכך יקרא על שמו. אבל אברהם קראו בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה לשוח בשדה:

מצודת ציון

(כט) מאילים. שם אילן סרק כמו הנחמים באלים (לקמן נז): (ל) נבלת. ענין כמישה כמו נבל ציץ (לקמן מ): עלה. העלין שלה: (לא) החסן. החזק וכן חסין יה (תהלים פט): לנעורת. היא הפסולת שמנערין מצעי הפשתן: לניצוץ. הוא הנתז מן הבערת האש וכן ונוצצים כעין נחושת (יחזקאל א): ובערו. ענין שרפה והדלקה: מכבה. מלשון כבוי: (ב) נכוין. מוכן ומתוקן: ונהרו. ר"ל ימשכו אליו כנהר המושך וכן ונהרו אל טוב ה' (ירמיה לא): (ג) לכו. הוא ענין לשון זרוז: ויורנו. ענין למוד:

ירקב יבחר (לקמן מ): לנעורת. שהוא דבר חלש וקל להשרף: ופועלו. החרש העושה הפסל, היה דומה לניצוץ אש: שניהם הפסל והחרש: ואין מכבה. לא ימצא מי מכבה ואין ביד הפסל לעזור ואף לא לעצמו: (ב) באחרית הימים. בימי המשיח: הר בית ה'. ההר שיעמוד עליו בית המקדש: בראש ההרים. בהר החשוב והראש שבכל ההרים: ונשא. ינשא במעלה וחשיבות: (ג) והלכו. עם לעם: ואמרו. אלו לאלו: ויורנו. המקום ילמד אותנו ע"י יודעי התורה: מדרכיו. מה מדרכיו: כי מציון. כי התורה האמתית היא היוצאת מציון ואין זולתה בעולם:

מצודת דוד

(כח) ושבר. הפושעים והחוטאים שבהם ישברו יחדו זה כזה איש לא נעדר: יכלו. בלי שארית: (כט) כי יבשו. עוזבי ה' יבשו אז ממה שחמדו האלים להעמיד עבודת כוכבים ומזלות בצלה כמ"ש תחת אלו ולבנה ואלה כי טוב צלה (הושע ד): מהגנות. ממה שבחרו הגנות להעמיד בה עבודת כוכבים ומזלות כענין שנא' המתקדשים והמטהרים אל הגנות (לקמן טו): (ל) כי תהיו. בעבור שבחרתם באלה תהיו דומים להם בדבר העונש כי תהיו כמושים מבלי לחלוחית טובה כעלי אילן האלה הכמושים ביותר: אין לה. להשקותה ולרוות צמאונה: (לא) החסון. הפסל העשוי מעץ חזק כמ"ש עץ לא ירקב יבחר (לקמן מ): לנעורת. שהוא דבר חלש וקל להשרף: ופועלו. החרש העושה הפסל, היה דומה לניצוץ אש: שניהם הפסל והחרש: ואין מכבה. לא ימצא מי מכבה ואין ביד הפסל לעזור ואף לא לעצמו: (ב) באחרית הימים. בימי המשיח: הר בית ה'. ההר שיעמוד עליו בית המקדש: בראש ההרים. בהר החשוב והראש שבכל ההרים: ונשא. ינשא במעלה וחשיבות: (ג) והלכו. עם לעם: ואמרו. אלו לאלו: ויורנו. המקום ילמד אותנו ע"י יודעי התורה: מדרכיו. מה מדרכיו: כי מציון. כי התורה האמתית היא היוצאת מציון ואין זולתה בעולם:

משלי ד יבז

י שמע בני וקח אמרי וירבו לך שנות חיים: יא בדרך חכמה הרתוך הדרכתוך במעגלי ישר: יב בלכתך לא יצר צעדך ואסתרוין לא תפשל: יג החזק במוסר אל תתרף נצרה פיה היא חייך: יד באורח רשעים אל תבא ואל תאשר בדרך רעים: טו פרעהו אל תעברו שמה מעליו ועבור: טז פי לא ישנו אם לא ירעו ונגלה שנתם אם לא (יכשולו) יכשילו: יז פי לחמו לחם רשע ויין חמסים ישו: יח וארח צדיקים באור נגה הולך ואור עד נכון היום: יט דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יפשו: כ בני לדברי הקשיבה לאמרי הטאונג: כא אל יליו מעיניך שמרם בתוך לבבך: כב פיי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא: כג מפל משמר נצר לבך פיי ממונו תוצאות חיים: כד הסר ממוך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממוך: כה עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישרו נגדך: כו פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו: כז אל תט ימין ושמאל הסר רגלך מרע:

רש"י

השמר נצור לבך (מעבור עליו) בין עבירה קלה בין עבירה חמורה: כי ממנו תוצאות חיים. כי מאותו שהוא קל יהיו לך חיים ושכר גדול אם תקיימנו, כך דרש ר' תנחומא: (כד) הסר ממך עקשות פה. לא תעשה דבר שילעיו בו הבריות ויעקמו עליך פיהם: עקשות פה. לשון עקום כמו תם אני ויעקשני (איוב ט) ובמשנה שיניה עקומות ועקשות: ולזות שפתים. עקמימות שפתים שלא ירחיבו הבריות פה עליך: (כה) עיניך לנוכח יביטו. יסתכלו אל האמת ואל הישר: יישירו נגדך. יסתכלו על הישרה לישר דרך נגדך: (כו) פלס מעגל רגלך. שקול דרכך הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה ואז כל דרכיך יכוננו: (כז) אל תט ימין ושמאל. מן המשקל הטוב:

מצודת ציון

(יא) הוריתיך. ענין לימוד: (יב) צעדך. פסיעותיך: תרוץ. ענין מהירת ההליכה: (יד) תאשר. ענין הילוך ופסיעות כמו ואשרו בדרך בינה (לקמן ט): (טו) פרעהו. ענין בטול והשבתה כמו ותפרעו כל עצתי (לעיל ב): שטה. ענין הטיה והסרה כמו אל ישט אל דרכיה (לקמן ד): (יח) נוגה. ענין הארה כמו מנוגה נגדו (תהלים י"ח): הולך ואור. ר"ל בכל פעם יותר וכן וירח יקר הולך (איוב ל"א): (כא) אל יליו. אל ינטו: (כד) ולזות. ענין נטיה ועקימה: (כה) ועפעפיך. אישון העין: (כו) פלס. ענין יושר ועש"ז נקרא מטה המאזנים פלס ומאזני וכו' (לקמן טז) לפי שבו מיישר המשקל:

היום המזהיר והולך ומאיר בכל פעם יותר עד אשר יכון היום בשלימותו והוא חצות היום ר"ל בכל עת ישכילו יותר לעמוד על דעת התורה: (יט) כאפילה. כהולכים בדרך חשיכה ולא ידעו במה יוכלו להכשל להיות נשמר ממנו ר"ל שוגים בדעתם ותועים מדרך האמת ואינם יודעים ממה להזהר: (כב) למוצאיהם. המוצא חכמות התורה המה לו לחיים ומרפא לכל בשרו: (כג) מכל משמר. יותר מכל הדברים שאתה משמרם שמור לבך מלחשוב בעון כי עיקר תוצאות חיים באה מן הלב ואיך תחשוב בו בדבר המאבד את החיים: (כד) הסר ממך. ר"ל אל תעשה דבר שיהא בו מקום לבני אדם לרנן אחריו וירמוזו הרנון בעקימת הפה ונטיית השפתים כדרך המרננים ברמו: (כה) לנוכח. ראה בהתבוננות יתירה תכלית המעשה אשר תעשה ואז עפעפיך יוליכוך בדרך הישר: (כו) פלס. ראה ליישר מעגל רגליך ולא תלך כפי הקרי וההודמן ואז יהיו כל דרכיך נכונים: (כז) אל תט. בכל דבר אל תטה עצמך ימין ושמאל מדרך המצוות אבל מרע הסר רגליך מכל וכל:

(י) שמע בני וקח אמרי וגו': (יב) בלכתך לא יצר צעדך. מי שאינו מרחיק רגליו קרוב לפול: (יג) החזק במוסר אל תרף. אחוז בתורה כמו והחזיקי את ירך בו (בראשית כא) וישלח ידו ויחזק בו (שמות ד): (יד) באורח רשעים אל תבא ואל תאשר. ואל תדרוך כמו באשורו אחזה רגלי (איוב כג), וכן ונכון יבין לאשורו: (טו) פרעהו. בטלהו: שטה מעליו. סור: (טז) כי לא ישנו. אינם יכולין לישן: (יח) ואורח צדיקים כאור נוגה. שהולך ומאיר מעמוד השחר: עד נכון היום. עד חצות היום שהוא בירורו של יום: (יט) דרך רשעים כאפילה לא ידעו במה יכשלו. פתאום יבא להם מכשול ולא ידעו להזהר ממנו: (כ) בני לדברי הקשיבה וגו': {כב} למוצאיהם. ל' מציאה: (כג) מכל משמר. מכל מה שאמרה תורה

מצודת דוד

(י) שמע בני. ענין חיבה הוא זה לומר חביב אתה לי כי בני אתה וחפץ אני בתקנתך: שנות חיים. ר"ל שנים טובים ושלוים: (יא) הוריתיך. אני מלמדך ללכת בדרך חכמה: הדרכתיך. אני מוליכך בדרך ישר: (יב) לא יצר. לא יהיה צר מקום הפסיעות ואז אף אם תרוץ בו לא תכשל במעשיך: (יג) אל תרף. אל תרפה ירך ממנו: (טו) פרעהו. בטל הדרך ההוא ואל תעבור בו נטה מאליו ועבור ממנו: (טז) כי לא ישנו. ההולכים בדרך ההוא לא יוכלו לישן אם לא יעשו הרעה: אם לא יכשלו. את אחרים וכפל הדבר במ"ש: (יז) לחם רשע. ר"ל הבא מגול: חמסים. הבא מחמס: (יח) ואורח צדיקים. האורח שהצדיקים הולכים בו הוא כאור

ח התרמל שֶׁנִּפְתְּחָהּ – כִּים שֶׁבְּתוֹכוֹ טָמֵא, וְאֵינּוּ חֲבוּר לֹא. הַחֲמַת שֶׁבִּיּוֹצִים שְׁלָהּ מִקְבְּלוֹת עִמָּה, וְנִפְתְּחָהּ – טְהוּרוֹת, שְׂאִינָן מִקְבְּלוֹת פְּדִרְבָּן.

ט תִּבָּה שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִצְדָּה – טָמֵאָה מִדָּרְסָה וּטְמֵאָה מֵת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֵימְתִי? בְּזִמְנָן שְׂאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, אוֹ שְׂאִין לָהּ לְזוּבֵי טַפַּח. נִפְתְּחָהּ מִלְּמַעַלָן – טָמֵאָה מֵמֵאָה מֵת. נִפְתְּחָהּ מִלְּמַטָּן – רַבִּי מְאִיר מְטַמֵּא; וְחֲכָמִים מְטַהְרִין, מִפְּנֵי שֶׁבִטְלָה הָעֵקֶר, בְּטַלְהָ הַטְּפֵלָה.

י מִשְׁפַּלְתָּ שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים – רַבִּי מְאִיר מְטַמֵּא; וְחֲכָמִים מְטַהְרִין, מִפְּנֵי שֶׁבִטְלָה הָעֵקֶר, בְּטַלְהָ הַטְּפֵלָה.

פ ר ק ע ש ר י מ

א הַכָּרִים וְהַכֶּסֶתוֹת וְהַשְּׂקִין וְהַמְרִצּוּפִין שֶׁנִּפְתְּחָהּ – הָרִי אֵלּוּ מְטַמֵּאִים מִדָּרְסָה. הַקְּלָסְטָר אַרְבַּעַת קַבִּין, הַתְּרִמָּל חֲמִשָּׁת פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

ח התורמל. כים גדול של עור שהרועה נותן חפציו לתוכו, ובתוך התורמל יש כיסין קטנים כמו המגורות בתיבה: החמת. נאר של עור: שהביצים שלה מקבלות עמה. כשמפשיטין עורות האילים והתישים הזכרים נשאר העור שבמקום הביצים כמין כים קטן, ואם נפתחו טהורות, דבטל בית קיבול שלהן: ט שפתחה מצדה. כשפתחה מלמעלה אינה טמאה מדרס, דאם ישב עליה ובאים להשתמש בה אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל כשפתחה מן הצד, יכול להשתמש אע"פ שיושב עליה: בזמן שאינה גבוהה עשרה טפחים. כשגבוהה עשרה לא היא לשיבה כולי האי: או שאין לה לזבזב. דכשיש לה לזבזב מוזק ליושב: נפתחה מלמטן. בשוליה. לא היא לתשיש, אבל היא לשיבה: מפני שבטל העקר. עיקר התיבה היא עשויה להחזיק בשוליה מה שמשמים בתוכה, ועל ידם היא נקראת כלי. וכיון שנפתחה שוליה ובטלו, בטלו גם דפנותיה מלמעלן ושוב אינה מקבלת שום טומאה. והלכה כחכמים: י משפלת. קופה גדולה שמוליכין בה הובל והאשפה: שנפתחה מלקבל רמונים. וזהו שיעורה ליטור כשניקבה במוציא רמון: ר' מאיר מטמא. אע"פ שהיא טהורה משאר טומאות, טמאה היא מדרס, שראויה לשיבה: וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים:

כ א הכרים. עשוין למלאותן צמר או נוצה, ואדם נותן תחת מראשותיו: והכפתות. כמו כרים הן, אלא שהן ארוכים וגדולים וכל גופו של אדם שוכב

משניות מבוארות – קהתי

דברי רבי יוסי, שאין התיבה טמאה מדרס אלא אם כן אינה גבוהה עשרה טפחים וגם אין לה לזבזב טפח, אבל אם היא גבוהה עשרה טפחים, אף על פי שאין לה לזבזב, או שיש לה לזבזב אף על פי שאינה גבוהה עשרה טפחים, אינה טמאה מדרס, משום שלא נוח לישב עליה (ורמזים: "משנה אחרונה"). נִפְתְּחָהּ – התיבה, מִלְּמַעַלָן – שנשבר הכיסוי שלה, טָמֵאָה טָמֵאָה מֵת – שעדיין יש לה בית קיבול; אבל לא טומאת מדרס, שאינה ראויה לשיבה. נִפְתְּחָהּ מִלְּמַטָּן – בשוליה, והרי שאינה ראויה לקיבול, אבל ראויה לישב עליה, רַבִּי מְאִיר מְטַמֵּא – במדרס, הואיל והיא ראויה לשיבה. ואמנם כל המקבל טומאת מדרס, מקבל גם טומאת מת ושאר טומאות (נידה ו, ג; ועיין "תפארת ישראל"); וְחֲכָמִים מְטַהְרִין – את התיבה, מִפְּנֵי שֶׁבִטְלָה הָעֵקֶר – שכן עיקר שימושה של התיבה להחזיק בה חפצים, וכיון שנפתחה שוליה ובטל עיקר שימושה, בְּטַלְהָ הַטְּפֵלָה – היינו הישיבה שעל גבה, שאינה אלא טפלה לשימושה העיקרי, ושוב אינה מקבלת שום טומאה.

ב א ו ר מ ש נ ה י

מִשְׁפַּלְתָּ – קופה העשויה להוליך בה זבל לשרות, שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים – שניקבה נקב שדרכו יכולים לצאת רימונים, והרי שבטלה מתורת כלי (עין לעיל יז, א). רַבִּי מְאִיר מְטַמֵּא – מדרס; והואיל וראויה היא לשיבה; וְחֲכָמִים מְטַהְרִין – את המשפלת, מִפְּנֵי שֶׁבִטְלָה הָעֵקֶר – עיקר שימושה של המשפלת, שאינה ראויה עוד לקיבול, בְּטַלְהָ הַטְּפֵלָה – הישיבה עליה. והלכה כחכמים.

ב"תפארת ישראל" מבואר, שהטעם שנשנתה מחלוקת רבי מאיר וחכמים גם בתיבה שנפתחה וגם במשפלת, לפי שתיבה שנפתחה באה המשנה להשיענו רבותא לדעת חכמים, שאף על פי שהישיבה שעל גבה אינה צריכה להשתמש שבתוכה, מכל מקום כשבטל העיקר בטלה הטפילה; ובמשפלת באה המשנה להשיענו רבותא לדעת רבי מאיר, שאף על פי שעיקר הישיבה שעליה היא לאדם המוליך בה את הובל לשרדה, מכל מקום אינו סובר שמפני שבטל העיקר בטלה הטפילה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כהמשך לפרק הקודם מוסיף פרק זה לדון בכלים המקבלים טומאת מדרס, כלומר שאם הוב או הוצה או הנידה או היולדת יושבים או שוכבים או נשענים עליהם הרי הם נעשים אב הטומאה, לפי שהם מיוחדים לשיבה או לשיכבה. משנתנו דנה

ב א ו ר מ ש נ ה ח

הַתְּרִמָּל – התרמיל, ילקוט רועים של עור, ויש בתוכו כיסים קטנים כמו המגורות בתיבה, שֶׁנִּפְתְּחָהּ – שנקרע הכיס הגדול שלו, כִּים שֶׁבְּתוֹכוֹ טָמֵא – אם התורמל היה טמא, אף על פי שמשנפתח בטלה ממנו טומאתו, כל כים קטן שבו נשאר בטומאתו. וכן אם התורמל היה טהור כשנפתח, ונמצא ששוב אינו מקבל טומאה, כל כים קטן שבו מקבל טומאה, וְאֵינּוּ חֲבוּר לֹא – ואין הכיס הקטן חיבור לכיס הגדול של התורמל. יש גורסים: התורמל, שנפתח הכיס (הגדול) שבתוכו. טמא – התורמל, כלומר הכיסים הקטנים שבו, ואינו חבור לו – ואין התורמל כולו (כיסיו הקטנים) חיבור לכיס הגדול ("מלאכת שלמה"). וכן כותב הרמב"ם (הל' כליים ו, ז): "התורמיל שנפתח הכיס שבתוכו, עדיין התורמיל מקבל טומאה, ואינו חיבור לו". הַחֲמַת – הנוד של עור, שֶׁבִּיּוֹצִים שְׂלָהּ מִקְבְּלוֹת עִמָּה – שכן המפשיט עור בהמה לצורך חמת אינו חותך את העור לאורך גופה של הבהמה, אלא חותך עיגול בעור בצד הרגליים ומפשיט והולך משם לצד הרפש, ונמצא ששני הכיסים שביצי הזכר תלויים בהם נשארים בעור המופשט, והרי הם ככיסים קטנים של הנוד, שכשממלאים את הנוד משקים, נכנסים המשקים מהנוד לתוכם, וזהו ששינוי כאן: החמת שהביצים שלה מקבלות עמה – כלומר ששני הכיסים של ביצי הזכר נמצאים בחמת, והם מקבלים את המשקים הניתנים לתוך הנוד, וְנִפְתְּחָהּ – נקרעו הכיסים הללו, טְהוּרוֹת – כלומר הכיסים טהורים, שְׂאִינָן מִקְבְּלוֹת פְּדִרְבָּן – שבטל בית הקיבול שלהם; ואף על פי עדיין אפשר ליתן לתוכם מה שהוא, מכל מקום הואיל ואינם מקבלים מתוך הנוד, כדרך שהיו מקבלים, לפיכך הם טהורים.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

תִּבָּה שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִצְדָּה, טָמֵאָה מִדָּרְסָה – כשישב עליה זב, לפי שאפשר להשתמש בתיבה אף בשעה שיושב עליה הזב, ואין אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו", וּטְמֵאָה מֵת – וכן טמאה היא מטומאת מת ומטומאות אחרות. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֵימְתִי – טמאה מדרס? בְּזִמְנָן שְׂאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים – שנוה לשבת עליה, או שְׂאִין לָהּ לְזוּבֵי טַפַּח – מסגרת גבוהה טפח. יש מפרשים, שאם אין לה לזבזב טפח, אפילו היא גבוהה עשרה טפחים, יושבים עליה, וטמאה מדרס ("תפארת ישראל"); ויש שאין גורסים "או", ומפרשים

מסכת כלים פרק עשרים משנה ב

קמט

קבין, הפרתית סאה, החמת של שבעת קבין; רבי יהודה אומר: אף הרבצל והמונדה כל שהן – הרי אלו ממיאין מדרם. וכלם שונפתו – מהורים, מפני שבטל העקר, ובטלה הטפלה.

ב חמת חלילין – מהורה מן המדרם. ערכת פסונות – בית שמאי אומרים: מדרם; ובית הלל אומרים: טמא מת. ערבה משני לג ועד תשעה קבין שנסדקה – ממיאין מדרם; הניחה בגשמים ונתפחה – ממיאין מדרם; ונתפחה – ממיאין מדרם; ונתפחה – ממיאין מדרם; זה חמר בשירי כלי עץ מבתחלתו. וחמר בשירי כלי נצרים מבתחלתו, שמתחלתו אינם מקבלים טמאה עד שיתחפסמו; נתחפסמו, אף על פי שגששו שפתותיהן כל שהן – ממיאין.

פירוש ברטנורה

עליה; מרצופין. כמין שקים של עור גדולים שנותנים בהן סחורות שמוליכין בספינות: הרי אלו טמאים מדרם. דכל הני עבדי נמי לשכיבה: קלוספור. כמין סל וכפיה שחולין כפי הבהמה, ונותנים בה מספוא ושעורים והבהמה אוכלת כשהיא מהלכת: תורמל. כים גדול של עור שהרועה נותן שם כל חפציו: כריתות. שק של עור קפון: רבצל. חמת קפון של עור שמשמים בו כמים: מזודה. כלי שנותנים בו צידה לדרך. תרגום צידה זורין: הרי אלו טמאים מדרם. כל אלו השנויים במשנה, אם יש בכלול השיעור המפורש בהן או יותר, ממיאין מדרם, דמשמשין שכיבה עם מלאכתן. אבל בפחות מכשיעור המפורש בהן לא: נפחתו טהורין. שכל אלו עשוין לקבל, שהקיבול הוא מכנים וממינים להיות ראויין למשכב ומושב, וכשנפחת בטל העיקר שהוא הקיבול שבעבורו היה קרוי כלי, ובטלה הטפלה. שהיא טומאת מדרם:

ב חמת חלילין. חמת מלא רוח ומשמיין החלילים כפי החמת והרוח יוצא דרך הנקבים ומוציא מן החלילים קול של שיר: מהורה מן המדרם. דלא חויה לשכיבה: עריבת פיסונות. עריבה שמביאין בה אבנים קטנות ורובי אדמה כדי לתת בנדבכים של בנין. ופיסונות לשון שקל פיסא שדא ביה דאמרין בגמרא בסנהדרין גבי מרקולים: בית שמאי אומרים מדרם. סכברי, משמשת שכיבה עם מלאכתה. ובית הלל סברי אינה משמשת: שנסדקה טמאה מדרם. ואם לא נסדקה אינה טמאה מדרם, דאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל כשנסדקה ומוציאה משקין, אינה ראויה אלא לשכיבה. ופחותה מב' לוגים, או יתירה מתשעה קבין, אינה טמאה מדרם ואפילו נסדקה: ונתפחה. מחמת גשמים מתנפח העץ ונסתם הסדק: טמאה טומאת מת. כמו שהיתה בתחלה קודם שנסדקה, מפני שיש לה בית קיבול. ואינה טמאה מדרם, דאינה מיוחדת לשכב עליה, הואיל ומשתמשין בה בלישה: בקדים ונסדקה. לאחר שנתפח העץ ונסתם הסדק, הניחה ברוח קדים ונסדקה: טמאה מדרם. דחורה להיות ראויה לשכיבה ולא ללוש בה: זה חומר בשירי כלי עץ. דתחלתו אין ממיאין מדרם, וכשנסדקו טמאים מדרם: כלי נצרים. סלים עשוין מנצרים של ערבה וכיוצא בהן: עד שיתחפסמו. שנתגרם שפתן העליונה: אע"פ שנששו שפתותיהן כל שהן. שנפלו שפתותיהן ולא נשאר בשפתותיהן אלא כל שהן, טמא:

משניות מבוררות – קהתי

פסונות – עריבה של עץ שהבנאים מביאים בה אבנים וצרוורות לבנין, בית שמאי אומרים: מדרם – טמאה מדרם, שראויה היא גם לישב עליה; ובית הלל אומרים: טמא מת – טמאה בטומאת מת, והוא הדין לשאר הטומאות, חוץ מטומאת מדרם, לפי שאינה ראויה לישבה אלא כדוחק, והרי שאינה מיוחדת לכך. **ערבה משני לג ועד תשעה קבין** – המחזקת שני לוגים (= ½ קב) ועד תשעה קבים, שנסדקה – והיא מוציאה משקים, טמאה מדרם – שאינה ראויה אלא לישבה. אבל אם לא נסדקה אינה טמאה מדרם, שמייוחדת היא ללישה, ומי שיושב עליה אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו". וכן אפילו נסדקה אלא שהיא מחזקת פחות משני לוגים או יתיר על תשעה קבים אינה טמאה מדרם, שאם היא פחותה משני לוגים הרי היא כקערה, ושיעורה במוציא זית (תוספתא), ויש מבארים שהיא כקערה, ואינה ראויה לישבה, כשאר כלים שאין מיוחדים אותם לישבה (משנה אחרונה), ואם היא יתירה על תשעה קבים, אינה מיוחדת לישבה אלא אם כן ייחדה לכך (במבואר להלן משנה ד). **הניחה בגשמים ונתפחה** – הניחה את העריבה הסדוקה בגשמים ותפחה מחמת המים ונסתם הסדק, טמאה מדרם – כמו קודם שנסדקה, מפני שיש לה בית קיבול, ואינה טמאה מדרם, שאינה עומדת לישבה הואיל ומשתמשים בה ללישה. **בקדים** – אם לאחר שתפחה הניחה ברוח קדים, ונסדקה – שוב, מקבלת מדרם – טומאת מדרם, שחורה להיות ראויה לישבה ולא ללוש בה. זה חומר בשירי כלי עץ מבתחלתו – שבתחילה כשהעריבה שלמה אינה מקבלת טומאת מדרם, וכשנסדקה היא מקבלת טומאת מדרם. **וחמר בשירי כלי נצרים מבתחלתו** – כלי נצרים. היינו סלים העשויים מענפים של ערבות וכיוצא בהם, שמתחלתו אינם מקבלים טמאה עד שיתחפסמו – שתיגמר ותיקשר שפתם העליונה (עיי' לעיל טו, ב). **נתחפסמו, אף על פי שגששו שפתותיהן** – שנפלו שפתותיהן, ולא נשאר מהן אלא כל שהן, טמאין – מקבלים הם טמאה (הרא"ש; ברטנורה). ויש מפרשים: אף על פי שגששו שפתותיהן. כל שהן טמאים – אפילו לא נשאר בכלים הללו אלא בית קיבול כל שהוא, הרי הם מקבלים טמאה (הגרא"א; תפארת ישראל).

בכלים שנעשו לקבלה ולשכיבה כאחד.

הקרים והקפחות – של עור, שממלאים אותם נוצות או מוך וכיוצא בזה, ונותנים אותם במיטה לשכיבה עליהם או כמשענת לראש (ונחלקו המפרשים בפירוש הגשונות "כר וכסת", שיש מבארים: כר – הוא הנתון תחת מראשותיו של אדם, וכסת – שכל גופו של אדם שוכב עליה; ויש מבארים לודפץ: כר – ששוכב עליו, כסת – שנותן למראשותיו). **והשקין** – הארוגים משער ונוצה של עזים, והמרצופין – שקים גדולים של עור שמוליכים בהם סחורות, שגפחתו – ואינם ראויים לקיבול, הרי אלו טמאים מדרם – שכל אלו נעשו מתחילה גם לשכיבה או לישבה. ובכרים ובכסותות בא התנא להשימינו, שאף על פי שעשויים רק לשכיבה, הואיל ואין דרך לשכב עליהם אלא כשהם מלאים נוצות או מוך או צמר גפן, וכיון שנפחתו ואינם ראויים לקיבול, הרי יש לומר שאף למדרם אינם ראויים, מכל מקום טמאים מדרם, לפי ששוכבים עליהם אף בלא מילוי (משנה אחרונה). **הקלקטר** – כיס של עור שנותנים לתוכו מספוא, ותולויה אותו בצואר הבהמה, כדי שתאכל מתוכו, **ארבעת קבין** – שהוא מחזיק ארבעה קבים (כ"ט ליטר), **התרמיל** – התרמיל, ילקוט של עור, שהרועה נותן בו מאכלו וכל חפציו, **חמשת קבין** – המחזיק חמישה קבים, **הפרתית** – שק של עור, סאה – המחזקת סאה, שהיא ששה קבים, **החמת** – הנוד – של שבעת קבין; רבי יהודה אומר: אף הרבצל – חמת קטנה לבשמים, והמונדה – כיס שנותנים לתוכו צידה לדרך, כל שהן – אפילו מחזיקים מעט, הרי אלו טמאין מדרם – כל אלו שנימנו במשנתנו מקבלים טומאת מדרם, שראויים הם לישבה. **וכלם שגפחתו** – ואינם ראויים לקיבול, מהורים – ממדרם, מפני שבטל העקר – שיעקר עשיתם הוא כדי להשתמש בבית קיבול שלהם אלא שהם ראויים גם לשכיבה ולישיבה, הלכך משנפחתו הרי בטל העיקר שהוא השימוש בבית קיבולם, ובטלה הטפלה – הישיבה עליהם, ואין להם טומאת מדרם.

ב אור משנה ב

חמת חלילין – כלי נגינה עשוי עור (כעין פוחח) ומחוררים אליו כמה חלילים, מהורה מן המדרם – שאינה ראויה לישבה. ערבת

ג **מִקְלַ שְׁעֵשָׂאוֹ** בֵּית יָד לְקָרְדִים – חֲבוּר לְמִמָּאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָהּ. הַדְּיוּסְטֵר – חֲבוּר לְמִמָּאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָהּ; קָבְעוּ בְּכִלּוֹנִים – טָמְאָ, וְאִינוּ חֲבוּר לֹא; עֲשָׂה בּו דְּיוּסְטֵר – אֵין טָמְאָ אֶלָּא צָרְכּוֹ. כִּפְסָא שְׁקָבְעוּ בְּכִלּוֹנִים – טָמְאָ, וְאִינוּ חֲבוּר לֹא; עֲשָׂה בּו כִּפְסָא – אֵין טָמְאָ אֶלָּא מְקוּמוֹ. קָבְעוּ בְּקוֹרֶת בֵּית הַבַּד – טָמְאָ, וְאִינוּ חֲבוּר לָהּ; עֲשָׂה בְּרֹאשָׁה כִּפְסָא – טְהוּר, מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לֹא; עֵמֹד וְנִעְשָׂה אֶת מְלֹאכְתָנּוּ.
 ד **עֲרֵבָה גְדוּלָּה שְׁנַפְחָתָהּ מְלֻקְבֵּל רְמוּנִים, וְהִתְקִינָה לִישִׁיבָה** – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמְּא, וְחֲכָמִים מְטַהְרִין, עַד שִׁיקְצָעוּ עֲשָׂאָה אֲבוּס לְבַהֲמָה, אָף עַל פִּי שְׁקָבְעָה בְּכַתְלָה – מִמָּאָה.
 ה **כִּפְתַּת שְׁקָבְעוּ בְּנִדְבָךְ, קָבְעוּ וְלֹא בְּנָה עֲלָיו, בְּנָה עֲלָיו וְלֹא קָבְעוּ** – טָמְאָ; קָבְעוּ וְבָנָה עֲלָיו – טְהוּר. מִפְּנֵי שְׁנִתְּנוּ פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

ג. מקל. של עץ בעלמא שעשאו בית יד לקרדום לפי שעה, שלא קבעו בתוכו: חיבור לממאה בשעת מלאכה. דאפי' נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה, הכא בית יד הוא, וידות נתרבו לכל תורת טומאת הכלי או האוכל, ואם נטמא הקרדום נטמא הבית יד, וכן אם ננעה טומאה בבית יד נטמא הוא ונטמא הקרדום עמו. ודוקא בשעת מלאכה הוי חבור לממאה, שלא בשעת מלאכה לא, דשלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזרקו לבין העצים: דיוסטור. כלי המשמש לשני צדדים. דיו, שנים. סטר, צד. כדמתרגמינן לסטר חד. והוא מקל שיש בו שני נקבים אחד מלמטה ואחד מלמעלה, ושתי יתרות תחובות בהן אחת ממזרח למערב ואחת מצפון לדרום, והנשים מסיכות בו את המטה שבפלך, וקורין לו נספ"א בלע"ז. ופעמים שעושין אותן ידות מברזל ומקבלין טומאה: קבעו בכלונם. קבע הדיוסטור דהיינו המקל עם שתי יתרותיו בכלונם, דהיינו עץ ארוך וגדול התקוע בארץ: טמא. הדיוסטור מכאן ואילך, אם ננעה בו טומאה, דהוי המקל חיבור ליתרות בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, כיון שנקבע, שאין אדם עשוי לזרקו לבין העצים, אבל הכלונם עצמו אינו חיבור לו, שאם ננעה טומאה בכלונם לא נטמא הדיוסטור: עשה בו הדיוסטור. שקבע שתי היתרות בגופו של כלונם: אין טמא. מן הכלונם אלא מה שהוא לצורך היתרות להסך את המטות, והשאר בין מלמעלה בין מלמטה טהור, שהכלונם ארוך הוא וגדול: כפסא. שהוא עשוי, וקבעו בכלונם, הכפסא טמא מדרם, ואין הכלונם חיבור לו להיות מיטמא מדרם כמותו: עשה בו כפסא. מן הכלונם עצמו עשה כפסא: אין טמא אלא מקומו. דהיינו צורך הישיבה. ושאר הכלונם טהור: קבע הכפסא בקורת בית הבד. שעוצרים בה השמן מן היתים. הכפסא טמא מדרם, והקורה אינו חיבור וטהורה. ואם מעץ הקורה עצמה הכפסא עשוי בראשה האחד, אף הכפסא טהור, דאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתו. ותניא בתורת כהנים, אשר ישב עליו יטמא, יכול אפילו ישב על האבן ועל הקורה, תלמוד לומר, כלי. ולא אבן ולא קורה. אוציא את אלו, ולא אוציא כלי אבנים כלי גללים כלי ארמתי, תלמוד לומר הכלי, כלי המיוחד לקבל טומאה, וכלים הללו אין מקבילים טומאה לעולם. אין לי אלא כפסא ופספסא וקתדרא המיוחדים לישיבה, מנין תיבת הכלונם, תיבה שפתחה מצדה, עריבה משני לוג עד תשעה קבין שנמדקה ואינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת, תלמוד לומר וכל הכלי, ריבה. יכול אפילו כפה סאה וישב עליה, תרקב וישב עליו, תלמוד לומר אשר ישב, המיוחד לישיבה, לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתו:

ד **עַד שִׁיקְצָעוּ**. שיחכנה ויתקנה לישיבה. והלכה כחכמים: אע"פ שקבעה בכותל טמאה. טומאת מת או שרץ. ולא בטלה מתורת כלי ולא אמרין כלי המחובר לקרקע כקרקע דמי אלא כשהיה מחובר לקרקע מתחלתו, או שנעשה כדי לשמש את הקרקע:
 ה **כופת**. כלי המיוחד לישיבה. ושל תמרה הוא: שקבעו בנדבך. בשורת הבנין: בנה עליו ולא קבעו. כדרך שהאומנים עושים שבונים כיפה על גבי נסרים

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ג

טָמְאָ והכסא מקבל טומאת מדרס, וְאִינוּ חֲבוּר לָהּ – ואין הכסא חיבור לקורה, שהיא טהורה. עֲשָׂה בְּרֹאשָׁה כִּפְסָא – עשה כסא בראש הקורה, טְהוּר – אין הכסא מקבל טומאת מדרס, מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לֹא – לזה שיושב על הכסא שבקורה: עֵמֹד וְנִעְשָׂה אֶת מְלֹאכְתָנּוּ – הקורה אינה מיועדת לישיבה אלא למלאכה עצמית יתים, וכיון שאין הכסא עומד לישיבה אינו מקבל טומאת מדרס, שנאמר בוב (ויקרא טו, ד): "וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא", ודרשו בבב"יתא: "יכול כפה סאה ותרקב וישב עליהם, יהא טמא? תלמוד לומר: "אשר ישב עליו" – מה שמיוחד לישיבה, יצא זה שאומרים לו: עמוד ונעשה מלאכתו" (שבת נט, א).

ב א ו ר מ ש נ ה ד

עֲרֵבָה גְדוּלָּה – המחזקת יותר מתשעה קבים (עיין לעיל משנה ב), שְׁנַפְחָתָהּ מְלֻקְבֵּל רְמוּנִים – שניקבה נקב המוציא רימונים, והרי שאינה כלי קיבול, וְהִתְקִינָה לִישִׁיבָה – התקין את העריבה לישיב עליה, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמְּא – אותה במדרס, וְחֲכָמִים מְטַהְרִין – מטומאת מדרס, עַד שִׁיקְצָעוּ – שיקצנה ויעשנה ראויה לישיבה. עֲשָׂאָה אֲבוּס לְבַהֲמָה – עריבה שניקבה כמוציא רימון ועשה אותה אבוס לבהמה, להניח בה חבילות תבן למאכל הבהמה, אָף עַל פִּי שְׁקָבְעָה בְּכַתְלָה, טָמְאָה – הרי היא מקבלת טומאת מת או שרץ, ואינה בטלה מתורת כלי על ידי חיבורה בכותל, שאף על פי שכלי המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, כמה דברים אמורים? בכלי שהיה מחובר לקרקע מתחילת עשייתו, או שנעשה כדי לשמש את הקרקע, מה שאין כן כאן באבוס.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

כִּפְתַּת – חתיכת עץ עבה, שחוקק בו מקום לישיבה, שְׁקָבְעוּ בְּנִדְבָךְ

מִקְלַ שְׁעֵשָׂאוֹ בֵּית יָד לְקָרְדִים – באופן פראי, לפי שעה, חֲבוּר לְמִמָּאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָהּ – בשעה שמשתמש בקורדום, המקל חיבור לו, ואם נטמא האחד גם השני טמא. אבל שלא בשעת מלאכה אין המקל חשוב חיבור לקורדום, שהואיל ולא קבעו בתוכו אלא עשאו לפי שעה, עשוי הוא להוציאו ולזרקו בין העצים, הלכך אינו מקבל טומאה, מאחר שהוא פשוטי כלי עץ. הַדְּיוּסְטֵר – מקל עץ שיש בכל אחד מקצותיו נקב מפולש, אחד ממזרח למערב ואחד מצפון לדרום, ויתדות ברזל תחובות בנקבים הללו, שעל קצותיהם גוללות הנשים את החוט הנוטה (דיוסטור – מלה מורכבת משתי מלים: דיו – שניים. טור – צד). חֲבוּר לְמִמָּאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָהּ – המקל והיתדות נחשבים כמחברים זה לזה בשעת המלאכה, שאם ננעה טומאה באחד מהם נטמא הכל, אבל שלא בשעת מלאכה אינם חיבור זה לזה, לפי שרגילים להוציא את היתדות מתוך המקל, הלכך המקל, שהוא פשוטי כלי עץ, אינו מקבל טומאה. קָבְעוּ בְּכִלּוֹנִים – קבע את הדיוסטור, היינו המקל עם שתי יתדותיו, במוט ארוך, טָמְאָ – הדיוסטור מקבל טומאה אפילו שלא בשעת מלאכה (ברטנורא), וְאִינוּ חֲבוּר לֹא – ואין הדיוסטור חיבור לכלונם, שהוא טהור. עֲשָׂה בּו דְּיוּסְטֵר – שחבח שתי היתדות בכלונם עצמו, אֵין טָמְאָ אֶלָּא צָרְכּוֹ – החלק הנצרך בשביל היתדות, היינו כל האורך שבין היתדות, מקבל טומאה עמהן, ושאר הכלונם טהור. כִּפְסָא שְׁקָבְעוּ בְּכִלּוֹנִים – שחיברו לכלונם במסמרים, טָמְאָ – מקבל הכסא טומאת מדרס, וְאִינוּ חֲבוּר לֹא – ואין הכלונם חיבור לכסא, אלא דינו כשאר פשוטי כלי עץ, שאינו מקבל טומאה. עֲשָׂה בּו כִּפְסָא – שתיקן מושב בראש הכלונם, אֵין טָמְאָ אֶלָּא מְקוּמוֹ – המקום הנצרך לישיבה, אבל שאר הכלונם טהור. קָבְעוּ בְּקוֹרֶת בֵּית הַבַּד – קבע את הכסא בקורת בית הבד, והיא הקורה שנותנים על היתים לסחוט את שמנם,

על גבי הקורות, קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה, נתן עליו את המעזיבה ולא קבעו – טמא; קבעו ונתן עליו את המעזיבה – טהור. קערה שקבעה בשדה תבה ומגדל, פדרף קבלתה – טמאה; שלא פדרף קבלתה – טהורה.

ו סדין שהוא טמא מדרס, ועשאו וילון – טהור מן המדרס, אבל טמא טמא מת. מאימתי היא טהרתו? בית שמאי אומרים: משיחבר. בית הלל אומרים: משיקשר. רבי עקיבא אומר: משיקבע.

ז מחצלת שעשה לה קנים לארפה – טהורה; וחכמים אומרים: עד שיעשה כמין פי. עשאו לרחבה, ואין בין פירוש ברטנורא

ואח"כ מסירים אותם: טמא. אם ישב הוב על הבנין שעליו, נטמא הכופת שחת הבנין, שהוב מטמא את המשכב ואת המושב שחת אבן מסמא. וכן כשקבעו ולא בנה עליו וישב הוב עליו כשהוא קבוע, טמא, דלא נתבטל בהכי. אבל כשקבעו ובנה עליו, בטל לגבי כותל וכותל דמי: מפני כמין מחצלת עשויה מקנים או מגמזי: על גבי הקורות. של עליה: מעזיבה. טיט וצורות של אבנים שנותנים על גבי התקרה. וכל כמה שלא קבע המפץ בקורות וישב הוב על המעזיבה, נטמא המפץ שחתתיה ולא בטל מתורת כלי, דאי בעי שקיל ליה. וכן אם קבעו ולא נתן עליו מעזיבה וישב הוב עליו, טמא מושב. ולא בטל עד שיקבע ויתן עליו המעזיבה: בדרך קבלתה. שוליה למטה: שלא בדרך קבלתה. שוליה למעלה:

י סדין שהוא טמא מדרס. שראוי לנטמא מדרס קאמר, ולא שנטמא מדרס ממש. דא"כ אדתני סיפא אבל טמא טמא מת, ליתני אבל טמא מנע מדרס, כדתני בהקומץ רבה: ועשאו וילון. מסך לפתח, או וילון לפנינה. ודוקא שעשה בו שינוי מעשה, אבל מחשבה אינה מוציאהו מידי טומאה שהיו ראויין לה: אבל טמא טמא מת. מפני שהשמש מתחמם כנגדו ומתעטף בשוליו לפעמים, הלכך לא בטל מתורת כלי: מאימתי טהרתו. שבטל תורת מדרס ממנו: משיתפר. בתוספתא מוכח דבית שמאי בעו שיקרעו ויתקנו למדת הפתח, ויתפור בו לולאות לתלותו במסך או בספינה. ובית הלל דאמרי משיקשור, לא בעו קריעה, אלא משיקשור בו הלולאות כדי לתלותו בהם. ואית ספרים דגרסי, בית שמאי אומרים משיחבר. והוא היא. כלומר משישברוהו ויקרעוהו כדי לתפרו למדת הפתח: ר' עקיבא אומר משיקבע. מעת שיתלה אותו על הפתח או על הספינה. והלכה כבית הלל: ז לארכה טהורה. אורך הקנה לאורך המחצלת, טהורה. דלא הויה לשכיבה, שהקנים מוקין לשוכב, ולא הויה כי אם לסיכך: כמין פי. וינתי. שהיה כמין פי הפוכה שלנו. כלומר, לעולם היא טמאה עד שימושך הקנים משלשה צדדים. והלכה כחכמים: עשאו לרחבה. אורך הקנה לרוחב המחצלת: ד' טפחים.

משניות מבוארות – קהתי

בית שמאי אומרים: משיקשר – משיעשו לו את ה"תוברות" (כלהן כה, א), היינו הלולאות והעניבות (העורן). בית הלל אומרים: משיקשר – בפתח, כדי לשמש וילון. רבי עקיבא אומר: משיקבע – במסמרים (תפארת ישראל). ויש מפרשים (על פי התוספתא): "משיחבר" כמו משייכר (היינו משייקרע), כלומר שלדעת בית שמאי אין תורת מדרס בטל מהסדין אלא אם כן עשו בו מעשה רב כדי לשנותו לילון, דהיינו שיקרעוהו ויתקנוהו לילון לפי מידת הפתח (רמב"ם); ויש גורסים: משייתפר. ומפרשים שלבד זה שיקרעוהו ויתקנוהו למידת הפתח צריך גם שיתפרו בו הלולאות (הר"ם; ברטנורא); בית הלל אומרים: משייקשר – כלומר שלדעת בית הלל די במעשה כל שהוא, לפיכך אין צורך בקריעת הסדין, אלא משיקשרו בו הלולאות כדי לתלותו בהם; רבי עקיבא אומר: משיקבע – היינו משהע שיתלו אותו על הפתח (רמב"ם; ברטנורא). והלכה כבית הלל.

באור משנה ז

מחצלת – שטיח העשוי אריג של קש או גומא, שעשה לה קנים לארפה – במקום לרחבה כרגיל, שכן הדרך ליתן קנים לרוחב המחצלת, ומניחים ריווח של ארבעה טפחים בין קנה לקנה, והוא כשיעור שכיבה לאדם שדרך שכיבת האדם ארוכה לרוחב המחצלת, ובאה המשנה ללמדנו, שאם לא נתן את הקנים לרחבה אלא לארכה, טהורה – אינה מקבלת טומאת מדרס, שהואיל ואינה ראויה לשכיבה לרחבה, שהרי הקנים קשים הם ומפריעים לשוכב, לפיכך אנו אומרים, שודאי לא עשאה לשכיבה כי אם לסיכך (עיין סוכה א. יא). וחכמים אומרים: לעולם היא טמאה עד שיעשה – את הקנים, כמין פי – כצורת אות יוניתי "כי" (X), שאם עשה את הקנים בצורת שני אלכסונים, שוב אין המחצלת ראויה לשכיבה כלל, בין לארכה בין לרחבה, ובכגון זה היא טהורה. אבל אם עשאו לארכה, הרי היא מקבלת טומאת מדרס, שהרי עדיין יכולים לשכב עליה בין הקנים לארכה, אף על פי שאין הדרך כך. עשאו לרחבה – עשה את הקנים לרוחב המחצלת, כדרך שרגילים לעשות, ואין בין קנה לקנה לרחבה ארבעה טפחים – אבל לא הניח ריווח של ארבעה טפחים בין קנה לקנה, טהור – אין המחצלת מקבלת טומאת מדרס, לפי

בשורת הבנין: קבעו – במסמרים, ולא קנה עליו, או קנה עליו ולא קבעו – ולאחר שתייבש המלט שעליו, יוציאנו מתחת המלט, טמא – אם ישב עליו הוב כשקבעו ולא בנה עליו, או שישב הוב על הבנין שעליו, כשבנה עליו ולא קבעו, הרי הכופת טמא טומאת מדרס, שאינו בטל לבנין שבקרקע. קבעו וקנה עליו – אבל אם קבע את הכופת בנרבך ואף בנה עליו, טהור – מטומאת מדרס, כמו הבנין עצמו. מפני – כמין מחצלת עשויה מגומא, שנתנו על גבי הקורות – שבתקרה: קבעו – קבע את המפץ שם במסמרים, ולא נתן עליו את המעזיבה – הטיח של טיט שנותנים על גבי התקרה, או נתן עליו את המעזיבה ולא קבעו – במסמרים, טמא – המפץ, שאם היה עשוי קודם לשכיבה, אף עכשיו הוא מקבל טומאת מדרס כבתחילה. קבעו ונתן עליו את המעזיבה, טהור – מטומאת מדרס, שבטל לתקרה. קערה שקבעה בשדה תבה ומגדל, פדרף קבלתה – אם קבעה בדרך שהיא מקבלת, היינו ששוליה למטה מחוברים בשוליה השידה תיבה ומגדל, ופיה למעלה, טמאה – מקבלת טומאה כבתחילה, שעדיין לא בטל שימושה הראשון; שלא פדרף קבלתה – אבל אם קבעה שלא כדרך שהיא מקבלת, היינו כששוליה למעלה ופיה למטה, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שנתבטל שימושה. במפרשים מבואר, שמדובר כאן בשידה תיבה ומגדל הבאים במידה, שאינם מקבלים טומאה (ענין לניל טו. א.) ולכן שלא כדרך קבלתה הקערה טהורה, שבטלה היא לשידה תיבה ומגדל.

באור משנה ו

סדין שהוא טמא מדרס – כלומר סדין העשוי לשכיבה, והרי שהוא ראוי לקבל טומאת מדרס (הר"ם; ברטנורא), ועשאו וילון – מסך לפתח, ושוב אינו עומד לשכיבה, טהור מן המדרס – אינו מקבל טומאת מדרס; ודוקא כשעשה בו שינוי מעשה לשם וילון, אבל מחשבה בלבד אינה מוציאה את הסדין מידי הטומאה שהיה ראוי לה, אבל טמא טמא מת – מקבל טומאת מת, וכן טומאות אחרות, שעדיין תורת כגד עליו, מפני שהשמש מתחמם כנגדו ומתעטף בשוליו לפעמים (גמרא ביצה יז, ב). מאימתי היא טהרתו – מן המדרס, כלומר מאימתי נעשה וילון, שתתבטל תורת מדרס ממנו?

קנה לחברו ארבעה טפחים – טהור. נחלקה לרחה – רבי יהודה מטהר. וכן המתיר ראשי המעדין – מטהר. נחלקה לארפה, ונשתירו בה שלשה מעדינים של ששה טפחים – ממהא. מחצלת מאימתי מקבלת ממהא? משתקנב, והיא גמר מלאכתה.

פרק עשרים ואחד

א הנוגע בכבד העליון, בכבד התחתון, בנירים, ובקירוס, ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן, ובגיריה שאינו עתיד להחזירה – מטהר. בנפש המוסכת, ובפשי העומד, ובכפול שהעבירו על גבי ארגמן, ובגיריה שהיא עתידה להחזירה

פירוש ברטנורא

כשיש בין קנה לקנה ד' טפחים, הוא לשכב בין שני הקנים: נחלקה לרחה. ושכרו הקנים שלה לחצי: רבי יהודה מטהר. דלא הוא לשכיבה. ואין הלכה כר' יהודה: המתיר ראשי מעדינים. מנהג עושי מחצלות כשמשלמין המחצלת נשאר כמין מלל, וגודלים אותו בכל שני טפחים גדיל אחד וקושרו שלא יסתר האריג. ואם נותר עומד לסתירה ונתבטל מתורת כלי וטהורה. מעדינים, קשרים. כמו וילך אליו אנג מעדנות (שמאל א' ט"ו), כלומר, קשור כדרך שקושרים האסורים. וכן התקשר מעדנות כימה (איוב ל"ח): שהם של ששה טפחים. שני טפחים בין מעדן למעדן ומטח ומטח מכאן: משתקנב. משיחתוך וקטום ראשי קרומים הבולטים. וזו היא קניבה:

כא א הנוגע בכבד העליון. שני עצים עגולים יש לאורג, האחד שחוט השתי כרוך בו, והשני שלפניו שכל זמן שאורג והולך כרוך בו היריעה הנארגת. ולפי שהם כבדים, נקראים כווד. וכבוד העליון הוא שלפניו, וכבוד התחתון הוא הרחוק ממנו שכל השתי כרוך בו: בנירים. הן חוטים הארוגין על הקנה, ונעבדן מנבתיין קצת החוטים ועושין דרך שילך בו הארג בחוט: וקירוס. מסרק שבו מכים על האריגה ומחברים החוטים: בחוט שהעבירו על גבי ארגמן. לאחר שנעשית הרקמה משימין חוטין עליה שלא תתלכך, ואותן חוטין לא הוו חיבור לבגד: ובעירא. הוא אירא האמור בפרק קמא דשבט (ף י"א) ולא גרדי באירא שבאונן. והיא חתיכה קטנה. מצמר או מפתן או מצמר גפן שאורגים בתוך המטפחות לנו, וזורק אותו בתוך השתי וחוט של ערב כרוך בחובה, ויש מהן שחורים ואדומים. ואם אינו עתיד להחזירה, כגון שהיא אדומה ועתה רוצה להכניס אירא שחורה, אע"פ שלא פסקה מן הבגד לא הויה חיבור: בנפש המוסכת. חוטי הערב שהולכים בתוך המוסכת כנפש בתוך הגוף, וכל דבר שהאורג נתן בתוך המוסכת לתקן אריגתו, קרוי נפש. והנוגע בהן

משניות מבוורות – קהתי

באור משנה א

פרק זה דן בדברים המחברים כללי ונעשים "ד" לו. משנתנו דנה במכונת האריגה על אבזריה השונים. וכבר בארנו (משנה שבת יג, ב), שבמכונת האריגה (בגול) יש שתי קורות כבדות, אחת למעלה, הנקראת "כובד העליון". ואחת למטה, הנקראת "כובד התחתון". ובהן מתחברים חוטי השתי. בין שתי הקורות הללו נמצאים שני אבזורים, שכל אחד מהם עשוי מארבעה קנים המחברים יחד בצורת מלבן, ובו קבועים חוטים המתוחים לרחבו, שמספרם בכל אחד מהם כחצי מספר חוטי השתי שבוכל, ועל שם אותם החוטים נקראים האבזורים הללו "נירים" (שכן חוט ביונות נקרא ניירא⁽¹⁾). בתוך החוטים הללו ישנן טבעות, וחוטי השתי עוברים בסירוגין דרך הטבעות של שני הנירים, וכשמרימים ניר אחד מתרוממים על ידו כל חוטי השתי המושחלים בו, ונעשה ריווח בין החוטים האלה ובין החוטים שבניר האחר שלא הורם, ובתוך הריווח הזה מכניסים את חוט הערב והוא מעשה האריגה. כן נמצא שם כעין מסרק, שדרך שיניו עוברים כל חוטי השתי, והוא עשוי להדק וליישר את חוטי השתי, והוא הנקרא "קירוס". ויש מפרשים, שלאחר שמכניסים חוט הערב בין חוטי השתי, מקישים עליו עם הקירוס כדי להסמיכו אל שאר החוטים הארוגים כבר ("תפארת ישראל").

הנוגע בכבד העליון – בקורה העליונה של מכונת האריגה (הגול); כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, **בכבד התחתון** – בקורה התחתונה, **בנירים** – במלבנים עם החוטים, שדרך הטבעות שבהם עוברים חוטי השתי, כמו שבארנו לעיל, **ובקירוס** – במסרק העשוי ליישר את חוטי השתי, או (לפי "תפארת ישראל") להסמיך את חוט הערב ליריעה הארוגה, **ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן** – שכן דרך הרוקמים את הארגמן להעביר עליו חוט, כדי שלא תתלכך הרקמה, ואחר כך מוציאים אותו, **ובגיריה שאינו עתיד להחזירה** – חוטי צמר היוצאים מן האריג, ואינו עתיד להחזירם ולארוג אותם ("עירה" לשון דלדול ותלייה). שלפעמים יוצאת כמין עניבה מחוט הארוג כבר, ואם היא קצרה מחזירים את החוט המדולדל הזה לתוך אריגת החוט שיארג בסמוך לו; ואם העניבה ארוכה עד שאי אפשר להסתירה תוך האריג שיארג אחר כך, הרי חותכה לגמרי (עיין ברטנורא שם) בדרך אחרת. **טהור** – כלומר אם היה האריג שכבר נארג טמא, כגון שהיה באוהל המת, הנוגע באחד מהדברים שינימו לעיל, הריהו טהור, לפי שאינם חיבור לאריג. אבל הנוגע בנפש המוסכת – בחוטי הערב שהוכנסו למסכת חוטי השתי ועדיין לא יישרם והידקם האורג כדי שיתחברו לאריג (וברטנורא מובאר: חוטי הערב שהולכים בתוך המוסכת כנפש בתוך הגוף). **ובפשי העומד** – בחוטי השתי המתוחים בין הכובד העליון לכובד התחתון, והם עומדים ליארג, ו**בכפול**

שאינה ראויה לשכיבה, שאי אפשר לשכב בין קנה לקנה אלא אם כן יש ביניהם ריווח של ארבעה טפחים. **נחלקה לרחה** – כלומר שהיו הקנים לרחה של המחצלת ברווחים של ארבעה ארבעה טפחים, כדרך שעושים לשכיבה, ונחלקה המחצלת בריווח שבין הקנים, **רבי יהודה מטהר** – את המחצלת, משום שסופה להתפרק, והרי היא בטלה מתורת כלי. ברום, לדעת חכמים, כל זמן שהמחצלת קיימת וראויה היא לשכיבה, הרי היא מקבלת טומאה. **וכן המתיר ראשי המעדינים** – הקשרים, שכן בשפת המחצלת קושרים את ראשי הקש או הגומא, כדי שלא ייסתר האריג, ובכל שני טפחים רוחב יש קשר אחד; ואם התייר את הקשרים, **טהור** – המחצלת, לפי שהיא מתפרקת. **נחלקה לארפה, ונשתירו בה שלשה מעדינים של ששה טפחים** – רוחב שני טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן, **טמאה** – הריהי מקבלת טומאת מדרס, שעדיין ראויה היא לשכיבה. **מחצלת מאימתי מקבלת טמאה? משתקנב** – משיחתוך את ראשי הגומא או הקש הבולטים מהשפה, **והיא גמר מלאכתה** – שאף על פי שעושים בה אחר כך עוד מלאכות, כגון שמקשטים אותה או שמשפדים אותה לשם משכב, מכל מקום נחשבת הקניבה כגמר מלאכתה לענין קבלת טומאת מדרס.

לחוספת באור המשנה נביא את הסבר הגר"א בענין המחצלת:

"המחצלת עשויה מקנים וגמי או שאר דבר רך, שנותנים קנה בראש, לרוחב המחצלת, וכופלים את הגמי לשניים, וגודלים לארכה של המחצלת בגמי, למעלה מהקנה ולמטה מהקנה, גדילה של שתי בלא ערב; ואחר ארבעה טפחים נותנים עוד קנה לחיווק, וכן בכל ארבעה טפחים נותנים קנה לרחה; והגמי גדולים לארכה דרך הקנים, שנותנים הגמי שלמטה מהקנה למעלה, והגמי שלמעלה נותנים למטה מהקנה; וכן בכל קנה וקנה שאחר ארבעה טפחים – מכניס שלמטה למעלה ושלמעלה למטה, כדרך כל הגדילות והאריגות; וכן בארבעה טפחים שבין קנה לחברו גודל את הגמי ואורגו, ובקצה המחצלת, חוץ לקנה האחרון, קושרים כל ראשי הגמי שלמעלה ושלמטה יחד, מכל ראשי הגמי שבשני טפחים קשר אחד, והם "המעדינים". ודרך המחצלת העשויה לשכיבה לסדר בה את הקנים לרחה, כדי שישכבו בני אדם לרחה, בארבעת הטפחים שבין קנה לקנה, שעל הקנים קשה לשכב, אלא שוכבים על הגמי, בארבעת הטפחים שבין קנה לקנה, שהוא רך, והקנים אינם נעשים אלא לחיווק, לגדול עליהם את הגמי"... (אליהו רבא).

בענין צורת האות "כ" בארנו כ"תפארת ישראל". אבל הרב מברטנורא מפרש, שהיא אות יוונית כמין כ' הפוכה שלנו. ויש עוד פירושים (עיין "חוספות יוס טוב", "אליהו רבא", ועיין רמב"ם הל' כלי המקדש א, טו).

— **טמא**. הנוגע בצמר שעל האימה, באשונה — **טהור**. הנוגע בפקת, עד שלא פרעה — **טמא**; משפרעה — **טהור**.
ב הנוגע בעל, ובקמרב, בעין, ובקבות, אפלו בשעת מלאכה — **טהור**. בחרב, ובכרך, ובציול — **טמא**. בעין של מתכת, בלתינו, ובקריין — **טמא**. רבי יהודה מטהר בלתיים, שאינם עשויין אלא לרבות את העפר.
ג הנוגע ביד מגרה, מפיאן ומפיאן — **טמא**. בחוט, ובמשיחה, באמה, ובסניפין, במכבש של חרש, ובקשטניית — **טהור**. רבי יהודה אומר: אף הנוגע במלפן של מסר הגדול — **טהור**. הנוגע בפיטר ובקשת, אף על פי שהיא

פירוש ברטנורה

כנוגע בכנר דהו חיבור: שתי העומד. צריך עדיין לכנר ועומד לארג: ובכפול שהעבירו על גבי ארגמן. חתיכת כנר שתופרים על הארגמן שלא יתכלך, הו חיבור לכנר: עירא שעתיד להחזירה. כדפרישנא לעיל: בצמר שעל האימה. ויש שגורסים העימה בעין, והכל אחד. והוא מקל ארוך או קנה שהנשים כורכות בו את הצמר ומוות: בצמר שעל האשוויא. ועימא ואשוויא שתרוק למוות עשויות, אלא שמשונות זו מזו בצורתן: טהור. דאינו חיבור: פיקה. כמין עיגול קטן של מתכת ויש בו נקב, והנשים נותנות אותו בראש הפלך להכבדו. וקורין לו בלע"ז פוסרול"ו: עד שלא פירעה. קודם שיתרנה: משפרעה. לאחר שהתירה:

ב קמרב. מפורש למעלה פרק כלי מתכות, שהן שני עצים משני צדי העול והן נקובים, ומכניסים בתוך אותו נקב עץ ושמו קמרב, וקושרים אותו שלא ישממו הבקר: בעין. כנר של צמר או עור או שק שכורכים על ציאר הבהמה והעול עליו: עבות. עץ ארוך ועב שבמחרישה, שנכנס בתוך העול: והחרב. עץ עשוי בדמות חרב שתופס בו החורש: והכורך. עץ עקום דומה למרכב והוא הנמוש על הקרקע בעת החרישה: ביצול. עץ שתופס אותו החורש בידו, ובו מטה המחרישה לכל צד שרצה. ופירוש יצול, מטה. לא תמה משפט (דברים ט"ו), מתרגמנין לא תצלי דין: עין של מתכת. מבעת של מתכת: לחיים. שני עצים שבנקבי העול: עריים. עשוי כמין כלי של מסתת אבנים ובו משבר גושים של עפר. וקרוי עריים, מלשון ערער תתערער (ירמיה נא), ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קל"ו) ואין הלכה כרבי יהודה שמטהר בלתיים:

ג מגרה. ברול מלא פנימות שמנסרים בו הלוחות והנסרים. ובלע"ז סינ"א. ויש למגרה שני עצים, אחד מצד זה ואחד מצד זה, שבהם תופס חרש עצים בשעה שמנסר הלוחות, והעצים הללו הן בית יד למגרה. ואם נטמאת המגרה, הנוגע בהן טמא, דהו לה ידות: בחוט ובמשיחה. בראש העצים הללו שהן בית יד, קושרין חוט ומשיחה והכל שהולך על אורך המגרה ומחבר בין שניהן ומעמידו: באמה. עץ ארוך שבאמצע אלו השני עצים והולך על אורך המגרה, קרוי אמה: ובסניפין. עץ קטן נתון מן החוט והמשיחה עד האמה, ובו פותלין וגדלין החוט והמשיחה, וראשו אחד בתוך החוט וראשו אחד באמה. ופעמים ישוים מוכבש. מקום יש לו לחרש עצים שכובש ועוצר שם העצים העקומים והלוחות העקומות והעקושות כדי שיתישרו, וכן עוצר שם העצים והנסרים שלא יתנועעו לכאן ולכאן עד שיתקנם למלאכתו: קשטניית. כמין קשת קטן של עץ שתוחבים בו ברול של מקדח כשרוצה לקדוח בו, והאדם אוהו בקשת ומגלגל בו את הברול. ואם הברול טמא לא נטמא הקשת, דלא הו חיבור, שדרכם היה שלא לחבר הקשת כברול: מסר הגדול. מגירה

משניות מבוורות — קהתי

שבמחרישה העשוי בדמות חרב, שהחורש אוהו בו, ובכרך — הוא עץ עקום ככרך, הנוטש על הקרקע בעת החרישה, כדי להשוות את העפר הנחרש (תפארת ישראל). ובציול — העץ שבו מטה החורש את המחרישה לכל צד שרצה. טמא — שכל אלה הם חיבור למחרישה; ולפי תפארת ישראל, כל אלה הם חיבור זה לזה, ואם נגעו טומאה באחד מהם, כולם טמאים. בעין של מתכת — בטבעת המחרישה שהיא של מתכת, בלתינו — שני עצים שבמחרישה המכנסים ומרככים את העפר תחתיה, ובקריין — העשויים לכתת את גושי העפר (מלשון "ערו ערו עד היסוד בה" — תהלים קל"ו). טמא — שאף אלו חיבור למחרישה. רבי יהודה מטהר בלתיים, שאינם עשויין אלא לרבות את העפר — לכנס את העפר, וכשחורשים בעפר תחת ניטלים הם מן המחרישה, שלא להכביד על המחרישה, הלכך אינם חיבור למחרישה. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

הנוגע ביד מגרה — בידיית של משור, מפיאן ומפיאן — שכן שתי ידיית למגרה, אחת מצד זה ואחת מצד זה, והנוגע באחת מהן, טמא — בזמן שהמגרה טמאה. בחוט, ובמשיחה — אבל הנוגע בחוט או בחבל הנמתח בין שתי ידיית המגרה, באמה — בעץ שבין שתי הידיית, לאורך המגרה, ובסניפין — בחתיכת עץ, שראשה האחד נתון בתוך החוט או המשיחה וראשה האחר נתמך באמה; ולפעמים עושים שתי חתיכות עץ כאלו, ומשוים כן נקטה המשנה "ובסניפין", לשון רבים, במכבש של חרש — כלי שהנגר מיישר בו עצים עקומים (עין לעיל טו, ז), ובקשטניית — כמין קשת קטנה של עץ, שבה תוחבים את המקדח כדי לסבכו בקדיחה, טהור — שכל אחד מאלו אינו נחשב חיבור לברול שבו, ואם נטמא הברול, הרי הוא טהור. רבי יהודה אומר: אף הנוגע במלפן של מסר הגדול — במסגרת המרובעת של נסרים דקים שסביב המסור הגדול העשוי לנסירת קורות, טהור — שאין טמא אלא מקום אחיות בית יד בלבד (ברטנורה). ואין הלכה כרבי יהודה. הנוגע בפיטר — בחבל הקשת,

שהעבירו על גבי ארגמן — בחוט כפול שהעביר על רקמת הארגמן, ולא יוציא משם, ובקרייה שהיא עתידה להחזיקה — חוטי צמר היוצאים מן האריג ועתידי הוא להחזירם ולארוג אותם, כמו שבארנו לעיל, טמא — שכל הדברים הללו הם חיבור לאריג שכבר נארג. הנוגע בצמר שעל האימה — הקנה שכרוך עליו הצמר בשעת הטווייה, וממנו טוות הנשים את החוט על הפלך, והקנה היה טמא, כגון שהיה של מתכת, באשונה — או הנוגע בצמר שעל האשווייה הטמאה, והיא משמשת בטווייה כמו האימה, אלא ששונה ממנה בצורתה (חרש; והרא"ש). טהור — שאין הצמר חיבור לכלים הללו. ויש מפרשים: טהור — שאם טומאה נגעו בצמר הכרוך על האימה או על האשווייה (והרי הצמר כשהוא לעצמו אינו מקבל טומאה). הכל טהור, שאין האימה והאשווייה חיבור לצמר (תפארת ישראל). הנוגע בפיקה — היינו כדור של מתכת הנתון בראש הפלך שהנשים טוות בו, כדי שירבה כובדו, עד שלא פירעה — קודם שגילה את הפיקה, כלומר קודם שנטל את המטווה מן הפיקה, טמא — אם היה הפלך טמא, הנוגע בפיקה טמא, שכל זמן שיש עליה מטווה, הריה חיבור (יד) לפלך; משפרעה — משגילה את הפיקה, שהסיר ממנה את המטווה, טהור — הנוגע בפיקה טהור, שאינה חיבור לפלך (נפי הרא"ש; עיין במפרשים שמבארים ענין זה בדרכים שונות).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

הנוגע בעל — הנתון על ציאר הבהמה המושכת במחרישה, ובקמרב — ביתד המחברת את המוטות שבשני צידי העול, בעין — כמין כר ששמים בצואר הבהמה תחת העול, ובקבות — בחבל המקשר את המחרישה לעול (הרא"ש); ויש מפרשים: מוט ארוך שבמחרישה שנכנס בתוך העול (הרא"ש; ברטנורה), אפלו בשעת מלאכה — אפילו נגע באחד הדברים הללו בשעת מלאכת החרישה, והמחרישה היתה טמאה, טהור — שכל הדברים הללו אינם חיבור למחרישה. ויש מפרשים, שמשנתנו באה ללמד, שכל הדברים הללו אינם חיבור זה לזה, ואם נטמא האחד, אין השאר טמאים. אבל הנוגע בחרב — בעין

מתוקה – טהור. מצורת האישות – טהורה. רבי יהודה אומר: כל זמן שהיא מתוקה – חבור. פרק עשרים ושנים

א השלחן והדלפקי שנפחתו, או שחפן בשיש ושייר בהם מקום הנחת הפוסות – טמאים. רבי יהודה אומר: מקום הנחת חתיכות.

פירוש ברטנורא

גדולה שעשויה לנסור קורות, ועושים לה כמין מרובע מעצים דקים, והמנייה באמצע, ואותו המרובע קרוי מלכן: טהור. שאין טמא אלא מקום אחיות בית ד בלבד. ואין הלכה כר' יהודה: ביתר. חבל הקשת. לשון כוננו הצם על יתר (שם י"א): אע"פ שהיא מתוקה. אע"פ שהחץ בטר ובקשת ומתוקה לירות בה ונטמא החץ, לא נטמא הקשת והיתר, שאין החץ חבוך לקשת ויתר: אישות. בריה שאין לה עינים. התנשמת מתרמזין אישותא. וצדין אותה לפי שמפסדת את השדות: טהורה. שאינה חשובה כלי: כל זמן שהיא מתוקה. והחץ של ברזל בה. אם נטמא החץ נטמאת המצודה. ואין הלכה כר' יהודה: **כב א** השלחן והדלפקי. כלי עץ שמשמין בו צלוחיות ואישיות ואוכלין ומשקין, וממנו נטמאין ומשמיין על השלחן: ושייר בהן מקום הנחת כופות. שלא נפחת או שלא חפן. דאי הוה כולו מחופה שיש, היה טהור ככלי אבנים, דבחר חפיו אולינן: מקום הנחת חתיכות. של לחם ושל בשר. דאם אין בשלחן מקום הנחת חתיכות, לאו שלחן הוא ולא דלפקי הוא. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

ישראל – או שחפן בשיש – שציפה אותם בשיש, והרי כלים המצופים אינם מקבלים טומאה (עיין לעיל י"א, ו), וכל שכן כשיצפן בשיש שהוא ציפוי של אבנים, וכלי אבנים אינם מקבלים טומאה (רמב"ם, תפארת ישראל); ושייר בהם מקום הנחת הפוסות – שלא נפחת ושלא ציפה אותו, טמאים – מקבלים טומאה, שאף על פי שמקום זה אינו אלא חלק קטן של השולחן, מכל מקום חשוב הוא עיקר השולחן, והשאר הרי הוא כ"יד". **רבי יהודה אומר:** **מקום הנחת חתיכות** – אם שייר בהם מקום הנחת חתיכות של לחם ושל בשר, הרי הם טמאים, שאם אין בהם מקום הנחת חתיכות אינם חשובים לא שולחן ולא דלפקי. ואין הלכה כרבי יהודה (ברטנורא).

יש מפרשים טעם המחלוקת, שלדעת תנא קמא פשוטי כלי עץ המשמשים לכלים בלבד מקבלים טומאה, ולדעת רבי יהודה אינם מקבלים טומאה אלא אם כן משמשים אדם וכלים (הר"ם).

מכאן יש גורסים בדברי רבי יהודה: אף מקום הנחת חתיכות ומפרשים, שתנא קמא של משנתנו הוא רבי יוסי האומר לעיל בענין פשוטי כלי עץ (טז, ז): "כל משמשי משמשי של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה – טמא", הלכך אם שייר מקום הנחת הכוסות בלבד, טמא, שהוא משמש את הכוסות שהן משמשי אדם אפילו שלא בשעת מלאכה; אבל רבי יהודה סובר, שאין פשוטי כלי עץ טמאים עד שישמשו את האדם ואת משמשי אדם, כמו שהבאנו לעיל (הגר"א; עיין תפארת ישראל).

ובקשת – או בקנה הקשת עצמו, אף על פי שהיא מתוקה – שהקשת מתוקה לירות בחץ שבה, והחץ נטמא, **טהור** – היתר והקשת טהורים, שאינם חבוך לחץ, והרי הם פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה (ברטנורא; תפארת ישראל). **מצורת האישות** – המלכות לצוד את האישות, שהיא בריה שאין לה עינים, ויש סוברים שהיא החפרפרת, ומעמידים מלכות לצוד אותה, לפי שהיא מפסידה את השדות; והמלכות עשויה שני דפי עץ שביניהם קשת מתוקה ועליה חץ ברזל ההורג את האישות, כשהיא באה בין הדפים, ובאה המשנה ללמד, שמצודה זו **טהורה** – לפי שאינה חשובה כלי. **רבי יהודה אומר:** **כל זמן שהיא מתוקה** – שהמצודה מתוקה, ונתון בה חץ של ברזל בשביל הצידה, **חבור** – כל חלקיה חשובים כמחוכרים, ואם נטמא החץ, נטמאה המצודה כולה (ברטנורא), ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה א

השלחן והדלפקי שנפחתו – שנפלה חתיכה מהטבלה שלהם; ודלפקי הוא שולחן קטן שעורכים עליו את המאכלים ואת המשקאות קודם הגשתם לשולחן המסובים. ויש מפרשים, שהוא כעין שולחן שהיו עושים בעיר דלפוי ביוון, ונקרא בלשון רומי "דלפיקה" (תפארת

אגרות קודש

בי"ה, כ"א שבט, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג הווי"ח אי"א בנשי"ק כו' וכו' מוה"ר שלום יחזקאל שרגא שליט"א

שלום וברכה!

בעתו נעם לי לקבל מכתבו עם המוסגר בו שוי"ת בדיני נזקקין לתובע אשר כבקשתו מוחזר בזה. וכבר הראה כת"ר בתשובתו בשי"ס ופוסקים המדברים בכגון דא, ולדעתי נקודה העיקרית בזה היא שעל הדיינים לברר עד כמה שידם מגעת אם החשש שישתמט התובע וכו' אמת הוא או מרומה, כי מחובתו של הדיין לדין דין אמת לאמיתו, וכמרו"ל שבועות לי ע"ב הובא ג"כ בתוספת ד"ה דין ב"ב ח' ע"ב לפסק הלכה אשר ברובא דרובא עפ"י יש להדיין להחליט אם למלאות תביעת הנתבע כשטוען שהתובע ישתמט אח"כ.

מוסג"פ מה שהו"ל בקשר עם יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע

יו"ד שבט העבר, ובטח יעניין את כת"ר שי.

בכבוד ובברכה.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף עג עמוד א. הגמרא מקשה על תירוצו של אביי שטעם הברייתא משום איבה: **אמר ליה רב אדא בר אבא לרבא, והרי האי תנא שבברייתא להלן, דלית ליה** [-שאינו חושש ל] **איבה, ואף על פי כן סובר שמשוח מלחמה לא קא משמש** בשמונה בגדים. **דתניא, אלו הם הדברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט, כלומר שנוהגים בזה ולא בזה: כהן גדול מקריב פרה כהן משיח ופרה הכא על כל המצות** כשהורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה כהוראתו (ויקרא ד ג), **וכן פרה משלו ביום הכפורים** (שם טז ג), **ועשירית האיפה למנחת חביתין בכל יום (שם ו טו). כהן גדול לא פורע** - אינו מגדל פרע שער ראשו (שם כא י), **ולא פורם** - כשמת אחד מקרוביו אינו קורע את בגדיו כשאר כל אדם (שם), **אבל פורם הוא מלמטה** - בשולי בגדו סמוך לרגליו, ואילו הכהן הדיוט פורם כשאר כל אדם **מלמעלה** - בשפת בגדו העליונה. **ואין הכהן גדול מטמא לקרוביו שמתו (שם פסוק יא). ומצווה על התוליה לשאתה לאשה, ומוזהר על האלמנה שלא לשאתה (שם פסוק יד).** וכשמת, **מחזיר את הרוצח** - חוזר הרוצח מעיר מקלטו. **ומקריב אונן, ואולם אינו אוכל מן הקדשים בהיותו אונן, ואף אינו חולק** - אינו לוקח חלק בקדשים אפילו כדי לאכלם בערב לאחר האנינות. **ונטיל חלק בראש** - בחלוקת הקדשים [אפילו אותן שלא הקריב] בורר הוא לעצמו מנה יפה, [אם רוצה מקריב חלק בראש] - הוא קודם להקריב איזה קרבן שירצה. **ומשמש במקדש בשמנה פלים** [-בגדים], **ופטור מלהביא קרבן על טומאת מקדש וקדשיו, וכל העבודות שביום הכפורים אינן בשירות אלא בו.**

ממשיכה הברייתא: **וכולן** - כל הדינים האמורים, **נוהגות אף במרוצה בנדרים** - כהן גדול שהתמנה על ידי לבישת ריבוי בגדי כהונה גדולה, **חזין מפר הכא על כל המצות** שאין המרובה בגדים מקריבו לפי שנאמר בו (ויקרא ד ה) 'והכהן המשיח'. **וכולן נוהגות אף במשוח שעבר** - כהן שנמשח והתמנה לכהונה גדולה מחמת שאירע פסול בכהן גדול, ולאחר זמן חזר הראשון לעבודתו ועבר השני, **חזין מפר יום הכפורים ועשירית האיפה** שאין משוח שעבר מקריבו, לפי שהם חובה קבועה ואי אפשר להביא מהם שתיים, כי התורה אמרה להקריב אחד ולא שנים. **וכולן אין נוהגות במשוח מלחמה, חזין מחמשה דברים האמורים בפרשה** (שם כא י"ד) שבהן התרבה אף משוח מלחמה, ואלו הן: **לא פורע, ולא פורם, ולא מטמא לקרוביו, ומצווה על התוליה לשאתה לאשה, ומוזהר על האלמנה שלא לשאתה.** ואף דין זה נוהג בו **שמחזיר את הרוצח** ככהן גדול, **בדברי רבי יהודה** הסובר שאף משוח מלחמה כן. ואולם **הקמים חולקים ואומרים שאינו מחזיר.** הרי שאין התנא חושש לאיבה ואף כהן שעבר משמש בשמונה בגדים ככהן גדול, ומכל-מקום הוא סובר שמשוח מלחמה אינו משמש בשמונה בגדים, ומוכח שמן התורה אינו משמש בשמונה בגדים, שלא כדברי רב דימי.

דף עג עמוד א. דלית ליה איבה. דלא חייש לאיבה: ולא קמשמש. כלומר וקאמר דלא משמש משוח מלחמה בשמונה: **פר כהן משיח לא גרסינן.** דהיינו פרה הבא על כל המצות כהן משיח שחטא בהעלם דבר ועשה דבר שחייבין על זדונו כרת מביא פרה וההדיוט מביא כשבה או שעירה כשאר יחיד שבישראל: **ועשירית האיפה.** שבכל יום כדכתיב הכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה (ויקרא ו:1) **לא פורע.** ראשו לגדל שיער מחמת אבילות: **מלמטה.** שיפולי בגדיו: **ואינו מטמא לקרוביו.** אבל הדיוט מטמא לאותן האמורין בפרשה: **ומצווה על התוליה בעשה: ומוזהר על האלמנה בלאו: ומחזיר את הרוצח.** במיתתו: **ומקריב אונן.** דכתיב ומן המקדש לא יצא (ויקרא כא) כדפרישית בפרק קמא (דף יג:): **ואינו אוכל.** כלומר אף על פי שהוא חלוק מן ההדיוט לענין הקרבה שוה הוא לו לענין אכילה: **ואינו חולק.** כשהוא אונן לאכול לערב כשתעבור האנינות דאמרינן בובחים פרק טבול יום (דף צט.) הראוי לאכילה חולק, שאינו ראוי לאכילה אינו חולק: **ומקריב חלק בראש.** מפורש בפ"ק (דף יד:). **ופטור על טומאת מקדש.** בהוריות נפקא לן מקרא בפרק בתרא וכולה הך מתניתא מפרש לה התם: **מרוכה בנדרים.** כהנים גדולים ששימשו מיום שנגנו שמן המשחה שלא היה להם לכהונה גדולה אלא בריבוי בגדים:

חזין מפר הכא על כל המצות. דמשיח כתיב ביה ואע"ג דגבי עשירית האיפה נמי משיח כתיב איתרבי נמי מרובה בגדים מוהכהן בת"כ אבל הכהן דכתיב גבי פרה הבא על כל המצות איצטריך לגופיה כדתניא בת"כ משיח יכול זה מלך ת"ל הכהן: **וכולן נוהגות במשוח שעבר.** כגון אם אירע פסול בכהן גדול ומינו אחר תחתיו ולאחר זמן חזר ראשון לעבודתו ועבר זה ממשיחותו כולן נוהגות בו: **חזין מפר יום הכפורים ועשירית האיפה.** שהם חובה קבועה וחדא אמר רחמנא דתיקרב ולא שתיים: **האמורין בפרשה.** גבי והכהן הגדול מאחיו (ויקרא כא) דהתם איתרבי נמי משוח מלחמה כדמפרש בהוריות (דף יב:). מאשר יוצק (ויקרא כא) ואלו הן חמשה דברים לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרובים ומצווה על התוליה ומוזהר על האלמנה אבל לא מקריב אונן ואף על גב דכתיב בהדיא פרשתא דהכי תניא בהוריות יכול יקריב אונן תלמוד לומר עליו ולא על חבירו: **ומחזיר את הרוצח** כדברי רבי יהודה. דמרבי ליה במסכת מכות (דף יא.) מקראי ופליגי רבנן עליה אלמא האי תנא לית ליה איבה מדקתני כולן נוהגות במשוח שעבר דמשמש [בחן] בגדים ואפילו הכי משוח מלחמה לא דקתני כולן אין נוהגות במשוח מלחמה:

60 זו. רבי אלעזר חולק ואומר, הואיל והותרה היא להינשא, הותרה נמי
61 צרתה. הרי שרבי אלעזר סובר שדי לנו בכך שהותרה המעידה כדי
62 שנתיר גם את צרתה, ולא צריך שתנשא ממש, ועל כרחך טעמו
63 משום שסובר שצרה מעידה לחברתה.
64 דוחה הגמרא: אימא – אמור ופרש כך בדברי רבי אלעזר, הואיל
65 והאשה המעידה הותרה ונשאת על פי עדותה, הותרה גם צרתה.
66 אבל כל זמן שהמעידה עדיין לא נישאת אפשר שרבי אלעזר
67 מודה שאין מקבלים את עדותה לגבי חברתה.
68 הגמרא מקשה על כך: אם אכן רבי אלעזר סובר שצרה אינה
69 מעידה לחברתה במקום שלא נישאת בעצמה, אם כן כיצד יש
70 לסמוך עליה אפילו אם נישאת, וליחוש דלמא בגיפא אתאי –
71 נחשוש שמא באה ממדינת הים עם גט, היינו שבעלה גירשה ולא
72 מת, והאי דקאמרה הני – ומה שאומרת שהוא מת ללקלא לצרה
73 היא מיפיונה – היא מתכוונת לקלקל בכך את צרתה, שתסבור
74 שבעלה מת ותנשא באיסור, והיא עצמה אינה מתקלקלת במה
75 שנישאת כיון שכבר התגרשה ומותרת להינשא.
76 מתרצת הגמרא: אי דאינסב – באופן שהמעידה נישאה לישראל,
77 הני נמי – ואכן אין ראייה מנישואיה שאינה משקרת על מות בעלה,
78 הני בגיפא עסקינן – באיזה אופן אנו עוסקים כאן דאינסב לבהון –
79 שהמעידה נישאה לכהן, וכיון שגררשה אסורה לכהן, אין חוששין
80 שגררשה היא ומשקרת בעדותה לומר שמת בעלה, שכן אם יבא
81 הבעל, תצטרך להוציא גט שגררשה, ובכך תפסל לבעלה הבהון
82 ותצטרך להתגרש ממנו, ולפיכך אין חוששין שמשקרת ואף
83 חברתה מותרת להינשא על פי עדות זו.

משנה

84 המשנה מבארת איזה עדות על מיתת הבעל מועלת להתיר את
85 אשתו: אין מעידין על אדם שמת כדי להשיא את אשתו אלא אם
86 כן הכירוהו על פי פרוצוף פנים עם החותם ו-האף, אבל אם לא ראו
87 פרוצוף פניו או שניטל חוטמו, אין מעידים עליו אף על פי שיש
88 סימנין בגופו ובכליו ו-בגדיו.
89 דין נוסף: אין מעידין על אדם שמת כדי להתיר את אשתו אלא עד
90 שיראו שתיצא נפשו. ואפילו אם העדים ראוהו מנוייד – מנחת
91 ומלא פצעים וחבורות הרב, וצ'וב – או תלוי על העץ, ואף אם
92 ראו שהתחיה אוכלת בו, אין מעידים עליו שמת כדי להתיר את
93 אשתו, שכן יתכן שהתרפא או ניצל וחי.
94 דין נוסף: אין מעידין על אדם שמת אלא אם כן ראוהו עד שלשה
95 ימים למיתתו, אבל לאחר שלשה ימים מזמן מיתתו חוששין שמא
96 נשתנה מראה פניו ואין זה מי שהם סבורים. רבי יהודה בן בנאי
97 אומר, לא כל האדם, ולא כל המקום, ולא כל השעות שיון, שכן גוף
98 אדם שמן ממחר להתנפח ולהשתנות יותר משאר בני אדם, וכן גוף
99 שמוטל בשמש ממחר להסריח ולהשתנות יותר מזה שנמצא בצל,
100 וכמו כן בימות החמה הגוף ממחר להסריח יותר מאשר בחורף,
101 ולפיכך אי אפשר לקבוע שיעור קצוב בזה, אלא הכל תלוי לפי
102 הגוף המקום והזמן בו נמצא.

גמרא

104 הגמרא מביאה ברייתא המרחיבה בדין הראשון של המשנה: תנו
105 רבנן בברייתא, אם ראו העדים רק פדחת – מצחו של המת ולא ראו
106 פרוצוף פנים שלו, או ראו רק פרוצוף פנים ולא ראו את הפדחת, אין
107 מעידין על הכרת מת זה עד שהיו שנייהם – פדחת ופרצוף פנים עם
108 החותם ו-האף.
109 הגמרא מביאה מקור לכך מהפסוק: אָמַר אֱלֹהֵי יְאִיתִימָא – ויש
110 אומרים שאמר זאת רב כהנא, מאי קרא – מהו הפסוק בו נרמז
111 שצריך להעיד על פרוצוף פנים, שנאמר (ישעיהו ט ג) הַכְרַת פְּנֵיהֶם
112 עֲנִתָהּ בָּם' – העידה בם. הרי שאין להעיד על אדם אלא על ידי
113 הכרת פניו.
114 הגמרא מביאה מעשה המסייע לדין זה: אָמַר פּוֹר מְרַתָּא דְהוּא אָמַר
115

1 משיבה הגמרא: החילוק ביניהם הוא, אם לדעת רבי אלעזר מותר
2 לאנסובי לצרה מקמי דינה – להשיא את הצרה לפני שתנשא
3 המעידה עצמה, כגון האשה שהלכה עם בעלה למדינת הים,
4 וכשחזרה אמרה מת בעלי, האם צרתה שנשארה כאן יכולה
5 לסמוך על עדות חברתה ולהינשא קודם שתנשא המעידה עצמה,
6 נידון זה תלוי בשני צדדי רבא בבירור טעמו של רבי אלעזר, אי
7 אמרת שרבי אלעזר מתיר במשנתנו משום שסבר צרה מעידה
8 ואמנת בעדותה לגבי הצרה, אזי אף על גב דלא אינסב – אף על
9 פי שעדיין לא נישאת המעידה, מנסבין לה לצרה – משיאין אנו
10 את צרתה על סמך עדותה, אבל אי אמרת שהטעם שמתיר משום
11 דהיא לא מקלקלא נפשה – שאשה אינה מקלקלת עצמה כדי להזיק
12 את חברתה, אזי אינסב מנסבין לה לצרה – דווקא אם כבר נשאת
13 אותה אשה שהעידה משיאין אנו את צרתה על סמך עדותה של
14 צרתה, אבל אי לא אינסב – אם לא נישאת האשה המעידה, לא
15 מנסבין לה – אין אנו משיאין את הצרה, משום שעדיין המעידה
16 לא עשתה דבר שיש בו לקלקל נפשה אם עדותה שקר, משום
17 כך נוכל לסמוך על עדותה. ועל נידון זה מבררת הגמרא, מאי –
18 מהו באמת טעמו של רבי אלעזר.
19 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מדברי רבי אלעזר במשנתנו: תא
20 שמע, שנינו במשנתנו, אם הלכו היבמות ונתייבמו לשני אחים
21 אחרים, ומתו אותם יבמים, רבי אלעזר אומר, הואיל והותרו
22 להינשא לרבבין על פי עדותן הותרו להינשא לכל אדם לאחר מיתת
23 היבמים, ואין חוששים שמא הבעלים הראשונים עדיין חיים.
24 ומעתה אי אמרת בשלמא – לטון המשנה מובנת אם נאמר שטעמו
25 של רבי אלעזר הוא משום דהיא לא מקלקלא נפשה כדי לקלקל
26 חברתה, היינו דבי אינסב מנסבין לה – זהו ששינו שרק אחר שכל
27 אחת מהנשים נישאת ליבם מתירין לחברתה להינשא לכל אדם,
28 לפי שרק אחר שראינו שנתייבמה אנו אומרים שלא מתכוונת
29 בעדותה לקלקל את חברתה, אלא אי אמרת שטעמו משום דצרה
30 מעידה לחברתה, אם כן אף על גב דלא אינסב נמי – אפילו באופן
31 שלא נישא קודם לכן ליבמין היה לו לרבי אלעזר להתיר
32 להינשא לשוק, שהרי כל אחת מהצרות מעידה שבעלה היינו
33 היבם של חברתה מת. אלא ממה שהעמידו באופן שכבר נישאת
34 המעידה על פי עדותה, שמע מינה דמפא דרבי אלעזר שנאמנת
35 לחברתה משום דאינסב הוא – רק משום שהמעידה נישאת קודם
36 ליבם על פי עדותה, ולא מקלקלא נפשה – ולא תקלקל עצמה כדי
37 להזיק לחברתה, לכן נאמנת. ואף צרה אינה ניתרת אלא אחר
38 שהמעידה נישאת על פי עדותה.
39 דוחה הגמרא: מה שנאמר דברי רבי אלעזר על אופן זה שכבר
40 נתייבמו, אין זה משום שהוא עצמו סובר להתיר רק באופן זה,
41 אלא לדבריהם קאמר להו – אמר זאת להשיב על דברי חכמים
42 החולקים עליו, וכך היתה כוונתו לומר, לדידי – לשיטתי, צרה
43 מעידה לחברתה, ואף על גב דלא אינסב – אפילו שלא נישאת
44 המעידה ליבם מנסבין לה – מתירין לחברתה להינשא. אלא
45 לדידכו – אפילו לפי שיטתכם שאתם חולקים עלי וסוברים שאין
46 צרה מעידה לחברתה, בכל זאת אוזו לי מיתת דהיבא דאינסב –
47 יש לכם להודות באופן זה שהמעידה כבר נישאת ליבם על פי
48 עדותה דמנסבין לה – שמתירים גם לחברתה להינשא ולסמוך על
49 עדותה, משום שבוז שאנו רואים שהמעידה עצמה נישאת על פי
50 עדותה, מוכח לנו שזו עדות אמת. ססברא היא דהיא לא מקלקלא
51 נפשה להינשא באיסור כדי לקלקל את חברתה. ורבנן חולקים
52 וסוברים שלעולם הצרה חשודה לשקר ואף לקלקל עצמה כדי
53 להזיק לחברתה, על דרך הנאמר לגבי שמשון (שופטים טו ז) תָּמוּת
54 נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים' הוא דמקבדה – זה מה שהיא עשתה בנישואיה
55 ליבם.
56 הגמרא מנסה לפשוט את ספקו של רבא ממקום אחר: תא שמע,
57 שנינו בברייתא, האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ופאה
58 ואמרה מת בעלי, תנשא – מותרת להינשא לאחר, וכן תפול
59 בתופתה מנכסי בעלה המת, וצרתה אסורה להינשא על פי עדות

יבמות - האשה בתרא - פרק ששה עשר דף קכ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) קנז רש"י תוספות

1 לאינסיבי לצרה בעלמא מקמי דידה - האשה שהלכה למדינת הים עם בעלה, ובאה
2 ואמרה: מת בעלי, והיתה לה כאן צרה, אם זו תנשא בעדותה של זו קודם שתנשא היא.
3 הוואיל והותרה היא - אלמא: משעת היתר דידה שרינן לצרחה, ואף על גב דערין היא
4 לא ניסת. ליהוש דלמא כנימא אתאי - אי טעמא דרבי אלעזר לאו משום דצרה מעידה
5 לחברתה הוא, אלא משום דלא מקלקלא נפשה

6 - ניהוש דלמא הא בגיטא אתאי, והחביאה
7 גיטה ואמרה "מת בעלי", וכדי שתנשא גם
8 צרחה. ואיזי לא מקלקלא, דבשלמא במתניתין
9 הכיב דנתיבמו למירא חבי, דאי נמי
10 בגיטא אתאי איקלקלא, שנשאת לאחי בעלה.
11 אבל לשוק - ליהוש. דאינסיב לכהן - דאי אתי
12 בעלה ומיבעי לה לאחוזי גיטא - מיפסלא
13 אבהן ונפקא. משנה אין מעידים - על האישי
14 שמת, אלא אם כן ראוהו מת בפרצוף פניו עם
15 חוטמו, שיכולין להכירו שזוהו. אבל לא ראוהו
16 בפרצוף, או שניטל חוטמו - אין מעידין עליו
17 להשיא את אשתו, שמא אין הוא. ואפילו ראוהו
18 מנכריד - לשון "גורו אילנא" (דניאל ד)
19 ממותח ומלא מצעים ובחורות חרב. או צלוב -
20 על הצלביה, או חיה דורסתו ואוכלת בו. אין
21 מעידין - עד שיראו שתצא נפשו. ואין מעידים
22 אלא עד שלשה ימים - אם ראוהו בתוך שלשה
23 ימים למיתתו מעידין עליו. אבל אם לא ראוהו
24 עד לאחר שלשה ימים - חיישינן שמא נשתנו
25 מראית פניו, ואין זה שהם סבורים. רבי יהודה בן
26 בבא אומר לא כל האדם כו' - יש לך אדם
27 שממרה להנפח משאר אדם, כגון אדם שמן.
28 ויש לך מקום שחמה נוגעת בו יותר, ואדם מת
29 ממזהר להסריח ולהשתנות. ויש לך שעה
30 שהעולם חם, והמת ממזר להסריח. ובגמרא
31 בעי לחומרא פליג, או לקולא פליג?
32 **גמרא** פדחת - מצת. חברת פניהם ענתה כם
33 - העידה כם. אלמא: אין עדות בשאר הגוף,
34 אלא בהיכר פנים. קירא - שעה. רבך בבלייתא
35 - הדביקה במעט מטלית בלילה. בלייתא - בגד
36 בלוי. באפותיה - במצחו. מצאו קשור -
37 המביא גט לאשה ואבד הימנו. בין בלוי - בין
38 כלי ביתו, ומכיר את הכיס ואת הטבעת שהן
39 שלו - כשר, ולא חיישינן דלמא האי כיס והאי
40 טבעת דאיניש אחרניא הוה, והאי גט אחר הוה.
41 אלמא: סמכין אסימנא דאית ליה בכיס
42 ובארנקי, ואפילו למישרי איסור אשת איש
43 דאורייתא. אלמא: סימנן דאורייתא. שופא -
44 *ורוא"ה. סימנן דאורייתא - אף השמלה בכלל
45 היתה כו', בפרק "ואלו מציאות" (בבא מציעא
46 כו.א). בן גילו - שגולד בפרק אחד ובמלא אחד.
47 ורבי אליעזר בן מהבאי סבר: אין שומא מצויה
48 בבן גילו. להשתנות - ממראה. סימנן דרבנן -
49 ולא דריש "אף השמלה" לסימן, אלא לתובעין.
50 דהתם פלוגתא היא.

1 אין מעידין אלא על פרצוף פנים כו' ואין מעידין אלא עד שלשה ימים - פירושו: משום
2 דמשם ואילך משתנה כו'. ואמר רבינו תם: דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף. אבל
3 כל גופו שלם, אפילו אין כאן פדחת חוטם - ניכר הוא היטב על ידי סימני הגוף. ועוד:
4 דשמא דוקא בסימנן הוא דקאמר הכי. אבל על ידי טביעות עין - ניכר היטב על ידי סימני
5 הגוף, כיון שיש כל גופו, ואפילו לאחד כמה ימים.
6 והיכא שאינו נחבל בפנים - דהאי נראה דבר
7 פשוט שיוכלו להכירו אפילו אחר כמה ימים, כי
8 אינו משתנה כל כך. ודבר ידוע הוא שהוא ניכר
9 אפילו אחר כמה ימים, אפילו הוא אמת דהיכא
10 שנחבל בפרצוף אין מעידין עליו אלא בתוך
11 שלשה ימים, כיון שנשאר גופו שלם. וגם יכול
12 להיות שהוא בתוך שלשה ימים, כגון היכא שאין
13 ידוע מתי נהרג - אין לתלותו אלא בתוך שלשה
14 ימים דוקא. ותשובת רבינו תם כתובה בספר
15 הישר.

16 **הכרת** פניהם ענתה כם - פירושו: שצריך
17 פדחת של פניהם, להכי מייתי האי
18 קרא דכתיב: "הכרת פניהם ענתה כם", דמשמע
19 שצריך הכרה לבד מן הפנים, ועל פירוש הקונטרס
20 קשיא: דבפרק "יש כבוד" (בבכורות מ.ב) מייתי לה
21 אברייתא דהכא ולא על המשנה דהתם והכא נמי
22 משמע דאברייתא לחודה קא, דמייתי עובדא
23 דרבך קירא באפותיה - היינו לו להיות נמצא.
24 ובירושלמי דהכא משמע דאחוטם קא.
25 **מצאו** קשור בכיס ובארנקי כו' - ואם תאמר:
26 מאי קושיא? דלמא הכא שאני דמכירו לגט או
27 לכיס בטביעות עין, דאפילו עם הארץ אית ליה
28 טביעות עין, כדאמר בי"ג פוסט" (בבא בתרא
29 קסח.א). האי עורבא מרובנן דאזיל לקדושי איתתא
30 - לידבר עם הארץ בחדיה, ויש לו להיות נמצא
31 במגו, שיכול לומר לא איבדתיו מעולם ויש לומר:
32 כגון דאיכא עדים שאיבדו, דהשתא ליכא מגו. אי
33 נמי: במצאו אחר ובחזירו על ידי סימן זה שקשור
34 בכיס, ולהכי נקט כיס וארנקי. **שנמצא** בין
35 כליו - ואף על גב דרביס מצוים שם. ואם נמצא
36 בקרקע היה לחוש ליוסף בן שמעון אחר, השתא
37 שמצאו בין כליו - אין לחוש שתנו אחר שם,
38 אלא הוא.

39 **אמר** רבא דכולי עלמא סימנן דרבנן - ואם
40 תאמר: ברייתא דמצאו קשור בכיס
41 כמאן תוקמא? ויש לומר: דמעיקרא סלקא דעתך
42 דאדם אחר מצאו, כדפרישית, ולכך בעי למיפישט
43 מינה דסימנן דאורייתא. אבל השתא סבר דמיייר
44 שמצאו בעצמו, ומכיר הכיס בטביעות עין, ונאמן
45 במגו שיכול לומר לא אבדתיו. אי נמי: שיש עדים
46 שהארנקי וכיס וטבעת שלו, וידוע שם. אי נמי:
47 דחייבי כס וטבעת סימן מובהק,
48 כליו

39 **מיהבאי** אומר: מעידין. מאי לאו בהא קמייפליגי; דמר סבר: סימנן דאורייתא, ומר סבר: סימנן דרבנן. אמר רבא: דכולי
40 עלמא סימנן דאורייתא, הכא בשומא מצויה בן גילו קמייפליגי; מר סבר שומא מצויה בן גילו. ומר סבר אינה מצויה
41 בן גילו. ואיכא דאמרי: הכא בשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה קמייפליגי; מר סבר: עשויה להשתנות לאחר מיתה,
42 ומר סבר: אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה. ואיכא דאמרי, אמר רבא: דכולי עלמא סימנן דרבנן, והכא בשומא

1 **כליו** דחיישין לשאלה – וכליו דמצא קשור דלא חיישין לשאלה – איכא למימר בכלים
2 שאין דרכן להשאלם, כמו שפירש רבינו יהודה בן נתן דלא חיישין לשאלה.
3 **כליו** דחיישין לשאלה – ואם תאמר: מצא פירות בכלי דברפק "אלו מציאות" (בבא
4 מציעא כד,ב) משמע דהוי סימן, ויחזיר, ואמאי לא חיישין לשאלה? ויש לומר: דלא חיישין
5 לשאלה אלא דבר איסור, אבל בממון – לא
6 חיישין לשאלה. ואם תאמר: איכא מאי פריך הכא
7 והתם חמור בסימני אוכף היכי מהדרין, נידוש
8 לשאלה? והא בממון לא חיישין לשאלה? ויש
9 לומר: דפשיטא ליה ודאי אפילו אי חיישין
10 לשאלה – מן התורה, אבל מדרבנן – לא חיישין
11 לשאלה להחזיר אבדה. אבל קשה: היכי מפיקין
12 מקרא דמהדרי חמור בסימני אוכף, נידוש לשאלה
13 מן התורה? מיהו, למסקנא אתי שפיר, דלא
14 חיישין לשאלה אפילו באיסור.
15 **איבעית** אימא כליו בחזירי כו' – ולעולם
16 לא חיישין לשאלה. ואם תאמר: ברק"ל הגט'
17 (גיטין כו,א) תנן: מצאו בחפיסה או בדלוסקמא,
18 אם מכירו – כשר. פירושו: אם מכיר הגט, ולמה
19 לי שכיר הגט? אפילו אינו מכירו נמי, כיון דמכיר
20 חפיסה ודלוסקמא – די בכך, דהא לא חיישין
21 לשאלה? ויש לומר, דהכי פירושו: אם מכירו
22 לחפיסה ודלוסקמא שהם שלו – כשר. ואף על גב
23 דנקט לשון יחיד – אין לחוש. ואף על גב דחפיסה
24 הוי לשון נקבה, דמפרש התם דחפיסה היא חמת
25 קטנה – מכל מקום נקט לשון זכר, משום
26 דלוסקמא דהוי לשון זכר, דתני בתוספתא:
27 עשרה דלוסקמות מלאים שטרות מסרתי לך.
28 ולישנא קמא דחיישין לשאלה, מיירי התם
29 שידוע שכן איברו בחפיסה, ולהכי לא חיישין
30 לשאלה. ושם אאריך בעזרת השם.
31 **למימרא** דמנכריד חיי ורמינהו כו' טעמיה
32 הוא דלא מטמי הא מחייא לא חיי
33 – תימה: דהא קתני בה גוסס, אף על גב דחיי,
34 דרוב גוסס למיתה ומיעוטן חיי, ותנן נמי: אין
35 מעדיין על הגוסס! ויש לומר: בגוסס שהוא
36 מנכריד, כיון שהוא גוסס על ידי אדם – לא חיי.
37 ומכל מקום מוכיח שפיר דמנכריד לא חיי, מולא
38 קתני: ואפילו גוסס מנכריד. ועוד אמר רבינו יצחק
39 לפרש: דודאי פשיטא דמנכריד דמתניתין מת
40 לבסוף, כיון שמנכריד במקום שעושים אותו
41 טריפה, כמו נחתן מן הארכובה ולמעלה,
42 כדמשמע בסמוך. אבל אינו דבר ברור שימות
43 קודם שיתירוה לינשא, והשתא פריך ליה
44 מנכריד גוסס, ואותו גוסס שסופו למות – הוא
45 מת לאלתר, והוא הדין נמי דמנכריד מיית
46 לאלתר, מדקתני מנכריד בהדי גוסס. ואם תאמר:
47 בלאו מילתיה דרבי שמעון בן אלעזר תקשי ליה
48 רישא לסיפא? ויש לומר: דמעיקרא לא קשיא ליה
49 רישא לסיפא, דמצי לאוקמי רישא דאין מעדיין –
50 גולה על ידו – לשמואל דחשיב ליה מת פקריה, דכיון דמת הוא – יש לו לגלות. ודסקא דעתך טעמא דחייב לגלות – לפי שמת לאלתר, אבל לא מת לאלתר – לא יחייב גלות כלל,
51 דלישנא ד"ימות" דכתיב גבי גלות משמע ליה שמת לאלתר. ולית ליה השרתא הא דאמרין ברק"ל "אלו נערו" (כתובות לג,א): "ונקח המכה" – בשוגג, מאי "ונקח" – ונקח מגלות, ואף על
52 פי שחייב מיתה במזיד, אפילו לא מת זמן מרובה, יש חילוק בין מיתה לגלות, כי היכי דמפלגי בין דרך ירידה לדרך עלייה גבי גלות ולא גבי מיתה. אבל אין לומר דמשום רוח בלבולו או
53 קרב מיתתו אין לנו לפטור כיון שמת לאלתר – דהא אבתי לא ידעין להני טעמי.
54 **חיישין** שמה הרוח בלבולו – דרוקא בגלות ולא במיתה, כדפרישית לעיל. והא דאמר: "ונקח המכה" – מגלות, הא לא הלך על משענתו, אף על פי ששהה הרבה – חייב גלות, איכא
55 למימר: כיון דליכא בלבול דרוח, כיון בביית דשישא ולא פירכס כלל.

1 מוכח הוא – ואף על גב דסימני דרבנן, אסימן כי האי סמכין אפילו איסור דאורייתא.
2 דאריך וגו' – לאו סימני נינהו. כליו – בגדיה, שמה לאחר השאילו, ואותו אחר מת,
3 וראוהו אלו וסבורים שזוהו בעל הבגדים. חמור בסימני אוכף – דקיימא לן בי"אלו
4 מציאות" (בבא מציעא כו,א) דמהדרינן. לא שיילי אינשי – בעל החמור לא היה שואל
5 אוכפו של זה לחברו. דמסקיב ליה – *דאשייר
6 בלע"ז. מצאו קשור בבנים כו' – מאי איכא
7 למימר? ליחוש, אף על פי שהוא מכיר את
8 הבנים, יש לחוש שמא השאילו לאחר, וקשר בו
9 גט זה, והחזירו לזה, ושכח בו את הגט. לזוּפּא
10 – שמה יעשה חותם וצורה כנגד טבעתו, וילך
11 ויראהו לאשתו, ויטול הימנה כל אשר ישאל.
12 מנחשי אינשי – שלא יטול זה מולו. ואי קשיא:
13 הא קתני או שנמצא בין כליו – הא אמרן
14 דחיישין לשאלה – לא קשיא: כליו דמתניתין
15 היינו בגדיה, ודרך להשאיל מלבושים, וכליו
16 דגיטין היינו בין כלי תשמיש ביתו בחיבתו,
17 שאין דרך להשאילם. ואיבעית אימא כליו –
18 דמתניתין דקתני: בגופו ובכליו, דלא סמכין
19 אסימניהו. בסופקי ויחזירי – דלא אמרין: הוי
20 סימן במלבושו אי שחורין היו או לבנים היו,
21 דאין זה סימן, שהרבה יש שחורין ולבנים
22 ואודומים. והא קתני סיפא – דמתניתין (יבמות
23 קכא,א). מן הארכובה ולמטה לא תנשא – דחיי
24 ואי משום טביעה, הואיל ומים שאין להם סוף,
25 חיישין שמה יצא מן המים ועלה ברוחן פרסה
26 או יותר, ולא ראווה. קתני: מן הארכובה
27 ולמעלה תנשא, אלמא מנכריד לא חיי. שאני
28 מיא דמרוז מכה – מחוקקות ומגדלות כאב
29 המכה. ודברו: מיטרא רזיא לאילני, במסכת
30 תענית (ג,ב). גידיה לנפיליה – לשון 'גוד
31 אילנא' (דניאל ד, ו) ולא אפסקיה לנערותיה –
32 ולא הפסיק לגמור את קול נערותו, שהיה נוער
33 עד שמת. מלונבת – באש, שמתוך המכה
34 מתרפא. וברח – הנשחט. יכתבו ויתנו –
35 אלמא: כתיב מחוקקין ומשני. חי הוא – לפיכך
36 גיטו גט, וסופו למות – הלכך מעדיין. אלא
37 מעתה – הואיל ודאי ימות – הא גולה
38 השחוט, אם נפל סבין מידו עליו ושחט. אלמה
39 תניא: אין גולה, ואפילו מת, שמה מחמת דבר
40 אחר מת. על ידו – בשבילו. הרוח בלבולו –
41 ומחמת הרוח מת. הלכך, לגבי גלות פטור.
42 ומיהו, לענין אשתו – מעדיין עליו, דודאי ימות.
קרב
1 **הא** היינו לאתר, וסיפא דתנשא – היינו לאחר שנים עשר חדש, אבל אמילתיה דרבי שמעון בן אלעזר לא מצי לשנוי. **אלא** מעתה יחא
2 גולה על ידו – לשמואל דחשיב ליה מת פקריה, דכיון דמת הוא – יש לו לגלות. ודסקא דעתך טעמא דחייב לגלות – לפי שמת לאלתר, אבל לא מת לאלתר – לא יחייב גלות כלל,
3 דלישנא ד"ימות" דכתיב גבי גלות משמע ליה שמת לאלתר. ולית ליה השרתא הא דאמרין ברק"ל "אלו נערו" (כתובות לג,א): "ונקח המכה" – בשוגג, מאי "ונקח" – ונקח מגלות, ואף על
4 פי שחייב מיתה במזיד, אפילו לא מת זמן מרובה, יש חילוק בין מיתה לגלות, כי היכי דמפלגי בין דרך ירידה לדרך עלייה גבי גלות ולא גבי מיתה. אבל אין לומר דמשום רוח בלבולו או
5 קרב מיתתו אין לנו לפטור כיון שמת לאלתר – דהא אבתי לא ידעין להני טעמי.
6 **חיישין** שמה הרוח בלבולו – דרוקא בגלות ולא במיתה, כדפרישית לעיל. והא דאמר: "ונקח המכה" – מגלות, הא לא הלך על משענתו, אף על פי ששהה הרבה – חייב גלות, איכא
7 למימר: כיון דליכא בלבול דרוח, כיון בביית דשישא ולא פירכס כלל.

יבמות דף קכ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנט

63 מפצעיו על ידי צריכה במתכת מלובנת, ולחיות. נמצא שהמשנה
 64 באהלות נשנית בדעת חכמים ואילו משנתנו שמבואר בה שמגיד
 65 יכול לחיות נשנית בדעת רבי שמעון בן אלעזר.
 66 הגמרא מקשה על כך: ופי' מצית לאוקומי - וכי אתה יכול להעמיד
 67 את משנתנו כרבי שמעון בן אלעזר, והא קתני בסיפא של המשנה
 68 (להלן קכא), מעשה בעקיא, באחר ששילשלוהו לים, וכאשר העלוהו
 69 לא עלתה בידם אלא רגלו, ואמרו חכמים, שאם אנו רואים ברגלו
 70 שנחתכה מן הארפוכה ו-הברך) ולמעלה, הואיל ובודאי מת מחמת
 71 מכה זו תנשא אשתו, אבל אם נחתכה רגלו מן הארפוכה ולמטה
 72 לא תנשא אשתו, שיתכן שהמשך לחיות. ואם אכן משנתנו כרבי
 73 שמעון בן אלעזר, אם כן אף כשנחתך מן הארפוכה ולמעלה אין
 74 להתיר את אשתו להנשא, שהרי מחותר יכול להתרפא על ידי
 75 כויה ולחיות.
 76 מתרצת הגמרא: שאני מיא - שונה המקרה של המשנה להלך,
 77 שהמכה היתה בתוך מים דמיון מכה - שמים מחוקים ומגדילים
 78 את כאב המכה, וזוהו אף רבי שמעון בן אלעזר מודה שמגיד אינו
 79 יכול להתרפאות, אבל מגיד שאינו במים סובר רבי שמעון בן
 80 אלעזר שאין סופו למות מחמת מכה זו משום שיכול להתרפא
 81 ולחיות.
 82 מקשה הגמרא: והאמר רבה בר רב הנה, לדידי הוי לי ההוא מיינא
 83 - אני עצמי ראיתי סוחר ישמעאלי דשקיל ספסירא וניידיה לגמליה
 84 - שלקח חרב וחתר את רגל הגמל (מעל הארכובו) ולא אפסקתיה
 85 לגערוותיה - ולא הפסק את קול נערותו עד שמת. הרי שמגיד
 86 אינו יכול לחיות. מתרצת הגמרא: אמר אביי, התיא כהישא תניא -
 87 אותו גמל כחוש היה, ולכך מת מיד כשנחתך, אבל אדם או בהמה
 88 שאינם כחושים יכולים להתרפאות.
 89 הגמרא מביאה תירוץ אחר לסתירה בין משנתנו למשנה באהלות:
 90 רבא אמר, במשנתנו חששו שנעשה מגיד כפסין מלובנת באש,
 91 ובאופן זה לדברי הכל יכול לחיות, כלומר, אפילו לשיטת חכמים
 92 החולקים על רבי שמעון בן אלעזר שמגיד אינו יכול לחיות,
 93 מודים באופן שנעשית המכה על ידי סכין מלובנת שיכול הוא
 94 לחיות, כיון שמתוך הכויה הוא מתרפא, ואין מעידים עליו שמת.
 95 שנינו במשנה: אפילו אם ראוהו מגיד וצלוהו וחתה אוכלת וכו'
 96 בו רבי מעידין עליו. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל,
 97 לא שנו במשנתנו שאין מעידין עליו, אלא כשהחיה אוכלת את
 98 מקום שאין נפשו יוצאת, אבל אם החיה אוכלת בו מקום שנפשו
 99 יוצאת, מעידין עליו שמת ומתירין את אשתו להנשא, שודאי מת
 100 הוא.
 101 דין נוסף: ואמר רב יהודה אמר שמואל, שחט בו - באדם שנים או
 102 רוב שנים - שני סימנים, דהיינו קנה וושט, או רובם, וקרה הנשחט,
 103 מעידין עליו שמת ומתירין את אשתו להנשא. הגמרא סברה שמיד
 104 שנחתכו סימניו חשוב מת. מתרצת הגמרא: איני - האם כך הוא,
 105 והאמר רב יהודה אמר שמואל, שחט בו שנים או רוב שנים ורמו
 106 הנשחט ואמר לעדים כתבו גט לאשתו, הרי אלו יקבדו גט ויתנו
 107 לאשתו, ומוכח מכאן שדעת שמואל שאף אחר שנשחטו סימניו
 108 נחשב כחי.
 109 מתרצת הגמרא: אכן חי הוא סמוך לחיטה, ולכן עדיין אפשר
 110 לגרש את אשתו בשליחותו, ואולם סופו למות בתוך זמן קצר,
 111 ולכן יכולים להעיד עליו שמת אפילו כשלא ראו את מיתתו,
 112 ולהתיר את אשתו להנשא.
 113 מקשה הגמרא: אלא מעתה אם סופו למות מחמת שנשחטו בו
 114 סימניו, והא השוחטו בשוגג גולה על ידו לעיר מקלט, אלא תניא
 115 - מדוע אם כן שנינו בברייתא אדם ששחט בחבירו בשוגג שנים או
 116 רוב שנים, הרי זה - השוחט אינו גולה, שמא לא מחמת השחיטה
 117 מת אלא מחמת דבר אחר. הרי שאף שנשחטו בו סימניו אין זה
 118 ודאי שימות.
 119 מתרצת הגמרא: הא איתמר עלה - הרי נאמר על ברייתא זו, אמר
 120 רב הושעיא, הטעם שהשוחטו בשוגג אינו גולה, משום דחיישינן
 121 שפא הרוח בלבלתו, ומחמת צירוף הרוח הוא מת קודם, וכיון שלא
 122 מת מחמת השחיטה עצמה אלא בצירוף הרוח אינו גולה.
 123 אי נמי - עוד אפשר לומר, שחוששים שפא איהו - הנשחט

1 סימן מוכקק קא מופלגי - נחלקו התנאים אם שומא נחשב סימן
 2 מובהק ואפשר לסמוך עליו אפילו באיסור מן התורה, מר - רבי
 3 אליעזר בן מהבאי סבר, שומא סימן מוכקק הוא, ולפיכך אפשר
 4 לסמוך עליו כדי להתיר אשת איש מן התורה, ומר - תנא קמא
 5 סבר, שומא לאו סימן מוכקק, ודינו כסימן רגיל שאינו מועיל מן
 6 התורה.
 7 הגמרא שבה לשתי הלשונות הראשונים בביאורו של רבא,
 8 ושואלת: ולתך לישנא דאמר רבא שהכל מודים שסימניו דאורייתא,
 9 הא קתני - הרי שנינו במשנתנו, שאם לא ראו את הפנים עם
 10 החוטם אינם יכולים להעיד אף על פי שיש סימניו בגופו ובבליהו,
 11 ואם סימנים רגילים מועילים מן התורה מדוע אי אפשר לסמוך על
 12 סימנים אלו.
 13 משיבה הגמרא: משנתנו עוסקת באופן שמסרו העדים סימנים
 14 בגופו של המת שהוא ארוך ו-גבוה) וכן אם הוא גיין ו-מורך, שאין
 15 אלו נחשבים לסימן כלל, שהרי ישנם הרבה אנשים כאלו. ומה
 16 שנינו שאין סומכים על סימני בליהו הוא משום דחיישינן לשאלה -
 17 שבעלה השאיל את בגדיו לאדם אחר, ואותו אחר הוא זה שנמצא
 18 מת בבגדיו, אך בעלה עדיין חי במקום אחר.
 19 מקשה הגמרא על כך: ואי תישינן לשאלה - אם אכן חוששים
 20 לשאילת חפצים, המודו כסימני אוכף היכי מהדרין - כיצד מחזירים
 21 חמור למי שאומר את סימני האוכף, נחשוש שמא בעל החמור
 22 שאל ממנו את האוכף. מתרצת הגמרא: לא שילי אינשי אוכפא -
 23 אין אנשים שואלים אוכף של אחרים, דמפיקב ליה לחמרא - משום
 24 שהוא פוצע את חמורו של השואל, כיון שאינו מתאים לגופו, ולכן
 25 אם נותן סימנים על האוכף סימן הוא שגם החמור שלו.
 26 מקשה הגמרא עוד: מה ששנינו בברייתא לענין שליח שהביא גט
 27 ואבד, ומצא שהיה קשור בכים ובארנקי ובמבעת של השליח, הרי
 28 זו הוכחה שהגט שלו הוא זה שנמצא, היכי מהדרין - כיצד
 29 מחזירים לשליח את הגט כדי שיוכל לגרש בו את האשה, נחשוש
 30 שמא השאיל את הכיס או הארנק או הטבעת לאדם אחר, ואותו
 31 אחר קשר בו גט והחזירו למשאל ושכח בו את הגט, ונמצא שזוהו
 32 גט של השואל ולא של השליח. מתרצת הגמרא: בחפצים אלו אין
 33 לחשוש לשאלה, שכן מבעת אין אדם משאיל משום דחיישי ליופי
 34 - שהוא חושש ליופיו, שהשואל יעשה לעצמו חותם דומה וילך
 35 לאשת המשאיל ויטול ממנה כל מה שביקש. וביים ויארנקי, משום
 36 דמחשי אינשי - אנשים מנחשים ואומרים שמזלם תלוי בכיס
 37 ובארנק, והשואל נוטל יחד עם הכיס והארנק את מזלו של השואל
 38 ולא מושלי - ולכן אין משאילים אותם לאחרים, אבל אם מצאו
 39 את הגט קשור בכלים שדרך להשאילם, אין השליח יכול לגרש
 40 בו.
 41 תירוץ נוסף על הקושיא הקודמת מדוע אין המשנה מתירה להעיד
 42 על מת על פי סימני בגדיו: ואיבעית אימא - אם תרצה תיישב,
 43 שמשנתנו עוסקת באופן שסימני בליהו היינו כהיודי וסופקי -
 44 שהכלים הם לבנים או אדומים, ומאחר שיש הרבה כלים עם סימן
 45 זה, אין זה ראייה שאלו הם בגדי המת.
 46 שנינו במשנה: אין מעידין עליו שמת ואפילו ראוהו מגיד ו-מנותח
 47 ומלא פצעים וחבורות חרבן וכו', שמא נתרפא וחי. הגמרא מקשה
 48 סתירה ממשנה אחרת: למימרא דמגיד חיי - האם בא הדבר לומר
 49 שמגיד יכול לחיות, ולכן אין בעדות זו כדי להתיר את אשתו.
 50 ורמיננהי - וכל שנינו במסכת אהלות (פ"א מ"ד) אדם אינו מטמא
 51 בטומאת מת עד ששחט נפשו, אפילו אם הוא מגיד, ואפילו אם
 52 הוא גוסס, אינו מטמא, משום שעדיין הוא חי. ומשמע מלשון
 53 המשנה, דמטמאי לא מטמא - שרק לענין טומאה אינו מטמא כיון
 54 שעכשיו הוא עדיין חי, הא מיחייא לא חיי - אבל לענין אם ישאר
 55 לחיות בודאי אין סופו להתרפאות ועתיד למות.
 56 מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, הא - דין משנתנו שאין
 57 מעידין על המגיד, נשנה בשיטת רבי שמעון בן אלעזר, ואילו הא
 58 - המשנה באהלות שמשמע ממנה שמגיד לא חי, נשנית בשיטת
 59 רבנן. דתניא בברייתא: מעידין על המגיד שהוא מת להתיר את
 60 אשתו, כיון שסופו למות ממכה זו, ואין מעידין על הצלוב ו-התלוין
 61 עד שיראו אותו מת. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף על המגיד
 62 אין מעידין עד שיראו בודאות שמת, מפני שכול לכות - להתרפא

יבמות. האשה בתרא – פרק ששה עשר דף קכא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסא רש"י

1 קירב מיתתו. על ידי שפירסכס יזר מדיא – מת, הלכך אין גולה אלא אם כן מת תחת
2 ידו. **בביתא דרשאי** – שאין שם רוח. ללישנא ד'רוח בלבלתו' – הבא גולה. דאין כאן
3 רוח, ומחמתו מת. וללישנא ד'הוא קירב את מיתתו' אינו גולה. הכי גרסינן: **אי נמי**
4 **בדברא ולא פירכב. לקולא פליג** – דקאמר נתא קמא אין מעידין אלא עד שלשה ימים.
5 ואתא רבי יחזיה למימרה: יש לך אדם או מקום
6 או שעה שאינו מהיר לנפוח ולהשתנות, ויכול
7 להעיד אפילו לאחר שלשה ימים. או לחומר
8 פליג – דקאמר נתא קמא עד שלשה ימים
9 מעידים, ואתא אידו למימרה: פעמים שאפילו
10 תוך שלשה אין מעידין. **בכרמי** – שם העיר.
11 ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין, ואסקוהו
12 **אנישרא דשכיתנא** – לאחר חמשה יומין.
13 **דצמתי** – צומצמת צורת הפנים, ואין מניחין אותו
14 לנפוח ולהשתנות. **היכא דאיכא מבח** – מקום
15 המבח מרוז – ממכבידן הנכבא ונפתח. **מיתפח**
16 תפח – לאחר שמעלין אותו ליבשה, ומשתנות
17 צורתו. **משנה** שיש להם סוף – לקמן מפרש
18 הכי דמי. אשתו אסורה – שמא לאחר פרישתו
19 משם יצא והלך לו. דסבר רבי מאיר: אדם יכול
20 לחיות ולשהות במים יום או יומים. מערה –
21 מים שיש להם סוף הם, ופליג רבי יוסי ואמר:
22 אשתו מותרת, דקסבר: אין אדם יכול לשהות
23 במים כל כך, ואי משום שמא יצא לאלתר –
24 אין זו חששא, דהא אי נפק הוה חזו ליה. אבל
25 במים שאין להם סוף מודה רבי יוסי דאסורה,
26 שמא יצא לאלתר למרחוק, ולא ראוהו. מן
27 הארובכה ולפפה – הואיל ויכול לחיות לא
28 תנשא, שמא יצא ולא ראוהו, דמים שאין להם
29 סוף הן. **מארבע ורעותיה** – כגון מערה
30 מלאה מים, והרואה שנפל שוהה שם בכדי
31 שאין יכול לחיות חי בתוך המים ובא לו. **אנא**
32 **דסקמי** – אגם של אותו מקום. אגם = *מרשט
33 בלע"ז, עומד במקומו, ואינם מים חיים, כמים
34 שיש להם סוף דמו, שאינו יכול לישוט על פניהם
35 למרחוק. הלכך, אם איתא דסליק – הוה חזו
36 ליה. **גלי אשפלו** – למקום רחוק, ומשם יצא. לא
37 יאונה לצדיק כל און – שלא באתה תקלה זו
38 לידו של רב לנדות את רב שילא. תשועה ברוב
39 יועץ – תשועתי מן המכשול, על ידי שנטלתי
40 עצה משמואל. למחילה של הים – שחוטטים
41 סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין
42 למעלה מן המים בגובה שפתו, ואין מתמלאת
43 כולה, ואדם הנכנס שם מגביה צוארו בתוך
44 המערה למעלה מן המים. ליחוש למחילה –
45 ושמא ליום מחר יצא והלך. נענעתי לו ראשי –
46 ועבר על גבי והלך לו. יענע לו ראשו – ידחה
47 מפני השעה, ולא יתגרה בהן. שמא

1 **קירב מיתתו. מאי בנייהו? דשחמיה בביתא דשישא**
2 **ופרבים, אי נמי: דשחמיה בקרא ולא פרבים.**
3 **"רבי יהודה אומר: לא כל וכו'". איבעיא להו: רבי יהודה בן בבא לקולא פליג, או לחומר**
4 **ולא** היא לא שנא צורבא מרבנן כו' – ואף על גב דרובייהו צורבא מרבנן אי סליק קלא
5 אית ליה, מכל מקום לא חיישנן לאותו רוב, ולא תנשא לכתחלה, כמו גבי (רוב)
6 גוססין דאין מעידין עליה, אף על פי שרובן מתים.
7 אמרו

1 **קירב מיתתו. מאי בנייהו? דשחמיה בביתא דשישא**
2 **ופרבים, אי נמי: דשחמיה בקרא ולא פרבים.**
3 **פליג? תא שמע: דההוא גברא דמבע בכרמי, ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין, ואסקוהו**
4 **ואנסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו. ותו, ההוא גברא דאמבע בדגלת, ואסקוהו אנשישרא**
5 **דשיביתנא, ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומין, אי אמרת בשלמא**
6 **לקולא פליג – אינהו דעביד פרבי יהודה בן בבא, אלא אי אמרת לחומר פליג – אינהו**
7 **דעביד קמא? שאני מנא, דצמתי. והאמרת: מנא מרוז מפה! הני מילי – היכא דאיכא מבח,**
8 **אכל היכא דליפא מפה – מוצמת צמתי. והני מילי – דכי אסקיה חזייה בשעתיה, אבל**
9 **אישתיה – מיתפח תפח. משנה נפל למים, בין שיש להן סוף בין שאין להן סוף, אשתו**
10 **אסורה. אמר רבי מאיר: מעשה באהרן שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים. אמר**
11 **רבי יוסי: מעשה בסומא שירד למבול במערה, וירד מושכו אחריו, ושהו כדי שתצא נפשם,**
12 **והשיאו את נשותיהם. ושוב מעשה בעסיא באהרן ששלושלוהו לים ולא עלתה בידם אלא**
13 **רגלו, אמרו חכמים: מן הארובכה ולמעלה – תנשא, מן הארובכה ולמטה – לא תנשא.**
14 **גמרא תנו רבנן: נפל למים, בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה, דברי**
15 **רבי מאיר. וחכמים אומרים: מים שיש להם סוף – אשתו מותרת, ושאין להם סוף – אשתו**
16 **אסורה. היכי דמי מים שיש להם סוף? אמר אביי: כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו.**
17 **ההוא גברא דמבע באגמא דסקמי, ואנסבה רב שילא לדביתהו. אמר ליה רב לשמואל: תא**
18 **נשמתי! אמר ליה: נשלח ליה ברישא. שלחו ליה: מים שאין להם סוף, אשתו אסורה**
19 **או מותרת? שלח להו: אשתו אסורה. ואגמא דסקמי, מים שיש להם סוף או מים שאין**
20 **להם סוף? שלח להו: מים שאין להם סוף הוא. ובר מאי מעמא עבד הכי? מימעא מעינא,**
21 **אנא סברי: ביון דקוו וקיימי פמים שיש להם סוף דמי. ולא היא, ביון דאיכא גלי – אימור**
22 **גלי אשפלו. קרי שמואל עליה דרב: "לא יאונה לצדיק כל און". קרי רב עליה דשמואל:**
23 **"ותשועה ברוב יועץ". תניא, אמר רבי: מעשה בשני בני אדם מכמורין מכמורין פיידן, ונכנס**
24 **אחד מהם למחילה של דגים, ושקעה תפח ולא ראה פתחה של מחילה, ושהה חברו כדי**
25 **שתצא נפשו, ובא והודיע בתוך ביתו. למחר ורחה תפח והפיר פתחה של מחילה, ובא**
26 **ומצא הספד גדול בתוך ביתו. אמר רבי: פמה גדולים דברי חכמים, שאמרו: מים שיש**
27 **להם סוף – אשתו מותרת, שאין להם סוף – אשתו אסורה. אי הכי, מים שיש להם סוף**
28 **נמי, ליחוש למחילה של דגים! במים שיש להם סוף מחילה של דגים לא שכיחא. אמר רב**
29 **אשי: הא דאמרו רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה, הני מילי פאיניש דעלמא, אבל**
30 **צורבא מרבנן לא, אי דסליק – קלא אית ליה. ולא היא, לא שנא איניש דעלמא ולא שנא**
31 **צורבא מרבנן, דיעבד – אין, לכתחלה – לא. תניא, אמר רבן גמליאל: פעם אחת הויתי**
32 **מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנסבירה, והייתי מצטער על תלמודי חכם שבה, ומנו –**
33 **רבי עקיבא. וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי העלך? אמר**
34 **לי: דף של ספינה נודמן לי, וכל גל וגל שפא עלי נענעתי לו ראשי. מכאן אמרו חכמים:**
35 **אי: דף של ספינה נודמן לי, וכל גל וגל שפא עלי נענעתי לו ראשי. מכאן אמרו חכמים:**

1 **אם יבואו רשעים על אדם – יענע לו ראשו. אמרתי באותה שעה: פמה גדולים דברי חכמים, שאמרו: מים שיש להם סוף –**
2 **מותרת, מים שאין להם סוף – אסורה. תניא, אמר רבי עקיבא: פעם אחת הויתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמופרפת בהם,**
3 **והייתי מצטער על תלמודי חכם שבה, ומנו – רבי מאיר. כשעליתי למדינת קפוטקא בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי**
4 **העלך? אמר לי: גל מרדני לחברו, וחברו לחברו, עד שהקיאני ליבשה. אמרתי באותה שעה: פמה גדולים דברי חכמים, שאמרו:**
5 **מים שיש להם סוף – אשתו מותרת, מים שאין להם סוף – אשתו אסורה. תנו רבנן: נפל לגוב אריות – אין מעידין עליו, לחפורה**
6 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
7 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
8 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
9 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
10 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
11 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
12 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
13 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
14 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
15 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
16 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
17 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
18 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
19 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
20 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
21 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
22 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
23 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
24 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
25 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
26 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
27 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
28 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
29 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
30 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
31 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
32 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
33 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
34 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
35 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
36 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
37 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
38 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
39 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
40 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**
41 **מלאה נחשים ועקרבים – מעידין עליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו. תישינן**

1 אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר - אית דגרסי לעיל: ליורה מלאה יין ושמן - אין
 2 מעידין עליו. והוה האי תנא שלישי. ולספרים דגרסי לעיל "מעידין עליו" - הוה תנא
 3 קמא. וכן פירש רבינו חננאל, דתנא דסיפא לא פליג אתנא קמא, אלא מפרש טעמא
 4 דמילתיה.

5 אין מזכירין מעשה נסים - תימא לרבינו
 6 יצחק. וזאת קאמר לעיל נפל לגוב אריות -
 7 אין מעידים עליו, וכן מים שאין להם סוף; ויש
 8 לומר: דאינו ממש מעשה נסים, אלא יש לתלות
 9 שאינם רעבים. ובמים שאין להם סוף - יש
 10 לתלות בדין של ספינה וגל טורד. ומידו יש
 11 בירושלמי: נפל לגוב של אריות - אין מעידין
 12 עליו, שמא נעשה לו נס כדניאל. נפל לכבשן של
 13 אש - אין מעידין עליו. חששין שמא נעשה לו
 14 נס כחנניה מישראל ועזריה! ורצה לומר: שנפל
 15 באש וברח לו מן האש בשום ענין - ורבי מאיר
 16 חולק אברייא דלעיל. אף על פי כן מת בו
 17 בצנא - מכל מקום לא הוה דבר שנצטער בו
 18 הצדיק, שלא עשה הבור. הרי' אנו באין
 19 מלספור בו - ומתניתין הכי פירושה: הרי אנו
 20 הולכין לביתנו שבאנו מלספור.
 21 ש

22 תנו רבנן: מעשה בבתו של חנוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול, וכאן הודיעו לרבי
 23 חנינא בן דוסא. שעה ראשונה אמר להם: שלום. שניה, אמר להם: שלום, שלישית, אמר
 24 להם: עלתה. אמר לה: בתי, מי העלך? אמרה לו: זכר של רחלים נודמן לי, ונקן מנהיגו.
 25 אמרו לו: נביא אתה? אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא דבר שהצדיק
 26 מתעסק בו - וכישל בו ורעו?! אמר רבי אבא: אף על פי כן מת בנו בצנא, שנאמר: "וכיבינו
 27 נשערה מאד" - מלמד שהקדוש ברוך הוא מדרקק עם סביביו כחוט השערה, רבי חנינא
 28 אמר מהכא: "אל יערץ כסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו". משנה אפילו שמע מן
 29 הנשים אומרות "מת איש פלוני" - דיו. רבי יהודה אומר: אפילו שמע מן התינוקות אומרים
 30 "הרי אנו הולכין לספור ולקבור את איש פלוני", בין שהוא מתפנין ובין שאינו מתפנין. רבי
 31 יהודה בן בבא אומר: בישאל - אף על פי שהוא מתפנין, ובגברי אם היה מתפנין - אין
 32 עדותו עדות. גמרא ודלמא לא אזלי? אמר רב יהודה אמר שמואל: דקאמרו "הרינו באין
 33 מלספור ומלקבור את איש פלוני". ודלמא קמצא בעלמא שכיב ליה, ואסיקו ליה על שמייה?
 34 דקאמרו: "בן וכן רבנן הוה חסם; בן וכן ספדי הוה חסם". ובגברי אם היה מתפנין וכו'."
 35 אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא שנתפנין להתיר, אבל נתפנין להעיד - עדותו
 36 עדות. היכי דיענין? אמר רב יוסף: פא לבית דין ואמר "איש פלוני מת, השיאו את אשתו"
 37 - והוה נתפנין להתיר, "מת" חסם - והוה נתפנין לעדות. איתמר נמי, אמר ריש לקיש: לא
 38 שנו אלא שנתפנין להתיר, אבל נתפנין להעיד - עדותו עדות. אמר ליה רבי יוחנן: לא פך
 39 היה מעשה באישעיא ברבי, שהתירם עם שמינים וחמישה זקנים? אמר להם: לא שנו אלא
 40 שנתפנין להתיר, אבל נתפנין להעיד - עדותו עדות, ולא הוה לו חכמים. אלא מתניתין דקתני "ובגברי אם היה מתפנין - אין
 41 עדותו עדות" היכי משפחת לה? במסיה לפי תומו. פי ההוא דהנה קאמר ואויל: "מאן איפא בי חיואי, מאן איפא בי חיואי? שכיב
 42 חיואי?" ואנסבה רב יוסף לדיביתו. ההוא דהנה קאמר ואויל: "ווי ליה לפרשא וריוא דהנה בפומבדיתא דשכיב!" ואנסבה רב יוסף,
 43 ואיתימא רבא, לדיביתו. ההוא דהנה קאמר ואויל: "מאן איפא בי חסא, טבע חסא!" אמר רב נחמן: האלקים! אכלו פוורי לחסא.
 44 מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתו דחסא ואינסבא, ולא אמרו לה ולא מדי. אמר רב אשי: שמע מינה, הא דאמור רבנן מים שאין
 45 להם סוף אשתו אסורה - הני מילי לבתחלה, אבל אי נסיב - לא מפקינון לה מיניה. איפא דאמרו: אנסבה רב נחמן לדיביתו. אמר:
 46 חסא נברא רבה איתיה, אם איתא דסליק - קלא אית ליה למילתא. ולא היא, לא שנו נברא רבה לא שנו נברא רבה, דיעבד
 47 - אין, לבתחלה - לא. ההוא נברי דהנה קאמר ליה לישאל: קטול אספתא ושדי לחיואי בשפתא, ואי לא - קטילנא לך פדקטילנא
 48 לפלוני פר ישראל, דאמרי ליה: בשיל לי קדירה בשבת, ולא בשיל לי, וקטילתיה. שמעה דביתו, ואתאי לקמיה דאבוי. שהיתה
 49 תלחא

1 שפא חבר הוא - יודע ללחושי. אנב איצנא - שדוחקן כשעומד עליהם. אבל גוב אריות
 2 רחב הוא, ואין עומד עליהן, ופעמים שאינם רעבים ואין אוכלין אותו. ליורה מלאה יין
 3 ושמן - מרותחת על האור. שהוא מבעיר - כשנפל אדם לתוכו וניתו השמן על האור
 4 ומבעירו יותר ויותר, ולא שבתה רתיחת היורה, וצמקו רגליו ולא יכול לצאת, ומת מפני
 5 שהוא מכבה - כשניתו על האור כיבהו, ואף
 6 על פי שלא יכול לצאת לא מת. שהיורה
 7 נתקררה לאחר זמן, ששבתו רתיחתייה כשכבה
 8 האש. וסופו מבעיר - דרך בקעת שמכבין אותה
 9 במים להיות חוזרת ודולקת יותר מתחלתה.
 10 מעשה נסים - אפילו אינו מת מחמת המים,
 11 היה לו למות מחמת דבר אחר. כיפין על גבי
 12 כיפין - כיפין - כמין בנינים ואולמות, ונשען
 13 עליהן וישן. השישא חוי - וחלקין, ומעומר אין
 14 אדם ישן. מסריד - מתחזק ונדבק עליהן מעט.
 15 חופר שיחין - לעולי רגלים. ומים מתכנסים
 16 בהן, והיו שותין הן ובחמתן. שלום - שעדיין
 17 יכולה לחיות, וכן בשניה. אבל שלישית, שאינה
 18 יכולה לחיות - אמר להן: עלתה לה, שידוע
 19 היה לו שלא תמות שם, בדלקמן. דבר שהיה
 20 מתעסק בו אותו צדיק, אביה, לא יישל בו רעו.
 21 של רחלים - זה אילו של יצחק. וכן אחד מנהיגי
 22 זה אברהם. נביא אתה - לידע שלא תמות.
 23 מתעסק בו - בטורה ושיתו. אף על פי כן מת
 24 בנו - של רבי חנוניא בצנא. שכך רבו של
 25 מקום לדקדק עם החסידים. וכיבינו נשערה -
 26 לשון חוט השערה. עם כיבינו - עם צדיקים
 27 ההולכים אחריו. משנה אפילו שמע מן
 28 הנשים - שלא היו מתכוונות להעיד, ומסיות
 29 לפי תומן. דיו - ויכול לילך להעיד ולהשיא את
 30 אשתו. בין שהוא מתפנין - לעדות.
 31 גמרא קמצא בעלמא - חגב או נמלה המייתו
 32 התינוקות, והעלו לה שם איש פלוני, כדרך
 33 שהתינוקות משחקין. אבל נתפנין להעיד - ולא
 34 להתיר את אשתו. עדותו עדות - ותנשא
 35 אשתו. היכי משפחת לה - דלא נתפנין להעיד
 36 ולא להתיר. חיואי - שם האיש. מאן איפא בי
 37 חיואי - מי מאנשי ביתו של בית חיואי, שישמע
 38 דברי, דשכיב חיואי. לפרשא וריוא - גבור חיל.
 39 וישראל היה. מדיבוריה דרב נחמן - דאמר
 40 "אבלוה כורי", ולא אמר מי יתן שיעלה וינצל
 41 - אזלא דביתו ואינסבא. קטול אספתא ושדי
 42 - קצוץ שחת לבחמותי. שמעה דביתו -
 43 דהווא דאמר נברי עליה קטילתיה, ואתת
 44 לקמיה דאבוי.
 45 תלחא

46 תלחא

57 והשיאו חכמים את אשתו משום שסמכו על הכרזה זו. מקשה
 58 הגמרא: ודלמא שד תהו – ושמא הדמות שראו על ראש ההר לא
 59 היה אלא שד, ואיך ניתן לסמוך על עדות זו. מיישבת הגמרא: אמר
 60 רבי יהודה אמר רב, המשנה עוסקת באופן שראו שיש לו לקורא
 61 מראש ההר דמות אדם, ולפיכך לא חששו שהוא שד.
 62 חזרת הגמרא ומקשה: ומה בכך שראו דמות אדם, אינהו נמי דמו
 63 – הרי גם השדים דומים לבני אדם. מיישבת הגמרא: המשנה
 64 עוסקת באופן דהווי ליה כבואה – שראו שיש לדמות זו צל, ולפיכך
 65 לא חששו שהוא שד. מקשה הגמרא עוד: ואינהו נמי אית להו
 66 כבואה – והרי גם לשדים יש צל. מיישבת הגמרא: דהווי ליה כבואה
 67 דכבואה – הם ראו את צל צלו של אותה דמות. שואלת הגמרא:
 68 ודלמא לדידהו אית להו כבואה דכבואה – ושמא גם להם יש צל של
 69 צל. משיבה הגמרא: אמר רבי חנינא, אמר לי יונתן שדא והשדו,
 70 כבואה אית להו – אמנם צל יש להם, אבל כבואה דכבואה לית להו
 71 – אין להם.
 72 הגמרא מקשה על המשנה קושיא נוספת: ודלמא צרה הואי –
 73 נחשוש שמא הדמות שראו בראש ההר היה של צרתה של אשה
 74 זו שבאה לקלקלה ושתישא שלא כדין, ואיך להאמין לדבריה
 75 שמת הבעל.
 76 מיישבת הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל, בשעת הספנה – כשאדם
 77 נמצא בסכנה, כגון שמושך בבור, ואמר 'אני פלוני בן פלוני
 78 כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי', בותבין ונותנין גט לאשתו על
 79 פי דבריו, אף על פי שאין מפירין אותו, שכן אם נמתין עד שיתברר
 80 שזה אכן הבעל הוא עלול למות בינתיים. ואף כאן נחשב כ'שעת
 81 הסכנה' שכן אם לא נאמין לאדם שבראש ההר שאמר שפלוגי
 82 מת, יתכן שלא נמצא עדות אחרת על מיתת הבעל ותישאר
 83 עגונה, ולכך אין חוששים לכך ומתירים אותה להינשא על פי
 84 הכרזה זו.

משנה

85 משנתנו תבאר כיצד נקבעה ההלכה להתיר עגונה להינשא על פי
 86 עד אחד שמת בעלה: אמר רבי עקיבא, בשירדתי מארץ ישראל
 87 להרדעא ו-עיר בבבל) כדי לערב את השנה. מצאתי את נחמיה איש
 88 בית דל, אמר לי, שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על
 89 פי עד אחד המעיד שבעלה מת, אלא [רבי] יהודה בן כבא שהוא
 90 החכם היחיד בארץ ישראל המתיר על פי עד אחד. ונמיתו
 91 ו-ואמרתיו לו, כן הדברים כפי שאמרת, כל החכמים ונלכדו
 92 סוברים שאין לסמוך על עדות זו. אמר לי, אמוד להם לחכמי ארץ
 93 ישראל משמי, אתם יודעים שהמדינה משובשת בניסות –
 94 שהדרכים מסוכנות מחמת החיילים הרבים שנמצאים בדרכים,
 95 ואיני יכול לבוא אליכם לארץ ישראל בעצמי ולהעיד מה
 96 ששמעתי, ולפיכך מסור להם עדות זו בשמי, כך מקובלני מרבך
 97 גמליאל הוקן שמישיאין את האשה על פי עד אחד המעיד שמת
 98 בעלה. ממשיך רבי עקיבא, ובשפאתי לארץ ישראל והרציתי את
 99 הדברים לפני רבן גמליאל, שמח לדברי ואמר מצאנו חבר לשיטת
 100 רבי יהודה בן כבא והוא רבן גמליאל הזקן. מתוך הנידון בדבר, נזכר
 101 רבן גמליאל שנהרגו הרגלים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל הזקן את
 102 נשותיהן של ההרוגים על פי עד אחד כפי עדותו של נחמיה. ועל
 103 פי מעשה זה החלו החכמים שבארץ ישראל להשיא אשה על פי
 104 עד אחד. והותקו להיות משיאין אותה גם אם העיד על כך עד
 105 ששמע מפי עד אחר. וכן הוחזקו להשיא מפי עבד או מפי אשה
 106 אחרת, או מפי שפחה.
 107 המשנה מביאה דעות שחלקו על הוראה זו: רבי אליעזר ורבי
 108 יהושע אומרים, אין משיאין את האשה על פי עד אחד, אלא צריך
 109 שיהיו שני עדים שראו שמת בעלה. רבי עקיבא אומר, אין משיאין
 110 אשה לא על פי עדות אשה, ולא על פי עבד, ולא על פי שפחה, ולא
 111 על פי קרובים.
 112

1 תלתא ריגלי – שלשה רגלים, כדי שתוכל להשמיע את שאלתה
 2 בפני כל החכמים, שכן היה מנהגם להיקבץ לשמוע דרשה של
 3 הלכות פסח בפסח. אמר לה רב אבא בר אבהו לאותה אשה, ויל
 4 לקמיה דרב יוסף – לכי להציע את שאלתך לפני רב יוסף. דחריף
 5 סבינא – שיש לו לב פתוח בסברא. אולה קמיה – הלכה לפניו,
 6 פשט שאלה זו מהא (מתניתין) [מתניתא] – מבריייתא זו ששינו,
 7 עובד בוכבים שהיה מוכר פירות פשוט, והכריו ואמר, פירות הללו
 8 שאני מוכר של ערלה הן, או שהיה בחוץ לארץ ואמר פירות הללו
 9 של ערקה הן, או שאמר פירות אלו של נטע רבעי הן, לא אמר
 10 כלום, ואין חוששים לדבריו שפירותיו אסורים, כיון שתולים שלא
 11 נתבונן בדבריו אלא להשביח מקחו. הרי מוכח שבמקום שיש
 12 לעובד כוכבים איזו סיבה לומר את דבריו וכגון להשביח את
 13 מקחו, אין חוששים כלל לדבריו, ואין זה נחשב 'מסיח לפי תומו'.
 14 ולפיכך אף בנידון שלפנינו אין להאמין לנכרי המספר על הריגתו
 15 של הישראל שמיאן לבשל לו בשבת, שכן כוונתו היתה לאיים על
 16 הישראל השני שישמע לו לקצור עבור בהמותיו בשבת.
 17 הגמרא מביאה ברייתא על אופנים נוספים של נאמנות גוי מסיח
 18 לפי תומו' להתיר אשה להינשא: ויון איש צידן אמר, מעשה
 19 בישראל ועובד בוכבים שהלכו יחדיו בדרך, וכא אותו עובד בוכבים
 20 לבדו ואמר, הבל על היהודי שהיה עמי בדרך, שמת בדרך וקברתיו,
 21 ועל פי דבריו השיאו את אשתו, שכן זהו מסיח לפי תומו, ונאמן.
 22 ושוב מעשה בקולר – (הבורה) של בני אדם, שהיו מהלכין לאנטיפיא,
 23 וכא עובד בוכבים אחד ואמר הבל על קולר של בני אדם שמתו
 24 וקברתים, ועל פי דבריו השיאו את נשותיהם, שכן זהו מסיח לפי
 25 תומו, ונאמן.
 26 ושוב מעשה בששים בני אדם, שהיו מהלכין לברבוס ביתר – לעיר
 27 'ביתר' בזמן שהיתה נתונה במצור, וכא עובד בוכבים ואמר, הבל
 28 על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר, שמתו וקברתים, ועל
 29 פי דבריו השיאו את נשותיהם, משום שהוא מסיח לפי תומו, ונאמן.

משנה

30 משנתנו מביאה עוד דברים שהקילו בהם בעדות על מיתת הבעל:
 31 מעידין על מת כדי להתיר את אשתו, אף אם ראוהו בלילה לאור
 32 הנר ולאור הלפידה. וכן משיאין את האשה על פי בת קול שאמרה
 33 'פלוני מת' כגון ששמעו קול קורא 'פלוני מת', ולא ראו דמות אדם.
 34 מעשה באחד שעמד על ראש ההר, ואמר איש פלוני בן פלוני
 35 במקום פלוני מת, הלכו לראש ההר ולא מצאו שם אדם, והשיאו
 36 את אשתו על פי בת קול זו.
 37 ושוב מעשה בצלמון – (שם מקום), באחד שאמר 'אני איש פלוני בן
 38 איש פלוני, נשכני קחש והרי אני מת', והלכו ומצאו שאכן מת ולא
 39 הכירוהו משום שנשתנתה צורתו מחמת הנשיכה, והלכו והשיאו
 40 את אשתו על פי דבריו.
 41

גמרא

42 שנינו במשנה: 'משיאין על פי בת קול'. הגמרא מביאה ברייתא
 43 בענין זה: אמר רבה בר שמואל, תנא בברייתא, בית שמאי אומרים,
 44 אין משיאין אשה על פי בת קול, ובית הלל אומרים, משיאין על פי
 45 בת קול. שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה בא רבה בר
 46 שמואל להשמיענו בברייתא זו. האם כדי ללמדנו שבית הלל
 47 מתירים להשיא אשה על פי בת קול, והלכה בבית הלל, הרי
 48 מתניתין היא – הלא דין זה שנינו במשנתנו בסתם, וכיון שהמשנה
 49 לא הביאה בזה מחלוקת, פשוט שכך ההלכה. מתרצת הגמרא: קא
 50 קא משמע לן, דאי משתבחת סתמא – שאם תמצא ברייתא אחרת
 51 שבו שנו בסתם דאין משיאין על פי בת קול, נדע שאותה ברייתא
 52 בית שמאי היא, ואין לחשוש לה להלכה, אלא יש לפסוק במשנתנו
 53 ובדעת בית הלל בברייתא, שמשאיין על פי בת קול.
 54 שנינו במשנה: מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר 'איש
 55 פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת', והלכו ולא מצאו שם אדם,
 56

יבמות. האשה בתרא – פרק ששה עשר דף קכב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קס"ה רש"י

1 תלתא ריגלי – שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה, הלכות פסח בפסח, והיתה
2 שואלת מהם. ובתשובת הגאונים מצאתי: כל הנך ריגלי דאמוראי – היינו יום שמת בו
3 אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי
4 חכמים מכל סביביו, ובאים על קברו עם שאר העם להרשיב ישיבה שם. של ערלה הן –
5 פירות נטיעה הן, וישנם משובחים מפירות אילן
6 זקן. של עיקה – מפרסד מעוק וגדר סביב לו
7 לשומרו, והיא שנת שבעית. וקשיא לי: דמאי
8 איסור יש כאן? אם עבר זמן הביעור – לא שנת
9 מן המשומר ולא שנת מן המופקר אסורים,
10 וקודם הזמן – אלו ואלו מותרים. לא אמר כלום
11 – לאוסוס על כך, אלא הלך אחר הרוב; שה
12 משקר, ולהשביח מקחו נתכוין. וכן נטע רבעי –
13 להרדעי שפירות נטיעה הן. וכן דומה לי דהאי
14 עיקה שם העיר שבארץ ישראל ופירותיה
15 משובחים, ואם היה נבוי זה בחוצה לארץ
16 ומשבחם, ואמר מעיקה הבאתי – אין חוששין
17 לומר אמת דבריה, ושמא לא נתעשרו, ישראל
18 מברכס לו, אלא להשביח מקחו. והכא נמי לא
19 נתכוין נבוי זה אלא לאיים על זה שיקצור לו
20 מספוא לבהמותיו. חבל – הפסד ועגמת נפש
21 הוא. קולר – חבורה. לברכוס ביתר – כשבאה
22 ביתר במצור. משנה על פי בת קול – שמעו
23 קול צועקת פלוני מת, ולא ראו אדם בצלמו.
24 גמרא מאי קא משמע לן – רבה בר שמואל,
25 דלביית הלל משיאין וניעבר כותיהו – סתם
26 מתניתין נמי הכי אמרה, וממילא הלבנת היא
27 סתם משנה. בית שמאי היא – ואין הלכה
28 באותו סתם. שראו לו דמות אדם – מתחלה
29 כשצעק. בבואה דבבואה – צל צלו. לימדי
30 יונתן שירא – שד היה, או ביק בהן. ודלמא צרה
31 הואי – שנשא אשה במקום אחר, ובאה
32 לקלקלה, והלכה לה. בשעת הסכנה – שאדם
33 מסוכן, כגון מי שהיה מושלך בבור, ואמר: "כל
34 שומע קולו יתבונן גט לאשתו" – כותבין ונותנין,
35 וסמכין עליה כדברי שאומרו: "אני הוא
36 פלוני בן פלוני". והכא נמי כשעת הסכנה דמיא,
37 שאם לא תאמין לזה – לא תמצא אחר, ותשב
38 עגונה. משנה ונופיתו לו – אמרתו לו. בן
39 – הן הדברים שאמרת, שכולן חלוקין עליו.
40 משובשת בניסות – שאיני יכול לילך אצלם
41 ולהעיד זה שמעתי. גמרא להביא את נישא
42 – ממדינת הים. ואף על פי שצריכים אנו
43 למאמר פיה, שתאמר "בפני נכתב ונתחם",
44 דאפילו אדם כשר הביאו צריך לומר בן נשים
45 שאמרו – חמש נשים דפירקין דלעיל (ק"א).
46 נאמנות להביא נישא – בפרק שני דגיטין (כ"ג).
47 משנה אמרו לו – לרבי עקיבא מעשה בבני
48 לוי בן. נומית להם – אמרה להם. ולא תהא
49 בהתן – כלומר, וכי לא תהא בת ישראל, או
50 כהנת מיוחדת, נאמנת כפונדקית זו גרועה?
51 ובגמרא מפרש מאי גרועה. אמר להם – רבי
52 עקיבא. לכשתהא הפונדקית נאמנת – כלומר,
53 לשמיצא דבר זה אמת שהאמינו את
54 הפונדקית. שהרי לא עליה סמכו, אלא לפי
55 תומה הסיחה, והביאה להם מקלו ותרמילו.
56 וספרים אחרים: לכשתהא כפונדקית נאמנת –
57 כלומר, באותו ענין שהאמינו פונדקית הוי נמי
58 שאר אשה נאמנת. שהרי פונדקית הוציאה להן,
59 ועל הסימנים סמכו.

והא

1 של עיקה – פירש בקונטרס: מפרסד מעוק ומשומר, ושבעית הוא. וקשה לו: אי (משומר)
2 קודם הביעור – לעולם מותר. ואין נראה לרבינו תם, דהא בהדיא תניא בתורת כהנים:
3 "ואת ענב ונירין לא תבצור" – מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. ואם
4 תאמר: דתניא בתורת כהנים, ובפרק "הבית והעליה" (בבא מציעא ק"ח, א): שומרי ספיחים
5 נטלין שכרן מתרומת הלשכה קרי כאן "משמקה
6 ישראל" – מן המותר לישראל, ומשומר אסור
7 לישראל כו' בדפרידשו! ואומר רבינו יצחק: שלא
8 היו שומרין אותו, אלא מונעים רגלי בהמה משם
9 ומודיעין לבני אדם שהם לצורך. ומופקר נמי לא
10 שרי לבצור אלא על ידי שינוי. ובתורת כהנים
11 דקתני מן המשומר אי אתה בוצר, היינו: אפילו על
12 ידי שינוי. ומן המופקר אתה בוצר, היינו כלומר –
13 אוכל.
14 דחזו ליה בבואה – בירושלמי: רבי אחא בר
15 תנינא בשם רבי חמא: הדא היתמא
16 בשדה, אבל בעיר – אפילו לא ראו בבואה של
17 אדם. והא תנין מי שהיה מושלך בבור ואמר "מי
18 ששומע קולו יתבונן גט לאשתו" – הרי אלו
19 יכתבו ויתנו. ואמר רבי תנן: והוא שראה בבואה
20 של אדם. אמר רבי בון: מוזיקן מצויין בבורות
21 כדרך שהם מצויין בשדות, והא דאמר (מגילה
22 ג, א): אל יתן אדם שלום לחברו בלילה, דחיישין
23 שמוא שד הוא – היינו בשדה, דומיא דיהושע,
24 שהיה חוץ למחנה ישראל. בירושלמי פליגי
25 אמוראי בנמצא כתוב בשטר מת פלוני או נדרג
26 אם משיאין את אשתו.
פונדקית

1 שם אדם, והשיאו את אשתו. ושוב מעשה בצלמו, באחד שאמר: "אני איש פלוני בן איש
2 פלוני, נשכני נחש והרי אני מת". והלכו ולא הפירוהו, והלכו והשיאו את אשתו. גמרא
3 אמר רבה בר שמואל, תנא: בית שמאי אומרים: אין משיאין על פי בת קול, ובית הלל
4 אומרים: משיאין על פי בת קול. מאי קא משמע לן? מתניתין היא! הא קא משמע לן: דאי
5 משתפחת סתמא דאין משיאין – בית שמאי היא. "הלכו ולא מצאו", ודלמא שד היה?
6 אמר רב יהודה אמר רב: שראו לו דמות אדם. אינהו נמי דמו! דחזו ליה בבואה, ואינהו נמי
7 אית להו בבואה! דחזו ליה בבואה דבבואה, ודלמא לדידהו אית להו בבואה דבבואה? אמר
8 רבי חנינא, אמר לי יונתן שירא: בבואה – אית להו, בבואה דבבואה – לית להו. ודלמא
9 צרה הואי? תנא דבי רבי ישמעאל: בשעת הסכנה פותחין ונותנין, אף על פי שאין מבידין.
10 משנה אמר רבי עקיבא: כשנדרתי לנדרדעא לעבר השנה, מצאתי נחמיה איש בית דלי.
11 אמר לי: שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחר, אלא יהודה בן
12 בבא. ונומיתו לו: בן הדברים. אמר לי: אמור להם משמי: אתם יודעים שהמדינה משופשת
13 בגניסות, מקובלני מרבין גמליאל הוקן שמושיאין את האשה על פי עד אחר. וכשבאתי
14 והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל, שמח לדברי, ואמר: מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא.
15 מתוך הדבר נזכר רבן גמליאל שנהרגו הרונים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל נשותיהן על פי
16 עד אחר, והוחזקו לחיות משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה. רבי אלעזר
17 ורבי יהושע אומרים: אין משיאין את האשה על פי עד אחר. רבי עקיבא אומר: לא על פי
18 אשה, ולא על פי עבד, ולא על פי שפחה, ולא על פי קרובים. גמרא וסבר רבי עקיבא
19 על פי אשה לא? והתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא: אשה נאמנת
20 להביא גיפיה מקל וחומר: ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה – נאמנות
21 להביא גיפיהן, זו שנאמנת לומר מת בעלה – אינו דין שנאמנת להביא גיפיה? נשים שאמרו
22 חכמים – הוא דלא מהימני, אשה בעלמא – מהימנא! לא קשיא: כאן – קודם שהחזיקו,
23 כאן – לאחר שהחזיקו. משנה אמרו לו: מעשה בכני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים,
24 וחלה אחד מהם, והביאוהו בפונדק, ובחזרתם אמרו לפונדקית: "איך חברנו?" נומית להם:
25 "מת, וקברתיו". והשיאו את אשתו. ולא תהא פהנת כפונדקית? אמר להו: לכשתהא
26 כפונדקית – נאמנת. הפונדקית הוציאה להם מקלו, ותרמילו, וספר תורה שהיה בידו.
גמרא

1 **פונדקית** נכריה (אחת) היתה ומסיחה לפי תומה – ואם תאמר: מאי מיתו רבנן ראייה
 2 מן הפונדקית? הלא מסיחה לפי תומה היתה? ויש לומר: דלא היתה ממש
 3 מסיחה לפי תומה, דמה שהוציאה מקלו ותרמילו (מה) וזהו היתה יכולה לעשות כן לעדות.
 4 רבי עקיבא אמר להם כי אין זה ראייה, דודאי אין לך מסיחה לפי תומה גדול מזה, כיון דכי
 5 וחזיתיהו בכיאי. כן משמע קצת בירושלמי,
 6 דקאמר: עשו אותה במסיחה לפי תומה, משמע
 7 שלא היתה ממש מסיחה לפי תומה אלא שמביאין
 8 ראייה דלא גרעה מעד אחר.
 9 **אין** בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה –
 10 פירש רבינו חננאל: דקיימא לן כהאי תנא
 11 דלא בעי דרישה וחקירה.

1 והא איה חבירי קאמרי לה – אלמא: לאו לפי תומה הוה. הוה כביא – ודיינו לפי תומה,
 2 דקודם ששאלוה התחילה לומר. ונתלה בייחור של תאנה – אחז בנוף של תאנה, ופשוטו
 3 לעשות ממנו מקל. פשחו – נתקו. יישר כחך אריה – גבור חיל, ולב אריה יש לך. יפה
 4 כוונת את שמי אריה – שכך קורין אותי בעירי. לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן – דורש
 5 וחוקר היה, אולי יחפך את דבריה: לא כך אמרת
 6 לי, דמכפר שיחיא אריה? שהכפר היו קורין
 7 אריה, ולא אותו. דרישה – בדיקות כי האי
 8 גונא, לכיון את דבריה. וחקירה – באיזה יום
 9 ובאיזה שעה. משפט אחד היה להם – וכיון
 10 דאשכחן דכתביה בדיני נפשות: "ודרשת וחקרת"
 11 וגו' (דברים יג) – הוא הדין לדיני ממונות. כיון
 12 דאיכא כתובה למשקל – כשתנשא על פיהם
 13 תטול כתובה. דמספר כתובה נלמדו, "כשתנשאי
 14 לאחר תטלי מה שכתוב לבי". בדיני נפשות דמי
 15 – דהבא על אשת איש בתנא. הלכך: עדי נשים
 16 בדרישה וחקירה. הכי גרסינן: אמר רבי אלעזר
 17 אמר רבי תנינא תלמידי חכמים מרבים שלום
 18 בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום
 19 בניך.

גמרא מאי גריעותא דפונדקית? אָמַר רַב כְּהָנָא:
פּוֹנְדְקִית נְכָרִיה הֵיִתְתָּה, וּמְסִיחָה לְפִי תוֹמָה הֵיִתְתָּה: "וְזֶה
 1 **מְקַלּוֹ, וְזֶה תְרַמְּלוֹ, וְזֶה קָבֵר שֶׁקְבַרְתִּי בּוֹ."** וְכֵן תִּנְי
 2 **אָפָא בְרִיה דְרַב כְּנֻימִי בַר חֵיָא:** פּוֹנְדְקִית נְכָרִיה
 3 הֵיִתְתָּה, וּמְסִיחָה לְפִי תוֹמָה הֵיִתְתָּה: "וְזֶה מְקַלּוֹ, וְזֶה
 4 תְרַמְּלוֹ, וְזֶה קָבֵר שֶׁקְבַרְתִּי בּוֹ." וְהָא "אֵיְהָ חֲבַרְנִי"
 5 קְאָמְרִי לָהּ! כִּינֵן דְּחֻוּתִינְהוּ בְּכָאֵי. אָמְרוּ לָהּ: "אֵיְהָ
 6 חֲבַרְנִי?" אָמְרָה לָהֶם: "מַת וּקְבַרְתִּיו?" תִּנְי רַבְנָן:

הדרן עלך מסכת יבמות

9 **מַעֲשֵׂה בְּאֵדָם אַחַד שֶׁבָא לְהַעֲדִיר עַל הָאִשָּׁה לְפָנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, אָמַר לוֹ: בְּנִי, הֵיאֵךְ אַתְּהָ יוֹדֵעַ**
 10 **בְּעֵדוּת אִשָּׁה זֹאת? אָמַר: אֲנִי וְהוּא הֵינְי הוֹלְכִים בְּדַרְדָּר, וְרַדְף אַחֲרֵינוּ גַּיִים, וְנִתְלָה בְּיַחְזוֹר שֶׁל**
 11 **זֵית וּפְשָׁחוּ, וְהַחְזִיר אֶת הַגַּיִים לְאַחֲזָרוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ: אַרְיָה, וַיִּשֶׁר כַּחַד! אָמַר לוֹ: מִנֵּן אַתְּהָ**
 12 **יודע שאריה שמי? כך קורין אותי בעירי: יוחנן ברבי יוחנן, אריה דמכפר שיחיא. לומים**
 13 **חלה ומת, והשיא רבי טרפון את אשתו, ורבי טרפון לא פעי דרישה וחקירה? והתניא: מעשה**
 14 **בְּאֵדָם אַחַד שֶׁבָא לְפָנֵי רַבִּי טַרְפוֹן לְהַעֲדִיר עֵדוּת אִשָּׁה, אָמַר לוֹ: בְּנִי, הֵיאֵךְ אַתְּהָ יוֹדֵעַ עֵדוּת**
 15 **זֹאת? אָמַר לוֹ: אֲנִי וְהוּא הֵינְי הוֹלְכִין בְּדַרְדָּר, וְרַדְף אַחֲרֵינוּ גַּיִים, וְנִתְלָה בְּיַחְזוֹר תְּאֵנָה וּפְשָׁחוּ, וְהַחְזִיר אֶת הַגַּיִים לְאַחֲזָרוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ:**
 16 **וַיִּשֶׁר כַּחַד אַרְיָה! אָמַר לוֹ: יִפָּה כּוֹנֵנָה לְשָׁמִי, שֶׁכֵּךְ קוֹרִין אוֹתִי בְּעִירִי: יוֹחֲנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיָה דְּמַכְפֵּר שִׁיחִיא. לִמִּים חֲלָה וּמַת. אָמַר לוֹ:**
 17 **לֹא כֵךְ אָמַרְתְּ לִי "יוֹחֲנָן בֶּן יוֹנָתָן דְּמַכְפֵּר שִׁיחִיא אַרְיָה"? אָמַר לִיהּ: "לֹא, אֲלֵא כֵךְ אָמַרְתִּי לָךְ: יוֹחֲנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיָה דְּמַכְפֵּר שִׁיחִיא."**
 18 **וְדַקְדַּק עָלָיו שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה פְעָמַיִם, וְכִינֵן אֶת דְּבָרָיו, וְהַשִּׂיא רַבִּי טַרְפוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ! תִּנְיָא הֵיא, דְּתִנְיָא: אִין בּוֹדְקִין עֵדֵי נְשִׁים בְּדְרִישָׁה**
 19 **וְחֻקְרָה, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: בּוֹדְקִין, וְקַמְפְּלִנִי בְּדַרְבֵּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: דְּכַר תּוֹרָה אֶחָד דִּינִי מְמוֹנֹת וְאֶחָד**
 20 **דִּינִי נְפֻשׁוֹת בְּדְרִישָׁה וְחֻקְרָה, שְׁנֵאמַר: "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם". וְמָה טַעַם אָמְרוּ דִּינִי מְמוֹנֹת אִין צְרִיכִין דְרִישָׁה וְחֻקְרָה – שְׁלֵא**
 21 **תִּנְעוֹל דְלֵת בְּפָנֵי לִוְיָן, וּבְכֹמָא קְמִיפְלִנִי? מַר סַבְר: כִּינֵן דְּאִיפָא כְּתוּבָה לְמוֹשֶׁקֶל – כְּדִינִי מְמוֹנֹת דְּמִי, וְמַר סַבְר: כִּינֵן דְּקָא שְׂרִינֵן אִשְׁת**
 22 **אִישׁ לְעֵלְמָא – כְּדִינִי נְפֻשׁוֹת דְּמִי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תְּלַמְּדִי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר "וְכָל בְּנוֹךְ לְמוֹדֵי**
 23 **ח' וְרַב שְׁלוֹם בְּנוֹךְ".**

הדרן עלך מסכת יבמות

לוי: אָמַרְתִּי לוֹ:
 יִשֶׁר כַּחַד אַרְיָה!
 אָמַר לוֹ:
 לֹא כֵךְ אָמַרְתְּ לִי
 "יוֹחֲנָן בֶּן יוֹנָתָן
 דְּמַכְפֵּר שִׁיחִיא אַרְיָה"?
 אָמַר לוֹ:
 לֹא, אֲלֵא כֵךְ אָמַרְתִּי לָךְ:
 יוֹחֲנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיָה
 דְּמַכְפֵּר שִׁיחִיא."
 וְדַקְדַּק עָלָיו שְׁנַיִם
 וּשְׁלֹשָׁה פְעָמַיִם,
 וְכִינֵן אֶת דְּבָרָיו,
 וְהַשִּׂיא רַבִּי טַרְפוֹן
 אֶת אִשְׁתּוֹ!
 תִּנְיָא הֵיא, דְּתִנְיָא:
 אִין בּוֹדְקִין עֵדֵי
 נְשִׁים בְּדְרִישָׁה
 וְחֻקְרָה, דְּכָרִי רַבִּי
 עֲקִיבָא. רַבִּי טַרְפוֹן
 אוֹמֵר: בּוֹדְקִין,
 וְקַמְפְּלִנִי בְּדַרְבֵּי
 חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי
 חֲנִינָא: דְּכַר תּוֹרָה
 אֶחָד דִּינִי מְמוֹנֹת
 וְאֶחָד דִּינִי נְפֻשׁוֹת
 בְּדְרִישָׁה וְחֻקְרָה –
 שְׁלֵא תִנְעוֹל דְלֵת בְּפָנֵי
 לִוְיָן, וּבְכֹמָא קְמִיפְלִנִי?
 מַר סַבְר: כִּינֵן דְּקָא
 שְׂרִינֵן אִשְׁת
 אִישׁ לְעֵלְמָא – כְּדִינִי
 נְפֻשׁוֹת דְּמִי. אָמַר
 רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר
 רַבִּי חֲנִינָא: תְּלַמְּדִי
 חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם
 בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר
 "וְכָל בְּנוֹךְ לְמוֹדֵי
 ח' וְרַב שְׁלוֹם בְּנוֹךְ".

הדרן עלך האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות

אגרות קודש

ב"ה, כ"א שבט, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו שבט, בו כותב שאין לו קישור ללימודו כי המחשבות מבלבלות אותו.

הנה ידוע אשר לכל אחד מישראל יש לו אות בתורה וכל עניניו בת ישראל נמשכים על ידי התורה, שלכן אי אפשר שלא יהי לו קישור לתורה תורת חיים אלא שהיצר הרע מלך זקן וכסיל מעלים ומסתיר על האמת, והעצה היא לזה מה שארז"ל אם פגע בד מנוול זה משכחו לבית המדרש, וכשיתייגע בלימודו בהתמדה ושקידה יצליחו השי"ת ובטח יהי לימודו בטרה ע"י עבודת התפלה ומקוה טהרה ולימוד נשמתא דאורייתא פנימיות התורה תורת החסידות.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

גמרא

43 ביחוד של עץ תאנה, ופשוהו – ותלשו כדי להילחם בגייס, וקתור
 44 את הגיים לאחוריו, אמרתי לו יישר כחך אריה, אמר לי אותו פלוני,
 45 ופסח פונקת לשמי שאכן כך קורין אותי בעירי יונתן בן יונתן, אריה
 46 דמכפר שיהיה וממעשה זה נודע לי שמו ושם עירו. לאחר ימים
 47 חלה בעלה של האשה ומת, ועל כן אני מעיד שאשתו מותרת
 48 להינשא. אמר לו רבי טרפון, וכי לא כך אמרת לי, ששמו של המת
 49 הוא יונתן בן יונתן דמכפר שיהיה אריה, כלומר ש'אריה' הוא השם
 50 של הכפר ולא כינויו של האיש. אמר ליה העד, לא כך אמרתי,
 51 אלא כך אמרתי לך, יונתן בן יונתן שכיניו אריה דמכפר שיהיה. וכן
 52 דקרב עליו בדרישה וחקירה שנים ושלשה פעמים, וכיון העד את
 53 דבריו. והשיא רבי טרפון את אשתו על פי עדות זו. הרי שהצריך
 54 רבי טרפון דרישה וחקירה בעדות אשה, ולא כפי שנתבאר
 55 בברייתא הראשונה.
 56 מתרצת הגמרא: תנאי היא – נידון זה אם צריך דרישה וחקירה
 57 בעדות אשה נחלקו בו תנאים. דתניא בברייתא, אין בודקין עדי
 58 נשים – עדים המעידים לאשה שמת בעלה בדרשה וחקירה, דברי
 59 רבי עקיבא. רבי טרפון אמר, בודקין בדרישה וחקירה. וכיון
 60 שמצינו שנחלקו תנאים אם עדות אשה טעונה דרישה וחקירה יש
 61 לומר שאף שתי הברייתות דלעיל נחלקו מהזי דעת רבי טרפון בזה.
 62 הגמרא מבארת את המחלוקת: וקמיפלגי – ותנאים אלו נחלקו
 63 בדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא, דבר תורה – מדאורייתא אהד דיני
 64 ממונות ואהד דיני נפשות שרים בדין זה, שעדים נאמנים על כך רק
 65 בדרשה וחקירה, שנאמר (ויקרא כד כב) 'משפט אהד יהיה לכם', הרי
 66 שהשוה הכתוב דיני ממונות לדיני נפשות, וכשם שצריך בדיני
 67 נפשות דרישה וחקירה אף בדיני ממונות צריך. ומה פנים אמרו
 68 חכמים שדיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה, כדי שלא תגעול
 69 דלת בפני לוי, שאם נצריך דרישה וחקירה בעדות על דיני
 70 ממונות, ימנעו האנשים מלהלוות שיחששו שמא יכפור הלוה
 71 בהלוואה, וכאשר המלוה יביא עדים ובית דין יחקרו אותם, יתכן
 72 שיטעו בפרטים ויבחישו זה את זה ותתבטל עדותם. ולפיכך הקילו
 73 חכמים וביטלו את הדרישה וחקירה בדיני ממונות.
 74 ומעתה קמיאפליגי – במה נחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון בעדות
 75 אשה. מר – רבי עקיבא סבר, בין דאיבא בתובה למשקל – כיון
 76 שיטענו ממון של כתובה שתיטול האשה על פי עדות זו, בעדות של
 77 דיני ממונות דמי [נחשבת] שתיקנו בזה חכמים לפטור מדרישה
 78 וחקירה. ומר – רבי טרפון סבר, בין דקא שרינן אשת איש לעלמא
 79 – כיון שעל פי עדות זו אנו מתיירים אשה שהיא בחזקת 'אשת איש'
 80 להינשא, בעדות של דיני נפשות דמי שצריכה דרישה וחקירה.
 81 הגמרא מסיימת את המסכת בדברי אגדה: אמר רבי אלעזר אמר
 82 רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולמם, שנאמר (ישעיה נד יג)
 83 'וכל בנותי למודי ה' ורב שלום בנותי'.

1 שנינו במשנה שחכמים טענו לרבי עקיבא, אם האמינו חכמים
 2 לפונדקית כל שכן שיש להאמין לעדות של כל אשה אחרת.
 3 שואלת הגמרא: מאי גריעותא דפונדקית – מהו החסרון בפונדקית
 4 שעדותה גרועה מכל אשה אחרת. משיבה הגמרא: אמר רב כהנא,
 5 פונדקית זו עובדת פוכבים היתה שאינה בתורת עדות, ונאמנותה
 6 היא בכך שמסכה לפי תומה היתה, שכן אמרה, זה מקלו וזה
 7 תרמילי וזה קבר שקברתי בו.
 8 הגמרא מסייעת לביאור זה מברייתא: וכן תני אבא ברית דרב
 9 מניומי בר חייא, פונדקית עובדת פוכבים היתה, ומסכה לפי תומה
 10 היתה שהרי אמרה זה מקלו וזה תרמילי וזה קבר שקברתי בו, ולכך
 11 האמינו לה.
 12 מקשה הגמרא: כיצד יתכן שהפונדקית הסיחה לפי תומה, והא
 13 איה חכרניו קאמרי לה – והרי בני לוי שאלוה תחילה איה חברנו,
 14 וכיון שהשיבה להם על שאלתם, אין זה נחשב 'מסיח לפי תומו'.
 15 מיישבת הגמרא: בין דהויתניהו כבאי – כך היה המעשה, שמיד
 16 שראתה הפונדקית שהם שבים החלה לבכות, ואז אמרו לה איה
 17 חכרניו קאמרי להם מת וקברתי. וכיון שפתחה היא תחילה בככי,
 18 נחשבת 'מסיחה לפי תומה'.
 19 הגמרא מביאה ברייתא ודנה בדבריה אם צריך דרישה וחקירה
 20 בעדות אשה: תנו רבנן בברייתא, מעשה באדם אחד שבא להעיד על
 21 האשה שמת בעלה לפני רבי טרפון, כני, היאך
 22 אתה יודע בעדות אשה זו, כלומר, מה ראית ומנין לך שמת אותו
 23 אדם. אמר אותו עד לרבי טרפון, אני והוא – בעלה של האשה היינו
 24 הולכים בדרך יחדיו, ודרך אחרינו גיים – גרוד של חיילים, להזיק
 25 לנו, ונתלה בעלה של האשה ביחוד [ענף] של זית, ופשוהו –
 26 ותלשו מן העץ ועשה ממנו מקל להילחם עם החיילים, וקתור את
 27 הגיים לאחוריו, אמרתי לו אריה יישר כחך, כלומר, גיבור חיל אתה
 28 ויש לך לב אריה. אמר לי אותו פלוני, מנין אתה יודע שאריה שמי,
 29 אכן כך קורין אותי בעירי יונתן בן יונתן, אריה דמכפר שיהיה
 30 [כלומר שלא היה שמו אריה, אלא שכך כינו אותו גם בעירו על
 31 שם גבורתו, ושמו היה יונתן ברבי יהונתן]. וממעשה זה נודע לי מה
 32 שמו ושם עירו. לאחר ימים חלה אותו האיש ומת, ועל כן אני מעיד
 33 שמת יונתן בן רבי יהונתן. ועל פי עדות זו השיא רבי טרפון את
 34 אשתו.
 35 מקשה הגמרא: וכי סובר רבי טרפון דלא בעי דרישה וחקירה בעדות
 36 אשה, ומשום כך התיר אשה זו בלא לבדוק אם העד מכון דבריו,
 37 ובלא לחקור באיזה יום ובאיזה שעה ראהו. והתניא בברייתא
 38 אחרת, מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון להעיד עדות לאשה
 39 שמת בעלה, אמר לו רבי טרפון, כני, היאך אתה יודע עדות זו – מה
 40 ראית ומנין לך שמת, אמר לו אותו העד אני והוא – בעלה של
 41 האשה, היינו הולכין בדרך יחדיו, ודרך אחרינו גיים, ונתלה הבעל

הדרן עלך האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות

אגרות קודש

בי"ה, י"ח שבט, תשס"ז
 ברוקלין.

האברך הו"ח אי"א מלאכתו מלאכת שמים
 מו"ה חיים שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מדי' שבט עם המוסגר בו, ובטח ניצלנו את יום ההילולא באופן
 המתאים בהנוגע לעצמו ובהנוגע להשפעה בכל הסביבה, שהרי זהו הי רצונו הפנימי של בעל ההילולא
 כלשון המשנה, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אפילו שנקראים בשם בריות בעלמא (תניא פרק ל"ב)
 ולקרבן לתורה, ולא לקרב ולהתאים (צופאסען) התורה אליהם, וכמדובר בהתועדות דיום ההילולא...

פרק ראשון - בתולה נשאת

משנה

משנתינו מבארת את הזמן הראוי לנשוא בתולה. ויש להקדים ולבאר את מהות 'טענת בתולים' המוזכרת במשנה. אשה ארוסה או נשואה שזנתה עם אדם זר נאסרת על בעלה ועליו לגרשה. אמנם הנושא אשה בחזקת שהיא בתולה וכשבא עליה נתברר שהיא בעולה ו'טענת בתולים', אינה נאסרת על בעלה, לפי שיש בעיניה 'ספק ספיקא' שנוהגים בו לקולא, ספק שמא נבעלה קודם שנתארסה, ואינה נאסרת בכך על בעלה, ואף אם נבעלה אחר שנתארסה יתכן שנאנסה, ואף בזה אינה נאסרת, אמנם פרסום הדבר יכול להביא לידי בירור האם נאסרה עליו.

בתולה הנכנסת לחופה, תיקנו חכמים שתהא נשאת ליום הרביעי בשבת. ואלמנה, תיקנו חכמים שתנשא ליום החמישי בשבת. מבארת המשנה את טעם תקנת נשואי בתולה ברביעי: שפעמים בשבת (בשבווע) פתי דינין ויובין פניירות, ביום השני וביום החמישי, ולכך נישאת ביום רביעי, שאם היה לו לבעל מענת בתולים - שמצא שאשתו אינה בתולה, ויתכן שזינתה בעודה ארוסה ונאסרה עליו, היה משכים מיד למחרת בעוד כעסו עליו לבית דין היושבים ביום חמישי, וישען בפניהם את טענתו. אך אם נישאה ביום אחר מימות השבוע חשבו חכמים שמא עד זמן מושב בית הדין תתקרב דעתו ולא יבא לפניהם, ותשאר תחתיו בספק איסור. אמנם חכמי דבת דין יתכן שיתברר הדבר, כיון שמתוך כך יצא הקול על אשה זו שבעלה חושש שזנתה, ושמא יבואו עדים ויעידו אם זנתה באופן האוסרה על בעלה.

***

נמרא

שנינו במשנה: 'בתולה נשאת ליום הרביעי וכו', שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות, ביום השני וביום החמישי. הגמרא מבארת מדוע לא תיקנו שבתולה תנשא אף ביום ראשון, שהרי אף למחרת בית דין יושבים לדון: אמר רב יוסף, אמר רב יהודה, אמר שמואל, מפני מה אמרו חכמים במשנתינו 'בתולה נשאת ליום הרביעי', ולא אמרו שתנשא ביום ראשון, שאף למחרת בית דין יושבים לדון, הטעם הוא לפי ששנינו במשנה להלן (ב) לגבי אדם שקידש אשה ותבעה והזוהירה להכין צרכי חופתה, שנותנים לבתולה שנים עשר חודש להכנות אלו, ולא למנה שלשים יום, ואם הגיע זמן זה ולא נישא, מכאן ואילך אוכלות משלו - חייב הבעל במזונות ארוסתו כאילו נשאה כבר, וכן אם היא בת ישראל הנשאת לכהן, אוכלות פתרומה. מסיים שמואל את ביאורו: הרי דבר זה פשוט הוא, שאם הגיע זמן הנישואין באחד מימי השבוע שאינו ראוי לנישואין, שאינו חייב במזונותיה, שהרי אין העיכוב מצידו, אלא מחמת תקנת חכמים, אך יכול הייתי לומר שאם הגיע זמן הנישואין ביום אחד בשבת, יהא מעלה לה מזונות, שכן לפי טעם התקנה השנוי במשנה יכול לישא אף ביום ראשון שהרי למחרתו בית דין יושבים בעיירות, לכך שנינו בתולה נשאת ליום הרביעי, למעט שאינה נשאת ביום הראשון, ואינו חייב במזונותיה עד שגיע היום הרביעי.

תמזה הגמרא: אמר רב יוסף, מריה - רבונן דאברהם, לשון תמיהה, תלי - איך תולה שמואל 'תניא' ב'דלא תניא' - את ביאור המשנה השנויה, במשנה שאינה שנויה. מבררת הגמרא את קושייתו: הו' תניא והו' לא תניא - איזו מהמשניות שנויה ואיזו אינה שנויה, הלא הו' תניא והו' לא תניא - הרי שתידין שנויות, במשנתינו שנינו ש'בתולה נשאת ליום הרביעי', ולהלן בפרק חמישי שנינו את הדין של 'הגיע זמן ולא נישא'. מבארת הגמרא: אלא כך תמה רב יוסף, תלי תניא דמפרש מעמא, דתניא דלא מפרש מעמא - כיצד תלה

שמואל את ביאור משנתינו, שהוקשה לו מדוע לא תנשא ביום הראשון, בדברי המשנה להלן, והרי משנתינו גילתה את טעמיה וביארה מדוע תיקנו שתנשא ביום הרביעי, ואף על פי כן לא למדנו ממנה טעם לכך שלא תנשא בראשון, וכיצד יתכן שמשנתינו תבואר לפי המשנה להלן שבה לא ביאר התנא כלל את הטעם בתקנת זמן הנישואין.

מיישבת הגמרא את דברי שמואל: אלא אמר רב יוסף, באמת אין משנתינו מתפרשת על פי המשנה להלן, ואי איתמר - אם נאמרו דברים בשם שמואל בענין זה, הכי איתמר - כך נאמרו, אמר רב יהודה, אמר שמואל, שנינו במשנה מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי, שאם היה לו מענת בתולים היה משכים לבית דין, ועל זה הקשה שמואל, ותנשא באחד בשבת, שאם היה לו מענת בתולים היה משכים לבית דין, שהרי גם ביום שני בית דין יושבים בעיירות. ותיריך שמואל על פי מה ששנינו בברייתא להלן (ג), שיקרו - מיהרו ונימנו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא החתן מורה בפעודה של הנישואין שלשה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי פונקח, וטעם זה תיקנו שלא תנשא בראשון, כי לא יהיה לו זמן להכין סעודה כראוי, שכן אם יכניה קודם השבת יתקלקלו המאכלים. ועל זה הוסיף שמואל ואמר, ועכשיו ששנינו שמחמת תקנת 'שקדו' אינו יכול לישאנה ביום ראשון, הרי אותה משנה ששנינו להלן שאם הגיע זמן ולא נישא, אוכלות משלו ואוכלות פתרומה, אין זאת אלא אם הגיע הזמן ביום הראוי לנישואין, אבל אם הגיע זמן ביום אחד בשבת, מתוך שאינו יכול לגנוב, שהרי תיקנו חכמים שלא תנשא ביום ראשון, לפיכך אינו מעלה לה מזונות, שאנוס הוא מחמת תקנת חכמים שלא לישא.

הוסיף רב יוסף על דברי שמואל: לפיכך - מדברי שמואל שחידש שאם הגיע זמן הנישואין ביום ראשון פטור הבעל מלהעלות לה מזונות, לפי שאנוס הוא ואינו יכול לישאנה, אם כן הוא הדין אם חלה הוא - הבעל, או שהחלה היא - האשה, או שפירקה נדה - שראתה דם נדות ונטמאה, ומחמת אחד מאלו המקרים אינו יכול לישאנה בזמן, אינו מעלה לה מזונות, שהרי אנוס הוא, וכל המעוכב מחמת אונס פטור מלעלות לה מזונות.

הגמרא מביאה דעה אחרת בהלכה זו שהיתה פשוטה לרב יוסף, ויש מבני הישיבה שהסתפק בהלכה זו שהיתה פשוטה לרב יוסף, וכך הסתפק, באופן שחלה הוא ואינו יכול לישאנה, מהו - האם חייב במזונותיה, וצדדי הספק הם, שהרי התם, בהגיע הזמן באחד בשבת, מעמא מאי - מה טעמו של שמואל שפטור ממזונותיה, משום דאניס ואינו מעכב את הנישואין מרצונו, ואם כן הלא נמי - אף כאן כשהחלה הוא, הו' אניס - הרי אנוס הוא, ויש לפטור ממזונות. או דלמא שיש לחלק, שהרי התם, בהגיע זמן באחד בשבת, אניס בתקנתה דתיקינו ליה רבנן - אנוס הוא מחמת תקנת חכמים שתיקנו לטובתה, ולכן פטורוהו ממזונותיה, אבל הלא, בחלה הוא, לא - אינו אנוס מחמת תקנה שנתקנה לטובתה, אלא מחמת חליו, ויתכן שחייב במזונותיה.

והוסיף להסתפק: ואם תמצו לומר - אם תפשוט את הספק ותאמר שאם חלה הוא, מעלה לה מזונות, עדיין יש להסתפק, אם חלה היא, מהו, האם מצי אמר לה - יכול הבעל לטעון כנגדה, אלא הו' קאימנא, אני עומד ומוכח לנישואין, וכיון שאת מעכבת איני חייב במזונותיך, או דלמא שאף באופן זה חייב במזונותיה, כיון דמציא אמרה ליה - יכולה היא לטעון כנגדו, מולך הוא גרם שחלית, והרי זה כאדם שנתקחה (בשפתו) שדה, שמולו גרם שנתקלקל השדה, ואף כאן מולו של הבעל גרם לחוליה, והרי זה כאילו הוא מעכב את הנישואין, וחייב במזונותיה.

ועוד הסתפק: ואם תמצו לומר - אם תפשוט את הספק שאף אם היא חלתה חייב במזונותיה, משום דאמרה ליה נתתקה שדהו, עדיין יש להסתפק באופן שפירקה נדה, מהו. מבררת הגמרא את אופן הספק: אם פירסה נדה בשעת ווסתה - בזמן שרגילה לראות בו דם נדות, לא תיכני לך - אין לך להסתפק,

בתולה הא דלא קתני "הבתולה" דכתיב "האשה נקנית" "דדיבמה נקנית" (קדושין ב,א) — משום דהתם אקרא קאי "כי יקח איש אשה" (דברים כב) — האשה הכתובה, וכן דיבמה, אבל הכא — לא קאי אקרא. והא דלא תנן בפרק קמא דקדושין (יד,ב) "העבד עברי" אף על פי דכתיב בקרא (שמות כא) "כי תקנה עבד עברי" — משום דאם כן הוה ליה למתני "העבד העברי", שאינו דבוק, ואין דרך התלמוד לדבר כן. ומיהו, גבי איש ואשה רגילים בכל מקום לשנות בה"א על גב דלא קאי אקרא כמו "האשה שהלכה" (ביבמות קיד,ב) "האשה שנתארצא אשה" (בתובות טו,ב) "האיש מדיר את בנו בניד" (גזיר כח,ב).

נשאת הא דלא קתני "נשאת את הבתולה" כמו "האיש מקדש" (קדושין מא,א) — לפי שעתה מקדש זיורה, ועוד: דאי תנא הכי הוה אמנא אפילו בעל כרחא, כדמשני (שם ב,ב) גבי הא דפריך וליתני "האיש קונה", ועוד, דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה. **ליום הרביעי** — ולא בליל חמישי, כדאמר בפרק בתרא דנדה (סה,ב) דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא. כל שכן אם יעשה נשואין בליל חמישי, דאיכא למיחש שיטרד בנשואין ובתובה ולא יעבול. **שאם** היה לו טענת וכו' — ואם תאמר: הא תינה אשת כהן או פרוחה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא, כדאמרין בגמרא (תרומות טז,א) אבל בשאר נשים, דאיכא ספק ספיקא — אמאי תנשא ליום רביעי? ואומר רבינו תם: דלא פלוג רבנן בתקנתא, ומשום אשת כהן ופרוחה משלש תקנו בכל הנשים שנישאו ביום רביעי, ובקונטרס פירש: שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה ברצון, וקשה לפירושו, דאמרין בגמרא (שם,ב) אמר אביי אף נאן עמי בניגא, דאמר פתח פתח מצאתי נאמן לאוסרה עליו: בתולה נשאת כו', מאי לאו דקטעין פתח פתח? והשתא דהכי מיהי ראייה לפירוש הקונטרס? הא אף על גב דאינו נאמן — מכל מקום ישכים לבית דין, שמתוך כך יצא הקול ויבואו עדים ויתברר הדבר: ויש לומר: דלא מיהי אביי ראייה לריב אלעזר אלא שהוא בקי ומכיר אם הוא פתח פתח, דאם אינו בקי — לא יצא הקול, ולא יבא לידי בירור, כי יאמרו שהוא טעה וסובר שמצא פתח פתח ואינו כן, ולא יחזרו לדבריו, ועוד יש לומר: דגם לפירוש הקונטרס לא היו מתקנים שתהא ניסת ליום רביעי משום שמא יתברר על ידי עדים, אבל כיון דבאשת כהן ובפרוחה מבת שלש, דנאמן לאוסרה עליו, תקנו שתהא ניסת ברביעי — וגם בשאר נשים תקנו, משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר על ידי עדים, והשתא מיהי אביי שפיר ממתינתין דבאשת כהן ובפרוחה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו, ותימיה: דהכא משמע דמשום חששא דזנות תקנו שתהא ניסת ברביעי, ובפרק שני דגטין (זא,א) איכא מאן דאמר דתקנו זמן בנשין משום פירי, אבל משום שמא יחפה על בת אחותו לא חישינן, משום דזנות לא שכיח? ויש לומר: דהתם קאמר זנות דאתי לידי מיתה, דהיינו בהתראה ובעדים, לא שכיח, אי נמי: הכא שלא תשב עמו באיסור כל ימיו — חשו אפילו לזנות, אף על גב דלא שכיח.

משנה בתולה נשאת ליום הרביעי — תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת, כדמפרש טעמא, שפעמים בשבת — אבתולה קאי. בשני ובחמישי — אחת מעשר תקנות שתקן עזרא. בבבא קמא בפרק "מרובה" (פב,א) מפרש לכוהלו. ולכן תקנו שתנשא ברביעי, שאם היה לו טענת בתולים — ישכים לבית דין בעוד כעסו עליו, וזאם יש שזות בנינים — יש לחושן שמא יתפסיס ותתקור דעתו, ויקיימנה. ושמא היא זינתה תחתיו, ונאסרה עליו, כדילפינן (סוטה כח,א) מ"ונסתרה והיא נטמאה", ומתוך שיבא לבית דין — יתברר הדבר כשיצא הקול, שמא יבואו עדים. ובגמרא פריך: ותנישא באחד בשבת! **גמרא** לפי ששנינו בו' — לקמן מקשי עלה. הניע זמן ולא נישאו — לקמן בפרק "אף על פי" תנן: נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל והזוהר על הנישואין, לפרנס עצמה בתכשית. לפרנס = קנדי"ר בלע"ז. ולאמנה שלשים יום. הניע זמן — זה ולא נישאו לחופה, לקמן מפרש שעכב הבעל. אוכלות משלו — שהבעל חייב במזונות אשתו ומתקנת בית דין, כדלקמן בפרק "נערה" (מו"ב). ואוכלות בתרומה — אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכל את אשתו תרומה, כדילף (לקמן גז,ב) מ"זכות כי יקח נפש", לכן שנינו בתולה נשאת בו' — להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנסו, ואין עכבה זו שלו, מריה דאברהם בו' — תמה על דברי רבו, ואמר: מריה דאברהם! מה זה היה לשמואל לומר כן? ועוד, שחלה רב יוסף ושכח תלמודו, ותודה על דבריו הראשונים. תלי תניא בלא תניא — תולה טעם משנה שנויה במשנה שאינה שנויה: ומקשינן לרב יוסף, הי תניא ותי לא תניא? הא תניא והא תניא — זו שנויה וזו שנויה. אלא תלי תניא דמפרש טעמא כדנתיב דלא מפרש טעמא — משנתניו טעמא מפרש בתוכה — כדי שישכים לבית דין. והניע זמן אין שום טעם מפרש בה, לומר מפני מה אם הגיע זמן באחד בשבת אינו מעלה לה מזונות, ותינשא באחד בשבת — כולה רב יוסף קאמר לה. ועכשיו ששנינו שקדו — ובשבת תקנה זו הוא מעוכב מלכנסו באחד בשבת, מעתה אותה ששנינו בו', לפיכך — רב יוסף מסיים לה משמיה דנפשיה ומסבירה, ואמר: לפיכך, דהאילו ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה — חלה הוא כו', הא קאימנא — הניי מזומן, נסתתפה שדוה — לשון "מטר סחוף" (משלי כח) נשטפה שדך, כלומר: מולך גרם, כי מהיום אני מוטלת עליון זון.

מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו בו' — אין שואל הטעם למה נשאת ברביעי, דאם כן לא הוה משני מידי, אלא הכי פירושנו: "מפני מה אמרו" כלומר, מאי נפקא מינה שתיקנו זו נשאת ברביעי? ומשני: נפקא מינה לענין מזונות ותרומה. ורב יוסף קא מתמה "מריה דאברהם", דהא נפקותא מפרשה בהדיא "שאם היה לו טענת בתולים", והוא מניח נפקותא זו המפורשת ותופס נפקותא אחרינא, **אלא** אי אתמר הכי אתמר אמר רב יהודה אמר שמואל — ולא גרסינן רב יוסף, דהא רב יוסף גופיה קאמר: אלא אי אתמר. **מפני** מה אמרו בו' — בניחותא גרסינן לה, ולא בא להקשות אלא "ותנשא באחד בשבת", **והנשוא** באחד בשבת — לא בעי לשנוי דנשאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה שנתאמרה בו לדעים, כדאמרין לקמן (הא,א) ועוד: למה לי טעם דשקדו? תיפוק ליה משום ברכה ואומר רבינו יצחק: דטעם דברכה אינה אלא עצמ טובה, ולא מקרי עברייןא, אבל משום שקדו — מקרי עברייןא, וכן משמע לקמן דאמר טעמא משום ברכה, אבל משום איקרוי דעתא — לא חישינן, ומאי נפקא מינה? אלא ודאי דמשום ברכה לא מקרי עברייןא. **מציא**

1 **מציא** אמרה ליה נתחפה שדו — ואינו יכול לטעון: דארבה מולה גרם. דכין דלא
2 מיפקדא אפריה ורביה לא מיעשאו. כדאמרינן ב"קבא על יבמתו" (בבמות סד,ב)
3 ועד: דהאשה היא שדה של הבעל, ואין הבעל שדה שלה. **לפיכך** חלה הוא אינו מעלה
4 לה מזונות — קשה לרבינו יצחק: דאמר ב"החולץ" (בבמות מא,ב) עמד בדין וברח — גזנת

5 משל יבם, ומפרש בירושלמי: ברח — הוא הדין
6 חלה, והבא אמרינן: חלה אין מעלה לה מזונות!
7 ואומר רבינו יצחק: דהתם חלה או ברח לאמר
8 שעמד בדין, שכבר נתחייב לה מזונות. אבל הכא
9 בחלה קודם להגנת הזמן, ובקונטרס פירש שם:
10 דוקא ברח, אבל חלה — לא. ואין נראה, כדמשמע
11 בירושלמי. ולפירושו אין להקשות מאיכא דבעו
12 לה מיבעיא, אמאי לא פשיט לה מהתם? דיש
13 לומר: דארוסתו אנדא ביה טפי מיבמתה,
14 כדאמרינן ביבמות בכמה דוכתי. **פשיט** רב
15 אחאי — לא כמו שפירש רבינו שמואל בן מאיר
16 דהיינו רב אחאי גאון שעשה שאלותיו. וידיה בסוף
17 כל האמוראים. ולכך משנה לשונו בכל התלמוד:
18 פריך רב אחאי: פשיט רב אחאי. שהרי כאן רב
19 אשי עונה על דבריו. אלא אומר רבינו חם שהוא
20 אמוראי. וכל אמוראי היה תופס לשונו. כמו: מגוף
21 בה רבי אבהו (סנהדרין ג,ב) תדי בה רבי יוחנן
22 (בבא קמא קי"ב), לייט עלה אביי (ברכות ט"א),
23 **לא** נשאו רבא קתני אלא לא נישאו — מקובל
24 היו כך לקרות "לא נישאו". ועוד: דאי "לא
25 נשאו" אננשים קאי — הוה ליה למימר נמי בלשון
26 רבי: ואוכלות משלהם. **אלא** לא נישאו —
27 פירושו: דמשמע נמי דמעבבי אינהו. אבל אין לומר
28 דמשמע דוקא דמעבבי אינהו אבל לא אינהו,
29 מדקאמר: לעולם דמעבבי אינהו, ואידי דתנא
30 רישא קודם בדידיה ב', דמשום אידי אין לשנות טעות
31 בסיפא. **מת** הוא דאינו גט — דאין גט לאור
32 מיתה, הא חלה — הרי זה גט. דאי חלה נמי אינו
33 גט, וטעמא דהבא דאינו גט משום אונס — אם כן
34 לישמעין חלה, דהוי אונס מועט, וכל שכן מוח
35 דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה דבמת איכא
36 למימר נחא ליה דלא תפול קמי יבם.
37 **ודלמא** לעולם קתני אלא לא נישאו גט —
38 ויש טענת אונס. ודקאמר ליתני חלה וכל שכן מת,
39 הא דקתני מת — הא קמשמע לן דאין גט לאור
40 מיתה. ואתא לאשמעינן תריהו. דיש אונס, ואין
41 גט לאור מיתה. דאי יש אונס גירדא אתא
42 לאשמעינן, אבל יש גט לאור מיתה — הוה ליה
43 למינקט חלה, ואי אין גט לאור מיתה גירדא הוה
44 בעי לאשמעינן — לא הוה ליה למינקט הרי זה
45 גיטך אם לא באתי, שעושה תנאי, אלא הרי זה
46 גיטך לאור מיתה.

47 **הרי** זה גיטך אם מתי מחולי זה לאור מיתה —
48 לאור מיתה הוי טעמא דכולוהו כמו "אתם"
49 — ולא אפטרופסין ולא שותפין ולא אריסין. ולא
50 כל התורם את שאינו שלו (גיטין נ"א) דכולוהו
51 הוו משום תורם את שאינו שלו. ואם תאמר:
52 הדיא משנה גופא אמאי איצטריך? הא תנן בהדיא
53 בפרק קמא דגיטין (י"א): דאין גט לאור מיתה
54 דתנן: האומר תנו גט זה לאשתי — לא יתנו לאור
55 מיתה. ובפרק קמא דגיטין (שם ד"ה "לא") פירשנו. **דלמא** לאפוקי מדרבותינו — אבל
56 מהדיא דרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבותינו, דאיכא לאוקמה בשאין כתוב זמן בשטר.

57 ודא דאמרינן (בגיטין פ"א) שלשה גיטין פסולין וחד מנייהו שאין בו זמן — הא אמרינן אם
58 נשאת וולד כשר, ומשום דאין גט לאור מיתה קתני הבא לא אמר כלום, אפילו נשאת. אי נמי בשכתוב בו שבעו או שנה או חדש, דאמר בפרק שני דגיטין (י"ב), דכשר ואין זמנו מוכיח עליו.
59 אי נמי במאורח. **דלמא** מת דוקא דלא נחא ליה דתפול קמי יבם — ואם תאמר: בפרק "מי שאחור" (גיטין ע"א) דאמרינן: אבלו ארי אין לנו. פירושו: אין לנו שיהא גט. ואמאי לא הוי גט?
60 הא לא נחא ליה דתפול קמי יבם? ויש לומר: דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה שריצה שיהא גט.

1 **פשיט** רב אחאי — הרך בביא ממתניתין, דקתני: לא נישאו, ולא קתני לא נשאו, דלישתמע
2 שהבעלים מעבבים. **אלא** לא נישאו — הן לבעלים, תלה העכבה בנישים. ואידי דתנא
3 רישא בדידיה — נותנין לבתולה שנים עשר חדש, ולא למנה שלשים יום. ולענין גיטין אינו
4 כן — אלפיכך קאי, דאשמעינן שעכבת האונס פותרתו מן המזונות — לענין גיטין אין

5 טענת אונס מועלת; אם נתן גט לאשתו על מנת
6 אם לא באב עד זמן פלוני ידא גט, ונאנסו ולא
7 בא — הרי זה גט, ואינו יכול לומר אונס הייתי.
8 **אלמא** קסבר אין אונס בנשין — אין טענת אונס
9 בגיטין. ולקמיה מפרש טעמא. **אינו גט** — ואם
10 אין לה בנים זקוקה ליבם. **מת הוא דאינו גט** —
11 דהא לא שויא גיטא עד שנים עשר חדש, והוא
12 מת בתוך הזמן, ומאן קא מגרש לה מהשתאי?
13 אין המתים מגרשים. **מת הוא דאינו גט** — משום
14 דאין גט לאור מיתה. אבל משום אונס אחרינא
15 — לא מפקע גיטא. אלמא: אין אונס בגיטין. דאי
16 סלקא דעתך חלה נמי אינו גט — ניחני חלה וכל
17 שכן מת, שאין אונס גדול מזה. **היא גופא**
18 **קמשמע** לן — כלומר: האי דתנא מת לאו
19 לדיוקא דילה תניה, למדיק; הא חלה — הרי זה
20 גט; אלא לאשמעינן היא גופא, דאין גט לאור
21 מיתה, ואפילו בלא תנאי. כגון, האומר לאשתה
22 הרי זה גיטך לאור מותי — אינו גט לפיטרה מן
23 הדיבם. זה גיטך **אם מתי** — שכיב מרע שכתב גט
24 לאשתו באחד מן הלשונות הללו: זה גיטך אם
25 מתי, או זה גיטך מחולי זה — משפיטוק חולי זה
26 (מעלי) משמע, והוא מת מאורו חולי — לא
27 אמר כלום, שהרי משפסק אינו בחיים ואינו יכול
28 לגרש. **דלמא** — הא דאיצטריך סיפא אם לא
29 באתי וכי — לאפוקי מדרבותינו איצטריך,
30 דפליגי עלה, ואמרי דאין גט לאור מיתה הוא,
31 דכיון דכתוב בגט זמן כתיבתי — הוא מוכיח
32 שכך אמר לה: אם לא באתי לאותו זמן — יתא
33 גט למפרע מהיום. דאי לא משוה גיטא עד שנים
34 עשר חדש, למה כתב יום כתיבתי הגט בתוכו?
35 לכתוב: אם לא באתי לראש חדש פלוני ידא גט.
36 **התירוה לינשא** — בלא חליצה, להדיא ד"אם
37 לא באתי, זמנו של שטר מוכיח עליו — לא
38 לחנם נכתב זמנו לתוכו, אם לא להודיע שמיום
39 הכתיבה והמסירה הוא מגרשה אם לא יבא
40 לאותו זמן. הלכך, אף על גב דלא כתב: זה גיטך
41 מהיום אם לא באתי כו' — כמאן דכתב "מהיום"
42 דמי. ובבבא בתרא (קל"א) אמרה רבי יוסי,
43 דתנן: הכותב נכסיו לבנו צריך שיכתוב "מהיום"
44 ולאור מיתה, ואם לא כתב "מהיום" — אינה
45 מתנה. רבי יוסי אומר: אינו צריך. **ואלא מסיפא**
46 — גמר רבא דאין אונס בגיטין. הרי זה גט — ואף
47 על גב דאין אונס גדול מיתה. אלמא: אין אונס
48 בגיטין, והוא הדין לחלה. **דלמא** מת דוקא —
49 דכל עצמו שכתב לה גט מחמת כן כתב לה,
50 שאם ימות ידעה גט למפרע, שלא תיזק ליבם.
51 ובהאי אונסא לא נחא ליה לאביסל גיטא. אבל
52 באונסא אחרינא, דניחא ליה לבטולי גיטא ביה
53 — אימא לך: יש אונס בגיטין. **ופסקיה מברא** —
54 הגהר הפסיקו, שהיתה המעבורת מצד העיר,
55 ולא יכול לעבור. **הווי דאריא** — שבאתי, לא שמיא מתיא — הווי גיטא. ואם רצתה —
56 תנישא לאחור, וגם לכהונה נפסלת מהיום.

זימנן

זימנן
דאמר בפרק שני דגיטין (י"ב), דכשר ואין זמנו מוכיח עליו.
אין לנו שיהא גט. ואמאי לא הוי גט?
הא לא נחא ליה דתפול קמי יבם? ויש לומר: דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה שריצה שיהא גט.

כתובות דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעא

59 שאין גט לאחר מיתה, שהרי התנה שיחול הגט לאחר שנים עשר
 60 חודש, ובאותה שעה כבר מת ואין המת יכול לגרש, הא – אבל אם
 61 אירע לו אונס אחר, כגון שקלה, ומחמת כן לא בא באותם שנים
 62 עשר חודש, הרי זה גט, כיון שהוא חי ויכול לגרש, והתקיים התנאי
 63 שלא בא. ומוכח שאף שקיום התנאי היה שלא מרצונו, אלא
 64 מחמת אונס חוליו לא בא והתקיים התנאי, מכל מקום הגט חל,
 65 והיינו כיון שאין אונס בגיטין, וכדברי רבא.
 66 מנסה הגמרא לדחות את הדיוק מהמשנה: וְלִמָּא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ
 67 – שמה נאמר שבאמת אם חלה נמי אינו גט, וכמו במת, והטעם
 68 בשניהם הוא מחמת שיש טענת אונס בגט, וכיון שרק מחמת אונס
 69 התקיים התנאי, לא חל הגט, ומה שנקט התנאי אונס של מיתה ולא
 70 אונס של חולי, היא נוספה קא משמע לן – דבר זה עצמו רצה התנאי
 71 להשמיענו, דאין גט חל לאחר מיתה, ואף שבנידון של המשנה אין
 72 צורך בטעם זה, שהרי אף אם היה גט יכול לחול לאחר מיתה לא
 73 היתה מתגרשת, שהרי נאנס בקיום התנאי ויש טענת אונס בגט
 74 ולכן אף אם חלה אין הגט חל, מכל מקום יש לנו ללמוד מטעם
 75 זה שאף אם נתן לה גט ללא תנאי, אלא אמר שיחול הגט לאחר
 76 מיתו, אינה מגורשת, כיון שאין גט חל לאחר מיתה.
 77 הגמרא תמחה על דחייה זו: וכי יתכן שבא התנאי בגיטין להשמיענו
 78 רק דין זה, שהן גט לאחר מיתה, הא תנאי ליה רישא – הרי כבר
 79 שנה לנו זאת התנאי במשנה הקודמת למשנה זו (עב), לגבי שכיב
 80 מרע שכתב גט לאשתו, ואמר לה הרי זה גיטין אם פתח, או שאמר
 81 'הרי זה גיטין מחולי זה', או 'הרי זה גיטין לאחר מיתה', הדין הוא
 82 שלא אמר גט ואינה מגורשת, כיון שכוונתו שיחול הגט לאחר
 83 מותו, ואין גט לאחר מיתה, ואם כן לא יתכן שבא התנאי
 84 להשמיענו זאת פעם נוספת במשנה של 'אם לא באתי מכאן ועד
 85 שנים עשר חודש'. וכיון שכן, יש לחזור ולדייק בהמשנה כדברי
 86 רבא, וכמו שדייקנו בתחילה, שנקטה המשנה דווקא אופן שמת,
 87 כיון שהטעם הוא מחמת שאין גט לאחר מיתה, וכדי שדייק
 88 מהמשנה דין נוסף, שאם סיבת האונס לא היתה מחמת מיתה אלא
 89 מחמת חולי, ולכן לא בא, חל הגט, כיון שאין טענת אונס מועילה
 90 בגיטין.
 91 הגמרא דוחה את הדיוק מהמשנה באופן אחר: לעולם אפשר
 92 לומר שהטעם שאין הגט חל הוא משום שיש טענת אונס בגיטין,
 93 ולכן אף אם נמנע מלבוא מחמת חולי אין הגט חל, והטעם שנקטה
 94 המשנה דווקא אופן שמת הוא כדי להשמיענו גם שאין גט לאחר
 95 מיתה, ואף שכבר אמרה זאת במשנה הקודמת, דלמא – שמה
 96 הוצרכה לחזור ולהשמיע זאת כדי לאפשר ל'רבותינו' – למעט
 97 משיטת 'רבותינו' שבברייתא החולקים על משנה זו, שהמשנה
 98 סוברת שכיון שמת אין הגט חל ודינה כאלמנה, ואם מת בעלה
 99 בלא בנים צריכה יבום או חליצה, ואילו ברבותינו חולקים, כדתיבא
 100 בברייתא על משנה זו, ורבותינו התירוה להנשא, והיינו ללא יבום
 101 או חליצה, משום שהגט חל וגרושה היא.
 102 ומבארת הגמרא מי הם 'רבותינו' ומה טעמם: וְאִמְרִין בגמרא שם,
 103 מֵאן – מי הם 'רבותינו' אלו, אִמְרֵי רַב הִנְדָּה, אִמְרֵי שְׁמוּאֵל, אלו הם
 104 'בֵּי דִינָא דְשֵׁרִי מִשְׁחָא' – בית דין שהתירו שמן, והם רבי יהודה
 105 נשיאה (נכדו של רבינו הקדוש) ובית דינו, שמתחילה גזרו חכמים
 106 איסור על שמן של גויים, והם התירוהו (ע"ז לו). וטעמם לענין גט,
 107 משום דקברי לה פריי יוסי, דאמר (ב"ב קלו) לגבי אדם הכותב את
 108 נכסיו במתנה לבניו אך רצונו שהפירות יהיו שלו כל ימי חייו,
 109 ורוצה להקנות להם את גוף הנכסים מהיום את הפירות לאחר
 110 מיתו, שאין צורך לכתוב בפירוש בשטר שנותן להם 'מהיום
 111 ולאחר מיתה', כלומר, גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, אלא אף
 112 אם יכתוב סתם שנותן להם את נכסיו 'לאחר מותו' השטר קיים
 113 וקנו את גוף הנכסים מהיום, ואין אומרים שכוונתו להקנות להם
 114 את נכסיו רק לאחר מיתה, ואז אין השטר יכול לחול כיון שאין
 115 שטר לאחר מיתה, מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו – הזמן שנכתב
 116 בשטר, שהוא יום כתיבתו, מוכיח שאין כוונתו שיחול לאחר
 117 מיתה, שאם כן, לא היה לו לכתוב בשטר את זמן הכתיבה אלא

1 דלא מציא אמרה ליה נסתתפה שדהו – שאינה יכולה לטעון כנגדו
 2 'מולך גרם' שנטמאתי, שהרי הוא זמן הקבוע לראייתה ואין זה
 3 מחמת מזלו.
 4 מסיימת הגמרא את ביאור הספק: אלא בי תיבעי לך – זאת יש לך
 5 להסתפק, כשפירסה נדה שלא בשעת וסתה, מאי, האם כיון דלא
 6 בשעת וסתה היא, מציא אמרה ליה – יכולה לטעון נסתתפה
 7 שדהו, כלומר, מולך גרם לך וחיוב במוזנותיה, או דלמא, כיון
 8 דאיכא נשי דקא משנייא וסתיהו – כיון שיש נשים שזמן וסתן
 9 משתנה, אף זו ששיתנה וסתה בשעת וסתה דמי, כלומר, דבר
 10 מצוי הוא, ואינה יכולה לטעון שזמלו של הבעל הוא שגרם לכך,
 11 ואינו חייב במוזנותיה.
 12 פושטת הגמרא: פשיט רב אחא, הרי שנינו במשנה (נז). 'תיבעי זמן
 13 ולא נישאו, אוכלות משלו, ואוכלות בתרומה'. ויש לדייק, שלשון
 14 'לא נישאו' לא קתני – לא כתבה המשנה שלא נישאו הבעלים את
 15 הנשים, והם הגורמים את העיכוב, אלא כתבה לשון 'לא נישאו',
 16 כלומר שלא אירע מעשה נישואין, ולשון זו יכולה להתפרש גם
 17 שהנשים הן שעיקבו את הנישואין, ומכל מקום חייבים במוזנותיהן,
 18 והכי דמי – באיזה אופן יתכן שאף שהאשה היא המעכבת, בעלה
 19 חייב במוזנותיה, אי דקא מעכבין אינהי – אם האשה עיכבה
 20 מרצונה, אמאי אוכלות משלו ואוכלות בתרומה, הרי בזה אין
 21 סברא לחייבו במוזנות. אלא לאו – ודאי מדובר באופן דאיננים כי
 22 האי גוונא – שהאשה עיכבה מחמת אונס, וכעין האופן דלעיל,
 23 שחלתה, ועל זה קתני 'אוכלות משלו ואוכלות בתרומה', ומוכח
 24 שאם עיכבה את הנישואין מחמת אונס, יש לה מוזנות, וכל שכן
 25 אם חלה הבעל.
 26 מביאה הגמרא את דעת החולק: אמר רב אשי, לעולם אימא לך –
 27 באמת יש לומר דכל אונסא לא אכלה – שבכל אונס, בין הבא
 28 מחמתו ובין הבא מחמתה, אין לה מוזנות, ומה שנינו במשנה 'לא
 29 נישאו', הכוונה לאופן דקא מעכבין אינהו – שהבעל הוא שעיכב
 30 את הנישואין, וכדין הוא דאיבעי ליה למיתני 'לא נישאו' – ואכן היה
 31 ראוי לתנא לנקוט לשון 'לא נישאו', שמשמעותה שהבעלים הם
 32 המעכבים, ואיירי דתנא רישא פרייהי – אלא אגב ששנה התנא
 33 ברישא של המשנה 'נותנין לבתולה שנים עשר חודש' שהיא
 34 הלכה המתייחסת לאשה, לפיכך תנא נמי סיפא פרייהי – גם
 35 בסיפא שנה התנא לשון זו, היכיכא תהיחא גם לאשה.
 36 * * *
 37 התבאר בגמרא שרב יוסף למד מדברי שמואל שאף שכשהגיע
 38 הזמן חייב הבעל במוזנות אשתו המאורסת אף שלא נשאה, מכל
 39 מקום אם לא נשאה מחמת אונס, פטור. על פי דברים אלו מברר
 40 רבא את דין 'אונס בגיטין', כגון, אדם שנתן גט לאשתו, ותלה את
 41 חלות הגט בתנאי מסוים, ונתקיים התנאי באונס, האם נחשב זה
 42 לקיום תנאי או לא. אמר רבא, אף שעיקבו נישואין באונס אינו
 43 מחייב את הבעל במוזנות, מכל מקום ולענין גיטין אינו כן – אין
 44 טענת אונס מועילה, שאם נתן גט לאשתו והתנה שיחול רק 'אם
 45 לא אבוא עד זמן פלוני', ונאנס ולא בא, הרי זה גט ואינו יכול
 46 לטעון אונס הייתי. מסיקה הגמרא מדבריה: אִלְמָא קְסָבֵר רַבָּא, אִין
 47 אוֹנְסֵי בְּגִיטִין, כלומר, אין טענת אונס מועילה לבטל את הגט, אף
 48 שנתקיים התנאי, משום שנתקיים באונס. ובסמוך תבאר הגמרא
 49 את טעמו.
 50 הגמרא מבררת מה המקור לדברי רבא. שואלת הגמרא: מָנָא ליה
 51 לְרַבָּא הא – מנין לו לרבא דין זה שאין טענת אונס מועילה בגיטין
 52 כבבל התורה. אילימא – אם תאמר שלמד כן מהא דתנן במשנה
 53 בגיטין (ע"ז), הנותן גט לאשתו כשיוצא לדרך, ואמר לה הרי זה
 54 גיטין ויחולו גירושין רק אם לא פאתי אליך מָנָא ויחולו גירושין
 55 שנים עשר חודש, אך אם אבוא בתוך שנים עשר חודש לא יחול הגט,
 56 ולבסוף מת בתוך אותם שנים עשר חודש, ונמצא שנתקיים תנאו
 57 שלא בא אליה כל שנים עשר חודש, מכל מקום אינו גט. ונאמר
 58 שרבא פירש משנה זו כך, דווקא כיון שמת, הוא דאינו גט, ומשום

69 במת, והטעם הוא משום שיש טענת אונס בגט, ומה שנקט התנא
 70 אונס דמיתה, היא נופה קא משמע לך, דאין גט חל לאחר מיתה.
 61 מנסה הגמרא לדחות את התירוץ, וכי דין זה שאין גט לאחר מיתה
 62 בא התנא להשיענו, הא תנא ליה רישא – הרי כבר שנה זאת
 63 התנא במשנה הקודמת למשנה זו (שם עב.) לגבי שכיב מרע שכתב
 64 גט לאשתו, ואמר לה לשון המתפרשת שיחול הגט לאחר מותו,
 65 שאינה מגורשת. מיישבת הגמרא את התירוץ: דלמא לאפוקי
 66 מדבריהני – שמא חזר התנא והשיענו דין זה, כדי למעט משיטת
 67 'רבותינו', הסוברים שאם כתוב בגט זמן כתיבתו, הרי זו הוכחה
 68 שכוונתו היתה שיחול מיד, ומגורשת, והשיענו התנא שאין זה
 69 כך, אלא אף אם כתוב בו זמן, אינו גט.
 70 מוסיפה הגמרא להקשות על רבא: הא שמעי, שנינו בסיפא של
 71 המשנה בגיטין, האומר לאשתו 'הרי זה גיטר מעכשיו אם לא באתי
 72 מפקאן ועד שנים עשר חדש, ומת בתוך שנים עשר חדש, הרי זה גט,
 73 כיון שבמשמעות לשון 'מעכשיו' היא שיחול הגט מיד, אם לא יבוא
 74 עד שנים עשר חדש, והרי לא בא. מאי לאו – האם אין הכוונה
 75 שהוא הדין לאופן שנאנס בכך שחלה, שחל הגט, וקשה על רבא
 76 האומר שיש טענת אונס בגיטין.
 77 מתרצת הגמרא: לא, מת דוקא הוי גט, משום שרצונו בכך, דלא
 78 ניקח ליה דתפול קמי יגם – שאינו רוצה שתתחייב אשתו ביבום
 79 או חליצה, אם ימות בלא בנים, ולכך נתן לה גט שבמיתתו יתברר
 80 שחל למפרע, והטעם שחל הגט אינו מחמת שאין אונס בגיטין,
 81 אלא מחמת שרצונו בכך, אך אם נאנס מחמת חולה, שמא יש
 82 טענת אונס בגיטין, ואין הגט חל, וכדברי רבא.
 83 מוסיפה הגמרא ומקשה: הא שמעי, מההוא גברא דנתן גט לאשתו
 84 ואמר להו לעדי הגט, אי לא אתינא – אם לא אבוא מפקאן ועד
 85 שלשים יום, ליהוי גיטא – יחול הגט, אהא בסוף תלתין יומין ופסקיה
 86 מפרא – בא אותו אדם ביום השלשים והפסיקו הנחר ומנעו
 87 מלהכנס לעיר, שהיתה הספינה בצדו השני, ואמר להו אותו אדם
 88 הווי דאתאי, הווי דאתאי – ראו שבאתי, ראו שבאתי. ואמר שמואל,
 89 לא שמייה מתניא – אין זו נחשבת ביאה לעיר, ואף שנאנס בכך שלא
 90 בא, בטל הגט. הרי שמואל סובר שאין טענת אונס מועילה
 91 בגיטין, ושלמא כרבא.
 92 מתרצת הגמרא: אוינא דשכיח שאני – שונה הוא אונס ד'פסקיה
 93 מברא, שהוא אונס מצוי, דבין דאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני –
 94 שכיין שהיה לו לחשוש לכך ולהתנות שאם יאנס מחמת כן לא
 95 יחול הגט, ולא התנה כן, איהו הוא דאפסיד אנפשיה – הרי הוא
 96 הפסיד לעצמו, שגרם לכך שיחול הגט בכל אופן שלא בא, ואף
 97 באונס, אבל באונס שאינו מצוי, כגון 'חלה', יתכן שיש טענת אונס,
 98 וכדברי רבא.

99 * * *

100 שנינו במשנה: 'בתולה נשאת ליום הרביעי'. הגמרא מבררת מתי
 101 שייכת תקנה זו: אמר רב שמואל בר יצחק, לא שני שבתולה נשאת
 102 ביום הרביעי, אלא מתקנת עזרא הסופר ואיליה, שתיקן שידונו
 103 הדיינים בשני וחמישי, שמואותה תקנה ואילך אין פתי דינין קבועין
 104 בעירות אלא בשני ובחמישי ולא בשאר ימים, וכדי שאם תהיה לו
 105 טענת בתולים ישכים למחר לבית דין, קודם שתתקשר דעתו,
 106 כמבואר במשנה, אכל קודם תקנת עזרא שהיו פתי דינין קבועין בכל
 107 יום בשוה, אשה נשאת בכל יום, שהרי אין יום שבית דין קבועים
 108 לדון בו, ותמיד יצטרך לכנס את הדיינים ולטעון את טענותיו.
 109 הגמרא מבררת מה חידש רב שמואל בר יצחק. תמדה הגמרא:
 110 קודם תקנת עזרא, מאי יהוה הוה – מה שהיה כבר היה, ומה נפקא
 111 מינה מדין שכבר אינו שייך בימינו. מבארת הגמרא: הכי קאמר, אי
 112 איכא פתי דינין דקבועין האדינא – אם יש בתי דין קבועים בומנינו
 113 כמו שהיו קודם תקנת עזרא, שאין חילוק בין הימים, יהא הדין
 114 שאשה נשאת בכל יום, כיון שבטל טעם התקנה.
 115 מקשה הגמרא על דינו של רב שמואל בר יצחק: הא בעינן שקדו'
 116 – הרי התבאר לעיל (ב) שטעם קביעת זמן נישואי הבתולה ברביעי

1 זימין דלא אנים – יהיו פעמים שהבעל אינו אנוס בכך שלא בא,
 2 וכיון שמרצונו נמנע מלשוב, ולפי האמת התקיים התנאי והגט חל,
 3 ואשתו הצנועה שמחמירה על עצמה, פברה דאנים – תחשוש
 4 שמא לא בא מחמת אונס ואין הגט חל, ומתוך כך מיענא ויתבה –
 5 תשב עגונה לעולם ולא תרצה להנשא. לכך תיקנו חכמים שאף
 6 אם אכן לא בא מחמת אונס יחול הגט, ומעתה אם לא יבוא הבעל
 7 תהא האשה מגורשת בודאי. וכן חששו משום פרוצות, המקילות
 8 באיסורים, דאי אמרת שבקיום התנאי באונס לא ליהוי גיטא, וימנין
 9 דאנים – פעמים שלא יבוא הבעל מחמת אונס, ואמרה – אשתו
 10 שהיא יודעת דלא אנים, ואולא ויניכבא – ותלך ותנשא לאחר,
 11 ואם יבוא בעלה לאחר זמן ויאמר שנאנס נמצא גט למפרע
 12 ויניח מן השני פמורים, לכך תיקנו חכמים שיחול הגט אף אם
 13 באמת נאנס, ומותרת לכתחילה להנשא לאחר.
 14 נמצא למסקנת הגמרא שמדין תורה טענת אונס מועילה בגט,
 15 ותיקנו חכמים שאין האונס מועיל והגט קיים. מקשה הגמרא: ומי
 16 אכא מדי – וכי מצאנו דבר כזה, דמדאורייתא לא הוי גט – אין
 17 הגט חל ואשת איש היא, ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינו –
 18 מתירים חכמים אשת איש לעלמא – להנשא למי שתרצה באמרום
 19 שהגט קיים.
 20 מתרצת הגמרא: אין – אכן יש כח ביד חכמים להתירה אף בגט
 21 שאינו חל מדאורייתא, משום דכל דמקדש, אדעתא דרפנון מקדש
 22 – המקדש אשה עושה כן על דעת מה שתיקנו חכמים בישראל,
 23 שיהיו הקידושין מתקיימים או מתבטלים לפי דבריהם, וכאילו
 24 התנה עמה בשעת הקידושין שמקדשה על מנת שירצו חכמים
 25 בכך, וכשראו חכמים צורך בדבר, אפקעיהו רפנון לקידושי מיניה
 26 – הפקיעו חכמים את הקידושין ממנו. ולכן בנידון זה שיש חשש
 27 תקלה משום צנועות ופרוצות, ועתה אין חכמים רוצים בקידושי,
 28 בטלו קידושי למפרע ולא חלו כלל.
 29 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, תינה קדיש בכספא –
 30 סברא זו מובנת בקידושי כסף, שכיון שקידש על דעתם, הפקיעו
 31 חכמים מרשותו את כסף הקידושין ונשארו לכסף מתנה. ונמצא
 32 שלא חלו הקידושין, אך אם קדיש בביאה – שבא עליה לשם
 33 קידושין, מאי אכא למיטר – כיצד ניתן לבאר שהפקיעו חכמים
 34 את קידושי, והרי אם יעשו כן נמצא שביאתו היתה ביאת זנות,
 35 ולא מסתבר שחכמים יגרמו לכך. מתרצת הגמרא: כיון שראו
 36 חכמים צורך בכך, אף כשקידשה בביאה שויה רפנון לבעילתו
 37 בעילת זנות, ולא חששו.

38 * * *

39 עד עתה ביארה הגמרא את דברי רבא שאמר לעיל (ב) 'זלענין
 40 גיטין אינו כן', שאין טענת אונס בגיטין כבחיוב מזונות בהגעת זמן
 41 הנישואין. עתה מביאה הגמרא דעה הגורסת את דברי רבא בנוסח
 42 הפוך, ואת כל המשניות שהובאו לעיל בתורת ראיות, מביאה כאן
 43 הגמרא כקושיות: איכא דאמרי – יש מבני הישיבה שאמרו שכך
 44 אמר רבא, כמו שאמר רב יוסף (ב) לענין הגיע הזמן ולא נישאו
 45 שאם חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה
 46 מזונות, כיון שהעיקוב הוא מחמת אונס, וכן לענין גיטין, כלומר,
 47 אף המגרש את אשתו בתנאי, והתקיים התנאי באונס, אין זה
 48 נחשב כקיום התנאי ואין האשה מגורשת. מסיקה הגמרא: אלמא
 49 קסבר רבא, יש טענת אונס בגיטין.
 50 מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו במשנה (גיטין עה.) האומר הרי זה גיטין
 51 אם לא באתי מפקאן ועד שנים עשר חדש, ומת בתוך שנים עשר
 52 חדש, ונמצא שנתקיים תנאו שלא בא, מכל מקום אינו גט. מדייקת
 53 הגמרא: דווקא אם מת, הוא דאינו גט, ומשום שאמר שיחול הגט
 54 לאחר שנים עשר חדש, ובאותה שעה כבר מת, ואין מת יכול
 55 לגרש, הא אם אירע לו אונס אחר, כגון שחלה, ומחמת כן לא בא,
 56 הרי זה גט, ואף שקיים התנאי היה מחמת אונס, ומוכח שאין טענת
 57 אונס בגט, ושלמא כדברי רבא.
 58 מתרצת הגמרא: לעולם אימא לך שאם חלה נמי אינו גט, וכמו

כתובות. בתולה נשאת - פרק ראשון דף ג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קעג רש"י תוספות

1 **וּמִיָּנִין דְּלֵא אָנִים** - והוּ גיטא. וסברה - דלמא אַניס, ואינו גט, ותדאג להנישא. ומינסבא
 2 - וכשיבא ויאמר "נאנסתי" - נמצא גט בטל, ובניה מן האחרון ממוזרים. לפיכך אמרו
 3 ידא גט. **דמראורייתא לא הוי גיטא** - שמצינו טענת אונס מן התורה. שנאמר (דברים
 4 כב) "ולנערה לא תעשה דבר". כל המקדש אשה - על דעת שהנהיגו
 5 חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה, שיהיו
 6 קיימין קידושין לפי דברי חכמים, והיו בטלים
 7 לפי דברי חכמים, על ידי גיטין שהכשירו
 8 חכמים. **ואפקעה רבנן לקידושין** - כשיבא גט
 9 כזה אחריהם. תינה - למימר אפקעתא
 10 בדקדשיה בכספא. דנימא: גט זה עוקר הקידושין,
 11 ועושה מעות מתנה מעיקרין. קדיש בבניא מאי
 12 - אפקעתא מעיקרא איבא? בשלמא על ידי גט
 13 כשר, אף על פי שהקידושין קיימים עד עכשיו
 14 - גזירת הכתוב היא שהגט כורתו ומתיר
 15 איסורו מכאן ולהבא. אבל זה, שאינו גט מן
 16 התורה, ואתה מכשירו מפני דעתו של זה
 17 שקידשה על דעת חכמים, ושבטלו על פי
 18 חכמים - צריך אתה לומר שמעיקרין לא יהו
 19 קידושין, ואי קדיש בבניא, ואתה עוקר קידושין
 20 למפרע, מה תזא על ביאתו שויה רבנן
 21 לבעילתו - למפרע. על ידי גט שהוא מדבריהם,
 22 בעילת זנות. ויש בהן כח לעשות כן, שהרי הוא
 23 תלה בהן. שמעתי כל רבואי מפרשים "קדיש
 24 בכספא" - דקדוש רבנן ניהו. ואי אפשר
 25 לומר כן. דא: דגזירה שוה היא "קדיש" ו"קדיש"
 26 משהו עפרון (קידושין בא), וכל הלמז מגזירה
 27 שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר. ועוד: אי
 28 רבנן ניהו - היאך סוקלין על ידו, ומביאין
 29 חולין לעזרה על שגגתו: וסוף סוף כי קא משנין
 30 שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות - על כרוך
 31 צריך אתה לפרש כמו שפירשתי, שהקידושין
 32 נעקרין מעיקרין ולא מכאן ולהבא. והמפרש
 33 לומר שויה רבנן לכל מקדש בבניא בעילת
 34 זנות - טעת וגמור הוא, ובא להתיר אשת איש
 35 המתקדשת בבניא בלא גט מן הטעם הזה, ולא
 36 מצינו זאת בהתלמוד. וכן לענין גיטין -
 37 אלפיכך קאי, וטענתו טענת אונס בתנאי הגט
 38 להפקיעה: שפתי דנין קבועין בכל יום - כלומר,
 39 שקביעות כל הימים שוה. והא בעינן שקדו -
 40 שיהא טורח בסעודה שלשה ימים. דמריח ליה
 41 - אם טרח לפני השבת ותיקן צורכי טעודה -
 42 כונסה באחד שבטת או בשני שבטת.
 31 **בְּכָל יוֹם. קוֹדֶם תִּקְנֶת עֲזָרָא? מַאי דְהוּהּ הוּהוּ! הֲכִי קְאָמְרִי: אִי אִיפְא בְּתִי דִינִין דְּקַבּוּעִין**
 32 **הָאִידִנָּא פְּקוֹדֶם תִּקְנֶת עֲזָרָא - אִשָּׁה נְשֵׂאת בְּכָל יוֹם. הָא בְּעֵינֵן שְׁקָדוּ דְמָרִית לִיה.**

הן, דאונס דלא שכיח כלל כההיא ד"מי שאחור", אפילו ללישנא קמא דרבא דהבא - יש אונס. דלא שייך התם לתקן משום צנועות ומשום פרוצות. דלעולם לא סברי צנועות דנפל עליו
 48 הבית או שחכישו נחש. כיון דלא שכיח כלל. ומשום פרוצות נמי ליבא למיחש, כיון דלא שכיח שיעשה כן. ואונס דשכיח. כגון ההיא דפסקיה מברא - אפילו לאיבא דאמרי אין אונס, דאיבעי
 49 ליה לאתניי. אבל אונס דשכיח ולא שכיח - בהא פליגי תרי לישני דרבא. והלכתא כלישנא קמא דרבא כדפרישנו. **שבתי** דינין קבועים בכל יום - ואם תאמר: וכי תיקן עזרא שלא יהו
 50 בתי דינין קבועים בכל יום אלא בשני ובחמישי בלבד? ועוד קשה: דאמרינן בשבת (בבבא טז) מי שיש לו זכות אבות יקין בשני ובחמישי. וכי תבדוק תקנת עזרא לא יהו מקיזין כל עיקר? ואומר
 51 רבינו תם: וקודם תקנת עזרא לא היו קבועים בכל יום, אלא כשהיו צריכין לשום דין היו יושבין בכל יום ויום, ועזרא תיקן שיהיו קבועין בשני ובחמישי, וכל הרוצה לדון יבא וידון. והיו יכולין
 52 להקיז בכל יום קודם תקנת עזרא, כיון שלא היו קבועים. ורבינו יצחק תירץ: שלא היו קבועים תהלה אלא בעיר אחת, ועזרא תיקן בכל עיר ועיר בשני ובחמישי. **אשה** נשאת בכל יום -
 53 קשה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי נשאת בכל יום? תזא כאלמנה ותינשא בחמישי ותיבעל בששי, לפי שנאמר בו ברכה לאדם! ויש לומר: דמשום ברכה לא היו קבועים יום, כדפרישית
 54 לעיל. ובאלמנה נמי לא קבעו שתיבעל בששי משום ברכה גרידא, אלא משום שקדו, שיהא שמוח עמה שלשה ימים, כדאמר לקמן (הא). ובתולה דלא שייך ההוא טעמא, דליבא למימר
 55 משכים לאומנתו וחולץ לו, לפי שיש בה שבעת ימי המשתה - הלכך משום ברכה גרידא לא היו קבועים יום.

57 **איבא בתי דינין כו'** - נראה לרבינו יצחק: דמכל מקום אין נשאת בששי, דהא אין דנין בשבת, ותעה נוהגין לישא אף בששי, משום דאין בית דין קבועין, ואם יש לו טענת בתולין - יכול
 58 לקבל שבטת בפני שלשה כמו בשאר ימות השבוע. ועוד: לפירוש הקונטרס, דוקא בימים קבעו יום הנישואין משום ששל ידי כך יתברר הדבר ויבואו עדים, מתוך שמתאספים העם
 59 לבית דין, ואין שייך לומר עכשיו כך.

1 **ובשני** לא יכנס – פירש הקונטרס: אפילו בשעת הסכנה, דאין לעקור בשבילה תקנת
2 הכמים אלא יום אחד. וקשה לרבינו יצחק, דאמר לקמן: מאי אונס? אילימא הא
3 דאמרין התם קרי ליה כו', הוה ליה למיפרך טפי רישא לסיפא. דקתני רישא ובשני לא יכנס
4 אפילו בשעת הסכנה! ואומר רבינו יצחק בן אברהם: דמשום הכי לא פריך ליה משום דאיכא
5 לפרושי ואם מחמת האונס, פירושו: שיש סכנה אף
6 ביום שלישי – מותר לכנס בשני. ונראה לרבינו
7 יצחק: דמילתא באנפי נפשה היא, ולא איירי
8 בסכנה. ובשני לא יכנס – הוא הדין בשלישי,
9 אלא נקט בשני משום דבעי למייתי: ואם מחמת
10 האונס מותר. שייך לעמוד [17] ולדרוש להו
11 דאונס שרי – ואם תאמר: הוא אמרין בפרק "בן
12 סורר ומורה" (סנהדרין ע"א), על כל עבירות
13 יעבור ואל הירג, חוץ מעבודה זרה ונלוו עריות
14 ושפיכות דמים! ותירץ רבינו תם: דאין חייבין
15 מיתה על בעילת מצרי, דרחמנא אפקריה לזרעה
16 דמצרי, וכדתי (חזקאל כג) "זרמת חסדים
17 וזרמתם". ומייתי ראיא, דפריך בפרק "בן סורר
18 ומורה" (שם ע"ב), הא אסתר פרהסיא הוא! ולא
19 פריך הוא אסתר גילוי עריות הוא, משמע דמשום
20 עריות לא הוה מוסייבא. ומתוך כך התני רבינו
21 תם לבת ישראל שהמירה ובא עליה נכרי לקיימה
22 ואתו נכרי כשנתניהו, דלא שייך למימר אחד
23 לבעל ואחד לביבל כביאב אמר הדוא כביאת
24 בהמה. ואין נראה לרבינו יצחק ברבי מאיר, דהא
25 על ידי ביאת נכרי נאסרה לבעלה, כדאמר הכא
26 דאיכא פרוצות. ובפרק "האשה שנתארמלה"
27 (כתובות כ"ב) גבי האשה שנחבשה בין הנכרים
28 ואמרין דברצון אסורה לבעלה. ואמר נמי במגילה
29 (ש"א), "כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי
30 מביט אבא אבדתי דמנן, אלמא לגבי בעלה לא
31 חשיבא בעילת מצרי כביאת בהמה, הוא הדין
32 לבעל. אף על גב דאז נזות לבהמה ואין ביאת
33 בהמה פוסלת ואוסרת, כדאמרין בפרק "הבא על
34 יבמתו" (יבמות נ"ט), ביאת מצרי הוא ביאה, וכי
35 אפקריה רחמנא לזרעה – הני מילי לענין דאין לו
36 חיים, וזרעו חשוב כזרע בהמה ויש לומר, דהכי
37 פריך: ולדרוש להו דאונס שרי, לפי שאשה היא
38 קרקע עולם ולא עבדה מעשה, כדמשני בפרק "בן
39 סורר ומורה": אסתר קרקע עולם היתה. והא דלא
40 פריך התם גילוי עריות היא – דפשטא ליה
41 דאיכא לשוני קרקע עולם היא ואין לה למסור
42 עצמה, אבל לענין חילול השם לא היה נראה לו
43 שישלע טעם דקרקע עולם, ומשני: קרקע עולם
44 היתה, ואפילו חילול השם ליכא. ובפרק "מצות חליצה" (שם ק"א) דפריך גבי יעל: הוא
45 קמתתניא מעבידה! ומשני: טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, שהטיל בה זחמא. ולא

1 **מאי שקרו** – היכן שנינו שקרו דמקשינן לה הכא? אי משו דאמר שקרו לליל – לית
2 לן לאותוביה מינה לאמורא אחרנא. וכן הסכנה ואילך – לקמן מפרש לה. ובשני לא
3 יכנס – בשביל אותה סכנה, ואין צריך לעקור בשבילה תקנת הכמים אלא יום אחד,
4 ודידה טורח מיתה שני ימים בצורכי סעודה. **ואם מחמת האונס** – לקמן מפרש. תחלה –
5 אם ביאה ראשונה היא, מפרשינן אותה ממנו
6 לילי שבת. נתנו – בתמידה. סכנת נפשות היא,
7 ואת אמרת נהגו לכנס ביום שלישי, אבל
8 מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו? ניעקרה –
9 ויתקנו להם ימים אחרים. ולדרוש להו דאונס
10 שרי – דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה,
11 דילפינן לקמן בפרק רביעי (נ"ב), מיהיא לא
12 נתפשדה, ולא לימסרו נפשיהו למיתה. **איכא**
13 **פרוצות** – דאי מקילין להו עבדי ברבון,
14 ונאסרות על בעליהן. **ואיכא נמי כהנות** –
15 שנאסרות על בעליהן אף באונס. ואינהו מסרין
16 נפשיהו למיתה, דאשת כון שנאסרה אסרה
17 לבעלה, ולקמן בפרק רביעי (שם) ילפינן לה.
18 וליעקרה – הואיל ומנזן דאיכא סכנה. בשלישי
19 נמי אתי ובעל – כיון דידע שהתחילו לנהוג
20 בשלישי. כספיקא לא עקר נפשה – כיון דלאו
21 קביעות גמור הוא על ידי תקנת בית דין, ספיקא
22 היא לו אם יש נישואין היום בעיר, ולא עקר
23 נפשה לכא בעיר. **התם נתנו** – משמע דובם
24 נהגו. **הכא פותר** – לא גרסינן לכתחילה. והכי
25 קא מתמה: הכא מותר קתני, דמשמע: אם ימלך
26 איש יחידי בבית דין – יתירו לו, אבל נהגו –
27 לא קתני. **שר צבא בא לעיר** – ויחטפו צורכי
28 סעודה מאשר ימצאו. וחליף – לאחור רביעי.
29 **ליעב** – עד יום רביעי של שבת הבא. בשלישי
30 לנכנס – למה תתיר לו לקדום כל כך, שלא
31 יטריח בסעודה אלא יום אחד, ומיעקרא תקנתא
32 דשקרו? **איספרווא** ידידה – חיל משרתו
33 המכניס לו צורכי סעודה, בלשון לעז הירנייש,
34 כרתניא – חתן שמת אביו בשני ואין יכול
35 להתתין עד למחר, שצריך להשהות את המת
36 עד שיכנסו לחופה. ויינו מוונ – במים, שיהא
37 ראוי לשתייה ושוב אינו מתקיים. **אביו של חתן**
38 או אמה של כלה – דוקא נקט אביו של חתן,
39 שהוא הטורח בצורכי סעודה, ואמה של כלה
40 היא המכנינה לה בתשוקין. לפיכך, אם יעבור
41 החמומד שוב אין מוכין להם, התתירו להם להכניס
42 את המת לחדר שלא יקברוהו, דאם כן חלה
43 אבילות על האבל בסתימת הגולל, כדלקמן,
44 ושבו לא יוכל לכנס עד שיעבור האבילות.

ופורש
משני קרקע עולם היתה – משום דהתם לא פריך אמאי לא מסרה עצמה, דהא לא היה רוצה להמיתה, דארברת היה צריך שתשמרהו, אלא הכי פירושו: הוא מתהניא מעבידה, למה משבחה
הכתוב "מנשים באהל תבורך" ודרשין בניר (כ"ג). גדולה עבידה לשמה ממצוה שלא לשמה, ופריך דייל נמי היה עבידה שלא לשמה, דהא מתהניא מעבידה ומשני: דלא מתהניא, ועשתה
עבידה לשמה כדי להציל את ישראל. **בתולה** הנשאת ברביעי תיבעל – לאו דוקא ברביעי, מדפריך לקמן: בשלישי נמי אתי ובעל, שאינו מתכוין אלא להנאתו, אלא אגב דנקט לעיל
שנשאת ברביעי תתירה, דהתם מקפידים על קביעות יום כדי להעבידים על דתם, נקט ליה נמי הכא ברביעי. **ולדרוש** להו דאונס שרי – אין לפרש דפריך הכי: לדרוש כו' דשוב לא יא
סכנה אלא אונס, ואמאי קאמר ומסכנה ואילך, הוה ליה למימר ומן האונס ואילך דאם כן – מאי משני משום פרוצות? דהא אפילו לא דרשין להו דאונס שרי לא מסרי נפשיהו. דרדקא
צוענת אמרין דמסרי נפשיהו. ועוד: וכי משום פרוצות נידחו להרוג הצנועות? אלא הכי פירושו: ולדרוש להו דאונס שרי, וכיון דליכא סכנה – אמאי לא מיתו בידם חכמים? ומשני: משום
פרוצות לא מיתו בידם, אי נמי משום כהנות. **ותו** התם. בשלישי נהגו – ואמרין בפרק בתרא דתענית (כ"ב): מאן דאמר נהגו – אורויי לא מוריין, והכא בשני – מותר לכתחלה. ופירוש
הקונטרס דפירש נהגו – רובא דעלמא, והכא מותר – יחידי, ולא גרסינן לכתחלה, אינו מיושב. **אי** דאתי וחליף ליעבב – פירש הקונטרס: חליף לאחור רביעי, וליעבב עד יום רביעי של
שבת הבא: וקשה לרבינו יצחק, דאם כן מאי משני לא צריכא דאתי וקבע? אכתי ליעבב חדש או חדשים עד שילך על כן נראה לרבינו יצחק: שאם יתעבב ליום רביעי – אין לו ליעבב עד
יום רביעי אחר, אלא יכנס בשלישי. והכי פריך: אי אתי וחליף ברביעי גופיה – ליעבב עד דחליף! ומשני: דאתי וקבע כל יום רביעי. **בשלישי** מיהא לכנס – ולא בעי למימר דאתי שר
הצבא בשלישי – דאם כן יכנסו ברביעי. **איספרווא** ידידה בשלישי אתא – אין לתמוה: משום סעודה עקרין תקנתא דרבנן שני ימים, ומשום סכנה לא עקרין אלא יום אחד? דבעילת
המנון כשית, שרגיל לכו ולבעול. ובי עקרין שני ימים – אתא להשתכח. אבל אונס שרי צבא – אינו אלא אקראי בעלמא. **תקנה** דרבנן מקמי גזרה לא עקרין – כי פריך לעיל: ליעקרהו
לא משני תקנה דרבנן מקמי גזרה. וכו' בדמשני הבא, משום ולעיל פריך וליעקרהו וקבעו יום אחד, כיון דאינו מתכוין אלא להעבידם עד דעה. כשיקבע יום אחד – לא חיושו, ולא מעיקרא
תקנתא דרבנן, הואיל והוא יום אחד קבוע. אבל הכא פריך וליעקרהו? ולא היה שום יום קבוע, שאם יקבעו יום – אתי ובעיל באתו יום. ולחכי משני: מקמי גזרה לא עקרין תקנה דרבנן,
שלא יהא שום יום קבוע. **אי** הכי בשלישי נמי אתי ובעל – פירושו: אי אמרת בשלמא כדמעיקרא דאמרי בתולה שנשאת ברביעי תתירה, ואינן מתכוונין אלא להעבידם – לא יחשוו אם
יעשו ביום שלישי. אלא אי אמרת משום בעילת ההגמון, כיון שמתכוין להנאתו – בשלישי נמי אתי ובעל.

כתובות דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום המישי) קצה

55 מתרצת הגמרא: גוֹרְה עֵבֶדָא דְבְּמִלָּא – גזירת המלכות עשויה
 56 להתבטל, וְתַקְנָתָא דְרַבְּנָן מְפָּנִי גוֹרְה לֹא עֵקְרִינָן – ואין עוקרים
 57 תקנת חכמים ממקומה מפני גזירה.
 58 הגמרא מוסיפה להקשות: אִי הָכִי – אם כן, ש'מסכנה ואילך' היינו
 59 גזירת אונס, אם כן מה הועילו בכך שנהגו לכנוס בשלישי, הרי
 60 בְּשָׁלִישִׁי נִמְי אֲתִי וְכַעֲלִי – הלא ההגמון יבא לבעול גם בשלישי,
 61 כשיגיע שביום זה נישאים. מתרצת הגמרא: כיון שאין זו קביעות
 62 גמורה על פי בית דין, יהיה ספק להגמון בין שלישי לרביעי האם
 63 יש נישואין, וּמְסַפֵּיקָא לֹא עֵקְר נְפֻשָׁיה – מספק אינו עוקר עצמו
 64 לבוא ממקומו אל העיר.

***

65 עוד שנינו בברייתא: וּבְשָׁנִי לֹא יִבְנִים, וְאִם מְחַמֵּת הָאוֹנֶס, מוֹתֵר.
 66 מבררת הגמרא: מָאִי – מה הוא אותו 'אוֹנֶס', שמחמתו מותר
 67 להקדים לכנוס ביום שני. אִילִימָא הָא דְאֶמְרָן – אם נאמר שהכוונה
 68 לסכנה האמורה ברישא, שאם יש סכנה אף בשלישי מותר
 69 להקדים לשני, אין לומר כן, שהרי הָתָם, ברישא, קָרִי לִיה 'סְפִינְה',
 70 ואילו הָכָא, בסיפא, קָא קָרִי לִיה 'אוֹנֶס', ומדוע שינה התנא את
 71 לשונו. וְתוּ – ועוד ראייה שבסיפא אין הכוונה לסכנה, דְּהָתָם
 72 ברישא שנינו נְהֵגוּ הֵעַם לְכַנוֹס בְּשָׁלִישִׁי, ומשמע שרוב העם נהגו
 73 כן, ואילו הָכָא בסיפא שנינו 'ואם מחמת האונס מותר', ומשמע
 74 שרק אם יבוא אדם יחידי בבית דין לשאול כיצד יעשה יתירו לו,
 75 אבל לא שנהגו כן רוב העם. ואם כן מהו אותו 'אונס' שמתיר
 76 להקדים לשלישי, אך אינו מנהג גמור לרוב העם.

77 מתרצת הגמרא: אֶמְרָ רַבָּא, בסיפא מדובר דְאֶמְרֵי – שיצא קול
 78 האומר ששֵׁר הַצְּבָא פֹּא – עומד לבוא עם חייליו לְעִיר ברביעי,
 79 ויחטפו חייליו צרכי הסעודה מאשר ימצאו, ובאופן כזה מותר
 80 להקדים לכנוס אף בשני, אמנם כיון שאין זו סכנה ממש לא התירו
 81 כן לרבים, אלא מורים היתר ליחיד השואל.

82 מבררת הגמרא: הִכִּי דְמִי – איך הוא מנהגו של שר הצבא בבואו
 83 העירה, אִי דִּאתִי וְחֵלְפִי – אם הוא בא ברביעי והולך לדרוכו לאחר
 84 רביעי, אם כן אין לבטל כלל את תקנת חכמים, אלא לְעֵבֶב –
 85 נעכב את הנישואין עד יום רביעי בשבוע שלאחריו. מבארת
 86 הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכנו לעקור את התקנה אלא באופן
 87 דְאֶתִי וְקִבְעֵ – שבא שר הצבא לעיר וקובע בה ישיבתו, ואי אפשר
 88 לעכב את הנישואין זמן רב, ולכך מותר להקדים לכנוס קודם
 89 ביאתו.

90 ממשיכה הגמרא ומקשה: אף ששר צבא בא לעיר ברביעי, עדיין
 91 קשה, בְּשָׁלִישִׁי מִיָּהָא לְגָנוֹס – די בכך שיקדים לכנוס בשלישי,
 92 ויטרח בסעודה יומיים, ומדוע התירו לו לכנוס בשני ואינו טורח
 93 בסעודה אלא יום אחד, ויש בכך משום עקירת תקנת 'שקדו'.
 94 מתרצת הגמרא: אֶסְפְּרוּנָא דִּידֵיהּ – חיל משרתיו המכנינים לו צרכי
 95 סעודה בְּשָׁלִישִׁי קָאָתוּ – ביום שלישי הם באים, שכן דרכם להגיע
 96 אל העיר יום קודם ששר הצבא וחיליו, ולכך מותר להקדים
 97 לכנוס בשני.

98 הגמרא מבארת באופן נוסף את ה'אונס' האמור בברייתא: וְאִיפְּתִי
 99 אִימָא – אם תרצה תפרש, מָאִי מְחַמֵּת הָאוֹנֶס' האמור בברייתא,
 100 אין זה מחמת שר צבא הבא לעיר, אלא מחמת אבילות. וּבְדִתְנִיא
 101 בברייתא, הָרִי שְׁתֵּיהּ פְּתוּ אֶפְסִי לְצוּרֵךְ סְעוּדַת הַנִּישׂוּאִין וּמְבַחֵהוּ
 102 מְבַחֵת – בהמותיו שחוטות לצורך הסעודה, וְיִינוּ מְזוּג בַמִּים, וְמַת
 103 אֲבִיו שָׁל חֶתֵן אוֹ אִמָּה שָׁל פֶּהָה, שמעיקר הדין יש לקבור תחילה
 104 את המת ולנהוג שבעה ימי אבילות, ואחר כך לקיים את הנישואין,
 105 אלא שאם ינהג כן תתקלקל סעודתו, לפיכך התירו חכמים לנהוג
 106 באופן הבא, מְכַנְסִין אֵת הַמַּת לְחֶדֶר כְּדִי שֵׁלֵא יִהְיֶה מִתּוּ מוּטֵל
 107 לפניו בשעת הנישואין, וְאֵת הַחֶתֵן וְאֵת הַפֶּהָה לְחוּפָה,
 108

1 מבררת הגמרא: מָאִי 'שְׁקָדוּ', כלומר, היכן שנינו את תקנת 'שקדו'
 2 שהינך מקשה ממנה על רב שמואל בר יצחק. מבארת הגמרא:
 3 דְתִנִּיא בברייתא, מְפָנִי מַה אֶמְרוּ חַכְמִים שְׁתּוּלָה נְשֵׂאת לְיוֹם
 4 הָרְבִיעִי, מְשׁוּם שֵׂאֵם הָיָה לוֹ מְעַנֵּת בְּתוּלִים הָיָה מְשָׁבִים מִיד לְמַחֲרָת
 5 לְבֵית דִּין הַיּוֹשְׁבִים לְדוֹן בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי. ואם תשאל, וְהַנְּשֵׂא בְּאֶחָד
 6 בְּשַׁבָּת, וְאֵף בּוֹה אִם הָיָה לוֹ מְעַנֵּת בְּתוּלִים הָיָה מְשָׁבִים לְבֵית דִּין
 7 לְמַחֲרָת, שְׁהִי גַם בְּיוֹם שְׁנֵי יוֹשְׁבִים בֵּית דִּין, הֵטַעַם שֶׁאִמְרוּ
 8 שֶׁתִּנִּיא דווקא ברביעי הוא לפי ששְׁקָדוּ חֲכָמִים עַל תְּקִנַּת בְּנוֹת
 9 יִשְׂרָאֵל, שִׁיָּהָא אָדָם מוֹרַח בְּסַעֲוָה שֶׁל נִשְׂוֵאִיו שְׁלֵשָׁה יָמִים, אֲחַד
 10 בְּשַׁבָּת וְשְׁנֵי בְּשַׁבָּת וּשְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת, וּבְרַבִּיעִי בּוֹנְסָה. ומכח ברייתא זו
 11 הקשתה הגמרא על רב שמואל בר יצחק, והוצרכה לומר שמדובר
 12 באופן שכבר הכין את הסעודה קודם השבת.

***

13 הגמרא מביאה את המשך הברייתא העוסקת בתקנה זו: וְזַמְנוֹן
 14 הַסְּפִינָה וְאִילָף, שהיתה סכנה לישא ברביעי, כפי שיבואר להלן,
 15 נְהֵגוּ הָעָם לְכַנוֹס בְּשָׁלִישִׁי, וְלֹא מִיָּחוּ בְּיָדֵם חֲכָמִים, אף שמחמת כן
 16 יִטְרַח בְּסַעֲוָה רַק יוֹמִיִּים, ומכל מקום אף מסכנה ואילך בְּשָׁנִי לֹא
 17 יִבְנִים, שאז לא ישאר לו אלא יום אחד לטרוח בסעודה. וְאִם
 18 מְחַמֵּת הָאוֹנֶס אינו יכול לכנוס ברביעי, מוֹתֵר לְהַקְדִים וּלְכַנוֹס אף
 19 בְּשֵׁנִי, וכפי שיבואר להלן. דִּין נוֹסֵף אֹמְרַת הַבְּרִייתָא: וּמְפָרְשִׁין אֵת
 20 הַחֶתֵן מִן הַפֶּהָה לִילֵי שַׁבָּת, תְּחִלָּה – אם היא בעילה ראשונה, מְפָנִי
 21 שְׁהִיא עוֹשֶׂה חֲבוּרָה בְּבַעֲלֶתּוּ, ויש בזה משום איסור חובל בשבת.
 22 מבארת הגמרא את הברייתא: מָאִי – מה היא אותה 'סְפִינְה',
 23 שמחמתה נהגו לכנוס בשלישי, אִילִימָא – אם נאמר דְאֶמְרֵי –
 24 שגזרה המלכות, שבתולה הנשאת לְיוֹם הָרְבִיעִי, תִּהְיֶה, וכי על
 25 סכנה כזו אפשר לומר 'נְהֵגוּ הֵעַם לְכַנוֹס בְּשָׁלִישִׁי', לְמַרְיָנֵי עֵקְרָהּ
 26 – הלא יש לעקור לגמרי את התקנה של נישואין ברביעי מפני
 27 סכנת נפשות, ולקבוע יום אחר לכך. אלא אֶמְרָ רַבָּה, דְאֶמְרֵי –
 28 שגזרה המלכות, שכל בתולה הנשאת בְּיוֹם הָרְבִיעִי, תִּבְעַל לְהַמְזוֹן
 29 [–למושל] תְּחִלָּה, ומחמת סכנה זו לא עקרו חכמים את תקנתם,
 30 אלא שלא מִיָּחוּ עַל מְנַהֵג הֵעַם לְהַקְדִים לְכַנוֹס בְּשָׁלִישִׁי.

31 מקשה הגמרא: הָאִי – וכי דבר זה 'סְפִינְה' הוא, הלא 'אוֹנֶס' הוא,
 32 ומדוע כינתה זאת הברייתא כסכנה. מתרצת הגמרא: מְשׁוּם דְאִימָא
 33 צְנוּעוֹת דְמַבְרֵן נְפֻשֵׁיהוּ לְקַמְלָא – כיון שיש נשים צנועות שמוסרות
 34 עצמן למיתה ובלבד שלא להבעל להגמון, כדי שלא יאסרו על
 35 בעליהן, וְאֵתֵין לִידֵי סְפִינָה – ואם נשאות הן ברביעי באות לכלל
 36 סכנה.

37 דוחה הגמרא את התירוץ: אם טעם הסכנה הוא מחמת הצנועות,
 38 וְלִידְרוּשׁ לְהוּ דְאֹנֶס שְׁרִי – מן הראוי שנלמד את כל הנשים שאשת
 39 ישראל הנבעלת באונס מותרת לבעלה, ואף הצנועות לא ימסרו
 40 עצמן למיתה, ואם כן אין בגזירה זו כל סכנה. מתרצת הגמרא: אין
 41 ראוי לדרוש כן, משום דְאִימָא נִשִּׁים פְּרוּצוֹת שאם נודיען
 42 שמוותרות כן באונס, יקלו לעצמן ויבעלו להגמון מרצונן, ויאסרו
 43 על בעליהן, ומשום תקנת הנשים הצנועות שמחמירות על עצמן
 44 שלא כדוין, אין לנו לדרוש כן ולגרום איסור לנשים הפרוצות.
 45 וְעוּד, שאף אם הנשים הצנועות לא ימסרו נפשן עדיין יש סכנה
 46 בדבר, דְאִימָא נְמִי בְּהִנּוּת – שהרי יש נשות כהנים שבאסרות על
 47 בעליהן אף אם נבעלות באונס, והן מוסרות נפשן למיתה כדי שלא
 48 להבעל להגמון. ומחמת שגם דברים אלו, שאין לדרוש כן מחמת
 49 שנגרם איסור לפרוצות, ויניש נשים כהנות שלא תועיל להן
 50 הדרשה, לכך קרויה היא סכנה.

51 מקשה הגמרא: אם אכן יש סכנה בדבר, וְלִעֲקִירָהּ – יהיה לחכמים
 52 לעקור את תקנתם ולקבוע יום אחר לנישואין הואיל ולפעמים יש
 53 סכנה בדבר.

50 הגמרא מסייעת לדברי רב חסדא: תניא בברייתא פוּתִיָּה דרב
 51 חסדא, הרי שהיה פתו אפויָה וטבחוּ מבוּח ויינו מוּג, ונתן מים על
 52 גבי בָּשָׂר, ומת אביו של חתן או אמה של פלה, מְכַנְּסִין אֶת הַמֵּת
 53 לְחֵדֶר וְאֶת הַחֵתָן וְאֶת הַכֶּלֶה לַחֹפֶה, ובוֹעֵל בְּעֵילַת מִצְוָה ופּוֹרֵשׁ.
 54 וְנוֹהֵג שְׂבַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה, וְאַחַר כֵּךְ נוֹהֵג שְׂבַעַת יְמֵי אֲבִילוֹת. הרי
 55 מפורש כדברי רב חסדא, שאין מקדמין את הנישואין אלא אם
 56 נתן מים על גבי בשר.
 57 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים – ימי
 58 המשתה וימי האבלות, הוא יָשׁוּן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְאֶשְׁתּוֹ יִשְׁנֶה בֵּין
 59 הַנְּשִׁימ, שכיון שהם אסורים בתשמיש המטה אסרו עליהם חכמים
 60 להתייחד. וכן מי שפירקה אשתו נדה בשעה שנכנסה לחופה, אסור
 61 להתייחד עמה, אלא הוא יָשׁוּן בֵּין הָאֲנָשִׁים והיא יִשְׁנֶה בֵּין הַנְּשִׁימ.
 62 דין נוסף: ואין מונעין תְּכַשִּׁימִין מן הַכֶּלֶה כָּל שְׁלִישִׁים יום. מסיימת
 63 הברייתא ואומרת: בֵּין כֵּךְ – בין אם היה אונס שמת אביו של חתן
 64 והוצרך להקדים את הנישואין, ובין כֵּךְ – ובין אם לא היה אונס
 65 אלא נשא ביום רביעי כתקנת משנתנו, בכל אופן לֹא יִבְעוֹל לֹא
 66 פְּעוּרָה שְׁבַת – ליל שבת, וְלֹא כְּמוֹצָאֵי שְׁבַת, כטעם שיבואר להלן
 67 (ה).
 68 הגמרא מבארת את הברייתא: אָמַר רַב בְּרִייתא, הוא יָשׁוּן בֵּין
 69 הָאֲנָשִׁים והיא יִשְׁנֶה בֵּין הַנְּשִׁימ, והיינו כיון שאף בימי השמחה
 70 הדוחים את ימי האבלות אסור האבל בתשמיש המטה, ודין זה
 71 מְסַיֵּעַ ליה לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ חכמים
 72 שאין אבילות נוהגת כְּמוֹעֵד, אֲכַל דְּבָרִים שֶׁל צִינְעָא נוֹהֵג הַאֲבֵל,
 73 כלומר, עליו לנהוג אבלות בדברים שאין ניכר לבריות שהוא
 74 אבל, כגון תשמיש המטה, ולכן אף בשבעת ימי המשתה שהם
 75 כְּמוֹעֵד לַעֲנֵן הַאֲבָלוֹת אסור האבל בתשמיש המטה, ואסורוהו
 76 חכמים ביחוד.
 77 הגמרא ממשיכה לברר את דיני הברייתא: דְּרִישׁ רַב יוֹסֵף בְּרִיה
 78 ו-בנו דְּרַבְּבָא, מְשַׁמֵּיהּ ו-משמו דְּרַבְּבָא, לֹא שָׁנוּ בְּרִייתא שאסורים
 79 להתייחד, אֲלֵא בִּאֲוֹפֵן שְׁעָדִיין לֹא כְּעַל, לפי שיצרו תוקפו וחששו
 80 חכמים שאם יתייחדו, יעבור ויבעל. אֲכַל אֵם כֵּבֶר כְּעַל פַּעַם אַחַת,
 81 אֶשְׁתּוֹ יִשְׁנֶה עִמּוֹ.
 82 הגמרא סברה שדברי רב יוסף נאמרו על איסור יחוד שמחמת
 83 אבלות, ולפיכך מקשה הגמרא: וְהָא הָבָא דְּכִבְעֵל עֲסָקִין – הרי
 84 הברייתא עוסקת באופן שכבר בעל, וכמו ששנינו שקודם קבורת
 85 המת 'בוֹעֵל בְּעֵילַת מִצְוָה ופּוֹרֵשׁ', וְאֵף עַל פִּי כֵן קִתְּנֵי בְּרִייתא
 86 ש'הוא יָשׁוּן בֵּין הָאֲנָשִׁים והיא יִשְׁנֶה בֵּין הַנְּשִׁימ', ומוכח שאסורים
 87 ביחוד. מתרצת הגמרא: כִּי קָאָמַר – מה שאמר רב יוסף שאחר
 88 הבעילה הם מותרים ביחוד, היינו אֲפִירְקָה אֶשְׁתּוֹ נְדָה' האמור
 89 בברייתא, שמה ששנינו בברייתא שאסור להתייחד עם אשתו נדה,
 90 היינו קודם בעילה ראשונה, אבל לאחר מכן אין חוששים שיעבור
 91 ויבעול כיון שיש בכך איסור כרת, ובודאי יזהר. אבל לגבי איסור
 92 אבלות חששו חכמים שיגבר יצרו אף שכבר בעל פעם אחת,
 93 ואסרום ביחוד.
 94 מקשה הגמרא: הָא – הרי לשון 'וכן' מי שפרסה אשתו נדה קִתְּנֵי
 95 בברייתא, ומלשון 'וכן' משמע שדין נדה שוה לדין אבלות, וכשם
 96 שאבל אסור ביחוד אף שכבר בעל, כך באשה נדה יש לאסור יחוד
 97 אף אחר שבעל.

1 ובוֹעֵל בְּעֵילַת מִצְוָה קודם הקבורה, ופּוֹרֵשׁ מאשתו, שלא לבוא
 2 עליה יותר, ומיד קוברים את המת. וְנוֹהֵג תְּחִילָה שְׂבַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה
 3 לפי שבשעת החופה כבר חלה עליו שמחת הנישואין, והרי היא
 4 כרגל הדוחה את האבילות, וְאַחַר כֵּךְ נוֹהֵג שְׂבַעַת יְמֵי אֲבִילוֹת. וזהו
 5 האונס ששנינו בברייתא הראשונה, שמחמתו התירו לישא אף
 6 ביום שני, וכגון שמת אבי החתן או אם הכלה ביום שני, ולפיכך
 7 התירו חכמים לישא בו ביום קודם הקבורה, כדי שלא יצטרך
 8 להתאבל תחילה שבעה ימים, ותיפסד סעודתו.
 9 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים – ימי
 10 המשתה וימי האבלות שאחריהם, החתן אסור בתשמיש המטה,
 11 לפיכך אסורים החתן והכלה להתייחד, אלא הוא יָשׁוּן בֵּין הָאֲנָשִׁים
 12 והיא יִשְׁנֶה בֵּין הַנְּשִׁימ, שמא יגבר יצרו עליו ויבעלנה.
 13 מוסיפה הברייתא דין נוסף: אֵף שַׁתָּם אַבְלָה אַסְרָה הַתְּקַשְׁט, וכל
 14 מכל מקום בכלה התירו כדי שלא תתנגה על בעלה, ולפיכך אין
 15 מוֹנְעִין תְּכַשִּׁימִין ו-מיני קישוט ותמרוקין מן הַכֶּלֶה כָּל שְׁלִישִׁים יום
 16 של אבלות, וכל שכן לאחר שלוש יום.
 17 הגמרא חוזרת לדון במה ששנינו בברייתא שדוחים את הקבורה
 18 עד אחר החופה. אומרת הגמרא: וְלֹא הַתִּירוּ לַהֲקִידִים אֶת הַחֹפֶה
 19 וימי המשתה לקבורה ולאבלות, אֲלֵא דְּנִקָּא אִם מֵת אֲבִיו שֶׁל הַחֵתָן,
 20 או שמתה אמה של הכלה, דְּלִיבָא אִינִישׁ דְּפָרַח לְהוּ – שאין מי
 21 שיטרח להכין מחדש את המאכלים או התכשיטין שיתקלקלו, כיון
 22 שאביו של החתן הוא הטורח בענין הסעודה ואמה של כלה היא
 23 הטורחת בענין התכשיטין. אֲכַל אִיפְכָא – אך אם אירע בהיפך,
 24 שמתה אמו של החתן או אביה של הכלה, לֹא הַתִּירוּ לַנְּהוּג כֵּן,
 25 אלא קוברים תחילה את המת, ונוהגים שבעה ימי אבלות, ואחר
 26 כך נישאים.
 27 הגמרא מבארת באלו אופנים התירו לדחות את הקבורה
 28 והאבלות: אָמַר רַבְּרַבִּי בְּרַבְּבָא, אָמַר רַב חֲסִדָּא, לֹא שָׁנוּ בְּרִייתא
 29 שמקדימים את הנישואין כדי שלא יתקלקל הבשר, אֲלֵא בִּאֲוֹפֵן
 30 שְׂכַבֵּר נָתַן מִים עַל גְּבִי בָּשָׂר, ושׁוֹב אִינוּ רֵאוּי לִמְכּוֹר בַּחֲנוּת, אֲכַל
 31 אֵם עֲדִיין לֹא נָתַן מִים עַל גְּבִי בָּשָׂר, מוֹדְבֵן – יכול למכרו בחנות
 32 ואין כאן הפסד ממון, ולפיכך תחילה נוהג שבעת ימי אבלות ואחר
 33 כך נושא, שלא התירו חכמים להקדים את הנישואין לאבלות אלא
 34 אם יש הפסד ממון. אָמַר רַבָּא, וּבְכֶרֶךְ – בעיר גדולה שמצויים בה
 35 הרבה אנשים, והרבה קונים בשר, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן מִים עַל גְּבִי בָּשָׂר,
 36 מוֹדְבֵן – יכול הוא למכרו בזמן קצר קודם שיתקלקל. אָמַר רַב פִּיפְאָא,
 37 וּבְכֶפֶר – מקום קטן שלא מצויים בו הרבה אנשים, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
 38 נָתַן מִים עַל גְּבִי בָּשָׂר, לֹא מוֹדְבֵן – אינו יכול למכרו קודם
 39 שיתקלקל, כיון שמועטים הקונים וחולף זמן רב עד שקונים בשר.
 40 מקשה הגמרא: כיון שבעיר גדולה תמיד ניתן למכור את הבשר,
 41 ואילו בעיר קטנה תמיד לא ניתן למכרו, וְאֲלֵא דְּרַב חֲסִדָּא – דין
 42 זה שאמר רב חסדא, שיש חילוק בין נתן מים על גבי בשר לבין לא
 43 נתן, הִכִּי מְשַׁבְּחַת לָהּ – באיזה מקום הוא שייך. מתרצת הגמרא:
 44 אָמַר רַב אֲשִׁי, גְּנוּן מְתָא מְחִסְיָא, שהוא מקום בינוני, דְּמִפְּקָא מְכַרְךְ
 45 וּמִפְּקָא מְכַפֵּר – שיצאה מכלל 'כרך', שזו עיר גדולה, ויצאה מכלל
 46 'כפר', שהוא מקום קטן, אלא היא בינונית, ובמקום כזה וכדומה
 47 לו, אם נתן מים על גבי בשר לא יוכל למכרו, ומותר לישא לפני
 48 הקבורה, ואם עדיין לא נתן מים יוכל למכור את הבשר, ואין
 49 לדחות את האבלות.

1 **בוּעַל** בעילת מצוה ופורש - קודם שיקבר המת. אבל לאחר שנקבר - לא. כדאמרין
2 בסמוך: דברים של צינעא נוהג. דייק לה מדקתני כל אותן דמיים הוא ישן בין
3 האנשים בו. מיהו, מרישא דהכא לא הוה מצי למידק דדוקא כשהמת בחדר הוא דשרי
4 בעילת מצוה. דמצו לדהויי: דבוּעַל בעילת מצוה - היינו אפילו לאחר שחל עליו אבילות.

5 אבל קשה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי לא
6 דייק מדקתני "ופורש", מכלל דנוהג דברים של
7 צינעא, מדלא תהיר אלא בעילת מצוה דוקא!
8 ואומר רבינו יצחק: דהוה מצי למימר פורש משום
9 דם בתולים, כדאמרין בפרק "תינוקת" (נדה
10 סה"ג). אבל מ"הוא ישן בין האנשים" דייק שפיר
11 דהוי משום אבילות, דאי משום נדה, כיון דבעיל
12 - אשתו ישנה עמו, כדאמר רב יוסף בסמוך. ועוד:
13 דכל אותן דמיים משמע דבבולתו היה חד טעמא,
14 דהיינו משום אבילות. והשתא מקילינן טפי
15 באנינות דאורייתא מבאבילות דרבנן, מידי דהוה
16 אנעילת סנדל ועשיפת היראש וכפיית המטה.

17 **בעילת מצוה** - קרי לה בעילת מצוה משום
18 דכתיב "כי בעלך עושיך" ואמרין
19 (סנהדרין בב"ב). אין אשה כורתת ברית אלא למי
20 שעושה אותה כלי. ועל ידי כך מדיקב בה, ובאין
21 ליהי פריה ורביה. ולהכי קרי לה לבעילת ראשונה
22 בעילת מצוה.

23 **אכל** איפכא לא - הוה אדיון אם אכלים
24 מתמת שאר קרובים: תימא: דאמר בפרק
25 שלישי דמועד קטן (ב"ג,א): מתה אשתו - אסור
26 לישא עד שעברו שלשה גרלים, ואם אין לו בנים
27 - מותר לישא לאלתר משום פריה ורביה. הניחה
28 לו בנים קטנים - מותר לישא לאלתר, משום
29 פרנסתם. והכא אמר אבל איפכא לא, ומשמע
30 דבאין לו בנים עסקינן, דמקאמר דליכא דטרח
31 להו, משמע דבבחר איירי: ויש לומר דלא לתר
32 לאו דוקא, אלא כלומר מותר לאחר שבעה.
33 ומיהו, לבעול אסור עד לאחר שלשים, כדמוכח
34 בתר הכי במעשה שמונה אשתו של יוסף הכהן,
35 ואמר לאחותה בבית הקברות: צאי ופרנסי בני
36 אחותיך, ואף על פי כן לא בא עליה עד זמן
37 מרובה, מאי זמן מרובה - שלשים יום, מכלל
38 דכנסה תוך שלשים. ותוך שבעה ודאי אסור,
39 כדמוכח הכא. ומה שאמר לה בבית הקברות לא
40 היה זה כניסה אלא שדוכין בעלמא. ונראה
41 לרבינו יצחק: דודאי אותו שיש לו בנים קטנים
42 מותר לישא תוך שלשים, כדמשמע בעובדא
43

44 דיוסף הכהן, אבל אותו שאין לו בנים כלל - אסור לישא עד לאחר שלשים, כיון שאין יכול לבעול תוך שלשים. וכן משמע במסכת שמחות (פרק וז). דתניא: במה דברים אמורים - כשיש
45 לו בנים גדולים, אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים - מותר לישא אחרת לאחר שלשים. משמע דאסור אפילו לישא תוך שלשים. ואף על גב דיש לו בנים קטנים מותר לישא תוך
46 שלשים - מכל מקום נקט אחר שלשים משום אין לו בנים. ורבינו תם רוצה לומר: דבאין לו בנים - אפילו לבעול שרי תוך שלשים אחר שבעה, משום פריה ורביה. והדריש דשמחות איתנה
47 מתיישבת כפירושו. ונראה דביש לו בנים קטנים שרי לישא, ואפילו אם היא נמי אבילה - מפני שמפרסת בניו. ואף על פי שאפשר באחרת, כדמוכח בעובדא דיוסף הכהן שדחיה אבילה
48 מאחותה. ומיהו, אין כל כך ראייה, דשמא שאני התם לפי שהיא תרחם על בני אחותה יותר מאחרת. ואף על גב דתנן בפרק "החולץ" (יבמות מא,א): כל הנשים יתארוסו חוץ מאלמנה, מפני
49 האיבול, ולא מפלגי מידי, משמע שאסורה אפילו למי שיש לו בנים קטנים כשהיא אבילה - התם משום דבלאו הכי אסורה, דצריכה להתנתן שלשה חדשים משום הבתנה. ואומר רבינו תם:
50 דאפילו מתו אביו ואמו יכול לכנוס אחר שלשים. הא דאמרין במועד קטן (בב"ב): על כל המתים נכנס לבית המשתה אחר שלשים, על אביו ועל אמו אחר שנים עשר חדשים - הני מילי
51 בשאר שמחות, אבל לישא אשה, שהיא מצוה יתירה - מותר, ואפילו יש לו בנים. משום שנאמר (קהלת יא) "בבקר ורע [את] וזרעך ולערב אל תנח ירך". והביא ראייה מדרתניא סתם כל שלשים
52 יום לנישואין, ולא מפלגי בין אביו ואמו לישא קרובים - משמע דבבולתו לאחר שלשים מותר. והרב רבינו יוסף הביא ראייה לדבריו, דתנן במסכת שמחות (פרק ט) בהדיא: על כל המתים
53 אסור לילך לבית המשתה עד שישלמו שלשים יום, ועל אביו ועל אמו אסור כל שנים עשר חדש, אלא אם כן היה של מצוה. אלמא שרי בכל משתה של מצוה. וצריך עיון אפי' אפי' מני
54 ארישא, ושרי אפילו תוך שלשים יום. **כגון** מתא מחסיא - תימא: רב חסדא מאי דחוקיה לאוקומי בנתן מים על גבי בשר? נוקמה בכפר, אף על פי שלא נתן מים על גבי בשר! ויש לומר:
55 משום דניחא ליה לרב חסדא לאוקומה ברוב עיירות שחן בעינות. והכי קאמר: כגון מתא מחסיא ורוב עיירות. ומשום הכי נקט נמי בברייתא דמייתי "ונתן מים על גבי בשר", משום דאירי
56 ברוב עיירות. **מסייע** ליה לרבי יוחנן בו - מועד ונתן משה אותן בכל מקום, כהדיא דתניא בפרק קמא דמועד קטן (ב"ו). חתן שגולד בו נגע - נתונן לו שבעה ימי המשתה לו ולא יעצלתו
57 ולכסותו, וכן ברגל ונתנן לו כל ימות הרגל. **אבל** דברים של צינעא נוהג - פירושו: חובה לעשות כן, ולא רשות. מדימתיי סיעתא מן הברייתא. ואם תאמר: רב ושמואל, דאמרי בפרק
58 בתרא דמועד קטן (כד,א): דתשמיש המטה בשבת של שבעה ימי אבילות רשות, תיקשי ליה ברייתא דהכא! ואין סברא דחלק בין מועד לשבת, ומקילין בשבת טפי. אלא נראה לרבינו יצחק:
59 דרב ושמואל מפלגי בין חתן למועד ושבת. אבל קשה: דכל אותן דמיים הוא ישן בין האנשים - משמע אפילו בשבת ופסקו הלכות גדולות רבי יוחנן, ופורש: ואף על גב דקיימא לן דברבי
60 המיקל באבל - הני מילי בתנאי, אבל באמוראי לא. ואומר רבינו יצחק: דדאי נראה דהלכה כרבי יוחנן, מדאמר התלמוד הנא מסייע ליה לרבי יוחנן

1 **ופורש** - ויקברו את המת מיד. דכיון דחלה עליו חתונה - הויה לגביה כרגל, ולא אתיא
2 אבילות וחיללא, ונוהג שבעת ימי המשתה בו. וכל אותן הימים - של ימי המשתה ושל
3 אבילות. הוא ישן בו - ואין מתיחדין זה עם זה, שמא יבעול, ואבל אסור בתשמיש
4 המטה, כדילפינן ב"אלו מנחליחן" (מועד קטן ט"ב). ואף שבעת ימי המשתה שחן כרגל
5 נוהג הוא אבילות של דברי צינעא, דהיינו איסור

6 תשמיש, כדלקמן, ואין מונעין - בשביל
7 האבילות אין אוסרין עליה תבשיטה, שלא
8 תתנגה על בעלה. כל שלשים יום - ואף על פי
9 שחן ימי אבילות לשאר בני אדם, וכל שכן
10 משלשים ואילך. דליכא איניש דשרח - אם
11 יפסידו מה שהבינו. שנתן מים על גבי בשר -
12 שוב אינו ראוי למוכרו במקולין. בכרך - שכיח
13 איניש טובא, ויש קופצים הרבה. אלא דרב
14 חסדא - דמפלגי בין נתן ללא נתן, היכי משכחת
15 לה - לא בכרך ולא בכפר. דמפקא מכרך
16 ומפקא מכפר - מוצאה מכלל כרך, ומוצאה
17 מכלל כפר. גדולה מכפר וקטנה מכרך. תניא
18 כרב חסדא - דמוקי לה בנתן מים על גבי בשר.
19 וכן מי שפייסה אשתו נדה - בבנייתה לחופה.
20 הוא ישן בו' - ואין נאמנין זה עם זה. בין כך
21 ובין כך - בין שי אונס בין אין אונס. לא יבעול
22 - בעילה ראשונה. לא כערב שבת בו' - בליל
23 שבת, מפני שעושה חמורה. ולא כמוצאי שבת
24 - לקמן מפורש. מסייע ליה - הא דקתני דאסור
25 בתשמיש שבעת ימי המשתה, שחן לו כרגל.
26 של צינעא - שאינו ניכר לבריות שהוא אבל
27 בכך. לא שנו - דאין נאמנין להתייחד. אלא
28 שלא בעל - דתקף ליה יצירה. דבעל עסקינן
29 דקתני בוּעַל בעילת מצוה לפני קבורת המת.
30 כי קאמר - רבא לא שנו, אפריסה אשתו נדה
31 קאמר. דכיון דגדה חמורה, בעל מדימנ נדה
32 דלא אתי לזולזלו באיסור כרת. הא וכן קתני -
33 קא סלקא דעתך אבולה מילתא דאבילות
34 דמדימנ ליה, ובאבילות דבעל עסקינן.
35 **הכי**

35 **ישנה בין הנשים**, כמסייע ליה לרבי יוחנן. דאמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו אין אבילות
36 במועד - אכל דברים של צינעא נוהג. דרש רב יוסף פריה דרְבָא משמיה דרְבָא: לא שנו
37 אלא שלא בעל, אבל בעל - אשתו ישנה עמו. והא הכא, דבעל עסקינן, וקתני: הוא
38 ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים! פי קאמר - אפריסה אשתו נדה. הא "וכן" קתני!
39 **הכי**

40 דיוסף הכהן, אבל אותו שאין לו בנים כלל - אסור לישא עד לאחר שלשים, כיון שאין יכול לבעול תוך שלשים. וכן משמע במסכת שמחות (פרק וז). דתניא: במה דברים אמורים - כשיש
41 לו בנים גדולים, אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים - מותר לישא אחרת לאחר שלשים. משמע דאסור אפילו לישא תוך שלשים. ואף על גב דיש לו בנים קטנים מותר לישא תוך
42 שלשים - מכל מקום נקט אחר שלשים משום אין לו בנים. ורבינו תם רוצה לומר: דבאין לו בנים - אפילו לבעול שרי תוך שלשים אחר שבעה, משום פריה ורביה. והדריש דשמחות איתנה
43 מתיישבת כפירושו. ונראה דביש לו בנים קטנים שרי לישא, ואפילו אם היא נמי אבילה - מפני שמפרסת בניו. ואף על פי שאפשר באחרת, כדמוכח בעובדא דיוסף הכהן שדחיה אבילה
44 מאחותה. ומיהו, אין כל כך ראייה, דשמא שאני התם לפי שהיא תרחם על בני אחותה יותר מאחרת. ואף על גב דתנן בפרק "החולץ" (יבמות מא,א): כל הנשים יתארוסו חוץ מאלמנה, מפני
45 האיבול, ולא מפלגי מידי, משמע שאסורה אפילו למי שיש לו בנים קטנים כשהיא אבילה - התם משום דבלאו הכי אסורה, דצריכה להתנתן שלשה חדשים משום הבתנה. ואומר רבינו תם:
46 דאפילו מתו אביו ואמו יכול לכנוס אחר שלשים. הא דאמרין במועד קטן (בב"ב): על כל המתים נכנס לבית המשתה אחר שלשים, על אביו ועל אמו אחר שנים עשר חדשים - הני מילי
47 בשאר שמחות, אבל לישא אשה, שהיא מצוה יתירה - מותר, ואפילו יש לו בנים. משום שנאמר (קהלת יא) "בבקר ורע [את] וזרעך ולערב אל תנח ירך". והביא ראייה מדרתניא סתם כל שלשים
48 יום לנישואין, ולא מפלגי בין אביו ואמו לישא קרובים - משמע דבבולתו לאחר שלשים מותר. והרב רבינו יוסף הביא ראייה לדבריו, דתנן במסכת שמחות (פרק ט) בהדיא: על כל המתים
49 אסור לילך לבית המשתה עד שישלמו שלשים יום, ועל אביו ועל אמו אסור כל שנים עשר חדש, אלא אם כן היה של מצוה. אלמא שרי בכל משתה של מצוה. וצריך עיון אפי' אפי' מני
50 ארישא, ושרי אפילו תוך שלשים יום. **כגון** מתא מחסיא - תימא: רב חסדא מאי דחוקיה לאוקומי בנתן מים על גבי בשר? נוקמה בכפר, אף על פי שלא נתן מים על גבי בשר! ויש לומר:
51 משום דניחא ליה לרב חסדא לאוקומה ברוב עיירות שחן בעינות. והכי קאמר: כגון מתא מחסיא ורוב עיירות. ומשום הכי נקט נמי בברייתא דמייתי "ונתן מים על גבי בשר", משום דאירי
52 ברוב עיירות. **מסייע** ליה לרבי יוחנן בו - מועד ונתן משה אותן בכל מקום, כהדיא דתניא בפרק קמא דמועד קטן (ב"ו). חתן שגולד בו נגע - נתונן לו שבעה ימי המשתה לו ולא יעצלתו
53 ולכסותו, וכן ברגל ונתנן לו כל ימות הרגל. **אבל** דברים של צינעא נוהג - פירושו: חובה לעשות כן, ולא רשות. מדימתיי סיעתא מן הברייתא. ואם תאמר: רב ושמואל, דאמרי בפרק
54 בתרא דמועד קטן (כד,א): דתשמיש המטה בשבת של שבעה ימי אבילות רשות, תיקשי ליה ברייתא דהכא! ואין סברא דחלק בין מועד לשבת, ומקילין בשבת טפי. אלא נראה לרבינו יצחק:
55 דרב ושמואל מפלגי בין חתן למועד ושבת. אבל קשה: דכל אותן דמיים הוא ישן בין האנשים - משמע אפילו בשבת ופסקו הלכות גדולות רבי יוחנן, ופורש: ואף על גב דקיימא לן דברבי
56 המיקל באבל - הני מילי בתנאי, אבל באמוראי לא. ואומר רבינו יצחק: דדאי נראה דהלכה כרבי יוחנן, מדאמר התלמוד הנא מסייע ליה לרבי יוחנן

1 והצעת המטה - נראה לרבינו יצחק הדעת המטה דהבא היינו פריסת סדינין, שהוא
2 דבר של חיבה. אבל הצעת כרים וכסתות, שאינן דברים של חיבה - שרי לנדה.
3 והביא ראייה מדרגתן בפרק "אף על פי" (כתובות נט.ב.) הבנייה לו שלש שפחות - אינה
4 מצעת לו המטה ואינה עושה בצמר, ארבע - יושבת בקתדרא, ואמרינן בגמרא: אף על
5 פי שאמר ארבע יושבת בקתדרא - אבל מוחזת
6 לו כוס, ומצעת לו המטה, ומרחצת לו פניו ידיו
7 ורגליו, ופירש בקונטרס: דהא דתנא שלש אינה
8 מצעת לו המטה - היינו הצעת כרים וכסתות,
9 דדחי דבר שיש טורח, אבל מצעת לו המטה -
10 היינו פריסת סדין ולבדין, דמילי דחיבה ניהו
11 שחובב עליה, ואין בו טורח. והיה הצעת של
12 חיבה נראה דדוקא אסור, וכן משמע, דמכירה
13 בהדי מדינת כוס והרחצת פניו ידיו ורגליו כן התם.
14 מיהו, לספרים דלא גרסי במשנה אלא: ואינה
15 מצעת המטה, ולא גרסינן לה ובגמרא גרסינן
16 לה - אין ראייה משם שיהו תרי גוני הצעה,
17 דמתניתין איירי בהצעת שאר מטות, ובגמרא
18 איירי בהצעת מטה לבעלה לבדו.

19 פוקסת פירש הקונטרס: מעברת שרק על
20 פניה, ואין נראה, דאמר בפרק שני
21 לקמן (ז.א.), לא שרק ולא פירכוס. משמע דתרי
22 מילי ניהו. דפוקסת דהבא - היינו פירכוס,
23 כדאמרינן בסמוך: כי קתני - אביחול ואפירכוס.
24 ובשילהי "המגניע" (שבת צה.א) קתני: פוקסת
25 ומעברת שרק על פניה. ולקמן בפרק שני פירש
26 הקונטרס: פירכוס - קליעת שער, וקשה לרבינו
27 יצחק: דבשילהי "המגניע" (שם צד.ב) קתני גודלת
28 ופוקסת: אלא נראה דאדח מתיקוני נשים הוא.
29 וכו' אין בין פוקסת דידיה לאבילות דידה -
30 תימה: דבלאו מילתא דרב יוסף הוי מצי
31 למפירך ברייתא אהרדי! יש לומר: דאי לא
32 הוה מילתא דרב יוסף הוה מפלגינן בין שעת
33 חופה לשלא בשעת חופה. דבשעת חופה -
34 יצרו תוקפו אף על גב דבעל, אבל לרב יוסף
35 לא מצי לפלוגי בהכי, דהא בעל חשיב ליה
36 כאשתו ישנה, דאפילו בשעת חופה אשתו ישנה
37 עמו בנדה ובאבילות דידה, ואפילו הכי באבילות
38 דידה קתני: הוא ישר בין האנשים, ולחכי פריך
39 שפיר. ולרבינו שמעון בן אברהם נראה דאי לאו
40 דרב יוסף - לא הוה קשה מידי. דעמו ועמה קתני
41 בברייתא - לאו עמו במטה אלא עמה בבית,
42 אבל לרב יוסף דבאבילות דידה אשתו ישנה עמו
43 - אם כן קא דקתני נוהג עמה אבילות היינו
44 עמה במטה, דומיא דהבא באבילות דידה הוי
45 עמו במטה, והא דמשני תני באבילות דידה הוא ישר -
46 אינו מגיה בברייתא, אלא מפרש ד'עמו' דקתני בברייתא דהכי הוא, ופריך: והא 'עמו' קתני, מאי לאו עמו במטה: פירוש: דומיא
47 ד'עמה', ומשני: לא, עמו בבית, כדאמר ליה רב כו'.

48 עד שיסתם הגולל - בכמה מקומות פירש רש"י גולל הוי כיסוי ארון, דהופק היינו קרשים שבצידי הארון, ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו, וכעין זה פירש בערוך. וקשה לרבינו
49 תם: דאמר בפרק "מי שמתו" (ברכות יט.ב.) מדלגין היינו על גבי ארונות, ואיך הוי מדלגין? והלא הגולל דהדופק מטמא באהל, כדאמרינן ב"יהוה ודורו" (חולין קכ.ב.) ועוד, דבפרק
50 "בהמה המוקשה" (שם עב.ב.) דריש: "על פני השדה" - לרבות גולל הדופק, ולפירוש הקונטרס הלא ארון אינו על פני השדה! ואומר דרב רבינו דוד מנציבור: כי לפירוש רש"י (ודריש)
51 לרבות גולל דהופק שפירש ולא מרבינן מעל פני השדה דמטמא אלא כשפירש, אבל בעוד שהוא טמון - בטל אגב קרקע, ולא מטמא באהל, והשתא אתי נמי שפיר דהייא דמלגים
52 היינו על גבי ארונות, ועוד יש מפרשים: אף על גב דגולל מטמא באהל - מכל מקום יכולין לדלג ולטמאות עצמם בגולל, דתניא במסכת שמחות (פרק רביעי): כל טומאה שאין נויר
53 מנלח עליה - אין כוח מוחרר עליה, ואמר רבינו תם: דמשושבת היא, דהא רביעית דם אין נויר מנלח עליה, דתנן בגמרא (נד.א.) וכוח מוחרר עליה, ועוד הקשה: דתניא בעירובין (טו.ב.)
54 כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין ממנו לא גולל לקבר בו, ולפירוש הקונטרס וכו' דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים: יש לומר אף על גב דאין דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים
55 - מכל מקום כמה דברים אשכחן דלא שכיח, ומיירי בהן התלמוד דדרוש ולקבל שכר, כדאמרינן בפרק "המקשה" (חולין ע.א.) בלעתה חולדה והוציאתה והכניסתה והקיאיתו ויצא מאליו
56 מהו: הדריק שני רחמים ויצא מזה לזה מהו? אף על פי שלא יבא לעולם, ורבינו תם מפרש: דגולל היינו מצבה, שהיא אבן גדולה, ולשון גולל שייך על האבן, כדכתיב: "וגלל את האבן"
57 (בראשית כט.), דהופק לא שתי אבנים, אחת לראשה ואחת לרגלה של מצבה, ופעמים כשאין המצבה מוזהבת מעמידין שם בהמה או דבר אחר לסימן; ובהדיא דמדלגין לא היה שם
58 מצבה, ומתחת המת לא הוי שיטמאין, דרוב ארונות יש בהן פתח טהור, ולא תקשה לרבי יהושע מאימתי חל אבילות כשיאין שם מצבה, דיח לומר: דכי מהדרי אפייהו דקורבין, כדאמרינן
במועד קטן (כ.ב.) דהנהו דלא אולי בתר שכבא מוכי מהדרי אפייהו. וקשה לרבינו יצחק על פירוש רבינו תם: דתניא בתוספתא דאהלות בפרק רביעי: אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות
של

1 הכי קאמר בו' - כלומר, כי קאמר 'וכן' - אחזא ישר בין האנשים והיא ישנה בין הנשים
2 קאמר, ולעולם דך בשלא בעל קאי. קולא ליה - לעבור עליה מנדה, דאבילות לא
3 מדימנת ליה ואנדה מהימנת ליה, מלאכות שהאשה עושה לבעלה - לקמן תני להו בפרק
4 "אף על פי", חוין ממוינת הכוס - להושיט לו, והצעת המטה והרחצת פניו בו' - שדרך
5 קירוב וחיבה הן, ובאין לידי הרגל דבר, אין אדם
6 רשאי לבוף את אשתו - בימי אבלה, כשמת
7 אביה או אמה. פוקסת - מעברת שרק על
8 פניה, מוזהת לו - ולא חיישינן להרגל דבר,
9 אלמא: אבילות חמירא ליה, כאן באבילות
10 דידה - לעולם אבילות קילא ליה מנדה, והני
11 מתנייתא הכי מותרין, הא דקתני לעיל הוא ישר
12 בין האנשים בו' - באבילות דידה, ודך דקתני
13 מוזהת לו בו' - באבילות דידה קאי, דקתני: אין
14 אדם רשאי לבוף בו', אלמא באבילות דידה
15 קיימינן, שאינה רוצה לבחול ולפקוס, והיינו
16 טעמא דמוזהת, דאם יתגבר יצרו עליה, כיון
17 דאבילות דידה הוא - אינה שומעת לו, והא
18 אכיו של חתן בו' - אלמא באבילות דידה נמי
19 אחמיר תנא דלעיל, בי קתני - אמה של כלה
20 - אשאר, א"מכניסין המת לחדר", אבל הוא
21 ישר בין האנשים - אאבילות דחתן קאי, ונוהגת
22 עמו אבילות - אלמא מילתא קתני באבילות
23 דידה הוא ישר בין האנשים - שמע מינה חמיר
24 ליה, ולא שני לך, תני באבילות דידה הוא ישר
25 בו', הכי גרסינן, והא עמו קתני מאי לאו עמו
26 במטה - אלמא אאבילות דידה נמי מדימין, לא
27 עמו בבית - ועטמא לאו משום דמדימין נקט
28 לה, אלא לאשמעינן דאין אבילותו מוטל עליה
29 אלא בפניו משום כבודו, וכן הוא אין אבילותה
30 מוטל עליו אלא לפניה ולכבודה, כדאמר ליה
31 רב לחייא בריה - כשמת חמיה: באפה נהוג
32 אבילותא בו', פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע
33 במועד קטן, גולל - זהו כסוי של ארון המת,
משום

1 דעלמא? אבילותא דעלמא - חמיר, ולא אתי ללולוי ביה, אבילות דהכא, פיין דאקילו
2 רבנן - אתי ללולוי ביה, מאי קולא? אילימא דקתני בועל בעילת מצוה ופורש - התיס
3 משום דלא חל עליו אבילותא; אי לרבי אליעזר - עד שיצא מפתח הבית, אי לרבי
4 יהושע - עד שישתם הגולל! אלא דקתני: נוהג שבעת ימי המשטה, ואחר כך נוהג שבעת
5 ימי אבילות, אמר רב: בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצאי שבת,
6 בשלמא בערב שבת - משום חבורה, אלא במוצאי שבת אמאי לא? אמר רבי זורא:
7 משום

8 עדיין עמו במטה, והא דמשני תני באבילות דידה הוא ישר - אינו מגיה בברייתא, אלא מפרש ד'עמו' דקתני בברייתא דהכי הוא, ופריך: והא 'עמו' קתני, מאי לאו עמו במטה: פירוש: דומיא
9 ד'עמה', ומשני: לא, עמו בבית, כדאמר ליה רב כו'.

כתובות דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצט

מתרצת הגמרא: **הכי קאמר**, כמו שמצינו איסור יחוד בבל אפילו
 אחר בעילה ראשונה, **וכן מי שפירקה אשתו נדה ועדיין לא בעל**
 בעילה ראשונה, הוא **ישן בין הנאשם ואשתו ישנה בין הנששים**.
 ולשון **יזכר** ששנינו בברייתא, אינה באה להשוות את כל פרטי
 הדינים של אבל לנדה, אלא רק לענין איסור יחוד, אך שונים הם
 בכך שאבל אסור להתייחד אף אם בעל, ואילו בנדה האיסור הוא
 רק כשלא בעל.
 הגמרא מבררת מה החילוק בין יחוד של אבל ליחוד עם הנדה.
 מקשה הגמרא: מכך שהחמרנו על האבל ואסרנו עליו להתייחד
 אף אחר שבעל, ואילו בנדה הקלנו יותר והתרנו להם להתייחד
 לאחר בעילה ראשונה, **למימרא** – יש להוכיח לכאורה **דאבילות**
קיליא ליה מנדה – שאיסור אבלות קל בעיני האדם מאיסור נדה,
 ולכן באבלות חששו יותר חכמים שיבא לידי עבירה, ואסרו עליו
 את היחוד, ואילו בנדה סמכו על כך שהאדם עצמו יזהר מלעבור
 איסור, אף אם יתייחד עם אשתו. והרי אם כן קשה, **האמר רבי**
יצחק בר חנינא, אמר רב הונא, על המשנה להלן (טז) המונה את
 המלאכות שהאשה עושה לבעלה, **כל אותן מלאכות שאשה עושה**
לבעלה, אף הנה עושה לבעלה, חוץ **מזינת הכוס** – להושיט לו
 כוס של יין, **והצעת סדינין על המטה בפניו, והרחצת פניו ידיו**
ורגליו, אף אם אינה נוגעת בו בידיה, כיון שבמלאכות אלו יש
 חיבה יתירה וחששו חכמים שאם תעשה לו כן יבואו לידי עבירה.
ואילו גבי אבילות תניא בברייתא, **אף על פי שאמרו חכמים שאין**
אדם רשאי לבוף את אשתו בזמן אבלותה להיות בוחלת – צובעת
 סביב עיניה לניו, **ולחיות פוקפת** – שמה סומק המאדים את הפנים,
 לפי שבימי אבלותה אסורה להתקשט, אך **באמת אמרו** – כך היא
 ההלכה, שאף בזמן אבלותה מוזנת לו את הכוס **ומצעת לו את**
המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו. ומוכח שאיסור האבילות חמור
 בעיניו יותר מאיסור נדה, שהרי בנדה אסרו מזינת הכוס והצעת
 המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו מחשש שיבואו לידי עבירה, ואילו
 באבלות התירו.
 מתרצת הגמרא: **לא קשיא** – אין סתירה בין הדינים, אלא יש חילוק
 בין האבילות, **כאן** – מה שאסרה עליו הברייתא להתייחד עם
 אשתו, היינו **באבילות דידיה** – שהבעל אבל על אחי מקרוביו,
 שבוה יש חשש שאם יתייחדו יגבר עליו יצרו ויבואו לידי עבירה,
וכאן – מה ששנינו שבזמן אבלות מותרת למזוג לו את הכוס, היינו
באבילות דידה – שהאשה אבילה, ובאופן זה אם כבר בעל פעם
 אחת, לא חששו חכמים שישוב לבא עליה, שכן גם אם יגבר עליו
 יצרו, היא לא תשמע לו.
 מקשה הגמרא: איך יתכן לפרש שאיסור היחוד ששנינו בברייתא
 הוא רק באבלות שלו, **והאמת אבילותו של חתן או אמה של פלה**
קתני בברייתא, הרי שהברייתא עוסקת גם באבלות שלה, ואף בזה
 אסרום ביחוד. מתרצת הגמרא: **כי קתני בברייתא 'אמה של כלה'**,
 היינו **אשארא** – על שאר הדינים המנויים בברייתא, שמכניסים את
 המת לחדר ואת החתן והכלה לחופה, אך איסור יחוד אינו אלא
 כאשר מת אביו של חתן, והוא האבל.
 הגמרא מקשה מברייתא על מה שהסקנו, שאם הבעל אבל יש
 איסור יחוד. מקשה הגמרא: **ומי שאני** – וכי יש שינוי וחילוק בין
אבילות דידיה – שלו **לאבילות דידה** – שלה, **והתניא בברייתא**, **מי**
שמת חמיו או חמותו, ואשתו אבילה, אינו יכול לבוף את אשתו
ולחיות בוחלת ולחיות פוקפת, ולא זו בלבד, **אלא אף הוא בופה את**
מפתו בדרך האבלים ונוהג עמה מנהגי אבילות. **וכן היא** – האשה,
שמת חמיה או חמותה, אינה רשאה להיות בוחלת ולחיות פוקפת,
אלא בופה מפתה ונוהגת עמו – עם בעלה **אבילות**. ומכך שלא
 מנתה הברייתא בכלל האיסורים כשהבעל אבל את האיסור
 להתייחד עם אשתו, מוכח שאין איסור בדבר, ואין חילוק בין
 אבילות הבעל לבין אבילות האשה.
 מתרצת הגמרא: **תני** – אכן יש להוסיף בדברי הברייתא שבאבילות
דידיה, הוא ישן בין הנאשם ואשתו ישנה בין הנששים, ואסורים
 ביחוד.

תמחה הגמרא: **הא לשון 'וכן' קתני בברייתא לגבי אבלות הבעל**,
 ומשמע שדין אבלותו שוה לדין אבלות האשה, שבוה ודאי אין
 איסור יחוד, וכמו שהוכח לעיל. מתרצת הגמרא: **כי קתני 'וכן' אין**
 זה לכל דבר, אלא **אפיחול ואפיכרום**, שהם אסורים עליה בין
 כשהיא אבילה ובין כשבעלה אבל.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: איך יתכן להוסיף בדברי הברייתא
 שבזמן אבלותו אסור להתייחד עמה, **והא לשון 'נוהגת עמו אבלות'**
קתני בברייתא לגבי הזמן שהוא אבל, מאי לאו – האם אין הכוונה
 שהיא **עמו במטה**, כלומר, שכופה מטה במקום שהיא נמצאת,
 ודיינו בחדרו, וישנה שם עם בעלה, ומוכח שאף כשהבעל אבל לא
 אסרו עליו יחוד.
 מתרצת הגמרא: **לא** – אין הכוונה שהיא עמו במטה, ומותרת
 ביחוד, אלא **עמו בפית**, ובאה הברייתא לחדש שרק כשהיא עמו
 בבית עליה לנהוג אבילות עם בעלה, והוה **בראמר ליה רב לחייא**
גריה – כמו שאמר רב לבנו חייא, כשמת חמיו של חייא, **באפה**
נהוג אבילותא – בפני אשתך נהג במנהגי אבלות, אך **דלא באפה**
לא תנהוג אבילותא – שלא בפניה אינך צריך לנהוג במנהגי
 אבלות. והטעם בכך, לפי שדין אבלות הבעל עם אשתו והאשה
 עם בעלה הוא רק משום כבוד האבל, וכבוד זה שייך רק בפניו, וזו
 גם כוונת הברייתא בלשון **עמו**.
 הגמרא חוזרת לקושיא שבראש העמוד, שלגבי יחוד החמירו
 באבלות יותר מבנדה, ואסרו על האבל להתייחד אף אחר שבעל,
 על אף שיחוד נדה מותר. ואילו במזינת הכוס החמירו בנדה יותר
 ואסרו זאת, ובאבל התירו. ולעיל תירצה הגמרא שיש לחלק בין
 אבלות הבעל לאבלות האשה, עתה מתרצת הגמרא באופן אחר.
 מתרצת הגמרא: **רב אחי אמר**, **מי קמדימת אבילותא דהבא**
לאבילותא דעלמא – וכי אתה מדמה אבלות של חתן לאבלותו של
 סתם אדם, הלא יש לחלק ביניהם, **דאבילותא דעלמא**, של מי
 שאינו חתן, **חמיר ולא אחי לזולתי ביה** – חמורה היא בעיני האבל
 ואין חשש שיבא לזלזל בה, ולפיכך התירו בו מזינת הכוס, אבל
אבילות דהבא, של חתן, **כיון דאקילו ביה רבנן** – לפי שהקילו בה
 חכמים, וכפי שיבואר להלן, יש לחשוש שמתוך קולא זו **אחתי**
לזולתי ביה – יבואו לזלזל בה אף בדברים אחרים שלא הותרו,
 ולפיכך החמירו ואסרו עליהם להתייחד.
 מבררת הגמרא: **מאי** – מה היא הקולא שהקילו באבלותו של
 החתן, **אילימא** – אם תאמר שהקולא היא מה **דקתני בברייתא (ע"א)**
שקודם הקבורה פועל בעילת מצוה ופזרש, זו אינה נחשבת קולא,
 שכן **התם** מותר לו מעיקר הדין לבעול, **משום דקודם הקבורה**
עדיין לא הל עליו אבילות, שאין אבלות חלה בשעת המיתה אלא
 בזמן מאוחר יותר, **אי לשיטת רבי אליעזר (מ"ד ב)** לא חלה אבילות
עד שייצא המת מפתח הפית, ואי לרבי יהושע (שם) לא חלה אבילות
עד שישפכם הגולל – עד שיכסו את ארונו של המת בכיסויו, ואם כן,
 בזמן שרק הכניסו את המת לחדר לדברי הכל לא חלה עדיין
 האבלות, ומעיקר הדין הוא מותר בתשמיש המטה, ואין זו קולא.
 מסיקה הגמרא: **אלא הקולא היא**, מה **דקתני בברייתא** שהקילו
 עליו חכמים שנוהג תחילה **שבעת ימי המשפתה**, ואחר כך **נוהג**
שבעת ימי אבילות.
 ?
 הגמרא עוברת לדון בענין בעילת בתולה בשבת או במוצאי
 שבת: **אמר מר ברייתא (לעיל ד')**, **בין כך** – בין אם היה אונס שמת
 אביו של חתן והוצרך להקדים את הנישואין, **ובין כך** – ובין אם
 לא היה אונס אלא נשא ביום רביעי בתקנת משנתו, מכל מקום
לא יבעול בעילה ראשונה לא בערב שבת – ליל שבת **ולא**
במוצאי שבת. מבררת הגמרא דין זה: **בשלתא בערב שבת** לא
 יבעול משום שבבעילתו עושה חפורה בגוף האשה, ויש בעשיית
 חבורה משום עשיית מלאכה. **אלא במוצאי שבת אמאי לא** –
 מדוע לא יבעול.
 מבארת הגמרא: **אמר רבי יוחנן**, האיסור לבעול במוצאי שבת הוא

כתובות. בתולה נשאת - פרק ראשון דף ה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפא רש"י

משום חשבונות - שאם יכנסו למוצאי שבת יעשה סעודה בלילה, ויחשוב בשבת מזה
 צריך להוציא, וכתבי "דבר דבר" (ישעיה נח), מפקחים - מוציאין לאור. פיקוח -
 פושקנברמיש בלעז. מרטייבא - פלטי מלכים ושלטונים. ללמדו אומנות - מצוה הוא.
 דכתיב (קהלת ט) "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" - ללמד אומנות שתחיה הימנו עם

התורה. ואמרין בקידושין (כטא) שאביו חיבי
 ללמדו אומנות. שמא ישחוט בן עוף - בשבת,
 לצורך מוצאי שבת. שיהא טרוד וישבח שהוא
 שבת. שחל להיות בשני בשבת - שצריכין
 להרבות בסעודה אחר השבת, שהוא ערב יום
 כפורים. ירחח - שלטיש בשבת, שמא ישחוט
 בן עוף לצורך סעודת מחר. אית ליה רווחא -
 לשחוט בלילה, שהסעודה אינה עד למחר. הכא
 לית ליה רווחא - שהסעודה בלילה אדר
 השבת משחשיכה מיד. ולא היישין לאיקרוי
 דעתא - אם לא ימצא בהי בתולים - לא
 היישין שיתקרב בעטו בלא הויא פורטא. ונבעלת
 בחמישי - משתחשבן ברביעי ותיכנס ליל
 חמישי. כרבה לדגים - "פרו רבו ומלאו את
 המים" כו' (בראשית א). הואיל ונאמרה כו' כרבה
 לאדם - "פרו רבו ומלאו את הארץ" (שם).
 טעמא משום כרבה - אבל מאן דלא קפיד
 אברכה, משום איקרוי דעתא - לא היישין
 משום האי פורטא. כרבה דאדם עדיפא ליה -
 ומיהו, בששי לא תנשא בתולה. דבמזן ארוך עד
 שני בשבת דאתו דיניי היישין לאיקרוי. אבל
 מרביעי עד חמישי - לא היישין. למחר משכים
 לאומנתו והולך - שאין משתה אלמון באלמנה
 אלא יום אחד, כדלקמן בפירקין (זא). הישי
 כשבת - כולל יום חופה. וששי כשבת - חיבת ביאה.
 אדם נימ - למאן דאמר כרבה דאדם עדיפא
 - אף זו תיבעל בששי. למאן דאמר משום שקדו
 - נבעלת בחמישי, דהא לא ישכים לאומנתו.
 גדולים מעשה צדיקים ממעשה יצירת שמים
 וארץ - ומשום בר קפרא נקט לה. דאירי לעיל
 באגדה. אף יד - חדא יד. מקדש מעשה ידי
 צדיקים הוא. הכי קאמר - האי "מעשה ידיו"
 במעשה הצדיקים כתיב, שקרוין מעשה שלהם
 מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא. והכי קאמר:
 ומעשה ידיו, דהוא מעשה הצדיקים - מגיד
 הרקיע. שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם
 צדיקים, שמתפללין על הגשמים ומטר יורד.
 יחד - קבוליי בלעז.
 יניה

משום חשבונות. אמר ליה אביי: והשבונות של
מצוה מי אסירי? והא רב הסדא ורב המנונא דאמרי
תרויהו: חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת!
ואמר רבי אלעזר: פוסקין צדקה לעניים בשבת!
ואמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: הולכין לכתבי כנסיות
ולכתבי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. ואמר
רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: מפסקין פיקוח
נפש בשבת. ואמר רב שמואל בר נחמני אמר
רבי יוחנן: הולכין למרטייאות ולקרקייאות לפקח על
עסקי רבים בשבת. ותנא דבי מנשיא: משדכין על
התינוקת לארס בשבת, ועל התינוק ללמדו ספר
וללמדו אומנות! אלא אמר רבי זירא: גזירה שמא
ישחוט בן עוף. אמר ליה אביי: אלא מעתה, יום
הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה, גזירה
שמא ישחוט בן עוף! התם, דלנפשיה, לא מריה,
הכא דלאחרים - מריה. אי נמי: התם - אית ליה
רווחא, הכא - לית ליה רווחא. השתא דאתית
להכי - ערב שבת נמי, גזירה שמא ישחוט בן עוף.
איבעיא להו: בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי,
ולא היישין לאיקרוי דעתא, או דלמא: בתולה
נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי, דהיישין לאיקרוי
דעתא? תא שמע, דתני בר קפרא: בתולה נשאת
ברביעי ונבעלת בחמישי, הואיל ונאמרה כו' כרבה
לדגים. אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי, הואיל
ונאמרה כו' כרבה לאדם. טעמא - משום כרבה,
אבל משום איקרוי דעתא - לא היישין. אי הכי,
אלמנה נמי תיבעל בחמישי, הואיל ונאמרה כו' כרבה
לדגים! כרבה דאדם עדיפא ליה. ואי נמי - משום
שקדו. דתניא: מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי
ונבעלת בששי? שאם אתה אומר תיבעל בחמישי -
למחר משכים לאומנתו והולך לו, שקדו חכמים על

של ארבעה ארבעה טפחים, שעשאן גולל לקבר המאחיל על גבי שתיים - טמא. ניטלה
 אחת מהן - המאחיל על גבי השניה טהור, מפני שיש לטומאה דרך שיצא. מה שייך דרך
 שיצא לפירוש רבינו תם? ובתוספתא דאהלות סוף פרק שלשי תניא: מעשה באחד שמת
 בערב הפסח ולא רצו לקבורו, ובכנסו הנשים וקשרו החבל בגולל, משכו האנשים מבחוץ
 וקברוהו הנשים והלכו האנשים ועשו פסחיהן
 לערב. משמע שלא היו יכולין הנשים לקבורו עד
 שמשכו האנשים מבחוץ את הגולל. ואם גולל
 הויא מצבה - למה לא קברוהו בלא מצבה עד
 אחר הפסח? אלא ודאי הוא היה ארוך, כפירוש
 הקונטרס. ולפי שיהיה לא הוה כבד כל כך.
שמא ישחוט בן עוף - יש גורסים: בו עוף. אף
 על גב דשבת לשון נקבה היא, דכתיב (שמות לא)
 "מחללה מות יומת" - הכי נמי הוה לשון זכר "כל
 העושה בו מלאכה" (שם לה). "שומר שבת
 מחללו" (ישעיה נו). ושפיר גרסינן נמי בן עוף,
 דדרך בני אדם לשחוט הריק הקטנים, כדכתיב
 (ויקרא ז) "שני בני יונה". ובפיקח קמא דקדושין
 (לזב, א) אתיא מבן עוף, מה לבן צאן שכן קבע לו
 כו'.

אלא מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני כו'
 - תימיה: אמאי יום נקט כפורים ולא הוה
 אלא לרבי יוסי הגלילי: כדתנן (חולין פגא).
 בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו
 צריך להודיעה: אמנה מבריתו: לשחוט כו', וכדברי
 רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל.
 אמאי לא נקט חר מארבעה פרקים הוהי לכולי
 עלמא? ויש לומר: דבערב יום הכפורים הוה רגילין
 להרבות בעפות ובדגים, כדמשמע בבראשית
 רבה (פרשה יא) גבי הווא דייטא דחוב נונא כו'
 משום דהוה יום סליחה וכפרה. ובהנהו ארבעה
 פרקים הוה מרבים דטעמא דבתולה לעמוד שמא
 ישחוט.

אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי - פירושו:
 בשלמא אי הוה תני בברייתא דבתולה
 נבעלת בחמישי משום איקרוי דעתא,
 כדקמביעיא לן, ולא משום כרבה לדגים ולא
 חשיבא - הוה ינחא לן באלמנה דנבעלת בששי
 משום כרבה. אבל השתא דטעמא דבתולה משום
 כרבה - אלמנה נמי תיבעל בחמישי!
אי נמי משום שקדו - ואם תאמר: הדיכי מצי
 למימר משום שקדו, הא בברייתא קתני
 בהדיא משום כרבה? ויש לומר: דלהאי שניא הוה
 פירוש הברייתא הכי: אלמנה נשאת בחמישי
 ונבעלת. בששי. פירושו: משום שקדו, כמו
 שמופירש בברייתא אחרת, ואם תאמר: משום
 כרבה דדגים היה להם להניח תקנת שקדו - לא
 חשו לכך, והואיל ובששי נמי נאמרה כרבה לאדם.
מאי איכא בין כרבה לשקדו - אף על גב
 דמשום כרבה לא מיקרי עברייתא, מכל
 מקום בעי למה לי טעמא דכרבה. אי נמי, בעי:
 מאן איכא בין לישנא דמשני כרבה דאדם עדיפא
 ליה, ובין לישנא דאי נמי משום שקדו? ומשני:
 דאיכא בינייהו אדם בטל, אי נמי יום טוב שחל
 להיות כו'. דללישנא דטעמא דברייתא משום
 שקדו ולא משום כרבה, הכא דליכא שקדו -
 נבעלת אם ירצה בחמישי. אבל ללישנא קמא,
 דטעמא דברייתא משום כרבה, כדמשמע פשטא
 דברייתא - אפילו באדם בטל או ביום טוב שחל
 להיות בערב שבת, דליכא משום שקדו, מכל מקום משום כרבה תבעל בששי. ואפילו להאי לישנא, אי לאו שתקנו משום שקדו - משום כרבה לחוד לא הוה קובעים יום, כדפירשית לעיל
 גבי ותנשא באחד בשבת.
דאילו בשמים ובארץ כתיב אף ידי וגו' - דמשמע חדא, אף על גב דמסיים קרא "וימיני טפחה שמים", ואמר בשילהי "הקומץ רבה" (מנחות לזב) ידי היינו שמאל, אם כן תרתי כתיב -
 מכל מקום בחד מעשה ליכא אלא חד. אבל במעשה צדיקים בחד מעשה, כמו בית המקדש, כתיב תרתי ידים.

1 זה גודל - פירש בקונטרס לענן בין ידי דמצוער. ואין נראה, דאם כן הוה ליה למימר
2 זה בקוין ועוד, דאפילו לא מחלק מצי משו על בהן שהוא קצר מכולם. ונראה דלענן
3 קמיצה קאמר, כדתנן (מנחות יא,א.) מוחק בגודל מלמעלה. אבל ביד אחרת לא יוכל
4 לעשות, דבעינן עבודה בימין.

5 מהו לבעול בתחלה בשבת - אף על גב דתקנו
6 שתהא בתולה נשאת ברביעי, בכל מקום
7 אם אירע לו שלא בעל בליל חמישי - לא
8 חיבדהו חכמים להמתין עד יום חמישי אחר, או
9 עד יום שני, להכי בעי אום מותר לבעול בשבת
10 אם לאו. אף על גב דתניא לעיל ומפרישין חתן
11 מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה
12 חבורה, ותניא נמי באיך ברייתא: בין כך ובין כך
13 לא יבעול לא בערב שבת ולא בו. פירש בקונטרס
14 דלא הוה ידע לה. אי נמי ידע לה, ובעי היכי
15 הלכתא. דאיכא למימר דפליגי בה רבי יהודה
16 ורבי שמעון, ומיהו, על כרחך נראה דלא ידע
17 הברייתא דחיישין שמו יסחוט בן עוף. דאי הוה
18 ידע לה - מאי קמיבעיא ליה? הא בא לא פליגי
19 רבי יהודה ורבי שמעון, והא דלא פשיט מיה
20 לבסוף - משום דמשבח תנאי דפליגי עלה.

21 דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר - טעמא
22 דחבורה לא כמירוש רשי' דפירש בפרק
23 "שמונה שרצים" (שבת קוב) דחייב משום צובע
24 גבי שמונה שרצים, דתנא התם: נצר הדם אף
25 על פי שלא יצא. וקשה לרבינו יצחק: דב"אלו
26 טריפות" (חולין מ"ג) בשמעתא דריאה תניא:
27 ושאר שקצים ורמשים - עד שיצא מהם דם.
28 והשתא התם מאי צובע איכא? אלא לית ליה ערו'
29 והכי נמי, מאי צביעה איכא בחד חבורה? וכן
30 גבי חבורה דמילה לא שייך צביעה! ועוד: דעל
31 כרחק לשמואל איכא טעמא אחרינא, דבפרק
32 "כלל גדול" (שבת ע"ה,א) קאמר דשחוט לא מחיב
33 משום צובע אלא משום נטילת נשמה. אלא
34 טעמא דחבורה הוי משום נטילת נשמה, כדקאמר
35 שמואל התם. ורב דאמר התם משום צובע -
36 אף משום צובע קאמר. ונטילת נשמה אין לפרש
37 דטעמא משום הכחשה, שמחלישו ונטול קצת
38 נשמתו. דהכא אין צריך לחלישות האשה, ומיהו
39 איסורא דקאמר הכא - איכא למימר דהויא

40 דרבנן. אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאורייתא בהוצאת דם, דאמרין בפרק "רבי
41 אליעזר" (שם קל"ג.) האי אומנא דלא מיץ - סכנתא הוא, ומעברין ליה. פשיטא מדקא
42 מחליץ שבת עליהו מהו דתימא: דם מיפקד פקיד, קא משמע לן דחבורי מיחבר. ואי הוה
43 משום החלשה - אציל חילול שבת. דהויא מלאכה שאין צריכה לגופה, דאין צורך להחליש
44 התינוק ונראה לרבינו תם לפרש דהוצאת דם חשיבה נטילת נשמה, כי הוה הוה הנפש,
45 וכשנטול מקצתו נוטל מקצת נשמה. וקשה לרבינו יצחק, דאמרין בפרק "כלל גדול" (שם
46 ע"ה,א) גבי הצד הלחון הפרוע: ולחייב נמי משום נטילת נשמה! ומשני: מתעסק הוא אצל
47 נטילת נשמה, דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה בו, ולפי זה, אפילו הוא חי גמור
48 - הרי יש כאן נטילת נשמה! ואומר רבינו תם: כי דם הלחון שצובע בו הוא מיפקד פקיד,
49 ועל אותו אינו חייב משום נטילת נשמה, ועל שאר הדם שמחובר - חשיב ליה מתעסק.

50 לרם הוא צריך ושרי - ואם תאמר: והא פסק רישא הוה לענין הפתח וצריך לומר:
51 שיכול להוציא הדם בלא עשיית הפתח. פירש רבינו תם: שצריך להוציא הדם שלא
52 יתלכלך פעם אחרת כשיבעול. ולפירושו לקמן דקאמר: דם חבורי מיחבר, אי לרם הוא צריך ואסור. אף על גב דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דשריא במקום צערא גבי מורסא, הכא
53 גבי מצוה - אסור. ולקמן נפרש הא דפריך ממפיס מורסא לפירושו. ורבינו יצחק מפרש: לרם הוא צריך - שצריך לראות אם היא בתולה.

54 אם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה מקלקל הוא אצל הפתח ושרי - פירושו: רבי יהודה אית ליה דמקלקל בחבורה פטור. אף על גב דפטור אבל אסור - מיהו הכא מותר לתחלה,
55 משום דאיכא תרתי: מקלקל בחבורה, ודבר שאינו מתכוין. וקשה, דבגריה אסר רבי יהודה אף על גב דאיכא תרתי, דאין מתכוין ומקלקל נמי הוה, כדאמרין בשילוי פרק קמא דחגיגה
56 (יא,א) דמוקי חך דחפור גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור אפילו כרבי יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה, וטעמא דפטור - משום דמקלקל הוי. ובפרק "יום טוב" (ביצה כ"ג,א)
57 אסר רבי יהודה קידור אף על גב דאין מתכוין ומקלקל! ויש לומר: דהכא שרי טפי משום דאיכא נמי מצוה. אי נמי, שלא במקום צערא גבי מורסא דאיכא תרתי - שרי. וגבי חריץ יש להעמיד
58 כף על שאינו מקלקל לגמרי אלא מתקן קצת, דמשוי גומות מצד אחד. וגבי קידור נמי, במה שמוציא דם - מיקל לבהמה קצת, כמו דם הקוד.

59 אם תמצא לומר הלכה כרבי יהודה מקלקל בחבורה הוא בו - משמע דאי הלכה כרבי שמעון שרי אפילו הוא מתקן, כיון דאין מתכוין. וקשה: דבשילוי פרק "ספק אבלי" (בריות י"ט,ב) אמר:
60 לרבי שמעון, הואיל ומקלקל בחבורה חייב - מתעסק נמי חייב. ומאי שנא דאין מתכוין פטור רבי שמעון בחבורה טפי ממתעסק? ויש לומר: דמתעסק שמתכוין למלאכה - לא מיפטר
61 בשבת אלא משום דאין זו מלאכת מחשבת, ומשום הכי צריכה לומר: שמועך בחבורה כמו מקלקל בחבורה, דמחייב רבי שמעון אף על גב דאין זה מלאכת מחשבת. ולהכי חליץ ליה
במקלקל

1 יניח אצבעו - שהיא שפוייה כיתר. מאי מעמא - כלומר, במאי דומות כיתידות? אי
2 נימא דמחלקן - שמחולקות זו מזו, ואינן מתחברות יחד. חרא חרא למילתיה - קושיא
3 היא: כל אחת יש בה צורך, ואף בצורכי גבוה. זו ורת - מן הקטנה מודדין זרת של חושן.
4 זו קמיצה - מאצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמוץ. חופה שלש אצבעות על פס ידו,
5 הקמיצה והאמה והאצבע, וקומץ, זו אמה -
6 מהגודלה מודדין אמת בנין ואמת כלים. זו
7 אצבע - למתן דמים של חטאת, דכתיב ביה
8 "באצבעו" (ויקרא ד.) זה גודל - לבחן ידי דאדורן
9 (שם ח) ודמצוער (שם יד.) משפוט -
10 אגוישיד"ש בלעז. אליה - בשר שבסוף האוהן.
11 נכויות תחילה לאברים - רכות ודקות ליכוות
12 מכולם. והכי נמי אמרינן במסכת עבודה זרה
13 (לח"א): האי גוי דחריך ירשא - שרי למיכל
14 אפילו מריש אורניה, ואף על פי שממחר
15 ליבשל. מהו לבעול בתחלה - לא שמיע להו
16 דך מתנינא דלעיל - אי נמי, שמיע להו,
17 ומיבעיא להו: הלכה או אין הלכה. מיפקד פקיד
18 - כמו פקדון, כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני
19 הרחם, להיות יציאתו על ידי חבורה. אלא
20 שהפתח נעול בפניו, ופותחין לו ויוצא. או חבורי
21 מייחבר - דם בתולים היוצא, על ידי חבורה
22 הוא בא, שהדופן מתפרק מחבורו. אם תימצי
23 לומר מיפקד פקיד - ואין בו משום חבורה,
24 כוונת המוציא לנמאי? לרם הוא צריך ומתכוין
25 להוציא. ושרי - דהא מיפקד פקיד. או דלמא
26 לפתח מתכוין - דהרי הוא כבנון, ואסור. ואם
27 תימצי לומר לרם הוא מתכוין - ולא לפתח,
28 ומיהו על כרחך פיתחא ממילא הוי. הלכה כרבי
29 יהודה - בדבר שאין מתכוין, ואסור. או כרבי
30 שמעון - ומותר. ואם תאמר, פסיק רישיה ולא
31 ימות הוא! הא פרכינן לה לקמן, ומשנינן: יש
32 שבקיאן בהטיה, ואין דם יוצא, ואף אין פתח
33 נפתח. הלכך, לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא.
34 ואם תמצא לומר הלכה כרבי יהודה - אכתי
35 איכא למיבעי, קיימא לן (שבת ק"ה,א) כי אמר
36 רבי יהודה - במתקן, אבל במקלקל - אי
37 מלאכה. ויש לשאלו על פתח זה, אם תקון הוא
38 אצלה או קלקל הוא אצלה, שהבתולה חשובה
39 מן הבעולה: ואם תמצא לומר מקלקל הוא לא
40 גרסינן, דאי מקלקל - לדברי הכל מותר, שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר

41 אצלה דרבי שמעון, והכא לאו חובל הוא, דהא באם תמצא לומר דם מיפקד פקיד בעי
42 לה ואילו. ודם מפילא קא הוי - הוא אינו מתכוין להוציא, אבל הוא יוצא, ונמצאת
43 חבורה נעשית שלא בכונה. הלכה כרבי יהודה - בדבר שאינו מתכוין, ושמת מתקן הוא
44 ואסור. או הלכה כרבי שמעון - בדבר שאין מתכוין מותר. ואם תימצי לומר הלכה כרבי
45 יהודה - קלקול הוא ומותר, או תקון הוא ואסור? ואפילו אם קלקול הוא יש למצוא צד
46 איסור, אם דבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה, ובמקלקל בחבורה סבירא לן כרבי
47 שמעון דמחייב. דאמרין: כל המקלקל פטורין חוץ מחובל ומבעיר, ואוקמנא כרבי
48 שמעון בפרק "האורג" (שבת ק"א.) הלכה כרבי יהודה במקלקל - ומותר, דכי אמר רבי
49 יהודה דבר שאין מתכוין אסור - במתקן, אבל במקלקל לא אסור.

א
40 גרסינן, דאי מקלקל - לדברי הכל מותר, שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר
41 אצלה דרבי שמעון, והכא לאו חובל הוא, דהא באם תמצא לומר דם מיפקד פקיד בעי
42 לה ואילו. ודם מפילא קא הוי - הוא אינו מתכוין להוציא, אבל הוא יוצא, ונמצאת
43 חבורה נעשית שלא בכונה. הלכה כרבי יהודה - בדבר שאינו מתכוין, ושמת מתקן הוא
44 ואסור. או הלכה כרבי שמעון - בדבר שאין מתכוין מותר. ואם תימצי לומר הלכה כרבי
45 יהודה - קלקול הוא ומותר, או תקון הוא ואסור? ואפילו אם קלקול הוא יש למצוא צד
46 איסור, אם דבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה, ובמקלקל בחבורה סבירא לן כרבי
47 שמעון דמחייב. דאמרין: כל המקלקל פטורין חוץ מחובל ומבעיר, ואוקמנא כרבי
48 שמעון בפרק "האורג" (שבת ק"א.) הלכה כרבי יהודה במקלקל - ומותר, דכי אמר רבי
49 יהודה דבר שאין מתכוין אסור - במתקן, אבל במקלקל לא אסור.

א
40 גרסינן, דאי מקלקל - לדברי הכל מותר, שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר
41 אצלה דרבי שמעון, והכא לאו חובל הוא, דהא באם תמצא לומר דם מיפקד פקיד בעי
42 לה ואילו. ודם מפילא קא הוי - הוא אינו מתכוין להוציא, אבל הוא יוצא, ונמצאת
43 חבורה נעשית שלא בכונה. הלכה כרבי יהודה - בדבר שאינו מתכוין, ושמת מתקן הוא
44 ואסור. או הלכה כרבי שמעון - בדבר שאין מתכוין מותר. ואם תימצי לומר הלכה כרבי
45 יהודה - קלקול הוא ומותר, או תקון הוא ואסור? ואפילו אם קלקול הוא יש למצוא צד
46 איסור, אם דבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה, ובמקלקל בחבורה סבירא לן כרבי
47 שמעון דמחייב. דאמרין: כל המקלקל פטורין חוץ מחובל ומבעיר, ואוקמנא כרבי
48 שמעון בפרק "האורג" (שבת ק"א.) הלכה כרבי יהודה במקלקל - ומותר, דכי אמר רבי
49 יהודה דבר שאין מתכוין אסור - במתקן, אבל במקלקל לא אסור.

כתובות דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

51 מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, מהו לבעול בתחלה – פעם ראשונה,
 52 את הבתולה, בשבת. וצדדי הספק הם, האם דם הבתולים מופקד
 53 פקיד – כנוס בין דופני הרחם ואינו בלוע בהם, כפקדון השמור
 54 לבעליו, ובבעילתו הוא רק פותח את פתחה על ידי השרת
 55 בתוליה, והדם שהיה כנוס יוצא בלא עשיית חבורה, ומותר
 56 בשבת. או שמא דם בתולים תבזר מיהב – מחובר ובלוע הוא
 57 בדופני הרחם, ובבעילתו הוא מפריד את דופני הרחם זו מזו, ויוצא
 58 הדם על ידי עשיית חבורה, ואסור בשבת.
 59 ממשכיה הגמרא בבאיור הספק: ואם תימצי לומר – ואף אם
 60 תפשוט דם מופקד פקיד, ואינו עושה חבורה, עדיין יש להסתפק
 61 האם יש לאסור זאת משום 'בונה', וצדדי הספק הם, האם הבעול
 62 את הבתולה לדם הוא צריך, כדי לראות שהיא בתולה, ואינו
 63 מתכוין לבניית הפתח, וישירי – ומותר הדבר, משום שבניית הפתח
 64 היא דבר שאינו מתכוין, או דלמא לפתח הוא צריך – שיהיה
 65 פתחה פתוח, ואסור משום בונה.
 66 ואם תימצי לומר שלדם הוא צריך, ופתח ממילא קאתי – והפתח
 67 מאיליו נעשה, עדיין יש לדון האם הלכה פרייה שמעון דאמר דבר
 68 שאין מתכוין מותר, או שהלכה פרייה יהודה, דאמר דבר שאין
 69 מתכוין אסור, ואסור לבעול בתולה בשבת משום עשיית הפתח,
 70 אף שאינו מתכוין לכך.
 71 ואף אם תימצי לומר שהלכה פרייה יהודה, עדיין יש לדון האם
 72 כמקלקל הוא נחשב אצל [לגבין] הפתח, כיון שבתולה חשובה
 73 מבעולה, ואם כן אף לרבי יהודה מותר, שהרי אף הוא מודה
 74 שהמקלקל פטור, או שמתקן הוא אצל הפתח, שנה לו שיהא
 75 פתחה פתוח לצורך הבעילות הבאות, והדבר אסור לרבי יהודה
 76 הסובר שדבר שאינו מתכוין אסור.
 77 ללשון זו, הספיקות דלעיל הן רק לפי הצד שדם מפקד פקיד ואין
 78 בבעילתו משום חובל, והנידון הוא האם יש לאסור משום עשיית
 79 הפתח או לא. עתה מביאה הגמרא לשון אחרת הדנה להתיר אף
 80 לפי הצד שדם חבורי מיהב.
 81 איכא דאמרי – יש מבני הישיבה שהמשיכו לדון בשאלה זו באופן
 82 כזה, ואם תימצי לומר דם תבזר מיהב ויש בבעילתו משום עשיית
 83 חבורה, עדיין יש לדון האם לדם הוא צריך לראות אם היא בתולה,
 84 ואסור, כיון שמתכוין הדם. או דלמא שמא אין
 85 כוונתו להוצאת הדם אלא להנאת עצמו הוא צריך, וישירי, משום
 86 שזהו דבר שאינו מתכוין.
 87 ואם תימצי לומר להנאת עצמו הוא צריך, ודם ממילא קאתי –
 88 הוצאת הדם מאליה היא באה ואינו מתכוין לכך, עדיין יש לדון
 89 האם הלכה פרייה יהודה האוסר דבר שאין מתכוין, או שהלכה פרייה
 90 שמעון המתיר, ומותר לבעול.
 91 ואם תימצי לומר, הלכה פרייה יהודה האוסר דבר שאינו מתכוין,
 92 עדיין יש לדון, האם מקלקל תבזר מיהב הוא נחשב, שהרי בתולה
 93 חשובה היא מבעולה, ואף לרבי יהודה יהיה מותר, שהרי לא אסר
 94 רבי יהודה דבר שאינו מתכוין אלא כשהוא מתקן ולא כשהוא
 95 מקלקל, או מתקן תבזר מיהב, שעל ידה ראה שבתולה היא, ואם
 96 כן לרבי יהודה יהיה אסור אף שאינו מתכוין לכך, כיון שאין זה
 97 קלקול.
 98 ואם תימצי לומר, מקלקל תבזר מיהב הוא, ויש להתיר אף לדעת רבי
 99 יהודה משום מקלקל, עדיין יש לדון האם גם מקלקל בחבורה
 100 הלכה פרייה יהודה שפוטו, ואם כן אף לשיטתו שדבר שאין מתכוין
 101 אסור יהיה מותר לבעול משום שהוא מקלקל.

1 יניח אצבעו באזניו כדי שלא ישמע. וכך נדרש הפסוק, האצבע
 2 שראשה מחודד תהיה לך כיתר באזנך, בשעה שאתה עשוי
 3 לשמוע דבר שאינו הגון.
 4 מביאה הגמרא מימרא בענין זה: ותיינו דאמר רבי אלעזר, מפני מה
 5 אצבעותיו של אדם דומות ליתדות, וקודם שתטיים הגמרא את
 6 דבריו מבררת הגמרא את שאלתו: מאי טעמא – במה דומות
 7 האצבעות ליתדות, אילימא משום דמתלקן – אם בכך שחלוקות הן
 8 זו מזו כיתדות ואינן מחוברות יחד, הרי אין זו תמיכה כלל, דכל
 9 תהיה וקרא למילתיה עבדא – כל אחת ואחת יש בה צורך לאדם
 10 שתהיה נפרדת, ואף לצורכי גבוה יש בחלק מן צורך שיהיו
 11 מופרדות, וכדאמר רב ברייתא, זו וזת – מהאצבע הקטנה ועד
 12 האגודל, כשהאצבעות פתוחות ומתוחות, זו מידת 'זרת' האמורה
 13 לגבי החושן (שמות כח טו). זו קמיצה – מהאצבע הסמוכה לזרת
 14 מתחיל הכוון את עבודת הקמיצה מן המנחות. זו אמה – מהאצבע
 15 הגדולה הסמוכה לקמיצה מודדים מידת 'אמה' שנאמרה בבבין
 16 המשכן וכליו (שמות כו יב, ועוד), והיינו מאצבע זו ועד המרפק. זו
 17 אצבע – באצבע הסמוכה לאמה משתמש הכהן למתן דמים
 18 שנאמר בהם 'באצבעו' (ויקרא ד כה, ועוד). זה גודל, המכונה בתורה
 19 'בהן', שעליו אמרה תורה ליתן מדם איל המילואים על אהרן (שם
 20 ח ט), ומדם קרבן המצורע על המצורע (שם יד יד ואילך). ואם כן אין
 21 לפרש שכוונת רבי אלעזר לשאול מדוע חלוקות הן זו מזו. אלא
 22 כוונת רבי אלעזר לשאול מה טעם האצבעות משופות – מחודדות
 23 בתיירות, ועל כך השיב, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח
 24 אצבעותיו באזניו, וכפי שדרש בר קפרא קודם לכן מהפסוק 'ויתד
 25 תהיה לך על אזנך'.
 26 ברייתא נוספת בענין זה: תנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה און בולה
 27 קשה, והאליה – הבשר שבסוף האון רכה, כדי שאם ישמע אדם
 28 דבר שאינו הגון, יבוף אליה לתוכה – יכופף את האליה על פתח
 29 אזנו לסתומה, למנוע שמיעתו.
 30 עתה מביאה הגמרא ברייתא שאינה עוסקת בדברים אסורים,
 31 אלא בדברים בטלים: תנו רבנן, אל ישמע אדם לאזניו דברים
 32 בטלים, מפני שהן – האזנים נבנות ברותחין תחלה לאיברים, כיון
 33 שהן רכות ודקות משאר האיברים, ומשל הוא, שכשם שבשר
 34 האזון קל ליכוות יותר משאר האיברים, כן חוש השמיעה שבאזון
 35 עלול הוא להגיע בקל לידי איסור יותר משאר חושי האדם, כיון
 36 שהאיסור מצוי בו ביותר.
 37 * * *
 38 הסוגיא להלן מבררת האם בעילת בתולה בשבת מותרת או
 39 אסורה, ולהבנת צדדי השאלה יש להקדים כמה מכללי איסור
 40 עשיית מלאכה בשבת: א. העושה מלאכה באופן שאינו מתכוין
 41 לה, כגון הגורר כסא או ספסל, ואפשר שעל ידי גרירתם יעשה
 42 חריץ באדמה, והוא אינו מתכוין לעשיית החריץ אלא להעברת
 43 החפץ ממקום למקום, רבי יהודה אוסר ורבי שמעון מתיר (שבת כט
 44 מ). אך אם ודאי יעשה חריץ באדמה, הרי זה 'פטיק רישיה' שאף
 45 רבי שמעון מודה שאסור. ב. בכל מלאכות שבת ההלכה היא (שם
 46 עה) שהמקלקל פטור, חוץ מחובל ומבעיר שבהן נחלקו רבי יהודה
 47 ורבי שמעון (שם עק). שרבי יהודה פוטר כבכל המלאכות, ורבי
 48 שמעון מחייב. ג. בבעילת בתולה בשבת יש לדון מצד שתי
 49 מלאכות, גם משום עשיית חבורה האסורה משום חובל. וגם משום
 50 עשיית פתח האסורה משום מלאכת בונה.

30 מעידין - יכולים להעיד על פי השומא שזהו בעלה שמת, ולהתיר
 31 את אשתו להינשא לאחר. מבארת הגמרא: מאי לאו כהא קמיפלגי
 32 - האם לא בזה הם חולקים, דמר - רבי אליעזר בן מהבאי סבר,
 33 סימנין דאורייתא, ואפשר לסמוך עליהם להתיר איסור אשת איש
 34 דאורייתא, ומר - תנא קמא סבר, סימנין מועילים רק מדרבנן, ולכן
 35 אין סומכין עליהם כדי להתיר איסור דאורייתא.
 36 רבא דוחה את ביאורו של אביי בברייתא: אמר רבא, דבולג' עלמא
 37 - הכל מודים שסימנין דאורייתא, והכא - וכאן בברייתא, בשומא
 38 האם היא מצויה כגון גילוי קמיפלגי ו-נחלקו, מר - תנא קמא סבר,
 39 שומא מצויה כגון גילו - שומא שמצינו בו מצויה גם באדם אחר
 40 שנולד באותו זמן ובאותו מזל, ולכך אין זה סימן מספיק חשוב
 41 לסמוך עליו, משום שיתכן שהמת עם השומא הוא אדם אחר. ומר
 42 - רבי אליעזר בן מהבאי סבר, אינה מצויה כגון גילו, והוא סימן
 43 מספיק לסמוך עליו.
 44 ביאור נוסף במחלוקת שבברייתא: ואיכא דאמרי שכך ביאר רבא
 45 את המחלוקת, הכל מודים שסימנין דאורייתא, והכא - וכאן
 46 בברייתא, בשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי, מר -
 47 תנא קמא סבר, עשויה להשתנות לאחר מיתה לצורה אחרת,
 48 ולפיכך כשרואים שומא במת אנו חוששים שמא אין זה אותו אדם
 49 שאנו מכירים עם שומא זו בחייו. ומר - רבי אליעזר בן מהבאי
 50 סבר, שומא אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה, ואותו שומא שיש
 51 למת היתה לו גם בחייו, ואם נמצאת השומא באותו אבר שהיה
 52 לבעלה הרי זה סימן שהמת הוא אכן בעלה של אשה זו ואפשר
 53 להתירה להינשא.
 54 ביאור שלישי במחלוקת: ואיכא דאמרי אמר רבא, דבולג' עלמא -
 55 הכל מודים שסימנין רגילים אינם מועילים אלא מדרבנן, ולכן אי
 56 אפשר להעיד על אדם שמת על פי סימנין בינונים כדי להתיר את
 57 אשתו, והכא, בשומא

1 פר מניומי, הנות מסקי ביה דבי ריש גלותא זוני - היו נושים בו אנשי
 2 ריש גלותא חוב שהיה חייב להם ולא היה בידו לשלם, איתי קרא
 3 - הביא שעה דבך בגלייתא - הדביקה בחתיכת בד בלוייה, דבך
 4 באפויה - הדביקה במצחו, ולאחר מכן חלף קמיהו - עבר לפני
 5 אנשי ריש גלותא, ולא בשקרחה - ולא הכירוהו.
 6 שנינו במשנה: אף על פי שיש סימנין וכו' בגופו ובכליו אין מעידין
 7 על פיהן שהוא המת, אלא אם כן ראו את פרצוף פניו עם החוטם.
 8 מקשה הגמרא: למימרא - האם בא הדבר לומר דסימנין לאו
 9 דאורייתא - שסימנים אינם ראיה מדין תורה, ולכן אינם מספיקים
 10 לקבוע שהבעל מת כדי להתיר איסור אשת איש דאורייתא.
 11 ורימיהי - ויש לתמוה על כך מברייתא שנינו, שליח המביא גט
 12 לאשה ואבד ממנו, ושוב מצאו השליח כשהוא קשור בכים
 13 ובארנקי וכתבעת - או בארנקי או בטבעתו והוא מכירם שהם שלו,
 14 או שנמצא בין בלוי - כלי תשמישו המונחים בתיבתו, אפילו לזמן
 15 מרובה - אף שעבר זמן רב מאבידת הגט, פשר הגט, ואין חוששין
 16 שמא אותו כיס או טבעת של אחר הם, משום שסומכים על
 17 הסימנים שיש לשליח בכיס או בארנק שהוא שלו. הרי שסומכים
 18 על סימנים לגרש באותו גט ולהתיר איסור אשת איש דאורייתא.
 19 ואילו במשנתנו שנינו שאין סומכים על סימנים שבגופו של מת
 20 להתיר את אשתו מאיסור אשת איש דאורייתא.
 21 מתרצת הגמרא: אמר אביי לא קשיא, הא - הברייתא שמכשירה
 22 גט על פי סימני הכיס, היא כשיטת רבי אליעזר בן מהבאי הסובר
 23 שסימנים מועילים מן התורה, והא - משנתנו שאין סומכים על
 24 סימנים שבגופו ובכליו, היא כשיטת רבנן הסוברים שסימנים אינם
 25 מועילים מן התורה. דתניא בברייתא, אין מעידין על אדם שמת על
 26 פי השומא - [יבלת] שנמצאת בגופו, כלומר, עדים שראו מת
 27 שהיתה לו שומא ובאים ומעידים סימן היה בו, שומא באבר פלוני
 28 אינם יכולים להעיד על פי סימן זה כדי להתיר אשתו, שחוששין
 29 שמא הוא אחר עם אותן סימנים. רבי אליעזר בן מהבאי אמר,

אגרות קודש

ב"ה, י"ז שבט, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"נ שלו, ולפלא שאינו מזכיר דבר מעסקנותו בכרס חב"ד, אף שבודאי
 ידועים לו ומפורסמים רצונו הפנימי והעז של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר כל אחד
 מאניש והתמימים יפעלו בהפצת המעיינות חוצה, היינו לא רק תורת החסידות אלא גם הדרכותי
 ומנהגי לא רק בחוצה הקרוב אלא גם בחוצה שלע"ע רחוק הוא, והאריכות בדבר הפשוט אך למותר,
 ובפרט במדינתם ההכרח הוא שכל אחד מאניש ישתתף בחיזוק אהלי יוסף יצחק אשר במעלבורן (ונוגע
 הענין לכל המדינה) בממונו וגם בטרחת גופא. ויה"ר שהתאמצותו בכל האמור נוסף על הקבי"ע שלו
 בתורת החסידות קביעות בזמן וקביעות בנפש, תוסיף בהענינים אודותם כותב שלו ושל ב"ב שיחיו.

ברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

40 סברא זו, מועילה טענת אונס, ואם לא בא מחמת חולי היא הגט
 41 בטל, ושלא כדברי רבא.
 42 הגמרא מביאה מקור לרבא מדברי שמואל: **אֵלָא** רבא למד שאין
 43 אונס בגיטין **מִקָּמָא** – ממעשה שהיה, **דְּהָהוּא** גברא דנתן גט לאשתו,
 44 ו**אֲמַר** לְהוּ לעדי הגט **אֵי לֹא אֲהִינָא** – אם לא אבוא מִיָּמִין וְעַד תְּלִיתִין
 45 יוֹמִין – מעתה ועד שלשים יום, **לִיְהוּי נִיפָא** – יחול הגט, אך אם
 46 אשוב בתוך שלשים יום לא יחול הגט. **אֲתָא בְּסוּף תְּלִיתִין יוֹמִין**
 47 ו**פְּסָקִיהּ מְקָרָא** – בא אותו אדם בסוף שלשים יום, ולא יכל להכנס
 48 לעיר כיון שמעבר המים של הנהר הפסיקו, והיתה הספינה
 49 שעוברים עליה את הנהר בצד השני, סמוך לעיר. **אֲמַר** לְהוּ אותו
 50 אדם לעומדים בעברו השני של הנהר, **חֲזוּ דְאֲתָא, חֲזוּ דְאֲתָא** –
 51 ראו שבאתי, ראו שבאתי, וסבר אותו אדם שביאתו לעבר הנהר
 52 נחשבת כביאה לעיר, והתבטל התנאי ולא יחול הגט. **אֲמַר שְׂמוּאֵל**
 53 על מעשה זה, **לֹא שְׂמִיהּ מְתָא** – ביאה זו שעד שפת הנהר אינה
 54 נחשבת ביאה לעיר כל זמן שלא נכנס אליה, וכיון שנתקיים תנאו
 55 שאם לא יבוא יחול הגט, הרי היא מגורשת. ומוכח שאף שנאנס
 56 בכך שהתקיים התנאי, מכל מקום החשיב זאת שמואל כקיום
 57 התנאי ופסק שחלו הגירושין, והיינו כדברי רבא שאין טענת אונס
 58 בגיטין.
 59 דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא יש לחלק בין האונסים, ונאמר דאונסא**
 60 **דְּשָׁבִיחַ שְׂאֵנִי** – שונה הוא אונס בדבר המצוי, שאינו נחשב אונס,
 61 וכגון במעשה של שמואל שדבר מצוי הוא שתהא הספינה בצד
 62 השני של הנהר, **דְּבִינִין דְּאִיבְעִי לִיהּ לְאֲתַנְנוּי וְלֹא אֲתַנְנִי** – שכיון שהיה
 63 לו להעלות דבר זה בדעתו ולהתנות שאם יארע כן לא תהא
 64 מגורשת, ולא התנה, **אִיהוּ דְּאֲפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ** – הרי הוא הפסיד
 65 לעצמו, וגרם לכך שיחול הגט אף אם המניעה לבואו תהא מחמת
 66 שלא תהא לו ספינה לעבור את הנהר. אבל באונס שאינו מצוי,
 67 כגון שחלה, כיון שלא היה לו להעלות בדעתו ולהתנות עליו,
 68 יתכן שאם אירע אונס זה, הגט בטל, ואין מכאן ראייה לדברי רבא,
 69 שבכל אונס הגט קיים.
 70 הגמרא מבארת שאכן דין זה הוא חידוש של רבא. מסיקה הגמרא:
 71 **אֵלָא, רְבָא סְבָרָא דְּנַפְשִׁיהּ קָאָמַר** – רבא אמר דין זה מסברת עצמו,
 72 ואף הוא מודה שמן התורה יש טענת אונס בגיטין כבכל התורה,
 73 וקיום התנאי באונס אינו מועיל והגט בטל, אלא רבא השמיענו
 74 תקנת חכמים שתיקנו שאין אונס בגיטין, גזירה נשים צנועות,
 75 ו**מְשוּם נְשִׁים פְּרוּצוֹת**.
 76 מבארת הגמרא את הגזירה: **מְשוּם צְנוּעוֹת חֲשׂוּ חַכְמִים, דְּאִי**
 77 **אֲמַרְתְּ** שאם נתקיים התנאי באונס לא לְהוּי נָפִי,

1 את זמן חלות המתנה שהוא לאחר מותו, וכיון שכתב את זמן
 2 הכתיבה מוכח שכוונתו שהמתנה תחול מהיום, והרי זה כמו
 3 שכתב בפירוש שתחול המתנה 'מהיום ולאחר מיתה', וקונים בניו
 4 את גוף הנכסים מיד ואת הפירות לאחר מיתה. וסוברים 'רבתינו',
 5 שלדעת רבי יוסי הוא הדין לענין המגרש את אשתו בתנאי שלא
 6 יבוא מכאן ועד שלשים עשר חודש, ומת בתוך שלשים עשר חודש,
 7 שאין זה גט לאחר מיתה, כי אם היתה כוונתו שיחול הגט רק
 8 לאחר שלשים חודש, לא היה לו לכתוב את יום כתיבת הגט בתוכו
 9 ולהתנות שאם לא יבוא עד שלשים עשר חודש יחולו הגירושין, אלא
 10 לכתוב שאם לא יבוא עד תאריך פלוני ושהוא סוף שלשים עשר
 11 חודש תהא מגורשת, ומכך שכתב את זמן כתיבתו מוכח שכוונתו
 12 לגרשה 'מהיום ולאחר שלשים עשר חודש', כלומר, שיחולו
 13 הגירושין מעכשיו, אם יתקיים תנאו שלא יבוא עד אותו זמן,
 14 ונמצא שאין הגט חל לאחר מיתה אלא מחיים. וכדי למעט משיטה
 15 זו הוצרכה המשנה ללמד שיש בזה חסרון של גט לאחר מיתה,
 16 וכדעת רבי יהודה שחולק על רבי יוסי (ב"ב סח) וסובר שאם לא
 17 כתב לבניו בפירוש 'מהיום ולאחר מיתה' השטר בטל, ואין אומרים
 18 שזמנו של שטר מוכיח עליו. ובמשנה הראשונה שם השמיענו
 19 התנא את עצם הדין שאין גט לאחר מיתה, ובמשנה שאחריה
 20 השמיענו שאף גט שכתב בתוכו את זמן כתיבתו, אף הוא גט לאחר
 21 מיתה. ואם כן שוב אין ראייה ממשנה זו לדברי רבא, כי באמת יש
 22 לפרש שאף ב'חלה' אינו גט לפי שטענת אונס מועילה בגט, ונקט
 23 התנא 'מת' רק כדי למעט מדעת רבותינו.
 24 הגמרא מביאה מקור אחר לדברי רבא: **וְאֵלָא יש לומר, שרבא למד**
 25 שאין אונס בגיטין **מִפְּיָא** של אותה משנה בגיטין, שם שנינו,
 26 האומר לאשתו 'הרי זה גיטיך **מִעַכְשָׁיו, אִם לֹא בְּאֲתִי מְכָאן וְעַד**
 27 **שְׁנַיִם עָשָׂר הַיָּשׁ, וְמֵת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר הַיָּשׁ, הָרִי יָהּ נָפִי, כִּיּוֹן**
 28 שבאומר לשון 'מעכשיו' מוכח שכוונתו שיחול הגט מיד, אם
 29 יתקיים התנאי, ואין זה גט לאחר מיתה. ויש לבאר את המשנה,
 30 שנקטה **מֵת**, שהוא אונס גדול ומכל מקום אין טענת אונס מועילה
 31 לבטל את הגט, **וְהוּא הָדִין לְאוֹפֵן שְׁחֵלָה**, שזהו אונס קטן יותר, שאין
 32 טענת אונס מועילה בו, וכדברי רבא שאין אונס בגיטין.
 33 דוחה הגמרא: **דִּלְמָא, האופן של 'מת' שנקטה המשנה הוא בְּדוֹקָא,**
 34 והטעם שחל בו הגט אינו מחמת שאין טענת אונס בגיטין, אלא
 35 משום שיש בו סברא מיוחדת לומר שהיה רצונו שיחול הגט אם
 36 ימות, כיון **דְּלֹא נִיחָא לִיהּ דְּתַפּוּל קָמֵי יָבָם** – שאינו רוצה שתזדקק
 37 אשתו ליבום או חליצה מאחיו, אם ימות בלא בנים, אלא רצונו
 38 שתהיה גרושה ומותרת להנשא מיד, וכיון שעל מנת כן גירשה,
 39 חלים הגירושין, אבל יתכן שבשאר אונסים שלא שייכת בהם

אגרות קודש

ב"ה, ז' שבט, תשי"ז

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

... במש"כ ע"ד נסיעה לכאן - ידועה דעתי בזה שעל תלמידי תו"ת דלוד חוב קדוש ללמוד באופן

כזה שתפרסם ישיבה זו בכל קצוי אה"ק ת"ו לתהלה ולשם ולתפארת - ואך ורק בהתלמידים תלוי
 הני"ל - ולא לבלבל עצמם במח' דנסיעות לאיזה מקום שיהי'. והלואי שיזכה ויצליח להשפיע ע"ע ועל

שאר הת' ש"י בזה, שזה הטוב לפנייהם בגו"ר.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז לְפִיכָךְ מְלַמְּדֵי תִינוּקוֹת שֶׁנִּמְרוּ הַפְּרָשָׁה עִם הַתִּינוּקוֹת כִּס¹⁰¹ פֶּעַם אַחַת אֵינָם צְרִיכִין לְחֹזֵר וְלִקְרוֹתָהּ ב' פְּעָמִים
2 אֶלָּא יִקְרָאוּ פֶּעַם אַחַת וְהַתְּרַגּוּם¹² בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁלְמוֹדוֹ עִם הַתִּינוּקוֹת פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת בְּלִבָּר אֶבֶל
3 אִם לָמְדוּ פְּרוּשׁ הַמְּקָרָא יֵצְאוּ יְדֵי תְּרַגּוּם גַּם בְּן¹²² וְעַל דְּרָדָּךְ שֶׁנִּתְבָּאָר לְמַעְלָה⁵⁶ וְאֵינָם צְרִיכִים אֶלָּא לְחֹזֵר
4 וְלִקְרוֹת הַמְּקָרָא פֶּעַם אַחַת אִם לֹא קָרָאוּ עִם הַתִּינוּקוֹת ב' פְּעָמִים:

סימן רפה לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום סעיף ז

הלכתא רבנא

- כמ] עם התינוקות - היינו במקומות⁵⁰ בהם נוהגים לעמוד חומש על סדר הפרשיות - ולא על סדר החומש⁵¹.
לא] גם כן - היינו שלמדו הפרשה עם פירוש המפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא⁵³, אבל פירוש-המילות היינו תרגום המילים בלבד⁵⁴.
ל] והתרגום - לכתחילה מלמדי תינוקות, וכן הלומד שיעור חומש יומי עם רש"י - יאמרו שוב שמו"ת

ציונים והוספות

- 50) מנהג ישראל, אז שהתחלת הלימוד בלבד עם התינוקות היא בספר ויקרא, אבל לאחר-מכן למדים עמהם בסדר אחר, כמנהגי המקום (לקוטי-שיחות חלק כב עמ' 6).
51) אמנם גם במקומות שלמדים עם הילדים ע"פ סדר החומש נהגו בכ"מ ללמד גם מפרשת השבוע ראה מנהגים דק"ק ווירמיישא (נתחברו ע"י שמש הקהילה הר"ר יוזפא שסד-תלג) שהיו למדים מיום ה' והלאה הסדרא עם רש"י. ובאגרות-קודש ח"י"ח אגרת ו'תתקסד משמע שלימוד פרשת השבוע עם ילדים בעש"ק (אפילו סיפור ענייני הפרשה בעלמא) קשור לאמירת שמו"ת של הילדים.
52) אף אם גמרו הפרשה, כדלעיל ס"ב, ואין לערב בין לימוד שמו"ת ללימודים אחרים.
- 53) לפחות כתרגום אונקלוס, וירא שמים לומד עם פירוש רש"י.
54) והוא במקום שאין מורגלים בלשון-הקודש שלכן למדים איתם פירוש המילות (ראה הלכות תלמוד-תורה פ"א).
ובספר עמודי-שש (לבעל הכלי-יקר עמוד התורה פרק ה, עמ' 35) מחלק בין לימוד פירוש המלות ללא פירוש חיבור הפסוקים, שאז אף אם ילמוד עמו כל הפרשה מכל-מקום לא ילמוד עמו חיבור הענינים, לבין לימוד חיבור הענינים שנחשב כפירוש המפרש.
55) סעיף ב.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 י מיישרים אברי הולד של קיימא שנתפרקו מחמת צער
2 הלידה במה דברים אמורים ביום הלידה אבל אח"כ
3 אסור מפני שנראה כבונה אבל לכרכו בבגדיו כדי ליישר
4 אבריו מותר לעולם מפני שדרכו בכך גם בחול ואינו נראה
5 כבונה בשבת אבל תינוק שאין כורכין אותו בחול ונתעקמו
6 אבריו בשבת אסור לכרכו כדי ליישרם:
7 יא אם נפלה ערלת הגרון של הולד מותר לשום אצבע
8 לתוך פיו ולסלק הערלה למקומה אע"פ שלפעמים
9 יקיא על ידי זה:
10 א מילה בזמנה דוחה את השבת שנאמר וביום השמיני
11 ימול בשר ערלתו ביום ואפילו בשבת והפריעה היא
12 מכלל המילה והמציצה ג"כ דוחה את השבת מפני הסכנה
13 וכן נותנים עליה רטייה וכיוצא בה אע"פ שאסרו לחולה
- 14 שאין בו סכנה וכן לשאר צרכי רפואות מילתו דינו כחולה
15 שיש בו סכנה.
16 אלא שלכתחלה צריך להכין מערב שבת ואם לא הכין מערב
17 שבת מותר לעשות בשבת ע"י שינוי כגון בימיהם שהיו
18 נותנים על המילה כמון שחוק ויין ושמן מעורבים אם לא
19 שחק מערב שבת לועס בשיניו ונותן ואם לא עירב יין ושמן
20 מערב שבת לא יערבם בשבת אלא נותן זה בפני עצמו וזה
21 בפני עצמו כדי לשנות (ולענין יו"ט נתבאר בי"ד סי' רס"ו)
22 וכן לשאר חולים אע"פ שלא היה ידוע מערב שבת
23 שיצטרכו לערב להם יין ושמן מכל מקום אם אין בהם סכנה
24 אסור לערב להם בשבת (שאסור לעשות להם רפואה בלא
25 שינוי כמ"ש בסי' שכ"ח).
26 ואם אין לו כמון כלל או שאי אפשר ללעסו וצריך לשחקו
27 או לשחוק סמנים אחרים המעצרים הדם תדחה המילה עד
28 למחר שאין דוחה שבת אלא מילה עצמה אבל לא מכשיריה

חלק ב סימן של דיני יולדת בשבת סעיפים י"א

15 ה מי שנולד בערב שבת בין השמשות אין מלין אותו
 16 בשבת שהוא ספק שמיני ספק תשיעי שאין דוחין שבת
 17 מספק ואפילו לא הוציא אלא רוב ראשו בין השמשות אע"פ
 18 שיצא כולו בשבת ה"ז כנולד בין השמשות.
 19 והתחלת בין השמשות הוא אחר הלוח ג' מילין ורביע
 20 לאחר התחלת השקיעה כמו שנתבאר בסי' רס"א והוא לערך
 21 רביעית שעה קודם צאת הכוכבים ואם נולד קודם לכן אע"פ
 22 שכבר שקעה החמה נימול ביום ו' ואם נולד כן בשבת נימול
 23 בשבת ואף שיש אומרים שמתחלת השקיעה היא לילה כמו
 24 שנתבאר שם מ"מ הרי במדינות אלו אין אנו חוששין כלל
 25 לדבריהם שלפעמים אין מקבלים שבת ועושים כל
 26 המלאכות עד רביעית שעה קודם צאת הכוכבים א"כ אין
 27 לנו לדחות המילה מזמנה בשביל חשש זה:
 חלק ב סימן שלא דיני מילה בשבת טעפים א"ה

1 כמו שיתבאר אלא מפני הסכנה וא"כ אין להביאו לכתחלה
 2 לידי סכנה כדי שנצטרך לחלל שבת אח"כ אבל אם היה לו
 3 כמון שחוק או סמנים שחוקים מבעוד יום ומלו את הקטן
 4 ואח"כ נתפזרו שוחקן בשבת מפני הסכנה:
 5 ב כל זמן שלא סילק ידו מהמילה חוזר אפילו על ציצין
 6 שאינן מעכבין בדיעבד סילק ידו אינו חוזר אלא על
 7 ציצין המעכבין שנתבאר בי"ד סי' רס"ד:
 8 ג בן ח' שגמרו שערו וצפרניו או בן ז' ודאי אע"פ שלא
 9 גמרו מלין אותו בשבת ספק בן ז' ספק בן ח' ולא גמרו
 10 אין למולו בשבת כמ"ש בסי' ש"ל:
 11 ד מילה שלא בזמנה אפילו לא היה אפשר למולו קודם
 12 לכן כגון שהיה חולה אינה דוחה את השבת שאפשר
 13 למולו אחר השבת ולא יהיה שום חיסור מצוה בזה שהרי
 14 בלא זה אינה בזמנה:

לקוטי תורה

26 אלא האור הנתפס בתוך הנבראים הוא אור
 27 מצומצם וגבולי, שהקב"ה מעלים ומסתיר את אורו
 28 האין סופי, ועל ידי צמצומים רבים ועצומים בא
 29 האור במדה וגבול, ורק אז יכול להתלבש בתוך
 30 הנבראים כדי להחיותם ולהוותם.
 31 וזהו בחינת ממלא, שהוא מה שנמשך בבחינת
 32 גילוי נגבול ומדה עד"מ, ומאיר בכל עולם לפי
 33 ערכו כו'.
 34 מ"ש בזהר שהקב"ה "ממלא כל עלמין", אין
 35 הכוונה בזה רק שנמצא בתוך הנברא (שהרי גם
 36 אור ה"סוכב כל עלמין" נמצא בתוכיות כל נברא
 37 ולית אתר פנוי מיני, כדלקמן בסמוך), אלא כוונת
 38 הזהר היא לבאר שיש מדריגה באור האלקי
 39 שמתצמצמת בבחינת גבול ומדה, והוא האור שבא
 40 לידי גילוי אל הנבראים, שעל ידי הצמצום (היינו
 41 מה שהאור מתגלה בתוך "גבול ומדה") יכולים
 42 הנבראים להכילו, להשיגו ולהרגישו. וזהו גדר
 43 "ממלא".
 44 וראשית הגילוי הוא בחכמה כו'.
 45 ספירת החכמה היא המדריגה הראשונה
 46 שב"סדר השתלשלות", ועל כן היא ראשית גילוי
 47 האור האלקי הבא במדה וגבול.
 48 ובללות בחינה זו אינו אפילו כערך טפה לגבי
 49 אוקיינוס לגבי האור אין סוף ממש.

1 תוכן הפרק: הטעם שעיקר השכר לעתיד לבא יהי'
 2 בתחיית המתים, נשמה בגוף דוקא
 3 [לאחרי שנתבאר בפרק הקודם כיצד עצמותו
 4 יתברך אינו בגדר השפעה כלל, ורק אורו מתפשט
 5 בעולמות החיותם - ימשיך לבאר דברי הזהר ד"איהו
 6 סובב כל עלמין וממלא כל עלמין", שהם שתי בחינות
 7 באורו יתברך:]
 8 והנה בחינת אור וגילוי והמשיכה זו נק' אור אין
 9 סוף, כי אין קץ וגבול להארה זו, מאחר שהוא
 10 עכ"פ אור וזיו עד"מ ממנו ית' הבלתי בעל גבול
 11 כו'.
 12 הזיו והגילוי של הקב"ה שהוא כמשל אור
 13 השמש (שהוא "מעין המאור") - נקרא (כנ"ל)
 14 "אור אין סוף", פירוש, שהוא אור בלתי מוגבל,
 15 דלפי שהוא יתברך בלתי בעל גבול, על כן גם אורו
 16 (שהוא "כעין המאור") הוא "אין סוף".
 17 ומה שאעפ"כ נתהוו העולמות בבחינת גבול
 18 ותכלית, היינו מחמת כמה מיני צמצומים שהיה
 19 בהאור שלא להיות בגילוי בחינת אין סוף אלא
 20 נגבול ומדה.
 21 מאחר שאורו של הקב"ה הוא אור בלתי מוגבל
 22 (אין סוף), אי אפשר לאור זה (כמות שהוא,
 23 בגילוי) להתלבש בתוך הנבראים להיות חיותם
 24 ונפשם, כי אי אפשר לנברא מוגבל להכיל אור
 25 וחיות בלתי מוגבל.

41 עלמין", אע"פ שגם אור זה נמצא בתוך העולמות,
42 לפי שהוא נשאר מובדל ומרומם מהנבראים ואינו
43 נתפס בהם כלל.

44 ונקרא סובב ע"ד מ"ש כאשר יהיה האופן בתוך
45 האופן, פירוש, כמו עיגול קטן שבתוך עיגול
46 גדול המקיפו מכל צדדים, שלא יתכן לומר
47 שמה שמקיף למעלה הוא מעולה יותר ממה
48 שמקיף למטה בתחתית האופן הקטן, כי האופן
49 הגדול שזה הוא ממש מלמעלה ולמטה.

50 דיוק לשון "סובב", שמשמעו עיגול דוקא
51 (היינו שסובב את העולמות מכל צד) - הוא לפי
52 שעיגול מורה על בחינה שאין בה התחלקות מעלה
53 ומטה.

54 וכמו עיגול גשמי שאין לו ראש וסוף - דרך
55 בדבר שיש לו קצוות ניתן לומר שהתחלתו היא
56 מא' מן הקצוות, אבל דבר עגול שאין לו קצוות
57 אין בו נקודה שאפשר לומר עלי' שהיא התחלת
58 הדבר או סופו.

59 וכך הוא ברוחניות, דהתחלה וסוף ברוחניות
60 הם "מעלה" ו"מטה" (דהתחלה היא הבחינה
61 העליונה, וממנה משתלשל עד הסוף שהיא תחתית
62 המדריגות), אולם עיגול מורה על בחינה שאין בה
63 מעלה ומטה והתחלקות המדרגות.

64 וזהו מ"ש (במרכבת יחזקאל) "כאשר יהי'
65 האופן (גלגל) בתוך האופן", ש"גדלות" האופן
66 הגדול לגבי האופן הקטן המוקף בו היא בכל חלקי
67 העיגול, דגם בצד התחתון (במקום שהאופן הגדול
68 מקיפו מלמטה) - נשאר בגדלותו לגבי האופן
69 הקטן (אף שבצד התחתון האופן הקטן גבוה
70 ממנו).

71 וזוהי מעלת העיגול שאין בו גדר מעלה ומטה,
72 שלכן גם בהיותו בפועל למטה נשאר הוא בגדלותו
73 (כמו האופן הגדול, שגם כשהוא בתחתית האופן
74 הקטן, עדיין הוא המקיפו).

75 וכך אור אין סוף ב"ה הוא שזה ומושג קטן
76 וגדול.

77 ברוחניות - זהו החילוק בין דבר מוגבל לדבר
78 בלתי מוגבל, שדבר מוגבל יש לו תחילה (הנקודה
79 שמשם היא התחלת מציאותו), וסוף (ששם
80 מסתיימת מציאותו), משא"כ דבר בלתי מוגבל אין

1 אורו ית' המצומצם שבבחינת "גבול ומדה"
2 (הנקרא "ממלא כל עלמין") אין לו שום ערך לגבי
3 אור אין סוף ב"ה הבלתי בעל גבול, והוא פחות
4 אפילו מערך טפה אחת של מים לגבי אוקיינוס,
5 שסו"ס גם טפה זו היא טפה אחת מן הים
6 (וכשנוטלים טפה אחת מן הים, הרי סוף סוף נגרע
7 משהו מכמות המים אשר בים).

8 משא"כ גבול לגבי בלי גבול אין לו שום ערך
9 וחשיבות כלל).

10 [וממשיך לבאר בחינת האור אין סוף:]

11 שאינו מאיר בבחינת גילוי והתלבשות העולמות
12 כי אם בבחינת סובב כל עלמין.

13 אור אין סוף הבלתי בעל גבול אינו מתלבש
14 ונתפס בעולמות ואינו מתגלה בהם כלל, ולכן נקרא
15 בשם "סובב כל עלמין" [כפי שמבאר והולך:]

16 ואין פירוש סובב שמקיף מלמעלה, כי לית אתר
17 פנוי מיניה, רק שאינו מושג ונתפס בו, ולא
18 כמו שהנשמה מתלבשת בגוף בו'.

19 אי אפשר לפרש "סובב" - שמקיף את
20 העולמות מלמעלה ולא נמצא בתוכם, כי ענין זה
21 [שיש מקום מסוים שאינו נמצא בו] הוא ענין של
22 גבול, ומאחר שאור הסובב הוא אור בלתי מוגבל,
23 א"כ הוא נמצא בכל מקום ולית אתר פנוי מיני'.

24 אלא הכוונה ב"סובב" היא - שאין אור זה
25 נתפס בנבראים ומושג להם, ולכן אנו קוראים אותו
26 "סובב", כאילו הדבר הוא חוץ ממנו ומקיף אותו
27 (אף שבפועל נמצא בתוכו), מאחר שאינו מתגלה
28 אליו ולא נרגש בו.

29 [קצת משל לזה - רב המלמד תלמידים קטנים
30 ואומר להם סברא עמוקה שלא שייך שהם יבינו
31 אותה, אך הם זוכרים את כל דברי הרב, ולאחרי
32 הרבה שנים כשיעיינו שוב בדברי הרב יהי'
33 ביכולתם להבין את הסברא. והנה גם במשך כל
34 הזמן עד שיכולים להבין הסברא היתה הסברא
35 נמצאת אצלם (בתוך אותיות הרב השמורות
36 בזכרונם), אבל היתה ב"הבדלה" משכלם, מבלי
37 יכולת לקלוט ולהבין אותה].

38 וכך הוא באור אין סוף ב"ה, שאופן מציאותו
39 כביכול בעולמות הוא, שנמצא שם כפי שהוא
40 בעצמותו, בכל אי-סופיותו, ולכן נקרא "סובב כל

41 פירוש:

42 אחד לגבי אלפים ורבבות יש לו "ערך"

43 וחשיבות, להיות שניהם באותו גדר ומהות (בגדר

44 "מספר"), רק שזה מספר גדול מאד וזה מספר קטן

45 (רק אחד) - שהרי גם אחד הוא "חלק אחד מני

46 אלף אלפים", ועל ידי ריבוי פעמים אחד מגיעים

47 סוף סוף לאלף אלפים.

48 משא"כ לגבי "בלי גבול ומספר", גם מספר

49 גדול ביותר אין לו שום ערך וחשיבות, דגם על ידי

50 ריבוי דברים גבוליים אי אפשר להגיע לבלי גבול,

51 כי אין ה"בלי גבול" נוצר מצירוף הרבה יחידים,

52 אלא הוא מסוג וגדר אחר לגמרי.

53 ונמצא, שלגבי "בלי גבול" גם מספר גדול

54 ביותר אינו תופס מקום כלל, עד שרבוה רבבות

55 ואחד הם בשווה ממש לגבי בלי גבול.

56 וכך אין ערוך אור הנמשך ומתלבש בעולמות,

57 לגבי עיקר האור מה שאינו נתפס ומתלבש

58 בעולמות.

59 אין ערך לאור הנמשך בעולמות שהוא אור

60 מדוד ומוגבל, לגבי אור אין סוף שאינו יכול להיות

61 נתפס ומלוכש בעולמות.

62 *[ועתה חוזר לבאר ענין העלייה שבא על ידי ירידת*

63 *הנשמה לגוף בעולם הזה:]*

64 וזהו ענין עליית הנשמות על ידי ירידתן בגוף

65 בעוה"ז, כי אע"ג דעלו במחשבה, היינו בחינת

66 ממלא כל עלמין שמקורן מבחינת חכמה

67 עילאה. והעלייה הוא ההתגלות אור הסובב כל

68 עלמין שיהי' לעתיד לבא בזמן התחי'.

69 שורש הנשמות הוא ממחשבתו ית' ומבחינת

70 חכמה עילאה (כנ"ל בארוכה בפירוש "בורא

71 קדושים"), שלכן מצד עצמן שייכות הן ליהנות רק

72 מזיו השכינה, בחינת "ישתבח שמך", דהיינו אור

73 הממלא כל עלמין;

74 ואילו על ידי עבודתן בקיום התורה ומצוות

75 למטה בעולם הזה, בהיותן מלוכשות בגוף, זכות

76 לגילוי אור הסובב כל עלמין, אור אין סוף ב"ה

77 הבלתי בעל גבול.

78 והתגלות זו (ה"עלי" בפועל) דאור הסובב כל

79 עלמין תהי' בזמן התחי', היינו לנשמות כפי שהן

80 מלוכשות בגוף גשמי.

1 לו תחילה וסוף, ולכן דבר בלתי מוגבל נמשל

2 לעיגול.

3 וכך הוא בענין אור אין סוף ב"ה שנקרא "סובב

4 כל עלמין", דלהיותו אור בלתי מוגבל שמובדל

5 בערך מכל העולמות כולם (שהם מוגבלים), הרי כל

6 העולמות כולם שווים לפניו (שהרי כולם אינם

7 "אפילו כערך טפה לגבי אוקיינוס לגבי האור אין

8 סוף ממש"), ובמילא אין לגבי "מעלה" ו"מטה",

9 לדוגמא: עולם האצילות (העולם העליון ביותר)

10 אינו קרוב אליו יותר מעולם העשי' (העולם התחתון

11 ביותר), והוא "מקיף" אותם בשווה ממש, ובנוסח

12 הפייט "השוה ומשווה קטן וגדול".

13 וז"ש [וזהו שכתוב] מעונה אלהי קדם ומתחת

14 זרועות עולם, שהוא למטה [מתחת זרועות עולם]

15 כמו למעלה [מעונה אלקי קדם].

16 זהו התוכן הפנימי בכתוב "מעונה אלקי קדם

17 ומתחת זרועות עולם" - כפי משמעות הלשון,

18 שהקב"ה ("אלקי קדם") הוא גם "מתחת זרועות

19 עולם" - ולכאורה, מהו הקשר בין שני הענינים

20 בכתוב, שמעונו של הקב"ה הוא בשחקים ממעל,

21 והוא ית' נמצא גם למטה "מתחת זרועות עולם"?

22 אלא שבזה מודגש גודל הפלאה רוממותו של

23 הקב"ה, דלהיותו מובדל בערך מכל העולמות כולם

24 באותה מדה ממש, הרי הוא נמצא בשווה למטה

25 (מתחת זרועות עולם) כמו למעלה (מעונה אלקי

26 קדם).

27 ולכן ההארה המתלבשת בעולמות להיות ממלא

28 כל עלמין היא כלא חשיבא לגבי ערך אור הגנוז

29 ונעלם שאינו מתלבש ונק' סובב כל עלמין.

30 וכנודע פירוש מלת ערך במספרים, שאחד

31 במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים בו'

32 [שהוא חלק אחד מני אלפי אלפים], אבל לגבי

33 דבר שהוא מבחינת בלי גבול ומספר אין כנגדו

34 שום ערך במספרים [שאפילו אלף אלפי אלפים

35 ורבוה רבבות אינן (לגבי) אפילו כערך מספר אחד

36 לגבי אלף אלפי אלפים ורבוה רבבות, אלא כלא

37 ממש חשיבין בו'.

38 יש הבדל בין "ערך" (היינו חשיבות ותפיסת

39 מקום) של אחד לגבי אלף אלפים, ל"ערך" של

40 אלף אלפים לגבי "בלי גבול".

13 בערך מכל העולמות כולם, ושוה ומשווה קטן
 14 וגדול כנ"ל, על כן כשהוא מתגלה (ברצונו יתברך)
 15 אין הבדל בין "עליון" ו"תחתון", ומתגלה למטה
 16 כמו למעלה.
 17 ולפיכך, השכר הסופי - שהוא גילוי אור
 18 הסובב כל עלמין - יכול להיות גם לנשמות
 19 בגופים, כיון שלגבי אור זה מעלה ומטה שווין,
 20 ואין הגוף וההגשמה מגבילים התגלות אור זה.
 21 [והטעם שהוא דוקא לנשמות בגופים - יבואר
 22 בפרק הבא].

1 ולכן יהי' גילוי זה לנשמות בגופים דייקא, כי
 2 לפי שהוא שוה ומשווה בו' ואין שייך בו מעלה
 3 ומטה בו' לכן יהיה הגילוי גם בעשייה ממש.
 4 הכלל הנ"ל שהגוף מגביל את השגת ודבקות
 5 הנשמה באלקות, הוא רק לגבי אור הממלא כל
 6 עלמין, שנתפס בנבראים ויש בו "מעלה ומטה",
 7 פירוש, שבעולמות עליונים מאיר אור נעלה יותר,
 8 וככל שהאור יורד יותר למטה הוא הולך ומתמעט
 9 (לפי ערך מדריגת העולם). וכן הוא לגבי הגוף,
 10 דככל שהגוף מגושם יותר הרי זה מגביל את השגת
 11 הנשמה באלקות;
 12 משא"כ אור הסובב כל עלמין, להיותו מובדל

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק ט

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

12 צער בו' והנה לעתיד לבא כתיב בבכי יבואו בו' לפי
 13 שלע"ל יהיה בחי' התגלות דשם הוי"ה בחי' סובב
 14 וכמ"ש ונגלה כבוד הוי"ה בו' יהיה בזה ב' האופנים הנ"ל
 15 דבר והפוכו כא' דהיינו שיבכו בדמעות מחמת דחיקת
 16 כלי המוח שלא יכילו האור הגדול מרוב ענג ושמחה
 17 ואהבה שלא יכיל כלי המוח והלב כלל כנ"ל בענין סבת
 18 יציאת הדמעות והב' מרוב צער ומרירות על העבר אשר
 19 היו בחשך בזמן הגלות ומתוך החשך יצאו לראות באור
 20 גדול כזה יבכו כמ"ש העם ההלכים בחשך ראו אור גדול
 21 בו' וזהו בבכי יבואו בבכיה של שמחה ובכיה של צער
 22 כא' בו' דהא בהא תליא והיו לאחדים וד"ל:

1 (ה) והנה כאשר אור האה"ר לא תוכל להתישב בלב
 2 ומוח חוזר האור לצאת בו' כנ"ל יש בזה ב'
 3 אופנים א' מצד רוב התענוג שנקרא אהבה בתענוגים
 4 שנכספה וגם כלתה בו' לא יכילנו הכלי או בתענוג
 5 שבשכל שלמעלי' מכפי המדה שלא יוכל שאת כמו ר"ע
 6 זלגו עיניו דמעות כאשר שמע רזין דאורייתא דלאו כל
 7 מוחא סביל בו' והב' מהפוכו והוא מרוב הצער מהעדר
 8 האור זה כמה כאשר יראה אור גדול ביותר יבא לידי
 9 בכיה בדמעות לפי שזהו למעלה מכלי המוח ידחקו כלי
 10 המוח ויצאו דמעות כידוע שהדמעות באות מן המותרות
 11 של המוח בו' כאשר ידחקו כלי המוח מהכיל אם עונג או

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

8 והנה בעושיין רש"מ א' בגמ' דמלאכתן נעשית ע"י
 9 אחרים והפי' של מלאכתן נעשית אין ר"ל
 10 מלאכות גשמיות ממש רק הענין הוא שלא יהי' נצרכים
 11 לברר בירוים מאחר שיהי' התגלות סוכ"ע וכמבואר
 12 במ"א דפי' שש שנים תזרע שדך הכל הוא ע"ד עובדא
 13 והוא ענין הבירוים והעלאות, אבל בפ' והא"ש שלא
 14 נאמר בכל מאדך לכן כתיב ואספת דגנך כי בבחי' זו

1 ובהרה מבואר ענין זה בסגנון אחר והוא כי הקשה
 2 הזהר עמ"ש ממעמקים קראתיך הוי' איך אמר
 3 דוד הכי והא כתיב בכל לבי דרשתיך, ותירץ דלהמשך
 4 מבחי' עמיקא דכולא סדכ"ס הוא ע"י בחי' ממעמקים
 5 קראתיך מעומק הנפש והלב דייקא, והיינו ג"כ ע"ד
 6 הנ"ל דבחי' בכל לבי דרשתיך הוא ע"ד מדריגת בכל
 7 מאדך.

14 וכמו"כ עלמא דאתגלייא הוא בחי' יש ונפרד, וכשאינ
 15 עושין רש"מ הגם שיש המשכה מעלמא דאתכסיא
 16 בעלמא דאתגלייא כמ"ש ברוך ה' מן העולם ועד
 17 העולם אבל שניהם בהשתלשלות, וכשעושין רש"מ אז
 18 ארץ שותה מאוצר העליון והיינו בחי' סוכ"ע שלמעלה
 19 מהשתלשלות, וז"ש יפתח ה' את אוצרו הטוב את
 20 השמים והיינו כי שמים הוא מקיף את הים ואת הארץ
 21 ביחד כי ים ויבשה עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגלייא
 22 שניהם בבחי' השתלשלות רק שנמשך ברכה מעלמא
 23 דאתכסיא בעלמא דאתגליא ע"י קיום מצות אפילו בלא
 24 בכל מאדך, אבל במדריגת עושים רש"מ אז ההמשכה
 25 מפנימיות סוכ"ע שלמעלה מהשתלשלות וזהו אוצר
 26 העליון שזה נק' אוצר הגנוז בחי' סדכ"ס.

ערב שבועות תרט"ז

1 צריך לברר בירורים וגם יכול להיות ח"ו פן יפתח
 2 לבככם כו', כי נגד אהבה זו יש לעומת זה, כי נגד דעת
 3 דקדושה יש לעומת זה עה"ד טו"ר ממש, משא"כ
 4 בבחי' בכל מאדך אין שייך בחי' זו בלעומת זה כי הוא
 5 נמשך מבחי' סוכ"ע אני הוי' לא שניתי שאין בו שום
 6 שינוי כו'.
 7 והנה בפרקי דר"א אי' בנוסח אחר בזמן שישראל
 8 עושין רש"מ ארץ שותה מאוצר העליון שנאמר
 9 יפתח ה' את אוצרו כו' ובזמן שאין ישראל עושין
 10 רש"מ ארץ שותה מימי אוקיינוס, והענין כי ים ויבשה
 11 הוא עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, והיינו
 12 שברואים שבים מובלעים בים וכמו"כ עלמא
 13 דאתכסיא שם אחדות וביטול, משא"כ ביבשה נפרדים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

16 מה תעשה אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח,
 17 ולמה היו צריכי' ישראל להגיע בעבודה לבחי' משקוף,
 18 מאחר שזה נמשך מבחי' א"ס דכחשכה כאורה.
 19 והענין יובן בהקדם דרו"ל במד"ר ע"פ ועבר ה'
 20 לנגוף, ועברתי, ל' עובר שאמר עובר אני על
 21 מה שאמרתי כגן ה' כארץ מצרי' כ"א מצרי' לשממה
 22 תהי' (יואל בסופו), ע' בפ' בא פי"ז באורך משל למלך
 23 שהלך בנו לברכרייא כו' כך ירד יוסף כו', נמצא
 24 שמפרש ועברתי ל' עובר היינו שהעביר על המדה,
 25 שמדותיו לרחם, כי הגם שאינו ותן כו', מ"מ הוא
 26 מרחם ומאריך אף אף לרשעי' כמ"ש רז"ל ע"פ אך
 27 אפים רוב חסד, וזהו שאנו משבחי' הטוב כי לא כלו
 28 רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך, ומבקשי' ברחמיך
 29 הרבי' רחם עלינו, ומ"מ עובר אני על מדה זו ועושה
 30 דין במצרי'.

1 **ולקחתם** אגודת אזוב וגו' והגעתם אל המשקוף ואל
 2 שתי המזוזות וגו', וראה את הדם על
 3 המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח. ולכאור'
 4 יפלא הלא כתי' ועברתי באמ"צ ודרשו חז"ל אני ולא
 5 מלאך כו' וא"כ למה צריכי' לסימני', והתינה למ"ש
 6 ולא יתן המשחית כו', אך מאחר דכתי' ועברתי למה
 7 לי כל ענין הגעת הדם אל המשקוף כו', אלא על כרחך
 8 צריך לומר שלא בשביל הסימן כ"א שישראל היו
 9 צריכי' להגיע בבחי' עבודתם לבחי' משקוף כו', אשר
 10 גם זה אינו מובן דהא מכת בכורות הי' לא ע"י מלאך
 11 כו' כ"א בכבודו ובעצמו (וכמובן ממד"ר בשלח פך"א
 12 ממה שדחו להס"מ במה שנתן לו איוב שיתגושש בו
 13 שזהו רק בשביל שלא אבה ה' לשמוע קטרוגו כלל),
 14 א"כ הי' זה מבחי' אוא"ס שכחשכה כאורה אשר עז"נ
 15 (איוב ל"ה ו"ז) אם חטאת מה תפעול בו ורבו פשעיך

ולקחתם אגודת אזוב

בס"ד. (חג הפסח, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

36 כנגד יום השבת, וכפי הידוע³⁵ שהתורה ניתנה בשבת.
 37 וכמו שנתבאר במקום אחר³⁶.
 38 והנה אמרו רבותינו ז"ל³⁷ נדרים סיג לפרישות כלומר
 39 שבשביל להגיע לפרישות צריך לפעמים לנדור, והיינו
 40 בהעבודה שכדרך אתכפיא לפעמים צריך להיות בדרך
 41 פרישות לגמרי והוא כשיודע בנפשו שאי אפשר לו
 42 לפעול בנפשו שיהנה מהדבר הגשמי רק בכוונה לשם
 43 שמים, וירא לנפשו שיהיה בתאוה נשמית ועל ידי זה
 44 יורד חס ושלום, על כן פורש את עצמו לגמרי מזה. אבל
 45 אם היה בדרגת צדיק – אתהפכא – לא היה פורש
 46 מהמאכל, כיון שכל התענוג שלו הוא באלוקות, לשם
 47 שמים.
 48 וזהו ענין הנדרים שאוסר על עצמו הדבר המותר, ואמרו
 49 רבותינו זכרונם לברכה³⁸ לא דיך כמה שאסרה תורה
 50 בו', - כלומר שאין זה דבר טוב שהאדם יאסור על
 51 עצמו, מעבר למה שהתורה אסרה, ואיך זה מתיישב עם
 52 הנזכר לעיל ש'נדרים סיג לפרישות'? אך זהו מפני
 53 שנמצא בדרגה כזו שאי אפשר להעלות הדבר הרי הוא
 54 אוסרו עליו כמה שממשיך עליו אור מקיף דקדושה
 55 שנעשה בקרבן בו', כלומר הדבר אסור עליו כמו קרבן,
 56 וממילא נמשך על זה אור של קדושה, וזה גם סוג של
 57 בירור, אך זהו בדרך דחיה לבד, היינו לא בירור באופן
 58 שמעלה את הדבר לקדושה (על ידי האכילה), אלא
 59 באופן של דחיה בלבד. ולכן חכמים אומרים שזה רק
 60 בדיעבד. וכל זה – ענין הנדר והפרישות - הוא מבחינת
 61 הבינה שהעבודה היא בבחינת אתכפיא בו'. כפי
 62 שהתבאר לעיל, שבבחינת הבינה, שהיא המציאות
 63 דאלוקות ולא המהות של האלוקות, יש נתינת מקום
 64 למציאות של פירוד, ולכן לא ניתן להעלותו, וצריך את
 65 הנדר.
 66 אבל מבחינת החכמה שעל ידי זה גם הרע נהפך לטוב,
 67 זהו ענין חכם המתיר את הנדר – כלומר שמגלה שהדבר
 68 מותר, וניתן להעלותו שהכל נעשה טוב, וכמו האכילה
 69 דשבת שאינו מגשם בו'. ולכן אין צריך לפרוש מזה,
 70 וניתן להעלותו.

1 וזהו ההפרש בין עבודה דחול לעבודה דשבת, דהנה ידוע
 2 דששת ימי החול הן בחינת יומין דזעיר אנפין – כלומר
 3 ששת המידות, וכנודע בענין מה שכתוב³² ששת ימים
 4 עשה ה' בו', שהם כנגד ששת המידות³³, והמוחין דחול
 5 הן מוחין דאימא היינו הבינה, שכל זה הוא במדרגות
 6 ההשתלשלות שזהו בחינת המציאות דאלקות בו', ולא
 7 המהות, כפי שלמדנו בפרק הקודם, שסדר ההשתלשלות
 8 מתחיל מהבינה, והחכמה זה העצם שלמעלה מהגילוי.
 9 ועל פי זה, ימי החול הם חלק מסדר ההשתלשלות,
 10 שהנהגה בפועל היא מהזעיר אנפין, והכח שמחיה
 11 ("חיי המלך") הם הבינה – מוחין דאמא. ועל כן - כיון
 12 שזה רק מציאות של אלוקות ולא מהות של אלוקות,
 13 העבודה בזה הוא בבחינת אתכפיא לבד בו'.
 14 אבל שבת הוא בחינת מוחין דאבא – חכמה, שלמעלה
 15 מהשתלשלות והוא בחינת המהות דאלקות, כיון
 16 שבשבת מאיר "העצמיות" הרי מצד העצם, כל
 17 המציאות היא אלוקית, ולכן גם המאכל הגשמי הוא
 18 אלוקות, ולכן בשבת לא צריך אתכפיא, דהעבודה
 19 במדרגה זו הוא בבחינת אתהפכא, והיינו שהכל הוא
 20 אלוקות גם הענינים הגשמיים שהתענוג הוא אלקי וכמו
 21 דברי הכתוב³⁴ צדיק אוכל לשובע נפשו בו'. היינו
 22 שאכילת הצדיק שנמצא במצב של אתהפכא, הרי היא
 23 לשובע, ואין זה פועל אצלו ירידה, כיון שהפך את
 24 התענוג שלו לקדושה. ובכללות היא האכילה של יום
 25 השבת, אבל בימי החול שמתגלה רק המציאות של
 26 האלוקות, היינו האור החיצוני ולא העצם, ממילא בסדר
 27 ההשתלשלות מורגש בקליפת נוגה שיש מציאות נפרדת,
 28 ולכן צריך דחיה של התענוג הגשמי.
 29 ובדרך כלל זהו גם כן ההפרש בין הבירור דתפלה
 30 שמלמטה למעלה שהאדם מרגיש את מציאותו וריחוקו
 31 מה' והוא צריך להתעלות ולהתקרב אל ה' על ידי
 32 התפילה, והוא כנגד עבודת ימי החול, להבירור דתורה
 33 שהוא מלמעלה למטה בו' – התורה כפי שהיא למעלה
 34 היא ירדה למטה. וגם כשעוסק בתורה בענינים גשמיים,
 35 הרי זה חכמתו של ה' והאלוקות שבוה מורגשת. וזה

ה'תש"ד ע' 106 ואילך). וכן מאמר ד"ה "פדה בשלום נפשי" יו"ד כסלו תשמ"א.

37. אבות פרק ג משנה י"ג.

38. ירושלמי פרק ט דנדרים (הובא ברמב"ם פרק ד'

מהשמונה פרקים).

32. שמות לא, יז.

33. זהר חלק א' רמז, א. חלק ג' רחצ, ב. ועוד.

34. משלי יג, כה.

35. שבת, פו, ע"ב.

36. ראה בארוכה המשך פדה בשלום תרנ"ט (ספר המאמרים

תרנ"ט ע' קסב ואילך) ותש"ד (פרק י"ט ואילך – ספר המאמרים

23 בו, והיינו שבינה היאמכל מקום בלי לאור החכמה בו.
 24 ולכן משה השפיע דוקא לראשי המטות, והם המשיכו
 25 זאת לכל ישראל.
 26 וזהו פירוש הפסוק וידבר משה אל ראשי המטות דוקא,
 27 וידבר הוא לשון הנהגה והמשכה⁴³ כמו "ידבר עמים
 28 תחתינו"⁴⁴ כלומר ינהיג את העמים, שהמשיך משה
 29 מבחינת החכמה אל ראשי המטות שהם בחינת מוחין
 30 דאימא – בינה, להתיר את הנדר בו. וזהו זה הדבר
 31 בחינת גילוי המהות דבחינת חכמה שעל ידי זה דוקא
 32 בכוחם להתיר את הנדר בו.
 33 קיצור.
 34 והאופן הב' הוא כמו השפעת השכל, שהוא הארה לבר, וכן
 35 וכא מחיצוניות שהוא גם בן רק הארה ולכן התהוות
 36 העלול הוא על ידי השגת העילה, ומתהווה כערכו ועילוי
 37 העלול הוא שמשגי יותר את העילה ונעשה בבחינת
 38 דקות יותר, וכל זה אינו שייך בעצמי, וזהו חכמה ובינה
 39 ראייה ושמיעה (וגם מדות שבחכמה הן בחינת
 40 התאמתות).
 41 ובוה יובן ענין הנדרים שהן מבינה, והיתר נדרים
 42 מחכמה. ויתבאר מה שכתוב וידבר משה אל ראשי
 43 המטות.

1 וזהו שנאמר נבי נדרים את הלשון זה הדבר, - כפי
 2 שדייק בתחילת המאמר, דהנה כל³⁹ הנביאים נתנבאו
 3 בכח – "כה אמר ה'", היינו ענין של דמיון ודמות בלבד
 4 ולא מהות הדבר, ומשה נתנבא בזה – "זה הדבר אשר
 5 צוה ה'" שהוא גילוי המהות וכנודע דמשה הוא בחינת
 6 החכמה⁴⁰ בו, שעל זה נאמר "כי⁴¹ מן המים משיתהו"
 7 שמים הוא בחינת החכמה, ולהיות דכל ענין התרת
 8 נדרים הוא דוקא מבחינת גילוי המהות דבחינת חכמה
 9 על כן נאמר כאן זה הדבר בו.
 10 ונאמרה לראשי המטות דוקא, ולא לכל ישראל – כפי
 11 שדייק בתחילת המאמר, דהנה י"ב שבטים הן ששה
 12 מדות דועיר אנפין שהן בבחינת י"ב גבולי אלכסונן⁴²
 13 בו, - כלומר ו' המידות שבאצילות מחולקים לו' קצוות
 14 (כצויר קובייה) ארבע רוחות ומעלה ומטה, וכשם
 15 שבקובייה יש שנים עשר קוים מחברים, כך יש שנים
 16 עשר אופנים של שילוב בין הספירות, הנקראים י"ב
 17 גבולי אלכסון" - י"ב אופנים של שילוב של שני מידות,
 18 כאשר כל שבט הוא שילוב אחר של ב' מידות, מתוך
 19 הו' מידות.
 20 וראשי המטות הן בחינת המוחין דועיר אנפין שזהו
 21 מבחינת בינה בו, והמשיך להם משה ממקום גבוה יותר,
 22 היינו מבחינת החכמה להיות בכוחם להתיר את הנדר

שבת פרשת מטות מסעי תע"ב

39. ספרי ריש פרשת מטות. וראה לקוטי תורה פרשת מטות.
 אור התורה מטות ע' א'רפג ואילך.
 40. ראה לקוטי תורה מסעי צא, סוף ע"ד ואילך. ואתחנן ג,
 ג. וראה לקוטי שיחות חלק ו ע' 244 ואילך (הוספות לפ' שמות)
 תיווך המאמרים בענין דרגת משה.

41. שמות ב, י.
 42. ספר יצירה, פרק ה' משנה ב.
 43. תורה אור יתרו סח, סוף ע"ב.
 44. תהילים מז, ד.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים – ה'תרפ"ו

1 ספירות – מלשון בהירות, כי החיות מאיר בפנימיותם. בלעו"ז שהחיות בדרך מקיף –
 2 נעשה י"א כתרין. י"א סממני הקטורת – לברר י"א כתרין, ולהמשיך המקיף דקדושה –
 3 דרגת קדש הקדשים, בע"ס בפנימיותם
 4 וּבְזֶה יוֹכֵן דְּבִקְדוּשָׁה הֵם עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּדוֹקָא, וְלְהַבְדִּיל
 5 בְּלַעֲמַת זֶה הֵם מְסַפֵּר אֶחָד עֶשֶׂר, וְכֵן זֶה
 6 שֶׁבִקְדוּשָׁה נִקְרָאִים בְּשֵׁם סְפִירוֹת וְלְהַבְדִּיל בְּלַעֲמַת זֶה
 7 נִקְרָאִים בְּשֵׁם כְּתָרִין דְּדוֹקָא, דְּהֵנָּה בְּקְדוּשָׁה הַרְי הַחַיּוֹת
 8 נִמְשָׁךְ בְּפִנְיָמְיוֹתָם וּמִתְאַחַד עִמָּהֶם כְּפִל, וְהַרְי הֵם עֶשֶׂר
 9 בְּחִינּוֹת אוֹרוֹת וְכֻלִּים, וְנִקְרָאִים סְפִירוֹת עַל שֵׁם
 10 הַסְּפִירוֹת וּבְהִירוֹת, דְּכֶשֶׁם שְׂאֵבְרֵי הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּלִים
 11 אֲמֵתִים אֶל אוֹר וְחַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ, דְּאוֹר הַנֶּפֶשׁ מְאִיר וּפּוֹעֵל
 12 עַל יָדָם, דְּחֵמֵר הַמֶּחַם מְשַׁפֵּיל וְכֵן הַעֵינן רוֹאֶה וְהַאֲזֵן מְלִין
 13 תְּבַחְזֵן, דְּזֶה דְּדוֹקָא בְּגוֹף הָאָדָם, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּגוֹף הַבַּעַל
 14 חַי הַרְי אֵינּוּ פּוֹעֵל, וּבְגוֹף הָאָדָם הוּא פּוֹעֵל, וְטַעַם הַדְּבָר
 15 הוּא שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאַחַד עִם אֶבְרֵי הַגּוֹף, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן
 16 לְמַעַלָּה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּקְדוּשָׁה דְּכֶאֱשֶׁר הַחַיּוֹת נִמְשָׁךְ
 17 וּמְאִיר בְּפִנְיָמְיוֹתָם נִקְרָאִים בְּשֵׁם סְפִירוֹת לְהוֹרוֹת עַל

38 אָמַר בְּמֵאֲמָר דְּפִתַּח אֵלָיו "וְכַמָּה גּוֹפִיִן תִּקְיַנְתָּ לּוֹן
 39 דְּאִיתְקָרְיָאוּ גּוֹפִיִן לְגַבֵּי לְבוּשֵׁיִן דְּמַכְסִּיָּין עֲלֵיהוֹן כּוּ",
 40 וְהָיָא נְבִיעוּ אִיהוּ כְּנִשְׁמָתָא לְגּוֹפָא דְּאִיְהִי חַיִּים
 41 לְגּוֹפָא"², וּבְאָר כָּאן בְּכִלְלוֹת עֲנִין דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
 42 בְּאוֹרוֹת וְכֵלִים, דְּזֵה שְׁאָמַר "וְכַמָּה גּוֹפִיִן תִּקְיַנְתָּ לּוֹן"
 43 כּוּ קְאִיכֵּי עַל הַכֵּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת שְׁנִקְרְאִים גּוֹפִין,
 44 וְאֵינִם גּוֹפִים מִמֶּשׁ, דְּהָרִי הַכֵּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
 45 דְּאֲצִילוֹת הֵם אֲלָקוֹת מִמֶּשׁ, אֲלֵא שְׁנִקְרְאִים גּוֹפִים בְּעֵרְףָּ
 46 הַלְבוּשִׁים, דְּזֵהוּ אָמַרוּ "וְאִיתְקָרְיָאוּ גּוֹפִיִן לְגַבֵּי לְבוּשֵׁיִן
 47 דְּמַכְסִּיָּין עֲלֵיהוֹן, וְהָיָא נְבִיעוּ אִיהוּ כְּנִשְׁמָתָא לְגּוֹפָא
 48 דְּאִיְהִי חַיִּים לְגּוֹפָא", דְּזֵה קְאִי עַל הָאוֹר דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
 49 שֶׁהוּא כְּדָגְמַת הַנְּשֻׁמָּה לְגּוֹף, אָמַנְם אֵין זֶה כְּמוֹ עֵצִים
 50 הַנְּשֻׁמָּה, דְּהָרִי עֵצִים הַנְּשֻׁמָּה הָרִי אֵינָה מִתְלַבֶּשֶׁת בְּגּוֹף
 51 הָאָדָם כִּי אִם הָאָרֶת הַנְּשֻׁמָּה בְּלִבָּד, וְכֵן הוּא בְּהָאוֹר
 52 דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת, דְּעַל זֶה אוֹמַר "דְּאִיְהוּ חַיִּים לְגּוֹפָא",
 53 וְהֵינּוּ שֶׁהָאוֹר אֵין סוֹף הוּא בְּחִינַת הַחַיּוֹת דְּכֵלִים וְגּוֹפִים
 54 שְׁמֵתְלַבֶּשׁ בְּתוֹכָם וּבְפִינֵימִיתָן כְּדָגְמַת חַיּוֹת הַנְּפֹשׁ
 55 הַמֵּתְלַבֶּשׁ[ת] בְּגּוֹף וּמִתְחַשֵּׁב עִמָּהּ בְּמִסְפָּר עֵשֶׂר דְּהֵינּוּ
 56 הָאוֹרוֹת וְהַכֵּלִים יַחַד, וְאֵינּוּ דּוּמָה כְּמוֹ לְהַבְדִּיל
 57 בְּהַלְעֲמַת זֶה, דְּהֵנָּה בְּלַעֲמַת זֶה הָרִי חַיּוֹת אֵינּוּ נִמְשָׁף
 58 בְּפִינֵימִיתָם, כְּנִזְכָּר לְעֵיל הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁהֵינָה נִבְלַע בְּהֵם,
 59 כִּי אִם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם בְּבַחֲיַנַת מְקִיף, וְלִכֵּן הֵם מִסְפָּר אֶחָד
 60 עֵשֶׂר שֶׁחַיּוֹת נִחְשָׁב בְּפִינֵי עֲצָמוֹ, אֲבָל בְּקִדְשָׁה הֵם עֵשֶׂר
 61 סְפִירוֹת לְפִי שֶׁחַיּוֹת נִמְשָׁף בְּפִינֵימִיתָם וּמִתְאַחַד עִמָּהֶם
 62 וְנִחְשָׁב עִמָּהֶם. אֲבָל בְּחִינַת קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים, הֵינּוּ מַה
 63 שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת וְהוּא בְּבַחֲיַנַת מְקִיף
 64 לְהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, הֵנָּה בְּחִינָה וּמְדֻרְגָּה זוֹ לֹא זֵהוּ חַיּוֹת
 65 שֶׁל הַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, אֲלֵא רַק דְּכֵמוּ שְׁצָרִיכִים לְאוֹר פְּנִימִי
 66 כְּמוֹ כֵּן צָרִיכִים לְאוֹר מְקִיף כּוּ כְּמוֹ שְׁמַבְאָר בְּמִקּוֹם
 67 אַחֵר, וְזֵהוּ עֲנִין אַחֵר לְגַמְרִי, וּמַה דְּ"אֲנֹתָ הוּא חַד" כּוּ
 68 הוּא מְבָדֵל מִהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, זֵהוּ מִפְּנֵי שְׁאֵין עֲרוּף
 69 הַסְפִירוֹת אֶל הָאוֹר הַעֲצָמִי, וְלִזְמַת בְּדֻרְףָּ אוֹר יֵשֶׁר אִי
 70 אֲפָשֶׁר לְהַתְּלַבֶּשׁ בְּפִינֵימִיתָם כִּי אִם עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה
 71 וְהַבְּרוּר לְמִטָּה, דְּהָאֲחַד עֵשֶׂר כְּתָרִין דְּמִסְאָבוּתָא שֶׁהוּא
 72 עֲנִין הַעֲבוּדָה דְּקִטְרַת הַגָּה עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁף תּוֹסֶפֶת אוֹר
 73 בְּהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, וְהוּא שְׁבַחֲיַנַת מְקִיף הַנְּזָכָר לְעֵיל
 74 נִמְשָׁף בְּפִינֵימִיתָם.

1 הָאוֹר וְהַגְּלוּי, מַה שְׁאֵין כֵּן לְהַבְדִּיל בְּלַעֲמַת זֶה עִם הַיּוֹת
 2 שֶׁהֵם גַּם כֵּן עֵשֶׂר, דְּהָרִי הֵם הַלַּעֲמַת דְּקִדְשָׁה, אֲבָל הֵם
 3 כֵּלִים בְּלִי חַיּוֹת, דְּהַחַיּוֹת שְׁלֵהֶם עוֹמֵד מְבָדֵל מֵהֶם, כִּי
 4 אִי אֲפָשֶׁר לְהַחַיּוֹת לְהִיּוֹת נִמְשָׁף בְּתוֹכָם, דָּאִם הֵינָה נִמְשָׁף
 5 בְּהֵם הָרִי הֵינָה נִבְלַע בְּהֵם, דְּכֵן הוּא טְבַע הַסְטָרָא אֲחֵרָא
 6 שְׁבוּלַע הַכֵּל כּוּ, אֲשֶׁר עַל כֵּן עוֹמֵד בְּדֻרְףָּ מְקִיף עֲלֵיהֶם
 7 וְאֵינּוּ מִתְעַרֵּב עִמָּהֶם, וְהָרִי צָרִיכִים לְחַשֵּׁב גַּם חַיּוֹת,
 8 וְלִכֵּן הֵם אֶחָד עֵשֶׂר, דָּאִי אֲפָשֶׁר לְחַשֵּׁב עֵשֶׂר שְׁהָרִי הֵם
 9 בְּלִי חַיּוֹת, וְהָרִי צָרִיכִים לְכִלּוֹל גַּם אֶת חַיּוֹת שְׁלֵהֶם
 10 בְּהַמְסָפֵר, וְהַחַיּוֹת שְׁלֵהֶם אֵינּוּ מִתְעַרֵּב עִמָּהֶם וְהָרִי הוּא
 11 נִחְשָׁב בְּפִינֵי עֲצָמוֹ, לִכֵּן הֵם אֶחָד עֵשֶׂר, וּמַהֲאִי טַעְמָאִי
 12 נִקְרְאִים בְּשֵׁם כְּתָרִין, לְהִיּוֹתָם בְּבַחֲיַנַת מְקִיף בְּלִבְדִּיט,
 13 וּבְזֵה יוֹכֵן מַה שְׁבַחֲטָרַת הַגָּם דְּעֵשֶׂרְתָם הוּא עַל פִּי תוֹרָה
 14 וּבְתוֹרָה הָרִי הַמְסָפֵר הוּא עֲשָׂרָה, וּמְכַל מְקוֹם בְּסִמְמַנֵּי
 15 הַקְּטָרַת הֵינָה אֶחָד עֵשֶׂר סְמָמָנִים, שֶׁהוּא הַבְּרוּר דְּאֲחַד
 16 עֵשֶׂר כְּתָרִין דְּמִסְאָבוּתָא, וְעַל יְדֵי בְּרוּר זֶה הָרִי נִתּוֹסֵף
 17 אוֹר בְּקִדְשָׁה, וְהֵינּוּ שְׁנִמְשָׁף בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת מִבְּחִינַת
 18 "אֲנֹתָ הוּא חַד וְלֹא בְּחִינָתָן", דְּהֵנָּה בְּקִדְשָׁה יֵשׁ גַּם כֵּן
 19 בְּחִינָה וּמְדֻרְגָּה שְׁלַמְעֵלָה מִהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, וְהֵינּוּ מַה
 20 שְׁאִי אֲפָשֶׁר לְהַתְּלַבֶּשׁ בְּפִינֵימִיתָן כִּי אִם בְּבַחֲיַנַת מְקִיף
 21 מִלְּמַעְלָה, דְּבַחֲיַנָּה וּמְדֻרְגָּה זוֹ הִיא בְּחִינַת קִדְשׁ
 22 הַקְּדוּשִׁים, וְכְמוֹ שְׁקִדְשׁ הָרִי אֵינּוּ מִתְעַרֵּב לְהַבְדִּיל
 23 הַבְּדִלוֹת אֵין קִץ בַּחַל, כֵּן בְּקִדְשָׁה יֵשׁ הַבְּדִלָּה בֵּין
 24 מְדֻרְגָּה לְמְדֻרְגָּה, וְהֵינּוּ דְקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים אֵינּוּ מִתְעַרֵּב
 25 בְּקִדְשׁ, וְכְמוֹ שְׁכַתּוּב "וְהַבְּדִילָה הַפְּרִכַת לְכֵם בֵּין הַקְּדוּשׁ
 26 וּבֵין קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים", וְכְמוֹ שְׁכַתּוּב "וַיִּבְדֵּל אֶהָרִן
 27 לְהַקְדִּישׁוּ קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים", שְׁגַם הַפְּהָנִים הֵם קִדְשׁ, וּמְכַל
 28 מְקוֹם הֵנָּה אֶהָרִן הוּא מְבָדֵל מֵהֶם שֶׁהוּא בְּחִינַת קִדְשׁ
 29 הַקְּדוּשִׁים, וְכְמוֹ כֵּן יוֹכֵן לְמַעְלָה דְּבַחֲיַנַת קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים
 30 מְבָדֵל מִקִּדְשׁ. וְהֵנָּה עִם הַיּוֹת דְּקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים הוּא
 31 מְבָדֵל מִבְּחִינַת קִדְשׁ, וְהֵינּוּ שֶׁהוּא בְּחִינַת מְקִיף לְהַעֲשֶׂר
 32 סְפִירוֹת, מְכַל מְקוֹם הָרִי אֵין זֶה כְּמוֹ בְּחִינָה אֶחָד עֵשֶׂר
 33 לְהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, שְׁהָרִי בְּחִינַת קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים לֹא זֵהוּ
 34 חַיּוֹת דְּהַעֲשֶׂר סְפִירוֹת, וְכְנִזְכָּר לְעֵיל דְּבַקְדְשָׁה הָרִי
 35 הָאוֹר וְהַחַיּוֹת דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת מִתְלַבֶּשׁ בְּתוֹכָם, דְּזֵהוּ עֲנִין
 36 מַה שְׁאוֹר אֵין סוֹף מְצַמְצָם אֶת עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת מְקוֹר
 37 לְגַבּוּל, דְּהֵנָּה עֵשֶׂר סְפִירוֹת הֵם אוֹרוֹת וְכֵלִים, דְּעֵלִיָּה

שבת פרשת מקץ. שבת חנוכה (תורפ"י)

יז. שהוא עצמו יהיה יותר טוב על ידי זה. יח. ומהטעם הזה. יט. כמו הכתר המקיף את הראש ואינו נכנס בפנים. כ. וכמה גופים תיקנת (הכנת) להם, שנקראים גופים לגבי (ביחס) הלבושים שמכסים עליהם כו', והמעין ההוא הוא כנשמה לגוף, שהוא החיים לגוף. כא. הכוונה.

פרק יא.

הרבי הוגלה לקוסטרומה ומשתחרר כעבור עשרה ימים

- 1 ביום ראשון, ג' בתמוז, אחרי תשע עשרה ימים
 2 של חבישה בבית הכלא ה"שפאלרקי", הוגלה הרבי
 3 לקוסטרומה, עיר רחוקה בפנים רוסיה, לתקופה של
 4 שלש שנים.
- 5 בשעות הצהריים נקרא הרבי למשרד הכלא, שם
 6 נאמר לו שניתנת לו רשות ללכת לביתו ולשהות עד
 7 הערב. בשעה שמונה בערב יוצאת הרכבת לעיר
 8 קוסטרומה ועל הרבי להיות בתחנת הרכבת לפני
 9 השעה שמונה ובאם יאחר, ילון שוב ב"שפאלרקי".
 10 בית הרבי התמלא חיש מהר קהל רב שמילא את
 11 כל החדרים עד אפס מקום.
- 12 השעה כבר שבע ועל הרבי להתכונן לדרך.
 13 המשפחה נפרדת מהרבי בתוך הבית. מצטרפים
 14 אליו בנסיעתו לקוסטרומה בת אחת, ידיד קרוב וחתנו
 15 הרב גור אריה.
- 16 תחנת הרכבת מלאה וצפופה אלפי איש. רבים
 17 רצו לנסוע עם הרבי כמה תחנות, אך הג.פ.או. אסרה
 18 למכור כרטיסים לרכבת זו.
- 19 עם הופעתו של הרבי בתחנת הרכבת, סובב אותו
 20 משמר חזק, שלשה צ'קיסטים, שוטרים גרוזיים,
 21 חיילים ושנים ממנהלי מחלקת החקירה הפלילית.
 22 יממה שלמה ארכה הנסיעה לקוסטרומה. חסיד
 23 ליובאוויטשי אחד הכין כבר דירה לשיכונו של הרבי
 24 בקוסטרומה.
- 25 בשעה מאוחרת בלילה הגיעה הרכבת לעיר
 26 הגולה. בהתאם לפקודה צריך היה הרבי להתיצב מיד
 27 במשטרה המקומית. אך, הרבי החליט שלא ללכת
 28 בלילה למשטרה.
- 29 הוא עמד תחת רשותה של המשטרה ושל
 30 הצ'יקה.
- 31 הרבי מילא את השאלונים השונים של "אסיר
 32 גולה" ומפקד המשטרה המקומית אמר לו:
 33 - הנך אסיר-גולה, הנך עברייני ונמצא כאן כאסיר
 34 המרצה את עונשו על חטאיו נגד המשטר הסובייטי.
 35 עליך להימצא בעיר זו, אסורה עליך היציאה אל
 36 מחוץ לתחום העיר אלא אם תקבל רשות על כך. אם
 37 ברצונך להחליף מקום מגורין בעיר, חייב אתה
 38 להודיע על כך מקודם לג.פ.או. ובודאי ידוע לך
 39 שהמשטרה תדע הכל על מעשיך אתה ועל כל מה
 40 שיעשה בביתך.
- 41 המשטרה והצ'יקה לא הסירו את עינם מהרבי אף
 42 לא לרגע אחד. אבל ההתייחסות אליו היתה הוגנת.
- 43 קוסטרומה היא עיר רוסית גדולה ויהודיה
 44 מעטים, כמאה משפחות בלבד, יהודים פשוטים
 45 הרחוקים מידיעת התורה. יש בה בית כנסת אחד בו
 46 התפלל הרבי ובשעת תפילתו היה בית הכנסת
 47 מתמלא מפה אל פה, יהודים שכבר זמן רב לא דרכה
 48 רגלם על סף בית הכנסת.
- 49 קוסטרומה העיר הגדולה והקדושה
 50 לפראבוסלבים - קיבלה לפתע רבי!
 51 הועד הלנינגרדי להצלת הרבי החליט להמשיך
 52 בפעילות ובמציאת דרכים עד לשחרורו המלא של
 53 הרבי.
- 54 יש לפנות אל התובע הראשי קרילנקו בבקשת
 55 חנינה לרבי.
- 56 החשבון היה, מצד אחד פעילותה של הגב'
 57 פישקובה ומצד שני הפעילות והלחץ מחוץ לארץ -
 58 ושתייהן יחד יכולות לעזור.
- 59 הוחלט שחתנו של הרבי, הרב גור-אריה, יסע
 60 למוסקבה.
- 61 בישיבת הועד המוסקבאי נידונה ההצעה והוחלט
 62 שלפני שנפגשים עם גב' פישקובה ופונים אל התובע
 63 הראשי קרילנקו, לברר מה הם הסיכויים להשתדלות
 64 זו במצב זה.
- 65 והעצה היתה:
 66 - להרפות קצת, לפחות ששה חדשים. הג.פ.או.
 67 תילחם נמרצות נגד כל נסיון לשחרורו המלא של
 68 הרבי, היא לא תרשה אף לקרוא את הבקשות ותראה
 69 בכך משום חוצפה יתירה של היהודים הדתיים,
 70 כאילו עושים צחוק מהצ'יקה. רק שבוע עבר
 71 מגירושו של הרבי והם כבר מעיזים לבקש את
 72 שחרורו המלא. היא תראה בכך משום עלבון כלפי
 73 עצמה.
- 74 ופנו שוב -
 75 אל מי?
 76 אל גב' פישקובה, אשתו הראשונה של הסופר
 77 מקסים גורקי.
- 78 אחד מעוזריה של גב' פישקובה, יהודי, נסע
 79 ללנינגרד, להשפיע על ראש הג.פ.או. הלנינגרדית
 80 שלא יפריע לשחרורו של הרבי.
- 81 אך, מסינג, ראש הג.פ.או. הלנינגרדית, זה שאסר
 82 את הרבי, אף לא רצה לשמוע על כך.
- 83 - אין כל סיכויים להמתקת הדין - ענה מסינג
 84 בקצרה ובחריפות. עוזרה של גב' פישקובה לא

- 1 הירפה בטענו שהרבי חף מפשע, האשמתו היא
2 עלילת שוא.
3 אך מסינג התעקש - אין כל סיכוי להמתקת
4 הדין.
5 בתשובה שלילית זו חזר למוסקבה שליחה הנאמן
6 של גב' פישקובה.
7 אך, הועד המוסקבאי לא נבהל והחליט להמשיך
8 בכל המרץ בפעולות עד לשחרורו של הרבי. ואולם
9 ברור היה שהרבי לא יוכל לחזור ללנינגרד, כי שם
10 מסינג הוא המושל בכיפה.
11 גב' פישקובה השתדלה שוב אצל ראשי השלטון
12 הסובייטי והתוצאה היתה, שאחרי עשרה ימים של
13 גירוש בעיר קוסטרומה - זכה הרבי לשחרור מלא.

יסוריו של הרבי מליזבאוויטש ברוסיה הסובייטית

אגרות קודש

[ט"ז אלול תרפ"ג]

ב"ה

מו"ה ראובן שי שו"ב

- 1 שלום וברכה,
2 הפ"נ הכללי והפרטי התקבל, והשומע תפלה יקבל
3 תפלתינו, ויעורר לבבנו ויחזק כחינו לעבדו ית' בלבב שלם,
4 ויתן לנו בתוך כאחב"י שנה טובה ומתוקה בגו"ר.
5 והנה כל המשכת צ"ל העלאת מ"ן, והוא עבודת האדם
6 מצ"ע, וזה הוי הכנה, ועשיית כלי, אל הברכה העליונה.
7 וראשית העבודה היא להחזיק מעמד ומצב, פי לעמוד על
8 המקום מבלי להתפעל כלל מהמצב הכללי (אשר באמת
9 אינו ברע ח"ו), ואיש איש ידע את אשר לפניו לעשות
10 בפו"מ. על כל אחד ואחד לדעת אשר בו, רק בו הדבר
11 תלוי, וממנו ד' אלקינו דורש לעשות ככל אשר ציוה. כל
12 אחד עליו לדעת כי אם הוא יעשה, אז יהי הדבר נעשה,
13 לדוגמא אם הוא יקבץ איזה אנשים ויעוררם לקבוע שיעור
14 בלימודים, בנגלה או בדא"ח, וכן יעשו וילמדו אז חב"א
15 חברי אית לי, וקנאת סופרי' תרבה חכמה, אם האחד
16 נתעורר ליסד אגודת משכימי קום, שיב[ו]או לביהכ"נ
17 בהשכמה, ויאמרו תהלי, או ילמדו איזה לימוד, הנה בטח
18 הדבר כי יפעול בעזרתו ית', להיות כי לב ישראל פתוחה
19 היא להתעורר, וכאמור במד"ר ע"פ אני ישנה, ולבי ער,
20 ומבואר בדא"ח, רק אחת שצריכם להשתדל ולעשות.
21 ובהנוגע לחוקי הממשלה, הנה האמת באשר הוא,
22 החוקים כמו שהם לעצמם, אין בהם כדי לבטל מתורה
- ועבודה, ואדרבא חוק גלוי הוא, אשר איש ואיש (שהוא
מבן י"ח שנה ולמעלה) יכול להתנהג כפי חפצו, מאין
מפריע ומונע אותו. כל עדה וקהלה באזרח ישראל, יכולים
ליסד כל עניני הדת, על חשבון עצמם בכל הדרוש להם,
בית טבילה, כנסת, מדרש, ולהחזיק האישים הדרושי
לזה, רב שו"ב כו'. גם הלימוד לקטנים (שפחותים מ"ח
שנה) זה תלוי ברצון ההורים, אם חפצים הם, הנה עפ"י
הדין יכולים להשתתף ה' ו' אבות וליקח מורה אחד
שילמוד את בניהם עניני הדת, כנהוג בישראל מימי קדם,
אלא שאסור ללמד אותם ידיעות חוץ כמו ידיעות השפה
והדומה, רק לימוד דתי, ושלא יהי במקום שלומדים
שולחנות הנהוגי בבית ספר והדומה, וכן בשאר הענינים.
החוקים אינם מפריעים בעד היהדות, ורק ישנם נערים,
שאינם מתחשבי עם כל חוק, ורוצים רק להשתרר
ומהפכים כל דין מעיקרו, בתור נקם או עלילה והדומה.
הזה אפשר לקרוא כי חוקי הארץ מגבילים.
ובכן אין הדבר תלוי אלא בכאו"א לפעול ולעשות כפי
שהותר לו ע"פ החוק ומבלי התחשב כלל עם המונעים
ומעכבים. ואם אמר יאמר, אשר העת הלזאת השתנה בזה
כי רוב האנשי טרודי כו', הנה מאז ומקדם הי' כן, אשר
הבע"ב יחיו איש איש מהם הי' טרוד ומוטרד, ובכ"ז הנה
בגלל זאת לא עמדה מרכבת ישראל מלהלך במסילת
ישרים, וכן גם היום, אם נמצא עסקן אמיתי, אשר נותן
אי"ע על זה, הוא פועל ישועות, ואור תורה במושבי
המקום ההוא, וברכת שמים באה לרגלי עבודתו, ובמקום
שאין מתעסק הרי כל הענינים רפויים חלושים ובמצב

- 1 התעלפות, והחובה על כל אשר רוח חיים בקרבו, כי יתן
 2 אי"ע על דבר זה, ובפרט ידידנו אני"ש שי אשר כ"ק
 3 אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, מסרו
 4 נפשם הט' עליהם ועל בניהם, הם צריכי להיות
 5 הראשונים לכל דבר טוב ומועיל.
 6 נקל הוא במאד מאד, לומר נואש, ובפרט אם ישנם
 7 איזה מניעות ועיכובים, אשר אז היאוש כעין תירוץ
 8 והתנצלות, אבל רחוק הוא מהאמת, וקרוב יותר אל
 9 השקר. הכל הוא לפי שאין מי שמכיר אי"ע שהוא הוא
 10 המחוייב בדבר, ועליו הדבר מוטל, וכנהוג הנה בהגיע
 11 לענינים כאלו, קביעות שיעורי לימוד, בדברי בית טבילה,
- 12 בית כנסת כו' וכו' פתגם אחד נשמע, כי זה שייך להרב או
 13 השו"ב והדומה, ובאמת אין הדבר כן, זה שייך לכאו"א
 14 מישראל, והרב והשו"ב הם צריכי להיות הראשונים
 15 בעבודה וגייעה עצומה, והנסיון היומי מראה כי בעזרתו
 16 ית' מגיעים אל המטרה.
 17 והאל הטוב הוא יחוס וירחם על עם קדשו, ויתן לנו ולכל
 18 ישראל שנה טובה ומתוקה בגו"ר, שנת אורה ושנת תורה.
 19 והי' ברכה ושלוש כאו"ב והדו"ש ומברכס בכוח"ט
 20 ברו"ג.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

בי"ה, עש"ק ט"ו בשבט, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"נ רב פעלים בעל מדות

וכו' לוי שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו הזמנה והודעה ע"ד ת"ת דרבים במסכת קדושין, ומסיבת הסיוס
 במוצש"ק אור ליום ראשון בשבת דפרשת מתן תורה.

ודבר בעתו מה טוב, שהרי סיוס המסכת - תניא ר' נהוראי אומר כו' - מדבר במעלת התורה,
 מעלתה לא רק בנוגע לעולם הבא ועניניו, כי אם גם בהנוגע לעולם הזה ועניניו, ואדרבה - ההדגשה היא
 איך שטובה היא מכל אומנות שבעולם בנוגע לשכר בעולם הזה.

ולהעיר בסיוס הנ"ל, שלכאורה מצינו בזה היפך הכלל הידוע, אשר הברייתא מוסיפה על
 הענינים שבמשנה ומבארת ומפרטת אותם יותר, דכיון שנתרבו הגזירות ונתמעטו הלבבות וכו' הרי
 "קוצר מילי" של המשנה, שהיא "דבר קצר וכולל ענינים רבים" אינו מספיק, מפני ירידת הדור.
 ובברייתא דר' נהוראי הוא להיפך, שדברי המשנה באו בפירוט יותר, בהזכירה חולה, זקנה ויסורים,
 ולא רק זקנה כמו בברייתא. כן נמצא במשנה גם הטעם להחשיבות דתורה - כי שכרה בעוה"ז ובעוה"ב,
 ושאר כל אומנות רק בעוה"ז, והושמט טעם זה בברייתא.

- ודרך אגב: הציון (על הגליון) לברייתא זו "מס' סופרים פט"ז" - מקומו על המאמר במשנה,
 כי במס' סופרים (וכן גם בתוספתא ספ"ה) - הוא כלשון המשנה -

ויובן זה - בקיצור - ובהקדמה שהמדובר, הן במשנה והן בברייתא, הוא בנוגע ללמד את בנו.
 ועי"פ מ"ש חנוך לנער עי"פ דרכו "יצטרך המלמד שיזרז אותו על הלימוד בדברים שהם אהובים אצלו
 לקטנות שניו ויאמר לו קרא כו' לא לעצם הקריאה לפי שאינו יודע מעלתה". והרי הבן שבגיל החינוך
 (והנשים וכלל עמי הארץ) אינו שייך עדיין ללימוד תורה לשמה, להיות כעבדים המשמשים את הרב
 שלא עי"מ לקבל פרס "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה".

וגם במדריגת הבן חילוק, שבדור המשנה, ראשונים כמלאכים, גם הבן אהוב אצלו ומשתוקק
 לשכר דעוה"ב, ולכן גם עי"ז אפשר להמשיכו ללימוד התורה, משא"כ בדורות שלאחרי זה, דאנו
 כחמורים, שאינו משתוקק לעוה"ב, ולכן לא הוזכר שכר דעוה"ב בברייתא.

אגרות קודש

ועד"ז? בנוגע לחילוק השכר דאומנות ותורה בעוה"ז: בדורות האחרונים אשר כל דרך איש ישר בעיניו, ועל כל פשעים תכסה אהבה (אהבת עצמו) - אינו ירא מפני חולי ויסורים, כיון דאין יסורים בלא עון ומאמין בעצמו שלא יכשל בזה, ובנוגע לחולי - בטוח בעצמו "שינהג עצמו בדרכים אלו שהורינו (ואז) אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו".

משא"כ בדורות הראשונים, דור המשנה, שגם מחולי ויסורים מתירא - ע"פ דברי המשנה אל תאמין בעצמך עד יום מותך. וכן בנוגע לחולי - אינו מאמין בעצמו ואולי יכשל "במנהגות הרעים" ויחלה - ולכן דוקא במשנה מזכיר חולי ויסורים.

* * *

ובענין הנ"ל וביאורו - יש לקשר, כמנהג ישראל, גם סיום המסכת בראשה: האשה נקנית כו' בכסף בשטר ובביאה,

דלימוד התורה, אשר צ"ל באופן כאילו היום ניתנה מסיני, יום מתן תורה (ועד שנצטוונו: מה להלן (בעת מ"ת) באימה וביראה אף כאן באימה וביראה) הוא ענין דהאשה (המבוררת - כדיוק התוסי' - זו כנסת ישראל) נקנית לבעלה (זה הקב"ה) - וכדרז"ל ביום חתונתו זה מתן תורה -

ובזה ג' דרכים - וכנ"ל בסדר הלימוד איך "שיזרז המלמד":

בכסף - שכר גשמי.

בשטר - שאינו שווה פרוטה, אבל כותב לה את מקודשת לי - מקדשה לו ואסר לה אכולי עלמא כהקדש, ומאסף חרפתה - שכר רוחני,

אבל אין יחוד גמור עם הבעל - כי "אינו עושה בשבילו אך לקבל פרס",

ובביאה - (ובלי הכותב) ודבק באשתו והיו לבשר אחד,

שלימות הלימוד - שלא ע"מ לקבל פרס כלל - אשר אז ישראל (על ידי) אורייתא וקוב"ה כולא חד.

בכבוד ובברכה

ע"פ מרז"ל הנ"ל דמה להלן בעת מ"ת יום חתונתו - כן הוא אף כאן בלימוד התורה בכל עת, ואמרז"ל דבעידנא דעסיק בה מצלא אבל לא בעידנא דלא עסיק בה - מבואר דהאשה נקנית דאירוסין אינו דבר המתחדש בכל יום ודלא כנישואין. ואכ"מ.

[כ"א שבט תשט"ז]

במענה על מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו.

במה שכותב אודות מצבו ואשר לפי דעתו אינו מצליח בלימוד ואין לו חבר מתאים וכו', כבר כתבתי, ודעתי ברורה בכל זה, ולפלא שאינו רואה האמת, שהטענות הם מתחבולות היצר הרע לבלבלו מלכת בדרך הטובה לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ובמה שכותב אודות בריאות קרובתו... תח"י - הנה אם קיימו את הכתוב במכתבי הקודם, הרי ברור **בודאי** שחלה הטבה בבריאותה.

ויזכהו השי"ת לערות עליו רוח ממרום לראות השגחה פרטית בחסד וברחמים בכל האמור למעלה.

פרשת יתרו

יח * וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כיהוציא יהוה את ישראל ממצרים: * ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה: * ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר היותי בארץ נכריה: * ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעורי ויצלני מחרב פרעה: (ל"ו) * ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אלימשה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: * ויאמר אל משה אני חתנדך יתרו בן אלדך ואשתך ושני בניה עמה: * ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישקלו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האלה: * ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה: (ישראל) * ויחיד יתרו על כל הטובה אשר עשה יהוה לישראל אשר הציילו מיד מצרים: * ויאמר יתרו ברוד יהוה אשר הצייל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הצייל את העם מתחת יד מצרים: * עתה ידעתי כי גדול יהוה מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: * * ויקח יתרו חתן משה עלה ויבאים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים:

שני * ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: * וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן הבקר עד הערב: * * ויאמר משה לחתנו פיריבא אלי העם לדרש אלהים: * * כיהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו: * * ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: * * נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כדברך לא טוב כל עשהו לבדך: * * עתה שמע בקלי איעצך ויהי אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: * * והזהרתה אתם את החקים ואת התורת והודעת להם את הדבר וילכו בה ואת המעשה אשר יעשו: * * ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: * * * * * ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטוהם והקל מעליך ונשאו אתך: * * * * * אם את הדבר הזה תעשה וצוה אלהים ויבלת עמך וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ט"ו בשבט תשמ"א)

ויהי ממחרת, מוצאי יום הכפורים היה (רש"י יח, יג) פעם נכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר אל אביו, הרבי הרש"ב, במוצאי יום כפור, ושאלו: ומה עתה? השיב לו אביו: 'איצטער דארף מען ערשט תשובה טאן' (= במיוחד עכשו יש לחזור בתשובה). והינו, שגם מי שהגיע למצב נעלה בעבודת ה' צריך להוסיף בהנה ובהנה. הדבר נקמו ברש"י: גם למחרת עבודת התשובה של יום כפור יש לשפט את העם, היינו להוסיף בקיים התורה והמצוות, בבחינת "את הדבר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כב עמ' 61)

עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים (יח, יא) נאמר בזה, שהודאתו של יתרו היתה הכנה למתן תורה. והנה ידועים דברי החיד"א בדיוק הלשון 'גר שנתגיר', ולא 'גוי שנתגיר', כי גוי לא יתגיר לעולם, וגוי שמתגיר יש בו ניצוץ קדשה שנפל שלא במקומו, וכשמתגיר יוצא ניצוץ זה לתורתו. ומכאן, שכאשר יהודי הולך לקבלת התורה, עליו לקחת אתו גם את 'יתרו', קרי: כל דבר שיש בו ניצוץ של קדשה השיך אליו.

חמישי וַיבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשְׁמַע לְפָנֵיהֶם אֵת כְּלֵי־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה: ה וַיַּעֲנוּ כְּלֵי־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנֵחָ אֲנֹכִי בְּאֵי לְיָדְךָ בְּעַבְדִּי הַעֲנֵן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְּךָ וְגַם־בְּךָ יֵאמְרוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדַּשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסְוּ שִׂמְלֹתֵם: י והיו נכנים ליום השלישי כי א ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל־העם עליהר סיני: י וחגבלת את־העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו בל־הנגע בהר מות יומת: י לא־תגוע בו יד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אֹו־יָרֵחַ יִירָח אִם־בַּהֲמָה אִם־אִישׁ לֹא יַחִיָּה בַּמִּשְׁחָה הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בַּהֲרִי: י וירד משה מן־ההר אֶל־הָעָם וַיִּקְדַּשׁ אֶת־הָעָם וַיְכַבְּסוּ שִׂמְלֹתֵם: י וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הַיּוֹם נִכְנָיִם לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה: י ויהי ביום השלישי בַּחֲתֹת הַפָּקֶד וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרַד כְּלֵי־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: י וַיִּצְאָ מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְצַבּוּ בַּתְּחִיתִית הָהָר: י והר סיני עשן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוּ כַּעֲשַׁן הַכֹּהֵן וַיַּחֲרַד כְּלֵי־הָהָר מְאֹד: י ויהי קול השֹׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: י

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יח עמ' 59)

פי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם (יט, יא) אלו היו ישראל חסרים אפלו אדם אחד, לא היתה השכינה נגלית עליהן, דכתיב . . לעיני כל העם (דברים ובה ג, ח) הרי אומר: אם הפחות שבפחותים שבעם ישראל לא היה אומר נעשה ונשמע, או שהיה חסר למנין ששים רבוא - לא היה משה רבנו יכול לקבל את התורה! שכן, כל ישראל

שלישי כד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנוּ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר: כה וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשֵׁי־חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שְׂרֵי אֱלֹפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמוּשִׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת: כו וַשְּׁפֹטוּ אֶת־הָעָם בְּכֻלֵּי־עֵת אֶת־הַדְּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכֻלֵּי־הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם: כז וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אַרְצוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם ז עמ' 186)

כל דין שֶׁדָּן דִּין אָמַת לְאָמְתוֹ (רש"י יח, ג) כל סברא ודעה בתורה היא אמת, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"; אבל הלכה היא אמת לאמתו, כי היא שייכת לשם הו', כמאמר "והו' עמו, שהלכה כמותו". דהנה, אדם שנוהג כול לומר סברא טובה, דברי אלקים חיים, אבל תכנן שלאחר מכן תתעורר סברא שניה, טובה יותר, שתפריד אותה; מה שאין כן פסק הלכה הוא נצחי.

רבי יט א בחדש השלישי לצאת בני־ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: כ ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחגו במדבר ויחונשם ישראל נגד ההר: ג ומשה עלה אלה־האלהים ויקרא אליו יהוה מן־ההר לאמר בָּה תֵאמַר לְבַיִת יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: ד אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על־כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: ה ועתה אם־שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את־בריתי והייתם לי סגולה מכל־העמים כִּי־לִי כָּל־הָאָרֶץ: ואתם תהיו־לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תִּדְבֹר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת י)

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים (יט, ד) בני ישראל נכנסו לברית בשלשה דברים. מילה - היציאה מן הטמאה, הסרת המסך המסתיר על הנפש האלקית. טבילה - הכניסה לקדושה, טבילה אותיות הביטל. קרבן - עליה והתפללות באש שלמעלה, שהרי זה כאלו מקריב חלבו ודמו. לפי זה יש לרמוז אף כאן: אשר עשיתי למצרים - הכניעת הקלפה. ואשא אתכם - הכניסה לקדושה. ויבאו אתכם אלי - יחוד באור אין סוף.

וַיְנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־פֶּן בְּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם
הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ: ^א כַּכֵּן אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־
אֲמִיךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ^ב לֹא תִרְצַח: ^ג לֹא
תִנְאַף: ^ד לֹא תִגְנֹב: ^ה לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד
שָׁקֵר: ^ו לֹא תַחְמוֹד בֵּית רַעְךָ ^ז לֹא־תַחְמוֹד
אִשֶׁת רַעְךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכָל
אֲשֶׁר לְרַעְךָ: ^ח פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 72 עמ' 192)

אנכי ה' אלקיך (כ. ב)

מעמד ה' סיני היה לכל ישראל כאחד, ו"אלו היו
ישראלים חסרים אפלו אדם אחד" לא היו זוכים למתן
תורה. לאידך, אחד הטעמים שעשרת הדברות נאמרו בלשון
יחיד הוא משום שנאמרו לכל יחיד ויחיד בפני עצמו. ויש
לומר, ששני ענינים אלו באפן נתינת התורה הם בהתאם
לשני הדברים שנתנו במתן תורה. התורה והמצוות - נתנו
לכל ישראל כמציאות אחת, באפן השגה לכל. למוד התורה
- נתן לכל אחד ואחד לפי צרכו.

שביעי ^א וְכָל־הַעַם רְאוּ אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־
הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא
הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק: ^ב וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֶל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ
אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת: ^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־
תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נַפּוֹת אֲתֹכֶם בָּא הָאֱלֹהִים
וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי
תַחֲטְאוּ: ^ד וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ
אֶל־הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים: ^ה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: ^ו לֹא
תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כִסֵּף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ
לָכֶם: ^ז מִזְבַּח אָדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וּזְבַחַת עֲלָיו
אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנֶיךָ וְאֶת־בְּקָרְךָ
בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אוֹזְבִיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ

הם 'קומה אחת שלימה', גוף אחד, וכריאותו של אבר אחד
נוגעת לכל האברים.

ששי ^א וַיִּרְדּוּ יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר
וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:
^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעַד בָּעַם פֶּן־
יִהְרָסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וּנְפֹל מִפָּנָיו רַב: ^ג וְגַם
הַכֹּהֲנִים הַגִּזְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרָץ
בָּהֶם יְהוָה: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יוּכַל
הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אַתָּה הִעַדְתָּ בְּנֹי
לֵאמֹר הַגְּבַל אֶת־הָהָר וַיִּקְדְּשׁוּ: ^ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
יְהוָה לְדָוִד וְעַלִּית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים
וְהָעָם אֶל־יְהִרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ־בָּם:
^ו וַיִּרְדּוּ מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: ^ז אֲנִי
^א וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
לְאֹמְרֵי: ^ב אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים: ^ג לֹא יִהְיֶה־לְךָ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי: ^ד לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל
| וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר
בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת לָאָרֶץ:
^ה לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבוֹת עַל־בְּנֵים
עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשֹׁנָיו: ^ו וְעָשָׂה חֶסֶד
לְאֻלָּפִים לְאֹהָבָיו וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: ^ז לֹא תִשָּׂא
אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה
אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׂוֹא: ^ח פ זָכוֹר
אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: ^א שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתְּךָ: ^ב וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת |
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה |
וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמְתְּךָ וּגְרִיךָ אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ: ^ג כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם

(* במעם עליון

בְּרִיד הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרוּן בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

מפסיר יי ויאמר יהוה אל־משה כה תאמר אל־בני ישראל אתם ראיתם כי מן־השמים דברתי עמכם: כ לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם: כא מזבח אדמה תעשה־לי וזבחתי עליו את־עלת־ך ואת־שלמיך את־צאנך ואת־בקרך בכל־המקום אשר אזכיר את־שמי אבוא אליך וברכת־ך: כב ואם־מזבח אבנים תעשה־לי לא־תבנה אתהן גזית כי חרפך הנפת עליה ותחללה: כג ולא־תעלה במעלת על־מזבחי אשר לא־תגלה ערותך עליו: פפפ

ע"ב פסוקים, יונ"ב סימן

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קח)

שְׁהִיָּה מְמַלָּא אַתְּ חַלֵּל מְזַבַּח הַנְּחֻשֶׁת אֲדָמָה (רש"י כ, כא) יֵשׁ פֶּאֶן רְמֵז בְּעִבְרֵית ה': קִלְפֵי חוּץ – צְרִיף הָאָדָם לְגִלּוֹת עַד וּנְחִישׁוֹת, וְלֹא יָבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמְּלַעֲיָגִים, בְּכַחֲנִית קֹשֶׁה עֶרְף לְמַעְלִיּוֹתָא. אַכְּל בְּתוֹכּוֹ וּבְפְנֵימִיּוֹתוֹ – עָלְיוֹ לְהִיּוֹת מְלֵא אֲדָמָה', בְּכַסּוּל וּבְהַכְנָעָה, בְּכַחֲנִית וְנַפְשֵׁי כְּעַפְר לְכָל תְּהִיָּה.

וּבְרַכְתִּיךָ: כב ואם־מזבח אבנים תעשה־לי לא־ תבנה אתהן גזית כי חרפך הנפת עליה ותחללה: כג ולא־תעלה במעלת על־מזבחי אשר לא־תגלה ערותך עליו: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוטי שיחות ב עמ' 565)

וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת עוֹלוֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלַמֶיךָ (כ, כא)

פֶּרֶשׁ אֲדַמְוִיר הַנְּקָן: מְזַבַּח אֲדָמָה – מְזַבַּח שֶׁל בְּטוּל, כְּאֲדָמָה זו שֶׁהִכּוּל דְּשִׁין עָלֶיהָ. וְזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת עוֹלוֹתֶיךָ – אֶת הַעֲלִיּוֹת שֶׁלְךָ. וְאֶת שְׁלַמֶיךָ – הַשְּׁלָמוֹת שֶׁלְךָ. וְהִנֵּה, אִין הַפְּנִיָּה לְיִשׁוּת, אֵלָא לְמָה שֶׁהַתּוֹרָה מְגִדֶּינָה כְּעֵלְיָה וְכְשִׁלְיִמוֹת, וְאֵף אֶת זֶה יֵשׁ לְזַבְחִי. וּבְדַגְמַת תּוֹרַת הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב: שׁוּיָתִי – הַכּל שׁוֹנֵה אֲצִלִּי, גַּם דְּבָרִים שֶׁהֵם בְּרוּם הַמַּעֲלָה, שֶׁכֵּן ה' לְנַגְדֵי – אֵינְנִי חַפֵּץ אֵלָא בְּקִיּוּם רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן וְלֹא בְּשׁוּם דְּבָר אַחֵר.

חצי קדיש

וַתְּגַדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתֵיהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתֵיהּ, וַיְצַמַּח פּוּרְקָנֵיהּ וַיַּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּתַיִיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הוּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתֵיהּ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר וְכַבּוּד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמַּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

בשנת מות המלך עזיהו, בשנתמרת המלך עזיהו, בשנתגם להיכל להקמיר קמרת, כמו שכתוב "והצרת נרחה במצחו" (דברי הימים ב כו.ט). ואמר "בשנת מות", כי המצרע נחשב כמות. ושוליו מלאים את ההיכל, כלומר, כבוד מתגלה למטה להיכל בית המקדש. שרפים, קראם שרפים, לפי שראם במראה

א בשנת מות המלך עזיהו והמצרע חשוב כמות ואראה בראית השכל את אדני ישב על כסא רם ונשא ושוליו שולי המעיל מלאים ממלאים את ההיכל את השמים: ב שרפים עמדים | ממועל לו בשמים לשמשו, שש כנפים שש כנפים לאחד לכל אחד ואחד

הנבואה בדמות אש שורף. עומדים ממועל, עומדים בשמים. והם המלאכים הקדושים שהם קמים לעד. לו, לפניו, לשמשו לעשות שליחותו. יכסה פניו, שלא יבט לצד השכינה. יכסה רגליו, לצניעות, שלא יראה כל גופו לפני בוראו. ובמדרש תנחומא אמרו, לפי שרגליהם ככף רגל עגל, לכך מכסה אותם, שלא להבייר על ישראל עון העגל. ועופה, לילך בשליחות הקב"ה. וקרא זה אל זה, השרפים קוראים אחד לחברו לומר קדשה בלם כאחד ולא יקדים אחד לחברו. ואמר, הקול יוצא מבין בלם כאחד כאילו הוא קול אחד. קדוש קדוש קדוש, מקום שכינתו. קדוש הוא על הארץ מעשה ובורחו. קדוש לעולם ולעולמי עולמים. (עפ"י תרגום יונתן בן עוזיאל. וככה הוא מתורגם בתפילה ב"בוא לציון גואל" שנקרא "קדושה דסדרא"). אמות הספים, מוונות הפתח. והם מוונות פתח ההיכל, שנקמדים באמות לגבה ולרחב. מקול מקול הקורא, מקול המלאכים הקוראים. והפית, המיכל.

הפטרה לפרשת יתרו לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק ו

ו א בשנת מות המלך עזיהו ואראה את אדני ישב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל: ב שרפים עמדים | ממועל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים | יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופה: ג וקרא זה אל זה ואמר קדוש | קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו: ד וינעו אמות הספים מקול הקורא והפית ימלא עשן: ה ואמר אוילי כי נדמיתי פי איש מלא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי ישב פי

בשתים | יכסה פניו לכל יבט כלפי השכינה ובשתים יכסה רגליו שלא להבייר מעשה העגל כי כף רגליהם ככף רגל עגל ובשתים יעופה יעוף בשליחות המקום: ג וקרא זה אל זה נוטלין רשות זה מזה לומר קדוש קדוש ואמר הקול יוצא מבין בלם כאחד קדוש | קדוש קדוש יהוה צבאות בענין מלך מלכי המלכים מלא כל הארץ כבודו: ד וינעו היו געים אמות הספים מוונות הפתח מקול הקורא מתוך קול הקריאה היו פרים ממקומם והפית ההיכל ימלא עשן היה מתמלא עשן: ה ואמר אוילי כי נדמיתי ארעה פדומם כלומר, אמות על שראה מראה כבוד ה' פי איש מלא שפתים אנכי ואני פדאי לא מצד מעשי ובתוך עם טמא שפתים ולא מצד מעשה העם אשר אנכי ישב פי את שכינת שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי ישב פי

ימלא, היה מתמלא. פי נדמיתי, הריני מת. שלא הייתי פדאי לראות בכבוד. "נדמיתי", ענין שתקיה, כמו "וידם אהרן" (ויקרא יג). איש מלא שפתים וגו', כלומר, אף אעריך עצמי ועמי נגד קדשת המלאכים השרפים. את המלך, כלומר, את כבודו. רצפה, נחלת. במלקתים, בצבת. וינע על פי, הגיע את

שי למורא

הנחלת על פיו. וסר עונך, בכוח נגיעת הנחלת קבלת העניש, וכוה סר עונך. ואמרו ח"ל, שהעון היה כזה שאמר "ובחודך עם ממוא שפתים וגו'" ולא היה ראוי לומר כן על ישראל. את מי אשלה, את מי אשלה להוכיח את ישראל.

וכו ילך לנו, אמר "לנו" בלשון רבים, כאלו היה מדבר עם השרפים ונמלך עמם. (ראה פירוש רש"י בראשית א.כו). שמעו שמוע ואל תבינו, אני אומר לכם שמעו שמוע, ואינכם נוהגים לב להכין, וראו ראו ואל תדעו, וראו נסים שעשיתי לכם, ואינכם נוהגים לב לדעת אותי. השמן לב העם הזה וגו', אתם משמינים בכונה את לבכם, ומכבדים את אונכם, ומישעים (= מכסים ומחליקים כמו במית) את עיניכם. פן יראה בעיניו וגו', כדי שלא תראו ולא תשמעו ולא תבינו בלב. ושב ורפא לו, כדי שלא תשובו בתשובה ושעל ידי התשובה תתנה לכם הרפואה שהיא הפליחה אחר התשובה. עד מתי, עד מתי וכבדו את לבם ולא ישמעו. עד אשר וגו', כלומר, ידעתי שלא תשובו עד שתבואו הפרענות. שאו ערים, הערים תתקנה שוממות. תשאה שמממה, תתקן ותתקן שוממה. ורחק ה' את האדם, ויגלו ישראל למקומות רחוקים. ורבה העוובה, כלומר, לזמן רב תעוב הארץ. ועוד פה עשיריה, ועוד ימלכו פה עשרה מלכים עד המלך צדקתו. פרוש אחר, אותה השארית שתשאר תהיה אחר מעשרה שיהיו צדיקים, וגם פה יהיה בעור עד שישארו רק צדיקים גמורים שישבו בכל לבם. ושכה והיתה לבער, וכימי צדקתו תשוב הארץ להיות "לבער", כלומר, לבער ולכלות את יושביה. כאלה וכאלון, מיני עצי פרק. אשר בשלכת מצבת בם, כמו האלה והאלון שנושרים מהם העלים בזמן החורף ונראים כבשים, ועם כל זה נשארת בם המצבת שהיא גזע העץ ונגפיו שיוצקים לחות מהפרקע, וכימי ניסן ושובו ופרחו. ורע קדש מצבתה, ככה ורע קדש שבעם ישראל יעמדו בקדשתם והם יהיו למצבתם, כלומר, אף על פי שגילו בלם, עוד יפרחו ויצמחו וישבו לארצם.

עטרת מרים

המלך יהיה צבאות ראו עיני: וינעף אלי אחד מן השרפים ובדוד רצפה במלקחים לקח מעל המזבח: וינעף השרף נע הנחלת על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתך וכיחית הנחלת קבלת העונש וסר עונך כמה שאמרת וכתך עם ממוא שפתים אכי ישב ויחטאתך חכפר: ח ואשמע את קול אדני אמר את מי אשלה לדבר דברי לישראל וכי ילך לנו כאלו נמלך עם השרפים ואמר הנני אני מוכן ללכת שלחני אם רצונך בכך: ט ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע הלא אתם שומעים דברי מפי הנביאים ואל תבינו ואינם נוהגים לב להבין וראו ראו רואים נפלאותי ואל תדעו ואינכם שמים על לב לדעת ולהכיר בהם: י הוצר הנמוע בלבו הוא הנורם כי השמן לביהעם הזה האמים תלב לכל הבין ואוניו הכבד לכלי שמוע ועיניו השע שם עליהם טיה פן יראה בעיניו וכאניו ישמע ולבבו יבין שלא עשה את הפוב, אבל אם ושב ויעשה תשובה ורפא לו יבוא לו כזה רפואת הנפש והיא הפליחה, ואין דעת הוצר נוחה מזה: יא ואמר ערמתי אדני ויהי לבם אטום מלחבון ויאמר עד שביאו הפורענות עליהם וילכו בגולה עד אשר אם שאו ושאר ערים מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה תשאה שמממה: יב ורחק יהיה את האדם את ישראל הקרויים אדם ויהי גולה למקום רחוק ורבה זמן מרובה תהיה הארץ העוובה מהם בקרב הארץ: יג ועוד פה עשיריה אחר מעשרה מעם ישראל ושכה והיתה תשוב

את המלך יהיה צבאות ראו עיני: וינעף אלי אחד מן השרפים ובדוד רצפה במלקחים לקח מעל המזבח: וינעף על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתך וסר עונך ויחטאתך חכפר: ח ואשמע את קול אדני אמר את מי אשלה וכי ילך לנו ואמר הנני שלחני ט ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו: י השמן לביהעם הזה ואניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו: יא ואמר ערמתי אדני ויאמר עד אשר אם שאו ערים מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה תשאה שמממה: יב ורחק יהיה את האדם ורבה העוובה בקרב הארץ: יג ועוד פה עשיריה ושכה והיתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם זרע קדש מצבתה:

להיות לבער לכליון כאלה וכאלון כימי הסתיו אשר בשלכת עת שמשליכין העליון מעט מעט כן הרשעים שהם הקליפות והעלים, אבל מצבת הנע והשרשים הנשא בם יהיה זרע קדש מצבתה:

הנע והשרשים הנשא בם יהיה זרע קדש מצבתה: עוד יפרחו ויצמחו וישבו לארצם.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְפֹּה גְרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שלישי, אור ל"ד שבט

אגרות קודש

ב"ה, י"ב שבט, תשי"ז
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה שמואל שי' שו"ב

שלום וברכה!

נעמה לי השתתפותו בהתועדות יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע
נשיא ישראל ויהי רצון שגם בהתועדות זו יקוים פירוש רז"ל הידוע בי הילולא דאזלינן מני' חטוף
ואכול חטוף ושתי וביאורו ע"פ תורת החסידות חטוף ואכול חטוף ושתי בעיני תורה ומצותי' שנמשלו
ללחם ומים וכו' וצריך להיות באופן דאזלינן מני' אשר האדם נעשה מהלך בין העומדים האלה ואשרי
חלקו שעל ידו נדפסו והולכים ונדפסים כמה מאמרים ושיחות המעוררים את האיש הישראלי לעבודה
האמורה וזכות הרבים תלוי בו.

בברכה לבשו"ט ולהתראות בהתועדות חסידותיות הבע"ל.

לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף   (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ו		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:58	17:00	17:48	17:43	17:21	17:16	10:07	10:08	9:10	9:12	8:36	8:37	6:29	6:33	באר שבע (ח)
17:56	16:50	17:45	17:40	17:21	17:15	10:07	10:08	9:11	9:13	8:35	8:37	6:31	6:35	חיפה (ח)
17:56	16:42	17:45	17:40	17:23	17:18	10:05	10:06	9:09	9:11	8:34	8:36	6:28	6:33	ירושלים (ח)
17:57	17:00	17:47	17:42	17:21	17:15	10:07	10:08	9:11	9:13	8:36	8:38	6:31	6:35	תל אביב (ח)
17:51	16:43	17:38	17:29	17:03	16:53	10:31	10:33	9:40	9:44	8:55	8:58	7:15	7:23	אוסטריה, וינה (ח)
21:10	20:12	20:58	21:04	20:29	20:35	11:16	11:13	10:05	10:01	9:24	9:19	6:40	6:33	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:56	16:50	17:43	17:35	17:10	17:00	10:32	10:34	9:40	9:44	8:57	9:00	7:13	7:21	אוקראינה, אודסה (ח)
17:26	16:18	17:12	17:04	16:38	16:28	10:05	10:07	9:14	9:18	8:29	8:32	6:49	6:57	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:36	16:28	17:23	17:14	16:48	16:38	10:16	10:19	9:26	9:30	8:40	8:43	7:01	7:10	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:59	16:49	17:45	17:35	17:08	16:58	10:44	10:46	9:53	9:58	9:06	9:10	7:31	7:40	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:51	16:41	17:37	17:28	17:00	16:50	10:36	10:39	9:46	9:51	8:59	9:02	7:24	7:34	אוקראינה, קייב (ח)
18:24	17:21	18:11	18:03	17:41	17:32	10:58	11:00	10:05	10:09	9:23	9:26	7:37	7:45	איטליה, מילאנו (ח)
19:04	18:14	18:55	18:54	18:32	18:31	10:27	10:26	9:24	9:24	8:55	8:54	6:24	6:24	אקוואדור, קיטו (ח)
20:35	19:39	20:24	20:29	19:56	20:01	10:52	10:49	9:42	9:38	9:03	8:59	6:20	6:14	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:44	20:42	21:31	21:38	20:59	21:05	11:39	11:36	10:27	10:23	9:43	9:37	6:59	6:51	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:15	17:15	18:04	17:57	17:34	17:27	10:36	10:38	9:42	9:45	9:04	9:06	7:08	7:14	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:03	17:01	17:51	17:44	17:21	17:13	10:27	10:28	9:33	9:36	8:54	8:56	7:00	7:06	ארה"ב, ברקלין (ח)
18:03	17:02	17:51	17:45	17:21	17:14	10:27	10:29	9:33	9:36	8:54	8:57	7:00	7:06	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:37	17:35	18:25	18:18	17:54	17:46	11:04	11:06	10:11	10:14	9:31	9:33	7:39	7:46	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:40	17:46	18:30	18:25	18:05	18:00	10:46	10:47	9:50	9:51	9:16	9:17	7:08	7:12	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:07	17:10	17:56	17:51	17:28	17:23	10:19	10:20	9:23	9:25	8:48	8:49	6:44	6:49	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:44	17:50	18:34	18:30	18:09	18:05	10:44	10:45	9:46	9:48	9:14	9:15	7:02	7:05	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:58	16:56	17:46	17:39	17:15	17:08	10:23	10:25	9:29	9:32	8:50	8:52	6:57	7:03	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:56	16:54	17:44	17:37	17:13	17:05	10:22	10:24	9:29	9:32	8:49	8:51	6:57	7:03	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:42	18:51	19:33	19:35	19:09	19:11	10:39	10:38	9:33	9:32	9:02	9:00	6:24	6:21	בוליביה, לה-פס (ח)
18:35	17:23	18:20	18:10	17:43	17:32	11:21	11:24	10:32	10:36	9:43	9:47	8:11	8:20	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:36	17:24	18:21	18:11	17:44	17:33	11:21	11:24	10:31	10:36	9:43	9:47	8:10	8:19	בלגיה, בריסל (ח)
19:27	18:39	19:17	19:20	18:56	18:59	10:10	10:08	9:03	9:01	8:29	8:27	5:49	5:45	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:14	18:21	19:04	19:07	18:39	18:42	9:59	9:57	8:52	8:49	8:18	8:16	5:38	5:35	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:52	16:45	17:38	17:28	17:02	16:51	10:40	10:43	9:50	9:55	9:01	9:05	7:30	7:39	בריטניה, לונדון (ח)
17:58	16:46	17:43	17:32	17:03	16:51	10:50	10:53	10:02	10:07	9:11	9:15	7:44	7:55	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:57	16:45	17:42	17:32	17:05	16:53	10:47	10:50	9:58	10:03	9:08	9:12	7:39	7:49	גרמניה, ברלין (ח)
18:19	17:09	18:06	17:56	17:29	17:19	11:03	11:06	10:13	10:18	9:26	9:30	7:51	8:00	גרמניה, פרינקפורט (ח)
19:33	18:46	19:22	19:26	19:03	19:06	10:09	10:08	9:02	8:59	8:27	8:24	5:46	5:42	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:08	18:16	18:59	18:56	18:35	18:31	10:59	10:59	10:00	10:01	9:29	9:29	7:11	7:13	הודו, מומבאי (ח)
19:05	18:13	18:55	18:52	18:31	18:28	10:55	10:55	9:56	9:56	9:25	9:25	7:06	7:08	הודו, פונה (ח)
17:42	16:34	17:28	17:19	16:54	16:44	10:20	10:22	9:28	9:32	8:44	8:47	7:02	7:11	הונגריה, בודפשט (ח)
18:07	17:05	17:55	17:48	17:24	17:17	10:32	10:33	9:38	9:41	8:58	9:01	7:05	7:11	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:35	17:35	18:24	18:17	17:54	17:48	10:54	10:56	10:00	10:02	9:22	9:24	7:24	7:30	יוון, אתונה (ח)
18:03	16:56	17:50	17:41	17:16	17:07	10:40	10:42	9:49	9:52	9:05	9:08	7:22	7:30	מלדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
								ש	א	ש	א	ש	א	
19:05	18:13	18:56	18:53	18:32	18:28	10:56	10:56	9:57	9:58	9:26	9:27	7:08	7:11	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:43	19:37	20:29	20:38	19:54	20:02	10:20	10:16	9:06	9:01	8:16	8:09	5:32	5:23	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:24	17:30	18:14	18:10	17:49	17:44	10:28	10:28	9:31	9:32	8:57	8:58	6:47	6:51	נפאל, קטמנדו (ח)
19:53	19:03	19:44	19:43	19:21	19:20	11:18	11:17	10:16	10:15	9:46	9:45	7:17	7:16	סינגפור, סינגפור (ח)
17:27	16:14	17:12	17:02	16:34	16:22	10:16	10:19	9:27	9:32	8:37	8:41	7:07	7:17	פולין, ורשא (ח)
19:12	18:21	19:03	19:04	18:39	18:40	10:17	10:16	9:12	9:10	8:41	8:39	6:05	6:03	פרו, לימה (ח)
18:41	17:35	18:28	18:20	17:55	17:46	11:15	11:17	10:23	10:27	9:40	9:43	7:55	8:03	צרפת, ליאון (ח)
18:47	17:39	18:33	18:24	17:59	17:49	11:28	11:30	10:37	10:41	9:51	9:54	8:13	8:21	צרפת, פריז (ח)
18:41	17:51	18:32	18:31	18:09	18:08	10:11	10:11	9:09	9:09	8:40	8:39	6:12	6:12	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:21	17:20	18:09	18:01	17:39	17:31	10:50	10:52	9:58	10:01	9:16	9:19	7:27	7:34	קנדה, טורונטו (ח)
17:55	16:51	17:42	17:34	17:10	17:02	10:28	10:31	9:36	9:40	8:54	8:57	7:08	7:16	קנדה, מונטריאול (ח)
17:59	17:01	17:48	17:42	17:20	17:14	10:13	10:14	9:18	9:20	8:42	8:43	6:40	6:45	קפריסין, לרנקה (ח)
18:42	17:25	18:27	18:15	17:45	17:33	11:39	11:42	10:51	10:57	9:58	10:03	8:36	8:47	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
18:14	16:59	17:58	17:46	17:19	17:06	11:14	11:17	10:26	10:32	9:32	9:36	8:12	8:24	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:19	17:12	18:06	17:57	17:32	17:23	10:57	10:59	10:05	10:09	9:21	9:24	7:39	7:47	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
18:24	17:21	18:11	18:02	17:41	17:32	11:02	11:04	10:10	10:14	9:26	9:29	7:44	7:52	שווייץ, ציריך (ח)
18:53	18:02	18:44	18:42	18:21	18:18	10:36	10:36	9:36	9:37	9:06	9:06	6:44	6:45	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולקטים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00463
01/02/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

